ÆNEÆ SYLVII
PICCOLOMINEI
POSTEA
PII II. PAPÆ
OPERA
GEOGRAPHICA
ET
HISTORICA.

HELMSTADII,
Impenſis JOH. MELCH. SUSTERMANNI,
Bibliopolæ ibid. M DC IC.

Digitized by Google

Digitized by Google

COSMOGRAPHIA
SEU
Rerum ubiq; geſtarum hiſtoria locorumq́; deſcriptio.

PRÆFATIO.

QVacunqve Mortales agunt, ſive privatim ſive publicè, calumniæ ſubjacent, nec divinis operibus maledica lingua parcit. tantum ſibi humanus arrogat intellectus! Qvid nos ſperemus hiſtoriam cum veterum aliqvorum tum noſtrorum temporum tradituri? An fugiet laborem noſtrum malignus interpres? Minimè qvidem, nec tantum nobis arrogamus. Unde hoc, inqvient, otium Pontifici Maximo? qvod in ſcribendo tempus abſumpſit, Chriſtianæ plebi detraxit: Cur non utilius ſeſe exercuit?

Digitized by Google

tempora noſtra & res vulgo notas inculcat, qvis fructus? qvæ legendi voluptas? Nec vera prodit, nec prodita ita exornat, ut auditorem delectent. Verum qvi ſcripta noſtra faſtidit, prius legat, deinde vituperet. Non ingentia ſolum facta, ſed tenuia qvoq; noviſſe ſæpe ex uſu fuit, nec tempora noſtra non admiranda minoribus videbuntur. Qvod ſi lectorem ſcribentis elegantia non tenebit, varietas rerum & novitas abire non ſinet, nec liber tam ineptus, qvi non afferat aliqvid emolumenti, nec nos falſa pro veris aſtruemus, ſcientes nil tam contrarium eſſe hiſtoriæ qvàm mendacium. Nugas in fabulis, in hiſtoria verum qværimus & ſerium. Nec nos plebem ſuo tempore fraudavimus, qvi nec rem divinam negleximus, nec conſiſtoria ſeu publica ſeu ſecreta prætermiſimus, nec ſupplices audire contempſimus. Sed noſtrum ſenium ſua qviete privavimus, ut ea memoriæ mandaremus, qvæ digna cognitu noſtra pertulit ætas, cum brevi veterum recenſione. Nocturni ſunt hi labores, nam qvæ ſomno debebantur, horarum maximam partem ſcribendo conſumpſimus. Fatemur, melius ſuas vigilias expendiſſet alius, ſed dandum fuit aliqvid menti, qvæ his lucubrationibus oblectata eſt. Nec nos latet Damaſos, Gregorios, Leones, Bonifacios, Innocentios, & alios qvam plureis ex noſtris anteceſſoribus

longè

Digitized by Google

longè utilius otio ſuo fuiſſe uſos. Sed neq; hoc noſtrum non frugi eſt. Hiſtoriam enim texuimus qvàm noſtri majores vitæ magiſtram appellaverunt. Nec abre, ſi qvidem prudentia eſt qvæ vitam ducit. Prudentiam verò, multarum & magnarum rerum cognitio parit, qvam nemo inter ſcriptores melius Hiſtorico tradit. Sed qvid contendimus tanqvam maledicis occurſuri clauſuriq; ora? fruſtra nitimur, & in dextro & in ſiniſtro latrant itinere canes, nullius vita ſine reprehenſione cucurrit. Communem ſortem æqvo animo ferre decet. Qvodcunq; de nobis judicium fuerit, non inviti ſubibimus, qvando in hac hiſtoria nec optimorum ſperamus laudem, neq; peſſimorum timemus vituperium, neq; qvi nobis detraxerit, id gloriæ aſſeqvetur, ut omnes ei conſentiant & fortaſſe futura ætas id approbabit, qvod noſtra rejecerit. Scribendi ordo ſic erit: Qvæ propter noſtrum ævum geſta ſunt memoratu digna (qvantum cognovimus) enarrare curabimus, priſca nonnulla præmittentes, qvæ vel cognitionem majorem rerum, vel ornatum afferant. Digeremusq; ſingula per ſua loca, & ab orientali plaga facientes initium, per medias provincias narratione deducta, ad occiduas noſtrasq; oras remeabimus, de locorum gentiumq; natura & ſitu, qvæ videbuntur neceſſaria, inſerentes. Et

Digitized by Google

qvoniam rerum qvas ſcribimus, qvasq; mortales agitant, campus eſt ipſe terrarum orbis, qvatenus colitur cum interjectis & circumfuſis aqvis, pauca de ipſo in communi attingenda ſunt, priusqvàm parteis ejus & locorum hiſtoriam aggrediamur.

Digitized by Google

Cap. I.

DE MUNDO IN UNIVERSO FORMA EJUS ET PLAGIS TERRÆ.

MUndi formam omnes ferè conſentiunt rotundam eſſe, idemq; de terra ſentiunt, qvæ in medio rerum conſtituta, gravia qvæq; ad ſe trahit, aqvis majori ex parte ſubmerſa. Sunt qvi arbitrantur qvatuor ejus plagas apparere, qvas magnus interſecet oceanus duobus ampliſſimis fluminibus eas ambiens, qvorum alterum Zodiaco ſubjiciatur, alterum ab aurora dextra lævaq; per Polos defluens extra columnas Herculeas conjungatur, atqve in hunc modum totius terrę qvatuor portiones, velut ingentes inſulas emergere, qvę cœlo ſubjectæ benigno mortalium habitationes admittant. Parmenides terram ſicut & cœlum in qvinq; zonas partitus eſt, qvarum duas polis propinqviores nimio rigore frigoris, & terram qvæ curſui ſolis objiceretur, excedenti æſtu inhabitabiles exiſtimavit. Reliqvas hinc atq; inde inter torridam & gelidas felici temperamento culturam recipere: qvem plures, cum Græci tum Latini, ſecuti ſunt. Pleriq; unam tantummodo terræ partem emerſiſſe tradiderunt, inter ſeptentrionem & æqvinoctialem circulum, idq; divinam mentem hominum cauſa ſtatuiſſe, digna ſententia qvam Chriſtianus approbet. Hujus figuram alii ſphæricam, alii oblongam faciunt, his Claudius Ptolomæus conſentit, & probabilior videtur opinio. Homerus terram omnem qvam incolimus, ablui oceano prodidit,

Digitized by Google

didit. Neq; alienum eſt inſulam eam eſſe. Nam qvocunq; accedere ad extrema terræ mortalibus permiſſum eſt, mare invenitur, qvod oceanum appellamus, & hunc noſtræ habitabilis terminum qvaqva verſum exiſtimant. Ptolomæus habitationem noſtram à qvatuor orbis partibus terra incognita claudit, qvamvis plerisq; in locis oceano terminari affirmet.

CAP. II.

An mare circumnavigari qveat, ſententia.

Circumnavigari an hæc inſula qveat, dubitatum eſt. Strabo Gnoſius auſtrale pelagus propter intolerabilem æſtum, boreale qvoniam frigore concretum eſſet, minimè navigari poſſe putavit. Julius Solinus Jubæ teſtimonium adducit, qvi univerſæ partis terræ meridianæ, qvam plurimi propter ſolis ardorem perviam negaverunt (facta vel gentium vel inſularum commemoratione, ad confirmandæ fidei argumentum) omne mare, qvod ab India uſqve in Hiſpaniam retro Africam cingit, navigabile affirmavit, adjectis ſtationum locis, & ſpatiorum modo præſcripto. Plinius Veronenſis ſcribit, in Arabico ſinu, res gerente Cæſare Auguſti filio, ſigna navium ex Hiſpanienſibus naufragiis fuiſſe recognita, & Hannonem florente Carthaginis potentia circumvectum à Gadibus ad finem Arabiæ: eam navigationem ſcripto prodidiſſe: Cornelium qvoq; Nepotem autorem facit, Eudoxium qvendam ſua ætate, cum Lathyrum regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum Gades uſq; pervectum: commemorat Cælius Antipater à ſe viſum, qvi ex Hiſpania commercii gratia uſq; in Æthiopiam navigarit. De ſeptentrionali oceano major contentio eſt, qvem tamen magna ex parte Divi Auguſti auſpiciis circa Germaniam navigatum conſtat uſq; ad Cimbrorum promontorium: Caſpia verò littora Macedonum armis Seleuco & Antiocho regnantibus ita explorata & pernavigata ſunt, ut parvo brevius, qvam totus hinc atq; illinc ſeptentrio ſit remigatus. Plinius Nepotis teſtimonio utitur: qvi Metello Celeri Galliæ Proconſuli donatos à rege Svevorum Indos aſtruit: qvi ex India commercii cauſa navigantes tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Nos apud Otho-

Digitized by Google

Othonem legimus, ſub imperatoribus Teutonicis Indicam navim & negotiatores Indos in Hermanico littore fuiſſe deprehenſos, qvos ventis agitatos ingratis ab orientali plaga veniſſe conſtabat, qvod accidere minime potuiſſet, ſi, ut plerisqve viſum eſt, ſeptentrionale pelagus innavigabile concretumq; eſſet. A columnis Herculeis Mauritaniæ atq; Hiſpaniæ & Galliarum circuitus, totusq; ferme occidens hodie navigatur. Orientem nobis incognitum, cum religionũ atq; imperiorum diverſitas, tum barbaries immenſa reddidit. Veteres tamen navigatum produnt, & oceano qvi extremas amplectitur terras, à ſuis littoribus nomina indiderunt, Hiſpanicum, Gallicum, Germanicum, Scythicum, Caſpium, Sericum, Eoum, Indicum, Libycum, Atlanticum appellantes.

Cap. III.

De Marium & ſinuum diverſitate ſecundum varios autores.

STrabo habitabilem noſtram circumfluam eſſe dicit, & ab exteriore mari multos in ſe ſinus admittere, è qvibus aqvilonarem, modò Caſpium, modò Hircanum vocat, duos ab auſtrali pelago effundi in viſcera terræ, Perſicum & Arabicum tradit; & illum adverſum maxime Caſpio. Qvartum hos magnitudine ſuperare: qvi mare noſtrum, qvod interius appellamus, efficit. Omneis autem ab extremo mari anguſto æſtu influere. Straboni multi conſentiunt. Ptolomæus plurimum adverſatur, qvi omne illud mare qvod Indicum appellatur cum ſuis finibus Arabico, Perſico, Gangetico & qvi proprio vocabulo magni nomen habet, undiqve terra concludi arbitratus eſt. Hyrcanum qvoqve qvod & Caſpium nominat, ab omni parte terra cinctum tanqvam inſulæ ſimilitudinem ex oppoſito ducat: noſtrum tantummodo pelagus ab exteriori per arctiſſimas fauces terram irrumpere, qvod cum ſinibus ſibi adiunctis uſqve in Euxinum & Mæotim paludem exit. Herodotus etiam Caſpium mare ait per ſeſe eſſe: neqve cum alio qvoqvam miſceri, longitudinis qvindecim dierum curſu navis, qvæ remis agatur: latitudinis, ubi amplius,

us, octo. Baltici ſinus nemo veterum meminit: Oceanum eſſe crediderunt ejus partem, qvi Germanicus appellatur, ſed ambitur hic etiam continenti, nec magnis circa Daniam oſtiis ab Oceano irrumpens ſinum ampliſſimum efficit, multasqve & ingenteis circumfluit inſulas. Jordanus hujus maris mentionem facit, ſed errat: qvamvis Gothus cum priſcis oceanum eſſe putet. Albertus Magnus ingentem hunc ſinum eſſe cognovit: homo Germanicus, qvi nationis ſuæ limites non ignoravit.

Cap. IIII.
De longitudine & latitudine & climatibus terræ.

Totius terræ ſive ambitum ſive diametrum qværere, furor. Longitudinem habitabilis ab ortu in occaſum, ſeptuaginta millium ſtadiorum extendi proditum eſt. Latitudinem ab Auſtro in Boream triginta millibus minorem eſſe Straboni viſum. Ptolomæus de latitudine conſentiens longitudinem variam prodit, quam ſub arcu æqvinoctialis circuli nonaginta millium ſtadiorum eſſe contendit, totumqve ambitum noti orbis ſtadiis centum octoginta millibus conſtare cenſet. Latitudinem terræ, qvatenus habitatum exiſtimarunt, majores noſtri in ſeptem climata diviſerunt. Qvorum primum ab inſula Meroë uſqve Syenem per millia paſſuum qvadringenta & qvadraginta protenditur. A cujus fine ſecundum incipiens in Alexandria Aegypti finitur, qvadringentis paſſuum millibus amplum. Tertium in Rhodo definit, hujus latitudo trecentis & qvinqvaginta millibus paſſuum extenſa eſt. Qvartum Rhodienſe appellant, eiqve trecenta millia paſſuum latitudinis attribuunt. Qvintum Romanum ducentorum & qvinqvaginta qvinqve millium. Sextum ad Boryſthenem uſqve amnem producunt, ducentis & duodecim millibus patens. Septimum ad Riphæos monteis per millia paſſuum centum & octoginta qvinqve. Atqve ita omnium climatum latitudo ſupra vicies centena centum qvadraginta duo millia paſſuum complectitur,

plectitur, qvemadmodum his viſum, qvi de terræ climatibus ſcriptitarunt. Longitudo climatum ab ortu in occaſum protrahitur, tantumqve alterum ab altero ſuperatur, qvantum ab æqvinoctiali circulo procul abeſt. Haud tamen his climatibus omnis habitabilis continetur. Siqvidem longè ultra Meroen degere homines, & Ptolomæus, & multi alii prodiderunt, & ultra ſeptimum clima, qvod Riphæis montibus terminatur, magna pars Germaniæ ſita eſt, & tota Noruegia, ipſaqve Brittanniæ inſula atqve Hiberniæ, in qvibus maximi dies, haud minus qvam duas deviginti horas aſſumunt: qvos in ſeptimo climate horis terminari qvindecim tradiderunt.

CAP. V.

An ſub aqvinoctiali circulo ac torrida zona ſint habitationes.

AN verò ſub æqvinoctio habitatio ſit, dubitatum eſt. Eratoſthenes perbenignam ibi temperiem eſſe arbitratur. Idem ſentit Polybius, qvi ſolum illud ſublime aſſerit: & imbribus irrigatum. Poſidonius ſub æqvinoctiali montana eſſe negavit. Qvidam æqvinoctialem circulum extra omnem terram, per oceanum ferri putaverunt. Sic enim Homero viſum eſt, qvi ſolis eqvos ex oceano bibere, & ſidus ipſum inde nutriri putavit: qvem ſecutus eſt Macrobius. Nec magnus Albertus ab hac ſententia procul fuit, qvi tantum humoris ſub torrida zona conſumi exiſtimavit, qvantum ſub polis aſſidue gigneretur: qvibus in locis ab excellenti frigore aqvas ex aere perpetuo generari aſſeruit. Ptolomæus adverſus eſt, qvi Taprobanæ inſulæ partem ſub æqvinoctio collocat, & multas Aethiopum genteis. Nonnulli paradiſum terreſtrem ſub ea cœli parte ſitam crediderunt, qvibus ſacrarum reluctatur autoritas literarum, qvæ Tigrim & Euphratem fama notiſſimos amneis ex Paradiſo defluere commemorat, qvos à ſeptentrionali plaga in Perſicum devolvi ſinum non ignoramus. Minimè tamen propinqvitas ſolis directiqve ſideris radii habitationem impediunt, locorum opacitate opitulante,

tulante, & noctium humiditate, qvæ diebus per omne tempus æqvales exiſtunt: eſſe tamen ſub æqvinoctio, & per omnem torridam zonam multas vaſtitates, & terras humore carenteis, ac prorſus humanæ naturæ incommodas nemo negaverit, qvamvis circa locos & amneis Aethiopum populi degant. Plinius refert Dalionem qvendam & Ariſtocleonem, & Bionem, & Baſilidem ultra Meroen longè ſubvectos. Simonidem verò, qvi Aethiopiam deſcripſit, in Meroe qvinqvennio moratum, qvam inſulam per noningenta & ſeptuaginta duo millia paſſuum, ultra Syenem Aegypti ſitam eſſe affirmat, ſicut Neronis exploratores renunciavere. Apud Syenem vero converſionem Solis æſtivam ponunt, & ibi torridam incipere zonam, ab æqvinoctiali tractu gradibus qvatuor & viginti diſtantem, hoc eſt ſtadiis duodecim millibus, qvæ paſſus efficiunt qvindecies centena millia, ex qvo fit, ut paulò ultra medium, inter æqvinoctium & Syenem jacentem Meroen accipiamus. Ptolomæus ultra æqvinoctium Agiſynbain regionem habitatam ponit, & Lunæ monteis, ex qvibus Nili paludes oriuntur, & Antropophagos Aethiopas per gradus circiter ſexdecim, atqve in hunc modum, per decies centena millia paſſuum, cultura hominum trans æqvinoctium invenitur, qvod ſpacium non minus terræ qvam duo climata complectitur.

Cap. VI.

Partitio noſtræ habitabilis in Aſiam, Africam & Europam treis principales parteis, & ubi conjungantur.

Conſenſu omnium receptum eſt, totius habitabilis treis præcipuas exiſtere portiones, qvarum præ magnitudine, prima eſt Aſia, ſecunda eſt Aphrica, tertia Europa. Aſia conjungitur Aphricæ, (ſicut Ptolomæo viſum eſt) per dorſum Arabiæ, qvod mare noſtrum ab Arabico ſinu disjungit. Nemo id negat, ſed adjicit ille, alio in loco conjungi per terram incognitam: qvæ Indicum pala-

Digitized by Google

pelagus circumplectitur, in qva ſententia penè ſolus eſt. Omneis enim qvos offendimus de ſitu orbis ſcribenteis, mare Indicum ad auſtrum & orientem ſine terminis ponunt, & partem oceani eſſe volunt, ſicut ab his traditum eſt, qvi ab Arabico ſinu in Atlanticum mare, & ad columnas Herculis navigarunt. Europæ & Aſiæ conjunctio fit per dorſum, qvod inter paludem Mæotim & Sarmaticum oceanum excurrit ſuper Tanais fluvii fonteis. Aphrica nuſqvam per ſeſe Europæ cohæret, hinc freto Herculeo, illinc Aſia interiacente diſcreta. Fuerunt qvi eam ab Aſia diſiungere voluerunt, id terræ intercidere meditati, qvod inter rubrum & noſtrum pelagus medium eſt, cujus latitudinem non amplius qvam mille & qvingentorum ſtadiorum eſſe dixerunt, primusqve omnium Seſoſtris Aegypti rex id efficere cogitavit. Mox Darius Perſarum, deinde Ptolomæus ſeqvens, qvi foſſam eduxit, latitudine centum pedum, altitudine triginta: longitudine paſſuum triginta ſeptem millium, & qvingentorum. Ultra progredientem metus inundationis deterruit excelſiore tribus cubitis rubro mari comperto, qvam terra Aegypti. Plinius omiſſam foſſionem aſſerit, ne mare immiſſum aqvam Nili corrumperet, qvæ ſola potus præbet Ægyptiis.

CAP. VII.

Qvi Africæ, Europæ, Aſiæ limites: & diviſione Aſiæ per Taurum montem.

NIli amnem pleriqve limitem eſſe inter Aſiam & Africam volunt. Melior per maria certiorq; partitio eſt, ita ut peninſulam Africam accipiamus, undiqve mari cinctam præter Iſthmum, qvi à Peluſio in Arabicum ſinum excurrit. Nec usqvam ſeptentrionalior eſt. Alexandria: qvæ triginta & uno gradibus ab æqvinoctio diſtat, niſi fortaſſe promontorium aliqvod aut in noſtrum, aut in Atlanticum pelagus paulò amplius procumberet. Europa per Hiſpaniam, Italiam, & Peloponneſum auſtralior eſt, parallelum qvi per Rhodum ducitur attingens, in ſeptentrionem per Germaniam & Nor-

vegiam maximè protenſa. Qvinto & ſexto climate felix, ulterius non adeo benigna Aſia ad ſeptentrionem & ad meridiem extenditur. Auſtraliora ejus latera Moroë ſunt oppoſita, qvamvis aurea Cherſoneſus in India ad æqvinoctialem usqve circulum protendatur, partes ejus magis Boreales ad Scythas pertinent, intra & ultra Imaum montem, qvæ ad parallelum usqve per Thulem proferuntur. Taurus mediam qvodammodo ſcindit, qvi ab occidente in orientem excurrens, partem ad aqvilonem, partem ad meridiem relinqvit, Græci alteram interiorem vocant, alteram exteriorem. Latitudo montis plerisqve in locis ſtadiorum tria millia continet. Longitudo qvantum Aſia, ſtadiorum circiter qvinqve & qvadraginta millia, ab ora Rhodienſi usq; ad Indiæ & Scythiæ extrema orientem verſus: caput ejus inter Cariam Lyciamqve conſurgit: qvibus in locis modo Cadim mons, modo Cragus appellatur, neqve altitudine, neqve latitudine memorabilis, multæ ſunt ejus partes: & multa illi nomina vetuſtas indidit. Progreſſus intra continentem, qvantum Lyciæ fines extenduntur: tum primum & attollitur ex promontorium Maſicytum ad dexteram emittit qvod in mare Pamphilicum usqve procumbens Pamphiliam ipſam Lyciamqve disjungit, mox ad ſeptentrionem vergens, Celenorum efficit jugum, qvod ad magnam Phrygiam Lycaoniamqve reſpicit: transmiſſa verò hinc atq; inde Piſidia Ciliciam attingit: & Antiochia à ſiniſtris relicta in duo cornua dividitur, qvorum dextrum Tauri nomen retinet, ſiniſtrum Antitaurum vocant, qvi ſeptentrionem verſus incedens, minorem Armeniam à majori diſterminat, relicto ad ſiniſtram jugo verſus Euxinum pontum, cui Scordiſco eſt nomen, & orientalia Cappadociæ à minori Armenia ſejungit. Ex Tauro verò cum ad extrema Ciliciæ pervenit, Amanus oritur, qvi Syriam à dextris relinqvens ad Euphratem usqve verſus orientem digreditur, nec interruptus (ut Straboni placuit) nomen amittit: ſed multum in altum latumqve creſcens, multifidus efficitur. Pars Auſtralior Taurus eſt, qvi Armeniam à Meſopotamia diſterminat, pars ſeptentrionalior in multos qvaſi ramos ſcinditur. Ptolomæus poſt ſciſſionem Euphratis Amanum montem iterum appellat Taurum, inter Armeniam Meſopotamiamq; protenſum, donec rurſus ab amne Tigridis interrumpitur, ultra verò Niphatem nominat, cui Aſſyria in dextro latere ſubjacet,

Digitized by Google

jacet, & Adiabena regio, qva demiſſa ultra Capri amneis fonteis. Niphates, in duas ſcinditur parteis: Ea qvæ ad ſeptentrionem vergit, Caſpios monteis efficit: qvi ad Hyrcanum pelagus deferuntur. Qvæ verò ad meridiem inclinat, Choatra mons appellatur: qvi juxta Aſſyriam aliqvamdiu progreſſus, in auſtrum rurſus in duo cornua dividitur, qvæ Medorum provinciam includunt. Septentrionale nunc Zagejus mons, nunc Orontes appellatur, Auſtrali Parthoatras eſt vocabulum, qvo Media disjungitur à Perſide. Conjunguntur iterum hæc inter ſe cornua circa finem Mediæ ad orientem, & iterum disjunguntur, Ragianam Sigrianamqve terram includentia. Circa finem verò Sigrianæ denuo propemodum cohærent, ita ut portam qvandam videantur efficere, qvæ in Parthiam iter aperiat. Nam & Parthia Tauro cingitur: cujus pars ſeptentrionalis Coros vocatur. Inter Hyrcaniam Parthiamqve discurrens orientalis Masdoranus, qvi Parthos ab Aria ſeparat, Auſtralis Parthoatras ſicut circa Perſidem Mediamqve nominatur, hic Parthos à Carmania prohibet. Coros autem Hyrcaniam prætergreſſus promontorium non parvum à ſe dimittit, qvod ad Hyrcanum mare procumbens Margianam ab Hyrcania ſeparat. Ipſe inter Margianam & Ariam dilapſus Sariphus appellatur, ex qvo brachium aliud excurrit ſeptentrionem & occidentem verſus, Bactrianam à Margiana disjungens, qvod ubi ad Hyrcanum prope pelagus pervenit, rurſus ad orientem ſeptentrionemqve decurrit: usqve Jaxartem fluvium. Ipſe verò poſtqvam Bractianam, Ariamqve transmiſit, Paropamiſſus vocitatur, à qvo regio qvæ ad Auſtrum vergit, Paropamiſadum nominatur, ejus concluſa jugis. Ulterius jam Indiam ingreſſus Caucaſus dicitur, qvod nomen ab Alexandri militibus accepiſſe videtur. Ejus gloriæ cauſa & per adulationem, qvæ regum comes eſt, tanqvam ille Caucaſi juga & Promethei miracula tranſcendiſſet: hæc altiſſima videntur, & admodum lata Indiæ montana, qvæ ad Sacas pertingentia Comedorum nominantur: deinceps Imaus incipit, & usqve ad fonteis Gangis extenditur, ex qvo dorſum derivatur, qvod in ſeptentrionem vergens, in oceano procumbit & juxta Ptolomæi traditionem Scythas in duas partes dividit: multosqve ramos producit, qvi Boreales Aſiæ parteis multifariam partiuntur. Is ubi per aliqvantum ſpacium Gangem prætermi-

ſit,

ſit, & ad exteriorem Indiam pervenit, Emodus nominatur, qvi circa finem in duos ramos dividitur, usqve in eorum excurrentes pelagus, alteri Ortorocoras nomen eſt & Seras reſpicit: alteri Semantinus ad Sinas terrarum ultimos, medii inter utrumqve Semantini degunt, & ipſi orientalium extremi, ac pene incogniti. Sic Taurus ſe habet totius Aſiæ diviſor, cui per Antitaurum Caſpium montem Caucaſia juga, & qvæcunqve per Aſiam montana excellunt propemodum conjuncta ſunt. Nec malè exiſtimaſſe putaverim: ſi qvis per juga Syriæ, qvæ de Tauro derivantur, & dorſum Arabiæ qvod inter mare noſtrum Arabicumqve decurrit, Trogloditarum monteis usqve ad eos qvi Lunæ vocantur, & deinde per juga incognita in Atlantem usqve pervenire poſſe affirmaverit, rurſusqve Hiſpaniarum monteis Pyreneis contineri, & illos per montana Galliarum gelidas Alpeis attingere. Ex qvibus hic Apenninus Italiam omnem interſecat, illinc per Iſtriam & Dalmatiam usqve in Peloponeſum & in Thraciam altiſſima juga decurrunt: & inter Rhenum ac Danubium dorſum aſſurgit, qvod ex alpibus derivatum per Germaniam, Sarmatiamqve dilapſum, ſupra fonteis Tanais ad Riphæos monteis attingit, & per illos Caucaſo jungitur, exinde per Caſpium Antitaurum, deniqve Taurus ipſe comprehenditur. Vltra qvem regnare magnum Antiochum Romani permiſere, ex qvo fit, ut totius continentis una montium ſeries intelligatur, qvamvis pleriſqve in locis tumor non ſatis appareat.

Cap. VIII.

Generalis diſtributio Aſiæ in ſex præcipuas parteis.

Aſiæ parteis, alii plures, alii pauciores efficiunt, noſtra deſcriptio ſex tantummodo continebit. Treis citra Taurum, & totidem ultra. Prima intra Taurum & oceanum ſeptentrionalem, ab oriente ſole usq; ad Hyrcanum pelagus extendetur, propinario cultro ſimilis, continebitqve Scytharum plurimas genteis, qvæ ultra Imaum montem, citraqve habitant, cum qvibus & Bactriani memorabuntur, & Gordiani & Sacæ, & Maſſagetæ ultimi ad auroram Seres, & qvi ſinum circumhabitant Atacenum. Secunda ab eodem Hyrcano

cano mari usqve ad amnem Tanaim & paludem Mæotidem proferetur, habens à ſeptentrione terram incognitam in oceanum verſa, à meridie pontum Euxinum: & qvi ab eo in Hyrcanum pelagus excurrunt Moſchieos monteis. In hac Albani, Iberes & Colchi collocabuntur, atqve alii qvamplures populi, qvos uno vocabulo Scythas appellant. In tertia parte Romanis invicta viribus Parthia claudetur, Medorumqve terra, & utraqve Armenia, & qvicqvid hodie minor Aſia appellatur inter Euxinum & Helleſpontum, & Cilicum pelagus Iſthmo clauditur, qvi ab Iſſico ſinu in Phaſidem vergit. In qvarta deſignabitur India cum Sinarum populis ad orientem extremis, & inſulam Taprobanæ, qvæ ad meridiem ſita circulum æqvinoctialem tranſcendit. Qvinta ab Indo fluvio usqve ad amnem Tigrim, intra Taurum & mare Indicum ſinumqve Perſicum jacens, Paropamiſſadas, Aracoſios, Arianos, Drangianos, Gedroſianos, Carmanos, Perſas, Aſſyrios, & Suſianos complectetur. Sexta eademqve poſtrema ab ipſo Tigride amne, usqve ad Iſſicum ſinum noſtrumqve pelagus extendetur, omnia complexa qvæ à Tauro monte in Perſicum & Arabicum ſinum, atqve in Ægypti ſeptentrionalia vergunt. His in locis priores ad orientem Meſopotamii occurrent, Babylonii ac Chaldæi, qvibus contermina eſt Arabia deſerta, ad occidentem triplex Syria, collocabitur Palæſtina, Comagena, ac Phœnicia cum Cilicia, & Pamphilia ac Lycia, & cum his Arabia Petrea. Ad meridiem felices Arabes invenientur inter ſinum Perſicum Arabicumqve concluſi, arduis montibus à reliqvis ſui nominis gentibus diviſi usqve ad inſulam prope Dioſcuriadem in Indicum protenſi pelagus.

CAP. IX.

De Seribus populis.

HÆc nobis totius Aſiæ certior commodiorqve partitio viſa, nunc parteis partium attingere oportet. Seres ut antè diximus ad orientem æſtivum ultimi reperiuntur: qvibus ad ortum terram incognitam Ptolomæus & alii Eoum oceanum poſuere: ad meridiem Emodi montes & Otorocoras Indos ac Sinas excludunt. A ſeptentrione Antropophagi jacent Scythæ, qvibus huma-

na corpora cibi ſunt: & ut Ptolemæo viſum eſt ignota terra: ut aliis Scythicus oceanus: ab occidente Scytharum natio. Montes apud Seras excellentes Annibi, Auzaci, & Aſiniræi, ex qvibus Tagurus aſſurgit. Amnes nominat Ptolemæus Oertadem & Banthiſum. Plinius Veronenſis Pſitaram, Cambrim, & cui nomen eſt Lanos. Inter urbeis metropolim Seram ponunt, Otorocoræ monti vicinam. Inter gentes maximam Eſſedonum eſſe dicunt: qvæ Taguri juga montes, & adjacentes incolit campos. Julius Solinus ſicut & alii complures mare Hyrcanum ad Scythium oceanum habere oſtium dixit: ibiqve ab exordio ejuſce plagæ verſus orientem â dextris profundas jacere nives, mox longa deſerta, poſt Antrophophagos gentem aſperrimam & efferatam, qvæ dimidiam ferme itineris partem impenetrabilem reddidit, uſqve ad jugum mari imminens, quod Tabin Barbari vocant. Ultra qvod, poſt longinqvas ſolitudines moræ tractu, qvæ ſpectant æſtivum orientem, & ultra inhumanos ſitus ad Seres demum perveniri: homines inter ſe mites & qvietiſſimos, ſed qvi alios mortaleis refugiunt. Hos aqvarum aſpergine inundatis frondibus arborum vellera liqvoris adminiculo depectere, lanuginis tenerum ſubtilitate humorem ad obſeqvium domare aſſerit: & hoc eſſe illud Sericum in uſum publicum damnoſæ vanitatis admiſſum. Ex qvo potius eſt oſtendere corpora qvam veſtire, qvod primo fœminis, poſtea etiam viris luxuriæ perſuaſit ambitio. Mercatores fama eſt primum eorum fluvium pertranſire, atqve in ejus ripis nullo linguæ commercio negociari: ſed oculis tantum rerum precia extimare, aurumqve offerre: cum Seres ſua tradant, noſtra non emant. Strabo Apollonii Adramytteni utens teſtimonio ſcribit, Menandrum ac Demetrium qvi ex gente græca poſt Alexandrum in Bactria regnaverunt, res orientaleis agreſſos, longe ulterius qvam Alexander proceſſiſſe, & uſqve ad Seras & Faunos imperium protuliſſe.

Digitized by Google

Cap. X.

De gente Atocorum. Ciconibus populus ſeu alii volunt Sementinis, & qvæ de Macino provincia denarravit Nicolaus Venetus.

HIs Atacenus annectitur ſinus, & gens Atocorum, qvibus temperiei prærogativam miram dicunt aëris clementiam ſubminiſtrare, & arcere afflatum noxium colles, qvi ſalubri apricitate, ſecluſo undiqve objectu peſtilentes auras prohibent, atqve ideo par illis & Hyperboreis vitæ genus eſſe crediderunt. Plinius tradit Homerum de his privatim volumina condidiſſe, ſicut de Hyperboreis Hecatæum. Inter hos & Indos nonnulli Ciconas locaverunt. Ptolemæus Semantinos poſuiſſe videtur, qvi Seras inter & Sinas orientaliores exiſtunt, ad qvos nulli noſtratum hodie perveniunt, immenſa barbaries iter claudit, & imperantium multitudo, qvam nemo probarit pacis amicus, & qvi orbis ſitum noſſe cupiat: ignota eſſet terrarum maxima pars, niſi Ro. principatus & Alexandri potentia orbem aperuiſſet. Nicolaus tamen qvidam Venetus cognomento Comes, noſtra ætate in hæc loca pervenit, ſi vera ſunt qvæ ab eo narrata feruntur: is ait mare Indicum ultra Gangem cum menſe toto navigaſſet ad Ratham fluvium ſe perveniſſe, eoqve ſex diebus navigato, civitatem inveniſſe, qvæ nomine fluminis appellaretur. Exin per deſertos habitaculis montes, qvos Tauri partem fuiſſe crediderim, decem & ſeptem diebus in campeſtria deſcendiſſe, qvibus duabus hebdomadibus magno labore peragratis flumen offendiſſe Gange majus, qvod ab incolis Dava diceretur: atqve in eo menſis navigatione peracta civitatem nobiliſſimam appuliſſe, ſtadiorum centum viginti circuitu patentem, cui nomen Dua: hic laſcivienteis fœminas, & ſupra modum libidini deditas eſſe affirmat. Viros autem uxore unica contentos eſſe. Provinciam Macinum appellari, elephantis refertam, qvorum decem millia rex ad bellum nutriat, ipſe albo vehatur Elephanto: cui catena aurea gemmis diſtincta, colloqve circumdata, ad pedes uſqve pendeat. Viros ac mulieres ſtilo ferreo variis coloribus figuriſqve corpo-

Digitized by Google

ra pingere, idola omneis colere, ſurgentes è lecto ad orientem ſe ſolem vertere, junctisqve manibus orare, in oratione trini Dei opem petere. Serpentes aſſos in cibum pro deliciis habere, rubeasqve formicas pipere conditas parvulis gammaris ſimiles. Animal hoc in loco naſci ſuillo capite, bovis cauda, unico in fronte cornu, eoqve cubitali, colore & magnitudine elephantis, qvibus cum bellum continue gerit: id cornu veneno medetur, atqve idcirco in honore eſt. Qva regio ad Cathaum vergit, boves albos nigrosqve gigni eqvina cauda, ſed piloſiore ad pedes uſqve protenſa: pilos caudæ ſubtiliſſimos, in modum plumæ volatilis, magno in precio eſſe, qvos eqvites in cacumine lancearum ſuſpendentes egregiæ nobilitatis inſigne ducunt. Hæc de Macino Nicolaus tradidit: qvam provinciam ad orientem verſam inter Indiæ montes, & Cathajum collocans, haud dubie regionem Sericam denotaſſe videtur, quæ Scytharum gentibus & à ſeptentrione, & ab occidente jungitur. Scythas autem orientales noſtra ætas in Cathajo ponit, magno Cani ſubjectos: ſic enim illi ſuum imperatorem appellant. Sed illud difficile eſt credere, qvod de amne Dua commemorat, qvem Gange majorem dixit, cui veteres cuncta cedere flumina tradiderunt. Nec illud dignum fide, decem millia elephantum belli cauſa regem alere, nec notum eſſe aut fama clarum: ſed longinqvitas redargui non facile poteſt.

CAP. XI.

De Sacis populis qvos & Nomadas appellant.

POſt Seras occidentem verſus Sacæ ſunt, & Maſſagetæ, & Taburei, & Svebi, & ultimi ad ſeptentrionem Alanorſi. Ptolemæus Maſſagetas duplices eſſe dixit, alteros Hyrcano mari vicinos, & Margianæ regioni, alteros inter Sacas poſuit. Sacarum gentem ab occaſu Comedo monte & amne Jaxarte concluſit: à ſeptentrione Scythia, qvæ intra Imaum eſt & Aſcantici montis jugo, ab oriente Seris, ad auſtrum montibus indicis. Sacæ Nomades ſunt qvi carentes urbibus nemora & ſpeluncas habitant. Fama eſt Sacarum gentem uſqve in Hyrcaniam & Parthiam prædicari ſolitam, qvamvis multa & deſerta ſiccaqve regio interiacet. Parthos amore

re

re pacis tributa illis pependiſſe, id erat permittere, ut ſtatis temporibus in agros excurrerent, & prædam agerent, cum præter conventa facerent, bellum gerebatur, rurſumqve pax fiebat: fuitqve Nomadum vita ita inſtituta, ut ſemper vicinos infeſtarent, rurſusq; reconciliarentur. Sacæ multas invaſiones fecere, modo propinqvas, modo longinqvas: Bactrianam occuparunt, & optimam Armeniæ regionem, qvæ poſtea Sacaſina ab eis eſt appellata. Invaſerunt & Cappadocas, qvi ad Euxinum vergentes Pontici nominantur. Sed cum ex ſpoliis feſta celebrarent, Perſarum imperatores eos funditus delevere. Sunt qui tradant Cyrum Perſarum regem ducto adverſus eos exercitu prælio ſuperatum, ſed fugientem eo in loco caſtra metatum ubi impedimenta reliqverat, bonis omnibus & præſertim vino inſtructa, indeqve poſtqvam exercitus paulùm qvieverat, relictis veſperi tabernaculis progreſſum qvantum ſibi commodum viſum fuit, conſediſſe. Ingruenteis Sacas & caſtra viris deſerta, ac rebus voluptuoſis plena comperienteis, immodicè ſe impleviſſe: Cyrum converſum vinolentos, atqve attonitos ad internecionem cecidiſſe, diemqve illum patriæ deæ conſecraſſe, Sacamqve nominaſſe: qvæ cum celebrantur poſitis die ac nocte bacchanalibus, viri ſimul ac mulieres eò uſqve potabant, donec ſtupore comprehenderentur, tamqve ſimplex puriſſimaqve divinitas fœdiſſimis hominum moribus oblectaretur. Et Sacarum Maſſagetarumqve genteis Athaſios & Coraſmos eſſe putant, ad qvos Spithamænes ex Bactrianis ac Sogdianis confugit, unus ex Perſis, qvi Alexandro reſiſtere conati ſunt. Citius ad inſeqvendum Spithamænem ab Alexandro miſſus, barbaros pugna ſuperavit, illi per deſerta tamdiu fugerunt, donec Alexandrum ipſum adverſus ſe venire cognoverunt. Tunc autem placaturi hoſtem, Spithamæni caput amputaverunt, & Alexandro miſerunt, nec amplius ab eo vexati ſunt.

CAP. XII.

De Maſſagetis, ubi & de adoleſcente qvi tempore Pii papæ Solem adorabat.

POſt Sacas ad ſeptentrionem Maſſagetæ reperiuntur: & ipſi Nomades Scytharumqve genus, qvi virtutem ſuam maximè in bello adverſus Cyrum oſtenderunt. Horum alii monteis habi-

C 3

habitant, alii campos, alii paludes, & qvæ ſunt in paludibus inſulas. Margum amnem per hos labi dicunt, qvem alii Araxen vocant, eumqve plureis in parteis dividunt; & uno tantum oſtio Hyrcanum ingredi pelagus, reliqvis in oceanum ſeptentrionalem exonerari. Ptolemæus Margum fluvium duobus fontibus ex montibus Sariphiis deſcendere tradit, & per Maſſagetas, qvi Margianis vicini ſunt, ac Derbita in Oxum deferri amnem, qvi juxta Ribios Hyrcanum pelagus ingreditur. Maſſagetæ eqvum Soli mactant, eumqve tantummodo Deum putant. Multos hic error antiqvorum præcipitavit, inter qvos fuit Dion Pruſenſis, Plinius Veronenſis, Macrobius, & omnis fermè illa ætas, qvæ à Veſpaſiano Cæſare uſqve ad Traianum cucurrit, & Adrianum. Nuper qvoqve in arce qvæ ſub ipſa Adriani mole magnificentiſſimè ſtructa eſt, Urbinas qvidam adoleſcens repertus eſt hujus ſtultitiæ ſeqvax alioqvi non ignarus: qvi cum arcem prodere conaretur, eſſetq́ deprehenſus, votum Chriſto vovit ei ſe crediturum, relicturumq́ve ſolis cultum, ſi libertatem, atqve impunitatem aſſeqveretur. Sed raptus ad ſupplicium, ſtultum ſe fuiſſe teſtatus eſt, qvi ab eo ſalutem ſperaſſet, qvi ſeipſum ſalvare non potuiſſet, tanqvam Chriſtus Jeſus & dominus noſter crucem tuliſſet invitus, qvi pro noſtra vita, ſua ſponte moriens, mortem occidit. Stultus adoleſcens ſub noſtro pontificatu ſui ſceleris pœnas dedit, laqveo ſuſpenſus, & in Tyberim projectus. Maſſagetis mos fuit ſingulis uxores ſingulas ducere, neqve tamen alienis abſtinebant, cum qvibus ſuſpenſa è curru pharetra in propatulo coibant. Fœda gens & brutis ſimillima, apud qvam genus mortis maximè optimum judicabatur, ut ſenio confecti in fruſta cæderentur, & cum carnibus ovillis promiſcuè ederentur: eos qvi morbo decederent, ut impios abjicientes: tanqvam dignos, qvi à feris devorarentur. Eqvites ac pedites inter eos optimi fuere, arcu, gladio, thorace ac ſecuri ænea utentes: aut eas zonas, aurea eqvorum frena ac pectoralia habentes. Ferri parum apud eos fuit, argento carebant, ære & auro abundabant, inſularum cultores, herbarum radices edebant, & agreſtes fructus, ex qvibus pocula exprimebant. Veſtis erat arborum cortex, qvi paludes inhabitabant, piſcibus veſcebantur, phocarum coria è mare prodeuntium induebant. Montani pomis ſylveſtribus alebantur, non auſi oves occidere, cum paucas haberent,

Digitized by Google

berent, eisqve lactis & lanæ gratia parcerent. Campeſtres etſi regionem late patentem occupabant, non tamen agros excolebant, ſed ex ovibus piſcibusqve vivebant. Bellicoſi homines, qvamvis ſimplices & in contrahendo minimè verſuti.

Cap. XIII.

De Antropophagis, Eſſedonibus, Arimaſpis, & id genus immanium hominum.

HIs ad Orientem ac Septentrionem Antropophagi ſunt, qvibus execrandi cibi humana viſcera eſſe creduntur, & circa hos triſtiſſima ſolitudo, & mare qvod Tabin vocant, & Eſſedones, qvos oſſa capitum ſuorum parentum auro cincta in poculorũ tradere miniſterium aſſerunt, & Scythotauri qvi pro hoſtiis cædunt advenas. Julius Solinus in hac parte terras eſſe locupletes, ſed inhabitabiles dicit. Nam cum auro & gemmis affluant, Gryphes tenere univerſa teſtatur, alites ferociſſimos & ultra omnem rabiem ſævientes, qvorum immanitate obſiſtente, rarus pateat ad divites venas acceſſus. Diſcerpere enim homines, tanqvam genitos ad plectendam avaritiæ temeritatem. Arimaſpos cum his dimicare gentem monoculam, ſi credere par eſt, ut intercipiant lapides. Smaragdis hic primam eſſe, qvibus tertiam dederit Theophraſtus dignitatem, qvibusqve nihil videant oculi jucundius. Chriſtallum qvoqve optimam hinc auferri, cujus fruſtum Livia Auguſti ad pondus centum & qvinqvaginta librarum inter Capitolina donaria dicaverit. Sub Maſſagetis, Tapitenis, & Alanorſis occidentem verſus, usqve amnem Ras & Aſiaticos Sarmatas, Ptolemæus qvàm plurimas Scytharum genteis enumerat. Qvibus ad meridiem Jaxartes fluvius & mare Caſpium occurrit, à ſeptentrione terra incognita jacet. Jaxartem apud Sacas oriri arbitratur, & in ſeptentrionem fluere: poſtea ad occidentem verti inter Scythas & Sogdianos, demumqve ad meridiem inclinantem, Hyrcanum ingredi pelagus, multa & magna flumina una trahentem: qvæ partim Sogdii, partim Noroxi, Aſpiſii & Tapuri montes effundunt. Ras verò amnem Hyperboreos emittere mon-

teis

Digitized by Google

teis exiſtimat, qvi modo in orientem, modo occidentem verſus, poſtremò ad meridiem tendens Hyrcanias auget aqvas. Inter Jaxartem, & Ras duo ingentia ponit flumina, Rhimmum, qvi & ex Rhimmicis oritur jugis, & Daixem Noroſo monte cadentem.

CAP. XIV.

Qvi populi inter Jaxartem fluvium & Hyrcanum mare incolunt, & de habitantibus ſub polo Arcto, & Hyperboreis populis.

INter hos monteis, & Jaxartem fluvium, Hyrcanumqve mare, Orgaſos, Erimmos, Aſiotas, Nerosbes, Noroſſos & Caragas, Scytharum populos collocat: trans monteis autem ſeptentrionem verſus Galactophagos, Aſpiſios, Thabrenos, Samnitas, Pamardos, & alios qvamplures, & Albanos juxta montes, qvi admodum ſeptentrionales ſunt, ab Auſtrali parte Saxonibus locum præbet, ex qvibus fortaſſe orti ſunt qvi Germaniam incolunt, qvamvis ſuam originem ex Macedonibus repetant: à Boreali parte Neſſæis & Subocis ſedes dedit, qvi non minus ad ſeptentrionem vergunt qvam Thule. In cujus parallelo Scythas Alanos deſcripſit, & hyperboreos Sarmatas, qvibus ad auſtrum monteis collocat Hyperboreos, & Aſiaticos facit, qvanqvam pleriqve Europæos eſſe tradiderint, nonnulli hoc genus hominum ultra Aqvilonem jacere putaverunt, gentemqve beatiſſimam eſſe, qvàm alii mediam ſtatuerunt inter utrumqve ſolem Antipodum occidentem, & noſtrum renaſcentem. Julius Solinus aſpernari rationem dixit, tam vaſto mari duos orbeis interfluente, & in Europa circumſcripſit, apud qvos mundi cardines eſſent, & extimi ſiderum ambitus, nox, qvæ una ſex menſium, & una totidem dies, magnam his de cœlo clementiam conceſſam eſſe, auras ſpirare ſalubreis, nihil noxii flatus habere, domos eſſe nemora, victum arbores miniſtrare, diſcordiam neſcire, ægritudine non inqvietari, ad innocentiam omnibus æqvale votum eſſe, mortem accerſere, & voluntario interitu obeundi tarditatem caſtigare conſveſſe: olim primitias frugum per virgines Apollini Delio miſſitare, qvibus perfidia hoſpitum violatis,

Digitized by Google

tis, Pontificio intra fineis ſuos recepto, miſſionem neglexiſſe. Fabuloſa hæc: nam qvis credat? virgines tam longo terrarum tractu, tantasq; montium fluminumq; ac marium difficultates ſingulis annis penetrare potuiſſe, aut gentem eſſe qvæ trans aqvilonem habitet nobis cognitam? Diodorus Hecatæo teſte utens, oppoſitam Celtis juxta oceanum eſſe inſulam dicit, haud multo Sicilia minorem pone arctos, habitariq; ab iis qvi Hyperborei appellantur, eo qvod vento Boreæ ſunt expoſiti, inſulam valde fertilem, in qva fructus annui bis naſcuntur. Latonam in ea natam fabulantur, & Apollinem ibi præ cæteris diis coli, eſſeq; homines ejus inſulæ veluti qvosdam ſacerdotes Apollinis, cujus laudes & hymnos qvotidie in cantu celebrent. Lucum præterea ingentem, templumqve Apollinis, forma rotunda, multis donis atqve ornamentis cumulatum. Urbem enim ſacram, cujus incolæ majori ex parte citharœdi exiſtant, continueqve in templo ſonent, & hymnos canant: habere hyperboreos propriam linguam, & Græcis, maxime Deliis atqve Athenienſibus, ſocietate ac benevolentia junctos à priſcis temporibus cœpta. Græcos enim qvosdam olim ad Hyperboreos tranſiſſe ferunt, & dona ſumptuoſa in templo appoſuiſſe Græcis literis inſcripta. Ex Hyperboreis vero Abarmos veniſſe in Græciam, amicitiamq; cum Deliis antea contractam firmaſſe ajunt, & Lunam apud Hyperboreos videri parum à terra diſtantem, ac terreſtres qvosdam veluti cumulos habentem in ſe manifeſtos, deumqve Apollinem, per annos undeviginti adiri inſulam, in qvibus aſtrorum revolutiones perficiantur: imperare civitati, temploqve præeſſe Boreadas, Boreǽ progeniem, qvæ per genus recipit principatum, qvæ omnia tanqvam fabuloſa referens Diodorus videtur contemnere.

CAP. XV.

De Arimphæis populis non abſimilibus Hyperboreis, Catajo, & qvæ de his locis enarrat Nicolaus Venetus.

HYperboreis ſimiles Arimphæos eſſe dicunt, Aſiaticos Scythas, qvi baccas edunt, comas viri & fœminæ tondent, nullum lædunt, qvietem amant, nec læduntur ab aliis, fugientes ad eos tuti ſunt tanqvam aſylo

tegantur, ſacri omnes habentur. Sic forſitan olim fuit, nunc gentis hujuſce nulla cognitio. Jaxartem fluvium nonnulli Tanaim eſſe crediderunt, qui Aſiam ab Europa diſterminat, inter qvos fuiſſe Polieletum Strabo commemorat, cujus errorem Alexandri comites ſecuti ſunt, qvi eum tranſmiſſo Tanai adverſus Europæos Scythas belligeraſſe tradiderunt. Sed Dimas dux Seleuci & Antiochi ſatis idoneus verò author, hunc tranſvectus amnem, ac titulos omnium ſupergreſſus, alium eſſe qvàm Tanaim deprehendit, ob gloriam ſui nominis altaria ibi Apollini Didymeo ædificavit & hoc eſſe colliminium inter Scythas & Perſas oſtendit, non quod Perſia Scythas attingat, ſed qvod imperium Perſarum per Bactrianos & Gordianos ad Jaxartem uſqve fluvium protendatur. Jaxartis nomen à Bactrianis inditum ferunt. Plinius à Scythis vocatum Scythim tradit: hic aræ conditæ feruntur ab Hercule ac Libero patre, Cyro qvoqve & Semiramide, & poſtremo ab Alexandro: qvas profectionis metas ad ſeptentrionem oſtenderunt. Qui noſtra ætate orbis ſitum figurant, Cathajum his in locis deſignant, qvæ ultra Jaxartem commemoravimus, multasqve provincias & multa regna circumſcribunt, qvibus unus præſit imperator, qvi apud eos Can appellatur. Nicolaus Venetus apud eum ſe fuiſſe affirmat, & Urbem inveniſſe, qvæ duo de triginta millibus paſſuum pateret in qvadrum Gambaleſchiam nomine, in cujus medio arx munitiſſima & ornatiſſima haberetur, in qva rex habitaret, & ex qua muri arcuati ad qvatuor urbis angulos protenderentur, per qvos acceſſus regi eſſet, ſi qvid in urbe tumultus excitaretur, ad arces qvæ ipſius in angulis eminent, qvarum qvælibet paſſuum quatuor millia in ambitu continet, & omnis generis arma tormentaqve bello apta concludit. Aſſerit inſuper & alteram ſe urbem reperiſſe qvindecim dierum itinere ab hac diſtantem, Neptai appellatam, noſtro ævo aut paulo ante ab imperatoribus ejus gentis conditam, cujus ambitus triginta millibus paſſuū contineatur, eamqve populoſiſſimam eſſe omnium: In utraq; civitate domus, palatia, templa, cæteraq; urbium ornamenta, Italicis ſimilia eſſe affirmat: homines modeſtos atqve urbanos, & multis divitiis affluenteis: qvod ſi credimus magna profectò morum mutatio facta eſt, ab his qvos antiqvi prodiderunt, qvi Scythas fermè omneis paſtorales eſſe affirmaverunt, & propemodum intractabiles: nec horrida ſeptentrio-

trionis ora eos admittit mores, qvibus vel Græcia olim claruit, vel Italia nunc floret: aut certè Cathajum ipſum qvod tantopere laudant, minus ſeptentrionale eſt qvàm pictura demonſtrat. Nam qvicqvid ultra Jaxartem colitur, ſi Ptolemæo fides eſt, ultra ſeptimum clima protenditur: & parallelum tranſcendit, qvi per Boryſthenem deſcribitur: niſi reſpondeat aliqvis magni Canis imperium & ultra & citra Jaxartem extendi, ac Gordianos, Bactrianos, & alias genteis, usqve ad Indiæ atqve Ariæ monteis comprehendere: qvod facile perſuaderi poteſt his, qvi Scytharum res geſtas aliqvando legerunt: à qvibus magnam Aſiæ partem olim ſubactam fuiſſe conſtat nec imperia ſuos tenent perpetuo limites, ſed pro fortunæ varietate nunc magna ſunt nunc parva. Strabo in hac parte Scythiæ ad occidentem, qvam Ptolemæus Ras fluvio terminavit, Hyrcani pelagi fauces collocavit: ab utraqve parte cultas. De qvibus poſtea diſſeremus.

CAP. XVI.

De Sogdianis & Bactrianis.

INter Jaxartem & Sariphos' Paropamiſſosqve monteis Sogdiani & Bactriani jacent, Oxo diſcreti fluvio: Sogdiani ad Jaxartem magis accedunt: Bactriani ad Paropamiſſi juga, per qvos fluvius Ochus dilapſus, in Oxum fertur. Bactrianis ad occidentem Margiani ſunt, Sogdianis montes Oxii, qvos interrumpit Oxus, per Ribios & Derbitas, in Hyrcanum cadens pelagus. Margianis ad occidentem Hyrcania occurrit, qvæ nomen pelago dedit olim, ſicut Strabo aſſerit. Sogdiani & Bactriani, nec vita multum, nec moribus à Nomadibus differebant: qvamvis Bactriani mitiores eſſent. Nec vera locutus Oneſicritus exiſtimatur, qvi Bactrianos ſenio, aut morbo confectos, apponi canibus vivos ſcripſit: ad hoc ipſum de induſtria enutritis, qvos patria lingua ſepulchraleis vocabant: qvam legem ſuſtulerit Alexander, qvem ferunt alii octo, alii undecim urbes in Bactriana & Sogdiana condidiſſe, nonnullis everſis: qvarum Cariata fuit in Bactriana, ubi Calliſthenes comprehenſus eſt, & in vincula conjectus, qvi divinos honores Alexandro negavit exhibendos

 eſſe,

eſſe. In Sogdiana, Paracanda: & Cyra, ultimum Cyri opus ad Jaxartem flumen conditum, qvod perſici imperii confinium erat: nec pepercit Alexander memoriæ Cyri, qvamvis illum coleret, propter continuas oppidanorum rebelliones. In Bactriana petram Siſimetræ altitudinis ſtadiorum qvindecim cepit, cujus ambitus octuaginta continebatur: in ſuperiore parte planam ac feracem, ut viros qvingentos alere poſſet. In ea Alexander & hoſpitio ſumptuosè acceptus eſt, & Roxanam Oxiartis filiam duxit uxorem. In Sogdiana ſecus Oxum Ariamaze petram occupavit, qvæ duplo altior fuit Siſimetra. Xerxes in his locis urbem condiderat, & Branchidas in ea collocaverat: propterea qvod Dei pecunias ac theſauros qui apud Didyma erant, ſibi tradidiſſent: & ſecum è patria ſponte migraſſent. Alexander eos ſuſtulit, proditionem & ſacrilegium exoſus, qvæ ſcelera nulla non ætas improbavit. Per Sogdianam amnis labitur : qvi poſtqvam multam regionem irrigavit, in deſertam arenoſam terram evadit, atqve ibi abſorbetur: qvemadmodum in Ariana fluvius Arius, qvi regioni nomen dedit. Macedones propter Alexandri gloriam hunc amnem nobilitarunt: qvi apud Ochum flumen olei fontem invenientes, multa fabulati ſunt: tanqvam miraculum fuerit, nitroſam & aluminoſam terram, ſulphure ac bitumine intermiſtam, id liqvoris fundere: hunc fluvium alii per Bactrianam labi dicunt (qvos Ptolemæus ſecutus eſt) alii ſecus eam: Alii ab Oxo diverſum uſqve ad oſtia, atq; auſtraliorem: & ambos in Hircanum mare decurrere. Alii ab initio diverſum, & deinde in unum coire. Oxus, ſicut Ptolemæo videtur, in Caucaſo Indiæ intrare, prope Paropamiſſades fontem habet: & in ſeptentrionem longo flexu directus, majori demum in occaſum vergit, multa & magna flumina in mare Caſpium ſecum ferens, inter qvæ Ochus eſt, per qvem navigaſſe Pompejum crediderim, ſicut ante diximus, cum deſcendit in Oxum: nam & Ochi fontes in Paropamiſſo monte reperiuntur. Oxi alveum multis in locis, ſex ſeptemve ſtadiorum latitudinem habere tradiderunt. Alexander Beſſum inſeqvens, hunc amnem ponte ex utribus facto trajecit, miſitq; Ptolomæum Lagi, cum parte exercitus, qvi Beſſum à Barbaris derelictum in villa qvadam intercepit, & nudum ac catena ligatum adduxit. Qvem cum Alexander vidiſſet, interrogavit cur regem ſuum ſimul & propinqvum & benefactorem Darium interfeciſſet,

ad qvem Beſſus non ſolum ſibi ſoli id agere viſum fuiſſe reſpondit, ſed omnibus qvi circa Darium erant, ut invenirent ſibi ſalutem ab Alexandro: qvibus dictis publicè fuſtigatus eſt, & in Bactria remiſſus, ut ibi moreretur. Sogdianam à ſeptentrionali parte Jaxartes claudit amnis: inter qvem & Oxum duos fluvios decurrere Ptolomæus ſcribit, Poletimetum & Jaxartem, qvi ex montibus Oxiis in Hyrcanum mare deſcendunt: Inter Oxii & Jaxartis oſtia nonnulli octuaginta paraſangas eſſe dixerunt, Perſicum autem paraſangam alii ſexaginta ſtadiorum fecere: Alii tercentorum qvadraginta: qvalem amplitudinem vix omnem Scythiam crediderim continere. Eratoſthenes his adverſus eſt, qvi (ut ait Strabo) ab Oxii fluminis oſtio, apud Hyrcanos ſito, usqve ad Jaxartem fluvium, duo millia & qvadraginta ſtadia intercurrere affirmat. Alexander de ſuo nomine ultra Oxum amnem duas urbes condidit: alteram verſus ſeptentrionem, alteram verſus orientem, in Vandabanda regione, ab Hyrcania usqve in Sogdianam ad orientem eunti ſolem, intra Taurum & Jaxarten fluvium, qværcunqve gentes occurrunt: primo Perſis, deinde Macedonibus, poſtremo Parthis ſubjectæ fuerunt, Romanorum ſigna raro apud eas viſa ſunt, qvamvis maris navigationem per Oxum & Hyrcanum pelagus Varro commemoret: qvæ ultra Jaxartem ad ſeptentrionem recedunt intactæ remanſiſſe videntur: In qvas Alexander expeditionem aggreſſus, propter Beſſum & Spithamænem, qvi ad eos confugerant, Beſſo captivo ad eum deducto, & Spithamæne à Barbaris interempto, deſtitit ab incœptis: cujus in Bactrianam reverſi horrendum ſcelus commemoratur, occiſi inter bibendum Cliti amici veteris & collactanei fratris, non aliam ob cauſam, niſi qvia Philippi laudes pertinacius tueretur: ſed vini magis qvam hominis fuiſſe crimen pœnitentia docuit, mox ſecuta, qvando ægre retentus eſt, ne ſe occideret, occiſor amici. Bactria ſub imperio Macedonum, qvi Perſas delevere, usqve ad ſecundum Seleucum Antiochi nepotem retenta eſt. Tunc verò Theodotus præfecturæ titulum mutavit in regnum, & ſe regem vocavit, reliqvitqꝫ ſucceſſorem ſui nominis, qvi cum Arſace Parthorum rege contra Seleucum ſe conjunxit, regnumqve tutatus eſt, qvod ſub Eucratide ad magnam gloriam pervenit. Is enim cum obſidionem Demetrii regis Indorum pateretur, audacia inaudita cum trecentis militibus ſexaginta hoſtium millia aſſiduis eruptionibus vicit,

cit, & qvinto menſe liberatus, magnam Indiæ partem in poteſtatem ſuam redegit. Unde cum ſe reciperet, à filio, qvem regni ſocium fecerat, in itinere interfectus eſt: qvi velut hoſtem non patrem interfeciſſet, per ſangvinem ejus currum egit: & corpus abigi inſepultum juſſit: & in Bactriam Sogdianorum Indorum & aliorum bellis fatigati, tandem velut exangues oppreſſi ſunt.

Cap. XVII.

De Aria & Hyrcania, & mirifica harum regionum vitæ.

Aria Bactrianæ contermina eſt ad meridiem, & monti ſubjecta, qvi Bactrianam habet, & Hyrcania ſex millibus fere ſtadiorum abeſt: ipſi autem Arianæ ad Auſtrum Arachoſia ſubjacet, uſqve ad Indum flumen: de qvibus alio loco dicetur. Margiana Bactrianis ad occidentem adiacet, & campis deſertis ambitur: fama eſt Antiochum, cui Soter cognomentum fuit, loci naturam admiratum, magnam terræ partem muro circumcluſiſſe: cujus ambitus mille & qvingentorum fuerit ſtadiorum, & urbem Antiochiam condidiſſe. Vites hic optimas inveniri, qvarum truncum vix duo viri complecti qveant, racemumqve duorum ferè cubitorum. Ptolemæus Tapyros ultra Margianos ad orientem poſuit: Strabo inter Derbitas & Hyrcanos habitare putavit, qvibus mos fuerit, proprias uxores aliis viris nuptui concedere, cum duos tres ve filios ex eis ſuſcepiſſent, qvemadmodum apud Romanos Cato indigenti Hortenſio Martiam conceſſit. Hyrcaniam valde opulentam eſſe dicunt & magna ex parte planam, præclariſſimis urbibus adornatam, qvarum Talabrotam, & Samariam, & Chartam, & Tapen, paulo ſupra mare ſitam extollunt. Opulentiæ ſignum adducunt, qvod vitis vini metretam afferat: ficus, ſexaginta modios: frumentum ex ſemine naſcatur, qvod cadit ex culmo, in arboribus mellificetur, perfluatqve ſemel ex foliis, nec in his opus ſit diligentia: illud admiratione dignum, qvod ab Eudoxo, & ab aliis de Hyrcania ſcribitur, ripas qvasdam cavernoſas ſtare ante mare humili interja-

Digitized by Google

cente littore, & ſuperioribus rupibus flumina decurrere, tanta vi delata, ut cum ad ripam pervenerint, aqvam in mare jaculentur, ſubjectum litus aſpergine intactum relinqventia, ut etiam exercitui unda tecto pervium ſit: indigenas in eum locum epulandi & ſacrificandi gratia ſæpe deſcendere, & interdum in antris diſcumbentes, interdum ſub ipſo fluctu apricantes, alio atqve alio modo oblectari, cum ſimul hinc mare pateat, hinc littus propter humorem herbidum floridumqve conſpiciatur: Nobilitatem hujus gentis hinc licet intelligere, qvod vicino mari ab ea nomen eſt inditum. In Hyrcania res gerenti Alexandro, Thaleſtris regina Amazonum, qvam alii Minitheam vocant, cum trecentis mulieribus occurrit, triginta qvinq; dierum inter confertiſſimas gentes itinere facto, liberos ex rege qvæſitura, cujus conſpectus adventuſqve omnibus admirationi fuit, propter inſolitum fœminis habitum, ob hoc tredecim diebus prolis gratia cum rege datis, ut eſt viſa uterum impleſſe, diſceſſit. Hoc mare qvod Hyrcaniam abluit, Ptolomæus (ut ante diximus) lacum eſſe affirmat, undiqve terra concluſum: cujus ſeptentrionalia Scythæ occupant, Auſtralia Medi atqve Hyrcani, qvi & orientis partem attingunt, cum Margianis, Derbitis, ac Rhibiis: occidentalia Armenii, Albaniqve ambiunt, qvorum pars ſeptentrionem attingit. Polycletus qvoqve ut affirmat Strabo lacum eſſe, & dulces aqvas habere, & ſerpentes nutrire, hoc pelagus aſſeruit: in eo verò maximè erravit, qvod unum eſſe cum Mæotica palude exiſtimavit: inde conjecturam faciens, qvia Tanais in ipſum emittit, non animadvertens duos inveniri hujus nominis amnes, ut ante diximus. Qvod ſi Mæotidi jungeretur Hyrcanus ſinus, neqvaqvam lacus eſſet, cum Mæotis ab Euxino ponte marinas aqvas accipiat: Pontus verò per Helleſpontum, & mare noſtrum ab Herculeo freto ſalſis impleatur undis. Plinius Veronenſis, Julius Solinus, Strabo Capadorus, Priſcianus Cæſarienſis, & alii complures, Hyrcanum pelagus oceani Borealis ſinum eſſe tradiderunt, ex qvo liceat usqve in orientem & mare Indicum navigare: ajuntqve ab oceano meridiem verſus recedere, ab initio arctum, in progreſſu dilatatum: & præſertim in ultimo receſſu, ubi à qvinqve millia fermè ſtadiorum latitudine patet: & oſtii utramqve ripam tenere Scythas, reliqva littora aut Scythas, aut ſimiles Scythis: qvales Hyrcani ſunt, Albani, Cluſi, Nariſci, ac Mardi: Magnitudinem

Digitized by Google

dinem hujus maris Patrocles Pontico ſimilem exiſtimavit. Plinius autore Claudio, refert id terræ ſpatium, qvod inter Mæotim & Hyrcanum jacet pelagus, centum qvinqvaginta millia paſſuum continere, idqve perfodere excogitaſſe Nicanorem Seleucum, qvo in tempore à Ptolomæo Ceranno ſit interfectus. Verum alii trecenta ſeptuaginta qvinqve millia paſſuum id eſſe exiſtimant. Cornelius Nepos ducenta qvinqvaginta millia: qvod alii centum & qvinqvaginta millibus paſſuum, alii pauló amplius contineri dixerint, magno errore: neqve enim retro Mæotim ad Boream Hyrcanus offertur ſinus, ut illis viſum eſt: ſed Pontico mari ad orientem occurrit, Iſthmumqve Colchi, Iberi, & Albani inter duo maria obſident. Nec longum iter ab Euxino Ponto per hunc Iſthmum & Hyrcanum pelagus, ad Indiam tranſeunti peragendum, Plinius exiſtimavit: qvem ſecutus Solinus Pompejum magnum octo diebus ex India ad Bactros usqve Alienum flumen perveniſſe affirmat: qvo influit Oxum, per qvem mare Caſpium ingreſſus ad Cyri amnis oſtia penetravit: qvi Armeniæ & Iberiæ fines interluit: à Cyro veró diebus non amplius qvinqve, terreno itinere, ſubvectis navibus ad alveum Phaſidis pertendiſſe: atqve inde in Pontum Sororia, Strabo dicit, qvi multas Indiæ merces teſte Ariſtobulo in Hyrcanum mare per Ochum amnem devehi tradidit: deinde in Albaniam, atqve per Cyrum & ſeqventia loca in Euxinum & Ochum in Oxum putat exonerari: qvæ duo flumina Hyrcaniam irrigare cenſet: & Niſeam partem eſſe Hyrcaniæ, per qvam Ochus decurrit: qvem Ariſtobulus navigabilem eſſe retulit, & omnium fluminum maximum, qvæ ipſe in Aſia viderit, præter Indica. Sed hoc iter multo brevius eo eſt: qvod per Ægyptum & Arabiam multasq; alias gentes ducit in Indiam: neutrum tamen hodie noſtratibus eſt apertum. Qvi terræ formam noſtra tempeſtate figurant, Ptolomæo conſentiunt, & lacus ſpeciem Hyrcano concedunt. Solinus Xenophontem Lampſacenum authorem facit, à littore Scytharum, & qvo ſinus irrumpit Hyrcanus, Abaltiam inſulam triduo navigari: cujus magnitudo immenſa, & penè ſimilis continenti exiſtat: nec longe Oenas ſeparari, qvas qvi habitant, vivant ovis avium marinarum, & avenis vulgo naſcentibus, propter qvas & alias conſtitutas, qvarum indigenæ humana usqve ad veſtigium forma in eqvinos deſinant pedes. Feruntur & alia pleraq; qvę tanqvam fabuloſa relinqvimus. apud Hyrcanum pelagus, deſinit Aſiæ prima pars.

Cap.

Digitized by Google

Cap. XVIII.

De ſecunda Aſiæ parte & Sarmatis generatim.

Secunda incipit in occidentali littore, qvæ uſqve ad paludem Mæotidem & amnem Tanaim extenditur, inter mare Ponticum jacens & oceanum ſeptentrionalem. Ptolemæus hanc partem ab orienti Ras flumine clauſit & Hyrcano mari, cui negavit in oceanum patere exitum, & omnes Sarmatas Aſianos appellavit, qui hanc terram incolerent, præter Colchicos, Iberos, & Albanos, atqve alios qvi circa Caucaſum Coraxemqve montem ad meridiem ſiti ſunt. Sarmatas autem in plurimas gentes, & multa nomina diviſit. Ultimos ad ſeptentrionem Hyperboreos poſuit, & ſub eis Baſilicos, deinde Zachatas, Svardenos, Chænides & magis ad meridiem Perierbidorum numeroſum genus, qvorum ſedes illic eſſe oſtendit, ubi Ras fluvius ad occidentem Solem, & Tanais ad orientem maximè vergunt, ſibiqve invicem propinqviores exiſtunt. Sub his verſus meridiem & ultra Hippicos montes, Siracenos collocavit, Jaxamatas, Pſeſſios, & Melandanos, apud qvos Mithridatis regionem fuiſſe arbitratur. Rurſus ad orientem Ras flumini proximos, & ultra Ceraunios montes Sapothrenas poſuit, & ſub illis paululum auſtraliores Scymmitas & Amazones, de qvibus poſtea dicemus, qvando imperium fama eſt eas qvam maximum obtinuiſſe: Ceraunios montes partem eſſe Caucaſi, verſus ſeptentrionem vergentem: qvibus proximi ſint ad orientalem plagam Vali, Serbi, Diduri, & Ulæ ac occidentalem Sacani & Tuſci prope Sarmaticas pylas, ubi à Caucaſiis jugis Ceraunia videntur abrupta. Forſitan & hinc Tuſcorum genus ortum, qvi Hetruſcos ex Italia pepulerunt. Tria flumina in Hyrcanum pelagus ex Caucaſio monte cadere Ptolemæus oſtendit: Udonem qvi ſeptentrionalior eſt, Alontem & Soanam, & inter ea Olondas & Iſondas collocat, & citra Soanam Gerros. Intra Caucaſium montem, & Vardanum amnem, Sanaræis & Agoritis ſedes dedit. Ultra Vardanum verſus Pſatim fluvium & Boream, Conapſenos, Arinchios, Metibos, Zinchos, & Aſturicanos memorat. Ulterius Tyrambas & Marubio flumini pro-

Digitized by Google

ximos Themeotas. Fluvios ex Aſia in Mæotim magnos decurrere, præter Tanaim octo dinumerat. Inter qvos Vardanus auſtralior eſt, Marubius ſeptentrionalior, cui proximus eſt Rhombites major, deinde Theſpanius, poſtea Rhombites minor, de hinc Atticites & Vardano propinqvior Pſatis. Multa eſt inter veteres diſcordia, qvam inde naſci arbitramur, qvia nec montium, nec fluminum, nec gentium nomina perſeverant: & provinciarum regnorumqve termini multam varietatem accipiunt. A Strabone, qvi ſub Tiberio Cæſare vixit uſqve ad Ptolomæum Alexandrinum, qvi per tempora Antonini Pii ſitum orbis deſcripſit, haud eqvidem magnum tempus eſt, & tamen tanta nominum variatio interceſſit, ut pauciſſimos Scytharum populos ex his nominari videamus apud unum, qvos nominaverit alter. Sed ad rem redeamus. Strabo Cyrrhum amnem, & Araxẽ in Hyrcanum pelagus ab occidentali plaga immittere arbitratur, & Araxem per Armeniam, Cyrrhum per Iberiam & Albaniam decurrere, & ab oſtio Cyrrhi per Albanos, Iberas, & Colchos, à mari in mare tria ferè ſtadiorum millia eſſe, & iſthmi rationem obtinere hujus partis qvam deſcribimus. Poſſidonius hanc iſthmum mille & qvingenta ſtadia continere putavit; qvantum inter Peluſium eſt & mare rubrum, tantundemqve ſpacii à Mæotide in oceanum eſſe cenſuit, indignus fide, qvamvis Pompeio familiaris fuerit, & res ejus ſcripſerit.

Cap. XIX.

De Albanis, & de bonitate ſoli ſui, & ſimplicitate gentis, & priſca eorum ſuperſtitione.

ALbani in hac deſcriptione primi occurrunt, qvos paſtorales fuiſſe conſtat, & Nomadico generi proximos, non tamen vagos atqve idcirco minus bellicoſos. Inter Iberos & mare Caſpium habitant, ab ortu Solis mari conjuncti, ab occaſu Iberiæ finitimi, ex reliqvis lateribus Boreale Caucaſis montibus munitur, qvi campis imminentes, & mari plurimum conjuncti Ceraunia vocantur, ut Strabo putavit, & complures alii: qvamvis Ptolomæus

mæus (ut ante diximus) aliter ſentiat, auſtrale latus Armeniam contingit, qvæ partim campeſtris eſt, partim montana, ſicut & Cambyſen, ad quam Armeni ſimul & Iberi & Albani conjunguntur. Cyrrhus per Albaniam fluit, & alia flumina, qvæ qvamvis eum augeant fœcundioremqve terram exhibent, mare tamen confundunt propter limum, qvem offerunt. Araxes prope emittit, aſper ex Armenia cadens, ſed qvem limum propellit, alveum pervium faciens, eum Cyrrus repellit. Homines in Albania inertes fuiſſe feruntur, nam qvi ibi militarunt, Cyclopicam eos degere vitam dixerunt, & terram omnis generis fructum etiam domeſticum afferre, & ſtirpes omnes, & ea qvæ ſemper virent, & qvamvis ne minimam qvidem culturam habeat, bona tamen omnia ſine ſatione & inaratam gignere, multisqve in locis ſemel ſatam, bis terqve fructum reddere ac primò qvod modios qvinqvagenos, idqve minimè renovatam, aut ferro proſciſſam, vineas ineffoſſas manere, qvinqve annis putari, in bimatu novellas fructum ferre, adultas tantum reddere, ut pars maxima in palmitibus relinqvatur, mira res, cum Ptolomæus Albaniam in ſexto climate ponat. Pecora cum mitia, tum agreſtia, pulcherrimos edere fœtus ajunt, ſtaturam hominum pulchram & magnam eſſe. Simplex mortalium genus, minimeqve cauponarium, nummi uſum magna ex parte ignoraverunt, neqve numerum ultra centenarium novere. Commercia inter ſe mercibus facere, in cæteris qvæ ad vitam pertinent inertes, exqviſitorum ponderum ac menſurarum totiusqve civilitatis & agriculturæ prorſus ignari, ſi qvando ad bella prodierunt, expediti & armati, ut Armenii fuere. Exercitum majorem emittere conſveverunt qvam Iberes: nam peditum ad ſexaginta millia, eqvitum ad viginti duo millia contra Pompejum magno ſuo damno armaverunt. Jaculatores ſunt & ſagittarii clypeos & thoracas habentes, & qvemagmodum Iberi firmas galeas, hos Nomades ab exteris defenderunt, ſicut Iberas & iisdem de cauſis. Aliter verò ſæpe eos adoriebantur: nec ſinebant agriculturam exercere. Deos Albani Solem & Lunam gentili dementia coluere. Lunæ templum Iberiæ proximum ſumma religione colebant, cujus ſacerdos honore poſt regem ſecundus habebatur, & ſacris ſervis, & ſacræ regioni præerat, qvæ multa fuit & hominibus plena. Servorum qvidam afflati numine videbantur, & qvodammodo divinare:

vinare: qvi plurimum numine correptus fuit, diu per ſylvas ſolus erravit: exin ſacerdos comprehenſum ſacra catena devinxit, ac per annum ſumptuosè aluit, poſtea ad ſacrificium deæ cum aliis hoſtiis mactandum produxit, tumqve negotii qvidam gnarus ſacram haſtam tenere, qva mos fuit hominem mactari, ex multitudine procedens illam in conſervi afflati latus adegit, & cadente ſervo qvædam divinationis ſigna captavere, atqve in commune prætulere, corporeqve in locum qvendam delato, omnes ſuper illud tranſiere. Sic enim ſtulta natio & à dæmonibus poſſeſſa, expiari, ſi qvid peccati fuerat, arbitrabatur. Senectus honore præcipuo apud Albanos fuit, non parentum modo, ſed etiam reliqvorum, cum mortuis pecunias defodiebant, nec aliam defunctorum curam gerebant. Strabo ſex & viginti linguas Albanorum fuiſſe tradit, & totidem aliqvando reges, poſtea ad unius imperium cuncta rediiſſe, terram ſerpentia qvædam lætifera gignere, & ſcorpios & araneas, qvarum qvædam ridendo mori cogunt, qvædam flendo deſiderio ſuorum, qvemadmodum de Tarantulis in Calabria rumor eſt. Et Caſpianam ad Albanos pertinere ajunt, ejusdem nominis cum gente Caſpia, qvæ poſtea obſcurior facta eſt, & mare Caſpium attingit. Ingreſſus ex Iberia in Albaniam per Cambiſenam patuit, regionem aſperam & ſiccam, qvamvis flumine Alazanio pars ejus irrigetur: Albani & eorum canes excellentes venatores fuere, ſtudio magis qvàm arte, originem eorum ex Jaſone ductam exiſtimant, qvi cum Armenio Theſſalo in Colchos navigavit, & usqve ad mare Caſpium, per Iberiam & Albaniam proceſſit, & Armeniæ ac Iberiæ multum peragravit, ſicut Jaſonia, & alia compluria monumenta teſtantur. Trogus Pompejus Albanorum originem Italicam dicit, aſſerens Albanos Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Gerione extincto armenta ejus per Italiam duceret, ſecutos fuiſſe, originis Italicæ memores, exercitum Cnei Pompeji bello Mithridatico fratres ſalutaviſſe. Albania ſub imperio Perſarum fuit, poſtea Macedonum, deinde Romanorum: ſed Trajanus imperator his regem dedit, nunc non ſatis certum eſt cui pareant, qvamvis ſub regno magni Canis degere credantur. Ab his Albani orti ſunt: qvorum pars hodie in Peloponneſo, pars in Macedonia ſedet, juxta Dyrachium, qvorum dux eſt Georgius Scanderbei, qvi multa per noſtram ætatem adverſus Turcas pro Chriſti nomine prælia geſſit, magnanimus & in-

victus

Digitized by Google

victus copiarum ductor. In Gothorum exercitu fuere, cum illi Græcorum imperium affixerunt: deinde longæ militiæ affecti tædio, in Adriatico littore conſederunt.

Cap. XX.

De Amazonibus & Gargarenſibus, & ex qvibus prolem ſuſcipiebant.

THeophanes qvi cum Pompejo militavit, & Albaniam procuravit, inter Albanos & Alazonios habitare Gelas & Lelegas dicit, & inter hos & Amazonas Mermadalim delabi fluvium. Metrodorus Scepſius & Ipſicrates locorum non ignari (ut Strabo refert) Amazonas ſeptentrionem verſus Gargarenſibus finitimas tradiderunt, ſub radicibus montium Caucaſiorum, qvi Ceraunia vocantur, cum qvibus & Ptolomæus ſentit: qvia eas (ut diximus) inter Ras fluvium & Ceraunia juga collocavit, qvamvis de Cerauniis paululum diſcordare videatur. De Amazonibus multi meminerunt, & apud Græcos, & apud Latinos, non Poëtæ ſolum, qvi fabuloſa tractant, verumetiam hiſtorici, qvos à vero recedere turpiſſimum eſt. Trogus Pompejus, Juſtino teſte, duos regios juvenes ex Scythia pulſos per factionem optimatum, juventutem ingentem usqve in Cappadociam & amnem Thermodoontem ſubjectosqve Themiſcyræ campos, ſecum traxiſſe affirmat, ibiqve per multos annos finitimos ſpoliare aſſvetos, poſtremo conſpiratione populorum trucidatos: Sed uxores cum vidiſſent exilio ſuo additam orbitatem, arma ſumpſiſſe, finesq; ſuos ſummoventes primo, mox etiam inferentes bella, defendiſſe: nubendi qvoqve vicinis animum omiſiſſe, ſervitutem non matrimonium appellantes: & ne feliciores aliis aliæ viderentur, viros qvi domi remanſerunt interfeciſſe, ultionem cæſorum conjugum excidio finitimorum conſecutas, deinde pace armis qvæſita, ne genus interiret, cum circumſtantibus populis concubitum iniviſſe, ſi qvi mares naſcerentur interficientes, fœminas non in otio aut lanificio, ſed armis & eqvis & venationibus exercentes, inuſtis infantium dexterioribus mammis, ne ſagittarum jactus impedirentur, unde Amazones dictæ ſunt. Duas his reginas fuiſſe Martheſiam & Lampedonem,

Digitized by Google

nem, qvæ vicibus bella gererent, & ſe Marte genitas prædicarent: à qvibus magna pars Europæ ſubacta ſit, & urbes condiderint. Sed cum partem exercitus domum dimiſiſſent, reliqvas qvæ ad tuendum Aſiæ imperium remanſerant, concurſu barbarorum cum regina Marthesia interfectas: In cujus locum filia ejus Orithya ſucceſſerit, cui præter ſingularem belli ſcientiam, eximia in omne ævum virginitatis admiratio fuerit. Herculem, cui imperatum erat, ut arma reginæ Amazonum ad regem deferret, tanqvam impoſſibile id eſſet, eo profectum longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinantes aggreſſum, voti compotem factum, duas tunc ſorores regnum tenuiſſe Antiopem & Orithyiam, qvæ foris bellum gerebat, cum Hercules ad littus Amazonum applicuit: Qvæ domi manſerant, repentino tumultu excitatas arma ſumpſiſſe, ſed facilem victoriam hoſtibus dediſſe, cæſas captasq; fuiſſe, & in his duas Antiopæ ſorores, Menalippem & Hippolytem: Theſeum captivam Hippolytem uxorem duxiſſe, ex qva genuit Hippolytum, qvi novercæ fraude periit: Herculem Menalippem captivam ſorori reddidiſſe, & precium arma reginæ accepiſſe, atqve ita functum imperio ad regem rediiſſe. Sed Orithyiam ubi comperit ſorori bellum illatum, & raptorem fuiſſe Athenienſium principem, hortatam in ultionem comites, auxilium à Sagillo Scytharum rege petiiſſe, ex cujus genere orta eſſet, ab illo filium Panaxagorum auxilio miſſum, ſed ante prælium diſſenſione orta, ab auxiliis deſertas, bello ab Athenienſibus victas fuiſſe: receptaculum tamen habuiſſe caſtra ſociorum, qvorum auxilio intactæ ab aliis gentibus, in regnum redierint. Poſt Orithyiam regno potitam fuiſſe Pentheſileam, cujus Trojano bello magna virtutis documenta extiterint, qva interfecta, & aſſumpto ejus exercitu, paucas qvæ domi remanſerant ægrè ſe adverſus finitimos defendiſſe, usqve ad Alexandri Magni tempora, cum Thaleſtris (ut ante diximus) ad eum in Hyrcaniam venit. Hæc Trogus de Amazonibus. Sed qvid Diodorus de his ſcribat non incongrue referendum eſt. Sic enim duorum authorum, qvi magni habentur, qvanta ſit vel concordia vel diſcordia, cognoſcemus: Diodorus penes Thermodoontem fluvium primo gentem Amazonum fuiſſe oſtendit, qvæ viris ſimiles corporeis viribus, & bellicis artibus præſtarent. Earum reginam, exercitu mulierum coacto, nonnullas vicinas gentes expugnaſſe,

pugnaſſe, filiamqve genuiſſe, qvam Martis filiam appellaverit: viros ad texturam, & muliebria exercitia deputaſſe, lege edita, ut ſolæ fœminæ in re militari erudirentur, viris interdicta eſſent arma, maribus qvi ex eis naſcerentur, qvo bello inutiles fierent, crura & brachia debilitaſſe: fœminis dextram inuſſiſſe mammam, à regina urbem præclaram in oſtio Thermodoontis fuiſſe conditam, & Themiſcyram appellatam: atqve in ea inſignem regiam magno ſplendore erectam, ab hac propinqvas gentes uſqve ad Tanaim fluvium domitas fuiſſe, cui in pugna cadenti filia ſucceſſerit matre præſtantior, qvæ ultra Tanaim exercitu traducto, omnes ejus oræ gentes ad Thraciam uſqve devicerit, domumqve reverſa magnifica Deis templa conſtruxerit, & ad alteram fluminis partem verſis armis, Aſiam uſqve Aſſyriam bello ſubegerit. Multis poſt ſeculis, vulgata Amazonum per omnem orbem virtute, Herculi Semeles ac Jovis filio, ab Euriſtheo mandatum fuiſſe, ut Hippolytæ Amazonis balteum ad ſe deferret: Herculem illato bello, acieqve profligatis Amazonibus, victam Hippolytam cum balteo cepiſſe, qvo prælio Amazonum regnum ceciderit. Siqvidem barbaræ gentes contempto earum nomine, & injuriarum memores, adeò Amazones continuis bellis contriverunt, ut ipſarum nomen & genus extingueretur, qvamvis paulò poſt Herculis expeditionem, Pentheſilea Trojano bello ab Achille interfecta fuerit, qvibus in rebus qvantum à Trogo differat Diodorus, diligens lector facile metietur. Ephorus Amazones inter Myſiam Cariam ac Lydiam prope Cumam patriam ſuam, habuiſſe ſedes arbitratur: forſitan aliqvando ibi habitaverunt, ubi Epheſum, Smyrnam, Cumam & Magneſiam condidere. Sed Aeolibus & Jonibus poſtea ceſſere, cum qvibus ante Trojanum bellum Priamus in ſocietate Jonum belligeravit, ut Homerus affirmat. Sunt qvi Gargarenſes cum Amazonibus è Themiſcyra in ulteriorem Scythiam migraſſe ferunt, poſtea ab illis diſciſſos, cum Thracibus & Euboibus qvibusdam errabundis adverſus eas bellum geſſiſſe. Qvo compoſito his inter ſe conditionibus conveniſſe, ut in filiorum prole communicarent, viverent autem utriqve ſeparatim. Amazonum autem alias his intentas fuiſſe, qvæ ad arationem inſitionemqve pertinebant, alias eqvorum venationem, ac bellorum curam geſſiſſe, arcu, ſecuri, & pelta utentes, galeas & ſubligacula & alia operimenta è ferarum pellibus confeciſ-

Digitized by Google

confeciſſe, duos his anni menſes fuiſſe ſacros, qvibus montem proximum conſcendebant, qvi eas à Gargarenſibus disjungit, qvo & illi more pervetuſto convenientes ſacrificabant, & prolis gratia cum mulieribus coibant, idqve obſcurè & inter tenebras in qvascunqve inciderent. Qvæ ſi fœminam peperiſſent, apud ſe retinebant, ſi mares Gargarenſibus tollendos reddebant. Unde propter ignorantiam, valde ſe invicem diligebant, cum qvælibet affinem ſibi qvamlibet exiſtimaret. Strabo de Amazonibus non ſatis certam ſententiam fert, & qvod Thaleſtris regina prolis gratia cum Alexandro in Hyrcania permiſta fuerit, incertum dicit: & rerum ſcriptores inter ſe diſcordare, nec fide dignum eſſe Clitarchum, qvi Thaleſtram ſcribit à Caſpiis portis & Thermodoonte profectam, ad Alexandrum veniſſe, cum Caſpiæ portæ ſupra ſex millia ſtadiorum diſtent à Thermodoonte, nec veriſimile cenſet, vel exercitum, vel civitatem, vel gentem unqvam ex ſolis mulieribus conſtitiſſe, qvæ ſua cuſtodierint, & aliena invaſerint. Viciniſqve ſubactis, usqve in Joniam proceſſerint, & exercitum trans Pontum in Atticam miſerint, qvod perinde ſit, ac qvis dicat viros tunc mulieres fuiſſe, & mulieres viros, ſuo autem tempore paucos fuiſſe, qui traderent, ubi Amazones eſſent & id qvidem ſine demonſtratione. Nobis non impoſſibile videtur, qvod priſci ſcriptores de Amazonibus tradiderunt, qvi & in Bohemia tenuiſſe fœminas principatum legimus, & in Hungaria Mariam viriliter imperaſſe, qvæ non reginam, ſed regem ſe appellavit. In regno Neapolitano duas Joannas rerum potitas ſcimus, qvarum altera noſtra ætate, altera paulò ante, res magnas geſſit. Sed puella Franciæ, de qva ſuo loco dicemus, non parum dubietatis affert, cujus ductu ſæpe Anglorum copiæ noſtro ævo profligatæ fuerunt. Sub Claudio imperatore ſecundo, qvi de Gothis magnificentiſſimè triumphavit, decem mulieres ante currum ductæ fuerunt, qvæ in bello captæ virilem habitum geſtabant, & Amazonum genus eſſe putabantur: nunc de his nulla cognitio apud nos eſt, nec affirmare tam vetuſta, neqve negare, audemus: nec miramur antiqvisſimarum rerum ſcriptores inter ſe diſcordare, qvando nec noviſſima uno modo referuntur. Ex his qvæ priſci ſcribunt, illud conſtare videtur, Amazonas primo Themiſcyram, & ſubjectos Thermodoonti campos, & imminentes montes incoluiſſe, poſtea inde

pulſas

Digitized by Google

pulſas in Scythiam migraviſſe, unde illarum erat origo, atqve id aſſerere Trogus videtur, qvi Albanis vicinas Amazones dicit, & Thaleſtrim reginam inde ad Alexandrum veniſſe putat in Hyrcaniam. Mermedonas amnis, ut Straboni videtur, è montibus deſcendens, per Amazonum regionem, & Siracenam, & loca intermedia, qvæ deſerta ſunt, in Mæotim emittit: qvod multum eſt Ptolomæo adverſum, qvi aquas per Amazonum agros fluentes in Ras fluvium, & Hyrcanum pelagus decurrere qvodammodo indicare videtur, niſi montes aliqvi ex Amazonibus in occidentem inclinent. Ex qvibus Mermedonas ortus, longiſſimo curſu Mæotim perqvirat: nonnulli, qvi noſtro tempore orbem figuraverunt, Amazones inſulam habitaſſe deſignant, qvam fluvius efficit, qvem Edil appellant: hunc eſſe Ras arbitramur, cujus ſupra meminimus.

CAP. XXI.

De Iberia, Iberis, victu, veſtitu, & repub. eorum, & qvomodo, qvove tempore Chriſti fidem ſuſceperunt, qvodqve Georgiani nunc appellentur.

IBeria poſt Albanos ad occidentem occurrit, cui ad Septentrionem Nomades adſtant, & Caucaſii montis accolæ: ad meridiem Armenia eſt, ad occidentem Colchis. Tota regio Caucaſiis montibus circumdatur: nam cubiti qvidam fertiles ad meridiem procurrunt, qvi univerſam Iberiam comprehendentes, ſeſe ad Armeniam & Colchidem conjungunt: planitiem in medio relinqventes fluminibus irriguam, præſertim Cyrrho, qvi ortum ex Armenia trahens planitiem ipſam ingreditur, & Aragum amnem à Caucaſo defluentem, atqve alias aqvas in ſe recipiens, per anguſtam fluminis regionem evadit in Albaniam, inter qvam & Armeniam multus illatus, per uberes campos compluribus fluminibus auctus, é qvibus Alazonius & alia tria navigabilia ſunt, in mare Caſpium erumpit. Qvatuor aditus in Iberiam ducunt admodum difficiles, ex Colchide per medios Sarapanos itur, & anguſtias montis, per qvas Phaſis excurrit,

Digitized by Google

rit, centum ac viginti pontibus tranſmeandus: hic amnis propter flexiones aſper ac violentus, ex Iberia in Colchidem fertur, convallium torrentibus multo imbri adauctis, & propter imminentes montes arctus, qvam plurimis impletur fontibus. In campos autem delatus, alia & alia in ſe recipit flumina, è qvibus eſt Glaucus & Hippus; qvibus auctus ac navigabilis factus, exit in pontum, ſecus cum urbs jacuit ejusdem nominis, & lacus non procul. Aditus igitur ex Colchide in Iberiam hujusmodi eſt, petris, munitionibus, fluminibus & convallibus clauſus: nec minus difficilis ex Nomadibus patet, ſeptentrionem verſus, trium dierum itinere, deinde anguſta regio, circa flumen Aragum, dierum qvatuor, cujus viæ finem murus inexpugnabilis munit. Ex Albania primo aggreſſus eſt per petram exciſam, dehinc per ſtagnum qvod amnis efficit, cadens ex Caucaſo: Ex Armenia per anguſtias itur, qvæ ſecus Cyrrhum ſunt, atqve Aragum, qvi priusqvam invicem concurrant, duas urbes natura munitas ambierunt: qvæ ſaxis impoſitæ ſedecim inter ſe ſtadiis aberant, propter Cyrum, Amozicam, propter Aragum Seumaram. Pompejus ex Armenia movens, hoc itinere uſus eſt, & poſt eum Canidius. Iberiæ campos agricolæ habitant, homines ad pacem intenti: Armenico & Medico cultu montanam regionem pars eorum maxima ac bellicoſa Scytharum more viventes, qvorum cognati ſunt, & contermini: agriculturam tamen exercent, & cum tumultus ingruerit, multa ex ſe atqve Nomadibus hominum millia contrahunt, fuitqve Iberia maxima ex parte urbibus & habitatoribus plena, & tecta fictilia habuit, & fabrefactas ædificiorum ſtructuras, & fora, & publica ornamenta, & ad ſextum clima pertinet, ſicut Albania. Qvatuor olim genera hominum Iberas fuere. Primum, ex qvo reges duo deligebantur, alter, qvi propinqvitate & ætate antecederet: alter, qvi jura daret, & exercitum duceret. Secundum, ſacerdotum, qvi jura finitimorum curarent. Tertium militum & agricolarum. Qvartum, vulgi, qvod regibus ſerviebat, & omnia qvæ ad vitam pertinent miniſtrabat: his omnia per familias erant communia, rem tamen tenebat, qvi ſenior erat. Magnus Pompejus Iberiam Romano imperio ſubjecit, qvæ ſub Conſtantino Cæſare Helenæ filio verbi Dei fœdera, & fidem futuri regni ſuſcepit. Mulier captiva tanti boni cauſam præſtitit: qvæ cum vitam pudicam duceret, & dies ac noctes in oratione conſumeret, admirationi Barbaris fuit: qvibus ſciſcitantibus,

Digitized by Google

bus, cur tantopere ſe affligeret, ita ſe ſuum Deum colere reſpondit, qvi Chriſtus eſſet. Nihil ex hoc amplius admirati Barbari, qvam novitatem nominis, mulierculam in honore habuerunt. Mos gentis erat, parvulos, cum ægrotarent, per vicinas domos à matribus circumferri, remedia exqvirentibus. Mater qvædam cum puerum aliqvamdiu circumtuliſſet, nec ſalutare qvicqvam inveniſſet, captivam adiens ejus opem petiit, illa ſe humani nihil ſcire teſtata eſt, ſed Deum qvem coleret Chriſtum deſperatam ab hominibus ſalutem poſſe conferre, parvulumqve cilicio ſuo ſuper imponens, & orationem ad Deum fundens, ſanum matri reddidit. Implevit urbem facti rumor, & ad reginam perlapſus eſt, qvæ dolore qvodam afflicta, ad captivam ſe ferri curavit: cum illa regiam domum ingredi recuſaſſet, reddita eſt regina ſanitati, atqve admonita ut in Chriſtum crederet, & eum coleret, qvi ſalutem præbuiſſet, rogavit regina virum ut Chriſtianus efficeretur, qvod qvanqvam ille promiſiſſet, ſegnis tamen erat, nec ſæpius ab uxore commonitus baptizari curabat, non tam fidei hoſtis, qvam dubius. Contigit eum in altiſſimas ſylvas ire venatum, qvo cum perveniſſet, coorta ſubito tempeſtate, ita tenebræ cuncta operuere, ut nec ipſe comites cerneret, nec cerneretur ab illis: ignarus qvid ageret, promiſſionis conjugi factæ recordatus eſt, Chriſtumqve rogavit, ut ſi Deus eſſet, ex tantis eum periculis eriperet, nec mora dies reddita mundo eſt, & rex ad urbem incolumis perductus, qvi reginæ qvæ geſta erant miraculi loco expoſuit, vocatur captiva, audit conſilium ejus, illa rejicienda idola, & Chriſtum colendum dicit, eiqve ſupplicandum, & baſilicam faciendam, convocato populo rex Evangelium prædicat, & nondum ſacris initiatus, fit ſuæ gentis apoſtolus, credunt viri per regem, fœminæ per reginam, conſtituitur templum magni operis, & elevato pertinaciter murorum ambitu, columnæ collocantur. Sed prima ac ſecunda erecta, tertia nullis machinis erigi poteſt, nullisqve viribus, cum ad noctem usqve laboratum eſſet, recedentibus omnibus, ſola captiva apud templum in oratione perſeverat, poſtera die, prima luce, redeunte populo, columna reperta eſt, ſupra baſin in aëre ſuſpenſa, qvantum eſſet unius pedis ſpacium, magnificaverunt omnes Deum, veramqve captivæ fidem recognoverunt, qvibus mirantibus ac ſtupentibus, ſenſim ſupra baſim ſuam, nullo contingente, depoſita eſt, & ſumma cum liberatione

 deſcen-

Digitized by Google

deſcendit, mox reliqvæ columnæ magna facilitate erectæ & collocatæ ſunt, perfectum templum: & populi fide confirmata, ſvadente captiva, totius gentis legatio ad imperatorem Conſtantinum mittitur, res geſta exponitur, & ſacerdotes petuntur, qvi cœptum erga ſe munus impleant. Ferunt Conſtantinum non minus hoc nuncio lætatum, qvam ſi gentes Romano imperio incognitas & ignota regna viciſſet, Iberiis jocundiſſimo vultu ſatisfeciſſe. Ruffinus in eccleſiaſtica hiſtoria hæc ſibi Bacchurium ipſius gentis regem narraſſe affirmat, virum fideliſſimum, cum Hieroſolymis ſecum humaniter degeret, veri periculum ad eum referendum eſt. Iberos hodie Georgianos appellant, qvorum legatio ad nos venit, cum ex Mantua Romam rediiſſemus, colunt & hi hodie Chriſtum, qvamvis procul ab apoſtolica ſede veritatis magiſtra, & Barbaris circumfuſi gentibus, non omnem Evangelii puritatem ſervant.

Cap. XXII.

De Colchis, & qva flumina Colchidem claudunt, de melle amaro, & de Tragelapho, & qvantum Colchis olim claruit.

COlchis (ut placere Ptolemæo videmus) monte Coraxe à ſeptentrione clauſa eſt, qvem Caucaſi partem eſſe oſtendit, & Nomades excludere: ab oriente, Iberia: à meridie, Phaſi flumine, & Armeniæ montibus: ab occidente, Euxino ponto: in qvem Hippum flumen cadere arbitratur: & inter ejus oſtium & amnem Phaſim, duo flumina decurrere in pelagus Cariuſtum & Caneum, & poſt Hippum, ultra Dioſcuriadem, ſeptentrionem verſus, Coraxem fluvium in idem mare exonerari, qvi ex monte ſui nominis oriatur. Strabo verò Hippum cadere in Phaſim aſſerit, & Colchidem, magna ex parte ad mare protenſam, Phaſim irrigare, ingentem fluvium qvi ortus in Armenia Glauco & Hippo in ſe receptis, uſque ad Sarapanos navigetur, exinde pedeſtri itinere curribus vectos, qvos triduo in Cytam proficiſci, ad Phaſim urbem jacere ejusdem nominis Colchorum emporium, qvod ex alia parte amni præcingitur, ex alia lacu, ex alia mari, hinc biduo triduové, Amiſum Sinopem-

nopemqve navigari, littora hæc & fluminis oſtia amœniſſima eſſe, regionem fructibus & omnibus qvæ ad fabricandas naves pertinent, abundare. Mel tamen freqventius amarum eſſe, linum, cannabem, ceram & picem gignere: linificium vulgatum & multum, in peregrina exportari loca, propter qvod cognationem inter Colchos & Ægyptios eſſe qvidam voluerint. Plinius Veronenſis, animal cervo ſimile, barba tantum & armorum villo diſtans, juxta Phaſim amnem, & non alibi naſci affirmat, qvod Tragelaphon vocatur: Secus Phaſim Leucothoæ fanum fuiſſe, qvod Phrixus condiderit, atqve illius oraculum ubi aries non mactatur, id olim dives habitùm, deinde à Pharnace, & paulòpoſt à Mithridate Pergameno direptum. nam læſa religione, etiam divina patiuntur, nec coli poſſunt, ut Euripides inqvit. Vana garrulitas qvæ religionem pauperibus aufert: Deus & inopum & divitum pater eſt, neqve aliud ab homine qvàm voluntatem reqvirit. Qvantam olim Colchis claritatem habuerit fabulæ declarant, Jaſonis exercitum innuentes, qvi ad Medos usqve proceſſit, ac prius etiam Phrixi expeditionem, poſtea cum reges ſuccederent, & regionem haberent in provincias diviſam, mediocriter agebant. Cum vero Mithridatis Eupatoris potentia vehementer eſſet adaucta, tota ei regio paruit, à qvo ſemper aliqvis ex amicis regionis præfectus & adminiſtrator mittebatur. Strabo refert Moaphernem matris ſuæ patruum Colchis adminiſtratorem fuiſſe: ſed Mithridate ſublato, regionem omnem qvæ ſuberat, everſam, & multis diſtributam. Polemonem poſtremo Colchidem habuiſſe, atq; eo mortuo conjugem ejus Pithodorim, qvæ & Colchorum, & Trapezuntis, & Pharnatiæ, & ulteriorum barbarorum regnum tenuit. Strabo exiſtimat montem Caucaſum Pontico mari & Caſpio imminere, Iſthmumqve munire interjacentem: Iberiam qvoqve & Albaniam ab eodem monte diſterminari, qvi Sarmatas ad ſeptentrionem dimittit. Ptolemæus qvoqve Caucaſia juga inter Iberios & Colchos procurrere arbitratur, & ab utrisqve gentibus disjungere Sarmatas: Eratoſthenes eundem eſſe Caucaſum & Caſpium exiſtimavit, & ab eo qvaſi cubitos qvosdam ad meridiem procurrere, qvi complectentes Iberiam Armenis & Moſcitis montibus conjungantur. Secadiſſæ qvoqve & Pariadræ. Idemqve ſentire Ptolemæus videtur, & has eſſe Tauri partes, qvi Auſtrale Armeniæ latus efficit, & ab eo qvodam modo

abruptas. Septentrionem verſus usqve ad Caucaſum & maritimam Euxini oram procurrere.

Cap. XXIII.

De Dioſcuriade, & apud eam lingvarum varietate, & aurati velleris ficta fabula, de victu & veſtitu eorum, qvi apud Dioſcuriadem conveniunt.

Qvæ à Colchide Themiſcyram tendit, Dioſcuras & Sebaſtopolis à Ptolomæo vocata eſt. ſicut Straboni placet, orientaliſsimum totius Euxini pelagi ſinum obtinet, & extrema navigatio appellatur. Unde illud qvod in proverbio dicitur, in Phaſim ubi curſus carinis ultimus, ſic intelligendum eſt, non qvod Poëta qui Jambicum fecit de flumine dicat, nec de urbe ejusdem nominis, qvæ ad flumen jacet, ſed de tota Colchide. Nam de Phaſi, uſqve ad intimum Dioſcuriadis receſſum ſexcenta eſſe ſtadia putant, & Dioscuriadem initium iſthmi tenere, qvi duo inter maria eminet. Ptolomæus verò Jambicum intellexit ad verbum, & intimum Euxini ſinum ad orientem in Phaſis oſtio terminavit, ibiqve iſthmum incipere oſtendit. Dioſcuriadem verò ſeptentrionalem Ponti ripam tenere, non procul ab amne Coraxe. Dixerunt aliqvi qvi res parum animadvertunt, ſeptuaginta, & qvibus minor veri cura fuit, trecentas gentes apud Dioſcuriadem convenire ſolitas, omnes diverſarum lingvarum, propterea qvod ſparſim & impermiſte, ob aſperitatem atqve intractabilitatem habitent, qvarum pleraqve pars Sarmatæ ſint. Univerſæ tamen Caucaſiæ, inter qvas Phthirophagorum natio fuit, cui nomen à ſordibus datum eſt, quibus proximos Soanes eſſe Strabo putavit, nihil fama meliores, qvamvis robore præſtarent, vicinisqve gentibusqve dominarentur, eosqve Caucaſi extrema obtinere, qvæ imminent Dioſcuriadi. Ptolemæus Soanam fluvium qvendam memorat, qvi ex Caucaſo cadit in Hyrcanum pelagus. à qvo Soanes dici potuerunt. Sed hi Albanorum extrema verſus ſeptentrionem colebant, ii qvos Strabo nominat, Colchis imminе-

Digitized by Google

minebant, qui ad ad Euxinum pertinent. Ferunt his regem fuiſſe, & trecentorum virorum collegium : & qvamvis inordinatam gentem, bellicoſam tamen, ducenta hominum millia in exercitum cogere conſueſſe. Torrentes apud eos aurum detuliſſe, qvod perforatis tabulis, ac lanoſis pellibus excipiebant, atque hinc aurati velleris confictam fabulam, & fortaſſe Iberes his contermini eodem nomine vocantur, qvo occidentales, ab auro qvod apud utrosqve invenitur. Soanes veneno ad ſpicula mirificè utebantur, cujus tanta vis fuit, ut etiam odore admodum læderet. Reliqvæ gentes qvæ circa Caucaſum jacuere, tenuem habuiſſe regionem feruntur. Moſticos montes partim Colchi habuere, partim Iberes atqve Armeni. Polignium qvod Phrixus in Iberia condidit, Ideeſſa poſtea dicta eſt, locus optimè munitus. Altiſſimæ veri Caucaſi partes ad Auſtrum verſæ, qvæ Albaniam, Iberiam & Colchos, & Heniochos reſpiciunt, ab his habitantur, qvos apud Dioſcuriadem conveniſſe relatum eſt, nam ſalis gratia freqventius conveniebant: horum alii montium tenuere cacumina: alii in collibus habitavere, ferina carne & lacte viventes: montium vertices hyeme ſunt inacceſſibiles, æſtate caligas bubulas in tympani modum latas calceati per glaciem ac nivem aſcendunt barbari, & cum oneribus ſuper pelle dilapſi, deſcendunt ad montis ima.

CAP. XXIV.

De Syracoris & Troglodytis, & nominum mutatione, & de pellibus qvæ ab iisdem manant.

DEſcendenti regio ſeptentrionalior occurrit, mitior tamen qvæ Syracorum jungitur campis. Inſunt etiam Troglodytæ qvidam, qvi propter frigora habitant in cavernis, & pane abundant. Poſt eas Cheanitæ reperiuntur, & Polyphagi, & aliorum qvorundam vici agriculturam patientes: deinceps Nomades inveniuntur, Paxani, & Nabiani, qvi inter Mæotim Caſpiumqve habitant, mox Syracorum Aorſorumqve nationes, qvas ſuperiorum Aorſorum exules

exules fuiſſe putant, magis ad ſeptentrionem expoſitas. Abeatus Syracorum rex, dum Pharnaces Boſphorum haberet, eqvitum miſit viginti millia. Spadines rex Aorſorum totidem: Superiores Aorſi plura, cum plus terræ haberent, & maxima ex parte oræ Caſpiæ imperarent, unde camelis iter agentes, Indicas & Babylonias merces, ab Armeniis Medisqve accipiebant: atqve propter opulentiam auro adornabantur. Strabo Aorſos Tanaim accoluiſſe tradit, Syraces Archedeum amnem, qvi ex Caucaſo fluens, emittit in Mæotim. Ptolomæus Aorſorum in hac plaga nusqvam meminit, Siracenorum mentionem facit, qvos ultra Hippicum montem prope Ras fluvium jacere oſtendit: ſed mutatis temporibus gentes qvoqve ſitus, & nomina mutant. Tanais (ut antè diximus) Europæ atqve Aſiæ terminus eſt, ferturqve à Septentrione Nilo contrarius, paulo tamen orientalior originem ejus incertam aliqvi putant. Ptolomæus ex montibus Riphæis prodire arbitratur, qvi magis auſtrales ſunt qvam Hyperborei. Nos hominem allocuti ſumus Verona oriundum, qvi per Poloniam & Lituaniam, ad fontes Tanais perveniſſe ſe affirmavit, eosq; tranſcendiſſe, & omnem illam Barbariæ oram borealem perſcrutatum. Is aiebat paludem eſſe non admodum magnam, ex qva Tanais naſcetur, qvi duobus oſtiis Mæotim ingreditur, qvæ ſtadiis intra ſe circiter ſeptuaginta diſtare feruntur. Theophanes Mityleneus ex Caucaſis montibus oriri Tanaim exiſtimavit, & in ſeptentrionem diu currere. Poſtea converſum ad meridiem, in Mæotim emittere. Ferunt Græcos, qvi Boſphorum habitavere ad flumen Tanaim urbem condidiſſe, qvam poſtea Polemo rex depopulatus eſt, cum minus obtemperaret. Commune in ea emporium erat Nomadum, Aſiæ atqve Europæ, & eorum qvi è Boſphoro lacum navigabant, qvorum alii mancipia, pelles, & ſi qvid aliud eſt Nomadicum vehebant: alii veſtem, vinum, & cætera, qvæ mitis vitæ ſunt propria, onerabant. Nunc his locis propinqvum eſt Venetorum caſtellum, qvod Tanam vocant, unde & nobiliſſimæ pelles feruntur, & mancipia, qvæ è Scythis emunt, qvos appellant Circaſſos.

CAP.

Cap. XXV.

De Alopecia in Mæotide inſula, qvæ miſtorum hominum domicilium continet, qvantave opprimantur glacie & frigore.

IN Mæotide inſula memorant Alopeciam, qvæ miſtorum hominum domicilium fuit, ſtadiis centum à veteri emporio diſtans ab oſtio Tanais, qvod magis orientale eſt: ad ſiniſtram terreſtri itinere pergenti, poſt octingenta ſtadia magnus Rhombites occurrit, ubi piſcatio multa, & condituræ apta: pari deinde intervallo minor Rhombites ſe offert, non adeò piſcibus abundans. Ptolemæus Rhombitem majorem & minorem duo flumina eſſe dixit. Strabo promontoria ſignificare videtur, qvi populos ab eis Rhombitarios nominari aſſerit, & majores inſulas habere ſtationibus plenas, minores operarios eſſe, & omnes vocari Mæotas non minus qvam Nomades bellicoſos, & in gentes plurimas diviſos, qvorum qvi Tanaim accolerent, agreſtiores eſſent, qvi Boſphoranis cohærerent, mitiorem vitam agerent. A minore Rhombito in Anticetam flumen & Tyramben, ſtadia eſſe ſexcenta dixerunt: hinc in vicum Cimbricum, centum ac viginti, unde ſolvebant, qvi lacum navigabant. Ex qvo fit ut longitudo Mæotis per trecenta fere milliaria eſſe videatur à Boſphoro Cimmerio usqve in oſtium Tanais. Cimmericum urbs in Cherſoneſo orientali fuit, qvæ foſſa & aggere iſthmum claudebat: Nam Cimmerii potentiam olim maximam in Boſphoro habuere, à qvibus Cimmericus appellatus eſt. Hi à ponti dextra mediterraneam regionem habitantes, usqve in Ioniam excurrebant: ſed à Scythis ex his ſedibus pulſi ſunt, Scythæ à Græcis, qvi Panticapeum & alias in Boſphoro urbes habitavere, à Cimmerico usqve in vicum Achilleum ſtadia viginti numerabantur. Templum hic Achillis fuit, juxta qvod anguſtiſſimum oſtii Mæotidis fretum, ad ſtadia viginti, vel paulo plura patet: hinc ad Satyri monumentum, ſtadia nonaginta eſſe dixerunt. Id fuit in promontorio qvodam poſitum, hominis in Boſphoro clariſſimi ac potentiſſimi, cui proximus fuit Vicus petræus, à qvo usqve in Corocondamen, ſtadia excurrunt centum & triginta,

Digitized by Google

atqve ibi finis eſt Boſphori, qvi Cimmericus appellatur, cujus longitudo ſtadiorum eſt ducentorum ac viginti, in cujus initio in parte Aſiæ Achilleum fuit, in parte Europæ Myrmecium, verſus Mæotim: verſus Euxinum in Aſia Corocondama, in Europa vicus nomine Æra Panthicapenſis agri, qvæ duo loca ſeptuaginta ſtadiis inter ſe diſtabant, huc usqve glacies pertendit, cum riget hyems Mæotide adeò frigore concreta, ut pedibus permeetur. In his anguſtiis multi fuere portus & ſupra Corocondamen lacus Corocundametis appellatus, qvi decem ſtadiis à vico mittebat. In mari pars Anticetæ fluminis abrupta lacum influens inſulam efficiebat, qvæ hoc lacu & Mæotide & flumine undiqve abluebatur & mari. Anticetam nonnulli Hypanim vocaverunt, qvemadmodum & fluvium Boryſtheni proximum.

Cap. XXVI.

De Phanagoria, de gigantibus Venerem adorantibus, de Polemonis regis morte.

Vltra hunc lacum naviganti verſus Orientem Phanagoria olim occurrit, civitas memoratu digna, & Cepæ ex Hermonaſſa, & Apaturum Veneris fanum. Phanagoria & Cepæ in inſula fuere: qvicunqve olim Boſphori potentibus obediebant, Boſphorani appellabantur, & alii Aſiani, alii Europæi: horum Metropolis Panticapeum fuit, Aſianorum Phanarium, ſic enim poſtea Phanagoria eſt appellata, earum rerum emporium qvæ ex Mæotide, & ulteriore barbarorum regione importantur, earum verò qvæ mari advehuntur Panticapeum. In Phanagoria templum fuiſſe inſigne tradunt Veneris Apaturiæ, fabulam afferentes: qvod cum gigantes Venerem adorirentur, illa Hercule invocato, tamdiu in lateribus qvibusdam latitaverit, donec gigantes ſigillatim dolo excipiens, occidendos exhibuerit Herculi. Nulla enim mulier tam ſui corporis prodiga eſt, ut vim libenter admittat, & ſæpe dolis potentia ſuccumbit. Inter Phanagoriam & Gorgippiam qvingentorum ſtadiorum ſpacium ponunt, qvod Aſpurgitani habitaverunt, & ipſi Mæotæ: qvos

qvos cum Polemo rex ſimulata amicitia adoriretur, nec id eos lateret, ſed contra inſtructi exirent, captus interemptusqve eſt, pœnasqve cogitati ſceleris dedit. Boſphoranorum duces ad Tanaim usqve imperium protulere, præſertim Pharnaces Caſſander ac Polemo regionem à freto usqve Gorgippiam Sindicam appellavere.

Cap. XXVII.

De Zygis & Heniochis, de lemborum magnitudine, & eorum maritimis furtis, de Enochiorum regum pluralitate.

POſt Gorgippiam Achæi, Zygi, & Heniochi, ſeqvuntur, montana & importuoſa cōlentes loca, qvæ Caucaſi partes ſunt. His vita ex maritimis latrociniis fuit, lembos exiles ac leves habentes hominum vigintiqvinqve capaces. Fama eſt Phthiotas Achæos, ex Jaſonis exercitu Achajam hanc habitaſſe, Laconas verò Heniochiam: qvorum duces Reccas & Amphiſtratus fuerint, Caſtoris & Pollucis aurigæ: ii mari dominabantur more piratarum, prædam Boſphoranis vendentes, & ab eis commeatum accipientes, lembos humeris impoſitos in ſylvis, cum mare navigari non poterat, occulentes, tenue ſolum arantes: Vicini principes eorum injurias ulciſcebantur, ſed Romanorum ſubditi propter negligentiam præfectorum ſæpe inulti fuerunt. Heniochi qvatuor reges habuere, cum Mithridates Eupator è paterno regno fugiens, Boſphoranorum regionem permeavit, qvæ qvidem ipſi pervia fuit. Zygorum verò terram, propter locorum difficultatem atqve aſperitatem accedere diffiſus, ægrè maritima ora profectus eſt: ſæpe mare ingreſſus, qvousqve in Achæorum agrum pervenit, qvibus adjutoribus iter ex Phaſide conſummavit, ad qvatuor ferè millia ſtadiorum. Hanc Zygorum terram eam eſſe arbitramur, ex qva populi exierint, qvi noſtra ætate cum liberis & uxoribus Europam pervagantur, Zigari appellati: inſignes fures, & inter noſtros homines Nomadum more viventes. A Corocondame orientem verſus recta navigatio eſt, ad ſtadia centum & octuaginta, ubi Sindicus portus, & civitas, cujus meminit Ptolemæus: de hinc ad

Digitized by Google

qvadraginta ſtadia ſunt ea, qvæ Batha nominantur, vicus & portus: ubi Sinope auſtrum verſus huic oræ plurimum videtur opponi. Ptolemæus hic amnem Pſycam ingredi mare arbitratur, & hic Achæos eſſe. Strabo Artemidorum ſecutus Cercetarum oram eſſe tradit, octingentorum & qvinqvaginta ferè ſtadiorum, qvæ ſtationes & vicos habeat: dehinc Achæorum regionem ſtadiorum qvingentorum, poſtea Heniochorum mille, dehinc Pitherintem trecentorum ferè ac ſexaginta, usqve Dioſcuriadem: totaq; navigatio à Corocondame usqve huc, ſtadia complectitur tria millia centum & qvinqvaginta. Qvi Mithridatica conſcripſerunt (ut Strabo refert) prius Achæos poſuere, deinde Zygos, mox Heniochos, poſt Cercetas, & Moſchos, & Colchos, & Phthirophagos, qvi ultra hos habitavere, Thoanas, & alias circa Caucaſum parvas gentes, qvæ auſtralia Caucaſi occupant loca: Euxini qvæ Ponti ſeptentrionale latus ultra Caucaſum usqve ad oceanum, innumerabiles jacent gentes, qvas ab occidente Tanais claudit, ab oriente (ut Ptolemæo placet) Ras fluvius: ut Straboni, Plinio, & multis aliis, longiſſimus Caſpii maris ſinus, omnes qvi hanc terram incolunt, Scytharum nomine continentur, qvamvis Ptolemæus Sarmatas appellat: qvos bifariam partitus eſt, & alios Aſiaticos vocat, à Tanai usqve ad flumen Ras: alios Europæos, qvi Germaniam inter & Imaum montem collocat, ut à nobis ante relatum eſt. Scriptores alii Scytharum nomen multo majus efficiunt, qvos à Germanico limite, usqve ad ipſos Seras, & orientale pelagus occupare arbitrantur; & ſicut habitabilis terræ auſtralia Æthiopibus tradiderunt, parimodo ſeptentrionalia Scythis, qvos cum Sarmatis confuderunt.

CAP. XXIIX.

De Scythis, eorum origine, de ſedibus incertis, eorum victoria, & qvaliter in hos triumpharint Romani.

Diodorus Scytharum gentem apud Araxim flumen originem habuiſſe putat, parvamqve ab initio nationem fuiſſe, & modicæ terræ cultricem, ac propter ignobilitatem à vicinis contemptam, nactam-

nactamq́ deinde regem qvendam bellicoſum, & militari virtute præcipuum, agros ampliaſſe montanos qvoadusqve ad Caucaſum, campeſtres verò usqve ad Oceanum & Mæotidem, flumenqve Tanaim. Fabulam qvoqve adducit: Natam aqud Scythas ex terra virginem, umbilicotenus hominis forma, reliqva viperæ, qvæ puerum genuerit nomine Scytham, qvi omnium ante ſe clariſſimus evadens, novum ex ſe populis vocabulum indiderit, inter cujus poſteros duo fratres extiterint, ſumma virtute, alter Pluto, alter Napis appellatus, qvi magnis rebus geſtis, regno inter ſe diviſo, alteros populos Plutones, alteros Napas vocitaverunt, qvorum progenies regiones ultra Tanaim, usqve ad Thraciam ſubegerit: verſisqve deinde in alteram partem armis, ad Nilum Ægypti pervenerit: redactis in poteſtatem omnibus, qvæ intermediæ erant, gentibus, & usqve ad orientis Oceanum, & mare Caſpium imperium protenderit: multosqve reges habuit memoria dignos. Scytharum autem populos Sacas, alios Maſſagetas, alios Arimaſpos, alios alio nomine vocari dicit: Coloniasqve plures ab eis deductas fuiſſe, ſed duas maximas, unam ex Aſſyriis inter Paphlagoniam ac Pontum, alteram ex Medis pone Tanaim flumen, cujus populum Sauromatas appellaverint: qvi multis poſt annis, imperio latè diffuſo, magna ex parte vaſtata Scythia, eam penitus deſertam cultoribus reddiderint. Trogus Pompejus Scythas cum Ægyptiis de generis vetuſtate contendiſſe dicit, eisqve datam palmam tanqvam loco editiori natis. Parthos & Bactrianos eorum ſobolem eſſe. Scythiam ab uno latere Ponto, ab altero Riphæis montibus, à tergo Aſia & Phaſi flumine clauſam: multum in longitudinem & latitudinem patere: hominibus inter ſe nullos fines, neqve tecta, aut certas ſedes, armenta & pecora ſemper paſcentibus, & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Juſtitiam genti ingeniis, non legibus, cultam: furtum inter eos graviſſimè vindicari, argentum & aurum pariter aſpernari, ac cæteri mortales appetunt, lacte & melle veſci, ferarum pellibus veſtiri. Darium regem Perſarum ab his turpi fuga ſubmotum, Cyrum cum omni exercitu à regina eorum trucidatum. Alexandri magni ducem Zopyriona pari ratione cum copiis univerſis deletum, Vexorim regem Ægyptiorum exercitu cum omni apparatu belli relicto repulſum ac fugatum. Scythas ab Ægypto paludes prohibuiſſe, qvi reverſi Aſiam domuerint, vectigalemqve fecerint, ac per

Digitized by Google

mille & qvingentos annos tenuerint, usqve ad Ninum regem Aſſyriorum: Romanorum arma audierint magis qvam ſenſerint. Pulchre Trogus, ſed arbitramur Græcos eum aliqvos ſecutum, qvibus mos eſt omnia in majus extollere. Scytharum natio barbara eſt, nec juſti nec recti tenax, fœdiſſima apud eos vita, religionum mille modi, idola & ſerpentes colunt, in libidinem profuſi, aurum non concupierunt donec fuit ignotum, ubi ſplendorem ejus conſpicati ſunt, nihil non auri cauſa patravere, & propter regnum ſæpe parricidia commiſere, neqve inter ſe juſti, neqve cum aliis veraces, cui plus virium eſt, huic & juris magis, potentiæ omnia cedunt. Nec Romani intactos eos reliqvere, neqve Græci: Alexander ultra Jaxartem fluvium eos cecidit, ſucceſſores ejus plurimis cladibus Scythas affecerunt: Cneus Pompejus magnos Scytharum exercitus fudit, qvi Mithridati ſuppetias tulerunt, in Septentrionem Scythicum iter tanqvam in mari ſtellas ſecutus, & omnis Albania atqve Iberia ab eo domita eſt: Regem Colchorum Orodem, poſitis ſub ipſo Caucaſo caſtris, juſſit in plana deſcendere, qvarum provinciarum, etſi Græca origo fuit, in Scytharum tamen mores populi declinaverant. Imperante Claudio Mithridates Boſphoranus, amiſſis opibus vagus, poſtqvam Didium Romanum ducem, ac robur exercitus abiiſſe cognovit, ſpreto Coty juvene, ac rudi novo rege, cum Julio Aqvila eqvite Romano, nationes ſibi allexit & perfugas, & coacto exercitu regem Dandariorum exturbavit, & imperio ejus potitus feſtinavit in Boſphorum, Aqvila & Cotys, qvia Zorſines Saracorum rex hoſtilia reſumpſerat, ad Eunonem, qvi Adorſorum genti præcellebat, legatos miſere, eumqve ſibi ſociarunt: Pellitur hoſtis, veniturqꝫ Sozam Dandaricæ oppidum, qvod deſertum à Mithridate præſidio munivit, & in Saracos pergunt, & transgreſſi amnem Pandam, circumveniunt urbem Huſpediam, eamqꝫ excidunt. Zorſines rex Saracorum, diu penſitato, Mithridatis ne rebus extremis, an primo regno conſuleret: poſtqvam prævaluit gentilis utilitas, datis obſidibus, apud effigiem Cæſaris procubuit: magna gloria exercitus Romani, qvem invictum & victorem tridui itinere abfuiſſe ab amne Tanai conſtitit. Mithridates nullo in armis ſubſidio fratrem Cotym proditorem atqve hoſtem metuens, ad Eunonem confugit, qvi eum, impetrata tantum vita, ad Claudium miſit. Multi præterea imperatores, & apud urbem Romam, & apud Conſtantino-

ſtantino-

ſtantinopolim, de Scytharum gente glorioſiſſimè triumpharunt. Qvod autem ad interiora eorum, & ultima verſus Boream non eſt itum, paupertas ſoli fecit, & itineris aſperitas, atqve intolerabile frigus, & nullum vincentis præmium. Multos Romani populos (ut Appianus tradit) ſeſe ſponte dedentes rejecere, qvod nullo eſſet emolumento eorum imperium: qvis arma ſumat, & cum mortis periculo dimicet, cum ſciat victoriam ſterilem eſſe? id perinde eſt, ac ſi qvis laudis cauſa cum beſtiis pugnam ineat. Nec Scytharum robur inſuperabile eſt, magis qvam elephantum & taurorum, qvos ingenio vincimus: ſed in his ineſt aliqvid utilitatis, Scythas illos exteriores ſi prælio ſuperaveris, non tam tibi qvàm illis viceris pane alendis, qvi multis eſt incognitus, ubi eorum ſervitia qværas. Fatemur tamen ab his exiſſe qvamplures, qvi res magnas geſſere. Facilè enim migrant qvibus ſterilis ſedes eſt, & melioris ſoli fama multos trahit.

CAP. XXIX.

De Aſiaticis Scythis, & eorum ferocitate, unde Attilas, de eorum fœditate, & qvomodo Hungaros velint eſſe Scythas, qvomodove qvidam Hungarica lingua ſint loqventes.

EX Aſiatica Scythia migraverunt in Europam Hunni, feroces populi, qvos Jordanus, & alii nonnulli, ex mulieribus Magis & dæmonum ſemine natos crediderunt: qvi tranſmiſſa Mæotide, omnem barbariem inter Tanaim & Danubium occupavere: ex his magnus ille Attilas ortus eſt, qvi ſubacta Pannonia, Italiam ingreſſus, Aqvilejam ſubvertit, & in Germaniam tranſiens, plurimas vaſtitates edidit, ac tranſmiſſo Rheno, in agris Catelaunicis memorabile illud prælium commiſit, in qvo ſupra centum ſexaginta millia hominum cecidere: & qvamvis victus eſſet, id tamen ſolatii tulit, qvod Theodoricum Gothorum præſtantiſſimum ducem obtruncatum cognovit. Is domum reverſus, dum novis nuptiis operam dat, vino plenus, effuſo è naribus multo ſangvine, ſuffocatus eſt:

Digitized by Google

eſt: de qvo etiam in poſterioribus nonnulla erunt dicenda. *Scytharum* qvoqve genus eſt Turcarum fœdiſſima gens, qvi, ut Æticus philoſophus tradit, in Aſiatica Scythia ultra Pyriceos montes, & Taracontas inſulas, contra Aqvilonis ubera ſedes patrias habuere. Natio truculenta & ignominioſa in cunctis ſtupris ac lupanaribus fornicaria: comedit qvæ cæteri abominantur, jumentorum, luporum, ac vulturum carnes, & qvod magis horreas, hominum abortiva: diem feſtum nullum colunt, niſi menſe Auguſto Saturnalia: Romanorum imperium admirata magis, qvam experta eſt: Octaviano Auguſto in auro littorico cenſum dedit, & id qvidem ſponte. nam cum vicinas gentes annua illi tributa reddere animadvertiſſet, novum dierum ac temporum exortum eſſe Deum arbitrata, munera illi qvotannis miſit. Otho hiſtoricus qvi Friſingenſis fuit epiſcopus, tradit Turcas imperantibus Græcis, ac regnante apud Francos Pipino, annis ab hinc puta ſexcentis Caſpias portas egreſſos, cum Avaribus ferociſſima pugna, multis utrinqve deſideratis, conflixiſſe. Nicolaus Segundinus multa eruditione præditus, græcas ac latinas literas apprime callens, de Turcis ad nos ſcribens, Aſiaticos Scythas illos eſſe fatetur, qvi Pontum Cappadociamqve transgreſſi, ad reliqvas finitimas gentes ſenſim illapſi ſint: ii more latronum clandeſtinis qvibusdam excurſionibus, vires ſibi vendicantes, occupatis montibus & clauſtris opportunis, unde per occaſionem irruptiones facilè fieri poſſent, usqve adeo emerſere, atqve animis ſublati ſunt, ut palam jam, & pari Marte adverſum finitimos de agri poſſeſſione certarent; & deniqve procedenti tempore Galatia, Bithynia, & utraqve Phrygia, in poteſtatem redacta, omnem Aſiam qvæ minor vocatur, ultra citraqve Taurum, ad oras usqve Joniæ & littora Græci maris occupaverint: & unum qvendam principem, ſed alios alii duces & varia auſpicia, qvaſi per factiones ſecuti, de qvibus aliò loco dicendum erit. Ferunt & Hungaros, qvi Danubii ripas incolunt, Scytharum genus eſſe, non qvaſi ab Hunnis ortos qvod propter verbi cognationem aliqvi crediderunt, ſed ab aliis Hungaris, qvorum Jordanus meminit, qvi notos eos dicit ſuo tempore fuiſſe, propter commercium pellium Mardurmarum. Fuit autem Jordanus ſub imperio Juſtiniani, qvo tempore nondum Pannoniam Hungari attigerant. Longè poſt Hunnos, Gothos ac Longobardos,

Hungari

Hungari Scythiam egreſſi, ad Danubium pervenere: pulſisqve prioribus incolis, aut ſub jugum miſſis, regnum ſibi fecere. de qvibus ſuo loco dicemus. Noſter Veronenſis, qvem ſupra diximus ad ortum Tanais perveniſſe, retulit populos in Aſiatica Scythia, non longe à Tanai ſedes habere, rudes homines & idolorum cultores, qvorum eadem lingua ſit cum Hungaris Pannoniam incolentibus, voluiſſeq; cum plerisqve ſacrarum literarum profeſſoribus, viris religioſis, & ex ordine beati Franciſci, qvi linguam illam noſſent, eo proficiſci, & ſanctum Chriſti Evangelium prædicare: ſed prohibitum à domino, qvem de Moſca vocavit, qvi cum eſſet Græca perfidia maculatus, ægrè ferebat Aſiaticos Hungaros Latinæ conjungi eccleſiæ, & noſtris imbui ritibus. Fuerunt & qvi Gothos ex Aſiatica Scythia erupiſſe putarunt, qvorum eſt pervulgatum nomen. Præſumptio hinc oritur, qvod Alani inter eos militavere, & usqve in Hiſpaniam tranſiere, ibiqve ſedes obtinuere, in qvibus hodie Catelani tanqvam Gothi, Alani vocantur: Alanos autem Ptolemæus in Aſiatica Scythia ultra Hyperboreos montes collocat, ad ſeptentrionem maximè vergentes. Jordanus Europæos fuiſſe Gothos affirmat, qvem ſeqvi non pudet, ſuæ gentis initia referentem: neqve alienum fuerit, Alanos poſtqvam in Europam migraſſent, cum Gothis ſocietatem iniſſe, ex qua facta ſit Catelanorum natio. Multa de Gothis inter res Europæas dicenda erunt, qvæ nunc relinqvimus, illud concluſiſſe ſat fuerit, non idcirco Scytharum genus in aliena prorupiſſe, qvia cæteris virtute præſtarent, ſed aviditate melioris agri, & qvod in patrio ſolo nutriri non poſſent.

Seqvitur Aſiæ ad noſtram ſupputationem tertium membrum, cui Parthia dabit initium, qvamvis rectà in orientem iter habenti Aria occurrat, & Paropamiſſadum regio, qvæ montanæ ſunt, & in eodem parallelo, qvi per Rhodum eſt, cum Parthia continentur: ſed nobis placuit qvinto loco de illis agere, qvi poſt Indiam ad occidentem primi reperiuntur. Nos Parthiam in hac deſcriptione, Mediamqve, & utramqve Armeniam, ac magnam minoris Aſiæ Cherſoneſum comprehendemus: qvamvis aliqva ultra citraqve Taurum jaceant, & nonnulla in ipſis montium cacuminibus ſita ſint.

Digitized by Google

Cap. XXX.

De Parthis, apud eos vario terramotu, ſermone miſto, de eorum vario inceſſu, & de regum varia ſucceſſione, atqve in bellis multa nunc regni populatione, nunc autem auctione.

PArthia, ut Ptolemæo viſum eſt, ab ortu Ariam habet, & Maſdoranum montem: ab occaſu Mediam, & qvibus diſſecatur juga: ad meridiem Carmaniam deſertam, & Parchoatræ montis ſublimem verticem: à ſeptentrione Hyrcaniam: & qvi medius intercurrit monsCoronus. Regiones in ea qvatuor collocat: Comiſſenam, qvæ Hyrcanis imminet: Tabienam, qvæ ad Carmaniam reſpicit: Patauricenam, qvæ Ariam: & Sindacam, qvæ Mediam intuetur. Civitates commemorat plures: de amnibus qvi eam irrigent nullam efficit mentionem, qvamvis Bagadram in ea ortum indicare videatur, qvi longo itinere per Carmaniam deſertam & Hippophagos, non longè à Sureis Perſicum illabitur ſinum. Strabo fluminibus irriguos Parthiæ campos eſſe commemorat, qvos partim Arius, partim Margus, inundet. Julius Solinus Parthiam Rubro mari à meridie claudit, à ſeptentrione Hyrcano ſalo, non Parthiam hoc pacto, ſed Parthicum circumſcripſit imperium, qvod in duodeviginti regna diviſum dixit, & undecim ſuperiora ab Armenico limite & Caſpio littore incipientia, ad terram Scytharum porrecta, qvibus concordia eſſent reliqva ſeptem inferiora. Sic enim vocat ab ortu Arianos habere, à meridie Carmaniam, ab occaſu Medos, à ſeptentrione Hyrcanos. Plinius, qvæ fuerant olim Perſica regna, poſtea Parthorum intelligi voluit, inter duo maria, Perſicum & Hyrcanum: montana Parthiæ Scenatas tenere populos. Strabo refert loca optima, & montibus clauſa. Trogus Pompejus urbem claram in monte à Partho primo Arſace conditam dicit: cujus loci ea conditio fuerit, ut nec qvicqvam munitius inveniri, neqve amœnius poſſet, præruptis undiqve rupibus cinctus, ut tutela nullis egeat defenſoribus: & ſoli circumiacentis tanta ubertas ſit, ut propriis opibus expleatur. Fontium ac ſylvarum ea copia, ut & aqvarum abundantia irrigetur,

Digitized by Google

getur, & venationum voluptatibus exornetur. Apollodorus Hecatompylon Parthorum regiam appellavit, per mille & ſeptingenta ſexaginta ſtadia diſtantem à portis Caſpiis. In Parthia terræ ſunt, qvas Rhagas vocaverunt, propter terræmotus, qvi ibi freqventer fiunt, à qvibus multæ urbes (ut Poſſidonius refert) & duo millia vicorum everſa ſunt. Strabo affirmat Parthiam ab initio non multam fuiſſe, Parthos cum Hyrcanis Perſica finiiſſe, eisqve ſubſuiſſe, cumqve regio eſſet nemoroſa & montana atqve inops, reges eam curſu præteriiſſe, cum ne minimam qvidem exercitus partem alere poſſit: ſucceſſu verò temporis auctam eſſe: Camiſenamqve atqve Chorenam, & totam ferrè regionem, usqve ad Caſpias portas & Aragos & Tapyros, qvæ prius Medorum erant, ad Parthos tranſiſſe: atq; Apamiam & Heracliam inſignes urbes, & Rhagis vicinas, in Parthia videtur deſcribere. Parthorum collegium duplex fuiſſe affirmat, alterum affinium, alterum Magorum & ſapientum, atqve ex his duobus reges creari, nationem Barbaram eſſe, verum bellacem, & à Scythis ortam, qvæ propter præclara belli facinora adeo polluerit, ſemper aliqvid finitimis adimens, ut tandem ad Euphratem propagarit imperium, & vim Scythis attulerit, Bactrianæ partem ejus auferens, & propter imperii magnitudinem cum Romanis vario Marte contenderunt, Scytharum exules crediti, qvod ipſo vocabulo manifeſtari Trogus affirmat: nam Scythico ſermone exules Parthi dicuntur. Ji Aſſyriorum & Medorum temporibus, inter orientis populos obſcuriſſimi fuere: poſtea qvocunqve imperium orientis translatum eſt, veluti vulgus ſine nomine, præda victorum fuere, & Macedonibus triumphato oriente ſervierunt. Parthia frigidiſſimos habet montes, & planities admodum calidas, adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici imperii ſub regibus fuit: proximus majeſtati regum eſt populorum ordo, ex hoc duces in bello, & in pace rectores habuere: ſermo his inter Scythicum Medumq́; medius, & ex utrisqve miſtus: veſtis olim ſui moris, poſteaqvàm opes acceſſere, luxuriæ materia, ut Medis, prælucida ac fluida: armorum patrius ac Scythicus mos, exercitum non ut aliæ gentes liberorum, ſed majorem partem ſervorum habuere: qvorum vulgus nulli manu mittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſervis naſcentibus indies creſcit, hos pari ac liberos ſuos cura, & eqvitare, & ſagittare, magna induſtria do-

Digitized by Google

cent. Locupletiſſimus ut qviſqve eſt, ita plures in bello eqvites regi ſuo præbet: adverſus Antonium cum eqvitum qvinqvaginta millia Parthi duxiſſent, ſoli qvadringenti liberi fuere, præliari in acie cominus, aut obſeſſas expugnare urbes, ignari. Pugnaverunt autem procurrentibus eqvis, aut terga dantibus ſæpe fugam ſimulantes, ut incautiores adverſum vulnera inſeqventes haberent. Signum his in prælio non tuba, ſed tympano dabatur, nec pugnare diu poterant, de qvibus Lucanus: Pugna levis, bellumqve fugax, turmæq; vagantes, Et melior ceſſiſſe loco qvam pellere miles: Illita terra dolis, nec Martem cominus unqvam Auſa pati virtus, ſed longe tendere nervos: Et qvò ferre velint, permittere vulnera ventis. Cæterum intolerandi fuiſſent, ſi qvantus erat impetus, vis tanta & perſeverantia fuiſſet: plerumq; in ipſo ardore certaminis prælia deſeruerunt, ac paulo poſt pugnam ex fuga repetierunt, ut cum maximè te viciſſe putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum ipſis eqvisqve loricæ plumatæ fuerunt, qvæ utrumqve toto corpore texere, auri, argentiqve nullus, niſi in armis, uſus: uxores dulcedine libidinis ſinguli plures habuere, nec ulla delicta adulterio gravius vindicarunt: ob qvam rem fœminis non convivium virorum tantum, verum etiam conſpectum interdicebant. Carne non niſi venatibus qvæſita veſcebantur. Eqvis omni tempore vectabantur, illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obibāt: ſuper illos conſiſtere, mercari, colloqvi. Hoc deniq; diſcrimen inter ſervos liberosq; fuit, qvod ſervi pedibus, liberi non niſi eqvis incedebant. Sepultura vulgo, aut avium, aut canum, laniatus fuit: nuda demum oſſa terra obruere. In ſuperſtitionibus atq; cura deorum præcipua omnibus veneratio. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia: qvippe violentiam viris, manſvetudinem mulieribus, aſſignabant: ſemper in externos, aut in domeſticos motus inqvieti: nam taciti ad faciendum, qvam ad dicendum promptiores. Secunda atqve adverſa ſilentio tegebant, principibus metu, non pudore parebant. In libidinem projecti, in cibo parci, fides dicti promiſſiqve nulla, niſi qvatenus expedit. Libet hic paulo altius ordiri, & res Parthicas qvæ memorabiles fuerunt, longius attingere. Orientis imperium primo Aſſyriorum fuit, poſtea Medorum, deinde Perſarum, qvarto loco Macedonum, qvos Parthi ſimul & Romani debellarunt, ſeu verius ipſorū domeſtica & execranda parricidia: poſt mortem Alexandri

xandri Magni Parthiam tanqvam vilem & inopem nemo Macedonum dignatus eſt. Ob qvam rem Statonori externo ſocio eam tradiderunt. Exin, Macedonibus inter ſe civili bello contendentibus, Parthi Eumenem ſecuti ſunt, & eo victo, ad Antigonum tranſiere. Poſt hunc à Nicanore Seleuco, & Antiocho, & ſucceſſoribus ejus poſſeſſi ſunt. Demum verò à Seleuco, Antiochi nepote, defecerunt impunitatem aſſecuti, qvia Seleucus cum Antiocho fratre, de regno contendebat, qvo tempore & Theodotus Bactriæ præfectus defecit, qvem Strabo Eucedamum appellare videtur: qvi cum ſe regem appellare juſſiſſet, exemplum totius orientis populis præbuit, ut à Macedonibus deficerent. Nullum eſt enim imperium, qvod civilis diſcordia non evertat. Parthianæ defectionis auctor Arſaces fuit, cui alii Bactrianam originem præbent, alii Scythicam, & qvi Scytham fuiſſe putant, ex parvis ortum affirmant, qvos Dahas crédunt, & Dahis profectos, qvi ultra Mæotim habitavere Xandros ſive Parios dictos: nonnulli Dahas circa oſtium Caſpii maris poſuere, ex qvibus ortus Arſaces cum pleriſq; Nomadibus Ochum accolentibus Parthiam invaſerit, atqve obtinuerit. Trogus incertæ originis dicit, qvi ſolitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione qvod Seleucus à Gallis in Aſia victus eſſet, cum prædonum manu Parthiam ingreſſus, Mandragoram regionis præfectum oppreſſerit, & imperium gentis invaſerit: duarumq; civitatum imperio potitus, parato grandi exercitu, adverſus Theodotum Bactrianorum, & Seleucum Perſarum regem ſe tueri conaretur. Theodoto cito mortuo, filius ejus ejuſdem nominis, pacem & fœdus cum Arſace percuſſerit: nec multò pòſt, cum Seleuco rege ad defectores perſeqvendos veniente congreſſus, victor evaſerit, atqve is dies Parthorum imperii initium fuerit, qvi ab eis ſolemnis habetur. Ex qvo libertas genti orta, revocato deinde Seleuco novis in Aſiam motibus, dato laxamento, regnum Parthicum formam accepit, & rectè vivendi normam, conſtitutis magiſtratibus, qvi belli paciſqve munera ſub rege gererent. Arſaces qvæſito conſtitutoqve regno, matura ſenectute decedit, cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes deinde reges ſuos Arſaces appellaverint. Hujus filius & ipſe Arſaces nomine, adverſus Antiochum Seleuci filium centum millibus peditum, & viginti millibus eqvitum inſtructum, tanta virtute pugnavit, ut ad poſtremum in ſocietatem ejus reciperetur. Tertius

Digitized by Google

tius Parthis rex Priapatius fuit, & ipſe Arſaces dictus, qvi actis in regno qvindecim annis deceſſit, Mithridate & Phraate filiis relictis: qvorum major Phraates, more gentis hæres, Madros validam gentem bello domitiam regno adjecit, nec multò pòſt deceſſit, inſtituto fratre hærede, qvamvis multos reliqviſſet liberos. Qvo tempore Eucratides apud Bactros regnavit (de qvo ſupra meminimus cum de rebus Bactriæ ageremus) Mithridates adverſus Medos bellum gerens, victoria demum potitus, ac viribus auctus, Pharſacem Mediæ præpoſuit, & Elymeorum gentem regno ſuo adjecit, rege ipſorum in prælio ſuperato, imperiumqve Parthorum à monte Caucaſo usqve ad flumen Euphraten protulit: nec minor Arſace proavo glorioſa ſenectute deceſſit, relicto Phraate filio hærede, qvi cum bellum inferre Antiocho regi ſtatueret, Scytharum motibus ad ſua defendenda revocatus eſt, profectusqve adverſus Scythas Hymerum qvendam ad tutelam regni reliqvit, qvi oblitus vicarii officii tyrannica crudelitate Babylonios, multasqve alias civitates importunè vexavit. Ipſe autem Phraates Græcos ſecum contra Scythas adduxit, qvos priusin bello ad Antiochum geſto, ſuperbè crudeliterqꝫ tractaverat: ii cum inclinatam Parthorum aciem vidiſſent, arma ad hoſtes tranſtulere, inſigni proditione contumelias ulti: Phraates obtruncatus eſt, & in ejus locum Artabanus patruus conſtitutus, Scythæ victoria contenti, populata Parthia, in patriam redierunt. Artabanus bello Thogariis illato, vulneratus in brachio ſtatim decedit. Mithridates filius ſuccedit, cui res geſtæ magni cognomen dedere. Multa enim bella cum finitimis ſumma virtute geſſit, & cum Scythis proſperè dimicavit, ultorqve injuriæ parentum fuit, ad poſtremum Ortoadiſti Armeniorum regi bellum intulit, deinde propter crudelitatem à ſenatu Parthico pulſus eſt. Frater ejus Orodes cum regnum vacans occupaſſet, Babyloniam qvo Mithridates confugerat, diu obſedit: & fame coactos in deditionem oppidanos compulit, & Mithridatem in conſpectu ſuo adductum trucidari juſſit: Deinde cum Romanis bellum geſſit, Craſſumqve cum filio & omni exercitu delevit: hujus filius Pacorus miſſus ad perſeqvendum Romani belli reliqvias, magnis rebus in Syria geſtis, revocatur in patriam, patri ſuſpectus. Nam qvem non timeat, qvi fratrem occidit? Exercitus Parthorum illo abſente in Syria relictus, à Caſſio qvæſtore Craſſi cum omnibus ducibus trucidatur.

Poſt hæc civili bello Parthi Pompejanarum partium fuere, cum Craſſi alterum filium in partibus Cæſaris eſſe audirent: victo Pompejo auxilia Bruto & Caſſio adverſus Auguſtum & Antonium miſere, & poſt belli finem rurſum Pacoro duce, inita cum Labieno ſocietate, Syriam & Aſiam vaſtavere: caſtraqve Ventidii, qvi poſt Caſſium, abſente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur. Sed ille ſimulato timore diu continuit ſe & inſultare Parthos aliqvantiſper paſſus, ad poſtremum in ſecuros lætosqve partem legionum emiſit, qvarum impetu fuſi Parthi in diverſa abiere. Pacorus cum fugientes ſuos abduxiſſe Romanas ſecum legiones putaret, caſtra Ventidii aggreditur: ille reliqva parte legionum emiſſa, univerſam Parthorum manum cum ipſo Pacoro interfecit. Orodes audita nece filii diu ſine cibo fuit, nec aliud loqvebatur, niſi Pacorum: erant enim triginta filii ex diverſis pellicibus, qvarum qvælibet ſuum filiū loco Pacori ſubſtituendum petebat. Dum Orodes deliberat, unus ex filis Phraates eum interfecit, pœnasqve occiſi ab eo fratris exegit: ſed Phraates multo ſceleratior patre, univerſos fratres ſuos trucidat, nec filio ſuo parcit, veritus ne illum optimates ſeqverentur, qvi ſibi erant [illegible]ſti. Huic Antonius propter auxilium Bruto miſſum, cum ſedecim validiſſimis legionibus intulit bellum: ſed graviter multis præliis vexatus, & amoris impatiens, qvo Cleopatram ardebat, à Parthia refugit. Phraates inſolentior ea victoria redditus, à populo in exilium pellitur, nec multo poſt tempore Scytharum auxilio in regnum reſtituitur. Nullius eſt enim tanta neqvitia, qvæ non inveniat adiutores, ſi qvid afferre utilitatis poſſe videtur. Subſtituerant interim Parthi Tyridatem, qvi audito Scytharum adventu, cum magna amicorum manu ad Octavianum in Hiſpaniam belligerantem confugit, obſidem Cæſari Phraatis filium ferens, qvem negligentius cuſtoditum rapuerat, pariturum ſe omni tempore Romanis affirmans, ſi ad recuperandum regnum adiuuaretur. Phraates & ipſe legatos ad Cæſarem mittit ſervum ſuum Tyridatem, & filium remitti poſtulat: Cæſar his cognitis, neqve contra Tyridatem ſe Parthis dixit, neqve adverſus Parthos Tyridati auxilia daturum. Phraati tamen filium ſine precio remiſit, & Tyridati, qvoad manere apud Romanos vellet, opulentum ſumptum præberi juſſit. Sed finito Hiſpanienſi bello, cum in Syriam ad componendum orientis ſtatum veniſſet, metum Phraati incuſſit, ne bellum Parthiæ inferret. Itaqve

tota

Digitized by Google

tota in Parthia captivi, ſive ex Craſſiano, ſive ex Antonii exercitu recollecti, ſignaqve cum his militaria Auguſto remiſſa: ſed & filii nepotesqve Phraatis obſides Auguſto dati: plusqve Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, qvam armis alius imperator facere potuiſſet. Miſit tamen Auguſtus, ante qvam moreretur, adverſus Parthos, rebus novis ſtudentes, Germanicum Druſi filium, Caligulæ patrem: qvi anno qvarto Tiberii Cæſaris de illis clarum triumphum egit. Sub Nerone Parthi Armeniam ſuſtulerunt, & Romanas legiones ſub jugum miſere, ægreqve Syria retenta eſt. M. Antonino & Aurelio Commodo imperium tenentibus, Vologeſus rex Parthorum gravi eruptione facta, non Armeniam modo, ſed Cappadociam, Syriamqve vaſtavit. Antoninus tamen per duces ſuos eum repreſſit, ac Seleuciam Aſſyriæ urbem ſuper Hydaſpem fluvium ſitam, & multa hominum millia in deditionem accepit, & cum fratre de victoria Parthica magnificè triumphavit. Trajanus qvi usqve ad Indos imperiũ protulit, Parthos pluribus bellis vicit, eisqve non modo auſtralia regna, ſed Armeniam qvoqve abſtulit. Sub Hadriano Cæſare, qvi Trajanum ſecutus eſt, iterum res Parthicæ auctæ ſunt, & Euphrates utriusqve imperii limes factus. Contenderunt cum Severo Cæſare Parthi: & ab eo ſuperati ſunt. Aurelius Baſſianus cognomento Caracalla, inter Edeſſam & Carras commiſſo cum Parthis prælio, interfectus eſt. Ælius Lampridius non in prælio, ſed cum ex prælio receſſiſſet ad reqviſita naturæ, inſidiis eum à Macrino præfecto occiſum dicit. Deinceps id orientale imperium nunc Parthicum, nunc Perſicum appellatum reperimus: qvamvis imperio Perſico Macedones finem impoſuerunt. Sed ſcriptores non tam gentem, qvæ imperaret, qvam locum cui imperabatur, intuiti ſunt: ideoqve Perſarũ Reges pro Parthicis acceperunt. Aurelius Alexander Xerxem regem Perſarum maximo prælio ſuperavit. Gordianus Parthis bellum intulit, qvi jam moliebantur erumpere, feliciterqve præliis ingentibus eos afflixit: rediens autem non longe à Romanis finibus, interfectus eſt fraude Philippi. Poſt eum imperavit Valerianus, qvi ſeptimo & vigeſimo loco poſt Auguſtum imperio præfuit, à Sapore rege Perſarum captus, luminibus orbatus, ignominioſe in Perſarum ſervitute conſenuit: id officii apud eos ſortitus, ut Sapore eqvum aſcendente, incurvatus regem non manu ſed dorſo levaret. Sub Galieno Parthi Meſopotamia Syriaqve potiti ſunt: ſed Odenatus his

recu-

Digitized by Google

recuperatis, uſqve ad Cteſiphontem penetravit. Carus Narbonenſis ſecundus & trigeſimus ab Auguſto, Perſas prælio vicit, Seleuciam & Cteſiphontem notiſſimas urbes cepit: & cum caſtra ſuper Tigrim flumen haberent, non armis hoſtium, ſed ictu fulminis interiit. Maximianus adverſus Narſeum Perſarum regem, inter Gallinicum & Carras congreſſus ſuperatus eſt, fugitqve ad Diocletianum in Meſopotamiam, à qvo turpiter receptus, & admodum reprehenſus, inſtauratis viribus, iterum cum Narſeo Ormisdæ & Saporis avo in Armenia majore pugnavit: victorqve pulſo Narſeo caſtra ejus diripuit, uxores, ſorores, & liberos cepit, & cum ingenti præda ad Diocletianum rediit. Conſtantius magni Conſtantini filius, à Perſis multa & gravia damna perpeſſus eſt: videbatur tamen ſuperaturus in fine, niſi ad civile bellum contra Julianum redire compulſus eſſet. Julianus rerum potitus, Parthis intulit bellum, oppida aliqvot & caſtella eorum in deditionem accepit, & vi expugnavit: Aſſyriam populatus eſt, caſtra apud Cteſiphontem ſtativa aliqvandiu habuit, rediensqve victor, dum ſe inconſultius præliis inſerit hoſtili manu interfectus eſt, ſicut Eutropius refert, qvi ejus expeditioni interfuit. Nonnulli divinitus interemptum aſſerunt, qvod ex Chriſtiano ad gentilitatem rediſſet, propter qvod mox, ut vulneratum ſe intellexit, dixiſſe fertur, viciſti Galilæe (ſic enim apoſtata per irriſionem appellabat Chriſtum). Jovianus duobus præliis victus, pacem cum Sapore Parthorum rege neceſſariam, ſed ignobilem fecit, abbreviatis imperii finibus: & parte ſuperiore Meſopotamiæ tradita, qvod ante eum annis mille centenis & duobus de viginti, ex qvo Romanum imperium conditum erat, nusqvam acciderat. Juſtinianus Parthos bella moventes per ſuos duces pluribus præliis ſuperavit, poſtea apud Euphratem ejus exercitus victus eſt: Sed per Beliſarium reſarcita ſunt damna, & fœdus cum Parthis initum. Zeliorbes Hunorum rex intra Scythiam manentium, cum vinginti millibus adverſus Juſtinianum Coſdroem adjuturus advenit: ſed ſuſpectus ab eo habitus, multis vulneribus confoſſus & interfectus eſt.

Digitized by Google

CAP. XXXI.

De Coſdroa tyranno & victoria Heraclii, crucem Domini ablatam ac iterum eſſe reſtitutam, de Mahumethe pſeudo propheta nec non inſigni victoria Tamerlanis Parthorum ducis.

SUb Phoca imperatore Coſdroas Meſopotamiam occupavit, & paulò poſt Palæſtinam cum Hieroſolymâ, & nonaginta millia Chriſtianorum interfecit, partemqve crucis dominicæ ſecum aſportavit, Heraclio imperium tenente: & deinde in Ægyptum arma vertit, Alexandriamqve occupavit: nec moratus Africam ingreſſus eſt, & Carthagine capta, imperio potitus eſt Libyæ. Heraclius pacem ab eo petiit, etiam cum dedecore imperii, neq; impetravit à ſuperbiente rege. Itaq; duxit in eum, omnia belli fortunæ committens: ille ex Azoto Syriæ fugit in Perſidem relictis ducibus, qvi Romanorum impetum morarentur. Heraclius flexo ad ſiniſtram itinere, & ſuperato monte Tauro, in Perſidem tranſivit, vicitqve Sabbarum & Saym duobus præliis: & tertio Razatenem alium ducem ſuperatum interfecit, & vigintiſeptem militaria ſigna intercepit. Coſdroes Medorſem filium regni conſortem appellavit, Syrochio præterito, qvi natu erat major: propter qvod captus ab eo cum Medorſe & uxoribus in carcerem conjectus eſt, atqve deinde cum filio necatus. Syrochius Heraclio victori captivos reddit, & crucem domini, & inſuper munera dedit. Hoc tempore Mahumethes Pſeudopropheta exortus eſt, qvi Arabes ad defectionem compulit: Crux domini Hieroſolymam reportata eſt. Heraclius non multò pòſt in hæreſin lapſus, per deſidiam languens Saracenorum vires tum primum naſcentes propagari & creſcere ſinit, qvi ſub falſa lege Mahumethis imperium erexere. Arabes enim cum Parthos in ſuam perfidiam trahere non poſſent verbis, armis eos agitavere. Deceſſerat primo regni ſui anno Syroches, eiqve filius ſucceſſerat Adheſer, cui pariter infra annum defuncto Ormiſda ſuffectus eſt, qvem Arabes prælio ſuperatum interfecere, ejusqve imperium obtinuere. Arabes autem tantis victoriis aucti: nam & Romanorum

Digitized by Google

norum arma longe propulerant, Antiochia occupata, & in Africam manus injecerant; transmiſſa Ægypto Saracenorum nomen aſſumpſere: atqve ita & Parthi, & Perſæ, & Ægyptii, & multæ aliæ gentes in Saracenicum nomen tranſiere: neqve poſtea nomen Parthicum auditum eſt qvaſi magnum, usqve ad tempora noſtra, anno circiter decimo priusqvam naſceremur. Tamerlanes genere Parthus, gregarius miles, adeò inter ſuos vi mentis & corporis agilitate excelluit, ut brevi multarum gèntium dux fieret: qvibus Parthorum imperio potitus, Scythas, Iberos, Albanos, Perſas, Medosqve ſibi ſubegit: Meſopotamiam invaſit atqve Armeniam, tranſitoqve Euphrate, cum qvadringentis millibus eqvitum, ſexcentis millibus peditum, omnem Aſiam qvam minorem appellamus, obtrivit. Regem omnium potentiſſimum Pazaitem Turcarum dominum, cum pari eqvitum numero, & magnis peditum copiis, fines ſuos tutantem, apud Armenos prælio ſuperatum, ducentis millibus hominum interfectis, vivum cepit, caveaqve in modum feræ incluſum, per omnem Aſiam circumtulit, egregium & admirandum humanarum rerum ſpectaculum. Caſtra ejus in urbis modum ordinata fuere, ſtatuto cuiqve arti loco atqve in partes ſuas diſtributis exercitiis, ut omnia in promptu eſſent: ad vitæ uſum neceſſaria ſumma ſemper rerum copia inveniebatur, cum nullus eſſet latrociniis locus, tutoqve omnia comportarentur: nulla unqvam ſeditio, nullus tumultus inter milites fuit, adverſam fortunam nunqvam expertus eſt. A Tanai flumine usqve ad Ægyptum, univerſam Aſiam percurrens, Smyrnas, Antiochiam, Sebaſtiam, Tripolim, Damaſcum, multasqve validiſſimas urbes vi cepit, diripuit, atqve incendit. Soldanum Ægypti bello ſuperatum, ultra Peluſium repulit: Ægyptum ingredi parantem vaſtæ ſolitudines & deſerta loca averterunt, virum belli artibus inſignem, ad ea maximè obeunda promptum, qvæ ardua & dura cæteris videbantur: Damaſco capta, cum arcis antiqvæ expugnatio difficilior videretur, conſtructo è regione altera, qvæ antiqvam altitudine ſuperaret, vi cepit, qvamvis mul ta ſuorum cæde. Capha urbs eſt Genuenſium colonia in Taurica Cherſoneſo, non procul à Boſphoro Cimmerico: hanc cum Tamerlanes invadere ſtatuiſſet, Scythas negotiatores præmiſit, qvi pretioſiſſimas animalium pelles minori qvàm conſveverunt precio venundarent, ſciens aurum abſcondi poſſe, pelles ſuffodi non poſſe: moxqve

Digitized by Google

bello indicto, admotis urbi machinis, expugnata vi atqve armis civitate, & auro & pellibus potitus eſt. In obſidionibus urbium, prima die albo tentorio utebatur, ſecunda rubeo, tertia nigro: qvi ſe dabant in albo ſedenti ſalutem conſeqvebantur. Rubeus color moriendum patribus familiarum indicabat: niger civitatis excidium, & omnia in cinerem convertenda. Fama eſt populoſæ cujusdam civitatis, qvæ prima die deditionem neglexiſſet, pueros puellasqve omnes in candida veſte ramos olivæ præferentes exiviſſe, ut principis iram placarent: illum omnes ab eqvitatu conculcari atqve conteri juſſiſſe, & urbem captam incendi. Interrogatum aliqvando ab homine Genuenſi, qvi ei familiaris eſſet, cur tanta crudelitate uteretur: Commotum ac veluti furentem, diſtorta facie, ac ſpirantibus ignem oculis, reſpondiſſe. Tu me hominem eſſe arbitraris? falleris: ira Dei ego ſum & orbis vaſtitas: caveto ne poſt hac mihi occurras, niſi velis interrogationis tuæ pœnas dare. Abiit Genuenſis, neqve ulterius oculis Tyranni objectus eſt. Ferebant qvi Tamerlanem viderunt, eum Hannibali fuiſſe ſimilem, ſecundum ea qvæ de Pœno ſcribuntur: nihil ejus animo ſeverius, nihil magis qvam latrocinia vindicaſſe, ut ipſe unus eſſet, qvi latrocinari impune poſſet. Qværebat tanqvam virtutis opus, qvibus cum bellum gereret. Deletis regibus ac tyrannis permultis, vaſtatis pluribus provinciis, onuſtum devictarum gentium ſpoliis exercitum in patriam reduxit: & civitatem Marchantem condidit, qvam varii generis captivis replevit, & hoſtium ſpoliis exornavit. Qvod ſi aliqvod excellens ingenium ejus acta reperiſſent, inter clariſſima ducum geſta legerentur: vita functus, duos filios reliqvit regni ſucceſſores, qvi diſcordia laborantes effecerunt, ne Parthorum imperium rurſus poſſet emergere. Thomas Apoſtolus Evangelium Chriſti ad Parthos detulit, per qvem Medi, Perſæ, Hyrcani, & Bactriani noſtræ fidei ſacramenta receperunt. Corpus ejus alii in India, alii in Meſopatamia ſepultum aſſerunt.

CAP.

Digitized by Google

Cap. XXXII.

De ſitu Mediæ ac diviſione generatim, de montibus ejus, fluminibus, Atropatia regione, & lacu Spantha.

MEdia vulgati nominis terra poſt Parthiam ad occidentem occurrit: qvæ (ſicut Ptolemæo placet) à ſeptentrione Hyrcano mari terminatur, ab occaſu majori Armeniæ & Aſſyriæ parte, à meridie Perſide, ab oriente Hyrcania & Parthia, qvæ montibus excluditur. Hyrcaniam Charindas diſterminat fluvius: inter Perſidem ac Mediam Parachoatras excurrit mons: Aſſyriam Choatras excludit. Armeniam Caſpia juga, & Cambyſus amnis. Sagrus & Orontes altiſſimi montes interiora Mediæ percurrunt: Ex Oronte Straton oritur in Hyrcanum defluens pelagus, ex Zagro Amardes in idem mare decurrens. Eulævus qvoqve fluvius ex Auſtrali parte Zagri deſcendens, Mediæ magnam partem irrigat, & Parchoatram ſcindens montem, per latiſſimas terras in Perſicum defluit ſinum. Cyrrhus amnis Choatra monte dimiſſus inter Cambyſem & Amardem in Caſpium labitur mare. Regiones qvatuor memorantur apud Medos: Tropatena qvæ occidentalis eſt, & ad ſeptentrionem vergit in mare Caſpium & Zagrum montem: ad qvam Margaſi, Mardi, Marundæ, Cadurchi, & Caduſii pertinere videntur: Elymais, qvæ ad ſeptentrionem vergens orientem reſpicit: & Tapuros, ac Dribyces populos. Dariris magna in convalle jacet: hinc Parchoatra inde Oronte clauſa. Syromedia regio tota montana eſt, & ad orientem vergit, & conjuncta Parthiæ, & Ragianæ regioni, Parachoatræ montis inſidet juga, & ad meridiem reſpiciens ſupereminet Perſidi ac Paratacenæ regioni, qvam nonnulli Mediæ tradiderunt. Oppida ſupra qvinqvaginta memorantur, qvorum nomina referre plus tædii qvam utilitatis habet, tantum eſt, qvod Ptolemæus nobis de Media tradit. Strabo dicit Mediam multam & olim potentem regionem, in medio Tauro ſitam eſſe, qvi circa hæc loca multifidus, & convalles magnas comprehendit. Mediam in duas partes diviſerunt, qvarum alteram majorem vocavere, alteram Atropatiam. Majoris Metropolis Ecbatana fuere, ma-

gna civitas, & imperii Mediæ caput, qva & Parthi poſtea uſi ſunt. Nam reges ibi æſtatem agebant, cum ſit frigida: hyemem verò Seleuciæ, qvæ ſecus Tigrim eſt, prope Babylonem. Atropatia ab Atropato duce nominata eſt, qvi obſtitit, ne à Macedonibus ſubigeretur, ut Majoris Mediæ pars. Is poſtea rex declaratus, regionem hanc à Media ſeqveſtravit: cujus ſucceſſores regnum continuantes, cum Armeniorum regibus affinitatem contraxere: deinde cum Syris, & poſtremo cum Parthis. Atropatia Armeniæ & Macianæ ad orientem ſita eſt, Mediæ verò majori ad occidentem, utriqve ad aqvilonem: habitantibus circa Hyrcani maris receſſum & Matianam ab Auſtro jacet. Araxis fluvius Armeniam & Atropatiam diſterminat à Zeugmate, qvod eſt juxta Euphratem, qvousqve in Atropatiam perveniatur octo millia ſtadiorum eſſe feruntur. Major Media ab oriente Parthia terminatur, & Coſſæorum montibus, & Parætacenis, qui etiam montani ſunt, & latrones ac Perſis continui: (Sed hos Ptolemæus Mediæ ad Auſtrum opponit) à ſeptentrione Caduſiis, & aliis ſupra Hyrcanum mare habitantibus, qvi à Ptolemæo inter Medos collocantur, & ut Patrocles ait, ad qvinqve millia ſtadiorum oræ montanæ circa Caſpium occupant mare, loca tenuia & aſpera incolentes: ab auſtro Apolloniatide (qvam Sitacinam veteres appellarunt) & monte Zagro, apud qvem Maſſabatica eſt, qvæ ad Mediam pertinet: Qvidam ad Elymeam dixerunt pertinere. Ptolemæus, qvamvis Sitacinam regionem & Apolloniatem, qvantum ad Mediam, meridionalem facit, nonnihil tamen occidentis illis attribuit, & Zagrum montem per mediam aſſurgere Mediam oſtendit: ab occidente Atropaciis, & Armeniorum qvibusdam Media concluditur. In Atropacia lacus eſt nomine Spantha, in qvo ſales naſcuntur & congelaſcunt: ejus regionis loca opulenta ſunt, præter ſeptentrionalia, qvæ montana aſpera ſunt & frigida. Apollonides ait, ex ea regione eqvitum decem millia, peditum qvadraginta millia ad bellum cogi poſſe. Multa eis cum Parthis & Armeniis prælia fuerunt, tenueruntqve dignitatem ſuam, ſi qvid amiſerunt, forti manu recuperantes. Amicitiam cum Parthis, & cum Romanis qvæſivere. Regia eorum æſtivalis Gaza fuit in campo ſita, & Vera caſtellum munitiſſimum, qvod Antonius in Parthica expeditione obſedit. Id ab Araxe ſtadiis abeſt duobus millibus & qvadringentis, ut Adelphius refert, qvi Antonio familia-

Digitized by Google

familiaris fuit, & illius in Parthos expeditionem conſcripſit, in qva non affuit modo, verum etiam præfuit.

Cap. XXXIII.

De Media magna, & ſolo eqvis paſcendis apto, ex hac Veſcos eqvos genus habere, de herba, qva Medica vocatur, eqvorum nutritura, abundantia.

MEdia magna ex parte alta & frigida, cujusmodi ſunt montes Ecbatanis imminentes, & qvi apud Ragas & Caſpias partes conſurgunt, & omnes deniqve ſeptentrionales partes, usqve Matianam & Armeniam, hujusmodi ſunt. Regio verò qvæ ſub Caſpiis portis, & in humili, & in concavo ſolo jacet, opulenta eſt: & omnia fert, præter oleam, qvæ etſi ibi naſcatur, arida tamen & ſicca eſt. Media ſicut Armenia eximiè paſcendis eqvis apta eſt. Unde pratum qvoddam eſt, qvod Hippoboton vocatur, per qvod iter faciunt, qvi ex Perſide & Babylone in Caſpias portas proficiſcuntur: in eo paſci dicuntur eqvarum qvinqvaginta millia, regium id armentum eſt. Veſcos eqvos, qvibus reges utebantur, optimos & magnos, alii hinc genus habere, alii ex Armenia dixerunt: qvibus propria forma qvædam fuit, qvemadmodum Parthicis qvæ Græcis cæterisqve, qvi apud nos ſunt. Herba qvæ præcipuè nutrit eqvos, eo qvod ibi abundet, propriè Medica vocatur. Longitudo ac latitudo Mediæ penè par, maxima ejus longitudo ea videtur, qvæ eſt à Zagri tranſitu, qvi vocatur Medica porta, per Sigrianam ad Caſpias portas, ſtadiorum qvatuor millium ſupra centum. Tota Media inter qvartum & qvintum clima continetur: Parallelus qvi per Rhodum eſt, auſtralia ejus attingit, ſecundum Ptolemæi deſcriptionem: parallelus qvi per Helleſpontum, ſeptentrionalia circa Hyrcanum mare percurrens. Ditiſſimam fuiſſe Medorum terram (ſicut Virgilius ait) ex tributo licet intueri, qvod Perſis pendebant: duplo enim majus fuit eo, qvod à Cappadocibus

cibus exigebatur qvod aſſerit Strabo, præter argentum, mille & qvingentos eqvos, mulorum duo millia, & ovium qvinqvaginta millia pendiſſe qvotannis. Græcas urbes in Media Macedones condidere, Laodiceam, Apamiam, & Rhagam, qvæ apud Rhagas eſt, & prius Aropus nominata fuit. Parthi Arſaciam ædificarunt, qvæ auſtralior eſt, qvam Caſpiæ portæ, qvingentis ferè ſtadiis (ut Apollodorus Adriamittenus ait) Ecbatanam Mediæ caput Plinius à Seleuco rege conditam dicit, à portis Caſpiis per viginti millia paſſuum diſtantem: Idem Margianam regionem, qvam Strabo videtur à Media ſejungere, inter Medos collocare videtur, apricitatis inclytæ: qvæ ſola in eo tractu vitifera ſit, undiqve montibus incluſa amœnis: ambitu ſtadiorum mille qvingentorum: aditu penè inacceſſo, ob incommodum arenoſæ ſolitudinis, qvæ per centum viginti millia paſſuum undiqve verſum circumfuſa eſt: cujus amœnitatem Alexander magnus usqve adeo miratus eſt, ut ibi primam condiderit Alexandriam, qvam mox à Barbaris exciſam Antiochus Seleuci filius reformavit, & de nuncupatione ſuæ domus dixit Seleuciam: cujus urbis circuitus, in ſtadia ſeptuaginta qvinqve diffunduntur. Margus fluvius eam interfluit. In hanc Orodes Romanos Craſſiana clade captos deduxit, noſtri imperii magnum dedecus. Julius Solinus Tigrim fluvium in Armenia regione caput attollere dicit, in loco edito, ex lucido conſpicuoqve fonte: nec ab exordio ſtatim totum eſſe, primo pigre fluere, non cum ſuo nomine: At cum fines Medorum invectus ſit, Tigrim ſtatim vocari (ita enim Medos ſagittam nominare) Arethuſam lacum influere gravia pondera ſuſtinentem, cujus piſces nunqvam ſe alveo Tigridis immiſceant, ſicut nec amnici ſtagnum attingant Arethuſæ, per qvod diſſimili colore volucri meet curſu: Mox Tauro reſiſtente in profundum mergatur, qvem ſubterlabens in altero ejus latere emicet, ulvas & purgamenta plurima ſecum trahens, identidem abſcondatur: & Adiabenos Arabasqꝫ præterfluens, Meſopotamiam amplectitur: & amnem nobiliſſimum Hydaſpen accipiens, Euphratem qvoqve defert in ſinum Perſicum. Sed Ptolemæus nihil ad Mediam pertinere Tigrim demonſtrat, qvamvis in Armenia fontes habere fatetur. Apud Cordicam montem multi inter Medos latrocinium exercuere, ſicut Caduſii, montani, & Amardi, & Tapyri, & Cyrtii, & hujusmodi plures. Nam Zagrus, & Niphates, montes has gentes ſparſas habuere, qvamvis

Digitized by Google

qvamvis Cyrtii, & Amardi, in Perſide & Armenia eſſent eodem nomine appellati, & eandem formam ſervantes. Caduſii peditum multitudine non multum ab Arianis ſuperabantur, jaculatores optimi exiſtentes. Coſſæi olim adverſus Suſios & Babylonios Elymeorum ſocii ſagittariorum tredecim millia exhibuere. Nearchus tradidit qvatuor fuiſſe gentes, qvæ illis in regionibus latrocinium exercebant. Mardos, qvi Perſis erant finitimi: Uxios & Elymeos, qvi Perſis ac Suſiis imminebant: & Coſſæos, qvi Medis, atqve omnes tributum regibus pendiſſe, Coſſæos tamen cum rex æſtate Ecbatanis peracta, Babylonem deſcenderet, dona accepiſſe: qvorum audaciam Alexander contuderit, hyeme eos adortus. Sed Ptolemæus Mardos & Elymeos boreales facit Hyrcano mari vicinos, & inter Medos connumerat. De portis Caſpiis multa memoria eſt. Nemo tamen ſatis explicat, ubi terrarum exiſtant. Qvidam Amazonas portis Caſpiis egreſſas, ad Alexandrum veniſſe in Hyrcaniam prodidere: ſed illæ Caucaſiæ fuerunt, per qvas tranſitus eſt ex Iberia in Scythiam. Neronis qvoqve principis comminatio ad Caſpias portas (ut inqvit Plinius) ad eum tranſitum reſpiciebat, qvi per Iberiam ducit in Sarmatas. Verum mons Taurus tribus in locis interruptus, qvaſi portis qvibusdam pertranſitur in Armenia, in Cilicia, & in Media: ſed illæ tantummodo Caſpiæ portæ appellantur, qvæ apud Medos exiſtunt, qvemadmodum ex Ptolemæo, Plinio, & Strabone licet intelligere: ac per has tranſitus eſt ex Babylone ac Perſide ad mare Caſpium, & hinc fortaſſe Caſpiæ dictæ ſunt: & qvod aliqvæ gentes vicinis inſident montibus, appellatæ Caſpiæ. Juga verò Caſpia procul hinc abſunt, & ad Armenios ulterioresqꝫ populos pertinent. Portæ autem Caſpiæ (ut Julius Solinus tradit, Plinium ſecutus) panduntur itinere manu facto, millibus octo paſſuum longo. Nam latitudo vix eſt plauſtro permeabilis. In his anguſtiis & illud difficile, qvod præciſorum laterum ſaxa liqventibus inde ſalis venis exundant: præterea octo & viginti millium paſſuum tractus omnis, qvoqvo inde pergitur, humo arida, nullis puteis aut fontibus ſine præſidio ſitit: tum ſerpentes undiqve gentium convenæ à verno ſtatim die illuc confluunt: ita periculi ac difficultatis concordia, ad Caſpias portas accedere non niſi hyeme conceditur.

CAP. XXXIV.

De Medorum in Venerem profuſione, de uxorum pluralitate, & Medea quæ hic regnavit.

HÆc de ſitu Mediæ dicenda reperimus: mores gentis diverſi. Montanorum ingenia ferociora ſunt, qvi campos habitant, mitiorem agunt vitam. Illi regem eligere conſveverunt, qvi fortiſſimus eſſet, ut qvi præda & latrocinio viverent: iſti ſapientiam genusqve ſeqvebantur: magna ex parte Armenis ſimiles, omnesqve in Venerem profuſi. Regibus multas habere uxores mos fuit, nec pauciores qvam ſeptem. Mulieres qvoqve pulchrum ſibi exiſtimarunt, ut viris nuberent compluribus, paucioribus qvàm qvinqve calamitoſum putavere. Eqvitandi & ſagittandi magnum his ſtudium, à qvibus & ſtola reperta eſt, & cultus, & ornatus: & religioſa à ſubditis in reges ſalutatio: & tiara & cithara: & pileus & manicatæ tunicæ, qvibus poſtea Perſæ uſi ſunt, qvi ſubactis Medis in eorum mores tranſivere. Nam qvi propemodum nudi videbantur, leviſſimis induti veſtibus: muliebria geſtare, & velamentis contegi paſſi ſunt. Medeam qvæ ibi regnavit, ferunt eam prius veſtem commonſtraſſe, qvæ cum pro rege exiret, faciem ſuam occultabat. Medi à Medo dicti ſunt, Ægei regis Athenienſium & Medeæ filio. Scribit enim Trogus Pompejus Jaſonem, cum victa Colchide domum rediiſſet, rurſum à Peliæ filiis Theſſalia pulſum, cum ingenti multitudine, comite Medea uxore, qvam repudiatam miſeratione exilii rurſum receperat, & Medo privigno, Colchos repetiſſe: ſocerumqve regno pulſum, reſtituiſſe: magna bella cum finitimis geſſiſſe, captasqve civitates, partim regno ſoceri adjunxiſſe: partim populis, qvos ſecum advexerat, aſſignaſſe: primumq; humanorum poſt Herculem, & Liberum patrem, qvos reges orientis fuiſſe tradunt, eam cœli plagam domuiſſe qvæ ad ſeptentrionem & orientem vergit. Poſt ejus mortem Medum privignum virtutis ejus æmulum, in honorem matris Medeam urbem condidiſſe, regnumqve ex nomine ſuo Medorum conſtituiſſe, ſub cujus majeſtate orientis imperium fuerit. Paruere tamen Medi Aſſyriorum regibus, usqve ad Sardanapalum. Sed Arbaces Medis præpoſitus, igna-

vum

Digitized by Google

vum regem aſpernatus, Medis ad defectionem perſvaſis, victo Sardanapalo, imperium ad Medos tranſtulit: qvod ſub Aſtyage in magno culmine fuit. Cum jam per trecentos & qvinqvaginta duraſſet annos, Cyrus ex filia nepos Aſtyagis Medorum extinxit imperium & ad Perſas detulit, victo Aſtyage: qvem regno Mediæ privatum, maximæ genti Hyrcanorum præpoſuit, non tam victorem, qvam nepotem agens. Poſt Perſas Medi Macedonibus paruere, deinde Parthis, qvamvis pars eorum Romanam amicitiam ſecuta ſit, & aliqvando victricia Romanorum ſigna Mediam pertranſiverint. Tamerlanes his imperavit, hodie ſub magno Cane degere creduntur: cujus imperium qvamvis latiſſimum eſſe traditur, noſtratibus tamen inacceſſum ac pene incognitum eſt.

CAP. XXXV.

De Armenia, qvod Tigris in ea naſcatur.

ARmenia major poſt Mediam ad occidentem occurrit: Ea, qvantum ex Ptolemæo licet intelligere, à ſeptentrione Colchidem habet, Iberiam, & Albaniam: ab occaſu magnum Euphratis curſum, qvi Cappadociam, minorem Armeniam, & Syriam Comagenen relinqvit à dextris, & verſus Euxinum Moſchicos montes: ab oriente partem Hyrcani maris, ac Mediam, qva montes aſſurgunt Caſpii: à meridie Meſopotamiam, atqve Aſſyriam. Montes in Armenia memorantur Moſchici, qvi ſupra partem Ponti ad Cappadociam ſe efferunt: Paryardes, in qvo fontes habent Euphrates & Araxes: Antitaurus, qvi ab Euphrate ſciſſus, & mediam percurrens Armeniam poſtremo Albus appellatur: Gordiea, ex qvo Tigris oritur, & in paludem Thoſpitis defertur: Taurus ac Niphates, qvi Meſopotamiam atqve Aſſyriam ab Armeniis diſterminant: Caſpii qvi vergunt ad Medos, & Caucaſii, qvi ſeptentrionalia Iberiam verſus Albaniamqve concludunt. Flumina qvatuor nominantur: Cyrus qvi monte ortus Caucaſo, à ſiniſtris Iberiam, Albaniamqve dimittens, Armeniam à dextris, in Hyrcanum defertur pelagus, Araxes, ex Paryarde (ut diximus) cadens, diu ad ortum excurrit, deinde ad ſeptentrionem flectitur, & longum iter emenſus, in duos dividitur amnes:

Digitized by Google

alter, borealem tenens viam, in Cyrum cadit: alter, ad orientem verſus, mare Caſpium petit. Euphrates eodem monte dimiſſus, ad Moſchicos usqve montes, & Cappadocum limitem, in occidentem excurrit, ibi verſus ad auſtrum, non parvum iter efficit: & Antitaurum offendens, apud Armeniam minorem, eum interſecat: pergensqve recta in meridiem, Melan in ſe fluvium accipit, ex Arga monte cadentem: Deinde Taurum attingit, qvo ſciſſo, Syriam è dextra, Meſopotamiam à ſiniſtra cadens, in Arabiam usqve deſertam prolabitur, multum in meridiem provectus. Deinde in orientem ac ſeptentrionem vergens, Babyloniam Meſopotamiamqve diſterminat, rurſusqve auroram petens, non procul à Seleucia, in meridiem flectitur; peractoqve non parvo curſu, apud Apamiam denuo in orientem currens, miſcetur Tigri: & cum eo in auſtrum flexus, Perſicum ingreditur ſinum. Tigris qvoqve in Armenia naſcitur, ex monte Gordica, de qvo alio loco dictum eſt, ſecundum Julii Solini conſcriptionem. Nos (ſi Deus dabit) alio loco ſecundum Ptolemæum de ipſo dicemus, & paulò inferius ſecundum Strabonem. Regiones Armeniorum nomen habent prope Moſchicos montes, Cotacena inter Cyrum & Araxem: Totena ultra Paryardem montem, verſus Boream: Sacapena apud Euphratem, qva vergit in Cappadociam Baſilicene: & juxta eam, orientem verſus, Hobordena: apud Antitaurum, in Boreali parte, Sophena: & illi contigua Aſtaunitis: ad ortum inter Album, & Niphatem montem Bagrandavena, & Cortea, circa Gordicam montem. Gordena & Thoſpitis, circa paludem ejusdem nominis: & demum Anzitena, inter Taurum & Antitaurum. Non procul ab Euphrate paludes tres inveniuntur, qvæ magnæ exiſtunt. Thoſpitis, qvam Tigris ingreditur. Arſiſſa, qvæ non procul à Caſpiis montibus invenitur: & Lychnites, Araxi fluvio proxima. Oppida qvamplurima referuntur, verum ſine dignitate à Ptolemæo, qvi tantum nomina ponit. Paralleli qvi per Byzantium & Helleſpontum feruntur, mediam qvodammodo Armeniam interſecant: qvæ nusqvam auſtralior eſt parallelo, qvi per Rhodum deducitur, neqve illum attingit à qvarto climate, in ſextum vergens, qvod minime aſcendit. Tantum eſt qvod nobis de Armenia Ptolemæus inſinuat. Profuſior & ſvavior Strabo eſt, qvem referre haudqvaqvam pigebit, ſecundum qvem Armenia nusqvam extra Taurum ad Auſtrum porrigitur: ſicut nec

nec Media. Auſtrales Armeniæ partes Taurum objiciunt, qvi eam ab omni regione dirimit. Qvæ inter Tigrim eſt ac Euphratem Meſopotamia dicta.

Cap. XXXVI.

De Armeniæ montibus variis, qvod arca Noe in montibus Armeniæ hæſerit, & qvanta nive hi ſint obruti.

ORientales majori Mediæ & Atropaciæ ſunt contigui: ſeptentrionales montes ſunt Parachoatræ Caſpio mari imminentes. Item Albani, & Iberes, & Caucaſus, qvi gentes circuit, & Armeniæ, & Moſchicis, & Colchicis montibus conjungitur, usqve ad eos, qvi Tibareni appellantur. Ab occaſu ſunt cùm gentes hæ tùm Paryadra mons & Cidiſſa, usq; in Armeniam minorem, & fluvialem Euphratis regionem, qvæ Armeniam à Cappadocia dirimit & Comagena. Montana ferè, ſed aſpera eſt Armenia paucis exceptis Mediam verſus, ac propterea cum diluvium deſedit, arcam Noë in montibus Armeniæ terræ primum hæſiſſe, ſacra tradit hiſtoria. Taurus mons ab ulteriore Comagenorum & Melitenorum regione incipiens, in Armeniam erigitur. Maſius qvoqve ex Meſopotamia & auſtro Armeniam irrumpit, inter qvem & Antitaurum eſt Sophena regio, cujus regia eſt Carcathocerta. Antitaurus autem ab Euphrate, Tauroqve initium ſumens, ad orientales Armeniæ partes deſinit: cui ad alteram partem Aciliſena eſt, inter Taurum & Euphratis Meſopotamiam ſita, priusqvam is ad Auſtrum deflectat. Maſio, orientem verſus, juxta Gorgodylenam Niphates mons imminet: de hinc Abus qvem Ptolemæus Album appellare videtur, ex qvo Euphrates & Araxes fluunt: Deinde Nibarus usqve in Mediam extenditur. Multi montes & multi colles ſunt in Armenia, in qvibus non facile vitis naſcitur: multæ etiam convalles, aliæ modicæ, aliæ opulentæ, qvemadmodum campus Araxinus, per qvem Araxes fluit. Eſt & Sacaſena regio, qvam exiſtimo Sacapenam vocari à Ptolemæo, Albaniæ & Cyro flumini finitima. Deinde Gogarena, fructibus ac domeſticis

 arbo-

Digitized by Google

arboribus affluens, & his qvæ ſemper virent: fert etiam oleam. Phanena qvoqve Armeniæ pars eſt, & Orchiſtena, qvæ eqvis abundat, Chorzena, & Cambiſena, qvæ ſeptentrionales & valde nivales ſunt, Cauſis montibus & Iberiæ & Colchidi contiguæ: ubi iter agentes, in ſummis montium cacuminibus, nive obrui dicuntur, qvæ ibi plurima cadit: ob qvam rem baculos ſecum ferunt, qvos in ſummam nivem dilapſi, reſpirandi gratia exerunt, & ut eo ſigno auxilium è tranſeuntibus conſeqvantur: qvapropter ſæpe effoſſi ſervantur. In nive glebas qvasdam concavas congelaſcere prodiderunt, aqvam optimam tanqvam in tunica continentes.

Cap. XXXVII.

Qvi fluvii ſint in Armenia, & de Arſino lacu, aqva qvæ in illo propter celeritatem impermiſta fervet, de eqvorum apud eos bonitate, & eorundem opulentia.

Multi amnes ſunt in Armenia: ſed clariſſimi Phaſis & Lycus in mare Ponticum exeuntes. In Caſpium, Cyrus & Araxes emittunt. In rubrum mare, Euphrates & Tigris. Araxes ex monte Abo deſcendens, ad orientem illatus, usqve in Atropaciam ad occaſum ſeptentrionemqve deflectit: & primo Azara præterlabitur, deinde Artaxata Armeniæ urbes: poſtea per Araxinum campum, in mare Caſpium emittit. Euphrates à boreali Tauri parte, qva Abus vocatur, exoriens, primo per Armeniam fluit, occidentem verſus: deinde ad auſtrum flexus, inter Armenios & Cappadocas, Taurum recidit: egreſſus verò cum prope Syriam pervenerit, ad hyemales ortus revertitur, usqve ad Babylonem, & ad Tigrim Meſopotamiam efficit, & ambo in Perſicum ſinum finiunt. Arſinus lacus eſt in Armenia, qvem etiam Thonitim vocant, nitroſus, unde veſtes dilacerat ac rumpit, & propterea ejus aqva non bibitur: per hunc lacum Tigris fertur, & à montana regione juxta Niphatem ruens, propter celeritatem undam impermiſtam ſervat, unde & nomen habet;

Digitized by Google

bet: nam Medi (ut antè diximus) ſagittam Tigrin vocant. Lacus hic varios piſces fert: in interiore lacus receſſu flumen in voraginem qvandam incidens, longo ſpatio ſubter terram delatum juxta Chalonitidem exoritur: inde jam ad Opim & Semiramidis murum defertur, à dextris Gordicos & totam Meſopotamiam relinqvens, è contrario Euphrates à ſiniſtra eandem regionem habet: cum verò inter ſe jam propinqvarint, ac Meſopotamiam fecerint, alter per urbem Seleuciam fertur, Perſicum ſinum verſus: alter per ipſam Babylonem. Mantianus lacus, qvi cæruleus interpretatur, in Armenia magnum nomen habet, & poſt Mæotim maximus creditur: qvi usqve in Atropaciam progreditur, & ſalis habet fontes. Armeniæ claræ urbes habitæ ſunt Artaxata, qvam Hannibal Artaxiæ regi condidit: & Araxata, ambæ prope Araxem: Araxata juxta fines Atropatiæ: Artaxata apud Araxinum campum bene habitata, & regionis ejus caput, jacens in flexu qvodam, qvi peninſulam facit, pro muro flumen opponens præter Iſthmum, qvem vallo & foſſa diviſum habuit, nec procul ab urbe caſtella qvædam munitiſſima fuerunt Babyrſa & Olana, ubi Tigranis & Artabazi theſauri cuſtodiebantur. Regionis latitudinem Theophanes ſchœnorum centum eſſe tradidit, longitudinem duplam, qvadragenum ſtadiorum Schœnum faciens, in qvo veritatem transgredi videtur. Eſt tamen veritati proximum ponere longitudinem ab illo dictam, latitudinem dimidium vel paulò plus. Effodiebantur & auri metalla apud Armenios in Hiſpiratidæ regione apud Cambala, ad qvæ Alexander Memnonem cum militibus miſit. Fuerunt & alia metalla, ejus ſcilicet qvæ Opandix dicitur, qvem Armenium colorem vocant, Calthæ virgultis perſimilem, ut fœniculum eſt. Nec minus Armenia paſcendis eqvis apta eſt, qvam Media. Unde Niſei eqvi, qvibus Perſarum reges utebantur, hinc fuiſſe creduntur: & Armeniæ præfectus qvotannis regi Perſarum viginti millia pullorum in Phœbeis ſacris mittebat. Artabazus Antonio, præter alios eqvos, Cataphractorum inſtructorum ſex millia oſtendit, qvando in Mediam cum illo ſimul irrupit: qvorum eqvorum non Medi ſolum & Armenii ſtudioſi fuere, ſed etiam Albani: nam & illi cataphractis utebantur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXXIIX.

De opulentia Armeniorum, auctione, Thanaide dea, de veſtitu atqve Sarapetis populis.

OPulentos fuiſſe Armenos hinc documentum ſumitur, qvod cum Pompejus Tigrani patri Artabazi ſex millia talentorum argenti ſcripſiſſet, mox Romanorum copiis viritim diſtribuit, militi qvinqvagenas drachmas, centurioni millenas, ſingulis præfectis provinciæ & Chiliarchis talentum. Tradunt Armeniam, cum prius parva eſſet, ab Artaxia & Thariada auctam, qvi magni Antiochi imperatores fuere: qvo ſuperato, ipſi regnũ tenuere, alter Sophenæ, & Aciſenæ & Odomantidæ, & qvibusdam aliis locis: alter regioni, qvæ circa Artaxata eſt imperantes, multum convaluere: & vicinis loca plurima abſtulerunt: Mediis, Caſpianam, & Phaunitem, & Baſoropedam: Iberibus, circum montanam Paryadri regionem, & Chorzenam, & Gogarenam trans Cyrum: Chalybum gentibus & Moſinœcis, Parenotam, & Xerxenam, qvæ Armeniæ minori conterminæ, vel ejus partes ſunt. Cataonibus Aciliſenam, & regionem qvæ circa Antitaurum eſt: Syris verò Tamonitam: adeò ut cuncti lingua utantur eadem. Armeniorum mores non multum à Medis alieni fuerunt, & circa religionem qvidam Armenii Mediqve Perſarum ritum ſeqvebantur. Coluerunt tamen Armenii Thanaidem qvandam deam præcipuo & ſingulari cultu, eiqve plurima templa ædificarunt, tum in Acileſina, tum in aliis locis: dedicabantqve illi non ſolum ſervos ac ſervas, verum etiam nobiliſſimorum hominum filias, qvibus lex fuit, ut diu apud deam proſtitutæ nuptui darentur, nec erat qvi talibus renueret conjugari. Armeniacam veſtem, id eſt, longas tunicas ex Theſſalia ſumptam putant. Eqvitandi qvoqve ſtudium tam Armeniis qvam Medis Theſſalicum eſſe. Armenius ex Armenia Theſſaliæ urbe, qvæ inter feras jacet, & Lariſſam juxta Pheras unus ex numero ducum Jaſonis recollecta multitudine, qvæ amiſſo Jaſone rege, paſſim vagabatur, Armeniam occupavit, eiqve nomen & mores dedit: ob qvam rem maximè circa veſtitum Armenii Theſſalos ſecuti ſunt, qvi longas veſtes geſtaverunt, cum inter omnes Græcos valde Boreales eſſent, & frigi-

frigida incolerent loca. Dicuntur etiam Thraces qvidam, Saraparæ appellati, id eſt, decapitatores, ultra Armeniam habitaſſe, prope Guranios ac Medos, montani homines, Barbari indociles & immanes.

Cap. XXXIX.

De regibus & tyrannis qui Armeniam viciſſim invaſerunt, graviſſima inter ſe prælia commiſerunt.

POſt vetuſtiores illos Armenii ſucceſſores, Perſæ Armeniam invaſerunt; poſtea Macedones, qvi Syriam Mediamqve habuere: poſtremus Orontes ex Hidarni genere unius ex ſeptem Perſis: Poſtea ab imperatoribus magni Antiochi, qvi cum Romanis bellum geſſit Artaxia & Zadriadra (qvorum paulo antè meminimus) in duas partes diviſa eſt: hi enim permittente rege imperaverunt: qvo ſpreto, Romanos adorti ac reges appellati, magnum ſibiipſis nomen fecere. E genere Artaxiæ fuit Tigranes, is qvi eam habuit, qvæ propriè Armenia eſt appellata. Ea Medis, Albanis, & Iberibus contigua erat, usqve in Colchidem & Cappadociam, qvæ juxta Euxinum eſt. E Zadriadra fuit Artanes Sophenus, qvi Auſtrales partes habuit, eas maximè, qvæ vergunt ad occidentem: hic à Tigrane deletus eſt, qvi qvanqvam rerum omnium potitus, varia tamen fortuna uſus eſt. Nam in initio apud Parthos obſes fuit, deinde ſeptuaginta Armeniæ vallibus in precium datis, reverſus eſt. Viribus auctus verò ea loca recepit, & Parthorum regione vaſtata, Perinium, & loca circum Arbela, Atropatinum qvoqve & Gordicum regulos, & cum his reliqvam Meſopotamiam ſubegit. Præterea Syriam, Phœniciam vi cœpit. Euphratem transgreſſus elatusqve animo penes Iberiam urbem ædificavit, qvam Tigranocerta appellavit, inter Iberiam & Euphratis pontem prope Zeugma Mediæ, hominibus duodecim Græcarum urbium à ſe everſarum in ea congregatis. Sed Lucullus qvi adverſus Mithridatem bellum geſſit, continuo ſubſecutus, habitatoribus in ſedes ſuas dimiſſis, opus qvod adhuc erat imperfectum facto impetu demolitus eſt, atqve in parvum vicum redegit. Tigrane ex Syria ac Phœnicia

pulſo, victus in Ponto à Lucullo Mithridates, deſperatione rerum ſuarum coactus, ad Tigranem Armeniæ regem confugerat: Lucullus in Armeniam profectus Mithridatem & Tigranem,& ingentes utriusqve regis copias pluribus prœliis fudit.Sed ne ſummam victoriæ manum imponeret, ſeditio militum impedimento fuit. Cn. Pompejus ei ſuffectus, Pharnacem Parthorum regem adverſus Tigranem armavit, Tigranemqve filium adverſus patrem bellum gerere ſvaſit: ipſe Mithridatem nocturno prælio aggreſſus, victum ac profligatum in Boſphorum profugere compulit, moxqve Tigranem in deditionem accepit: adempta Syria, Phœnice, ac Cilicia, in Armenia regnare permiſit. Artabazus autem Tigranis filius, qvamdiu manſit in amicitia populi Romani, tamdiu fortunatus fuit: Poſtea verò qvam Antonium in Parthico bello hoſtibus prodidit, perfidiæ pœnas dedit. Expeditionem enim Antonii in Mediam, non loci natura gravem reddidit, ſed viarum dux Artabazus rex Armeniorum, qvem ille ſibi inſidiantē conſilii participem fecit, ac bellicæ ſententiæ compotem. Ingreſſus Mediam Antonius cum legionibus peditum decem & octo, & ſexdecim millibus eqvitum, bellum intulit Parthis: & cum duabus legionibus amiſſis nulla re proſperè cedente retro rediret, inſeqventibus Parthis, ab Artabazo per devia & aſpera loca deductus, multa incommoda perpeſſus eſt: qvamvis & deſiderium Cleopatræ majoris incommodi cauſa fuerit. Nolens enim in Armenia hyemare, octo millia hominum tempeſtatibus amiſit. At cognita qvamvis ſerò Artabazi fraude, eum cepit, vinctumqve duxit Alexandriam, & contumelioſè per urbem circumlatum, poſtremo in carcere necari juſſit, regnumqꝫ Armeniæ filio ſuo ex Cleopatro Alexandro conceſſit: Mithridates tamen alius ex genere Tigranis Armeniam obtinuit, qvem Cæſar Auguſtus captum victumq; Romam deduxit: ejus frater Pharaſmanes Iberorum rex, regnante Claudio, nunciavit Parthos qvi Armeniam occupaverant, inter ſe diſcordes eſſe, magnisqve bellis implicitos, facile poſſe Armenia detrudi, ſi Mithridates eò mitteretur. Annuit Claudius, Mithridates in orientem profectus, Armeniam occupat vi militis Romani, fuſo qvi prælium committere auſus erat, Demonacte præfecto. Paululum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, ſed illo literis Cæſaris coërcito, cuncta in Mithridatem fluxere, atrociorem qvam novo regno conduceret. Bardanes qvi Gotarze expulſo Parthorum

thorum imperio potitus erat, Armeniam recuperare aggreſſus, à Julio Marſo Syriæ legato bellum minitante cohibitus eſt. Nec diu poſt, inter Armenios & Iberos bellum exortum eſt, qvod etiam Parthos ac Romanos involvit. Pharasmanes (ut diximus) Iberis imperabat, frater ejus Mithridates Armeniis, præſidio Romanorum. Rhadamiſtus Pharasmanis filius ſimulata adverſus patrem diſcordia, tanqvam novercæ odiis impar, pergit ad patruum primoresqve Armeniorum ad res novas illicit: deinde ſpe reconciliationis ad patrem revertitur, paratasqve inſidias aperit. Pharasmanes bellum Mithridati indicit, cauſas confingens, qvod ſibi adverſus regem Albanorum & Romanos noluerit opem ferre, copiasqve filio tradit, qvi ſubita irruptione Mithridatem campis exutum in caſtellum Gorgoneas compellit, militibus & loco tutum. Cælius Pollio militibus præerat, & cum eo Centurio Caſperius viri Romani: oppugnatur fruſtra caſtellum, ſed avaritia præfecti ſpem facit. Centurio reſiſtit, tempusqve paciſcitur, ut ad præſidem Syriæ Qvadratum res referatur. Pollio impatiens, milites corrupit, ut pacem flagitent: compulſus Mithridates diem locumqve fœderi accipit: Ibi mox catenæ & compedes ei injiciuntur. Pharasmanes cui regni cupido fratre potior ac filia fuit, non ferro aut veneno, ſed multa graviqve veſte opertos & humi projectos, Mithridatem ac uxorem necari juſſit: filii qvoqve trucidati ſunt: qvia parentum cædibus illachrymaverant, atqve ita perfidus rex neqve fratri, neqve filiæ, neqve nepotibus pepercit. Qvadratus qvi Syriæ præerat mittit ad Pharasmanem, jubetqve à finibus Armeniis filium abſtrahere. Julius Pelignus ignavi animi ac ridiculo corporis juxta deſpiciendus, Cappadociæ procurator erat, Claudio perqvam familiaris: is contractis auxiliis provincialium, tanqvam recuperaturus Armeniam, dum ſocios magis qvam hoſtes prædatur, abſceſſu ſuorum & incurſantibus Barbaris præſidii egens ad Rhadamiſtum venit, donisq; ejus victus, ultro regium inſigne ſumere cohortatur, ſumentiq; adeſt auctor & ſatelles. Elvidius Priſcus legatus cum legione montem Taurum transgreſſus, redire in Syriam jubetur. Vologeſus Parthorum rex, materna origine ex pellice Græca natus, fratrem ſuum Tyridatem in Armeniam deducit: pulſisqve ſine acie Iberis Artaxata & Tigranocerta Armeniorum urbes occupat, fratriqve tradit, ſed hyeme ſuperveniente parum proviſis commeatibus, & tabe exorta ex Armenia

 recedit.

recedit. Rhadamiſtus revertitur truculentior qvàm antea: qvi dum vaſtare agros pergit, & multa crudelitate utitur, ſubjectorum conſpiratione in periculum adductus, pernicitate eqvorum cum conjuge ſimul militante ſalvatur: qvæ gravida, primum utcunqve fugam & metum hoſtilem mariti charitate toleravit: poſt feſtinatione continua ubi qvatitur uterus, & viſcera vibrantur, orat ut morte honeſta contumeliis captivitatis eximatur. Rhadamiſtus amplecti, allevare, adhortari: modo virtutem admirans, modo terrore æger, ne qvis relicta potiretur. Poſtremo violentia amoris & facinorum non rudis diſtringit acinacem, vulneratamqve ad ripam Araxis trahit, fluminiqꝫ tradit, ne corpus etiam auferretur: ipſe præceps per Iberos ad patrium regnum pervadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placida illuvie ſpirantem, ac vitæ manifeſtam advertere paſtores, & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus: agreſtia medicamina adhibentur, cognitoqve nomine & caſu, in urbem Artaxatam ferunt: inde publica cura deducta ad Tyridatem, comiterqve excepta, cultu regio habita eſt. Nero qvi Claudio ſucceſſit, cognitis qvæ in Armenia geſta erant, legiones orientis juventute ſupplet, & prope Armeniam collocari jubet. Mittitur Corbulo, qvi partem exercitus ab Vinidio Qvadrato ſuſcipiens, rebus afflictis conſulat. Exoritur in tempore æmulus Vologeſo filius Bardanes; abſcedunt Armenia Parthi, tanqvam differrent bellum: traduntur obſides nobiliſſimi ex familia Arſacidarum, & prior ſolitaqve reverentia in Romanum populum à Vologeſo innovatur. Gloriam facti Qvadratus in ſe trahit, cujus centurio obſides acceperit: Corbulo ſibi vendicat, qvia non prius converſus rex obſides dederit, qvam ipſe dux bello delectus, ſpes ejus ad metam mutaverit. Sed non diu poſtea bellum reſumitur, cum Vologeſus Tyridatem fratrem in Armeniæ regno ſolidare vellet & Corbulo dignum duceret, parta à Lucullo & Pompejo recipere. Armenii dubia fide utraqve arma invitabant, ſitu terrarum, ſimilitudine morum, Parthis propiores, connubiiſqve permiſti, ac libertate ignota, illuc magis ad ſervitium inclinantes. Tyridates ope Vologeſi fratris adjutus, Armeniam infenſat, ubi Romanis fidos eſſe arbitratur: Corbulo præſidium impartitur oppreſſis, & regem Antiochum proximas ſibi præfecturas petere monet. Pharaſmanes interfecto filio Rhadamiſto, qvaſi proditore ſuo, qvo fidem in Romanos teſtaretur,

ſtaretur, vetus adverſos Armenios odium promptius exercebat. Tyridates ſpe deluſus, per oratores qveritur, cur datis obſidibus Armenia pellatur. Corbulo ſvadet ut ad Neronem mittat, regnumqve petat, tractatur de colloqvio, neqve convenitur. Interea Corbulo oppidum Volandum vi capit, & trucidatis puberibus, militi diripiendum concedit. Artaxatam caput gentis Armeniæ, cujus mœnia (ut ante diximus) Araxis abluit, ultro ſe dedentibus oppidanis, cum ſine valido præſidio retineri non poſſet, igne delevit, ac ſolo æqvavit: Barbaros ad ſpeluncas confugientes, fumo & igne conſumpſit. Mardos ſuo more latrociniis Armeniam infeſtantes, immiſſis Iberis vaſtavit, hoſtilemqve audaciam externo ſangvine ultus eſt. Tigranocerta petens auream coronam à civibus oblatam accepit, dataq; populo pace, præſidium qvod ferox juventus clauſerat, non parvo certamine expugnavit. Hyrcanorum legatos qvi ad principem Romanum ſocietatem contra Parthos oratum ierant, regredientes, ne transgreſſi Euphratis oſtium, cuſtodiis circumvenirentur, dato præſidio ad littora maris rubri deduxit. Unde vitatis Parthorum finibus, ad primas ſedes remeavere. Tyridatem per Medos extrema Armeniæ intrantem, abire procul, & ſpem belli amittere coëgit. Interea Tigranes ex nobilitate Cappadocum regis Archelai nepos, qvi diu Romæ obſes & usqve ad ſervilem patientiam demiſſus fuerat, ad capeſſendum Armeniæ regnum à Nerone delectus, cum præſidio Romanorum militum Euphrate transmiſſo Armenia potitur, rebusqve ſecunde cedentibus, Adiabenos conterminam nationem vaſtat. Monabazus qvem penes Adiabenorum regimen erat, auxilium à Parthis petit. Tyridates qvoqve Armenia pulſus ne deſeratur, Vologeſus & Adiabeno & fratri auxilia decernit, Moneſemqve adverſus Tigranem ducem declarat, qvi etſi famam ſui præiret, non tamen incautum Tigranem offendit: cui Corbulo, qvi jam Syriam acceperat, morte Vinidii legati vacuam, duas legiones auxilio miſerat; reliqvas pro ripa Euphratis locaverat. Tigranes igitur in Tigranocertam ſeſe recepit, copia defenſorum & magnitudine mœniorum valida, qvorum partem Nicepharius amnis haud ſpernenda latitudine ambit, ibiqve obſeſſus eſt. Corbulo Caſperium centurionem ad Vogoleſum mittit, qvi obſidionem ſolvi jubeat: reperitur rex apud Niſibim oppidum, ſeptem & triginta millibus paſſuum à Triganocerta diſtans: qvi acceptis Corbulo-

nis mandatis, miſſurum ſe ad imperatorem Romanum legatos dicit, ſuper Armenia petenda, & firmanda pace; & nihilominus Moneſem Tigranocertam dimittere jubet. Scripſerat paulò ante Corbulo, ut proprius dux ad res Armeniæ mitteretur. Nero Ceſenium Pætum, cum qvatuor legionibus, & Galatarum Cappadocumqve auxiliis eò transmiſit, legatis Parthorum absqve ſpe ulla remiſſis. Revocaverat præſidia ex Tigranocerta Corbulo, & Parthi urbem invaſerant: Pætus transmiſſo Tauro in Armeniam gloriabundus exercitum duxit. Captis qvibusdam caſtellis gloriæ ac prædæ non parum nactus erat: ſi aut gloriam cum modo, aut prædam cum cura, habuiſſet. Sed corrupto qvi captus erat commeatu, & diſtante jam hyeme, reduxit exercitum. Magnifica de ſe ipſo Cæſari ſcribens, qvaſi jam bellum confeciſſet. Parthi intereà in Syriam irrumpere conati, à Corbulone, cum Euphratis tranſitu prohiberentur, in Armeniam verterunt, neſciumqve Pætum atqve improviſum magno & inſenſo agmine invadunt. Pætus qvaſi prælio certaturus obviam procedit, deinde amiſſo centurione & paucis militibus, qvos viſendis hoſtium copiis præmiſerat, trepidus remeavit. Tria millia peditum proximo Tauri jugo imponens, qvo tranſitum regis arceret. Alares qvoqve Pannonios robur eqvitatus in parte campi locavit, conjugem & filium in caſtello (cui Arſamoſata nomen erat) data in præſidium cohorte, abdidit. Sed Vologeſus nihil mutato conſilio, vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, ipſumq; Pætum obſedit. Qvi cognito periculo miſſis ad Corbulonem precibus, auxilium petiit, ſed minime expectavit. Nam dum Corbulo per Comagenam & Cappadociam in Armeniam ducit, ad colloqvium cum Vologeſo veniens, præſente Monabazo Adiabeno, ita convenit, ut liberatis obſidione legionibus, omnis miles finibus Armeniorum decederet, caſtellaqve & commeatus Parthis traderentur, fieretqve copia Vologeſo mittendi ad Neronem legatos. Pætus una die qvadraginta millium ſpatium emenſus, deſertis ſauciis ad ripam Euphratis, Corbulonem obvium habuit: Pauca inter ſe locuti ſunt, Corbulo irritum laborem qveſtus eſt, potuiſſe Parthos deleri, ſi expectatus fuiſſet. Pætus integra utriqve cuncta reſpondit, committerent aqvilas, & victi invaderent Armeniam abſceſſu Vologeſi infirmatam. Corbulo non ea imperatoris mandata dicere, incertumq; eſſe an Syriam Parthi repeterent, eo qvod reverſus eſſet Pætus,

qvi

qvi per Cappadociam hybernavit. Vologeſus Corbuloni mandat caſtella trans Euphratem facta detrahat, amnemq́; , ut olim medium reddat: ille Armeniam diverſis præſidiis vacuam fieri expoſtulat: utrqve paret. Inter hæc legati Vologeſi Romam veniunt, Armeniam petentes, cujus poſſeſſionem dii potentiæ populorum arbitri Parthis tradidiſſent; offerentes Tyridatem, accipiendo diademati in urbem venturum. Nero, ut intellexit vacuam Romano milite Armeniam, & Parthos petere qvod habebant, bellum maluit, revocatoqve cum ignominia Pæto, Corbuloni eam poteſtatem dedit, qvam olim Cn. Pompejo bellum piraticum geſturo traditam ferunt. Corbulo congregato magno exercitu, Euphratem transmittere parat. Tyridates, & Vologeſus legatos ad eum de pace mittunt, nec Corbulo ſuperbe reſpondet, tempusqve tractando trahit. Interim Megiſtanas Armenios, qvi primi à Romanis defecerant, ſuis ſedibus pellit: caſtella excidit, plana edita validos atqve invalidos pari metu complet. Vologeſus inducias petit, Tyridates locum diemqve colloqvio poſcit, tempus propinqvum, locus, in qvo nuper obſeſſæ cum Pæto legiones erant, ubi ad colloqvium ventum eſt, viſo Corbulone rex prior eqvo deſilit, nec cunctatus Corbulo, ſed pedes uterqve dexteras miſcuere. Romanus laudat juvenem, qvia omiſſis præcipitibus conſilis ſalutaria capeſſeret: ille de nobilitate generis multa præfatus, deniqve iturum ſe Romam dicit, laturumq́; novum Caſari decus, non adverſis Parthorum rebus ſupplicem Arſacidem. Tum placuit Tyridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne regium, nec reſumere niſi manu Neronis. Paucis inde diebus interjectis, magna utrinq; ſpecie, inde eqves compoſitus per turmas, & inſignibus patriis: hinc nomina legionum ſtetere, fulgentibus aqvilis, ſignisqve, & ſimulacris Deum, in modum templi. In medio tribunal ſedem curulem, & ſedes effigiem Neronis ſuſtinebat. Ad qvam progreſſus Tyridates, cæſis ex more victimis, ſublatum capiti diadema imagini ſubjecit, magnis apud cunctos animorum motibus, qvos agebat inſita adhuc oculis Romanorum cædes aut obſidio. At nunc verſus caſus iterum Tyridatem oſtentui gentibus qvaſi captivum dedit, atqve in hunc modum, qvamvis Armeniam Parthi poſſiderent, Romanis tamen auſpiciis imperabant.

CAP.

CAP. XL.

Qvomodo Armeni Chriſtiani ſint effecti, & Tyridates gentis illius rex, ſit ad baptiſmum converſus.

IN temporibus autem religioſi principis Conſtantini, Armeni Chriſtiani effecti ſunt. Ajunt enim Tyridatem tunc gentis illius regem, ex qvodam mirabili ſigno circa domum ſuam divinitus oſtenſo, Chriſti baptismum ſuſcepiſſe, qvi ſimul omnes ſuæ ditioni ſubjectos, una præceptione juſſit, ut ſimiliter Deo colla ſummitterent. Ex qvo factum eſt, ut ad finitimas qvoqve gentes Chriſtianum dogma tranſiverit, & multitudine dilatatum ſit: qvorum commercio etiam Perſæ rudimenta fidei ſuſceperunt, ſicut poſtea ſuo loco dicetur.

Cherſoneſus deinceps ſcribenda eſt magna & illuſtris, Armeniæ majori continua, & ad Helleſpontum usqve porrecta, qvam pleriqve Aſiam vocavere, non illam cui in orbis terræ divortio tertiam dedimus partem, ſed minorem ac propriam, & in ea comprehenſam, qvamvis anguſtioribus incluſa limitibus, tertio loco proxima ponitur.

CAP. XLI.

Qvanta ſit longitudo qvantave latitudo Aſiæ minoris.

MArcus Agrippa (ut eſt apud Plinium) minorem Aſiam in duas partes diviſit, unam incluſit ab oriente Phrygia ac Lycaonia, ab occidente Ægeo mari, Ægyptio à meridie, à ſeptentrione Paphlagonia: cujus longitudinem qvadringentis & ſeptuaginta millibus paſſuum patere voluit, latitudinem trecentis & viginti: alteram terminavit ab oriente Armenia minore, ab occidente Phrygia, Lycaonia, ac Pamphilia, à ſeptentrione provincia Pontica; à meridie, Pamphylio mari, longam qvingentis ſeptuaginta

qvinqve

qvinqve millibus paſſuum, latam trecentis vigintiqvinqve millibus. Qvo judice nusqvam Aſia Euxinum attingit: modo Paphlagonibus, modo Ponticis gentibus ſeptentrionem obſidentibus. Nonnulli Aſiam inter Euxinum & Taurum concluſere, ab Helleſponto Ægeoqve mari, ad Halyn usqve fluvium & Cappadociæ limites extenſam, univerſas in medio gentes complexam, qvibus Crœſus imperavit: qvem Herodotus gentium dominum appellat, qvæ cis Halyn exiſtunt. Alii longe minorem propriam Aſiam tradidere præcipuè Ptolemæus. Cherſoneſum vero Triqvetram pleriqve dixerunt, tanqvam minima æſtimatio ejus lateris facienda ſit, per qvod ducitur Iſthmus: qvi tamen nusqvam tria millia ſtadiorum complectitur, qvamvis Plinius ducenta millia paſſuum ei attribuerit, Artemidorum forſan ſecutus, qvi mille & qvingenta ſtadia ponit. Verum Iſthmi lineam alii à Sinopenſi ora, alii ab Amiſenſi in Cilicum pelagus & Iſſicum ſinum producunt: qvæ deſcriptio magnam Cappadociæ partem extra Cherſoneſum collocat. Nobis melior Ptolemæi ſententia viſa eſt, qvi Cherſoneſi hujus Iſthmum paulo ultra Trapezuntem incipiens, per Moſchicos montes, ad Euphratem producit, ac fluvium ipſum per Antitaurum & occurrentes minoris ac majoris Armeniæ campos, ad Amanum usqve recta fluentem ſeqvitur, donec Syriam attingat, exin lineam in occidentem per ejusdem Amani monsis juga, usqve ad Iſſicum ſinum reflectit. Nec nobis qvisqvam obliqvatam lineam objecerit. Nam & qvi ab Amiſo in Iſſicum ſinum Iſthmum accipiunt, lineam non rectam ſeqvuntur, minus qvi à Sinopico ſinu, cui non Iſſicum ac Pamphylium pelagus è regione opponitur, & Tracheæ Ciliciæ litus. Reliqva Cherſoneſi latera mari undiqve alluuntur. Aqvilonare Pontico ab oſtio Boſphori usqve in Colchidem: Auſtrale, primo Dorienſi, poſt Lyciaco, mox Pamphylico, deinde Cilicio, & poſtremo Iſſico: Occidentale qvoqve multinomium everberat mare. Intra Byzantium & Chalcedonem Boſphorus Thracius appellatur: ubi latius ſe pelagus effundit, Propontis eſt: rurſus in anguſtiis, Helleſpontus, exin magis ac magis patens, Ægeum pelagus, cui ſuccedit Icarium, & deniqve non procul à Creta Myrtoum. Multum in qvolibet latere ſinus, & multæ peninſulæ, ſed nobiliores in occiduo. Longitudo lateris aqvilonaris octo millium ſtadiorum eſt, reliqvum aliqvanto minor. Tota Cherſoneſus ſeptentrionalior eſt parallelo, qvi per Rhodum

M ducitur,

ducitur, auſtralior eſt qvi per Byzantium. Si Paphlagonum & aliorum qvorundam pleraqve loca exceperis, terra magna ex parte ad qvintum pertinet clima, propter qvod temperata eſt & frugifera, pecori ſalubris & homini.

Cap. XLII.

In qvot ſit diviſa Cherſoneſus.

PTolemæus totam Cherſoneſum in partes octo diviſit. In prima Pontum & Bithyniam locavit, duarumqve provinciarum apud autores latè memoratarum limites confudit. Secundo loco Aſiam circumſcripſit, & propriam nominavit, Phrygiam ei Myſiamqve & alias plerasqve provincias admiſcens. Tertio Lyciam: qvarto Galatiam, cui & Paphlagoniam, & Lycaoniam, & Piſidiæ partem adjecit: qvinto Pamphyliam: ſexto Cappadociam: ſeptimo minorem Armeniam: cujus partes ita deſignavit, ut intra Cappadociam haud dubiè contineri videatur. Ultimam omnium Ciliciam fecit, ſuos cuiqve parti terminos aſſignans, qvos prout commodum fuerit, referemus. Strabo plurimas partes fecit, & multas gentes, multasqve nationes commemoravit, de qvibus ſuis locis qvantum neceſſe fuerit explicabimus. Nobis aptiſſima totius Cherſoneſi triplex partitio videtur: Prior & nobilior pars eſt Aſia, qvæ ab Helleſponto usqve ad Halyn & Cappadociam porrigitur, & à monte Tauro in ſeptentrionem verſa Ponto procumbit Euxino. Altera eſt Cappadocia, qvæ incipiens ubi Aſia deſinit, orientem verſus ad Euphratem usqve procurrit, & ab Euxino Antitaurum ſuperans, usqve ad Taurum & Amanum montem in meridiem extenditur. Tertia eſt omnis plaga, qvæ à ſummis Tauri jugis, usqve ad mare in Auſtrum vergit: hæc rurſus trifariam dividitur. Nam Lycia in hac parte continetur, & Cilicia, & Pamphylia: ſimiliter & Aſiam partimur & Cappadociam. Aſiam enim propriam ſeorſum ponimus, & Bithyniam, & Galatiam, & minori Cappadociæ minorem Armeniam, & oram Ponticam ſubtrahimus. Facillima hæc partitio, qvæ vel gentes reſpicit, vel fluminum ac montium naturales terminos. Verum reges ac populi qvi rerum potiti ſunt, pro ſua qviqve libidine atqve imperii magnitudine provin-

Digitized by Google

provinciarum limites aut extenderunt, aut coarctarunt: qvæ res locorum cognitioni maximè adverſa, ſcriptores non modo obſcuros, verùm etiam inter ſe contrarios reddidit. Conandum tamen eſt, ut qvæ à majoribus tradita ſunt, cognoſcentes qvantum fieri poteſt, nova etiam non ignoremus. Magnam igitur Cherſoneſum (ut promiſſum eſt) conſcripturi, à Cappadocia ſumemus initium, qvæ orientalior eſt, Armeniæ proxima. Exin reliqvas partes proſeqvemur: nec inſulas memoratu dignas omittemus, qvæ Aſiæ propinqvæ ſunt.

CAP. XLIII.

In qvot ſit diviſa Cappadocia.

CAppadocia mutationes plurimas accepit. Perſæ in duas ſatrapias diviſere. Macedones ex ſatrapiis regna conſtituerunt, & partem Cappadociæ qvæ Taurum verſus eſt, propriè Cappadociam nominarunt, alteram Pontum, Euxino expoſitam. Cappadociæ fines (qvemadmodum Ptolomæo placet) occidentem verſus Galatæ occupant, & Pamphyliorum aliqvi: ad meridiem Cilices, per Taurum montem, & Syriorum qvidam, per Amanum usqve ad Euphratem: ad orientem Moſchici montes aſſurgunt, & Armeni occurrunt Euphratis accolæ: ſeptentrionem Euxinus claudit ab Amiſo usqve ad Apſorri fluminis oſtia. Paria propemodum Strabo de limitibus Cappadociæ refert. Macedones & qvi poſt eos in Cappadocia regnavere, decem præfecturas conſtituerunt. Cæſar & ſenatus, qvi Archelao vita functo regnum in provinciam redegerunt, unam addidere: eas nominare nihil ſvavitatis habet, qvarum aliqvæ ad minorem Armeniam pertinent, aliqvæ ad ipſam propriam Cappadociam: cui etiam Iſuriæ pars conjuncta eſt. Sed diximis Cappadociam tres partes habere, has nunc proſeqvi oportet: & primo de minori Armenia dicendum eſt, qvæ orientem reſpicit, Euphrati & majori Armeniæ contermina. Auſtrale ejus latus ad Syriam ſpectat & Amanum montem: boreale, ad Cidiſſiæ jugum usqve pertendit Pharnaciæ & Trapezunti vicinum: qvæ ad occidentem vergunt, propria Cappadocia excipit.

Digitized by Google

Cap. XLIV.

De ſitu minoris Armeniæ, qvomodo Deum coluit, qvamvis in errores nonnunqvam lapſa.

IN Armenia minori (ſicut Ptolemæo videtur) non parva pars Antitauri, & Melitena regio, qvæ perſimilis eſt Comagenæ. Sola enim ex omni Cappadocia domeſticis arboribus tota conſita eſt, & oleum fert, & Monoraticum vinum, qvod cum Græco decertat. Hæc inter Cataoniam & Euphratem jacet Comagenæ continua, & Sophenæ opponitur; majoris Armeniæ regioni admodum fertili. In hac Strabo civitatem nullam eſſe dixit, ſed caſtella in montibus munita, aſſeruitqve minorem Armeniam ſatis felicem eſſe, & ſemper à potentioribus occupatam fuiſſe, qvemadmodum Sophenam: occupatores autem interdum cum cæteris Armeniis amicitiam habuiſſe, interdum per ſeſe vixiſſe: qvi & Chaldæos & Tibarenos ſibi ſubjecere, montanos populos, qvi Cidiſſam incolentes medii fuerunt inter Pontum & minorem Armeniam. Mithridates Eupator qvinqve & ſeptuaginta caſtella apud eos conſtruxit, & opes ſuas in illis velut inexpugnabilibus collocavit. Sed manus humana qvæcunqve facit, eadem deſtruit, nec ullum eſt homini tutum in terra refugium. Mithridates in his arcibus tandem à Pompejo clauſus eſt, & tamdiu immoratus, donec per obſidionem in Boſphorum fugere cogeretur. Pompejus circa hæc loca in Armenia minori Nicopolim condidit, qvæ poſtea optimè habitata eſt. Melas fluvius ex Argeo monte deſcendens, per minorem Armeniam in Euphratem exonerat. Ptolemæus plurimas civitates, & aliqvot provincias minoris Armeniæ commemorat: qvarum auſtraliorem Orbiſenam dicit, Amano monti propinqvam, & magis ſeptentrionalem, Orbaliſenam oræ Ponticæ continuam, Cataoniam qvoqve minori Armeniæ dedit, ſed nos Strabonem ſecuti eam Cappadociæ relinqvimus. Succeſſu temporis minor Armenia Taurum tranſcendit, Ciliciamqve complexa eſt: cujus Turcæ noſtra ætate ſub Caramano duce, imperium tenent. Armenia tamen minor, proprium ducem habet Chriſti cultorem, qvi ad nos anno ſuperiore legatum miſit adverſus Turcas ſuppetias petitum. Armenii enim

Digitized by Google

enim poſt accepta fidei ſacramenta nunqvam Chriſtum negavere, qvamvis procul ab Apoſtolica ſede conſtituti in errores aliqvos inciderunt. Gotfrido autem & reliqvis Chriſtianis ducibus, qvi Hieroſolymam petierunt, magno adjumento fuere, commeatus miniſtrantes, & hoſtium conſilia atqve itinera oſtenderites. Fridericus imperator cognomento Barbaroſſa, qvi primus ejus nominis imperavit, trajectis in Aſiam copiis, minorem Armeniam occupavit, geſturusqve res maximas videbatur, niſi lavandi gratia perſpicuum amnem ingreſſus, abſorptus aqvis diſparuiſſet, & vanas hominum cogitationes oſtendiſſet.

Cappadocia, qvæ major & propria dicitur, ab orienti minore Armenia terminatur, ab occidente Lycaonia & parte Galatiæ, à meridie Tauro monte, ex qvo boream verſus usqve ad Comana Ponti & Amaſiorum auſtralia protenditur. Apud veteres ſeparati fuerunt à Cappadocibus Cataones, tanqvam alterius linguæ genus. Ariarates eos Cappadociæ addidit, qvi primus Cappadocum rex eſt appellatus. Illi poſtea usqve adeo in Cappadocum linguam ac mores tranſivere, ut nulla peregrinæ gentis ſigna remanſerint.

CAP. XLV.

De Cataonia, & de Pyramo fluvio ejusq; alveo.

CAtaonia plana eſt, & concava, & omnia fert præter ea, qvæ ſemper virent. Montes, cum alii, tum Amanus à parte auſtrali, qvi à Tauro Ciliciæ qvodammodo avulſus eſt, & Antitaurus in contraria abruptus eam intercludunt, ut Straboni videtur. Sed Ptolemæus Cataoniam inter Taurum & Antitaurum collocat, ut qvi Taurum non ante Amanum vocat, qvam Syriam attingat. Strabo etiam in Cilicia Amanum appellat, & Cataoniæ contra Notum opponit. In Antitauro, qvi per Cappadociam ad ſeptentrionem inclinat, & orientis nonnihil apprehendit, convalles profundæ & anguſtæ ſunt. In his Comana civitas fuit, & Bellonæ fanum, & ſacrorum ſervorum, qvos numine afflatos putabant, ingens multitudo.

 Strabo

Strabo cum ibi peregrinaretur, ſupra ſex millia ſe inveniſſe teſtatur, viros ac mulieres: tanta illic hominum turba obſeqvio dæmonum mancipata erat. Cataones urbem incoluere, qvi etſi regi ſubditi erant, ſacerdoti tamen parebant: qvi & fani & ſacrorum ſervorum magna ex parte dominus habebatur, ex progenie regum electus, & ſecundo loco poſt regem in honore habitus. Sacrorum genus Oreſtem cum ſorore Iphigenia è Scythia Taurica illic attuliſſe putabant: qvæ Dianæ Tauropoli vocabantur. Creditus eſt hic Oreſtes lugubrem comam depoſuiſſe, atqve hinc urbi nomen datum. Eam Sarus amnis interfluit, qvi per Tauri convalles devolutus, ad Cilicum campos, & ſubjectum pelagus excurrit. Pyramus amnis, ut Ptolemæus exiſtimat, in Orbiſena provincia, qvam minori Armeniæ dedimus, caput attollit: ut Strabo, apud Cataoniam è media planitie, qvi mox exortus navigabilis eſt: nec diu currens memorabilem foſſam ingreditur, per qvam aqva puriſſima magno ſpatio occultè ſub terram fertur, deinde in ſummum exoritur, tanta vi, ut immergi ſuperne vix haſta poſſit: cum Tauro ſe adjungit, mirum in modum contrahitur fluvius, & mira eſt montis cæſura, per qvam aqvæ ducitur alveus. Imminentes flumini petræ utrinqve ferè usqve ad montis ſumma pertendentes, duorum triumve jugerum ſpacio concavæ ſunt: ſolum qvod interjacet totum ſaxeum, valde profundum, & anguſtam rupturam in medio habet, ut eam canis ac lepus ſaliat: & fluminis qvidem alveus ad labrum usqve plenus eſt, latitudine aqvæductus par, qvi propter obliqvitatem & anguſtias & vallis profunditatem, tanqvam tonitru procul exauditur: montes egreſſus tantum limum in mare devolvit, partim ex Cataonia, partim ex Ciliciæ campis, ut non ab re carmina illa in modum oraculi ferantur: Tempus erat rapidis olim cum Pyramus undis In ſacram veniet congeſto littore Cyprum. In Sargaureſina prætura, qvæ Lycaoniæ vicina eſt, oppidum fuit Herpa apud flumen Carmalum, qvod in Ciliciam emittit, & Argus munitio alta juxta Taurum, & Nora, qvæ poſtea Noraxus dicta eſt, in qva Eumenes obſeſſus diu reſtitit, & poſtea Siſinus theſauros habuit, is qvi Cappadocium imperium adortus eſt, cujus regia fuit Cadyna, in modum urbis ædificata, & in montibus Lycaoniæ ſita. Savera qvoqve olim vicus fuiſſe dicitur, qvi poſtea magnificè ædificatus, regionis Metropolis extitit. In Morimena regione Jovis fanum celebre fuit, in qvo ſacrorum ſervorum

vorum

vorum ferè tria millia habitabant, qvi cum crederent ſe Deo ſervire, dæmoni famulabantur. Sacerdos ejus ſacram regionem habuit admodum fertilem, ex qva proventum annuum accepit talentorum qvindecim, & durante vita ſacerdotium tenuit, qvemadmodum Comanus, ſecundus poſt illum in honore habitus.

CAP. XLVI.

De Tyanenſi pratura, qvot Cappadocia pratura, ubi Aſia fanum in qvod nuda mulieres nudis pedibus primores ingrediuntur.

IN Tyanenſi prætura Tyana urbs fuit Tauro ſubjacens, qvæ apud Ciliças portas eſt, ad qvas montium cacumina in Ciliciam ac Syriam tendentia facillima ſunt & omnibus communia. Ptolemæus Tyanam urbem & præturam ab ea dictam ad Borealeas Antitauri parteis collocavit: hæc urbs aggeri Semiramidis ſubjacuit optimè munita, non procul hinc Caſtabala fuerunt: & Cybiſtra oppida monti propinqva. In Caſtabalis fuit Dianæ Peraſiæ fanum, in qvo ſacras mulieres ſuper prunas nudis ingredi pedibus illæſas crediderunt: tantum præſtigia dæmonum potuere. Peraſiam id eſt translatitiam idcirco deam dixere, qvia ejus ſacra per Oreſtem è Scythia advecta, ſicut Comana, putaverunt. Regionem juxta Taurum Euſebiam vocavere, magna ex parte planam & fertilem, inter præturas Cappadociæ, qvas undecim eſſe diximus, unam Cilicam Strategiam appellarunt, qvæ ultra Antitaurum verſus Boream jacet. In hac mons eſt Argeus omnium altiſſimus Aſiæ minoris centro proximus, cujus cacumina ſemper nive albicant, è qvibus dicunt qvi eo aſcendunt, qvanqvam pauciſſimi ſunt, ſereno cœlo æqvor utrumqve perſpici Iſſicum ſcilicet & Ponticum. Mazacam ſub Argeo ſitam Cappadoces matrem urbium habuere, qvæ etiam Euſebie nuncupata eſt, & magna Cæſarea: hæc ad civitatis habitationem incommoda fuit, (nam & ſicca & debilis erat, & immunita) ſed hoc fortaſſe de induſtria factum, ne freti mœnibus cives nimis confiderent, planitiem habitantes arduis collibus clauſam. Circumſtantia loca omnino ſterilia & inculta erant, qvamvis

Digitized by Google

vis campeſtria arenis plena & petris, & paulo ulterius igne exuſta, ſolumqve per multa ſtadia incenſum. Qvapropter neceſſaria è longinqvo non ſine periculo afferebantur.

Cap. XLVII.

De Argeo, & qvomodo Cappadocia lignis careat, & de Argei ſitu.

NAm cum tota ferè Cappadocia lignis careat: Argeus tamen ſylvoſus eſt, ſed loca ſylvæ ſubjecta ignes habent, & gelidis aqvis plena ſunt: nec tamen aut ignis aut aqva in ſummum exit, & ſolum herbidum eſt, & qvibusdam in locis paluſtre, ex qvibus per noctem flammæ conſurgunt. Locorum gnari cautè lignantur, periculum eſt præſertim pecori in obſcuras ignis foſſas incidenti. Mazacea flumen habet Melas, loco humillimo: ſed plus damni affert qvam emolumenti, cum non aptum habeat exitum, & in lacus ac paludes diffuſus, urbis aërem æſtate corrumpat, & lapidicinis non parum noceat, alioqvin utiliſſimæ paludes ipſæ ſæpe ardere viſæ ſunt. Rex Ariarates ut regioni conſuleret, anguſtiis qvibusdam obſtructis, ad qvas Melas exitum in Euphratem habet, proximam planitiem totam lacu diluit: atqve inſulas qvasdam tanqvam Cyclades comprehendens ibi per hyemem immorabatur. Clauſura verò ad imum rupta, aqva ſoluta eſt: intumefactusqve Euphrates habitationes ac conſita multa delevit, ob qvam rem iis, qvi damnum paſſi erant, trecentis talentis mulctatus eſt à Romanis. Idem circa Herpam contigit Carmali exitu obſtructo, & ore deinde rupto, cum aqva qvædam Cilicum loca devaſtaſſet: ſæpe enim contra evenit, qvam cogitamus, & damnum ferimus, ubi ſperavimus lucrum. Elegerunt autem reges Mazacinorum loca ad habitandum, qvæ totius regionis media erant: & lignis ac lapidibus abundabant, & herba, qva plurimum ad alenda pecora indigebant: alioqvi incommoda, ſed montibus & vicinis munita caſtellis.

Digitized by Google

CAP. XLVIII.

De Mazaca, de exemplo qvomodo parentes vereri debent pueri hic geſto, qvibus abundet Cappadocia, Onichitum lapidem in ea inventum.

DIſtat Mazaca à Ponto ſtadiis octingentis Auſtrum verſus, ab Euphrate paulominus qvàm duplum, à Ciliciis portis ſex dierum itinere. Mazaceni Charondæ legibus utebantur, aſſumentes aliqvem legis peritum, qvi leges eis interpretaretur, qvemadmodum apud Romanos juriſconſulti, atqve ita civitatis duplex erat ſervitus juriſconſultorum & regum. Nam populi qvi legibus vivunt, his proculdubio ſerviunt, qvi leges interpretantur. Mazacenos Tigranes Armenius malè affecit: omnes enim tranſtulit in Meſopotamiam & Tigranocerta magna ex parte ex his coluit, poſtea captis Tigranocertis, potentiores reverſi ſunt. In hac urbe (ſicut Aug. in libro de civitate Dei ſcribit) decem fratres fuere, ſeptem mares & tres fœminæ, inter ſuos cives non ignobiles: qvi cum matri viduæ parum obtemperarent, ab eà maledicti ſunt, moxqve divinitus ea pœna coërciti, ut horribiliter omnes membrorum tremore qvaterentur, ex qvibus duo ad Auguſtinum pervenere Paulus frater & Palladia ſoror, & apud memoriam beati Stephani martyris orantes ſanitatem conſecuti ſunt: qvo exemplo, & parentes vereri, & ſanctos Chriſti martyres venerari docemur. Gabadania regio campeſtris eſt, & cæteris auſtralior, nam Taurum ſubit, & vix ullam fructiferarum arborum producit, ſed paſcua habet optima, ſicut reliqva Cappadocia frugibus abundat, maximè frumento, & pecore omnis generis, qvæ cum Ponto auſtralior ſit, frigidior tamen eſt. In ea Sinopica naſcitur rubrica omnium optima, qvæ cum Iberica decertat, & appellata eſt Sinopica, qvia mercatores eò illam deferebant, prius qvam Epheſiorum emporium tam celebre eſſet, qvam poſtea factum eſt. Archelai inqviſitores Onichitum lapidem in Cappadocia, & cryſtalli cruſtas invenerunt. Cappadorus amnis (ut Plinius ait) genti

Digitized by Google

nomen dedit, antea Leucoſyri dicebantur, de qvibus in Ponticis rebus mentio fiet. Alexander qvi poſt Narciſſum Hieroſolymitanæ præfuit eccleſiæ, vir doctrina clarus, & morum ſanctitate conſpicuus ex gente Cappadocum fuit, & pontificatum in patria ſua geſſit, at Hieroſolymam peregrinationis cauſa petens divina illic voluntate retentus eſt, non ambitione propria, ut multi hodie ad meliores eccleſias migrant.

Cap. XLIX.

De Ponto, qvare Cappadocia aliqvando dicta Leucoſyris, cujus ſit figura Pontus.

SEqvitur Pontus qvi (ut Strabo ait) ab occidenti Haly flumine clauditur, ab oriente Colchide, à meridie minori Armenia, & ipſa propria Cappadocia: nec termini in hac parte ſatis certi oſtenduntur: Boream Pontus immittit, à qvo nomen acceptum. Ptolemæus (ut ante diximus) Bithyniam Pontumqve commiſcuit: qvamvis & circa Trapezuntem Ponti mentionem videatur afferre. Mithridates Eupator Ponti rex conſtitutus, ab Haly flumine usqve ad Tibarenos, & Colchos, & Armenios regnavit, & cis Halyn qvasdam Paphlagoniæ partes, uſqve Amaſtrim & oram Heracliam poſſedit, Pontumqve appellavit, cui minorem Armeniam adiecit: atqve his finibus eo ſublato Pompejus provinciam accepit, qvi diſtributis inter principes ſecum militantes his, qvæ verſus Armeniam & Colchidem ſunt, reliqva in undecim gubernationes diviſit, & Bithyniæ adiecit, ut ex utrisqve una efficeretur provincia, qvam Ptolemæus videtur deſcribere. Paphlagonum qvosdam his regendos dedit, qvi erant à Pylæmene, qvemadmodum Galatas his qvi erant genere Tetrarchæ. Poſtea Romanorum duces alias atqve alias partitiones fecerunt: nam & reges & principes conſtituerunt, & ex civitatibus alias liberarunt, alias principibus tradiderunt, alias ſub Romano populo dimiſerunt. Qvibus ex rebus haud mirandum eſt, ſi Pontus ipſe alios atqve alios accepit terminos: & aliqvando à Boſphoro Thraciæ usqve in Colchidem procurrit, aliqvando in Heraclia finem accepit, aliqvando alibi. Nos in hac deſcriptione Strabonis limites amplectimur, ab

ab Haly fluvio auſpicantes: hic fontes habet in majori Cappadocia, juxta Cambiſenam, & multus ad occidentem fertur: poſtea ad ſeptentrionem converſus, Leucoſyros in dextera, Galatas & Paphlagonas in ſiniſtra relinqvit: & in Euxinum exit, non procul à Gadilone. Cappadoces (ut diximus) Leucoſyri prius appellabantur, ad differentiam Syrorum qvi extra Taurum ſunt, colore aduſto, qvod albiores eſſent, nomen adepti: his ſedes apud Halyn fluvium Euxinumqve fuerunt. Pindarus ait Amazonas, Syrium haſtatumqve exercitum duxiſſe, ſignificans Themiſcyræ habitatores. Themiſcyra enim Amiſenorum Leucoſyrorumqve fuit, qvi poſt Halyn orientem verſus in Ponto erant. Pontica regio haud multum lata fuit, & formam qvodammodo pyramidis habuit: tantò magis arcta atqve reducta, qvantò in orientem ulterius procedit. Nam circa Pharnaciam & Trapezuntem, plurimum minoribus Armeniæ montibus coërcetur: apud Halyn qvi Galatas & Paphlagonas diſterminat baſim habet: nec tamen hæc latitudo amplior eſt ſexcentis aut octingentis ſtadiis, à mari usqve in Cappadociam: hujus oræ partem Amiſini habuerunt, partem Pompejus Dejotaro dedit, ut ea qvæ Pharnaciæ & Trapezunti proxima ſunt in Colchidem & Armeniam minorem, atqve horum regem fecit, cum paternam Tetrarchiam haberet: hic eſt pro qvo apud Julium Cæſarem oravit Cicero.

CAP. L.
De Gadilonitica regione.

POſt Halys oſtia verſus auroram Gadilonitica occurrit regio usqve ad Saramenam tota campeſtris, & luſtrum omnium ferarum: oves in ea pellis & lanæ mollioris fuerunt, qvod in tota Cappadocia & Ponto perrarum dicunt. Inerant & damæ, qvæ alibi raræ ſunt: poſt Gadilonem Saramenam poſuere, & Amiſum civitatem inſignem, diſtantem à Sinope ſtadiis nongentis: hanc prius Mileſii condidere: poſtea princeps Cappadocum reformavit. Deinde Athenienſes Pyræeum vocantes habitavere. Eupator templis exornavit, & partem muris inſtruxit. Lucullus obſedit. Pharnaces trajecto Boſphoro vexavit, Julius Cæſar libertate donavit. Straton

Digitized by Google

tyrannus invaſit. Marcus Antonius regibus dedit. Auguſtus Cæſar poſt bellum Actiacum libertati reſtituit, qva diu bene uſa eſt. Hæc regionem optimam habuit, & Themiſcyram poſſedit, antiqvum Amazonum domicilium, & Sydinam.

CAP. LI.

De Themiſcyra campo, & qvomodo Pontus regio ſit fertilis, & in ea viri docti orti ſint.

THemiſcyra campus eſt ab Amiſo ſexaginta ſtadiis diſtans, qvi pelago alluitur, & monti adjacet arboribus pleno, & aqvis irriguo, ex qvibus flumen unum efficitur, cui Thermodoonti nomen eſt. Id campum percurrit, & Amazonum fabulis clarum habetur. Eſt & alterum flumen huic æqvale, eandem planitiem irrigans, nomine Iris, cujus fontes in ipſo Ponto reperiuntur. Iris mediam Comanorum Ponticorum urbem perfluit, & in occidentem verſus Daximoneticam felicem campum permeat: poſtea apud Gaзuriam illuſtrem qvondam regiam, qvæ jampridem corruit, ad ſeptentrionem convertitur, deinde rurſus ad auroram, & Silace fluvio atq; aliis amnibus aſſumptis, ad ipſa Amaſiæ mœnia egreditur in Phanaroëam: Villicus ex Armenia minori deſcendens, & cum eo concurrens nomen amittit: Poſtremo per Themiſcyram actus, in mare devolvitur. Planicies Themiſcyræ ſemper roſcida & herbida eſt, eqvorum boumqve nutrix, milium & panicum multum producit, nec unqvam fame vexatur. Præterea montana regio agreſtibus pomis abundat, uvæ, pruna, mala, & nuces ſponte in ſylvis enaſcuntur: qvocunqve anni tempore in ſylvas exieris, fructus invenies, aut in arboribus pendentes, aut in foliis jacentes: & propter alimoniæ copiam multa eſt ferarum omnis generis venatio. Themiſcyram ſeqvitur Sidena planities, licet non valde ferax, irrigua tamen, habens in ora maritima loca munita, Sidam, ex qva Sidena nominatur, & alia pleraqve, atqve hucusqve Aminiſa pertenditur. Hinc viros in diſciplinis excellentes commemorat Strabo. Demetrium Reteni filium mathematicum, & Dionyſiodorum, & in grammaticis Tyrannionem, qvem ipſe

ipſe audivit. Poſt Sidenam fuit Pharnacia, oppidum munitiſſimum, deinde Trapezus græca civitas, in qvam ex Amiſo duum millium & ducentorum ſtadiorum navigatio eſt, hinc ad Phaſim mille & qvadringentorum, ſive ut alia translatio habet, qvadraginta: tanta eſt totius oræ Ponticæ longitudo. In hac ora ab Amiſo navigantibus, promontorium Herculanum prius occurrit, deinde Jaſonium, mox Genetes, poſtea Cytoras oppidum, à qvo in Pharnaciam migrarunt inqvilini. Subinde Hiſtopolis humi poſtrata, ulterius ſinus in qvo Hermonaſſa eſt Ceraſus: unde appellata creduntur Ceraſa, loca abundè habitata: nec procul ab Hermonaſſa habitationem ponunt, Zigopolim appellatam: tantum Strabo de hoc littore tradit. Ptolemæus ulterius & promontoria, & urbes, & flumina usqve ad Aſpörum amnem commemorat: verum ſine dignitate & hiſtoria. Trapezunti & Pharnaciæ ad auſtrum imminebant olim Tibareni, & Chaldæi, & Sanni prius Macrones nominati, & Armenia minor, & Apaitæ: his qvodammodo locis proximi erant, qvi prius Cercetæ dicebantur. Inter hos Cidiſſa mons aſperrimus erigitur, & Moſchicis conjungitur, qvi ad Colchidem pertinent: cujus ſumma ab Heptacometis, id eſt, Septipagis obtinentur. Pariadra qvoqve per hos præterit, qvi à locis Sipenæ & Themiſcyræ proximis, usqve in Armeniam protenditur. Omnes hi agreſtes homines fuerunt, præſertim Heptocometæ, qvorum nonnulli ſuper arboribus ac turribus habitarunt. Unde & Mosmeci dicti ſunt, id eſt, turricolæ. Mosmos enim turres vocant. His cibus farina, caro, & arborum fructus erat. Peregrino generi infeſti tres Pompeji cohortes obtruncarunt, cum per montana tranſirent: miſcentes enim crateras furentis mellis, qvod rami arborum ferunt, potos & mente alienatos adorti, facilè interemerunt. Qvidam ex his barbaris Bizares vocabantur. Et qvi Chaldæi dicti ſunt, prius Chalybes appellabantur, apud qvos Pharnacia ſita eſt, in mari habens Pelamidum copiam, in terra ferri & argenti metalla. Sed argentaria poſtea defecere, ut eſt terrenarum omnium rerum finis. Ora hic maritima prorſus auguſta eſt. Continuò enim rupes incumbunt nemoribus ac metallis refertæ: cultura agrorum exigua, ideo ex foſſionibus & piſcationibus victum qværunt, & multam ex delphinis arvinam recipiunt ad res varias utilem. Homerus in dinumeratione gentium qvæ ad Trojanum bellum iere, cum Paphlagonum meminiſſet,

Digitized by Google

poſtea Halizonas adjecit, qvos Strabo Chalybes eſſe arbitratur: de qvibus modo locuti ſumus. Sed qvidam Halizonas, qvidam Amazonas ſcripſere, qvarum varia hiſtoria eſt: alii eas apud Cariam, Lydiamqve collocarunt, alii Migdonum campum illis attribuerunt, alii in Helleſponto ſedes dedere, alii ultra Boryſthenem in Scythia eas qvæſivere. Vulgarior opinio Themiſcyram illarum fuiſſe patriam cenſet, qvamvis Scythicam originem ducerent. Leucoſyri earum poſtea ſedes invaſerunt, à qvibus Henetes exiſſe putavit Mæandrius, qvi Trojanis auxilium tulere, atqve inde cum Thracibus digreſſi, in Adriæ ſinu habitavere.

CAP. LII.

De Sidena & ſoli fertilitate.

PHarnaciæ verſus occidentem, ut diximus, continua eſt Sidena, poſtea Themiſcyra. His ad Auſtrum Phanarœa incumbit, qvæ Ponti partem beatiſſimam obtinet: nam & oleis & vitibus conſita eſt, & cæteris rebus excellit. Hæc à partibus orientalibus Pariadram montem obtendit, in longitudine ſecum pariter progredientem, ab occaſu Phazemoneticam regionem. In Sidena convallis qvædam eſt, longitudine ac latitudine inſigni, qvam Lycus ab Armenia minori deſcendens irrigat, & in media valle miſcetur Iri. In concurſu amnium Amaſia urbs fuit Strabonis patria optimè munita, qvam primus fundator Eupatoriam à ſe nominavit. Pompejus cum inchoatam inveniſſet colonis introductis, & regione illi addita Magnopolim appellavit. Ea in media planitie jacuit, & profunda valle, per qvam fertur Iris, mira providentia & natura conſtructa, qvæ civitatis uſum exhiberet, fuitqꝫ optimè munita turribus & propugnaculis, & præruptæ petræ rupibus, apud qvam & regiæ fuerunt, & regum monumenta. Sub ipſis Pariadræ radicibus Cabira ſita fuerunt, ſtadiis centum qvinqvaginta qvam Magnopolis auſtraliora. Hic erat Mithridatis regia apparatu magnifico ſtructa, hic aqvarum balnea calidarum, ferarum vivaria, propinqvæ venationes, aurifodinæ. Fuit & Novus locus appellatus, ſtadiis ducentis à Cabiris diſtans, petra munita ingentis altitudinis, undiqve prærupta,

pta, & mœnibus cincta, qvæ in vertice fontem uberrimum habuit, & ad radicem flumen, & ciſternam profundam, & montana in circuitu ad centum viginti ſtadia altiſſimis tecta ſylvis. Hic precioſiſſimi Mithridatis theſauri comperti ſunt, qvos Pompejus in Capitolio dicavit: qvi cum Cabira in urbis modum ſtruxiſſet, Diopolim nominavit. Sed Pithodoris eam augens Auguſtam appellavit, & pro regia ſua uſus eſt. Ptolemæus Sebaſtopolim vocat, qvod idem ſonat. Non procul hinc vicus fuit urbis amplitudinem habens, nomine Ameria, in qvo fanum menſis Pharnacis appellatum eſt, multis ſacris ſeruis ornatum, & regione ſacra dives: qvod adeò reges venerati ſunt, ut qvod ipſi regis jusjurandum vocarent, id regis fortunam, & Pharnacis menſem dixerint. Supra Pharnaceam verſus meridiem Comana fuerunt Pontica, eodem nomine qvo majoris Cappadociæ Comana, eidem deæ ſive eidem dæmoni conſecrata, ſimile templi ædificium, & ſimilem fere ritum habentia, & ſacrorum, & divinationum, & cultus erga ſacerdotes: in his maximè qvæ ante reges fiebant, qvoniam bis in anno in feſtis, qvæ deæ exitus appellabantur, ſacerdos diadema geſtabat, & ſecundus erat in honore poſt regem. Pompejus huic templo Archelaum ſacerdotem præfecit, & ſexaginta ſtadia regioni adiecit, cui ſacri ſervi fuerunt ſex millia: cœca & perdita hominum manus. Archelaus filius fuit ejus, qvem Sylla & ſenatus in honore habuerunt: & qvi Mithridatis Eupatoris ſe filium effingens, Ptolemæi regis Aegypti filiam duxit uxorem, & à Gabinio poſtea in prælio interemptus eſt. Lycomedes poſt Archelaum ſacerdotium accepit, & eo ſublato Dyteutus Adiatorigis filius, qvi ob virtutem hanc dignitatem obtinuit. Nam Cæſar Auguſtus Adiatorigem cum uxore ac filiis in triumphum ducens, illum cum filio majore ſtatuit interimendum: major hic erat. At cum ſecundus, militibus qvi eum ducebant, majorem ſe affirmaret, diu inter ambos contentio fuit, & pulchrum de morte certamen, cum præmori vellet uterqve, qvousqve parentes Dyteuto perſuaſere, ut juniori cederet, aſſerentes ipſum, qvi ætate provectior eſſet, majorem de matre ac reliqvo fratre curam habiturum. Itaqve ſecundus cum patre interemptus eſt: Dyteutus ſeruatus vel invitus, qvi hanc dignitatem eſt conſecutus. Nam Cæſar, re cognita, vehementer doluit, & eos, qvi ſeruati erant, beneficio & cura proſecutus eſt. Comana

Digitized by Google

mana urbs populoſa fuit. Multi ex Armenia, & ex vicinis civitatibus ad feſta conveniebant, viri ſimul ac mulieres, & ſacra deæ, ut ipſi putabant, ex voto perficiebant. Incolæ molles ac delicati, mulierum multitudo maxima, & operatrix: & magna ex parte qvamvis ſacra, meretricio vivens. Tanta gentilium ſtultitia fuit, ut lupanaria etiam ſacra putarent. Ager circumjectus vitibus conſitus eſt, aptiſſimus qvi Veneri fomentum præſtaret.

CAP. LIII.

De Coma urbe & qvanta incolarum ſuperſtitio, de variis Ponti regionibus, & unde Germani ſalis habeant excoctionem, de Sandara monte ubi metalla effodiuntur, & qvi Pontici Chriſtum colant.

REgio Zelitica Comanis ad orientem jacet, in ea urbs fuit Zela ſuper aggere Semiramidis condita, & illic Anaitidis falſæ deæ templum, qvæ ab Armeniis colebatur. Hoc in loco maxima cum ſanctimonia fiebant ſacra, qvamvis dæmoni celebrarent, & jusjurandum maximis de rebus apud aram ſumebatur. Sacrorum ſervorum multitudo ingens, & ſacerdotium præcipui honoris fuit. Zelam olim reges non ut civitatem, ſed ut Perſicorum deorum templum colebant. Sacerdos rerum omnium poteſtatem habebat, eratqve urbs valde dives, & Pompejus multas ei provincias adiecerat minori Armeniæ finitimas, in qvibus ſales foſſiles reperiebantur, & Megaolopolim appellaverat. Poſt Phanaream occidentem verſus Phazemonetica regio ſeqvitur, cujus ſeptentrionale latus Gazilotus & Amyſinus claudit ager, occidentale Halys, auſtrale Amaſienſium terra, qvæ plurima eſt & cæterorum optima. Pompejus hanc regionem Megalopolim nominavit, & facta apud Phazemonem vicum habitatione eam Nicopolim appellavit. In Phazemonetica lacus eſt pelagi magnitudine nomine Stiphana, cui Cizana caſtellum adiacuit munitiſſimum, qvo deſtructo prope regia conſtructa

Digitized by Google

ſtructa extitit, reliqva terra magna ex parte nuda, frumenti tamen ferax. Amaſienſibus imminebant aqvæ calidæ, valde ſalubres, qvæ Phazemonenſium ſunt. Imminebat etiam Sagylium caſtellum ſuper monte qvodam ſitum, erecto & excelſo, & aqvis abundantiſſimo, qvod poſtea neglectum eſt: hic Arſaces dominatum & novas res qværens, à filiis Pharnacis regis fame captus & interemptus eſt, cum ex planicie pulſus ſine commeatibus eò confugiſſet. Dehinc eſt Diacopena, & Pimoliſena regio, tota felix usqve ad Halyn. Et hæ ſunt ſeptentrionales Amaſienſium partes qvingentorum ferè ſtadiorum longitudine patentes, nec minor reliqva pars eſt circa Ximenam, qvæ etiam usqve ad Halyn deſcendit. In Ximena ſales ſunt foſſiles à qvibus Halyn flumen dici putant, qvod imitati Germanorum populi, omnia loca, in qvibus ſales excoqvuntur, Halys appellant. In Amaſienſi agro, multa regio ſub Mithridate deſerta fuit, & multa caſtella diruta. Is arboribus plenus erat, & paſcendis eqvis & cætero pecori idoneus, & totus habitabilis. Amaſiam prius reges habuere, poſtea Romanorum provincia facta eſt. Pimoliſena regio Halys fluminis utramqve ripam occupat: in ea Sandaracurgium mons eſt concavus propter metallorum effoſſionem. Operatores ex aliqvo maleficio redempti huc mittebantur, qvi propter laborem & letiferum aerem è glebis prodeuntem cito moriebantur, nec plures qvàm ducenti adeſſe ſolebant. Tantum eſt qvod de Ponto explicare poſſimus. Pythodoris regina plurimum in Ponto valuit, cui & Tibareni & Chaldæi usqve in Colchidem ſubjecti fuerunt. Sidena qvoqve & Themiſcyra & Phanarœa illi paruit. Hæc filia Pythodori Traliani fuit & uxor Polemonis, cum qvo aliqvandiu regnavit, deinde imperio ſucceſſit, eo in prælio defuncto. Ex Polemone filii duo relicti ſunt, & filia qvæ Coty Sapæo nupſit, eoqve dolo interempto cœlibatum egit, ſuſceptis ex viro filiis, qvorum natu major patris imperium tenuit. Ex filiis Pythodoris alter cum matre paternam hæreditatem adminiſtravit, alter majoris Armeniæ rex declaratus eſt: ipſa Archelao nupta, cum eo manſit uſqve ad extremum. Aqvila Ponticus fuit veteris teſtamenti translator & interpres, neſcimus qva civitate. Is verba Prophetæ de virgine paritura prolata ad juvenculam tranſtulit, non ſatis capiens divina myſteria. Pontus Chriſti ſacra cepit, & usqve in hanc diem qvadam in parte ſervavit. Mar-

cion Ponticus qvamvis Chriſtianus videri vellet, alium tamen creatorem omnium rerum eſſe dicebat qvam Chriſti patrem, illumqve majorem aiebat, & aliqvos in ſuum errorem traxit. Trapezuntii ſub Imperatore ſunt Chriſti cultore, qvi anno proximo legatum ad nos miſit, auxilia contra Turcas orans, qvorum arma atqve impetum verebatur. Noviſſime Venetorum literas accepimus qvæ Turcarum imperatorem in Pontum cum exercitu trajeciſſe ferebant, nec dubium faciebant, qvin Trapezuntii ſeſe dederent, cum Hiſmael Sinopenſium Dominus, qui diu reſtiterat, tandem imperata feciſſet: nondum vero fama æqvata eſt. Trapezuntius imperator uni ex Turcarum principibus filiam nuptui dedit, qvæ res fidem ejus non ſatis firmam oſtendit. Qvis enim Chriſtianus eſt, & inimico Chriſti eccleſiæ ſacramenta communicat? Multa metus & regnandi cupiditas admittit indigna: Sed non eſt cœleſti regno idoneus, qvi pro terreno cœleſtem regem contemnit. Reliqva Ponti & Cappadociæ in poteſtate Turcarum exiſtunt, qvamvis ubiqve miſti ferantur Armenii Chriſti cultores. Atqve in hunc modum abſoluta eſt Cappadocia, qvam totius minoris Aſiæ tertiam fecimus partem: in qva illud memoratu dignum contigit, qvod efferentibus Romanis libertatem & populare regimen, Cappadoces regem petiere, qvæ res ſtupenda Romanis viſa eſt, qvibus regia poteſtas exoſa, & arbitrium populi pro libertate fuit. Sed Cappadoces maximè ſervos arbitrabantur, qvorum cervicibus populare jugum immineret, cujus nec ſuperbiam tolerare, nec avaritiam explere qvisqvam potuit.

Minoris Aſiæ tres partes fecimus: Prima eſt ipſa qvæ propria dicitur, altera Galatia, tertia Bithynia. De Galatia prius dicendum qvæ orientalior eſt: hujus termini erunt (qvemadmodum nos partim ex Ptolemæo, partim ex Strabone atqve aliis accepimus) ab oriente Cappadocia & Haylis fluvius, qvi Pontum diſterminat: ab occidenti Bithynia & Aſia, à meridie Pamphylia, à ſeptentrione Pontus Euxinus. In hac parte Lycaonia continebitur, qvæ totius Aſiæ medium qvodammodo locum, & arcem occupat. Piſidiæ qvoqve pars comprehenditur Auſtrum verſus, & ad Taurum expoſita; circa Pontum Paphlagones & Mariandyni ſedes habuere. Ptolemæus ab Amiſo usqve Cytorum boreales Galatiæ partes perduxit, atqve ibi Bithyniam incipere voluit Eupator, qvi Pontum tenuit, à Colchide us-

qve

qve Heracliam imperavit. Reliqva usqve ad os Euxini & Chalcedonem reges Bithyni habuere: ſublatis regibus Romani eosdem terminos ſervavere, ut Heracliam Ponto concederent, citeriora Bithyniæ. Strabo Sangario flumine Bithyniam clauſit, qvem ſeqvi non pudet, & hoc litus ab oſtio Sangarii usqve Halyn, deinde mediterranea explicare. Ptolemæus Pruſiam civitatem mox poſt Sangarium collocat, deinde Hippum flumen, poſtea Candiopolim, mox Elatam amnem: nec procul huic Diopolim, cui ſuccedit Heraclea, de qva paulò pôſt dicemus. Mariandyni circa Heracliam collocantur, de qvorum origine parva cognitio eſt. Strabo eos à Thracia profectos arbitratur, Theopompus Mariandynum barbarum qvendam Paphlagoniæ portionem imperio tenuiſſe refert, & facto impetu Bebriam regionem occupaſſe, eiqve de ſuo nomine vocabulum indidiſſe. Fuerunt tamen Mariandyni Bithynis perſimiles, qvos Mileſii qvi primi Heracliam condidere, in ſervitutem redegerunt: hi Caucones expulerant, qvi hanc oram usqve ad Parthenium flumen coluere, habentes urbem Thejum, ex qva Philetærus natus eſt autor generis regum Attalicorum. Caucones alii Scythas, alii Pelasgos fuiſſe putant: qvorum genus omnino interiit.

Cap. LIV.

De Heraclia ex qva Heraclides.

Heraclia optimum portum habuit, & ad Ponticam provinciam pertinuit, cum Bithynia à Romanis ordinata. Civitas alioqvin memoratu digna, qvæ plurimas colonias emiſit, & cum prius libera eſſet, poſtea ſub tyrannis fuit: deinde rurſum in libertatem ſe vendicavit, & iterum à Romanis regem accepit, & Romanorum coloniam in partem urbis & agri admiſit. Adiatorix Demenecli tetrarchæ Galatarum filius, cujus in Ponticis rebus mentio facta eſt, hanc urbis partem ab Antonio accipiens, qvàm Heraclienſes tenebant, paulo ante Actiaca bella Romanos noctu adortus ad unum jugulavit, id ſibi ab Antonio imperatum dicens: ſed non tulit impunè ſcelus, captus ipſe poſt victoriam Auguſti, & in triumphum ductus (ut ante diximus) cum filio jugulatus eſt. Archiam poëtam, pro

qvo Cicero oravit, in hac urbe honoratum fuiſſe conſtat, & Platonicum Heraclidem hic natum: abeſt à Ponti ora (ut Plinius ait) milliariis ducentis. Portus Acone non procul hic jacet, veneno aconito dirus.

Cap. LV.

De Henetis, Sinopenſibus, & de eorum vico, Harmena: unde Diogenes Cynicus & alii complures.

Poſt Parthenium amnem Heneti ſeqvebantur Cytorum habitantes, apud qvos feroces fuiſſe mulos affirmat. Hi clariſſima Paphlagonum natio fuere: ex qva natus eſt Pylæmon, cum qvo plurimi apud Trojam militarunt. Qvi amiſſo duce in Thraciam poſt captum Ilium trajecere, errantesqve in eam regionem devenere, qvæ poſt Venetia appellata eſt. Qvidam Antenorem & ejus filios claſſi præfuiſſe putant, qvæ in intimum Adriæ receſſum Henetos vexit: alii nationem qvandam Cappadocibus finitimam prodiderunt ſub Henetorum nomine cum Cimmeriis militaſſe, & poſtea in Aſiam perveniſſe. Id genus in Paphlagonia prorſus defecit, qvamvis non procul ab Amaſtri vicum eſſe in Ponti littore nonnulli tradiderint, qvi usqve ad Romanorum tempora coleretur. Ab Henetis Zenodotus Henetiam deſcribens, eam ſignificari putat, qvæ Amiſus appellata eſt, cujus in Ponto fecimus mentionem. Paphlagones inter Mariandynos & Halyn fluvium collocantur, & rurſus inter Galatas & Euxinum. Parthenius amnis occidentalia claudit, cui proxima fuit Amaſtris, de conditricis nomine appellata, qvæ in Peninſula jacuit, & portus habuit ex utraqve Iſthmi parte. Amaſtris uxor fuit Dionyſii Heracliæ tyranni, & Oxiartis filia fratris Darii, Roxanæ ſoror, qvæ Alexandro nupſit, cum qvo Darius bellum geſſit. Hæc mulier ex qvatuor urbium incolis unam civitatem fecit: Seſamo, Cytoro, Cronina, & Teio, qvæ cito à communione defecit, cæteris in ea permanentibus. Seſamus Amaſtris arx dicta dicta eſt, Plinius totam urbem Seſamon olim appellatam tradit. Cytorum prius Sinopenſium emporium fuit

à Cy-

Digitized by Google

à Cytoro Phryxi filio dictum. In Amaſtriano agro plurima atq; optima buxus naſcitur, præſertim juxta Cytorum, à qvo per centum ſtadia vicus fuit Cronina appellatus, poſtea Ægialus, & duo ſcopuli, qvi à colore vocabantur Erythri, erant enim rubri. Ulterius Carambis occurrit, promontorium magnum ad ſeptentrionem porrectum, arietinæ frontis habens formam, qvod longo ſpatio pelago incumbens, Scythicæ objectum peninſulæ, Euxinum Pontum bimarem videtur efficere. Poſt Carambim nonnulla fuerunt oppida indigna qvæ nominentur, præter Armenam, de qva proverbium factum eſt: Cui nullum negotium erat, Armenam munivit: Sinopenſium vicus fuit & portum habuit. Deinceps ſita eſt ipſa Sinope urbiū qvæ in regione ſunt clariſſima. Mileſii eam condidere, ſicut Heracliam. Magna hujus urbis potentia fuit, qvæ claſſe comparata, mari, qvod intra Cyaneas eſt, imperavit. Extra verò, multorum certaminum particeps cum Græcis fuit. Sinopenſes urbis ſuæ conditorem Stenidem qvendam putavere, unum ex iis qvi cum Jaſone navigarunt, qvem ut deum colebant, & ejus oraculum habebant. Sed Mileſii loci oportunitate & incolarum imbecillitate perſpecta, illos pepulerunt, & novos induxere colonos. Ea naturali providentia optime munita fuit ſuper collem cujusdam peninſulæ ſita, ex utraqve Iſthmi parte portus & ſtationes habens, & miras Pelamydum piſcationes. Peninſula undiqve ripas jugoſas obtendit, & foſſas qvasdam in petris excavatas, qvæ mari tumido complentur, ut non facile adiri poſſint: petræ qvoqve ſumma echinis plena, nudo pedi inacceſſibilia ſunt. In ſuperiore urbis parte optimum ſolum, & agreſtibus hortis ornatum fuit, præſertim ſuburbanum. Ædificia in urbe magnificè ſtructa, Gymnaſium & forum porticus & templa ſplendida & ampla. Diu civitas cum libera fuiſſet, amiſſa libertate Pharnaci tandem obtemperavit, & ſucceſſoribus ejus usqve ad Eupatorem: & Romanis, qvi eum ſuſtulerunt. Eupator ibi natus educatusqve ac deniqve ſepultus eximie illam coluit, & regni Metropolim fecit. A Pharnace ſubito & præter opinionem ingruente capta fuit, & à Lucullo per obſidionem, Bachide, qvi præpoſitus erat miris modis cives affligente. Romani coloniam eò miſere, cui & urbis & regionis pars data eſt. Diſtat ab oſtio Ponti Sinope, ſtadiis tribus millibus & qvingentis, ab Heraclia duobus millibus, à Carambi ſeptingentis. Hic Diogenes Cynicus, & Timotheus Patrion orti ſunt, philoſophi

Digitized by Google

loſophi celebres, & Diphilus poëta comicus, & Bathon qvi de rebus Perſicis ſcripſit hiſtoriam. Sinopenſis ager usqve ad Halyn protendebatur: Hæc urbs jamdudum in poteſtate Turcarum fuit. Ferunt Sinopis tyrannum prædivitem eſſe, propter æris metalla qvæ in Sinopica terra effodiuntur. Mahumetes Turcarum imperator, theſauris ejus inhians, anno ſuperiore exercitum ad capiendam Sinopem miſit: qvi turpiter rejectus eſt. Hoc anno majoribus copiis terra mariqve comparatis, ipſe per ſeſe urbem invadendam ſtatuit. Sed Ismahel loci Dominus non expectato impetu ſeſe dedit, qvamvis legatum ad nos miſerit, multa pollicitus, ſi ſibi auxilia mitterentur. Sed longum eſt Chriſtianos, non modò armare, ſed conſulturos de ſumendis armis congregare. Non miramur ſi apud obſeſſum principem plus inſtans metus, qvam ſpes longinqva & dubia potuit. Tota Sinopica regio ac montana qvæ illi imminet usqve in Bithyniam, optimam ad ædificandas naves materiam, & ductu facilem habent. Acerem qvoqve Sinopica gignit, & nucem montanam, è qvibus menſas faciunt: tota oleis conſita fuit, paulo ſupra mare culturam habens. Heracliam, Amaſtrim, & Sinopem, poſt Homerum conditas putant: nusqvam enim eas nominat. Olgaſis mons altiſſimus & aditu difficillimus, qvamvis citra Halyn Sinopicæ regioni contiguus eſſet, tamen ad Ponticam regionem pertinuit, in qvo plurima Paphlagonum templa fuerunt. Blaëna, & Domanetica regio monti adjacet, ſatis ferax, per qvam Amnias flumen illabitur, qvem Ptolemæus Zaliſcum appellare videtur: & Olgaſim Oligam. His in locis Mithridates Eupator, Nicomedis Bithynici copias per imperatores ſuos ita delevit, ut pauci cum eo evaſerint, & poſt eam victoriam Bithynia & Aſia usqve in Cariam ac Lyciam ad victorem defecerint. Hic urbs poſtea Pompejopolis conſtructa eſt, prope Sandaracurgium montem, de qvo diximus in rebus Ponticis. Poſt Pompejopolim, Magni opus, reliqva eſt Paphlagonia mediterranea, occidentem verſus, usqve in Bithyniam: qvæ qvamvis parva eſt, multos tamen Dominos habuit, priusqvam Romanorum eſſet. Ciniàta caſtellum munitiſſimum fuit, Olgaſi monti ſubjectum, qvod Mithridates condidit, eoqve receptaculo uſus Ponti imperium acqviſivit, & qvi ab eo profecti ſunt, usqve ad Eupatorem ſucceſſionem ſervarunt: poſtea Dejotarus Caſtoris filius cognomento Philadelphus Paphlagoniæ imperavit, & Gangra regiam habuit, qvæ oppi-

oppidum ſimul & caſtellum fuit. Eudoxus piſces foſſiles in Paphlagonia locis ſiccis reperiri tradidit, nec tamen mendacio ſuo ſatis certos limites circumſcripſit. Hæc de Paphlagonia traduntur, qvam Plinius Pylæmoniam prius dictam aſſerit à flumine (ut credimus) Pyli, qvem ipſe pro Parthenio videtur accipere, qvi apud Galatas ortus inter Paphlagonas & Mariandynos fertur in Pontum.

Auſtrales Paphlagoniæ partes Galatis hærent, à qvibus Galatia dicta eſt: cui ab occidente Bithynia & propria adiacet Aſia, ab oriente Pontus, à meridie Lycaonia: qvamvis Strabo inter Galatiam & Lycaoniam alam qvandam Phrygiæ collocaverit, & uſqve in Cappadociam extenderit, qvem Ptolemæo in hac parte poſtponimus.

Cap. LVI.

De Galatia, & in eam Gallici hoſtis pulchra victoria.

TRes Galatarum gentes fuere, Trogmi, Toliſtobogi & Tectoſages: priores à Ducibus nominatæ ſunt: tertia à gente, qvæ in Celtica eſt. Galli abundante multitudine, cum eos non caperent terræ, qvæ genuerant, trecenta hominum millia ad ſedes novas qværendas emiſerunt: & portio in Italia conſedit, qvæ poſt annos ducentos, cum jam Italica eſſet effecta, urbem Romam cepit atqve incendit: portio Illiricos ſinus per ſtrages barbarorum penetravit, & Pannonia ſubacta in ea conſedit, ac per multos annos cum finitimis gravia bella geſſit. Hortante deinde ſucceſſu diverſis agminibus alii Græciam, alii Macedoniam petivere: tantusqve terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non laceſſiti, ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. Ptolemæus Macedoniæ rex, auſus in armis occurrere, victus & multis vulneribus ſaucius captus eſt, caput ejus amputatum & lanceæ affixum, tota acie ad terrorem hoſtium circumlatum. Soſthenes unus de Macedonibus contracta raptim juventute, Gallos victoria exultantes compeſcuit, & Macedoniam ab hoſtili depopulatione defendit. Sed adventante Brenno altero Gallorum duce, qvi in Græciam ſe effuderat, victus eſt, & in-

munitio

Digitized by Google

munitiones repulſus. Galli nemine prohibente totius Macedoniæ agros vaſtavere, neqve contenti hominum ſpoliis, eorum qvoqve qvos deos putabant, ſpoliare templa agreſſi ſunt. Sed dum Apollinis ædem apud Delphos adoriuntur, partim obruti terræmotu, partim grandine & frigore diſſipati, urgentibus oppidanis, usqve ad interneccionem cæſi ſunt. Brennus in prælio vulneratus, cum dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam finivit. Belgius alter ex ducibus cum parte agminis è Græcia exceſſit, qvem inter fugiendum cum toto exercitu periſſe Trogus affirmat. Tanta dæmonibus cura fuit ejus domicilii conſervandi, in qvo divinos conſeqvebantur honores. Sed conſtat Gallos (ſive horum reliqviæ fuerunt, ſive novum examen fœcunda hominum Gallia miſit) poſt multos errores & multas excurſiones in Aſiam perueniſſe, & loca nonnulla occupaſſe, Attalicis regibus ac Bithyniis ſubdita, ibiqve tamdiu permanſiſſe, donec eam, qvæ poſtea Galatia & Gallogræcia dicta eſt, ab eiſdem regibus non invitis acceperunt. Dux tranſitus in Aſiam Leonnorius qvidam fuiſſe videtur. Una trium gentium lingva fuit, ipſi tamen unam qvamqve gentem in partes qvatuor diviſere, qvas Tetrachias vocavere, ſingulæ proprium tetrarcham habuere, & judicem & tribunum tetrarchæ ſubjectos, & duos ſubtribunos. Fuit & tetracharum concilium, qvi erant viri trecenti, & in locum conveniebant nomine Drinæmetum: concilium de ſangvine, tetrarchæ ac judices de rebus cæteris judicabant. Hæc antiqviora, poſtea ad tres duces res delata eſt, deinde ad duos, poſtremo ad unum Deiotarum, cui ſucceſſit Amyntas, poſtea Romani, omnibus in unam provinciam redactis. Partem, qvæ Pontum & Cappadociam reſpicit, Trogmi habuere, quæ totius Galatiæ optima eſt: ii tria muro caſtella cinxerunt. Tujam, qvod indigenarum emporium fuit, & æneam Jovis ſtatuam habuit, & delubrum ejus, aſylum: & Mithridatium, qvod Bogodiatoro Pompejus dedit: & Danalam, ubi Lucullus & Pompejus convenere: cum alter in belli ſucceſſionem, alter illi poteſtate permiſſa ad triumphum pergeret. Tectoſages verſus majorem Phrygiam juxta Peſſinuntem ſedes obtinuere, caſtello uſi cui Ancyra vocabulum fuit. Toliſtobogi Bithyniis finitimi fuerunt & Phrygiæ qvæ Epictetus dicta eſt. Horum caſtella fuerunt Blutium & Pejum, qvorum alterum Dejotari regia erat, in altero theſauros habebat.

bebat. Nec procul Peſſinus fuit, commune regionis emporium, & in eo templum maximum, & magnæ venerationis, matris Deûm. Sacerdotes olim præpotentes qvidem erant, & ſacerdotium maximum habebant: poſtea eorum dignitas imminuta eſt. Attalici reges hunc locum magnificaverunt, templo & porticibus ex albo lapide ſtructis. Romani ſtatuam hinc deæ accerſiverunt, qvemadmodum eam, qvæ Aeſculapii erat, ex Epidauro. Mons qvidam urbi imminebat, nomine Dindyma, à qvo Dindymene dicta eſt, qvemadmodum à Cybelis Cybele. Prope Sangarius amnis fluit, non procul ab ortu ſuo in Galatia Cim fontem habet, ſecus qvem antiqva erant Phrygum domicilia, & Mydæ, & prius Gordii: & aliorum qvorundam, qvæ poſtea in vicos redacta ſunt. Hic Gordium fuit, in qvo magnus Alexander nexum plauſtri reſcidit, de qvo vaticinium erat, eum tota Aſia regnaturum, qvi nodum ſolviſſet. Fuit & Corbejus Caſtoris Saocondari regia, in qva Dejotarus generum & filiam jugulavit, qvamvis ei ſummas Cicero laudes attribuat.

Cap. LVII.

De Lycaonia & lacu Tatta, & de mira ſalis congelatione, & cujus fraude interierit Amyntas.

Poſt Galatiam Auſtrum verſus usqve ad Taurum inter Phrygiam & Cappadociam Lycaonia extenditur, tota mediterranea. Hic lacus eſt nomine Tatta, Cappadociæ adiacens juxta Morimenam, qvem Strabo majori Phrygiæ dedit, ſecundum qvem non fuiſſet Lycaonia Galatiæ contermina (qvemadmodum Ptolemæo viſum eſt) cujus opinionem ſeqvimur. In qvo lacu ſal naſcitur, atqve adeò facile circa res immerſas congelatur, ut ſæpe cum funalem torqvem dimiſerint, ſalis coronas educant, & volucres aqvas ejus alis contingentes, propter ſalis concretionem facilè capiantur. In Lycaonia colles ſunt frigidi, & nudi, & paſcendis onagris apti: ubi multa aqvæ penuria eſt, nec invenitur, niſi in puteis admodum profun-

dis, ſicut Soatris, ubi aqva venditur. In Garſabora, qvæ Lycaonum regio eſt, vicus fuit in urbis modum ædificatus, qvi multas oves nutrivit, qvamvis ſiccitas circumiaceret. Amyntas ſuper trecentos ovium greges in his locis habuit, ſed lanam aſperam præbuere. Inſunt & duo lacus, Coralis major, Trogitis minor dictus eſt. Circa hoc Iconium fuit oppidum optimè habitatum, qvod fortunatiorem regionem habuit, qvam ea qvæ Onagros producit. Polemo hoc poſſedit. Ptolemæus id Cappadociæ dare videtur Lycaoniæ propinqvum. Conradus Imperator circa hoc obſidionem tenens, periclitatus eſt, cum Hieroſolymam peteret, Manuele ſecundo Græcorum imperatore, qvi commeatum miniſtrabat, gypſum farinæ commiſcente: Qvæ res fecit, ut exercitum morbo afflictum, re infecta in Europam cogeretur reducere. Taurus his in locis appropinqvat, cujus pars in ſeptentrionem vergens Cappadociam & Lycaoniam terminat, ad imminentes Cilicas Trachiotas. Lycaoniæ etiam Iſaurica eſt Taurum verſus, qvæ duos vicos habuit, qvibus alia loca obtemperabant: omnia latronum domicilia, qvæ Romanis negocia exhibuerunt. P. Servilius cognomento Iſauricus ea Romanis ſubegit, & multas piratarum munitiones, qvæ in ora maritima erant, vi cepit. In Iſauricæ lateribus Derba fuit Cappadociæ adjuncta, Antipatri Derbenſis ſedes: cujus & Laranda erat apud Cappadoces, & Iſaura in Lycaonia. Amyntas Antipatrum adortus Derbam cepit, & illum interemit: Iſauram verò à Romanis accepit, ubi antiqva Iſaura diruta, regiam ſibi conſtruxit, ſed non perfecit. Huic Antiochia parebat Piſidiæ finitima, & tota Lycaonia, & multa ora montana usqve Apolloniadem Apamiæ vicinam, qvæ Cybotus dicta eſt: eaqve potentia fretus, Cilicas delere conabatur, & Piſidas, qvi è Tauro freqventibus incurſationibus ſuum regnum infeſtabant. Cepit itaqve multa prædonum loca, qvæ prius inviolata fuerant, & inacceſſibilia credebantur, è qvibus Cremna fuit. Sandalium autem accedere non eſt auſus, qvod inter Cremnam atqve Sagalaſſum jacuit. Cremnam habuere poſtea Romani coloni. Sagalaſſus ſub eodem Romano duce fuit, ſub qvo totum Amyntæ regnum, diſtans ab Apamia diei itinere, deſcenſum habens ab arce ferè triginta ſtadiorum, qvæ alio nomine Selgeſſus vocata eſt, & ab Alexandro olim capta fuit: Amintas cum Cremnam cepiſſet, progreſſus ad Homonadenſes Tauri cultores, qvi nunqvam

capi

capi poſſe exiſtimabantur: multa eorum loca expugnavit, & tyrannum interemit: Sed uxoris illius fraude deceptus, captus eſt, & ab illis interfectus: neqve ultimus, cui fœmina illuſerit. Cyrinius eosdem fame confecit, & qvatuor hominum millia à ſe capta in alias propinqvas urbes habitatum traduxit, regionem juventute deſertam reliqvit. Eſt etiam in altis Tauri partibus, & in rupibus præruptis & magna ex parte inacceſſibilis, in medio planicies concava & ferax, & in multas valles diſtincta. Hanc excolentes in ſuperioribus montium ſuperciliis ac ſpeluncis habitabant, & cum freqventius armati eſſent, ad aliena excurrebant.

CAP. LVIII.

De Piſidis, & qvomodo Storace ſylvæ abundent.

HIs contigui fuerunt, cum alii Piſidæ, tum etiam Selgenſes Piſidarum optimi. Maxima eorum pars ſumma Tauri obtinuit, Pamphiliæ imminentia loca edita & oleis conſita, qvorum qvædam Aſpendo & Sidæ Pamphiliæ urbibus imminebant, montana, qvæ ſupra hos ſunt Catennenſes incoluere, Selgenſibus & Homonadibus finitimi. Selgam urbem ab initio condidere Lacedæmonii, qvæ propter legitimam gubernationem tantum adolevit, ut aliqvando viginti millia virorum haberet. Mira locorum natura, qvæ in ſummis Tauri partibus adeò ferax fuerit, ut tanti multitudini ſufficeret. Pleraqve loca oleis & vitibus conſita erant, & omnium pecorum paſcuis abundabant: ſylvæ materiæ plenæ circumjacebant, in qveis plurimus naſcebatur Storax arbor magna & recta, ex qva Storacinæ haſtæ fiebant corneis ſimiles: illic lilium optimum ad unguenta reperiebatur: aditus per montana difficilis, è qvibus Enthymedon & Ceſtius oriuntur flumina, qvæ in Pamphylium mare decurrunt, nec ſine multis pontibus tranſeuntur. Selgenſes longo tempore libertate uſi ſunt, & cum regibus decertarunt. Alexandro per legatos reſponderunt, ſe ut amicos imperata facturos: cum Romanis certis conditionibus convenere, poſtea omnino jugum ſubierunt, ſicut & vicini

Digitized by Google

vicini qvi ſub Amynta fuerunt. Iſauria igitur eam Tauri partem occupavit, qvæ inter Lycaoniam & Tracheam Ciliciam excurrit: reliqvam partem verſus occidentem usqve Apamiam, Piſidæ tenuere. Hinc ad Tracheam Ciliciam, ac Pamphyliam: inde ad Lycaoniam pertinentes, qvi per tyrannides diviſi, qvemadmodum Cilices, vicinos latrociniis vexabant: inter hos Leleges qvidam vagi olim admiſſi fuerunt, & propter morum ſimilitudinem ibi remanſerunt. Artemidorus Piſidarum tredecim civitates nominavit, qvarum aliæ omnino montanæ fuerunt, aliæ usqve ad montium ima deſcenderunt: ex utraqve parte Ptolemæus Celenorum juga apud Lycaonas collocavit, & ſub iis Laodiceam combuſtam & Neapolim & Apolloniam. Lycaoniam beatus Bartholomæus in ſortem prædicationis accepit, qvamvis poſtea usqve ad Indos jubente ſpiritu profectus, ſacro martyrio vitam finierit. Atqve in hunc modum Galatia terminata eſt, cum qva & Paphlagones, & Mariandynos, & Lycaones, & Iſauros, & Piſides oſtendimus. Nunc Bithynia ſeſe offert.

CAP. LIX.

De Bithynia ejusq; urbibus compluribus.

LImites Bithyniæ ab oriente (ſicut Straboni videtur) Paphlagones & Mariandyni excipiunt & pars Epicteti: à ſeptentrione mare Ponticum, qvod ab oſtiis Sangarii usqve ad os Euxini tendit, qvod inter Byzantium eſt atqve Chalcedonem: Ab occidente Propontis: Ad auſtrum Myſia & Phrygia, qvæ dicitur Epictetus ſive Helleſpontia Phrygia. Nos in hac parte propriam Aſiam collocamus, eiqve Myſiam & Phrygiam adjecimus. Ptolemæus ad orientem Bithyniæ terminos usqve ad Parthenium flumen extendit: nobis Strabonem ſeqvi placet, qvi Sangarium amnem ab oriente confinium facit. In Bithynia urbs eſt Chalcedon, ſita in ore Ponti: Hanc Megarenſes condidere cæci appellati, qvi nunc potius oppoſitum littus elegere, in qvo jacet Conſtantinopolis optimo loco. Hic olim magna Synodus celebrata eſt, qvæ inter octo numeratur, qvibus Romana eccleſia præcipuum impartitur honorem. Chalcedonenſis agri fuit

Chryſo-

Chryſopolitanus vicus, & fanum in extremo angulo ad oſtium Ponti ſitum, ubi ſeptentrionale Euxini Ponti littus incipit, ad dexteram in orientem navigantibus. Flumina qvæ in eam partem labuntur nomen habent Pſillis & Calpas, & poſtremo Sangarius, cujus fontes apud Sangiam vicum reperiuntur centū & qvinqvaginta ſtadiis à Peſſinunte: hic magnam Phrygiæ ac Bithyniæ partem percurrit, & Gallum in ſe amnem recipit, Modris Phrygiæ ortum, ex qvo auctus efficitur navigabilis. Poſt Chalcedonem ſeqvitur littus qvod Aſtacenum ſinum appellavere,& ad Propontidem pertinet. In eo condita fuit Nicomedia, dicta de nomine regis cujusdam Bithynii, qvi eam condidit: multi enim eodem nomine vocati ſunt, qvemadmodum Ptolemæi propter prioris claritatem. In hujus civitatis villa Magnus Conſtantinus obiit, qvi cum vellet in Jordane fluvio baptizari, atqve idcirco Hieroſolymam peteret, morte præventus ab Euſebio Nicomedienſi epiſcopo Arrianæ perfidiæ ſectatore baptizatus eſt, qvæ res Chriſtiani principis fidem apud plerosqve in dubium vertit. Nobis non eſt veriſimile, eum principem qvi per omnem vitam ſuam Arriani dogmatis hoſtis fuerat, in extremo ſpiritu ei dementiæ conſenſiſſe, qvàm ſummo ſtudio de ſuo imperio prius eliminaverat. Apud Nicomediam tempore Diocletiani Cæſaris ſæviſſima Chriſtianorum perſecutio viguit, multiqve ibi Chriſti martyres ſunt effecti. In hoc ſinu urbs fuit Aſtacus, qvæ illi nomen dedit. Megarenſes & Athenienſes eam condidere, Dedalſus ampliavit, Lyſimachus diruit, & habitatores ejus in Nicomediam tranſtulit. Huic ſinui alius continuatur ad orientem Solem recedens, in qvo Pruſias civitas fuit, qvæ Cius antea vocabatur. Cium Philippus diruit Demetrii filius & Perſei pater, deditqve Pruſiæ Zelæ F. qvi in hac diruenda & vicina urbe Myrlea ſocia arma præſtiterat. Ille eam excitans Cium qvidem à ſe Pruſiadem nominàvit,Myrleam verò Apamiam, ab uxoris nomine. Hic eſt ille Pruſias, qvi poſt Antiochum ſuperatum, fugientem ad ſe Hanibalem hoſpitio ſuſcepit, qviqve ex Helleſpontia migrans Phrygia, ſecundum Attalicorum fœdera ceſſit eam. Priores parvam appellavere Phrygiam: poſtea Epictetam, id eſt, acqviſitam. Pruſiadi mons imminet, qvem Argantonium vocavere. Hoc in loco Hylam, unum ex ſociis Herculis, qvi etiam argonauta erat, cum aqvatum egrederetur, à nymphis captum finxerunt. Cius qvoqve Herculis comes à Col-

Digitized by Google

chis rediens, & in his locis reſidens, urbem de ſuo nomine condidit. Pruſienſes diu poſtea feſta celebrarunt, in qvibus per montes vagi ac ſaltantes Hylam vocabant, qvaſi in ſylvas ad illum inqvirendum egrederentur: hi cum benevolè erga Romanos ſe geſſiſſent libertatem obtinuere. Apamenſes Romanorum coloniam acceperunt. Pruſa urbs fuit in Olympo Myſio ſita. Hanc Pruſias condidit, qvi cum Crœſo bellum geſſit. Hinc ortus eſt Dion Philoſophus, qvi de regno ſcripſit, & Trajani tempore claruit. Inter Phryges Myſos ac Bithynios determinare fines arduum eſt. Nam cum incolæ barbari & militares eſſent, & qvæ viciſſent non firmiter tenerent, ſed modo ejicerent, modò ejicerentur, conſeqvens fuit ſæpe mutari confinia. Strabo tamen inter Bithyniam & Æſepi oſtium Myſiam poſuit, & mari contiguam fecit, & usqve ad totum pene Olympum progredientem. Ptolemæus duplicem Myſiam minorem & majorem commemoravit & utramqve extra Bithyniam in Aſia poſuit, non procul ab Ida. Scylax Cariandrus dixit Phryges ac Myſios circa lacum Aſcanium in Bithynia habitaſſe, Dionyſius verò conditarum urbium ſcriptor ait, anguſtias, qvæ apud Chalcedonem & Byzantium mediæ ſunt, olim Myſium Boſphorum nominatas fuiſſe: Homerus verò Æſepum Myſorum confinium dixit & Troum. Olympus autem Myſius in ipſa Bithynia aſſurgit, cujus latera verſus orientem usqve ad Aſcanium lacum Epictetus occupat, Epictetum verò aliam Myſiacam, aliam Phrygiacam dixere: Myſiaca Trojanis propinqvior fuit. Olympus in vertice ſylvas habuit ingentes alendis latrociniis accomodatas, & loca optime ſepta: ex qvibus ſæpe tyranni & prædones vicinas gentes infeſtavere: inter qvos fuit Cleon latro, Sigismundi Malateſtæ, qvi noſtro tempore proditorum princeps habetur, ſimilis: qvi cum eſſet è vico Gordo, qvem poſtea augens urbem fecit, & Juliopolim appellavit, in initio prædonum receptaculo loco validiſſimo utebatur nomine Callidio. Is Antonio valde utilis fuit, nam profectus ad eos, qvi pro Labieno tributa colligebant, omnia impedivit, qvo tempore ille Aſiam obtinebat. In Actiaco autem bello qvum ab Antonio deſciviſſet, Cæſaris ducibus adhæſit, & ſupra qvam ejus meritum pateretur, in honore habitus eſt, & ultra munera ab Antonio data, accepit etiam qvæ Cæſar dedit, ita ut pro latrone principis habitum gereret. Idem ætate noſtra fecit Jacobus Caudola, qvi centum millibus aureis emptus à Martini qvinti pontificis

tificis maximi nepotibus, mox novo auro inarrhatus, ad Eugenium pontificem maximum defecit, dicens, adeò ſe proditionibus auctum, ut proditorem ſe compellare nemo coram auderet. Cleon Jovis Abretanii ſacerdos erat, qvem deum Myſii colebant, poſtea Comanorum ſacerdotium in Ponto accepit, ad qvod cum veniſſet intra menſem obiit, ex nimia crapula morbo correptus. In eo fano prohibitus erat ſuillarum eſus carnium, unde nec in totam urbem ſus inferebatur: ſed Cleon latronum morem oſtendens, non ut ſacerdos, ſed ut corruptor primo ingreſſu conſuetudinem prævaricatus eſt, atqve idcirco creditus eſt ira deæ percuſſus interiiſſe. Olympum in circuitu habitaverunt, à ſeptentrione Bithynii, & Mygdones, & Doliones, reliqvum Myſii habuerunt, & Epicteti: qvidam verò Doliones eos dixerunt, qvi circa Cyzicum habitavere ab Æſepo flumine usqve in Ryndacum & Daſcyliticum lacum: poſt hos Mygdones fuiſſe, uſqve in Myrleanorum agrum: ſupra Daſcyliticum lacum alios duos extitiſſe lacus, Apolloniaticum, & Miletopolitanum: Daſcylium civitatem Daſcylitico lacui nomen dediſſe, & Miletopolim Miletopolitano: & Apolloniam (cujus Ptolemæus meminit) qvæ prope Ryndacum ſita fuit, Apolloniatico: qvorum locorum maximam partem Cyziceni poſtea poſſederunt. Ejus Phrygiæ qvam Epictetum vocavere, & circa Olympum fuit, ſex civitates nominavit Strabo, inter qvas Cados poſuit, qvos qvidam ad Myſiam pertinere dixerunt. Myſiam in Mediterranea poſuere, ab Olympina regione usqve in Pergamenam, & Caici campos deſcendentem: Ex qvo fit, ut manifeſtè ad Aſiam propriam pertineat, extra Bithyniam ſita.

Cap. XL.

De Salone & Nicæa ejusqve figura.

DEin Mediterranea Bithyniæ regio memoratur, Salon appellata, paſcendis bobus idonea, unde etiam Salonenſis caſeus dictus eſt. Hic Nicæa Bithyniæ Metropolis juxta lacum Aſcanium, & campus ingens & valde felix circumſtat, æſtate non admodum ſalubris.

Digitized by Google

bris. Nicæam primus Antigonus condidit Philippi filius, & Antigoniam nominavit: poſtea Lyſimachus, à nomine uxoris Antipatri filiæ Nicæam appellavit. Urbis ambitus ſtadiorum ſexdecim fuit, in figura qvadrata, qvæ in campo ſita qvatuor habuit portas ad rectos angulos, ex uno lapide, qvi circa medium gymnaſium poſitus erat, omnes qvatuor portæ cernebantur. Hic jubente Conſtantino famoſa illa Synodus celebrata eſt trecentorum decem & octo epiſcoporum, & perfidum Arii dogma reciſum. Petrus eremita, & Rainaldus Teutonicus, qvi Gotofredi in expeditione Aſiatica fuere comites, in agro Nicæno duo oppida occupavere, Heregorgon ac Cynitum: ſed Turcarum ſubita irruptione concluſi, Petrus per ſpeciem legationis aufugit, Rainaldus cum aliqvot millibus, abnegata Chriſti fide, deditionem fecit: reliqvi omnes à Turcis trucidati ſunt. Paulò poſt Gotofredus transmiſſo mari Nicæam circumſedit, & eam poſt dies qvinqvaginta obſidione preſſam obtinuit, Turcis cum rebus & armis abire permiſſis: poſtea malè defenſam iterum Turcæ occupavere. Hujus urbis ætate noſtra pontificatum accepit Beſſarion Græcus, qvem Eugenius Pontifex maximus inter Cardinales aſſumpſit, virum excellentem & moribus & literis: ſed nunqvam plebem ſuam adiit, qvæ vel minima eſt hodie vel nulla. Ex lacu fluvius oritur, qvem pariter Aſcanium priſci vocavere, is in Propontidem cadit. Apud eum Burſam eſſe tradunt nobile Turcarum emporium, & eorum qui ſunt in Aſia præcipuam regiam: paulo ſupra Aſcanium lacum ad orientales Bithyniæ partes Otrœa civitas fuit. Ptolemæus Begdonis regionem apud Aſiam propriam in Bithynia collocavit, Olympinis vicinam, & Thimuntis regionem ultra Nicomediam verſus Pontum: & plurium locorum meminit, qvorum relatio lectori oneroſa eſſet. Bithyniam prius Bebryciam fuiſſe dictam Julius Solinus affirmat, deinde Mygdoniam: poſtea à Bithynio rege Bithyniam & in ea Libiſſam lacum Nicomediæ proximum, ſepulchro Hannibalis famæ datum: qvi ne traderetur Tito Qvintio, ob hanc cauſam in Bithyniam miſſo, captivusqve Romam duceretur, guſtato veneno animam expulit, & à Romanis ſe vinculis morte defendit. Ex Bithynia fuerunt viri in diſciplinis memorabiles Zenocrates philoſophus, & Dionyſius dialecticus, & Hipparchus, & Theodoſius, & filii

filii ejus mathematici, & Cleophanes orator ex Mirlea, & Aſclepiades medicus Pruſenſis, & qvem paulò antè nominavimus Dion.

Aſiam nunc minorem & propriam aggrediemur, huic ſeptentrionem Bithynia claudit: Auroram modò Lycaonia & Piſidia exhibet: occiduas partes maria exterminant, qvæ à Propontide usqve in Cariam & Doricam extenduntur. In Auſtro Taurus occurrit. Rurſus minorem Aſiam in qvinqve alias partes ſubdividimus, qvarum prima major Phrygia erit, altera Myſia, tertia Troas, cum qva Æolis concurrit & aliqvanto major eſt: qvarta Ionia, qvinta & ultima Caria.

Cap. LXI.

De Majori Phrygia, ejusqve urbibus, & qvomodo à Chriſto delapſi.

MAjor Phrygia ab Epicteto incipit, & in Auſtrum vergens, ad Taurum usqve protenditur: ſiniſtra Bithyniam & Peſinuntem relinqvens: à dextera Myſos, Mæonas, & Lydos, & Cares. Hæc partim montana eſt, partim campeſtris: nam & montes attingit, qvos Piſidæ obtinuere, qvibus propinqva fuit Apamia, qvæ Cibotus dicta eſt, & Laodicea, qvæ Phrygiarum urbium maximæ fuerunt. Sed in Cælenorum jugis, qvæ ad Lycaoniam pertinet, urbs fuit nomine Cælenis, qva deſtructa Antiochus Soter homines tranſtulit in eam, qvæ poſtea Apamia dicta eſt. Urbem appellavit de nomine matris Apamiæ Artabazi filiæ, qvæ Seleuco Nicanori nupta fuit. Urbs in oſtiis Marſiæ ſita fuit, qvi amnis mediam urbem percurrebat, ab ipſa ortum habens. Sed vehementi ac prono flumine in ſuburbanum delatus, in Mæandrum exonerabatur. Inſigne hic emporium fuit, ſecundas poſt Epheſum ferens laudes, & commune Italicorum & Græcorum hoſpitium habuit. Non procul hinc lacus extat, qvi calamum gignit ad tibiarum linguas idoneum: hinc fabula confiсta eſt de contentione, qvam cum Apolline Marſias habuit, & ſunt qvi putant ab eo lacu Marſiæ & Mæandri fontes emanare. Laodicea cum prius parva eſſet, poſtea maximum cepit augmentum, qvamvis ab obſidione Mithridatis plurimum labefacta-

ta fuerit: nam loci virtus & cives qvidam fortunati, eam valde magnificarunt. Primum Hiero, qvi hæreditatem populo dimiſit ſupra duo millia talentorum, & multis donis civitatem exornavit. Poſtea Zeno orator & Polemo ejus filius, qvi ob res fortiter geſtas prius ab Antonio, poſtea ab Auguſto ad regiæ dignitatis faſtigium evectus eſt. Loca Laodiceæ proxima oves optimas ferunt, non modò lanæ mollicie, qva Mileſiis præſtant, ſed etiam colore, unde magnos proventus aſſeqvuntur. In hoc tractu Caper & Lycus influunt in Mæandrum, & Laodiceam à Lyco dictam putant. Urbi mons imminet nomine Cadmus, ex qvo Lycus fluit, & alter eodem nomine, qvo mons appellatur: hic plurimum ſub terram delapſus, poſtea erumpens in idem influit, in qvo alia flumina: eſtqve regio valde cavernoſa & qvaſſabilis: nam & Laodicea & proxima ei regio plurimum terræmotibus concuſſa eſt. Apamia qvoqve ante Mithridaticum bellum ſæpe terræmotibus afflicta fuit: rex verò cum urbem everſam videret, ut repararetur, centum talenta exhibuit. Dicunt & Alexandri tempore ſimilia contigiſſe, qvibus ex rebus maxima apud eos in veneratione Neptunus fuit, putantqve à Celæno Neptuni filio ex Celæna una Danaidum procreato urbem appellatam, ex qva cultores in Apamiam translatos diximus. Inter Laodiceam & Apamiam lacus fuit pelagi magnitudinem habens, qvi cœnoſam & ſupter errantem exhalationem emiſit. Carura Phrygiæ Cariæqve confinium fuit: hic vicus diverſoria habuit, & ferventes aqvas in Mæandrum exeuntes. Fama eſt lenonem cum magno ſcortorum grege in diverſorio hoſpitatum, facto per noctem terræmotu, cum omnibus periiſſe: nam tota ferè regio circa Mæandrum terræmotibus qvatitur, & aqvæ & ignis ductibus pererratur. Inter Laodiceam atqve Caruram templum fuit menſis Carii appellatum, in maxima veneratione habitum, in qvo medicorum ſcholam Zeuxides conſtruxit. Mæander igitur ex Cælenis ortus Caruram usqve per Phrygiam labitur, qvo in loco Lycum excipit, qvem poſſumus Phrygiæ Cariæqve limitem facere. Lyſias præter montana regio & ipſa Phrygiæ datur. Hæc jugum qvoddam habet, qvod ab ortu in occaſum vergit: huic planities utrinqve ſubjacet, & urbes fuere à ſeptentrione Philomelium, & ex altera parte Antiochia juxta Piſidiam, qvæ partim in campo jacuit, partim in colle, & Romanorum coloniam admiſit. Magnetes

tes prius eam habitarunt, qvi juxta Mæandrum fuere, Romani ex poteſtate regum eripuere, & libertate donarunt. In ea ſacerdotium qvoddam fuit menſis Arcæi, qvod maximam ſacrorum & ſervorum & locorum multitudinem habuit: ſed poſt Amyntæ obitum, everſum eſt, ab his qvi in ejus hæreditatem miſſi fuerant: perraro enim religionis affectus ad hæredes tranſit. Ptolemæus Antiochiam, qvæ Philomelio oppoſita fuit, Lycaoniæ dedit. Synnada urbs non magna ad Phrygiam pertinebat, ante qvam planities jacuit oleis conſita ſexaginta ferè ſtadiorum. Ulterius magis ad ſeptentrionem Docimia vicus fuit, in qvo Synnadicus lapis effodiebatur: ſic enim Romani appellabant, indigenæ verò & Docimitem, & Docimeum. Vena à principio parvas glebas emittebat, poſtea propter maximos Romanorum ſumptus columnæ integræ & ingentes extrahebantur, varietate Alabaſtro perſimiles, multaqve hinc onera ad mare devehebantur, & columnæ ac lapideæ tabulæ magnitudine & pulchritudine admirabiles Romam deferebantur. Amorium qvoqve & Eumenium oppida in Phrygia fuere, & alia multa commemorat Ptolemæus, qvorum inſipida eſt absqve hiſtoria nominatio. Phrygiæ majori Midas imperavit, partem Galatæ tenuere: Regio Sipylo vicina ab antiqvis Phrygia dicta eſt, ſed utrum majoris, an minoris Phrygiæ pars fuerit, incertum: Unde Niobem, & Tantalum, & Pelopem Phrygas dixerunt. Phryges Chriſtianam fidem receperunt, & diu tenuerunt, ſed emerſit apud eos Montanus qvidam, qvi ſe Paracletum nominavit, gentemqve illam infecit, cum qvo mulieres Priſca & Maximilla relictis viris ſuis incedebant, & illius inſpiratione prophetiſſæ dicebantur, multisqve erroribus & Phrygiam & vicinas regiones impleverunt. Hæc de majori Phrygia; & Epicteto qvæ minor fuit jam diximus.

Myſiam duplicem eſſe dixere, alteram Olympinam, Bithyniæ & Epicteto continuam, cui cultores ab Iſtro veniſſe Artemidorus affirmat: alteram Pergamenam, qvæ ab Olympina in Caicum pergit. Harum circumſcribere terminos operoſum eſt, qvando & Phryges, & Lydi, & Mæones intermiſti fuerunt, neqve ſeparare eos facile eſt. Dicemus ergo de Myſis, Lydis, & Mæonibus ſimul, & unam ex omnibus provinciam faciemus, eamqve mediterraneam: qvæ ab Olympo & Bithyniæ finibus, usqve ad Ioniam verſus meridiem protenditur, ab oriente majorem Phrygiam, ab occidente Trojadem relinqvens.

Cap. LXII.

De Myſis, Lydis, & Mæonibus, qvomodo viri hi literati & ad Chriſtum proni.

MYſos alii Thraces, alii Lydos fuiſſe dixerunt: & qvoniam Lydi fagum acetoſam (qvæ multa naſcitur in Olympo) Myſam vocavere, ab eo Myſos dictos putarunt, qvibus ſermo fuit ex Lydo Phrygioqve permiſtus, & hi circa Olympum habitantes usqve ad Caicum fluvium ſe extenderunt. Phryges verò ex Thracia profecti circa Trojam conſederunt, & aliqvibus in locis commiſti Myſis fuere, & aliqvando circa Cyzicum & Practium habitavere: poſtea mutantes loca, alii circa Olympum in Epicteto, alii magis verſus meridiem & orientem ſedes accepere, qvos majores Phrygas appellavimus. Hæc autem qvæ de Phrygibus Myſisqve memorantur, Trojanis temporibus antiqviora ſunt. Intra Myſiam omnis ager continetur, qvi ab Olympo & Ida montibus usqve ad Caici fontes per mediterraneam protenditur; & qvoniam Lydi & Mæones inter Myſos computantur, ulterius in Auſtrum, usqve in agrum Fordicenſem trans Hermum amnem & Laodiceam Caiſtrianam, Myſia excurrit, Bithyniæ nonnihil comprehendens, in qva eſt Olympus, In his terminis mons Tmolus concluditur, & Simpylus, & combuſta regio, & Theutranea, & Pergamenus ager, & Thebanus, qvi ſupra Adramytteum fuit: hunc propter fertilitatem prius Myſi ac Lydi, poſtea Græci infeſtaverunt, deinde Adramyttei obtinuerunt: & ſunt qvi dicunt ipſum Adramytteum à Lydis fuiſſe conditum, in qvo & portæ fuerunt Lydiæ appellatæ. Aſtyram autem vicum Adramytteo propinqvum, non dubitarunt ad Myſiam pertinere, in qvo Aſtyræ Dianæ templum fuit, & lucus cui Antandrii religiosè præerant, qvorum civitas propinqva fuit. In mediterranea ſupra Antandrum & Adramytteum ad ſtadia circiter qvinqvaginta Theba fuit, qvam cinctam ſylvis Homerus dixit: non procul ab Ida inter Thebam & Aſtyram ſexaginta ſtadiorum ſpatium poſuere, ſed hæc nunc loca deſerta ſunt. Fuit & Lyrneſſus locus natura munitus, ſtadiis octingentis ab Adramytteo diſtans, qvi prorſus corruit. Hæc loca Trojani belli tempore

Digitized by Google

pore Cilices tenebant, in duos diviſi principatus, alterum Neetionis, alterum Mynetis. Neetioni Theba paruit, Myneti Lyrneſſus. Chryſeis Thebæ capta fuit: è Lyrneſſo Briſeis. Prope Thebam locus fuit Cilla appellatus, & Apollinis Cillei templum, & Cilleus fluvius, qvi ex Ida delatus Antandri perlabitur agrum. Inter Elæam Pitanamqve loca maritima, & Pergamum, qvæ mediterranea urbs eſt, Teuthraniam fuiſſe dicunt, diſtantem à qvalibet earum circa Caicum ſupra ſtadia ſeptuaginta. Euripides fabulam ſcripſit in qva refert Aleum cum filiam Augeam ab Hercule corruptam reperiſſet, in urna qvadam cum Telepho filio impoſitam in mari demerſiſſe: ſed urnam Palladis providentia ad Caici oſtia transmiſſam evaſiſſe. Teuthrantem verò qvi Cilicum & Myſorum rex eſſet, cum eos excepiſſet, Augeam in uxorem, Telephum in filium habuiſſe: fabuloſa & contemnenda, qvæ deorum tanqvam hominum ſtupra commemorant. Alii tradunt Arcadis filiam cum Myſorum rege congreſſam Telephum peperiſſe, qvi regno ſucceſſerit, & Teuthrantem regioni Teuthraniæ nomen dediſſe, qvæ Caico proxima eſt. Telephus ejus filius Eurypylum progenuit, qvem Neoptolemus interfecit, cum qvo Cetii corruerunt, à fluviolo Cetio nominati, qvi torrens ſimilis in agro Elaitico exortus in alium ſimilem incidit, & deinde in alium, qvi in Caicum devolvitur. Caicus autem non fluit ab Ida (ut aliqvi dixere) ſed ex Temno monte, qvi in mediterranea Thebano campo imminebat. E Temno Myſius amnis fluit in Caicum emittens, ſub fontes ejus, prope cujus ortum vicus Gergetha fuit, in qvem Attalus eos tranſtulit, qvi in Troade erant, cum locum eum cepiſſet. Eurypylum (cujus mentio facta eſt) in locis Caico proximis imperaſſe Homerus tradit: ob qvam rem credibile eſt, magnam Cilicum partem ſub eo fuiſſe, & tres extitiſſe Cilicum principatus, qvamvis duo tantum commemorentur. Caicus amnis regionem valde bonam, & totius ferè Myſiæ optimam percurrit, cujus principatum Pergamum obtinuit.

Digitized by Google

CAP. LXIII.

De inſigni civitate, qvæ diu ſub Attalicis regibus fortunata fuit.

INſignis civitas, qvæ diu ſub Attalicis regibus fortunata fuit, & poſtea Romanorum provincia facta eſt. Attalici reges à Philætero Tyanenſi eunucho ortum habuere. Lyſimachus Agathoclis filius, qvi unus fuit ex Alexandri ſucceſſoribus, turbineum & acutum montem ſupra Pergamum communiit, & ſuos ibi theſauros poſuit, qvorum cuſtodiam Philætero tradidit, cum optimè eſſet educatus, & ſibi charus: ſed is cum ab Arſinoë Lyſimachi uxore diffideret, qvæ eum accuſaverat, tempus ad defectionem expectavit. Interea Lyſimachus malo conſilio ductus Agathoclem filium interfecit: Seleucus autem Nicator rurſus illum ſuſtulit, & ipſe à Ptolomæo Cerauno ſublatus eſt, & dolo interemptus. Inter hos tumultus eunuchus in arce ſe continens, nunc iſti, nunc illi, qvem validiorem eſſe animadvertit obſeqvens, viginti annis caſtellum & pecunias poſſedit. Duo ejus fratres erant, Eumenes natu grandior, & Attalus junior: ex Eumene natus eſt alter Eumenes, qvi Pergami ſucceſſionem habuit, & Antiochum Seleuci filium apud Sardes prælio ſuperavit, & cum regnaſſet annis viginti duobus, mortem obiit, cui ſucceſſit Attalus ex Attalo & Antiochide Achei filia natus, qvi primo rex eſt appellatus, & prælio maximo Galatas ſuperavit, & Romanorum amicus in claſſe Rhodiorum cum eis adverſus Philippum pugnavit, obiitqve jam ſenior cum imperaſſet annis qvadraginta tribus, relictis qvatuor filiis ex Apollonide Cyzicena. Eumenes primogenitus regnum ſuſcepit: qvi cum Romanis adverſus magnum Antiochum, & adverſus Perſeum bellum geſſit, & totam eam regionem à Romanis accepit, qvæ ſub Antiocho citra Taurum erat, regnavitqve annis qvadraginta novem, urbem munivit, lucum Nicophorum ſevit, templa conſtruxit, & bibliothecas & palatia, & mirum in modum civitatem amplificavit. Imperium Attalo filio reliqvit, ex Stratonice Ariaratis Cappadocum regis filia nato, ſed admodum puero: fratrem Attalum tutorem conſtituit, qvi viginti & uno annis regnavit, & adverſus Demetrium Seleuci filium

cum

cum Alexandro Antiochi bellum geſſit: contra Pſeudo Philippum Romanorum ſocius fuit: Diegylin regem cepit, ducto in Thraciam exercitu: Pruſiam interemit, præfecto illi filio Nicomede. Poſtremo Attalo, qvi ſub tutela erat, urgente morte, reliqvit imperium. Is Philometor cognominatus, cum annis qvinqve regnaſſet, morbo decedens, Romanos hæredes inſtituit, qvi eam regionem in provinciam redegere: ut ſunt res humanæ, qvæ parvis ex principiis, cum multum creverint, poſtea corruunt. Viri excellentes Pergami fuere, Mithridates Menedoti filius, & Adobogion ex Tetrarchia Galatarum ſtirpe genitus: qvi contracta Julii Cæſaris amicitia, ad id honoris pervenit, ut materni generis Tetrarcha & Boſphori rex efficeretur. Sublatus eſt autem à Lyſandro, qvi Pharnacem regem occidit & Boſphorum occupavit. Apollodorus etiam orator Pergamenus fuit, qvi artes conſcripſit, & Apollodoriam ſectam introduxit, & Auguſti Cæſaris magiſter fuit, & diſcipulum habuit memoratu dignum Dionyſium civem ſuum cognomine Atticum, qui ſermones & hiſtorias conſcripſit. Attalus civis Pergamenus, Chriſti nomine in Gallia martyrium pertulit, & in ipſa Pergamo complures occiſi ſunt, Chriſtum Deum eſſe confeſſi, inter qvos Papirius & Carpus, & Agathonica optima fœmina martyrii coronam acceperunt. Progredienti ad urbem, orientem verſus, urbs Apollonia fuit, in loco edito impoſita: ad ſiniſtram Caici fluminis partem, urbem Tyatiram commemorant, Macedonum habitationem, qvam nonnulli Myſorum ultimam dicunt. Hic una fuit ex ſeptem eccleſiis, ad qvas Joannes Apoſtolus ſcripſit Apocalypſim. Ulterius ad meridiem Hermi campus occurrit, & Sardis olim urbs magna, poſterior Trojanis rebus, antiqva tamen, qvæ promontorium munitiſſimum habuit, & Lydorum caput fuit: Tmolus ei imminebat mons felix, qvi ſpeluncam in vertice habuit albi lapidis, à Perſis conditam: ex qva circumſtantes ſpectabantur campi uſqve ad Cayſtrum. Lydi, & Myſi, & Macedones circum habitavere. Pactolus à Tmolo multa olim auri ramenta deferebat, ex qvo præclaras illas Crœſi & majorum divitias ferunt, nunc auri vena defecit. Pactolus in Hermum defertur, & Hylas, qvi poſtea Phrygius dictus eſt. Nonnulli Hermum initium eſſe Myſiæ dixerunt: è monte Dindymenæ ſacro per regionem exuſtam in Sardianum agrum & mare defertur.

fertur. Urbi Sardianæ planicies ſubjacuit, & Cori, Hermi, & Cayſtri campi, qvi continui ſunt, & camporum omnium optimi.

Cap. LXIV.

De Sardenſibus, & viris apud hos excellentibus, de Troade, & ad hanc pertinentibus urbibus.

QVadraginta ſtadiis ab urbe lacus fuit, qvem Homerus Gygæum appellavit, poſtea Coloë dictus eſt, ubi Coloëna Diana venerationis maximæ templum habuit. Circa Coloën antiqva regum monumenta fuere: apud Sardes verò Halyattis ingens tumulus ſuper excelſa crepidine, cujus maximam partem ancillæ perfecerunt, qvæ (ut Herodotus ait) omnes meretricabantur: qvidam meretricis monumentum hoc fuiſſe dicunt. Calliſthenes ait: Sardes prius à Cimmeriis captam, poſtea à Treribus ac Lyciis: deinde à Cyro & à Crœſo: exin civitas hæc ob loci virtutem ita inſtaurata eſt, ut nulli finitimarum cederet. Imperante Tiberio Cæſare multa ejus ædificia ex terræmotibus corruerunt, ſed imperator & hanc & multas alias ſuo beneficio reparavit. Viri memorabiles ex Sardis fuere, duo Diodori oratores, qvorum natu grandior cognomento Zonas, multa certamina pro Aſia concertavit: accuſatus autem qvod civitatem ad Mithridatis amicitiam pelliceret, habita excuſatione, omnes calumnias diluit. Junior Diodorus Straboni amicus fuit, & hiſtorias ſcripſit, & poëmata, qvæ antiqvis non cederent. Xanthus rerum ſcriptor antiqvus, Lydus fuit, an Sardianus, incertum eſt. In Sardis eccleſia fuit una ex ſeptem Aſiæ, qvarum Joannes meminit. Melito Sardenſis eccleſiæ antiſtes, pro Chriſtiana fide multa ſcripſit, & Apologeticos libros imperatoribus miſit, qvi propter regnum Dei eunuchus effectus, & ſpiritu ſancto plenus, apud ſuam plebem qvievit. Philadelphia qvoqve, qvæ ad Myſos pertinuit, urbs terræmotibus concuſſa, cujus incolæ magna ex parte in agris degebant, non tamen magnopere agriculturæ ſtudebant, qvamvis terram haberent fertilem. In hac etiam urbe una ex

ſeptem

Digitized by Google

ſeptem eccleſiis & Chriſti ſacra recepit. Supra *P*hiladelphiam orientem verſus exuſta regio patet, ſtadiis longa qvingentis, qvadringentis lata: qvam alii Mæoniæ, alii Myſiæ dedere. Nullæ hic arbores inveniuntur, præter vitem, qvæ exuſtum vinum fert, ita elegans, ut nulli cedat. Summa camporum facies cinerulenta eſt, montana, petroſa, & nigra: qvidam ex crebro fulminum ictu id contigiſſe arbitrantur, nec dubitant, qvæ de Typhone dicuntur, hoc in loco fabulari: ſed credibilius eſt ſubterraneum ignem, qvi poſtea defecerit, regionem exuſſiſſe. Tmolus coactus eſt & ambitum mediocrem habet, atqve in ipſis Lydiæ partibus terminatur. Lariſſa, qvæ in agro Epheſio collocatur, & in campo Cayſtrano ſita, Tmolo qvam Epheſo vicinior, ſub mœnibus fuit. Epheſii enim multos ex agro Mæonio abſciderunt, qvos poſtea Lydos appellavere. Sipylum montem & regionem qvæ circa eſt, qvidam majori *P*hrygiæ dederunt, qvidam minori, nos Myſiæ apponimus. Sub eo Magneſia fuit Hermo vicina, quam terræmotus dejecit. Altera eſt apud Mæandrum, de qva poſtea dicemus: tantum eſt qvod de Myſis ac Lydis explicare placuit, qvamvis etiam inter Cares & majores Phrygios, usq; ad Taurum, Lydorum Myſorumqve nonnulli concurrerint. Troas fama percelebris Myſiæ ad occidentem ſubjacet, tota mari expoſita: Homerus ab Æſepo usqve ad Caici fluminis oſtia ejus fines produxit, Eudoxus à *P*riapo fecit initium, Damaſtes à *P*ario, Charon Lampſacenus à Practio, Scylax Cariandius ab Abydo: tanta veterum diſcordia fuit, ut Strabo refert. Nobis Homeri limites placent, ſed addimus id terræ ſpatium, qvod ab oſtio Ryndaci fluminis eſt, usqve ad Æſepum, ut oram Cyzicenam includamus, qvam Ptolemæus propriè Aſiæ dedit, qvi etiam minorem Phrygiam Troadi commiſcuit: nos eam Bithyniæ applicavimus, Olympo Myſiæ adjacentem: ſed qvoniam Æolis Troadi permiſta fuit, eaqve usqve ad Hermum fluvium percurrebat, non ab re fuerit ad eundem limitem meridiem verſus extendere Troadem, ut inde Ryndaco, hinc Hermo claudatur: qvamvis nonnulla Joniæ loca ad dexteram Hermi jaceant. A Ryndaco igitur incipiemus, qvi Troadis terminus eſt ſeptentrionalior. Hic fluvius ex Azanitide regione, qvæ Myſorum fuit, ortum habet, & per Miletopolitanum & Apolloniaticum agrum decurrit, aſſumptisqve cum aliis, tum etiam Maceſte, ex Abretana Myſia, in Propon-

tidem juxta Beſbidim inſulam emittit, qvæ Cyzicenorum fuit, & montem habuit arboribus plenum nomine Artacem. Non procul hinc Cyzicus inſula fuit, qvingentotum ferè ſtadiorum ambitu, admodum ferax, & duobus pontibus juncta continenti, qvæ juxta pontem ejusdem nominis urbem habuit, & portus duos clauſos & navalia. Pars urbis in planicie jacuit, pars monti adhæſit, qvi Urſorum appellabatur, cui mons alius imminebat Dindyma nomine, unicum habens verticem, in quo Dindymenæ matris Deûm (ut erat ſtulta gentilitas) Argonautæ delubrum ædificaverunt. Civitas & magna fuit & pulcherrima & optimis inſtituta legibus & paci & bello aptiſſima, in qva tria fuerunt armamentaria, aliud armorum, aliud inſtrumentorum, aliud frumentorum, qvæ ne corrumperentur, chalcidica terra præſtabat. Mithridates cum centum qvinqvaginta millibus hominum, & multo eqvitatu hanc urbem obſedit, cujus impetum Cyziceni cum qvadringentis navibus perfregerunt, ipſumqve prope in cuniculo oppreſſerunt contra effodientes. Lucullus auxilia obſeſſis miſit, & peſtis adjumento fuit, qvæ regem multis ſuorum amiſſis diſcedere coegit. Romani liberam civitatem dimiſerunt, & multum agri ei addiderunt, cum ex Troadis regione, tum ex aliis. Nam & ad Rhyndacum, & Æſepum Cyzicenorum ager protendebatur. Nunc qvid ſit Cyzicus nobis non ſatis conſtat, adeò claritatem rebus adimunt tempora, & nos humunciones diuturnam qværimus in hoc ſeculo gloriam, qvam potentiſſimæ civitates retinere non potuerunt. A Cyzicena regione, & locis Æſepo & Granico vicinis, usqve Abydum Propontidis ora producitur, qvæ ad Troadem pertinuit: ex Abydo verò usqve Lectum promontorium & Ilium & Tenedi, & Trojanæ Alexandriæ regio fuit. Hisqve omnibus Ida imminebat; à Lecto usqve ad Caicum complura alia loca fuerunt, qvibus ex adverſo Lesbiorum inſula conſurgit, qvæ omnia Trojanorum fuere, per principatus octo vel novem adminiſtrata, qvibus poſt deletum Ilium Æoles ſeſe immiſcuere, à Cyziceno agro usqve ad Caicum Troadis terminum. Sed Æoles ulterius proceſſere usqve ad Hermum, Cumanum agrum & Phocenſem occupantes, ubi Joniæ fuit initium. Dicunt autem Æolicam coloniam qvatuor ſeculis antiqviorem eſſe Jonia. Penthilus Oreſtis filius annis ſexaginta poſt Trojam captam, patre ſuo in Arcadia mortuo, in Thraciam proceſſit, qvo tempore Heracli-

Heraclidæ in Peloponnenſum rediere. Deinde Archelaus Penthilo natus, cum Æolica claſſe in Cyzicenam regionem trajecit: Graus vero filius junior, usqve ad Granicum fluvium profectus eſt, qui ab eo nomen accepit, & deinde in Lesbum inſulam transmiſit eamqve occupavit. At Clebas Dori filius & Malaus, qvi & ipſi Agamemnonis genus fuere, eodem tempore qvo Penthilus exercitum contraxere, ſed circa Locrenſem agrum & Phritium montem diu commemorati, poſtea in Aſiam transgreſſi Cumam condidere, qvam Phritioniam vocavere. Penthili claſſis tranſitum ex Thracia anticipavit, Æolesqve per totam Troadem diſperſit, atq; idcirco Æolis & Troas ſimul accipitur. Ida mons altiſſimus ad Troadem ſpectat, habetqve multos pedes, latus ejus ſeptentrionale ex anguſtiis Abydi usqve ad Steſepum & Cyzicenum agrum, ad Propontidem pertinet, & circa Zeliam finitur: occidentale, ad Helleſpontum reſpicit: Auſtrale, promontorium facit, qvod Lectum appellatur, parvo freto à ſeptentrionali parte Lesbi inſulæ disjungitur: orientalia Idæ ad Myſos declinant. Primus è mari exitus in Idam aſcendentibus apud Lectum fit, abundatqve mons aqvis, & multa flumina ex eo deſcendunt, in cujus ſummitate locus fuit Gargarus appellatus, à qvo Gargara Æolica civitas dicta eſt. Zelia in extrema Idæ prætermontana fuit, diſtans à Cyzico ſtadiis centum & nonaginta, à proximo mari, in qvod Æſepus emittit ſtadiis octoginta. Circa Zeliam Tharſius effluebat amnis, qvem viginti locis ea via pertranſibant. Prope Æſepi oſtia tumulus qvidam fuit, in qvo Memnonis ſepulchrum oſtendebatur, ejus qvem Titoni filium dixere, & proximus Memnonis vicus. Inter Æſepum & urbem Priapum Granicus effluxit amnis, magna ex parte per Adraſtiæ campos delatus, ubi Alexander Darii ſatrapas prælio ſuperavit, totamqve regionem cepit, qvæ inter Taurum erat & Euphratem. Ad Granicum urbs fuit & regio, nomine Sidena, ſed urbs diruta jacet. In Cyziceni & Priapeni agri confinio Harpagia fuit locus, ex qvo Ganymedem gentilis theologiæ dedecus atqve infamiam raptum dixere, qvod alii circa Dardanium promontorium contigiſſe arbitrantur. Priapus ad mare jacuit, & portum habuit, cultores ejus alii Mileſios dixerunt, alii Cyzicenos: Priapus ei nomen dedit, qvem cives tanqvam Liberi patris filium & nymphæ colebant. Lactantius Firmianus

mianus obſcœnam cauſam refert, propter qvam matronæ Priapum in exilium actum colere cœperint. Circumvicina regio Adraſtia vocabatur, ab Adraſto rege, qvi primus Nemeſi, id eſt Fortunæ templum ædificavit, Adraſtiamqve vocavit. Romani qvoqve huic deæ templa dicavere, ſtulti, qvi ſubſtantiam eſſe aliqvam fortunam putarunt, regnorum & opum diſpenſatricem, qvæ ſolius dei nutu huc atqve illuc transferuntur.

Cap. LXV.

De Adraſtia, & qvomodo homines cum ſerpentibus cognationem habere dicantur.

ADraſtia civitas inter Priapum & Parium fuit, qva diruta lapides transvecti ſunt, & ibi ara ædificata Hermocreontis, opus magnitudine memorabile. Parium ad mare ſitum fuit, & portum habuit majorem qvam Priapus: cives Attalicis regibus paruere, qvorum favore multum agri Priapenſibus abſciderunt. Hic genus hominum fuit, qvos Anguigenus vocavere, & cognationem qvandam cum ſerpentibus habere crediderunt: qvorum mares proditum eſt ſerpentum morſibus fuiſſe remedio, ſi eos continuo attigiſſent, ac primo livorem tranſtuliſſe, poſtea tumorem ac dolorem ſedaſſe. Auctorem gentis heroem qvendam tradidere ex ſerpente immutatum, ut eſt antiqvitas fabuloſa. Vis ea aliqvandiu in genere manſit, qvemadmodum in Calabria fama eſt de iis, qvi ex progenie ſcilicet Pauli appellantur. Nam & hos mederi ſerpentum morſibus affirmant. Parium Mileſii, & Erythræi, & Parii condidere. Ex Pario fuit Neoptolemus cognomento gloſographus, vir memoratu dignus. Pyihta apud Pythiadem Parianæ regionis fuit, & montem Pythium imminentem habuit, inter Parium & Priapum ſita, juxta Linum, qvi locus ad mare fuit, ubi cochleæ Linuſiæ appellatæ optimæ omnium capiebantur. Claritas loco ab irritamento gulæ tradita eſt. E Pario Priapum naviganti antiqva Proconeſus occurrit, & nova, qvæ civitatem habuit, & albi lapidis largam venam apprime laudatam,

tam, unde Cyzicenorum opera pulcherrima extructa fuerunt. Hic fuit Ariſteus carminum poëta vir facundis blanditiis vehemens, Rheæ montes alii Zeliæ vicinos putaverunt, alii Lampſaco ad qvadraginta ſtadia. In his Thera fuit, prima Lydorum regia, poſtea Perſarum, nunc ignota eſt, & ſine nomine jacet. Fuit & templum matri deorum ſacrum, qvod Rheæ vocaverunt. Urbs Lampſacus ad mare jacuit, & portum habuit optimum, ſicut Abydus, à qva diſtabat centum & qvinqvaginta ſtadiis, Pityuſa prius appellata. Xerxes hanc urbem Themiſtocli in vinum dedit, nam tota hæc regio & Pariana vineis abundavit. Hinc fortaſſe temulenta matronarum turba, & Veneri dedita, Priapi cultum invenit. Lampſacus Calliopoli opponebatur, qvadraginta ſtadiis ab ea diſtans. Inter Lampſacum & Parium urbs fuit & Peſus flumen: urbe diruta *Peſini* Lampſacum migravere, cum & ipſi Mileſiorum coloni eſſent, qvemadmodum & Lampſaceni. In agro Lampſaceno locus fuit Gergethium appellatus vineis conſitus, & civitas Gergetha à Gergethis dicta, qvi in Cumano erant: ex Lampſaco fuit Charon hiſtoricus, & Adimanthus, & Anaximenes, & Metrodorus Epicuri ſodalis; ipſum etiam Epicurum qvodammodo Lampſacenum dicunt, ut Lampſaci verſatum, atqve Leontei & Idomenei amicitia uſum, qvi primi erant in ea civitate: nec alienum eſt voluptatis laudatorem eam civitatem amaſſe, in qva vinum erat optimum, ſine qvo languida voluptas eſt. Ex hoc loco Agrippa leonem, qvi corruerat tranſtulit, Lyſippi opus: eumqve collocavit in luco, qvi inter lacum & Euripum erat. Lampſacus & Parius Trojanis temporibus nondum erant, ſed Ariſbe in his locis fuit propè Seleentem amnem. Aſii Hyrtacidis regia fuit, & Practius amnis & urbs ſub Aſio: ſed hæc loca prorſus defecere cum tempore, qvod omnia vorat: poſt Lampſacum Abydus fuit, qvam Mileſii condidere, Gyge Lydorum rege permittente, qvi totius Troadis imperium habuit: & ab eo promontorium qvoddam juxta Dardanium Gygas appellatum eſt, & in ore Propontidis jacet, & Helleſponti, æqvali ſpatio à Lampſaco & Ilio diſtans, per ſtadia circiter centum & ſeptuaginta. Hic eſt illud ſeptemſtadium mare, qvod Aſiam dirimit ab Europa, à Xerxe ponte junctum; Abydus in Aſia, & Seſtus in Europa, triginta ſtadiis inter ſe diſtabant à portu in portum: locus pontis paululum ab urbibus digredienti verſus Propontidem fuit. Thraces poſt res Trojanas Abydum

habitavere, deinde Mileſii. Sed qvum Darius Xerxis pater è Scythia rediens, Nomades adverſus ſe tranſitum parare intellexiſſet, ne urbes inimico exercitu commeatum præberent, multas earum concremavit: Inter qvas & Abydus paſſa incendium. Sæpe enim ſuis urbibus plus domini qvàm hoſtes nocent. Abydeorum regioni Aſtyra imminebat, urbs diruta, qvæ olim ſuis legibus vixerat, & auri metallis abundaverat, qvæ poſtea conſumpta ſunt. Abydus ab Æſepo diſtabat ſeptingentis ſtadiis, recta tamen navigatione paucioribus: totumqve hoc ſpatium Troadis ad Propontidem reſpicit. Hinc Helleſpontus incipit, & Ilienſia ſeqvuntur, qvæ extra Abydum ſunt Auſtrum verſus, cum cætera maritima usqve Lectum, qvibus mediterranea Trojani campi, & Idæ prætermontana adjungimus: poſt Abydum promontorium Dardanium occurrit, & civitas Dardanum ſeptuaginta ſtadiis ab Abydo diſtans, & Rhodius amnis: qvem alii in Æſepum emittere tradunt, alii per ſe in mare putant exonerari.

Cap. LXVI.
De Dardania.

Dardanum priſca res adeò ſpreta fuit, ut ſæpe reges alii eam Abydum tranſtulerint, alii rurſum in priſtinam conditionem habitaverint. Cornelius Sylla & Mithridates Eupator, ut bellum diſſolverent, hoc in loco convenerunt. Non procul hinc Hectoris lucus fuit in loco conſpicuo; deinde lacus Ptheleus, & urbs Rhœtejum in colle ſita, & regio littoralis Rhœtejo continua, & Ajacis tumulus, & templum, & ſtatua, qvam ab Antonio ablatam & in Ægyptum aſportatam, Auguſtus Cæſar ſicut pleraqve alia reſtituit Ilienſibus. Poſt Rhœtejum Sigæum urbs fuit, & navale, & Achivorum portus, & Achaica caſtra, & lacus, qvi Os dicitur, & Scamander in campo concurrentes multum devehunt, & maritimam oram exaggerantes, ore obſtructo, maria ſtagnantia, & loca paluſtria efficiunt. A Rhœtejo usqve Sigæum & Achillis tumulum recta navigantibus ſtadia intercedunt ſeptuaginta, totaqve hæc ora novo Ilio ſubjacet, duodecim ferè ſtadiis ab eo diſtans, juxta Achivorum portum, à priore autem aliis triginta ſtadiis. Ad partem qvæ eſt Idam verſus Achilles tem-

templum habuit, & tumulum juxta Sigæum, Patroclus & Antilochus tumulos, qvibus omnibus & Ajaci ſacrificabant Ilienſes, tanqvam dii eſſent, qvi homines fuerant, & qvidem ſanguinarii. Herculem non colebant, cauſam afferentes, qvod is urbem fuerit depopulatus. Sed aliud in cauſa eſſe oportuit, ſiqvidem Achillis & ſociorum opera urbs funditus corruit, & Hercules parvam civitatem diripuit, qvi cum ſex tantum navibus & paucis viris potitus eſt victoria. Græci qvi cum Achille fuerunt, magnam & præclaram urbem delevere. Nam Priamus ex parvo magnus, & rex regum effectus erat. Paulum ab hac ora progredienti. Achejum fuit, & ad ulteriorem Tenedorum regionem pertinuit: hæc omnia ad mare ſita erant, qvibus Trojanus campus imminebat, usqve ad Idam ſtadia plurima aſcendens orientem verſus. Hujus prætermontana perangusta qvidem partim ad meridiem extenſa, usqve ad loca qvæ apud Scepſim erant: partim ad Septentrionem, usqve Lycios, qvi juxta Zeliam habitabant. Hanc Homerus ſub Ænea & Antenoride poſuit, Dardaniamqve vocavit: qvod nomen & urbi dedit & regioni: ſed urbis nec veſtigium qvidem extat. Plato poſt diluvium tria hominum genera fuiſſe putavit. Primum ſimplex & agreſte, eorum qvi aqvas formidarent, & montium cacumina incolerent. Secundum, eorum qvi plus aliqvid audebant: & in ipſis montium radicibus habitabant. Tertium eorum qvi omni ſemoto metu, in patentes campos exiere. Et has differentias ab Homero traditas dixit, qvi pro primo exemplo Cyclopeos poſuit, fructibus ſponte naſcentibus utentes, & montium cacumina in ſpeluncis habitantes. In ſecundo Dardanum, qvi Dardaniam ædificavit anteqvam Ilium conderetur. In tertio Ilum, qvem Ilii conditorem tradunt. Unde par eſt eum in medio campo ſepultum eſſe, qvoniam prior auſus eſt in campis habitare: poſſent & plura hominum genera inveniri, eorum qvi vel in littore maris, vel inſulis habitarent. Sed nec omnino auſus eſt Ilus, qvi non ad mare, ubi novum fuit Ilium, ſed ſuperius triginta fere ſtadiis ad orientem Idam & Dardaniam verſus, urbem condidit. Poſt Dardaniam Cebrenia occurrebat, magna ex parte campeſtris, qvæ qvodammodo pariter cum Dardania progrediebatur, & in ea urbs Cebrena. Demetrius usqve huc Ilii agrum Hectori ſubditum pertendere arbitratus eſt, progredientem à navali usqve in

Cebre-

Cebrenam, ibiqve Alexandri & Oenones ſepulchrum oſtendi, qvam dicunt Alexandri uxorem fuiſſe, priusqvam Helenam raperet. Cebreniam verò Scepſim usqve procedere, & eorum confinium eſſe Scamandrum. Cebrenos cum Scepſiis ſemper inimicitias exercuiſſe, donec Antigonus eos in Antigoniam tranſtulit, qvæ poſtea Alexandria dicta eſt: & Cebrenos cum aliis Alexandriæ remanſiſſe, Scepſios Lyſimacho permittente domum rediiſſe.

Cap. LXV.

De Ilio duplici, de Ida & ejus fluminibus, deqve pinu qvæ mira magnitudine pulchra eſt cognominata.

SEd qvoniam Ilienſia jam attigimus, qvæ toto orbe decantata ſunt, monſtrandum eſt qvo in loco fuerit Ilium, pro qvo Græci decertavere, & de qvo ſcripta eſt Ilias Homeri. Dictum eſt Idam montem Helleſponto imminere, in qvo multæ convalles exiſtunt, & multi colles ab eo derivantur, nec pauci amnes deſcendunt ex eo: duo flexus, tanqvam duo cubiti, ad mare decurrunt, alter Rhœtejum, alter Sigæum verſus atqve dimidiati circuli lineam afficiunt, duodecimqve fere ſtadiis in planicie procul à mari deſinunt. Duplex Ilium antiqvi commemorant, alterum inferius intra dictorum flexuum finem, alterum ſuperius intra initium. Interius Simoiſius campus comprehendebatur per qvam Simois ibat: & Scamandrius, per qvem Scamander: atqve hunc proprie Trojanum campum appellavere, & Homerus maximam certaminum partem hoc in loco factam oſtendit: nam & latior eſt, & loca hic celebrata fuerunt, & flumina Simois, & Scamander, qvorum alterum Sigæo, alterum Rhœtejo proximum in conſpectu inferioris Ilii concurrunt: poſtea Sigæum delata lacum efficiunt, qvi Os dicitur: utrosqve campos, alterum ab altero ingens qvidam collis dictorum flexuum dirimit, qvi ab inferiori Ilio incipiens, & ei conjunctus, uſqve in Cebrenam tendit, ſuper qvo alterum Ilium fuit, qvod ſuperius appellavimus, diſtans ab inferiori ſtadiis triginta. Ulterius decem ſtadiis Caliconam tumulum

mulum qvendam fuiſſe tradunt, juxta qvem ad ſtadia qvinqve Simois labebatur. Calicoma verò ſtadiis qvadraginta ab inferiori Ilio diſtabat. Erat & Tymbra campus Ilio ſuperiori proximus,& Tymbræus fluvius, qvi per eum ad Apollinis Tymbræi templum fluebat in Scamandrum. Superius Ilium qvadraginta duobus ſtadiis à mari aberat: Inferius duodecim. Hoc antea vicus fuit, quia Palladis templum habuit, qvod Alexander, ex victoria apud Granicum habita rediens, magnificis donis exornavit: & arbitratus illic Priami ſedem fuiſſe, vicum appellari urbem juſſit, & ut ædificia repararentur, curatoribus mandavit, ac liberam & immunem cenſuit, ſubactisqve Perſis facturum ſe majora promiſit. Erat enim Homeri ſtudioſus & propter Æacidarum cognationem, qvi Moloſſis imperarunt, apud qvos regnavit Andromache Hectoris uxor, erga Ilienſes magnopere affectus. Poſt ejus obitum Lyſimachus urbis cura ſuſcepta delubrum conſtruxit, & murum ad ſtadia qvadraginta circumduxit, ac vicinas & antiqvas urbes in eam habitatum deduxit, qvæ jam erant labefactatæ. Sed cum Romani Aſiam ingreſſi magnum Antiochum ejecerunt, collapſa erant Lyſimachi mœnia. Extabat tamen vicus, urbis amplitudinem habens. Demetrius Scepſius inqvit, cum adoleſcens in eam urbem peregrinaretur, adeo neglectam vidiſſe, ut coctiliciis tectis careret. Hageſianax ſcribit Gallos ex Europa transgreſſos, tutelæ gratia in urbem transcendiſſe: ſed eam ſine mœnibus repertam, illico reliqviſſe: poſtea multum reparata fuit, & deinde à Romanis, qvi cum Fimbria erant, labefactata. Fimbria qvæſtor cum Valerio Flacco conſule adverſus Mithridatem miſſus orta ſeditione conſulem in Bithynia occidit, & exercitu potitus Ilium venit: unde cum tanqvam latro excluderetur, admoto ad urbem exercitu, undecimo die eam cœpit. Sed glorianti qvod tam cito urbem cepiſſet, qvam vix anno decimo cum mille navibus ex tota Græcia ceperat Agamemnon, reſpondit qvidam ex Ilienſibus: Non enim Hector aderat, qvi pro civitate pugnaret. Sylla verò cum Fimbriam ſuſtuliſſet, Mithridatemqve domum cum qvibusdam conditionibus remiſiſſet, Ilienſes multis beneficiis ſolatus eſt: deinde Julius Cæſar maximam de his curam ſuſcepit, Alexandrum æmulatus, cujus erat amantiſſimus, & certiſſima cum Ilienſibus ſigna cognationis habebat, tanqvam Romanus. Romani enim autorem generis ſui Æneam putaverunt.

taverunt. Julius ab Julio qvodam viro ex progenitoribus & ille ab Julo cognomen hoc habuit, qui unus fuit ex poſteris Æneæ, qvem Vergilius filium fuiſſe teſtatur. Regionem itaqve eis tribuit libertate & immunitate ſervata, in qvibus diu permanſere. Sed hoc non fuit Ilium Homericum, qvod Græci everterunt. Illud enim qvadraginta duobus ſtadiis (ut antè diximus) à mari diſtabat, hoc duodecim, cum Alexandri juſſu reparatum eſt, & campus ante urbem fluminis aggeſtio erat, qvem Trojani tempore belli multo minorem eſſe oportuit, nec poterant tam brevi ſpatio inter urbem & mare Homerica prælia fieri, neqve urbs in hoc loco propter perpetuum jugum circuiri poterat, Homerica verò poterat. Multa præterea ex Homero colliguntur, qvibus palam fit Hectoreum Ilium ſuperius fuiſſe, cujus Alexandro aut Julio imperante, nullum extabat veſtigium. Nam vicinæ urbes vaſtatæ, non prorſus erutæ. Exuſto Ilio lapides inde ad inſtauranda ſua mœnia tranſtulerunt. Ito nunc & in rebus humanis ſpem ponito, aut te diu manſurum credito, qvando Ilium ingens, & totius Aſiæ columen adeò extinctum eſt, ut neqve cadaver inveniatur, & dubium ſit, qvo in loco tanta gloria fuerit. Sunt qvi putant reliqvias Ilienſium noluiſſe ſuper ruinis antiqvæ urbis novum Ilium ædificare, exiſtimantes locum eum, in qvo prius fuerat inauſpicatum eſſe, & calamitatibus obnoxium, vel qvod Agamemnon antiqva conſvetudine eum fuerit execratus, & ſunt qvi urbem hanc multa loca mutaſſe tradunt. Poſtremo juxta mare in loco, qvem deſignavimus, ex oraculo conſtitiſſe. Neqve ab initio urbs fuit, ſed multis annis vici formam habuit, & paulatim (ut diximus) crevit. Hellanicus volens Ilienſibus gratificari, conceſſit novam & antiqvam urbem eandem fuiſſe, qva deleta, qvi Sigæum & Rhœteum habitabant, regionem inte ſeſe diviſerunt, ea autem reſtituta omnia reddiderunt. Sed hic non ſatisfacit his, qvæ ab Homero ſumpta contrarium ſvadent: vicum poſtea in eo loco ædificatum dicunt, in qvo vetus Ilium fuit, & Trojanorum regia, ex qva originem cuncti ſe ducere jactitant, qvi nobiliſſimi videri volunt: nam & Franci & Angli, & alii complures hinc majores ſuos veniſſe tradunt. Sed Romanorum genus ab Ilio profectum multi autores prodidere, qvibus fides habenda eſt.

CAP.

Cap. LXVIII.

De Ida & ejus fluminibus, deq; pinu, qvæ mira magnitudine ſua pulchra eſt cognominata.

SUpra Ilium Idam eſſe diximus, qvem multi fontem appellaverunt, propter fluminum multitudinem ex eo cadentium, præſertim ubi Dardanica regio ei ſubjacet usqve Scepſim & Llienſia. Demetrius collem qvendam Idæ eſſe dixit, nomine Cotillum, ultra Scepſim ad centum & viginti ſtadia, ex qva Scamander, & Granicus, & Æſepus fluunt. Sed hi ad ſeptentrionem & Propontidem tendunt manantes è pluribus fontibus, Scamander ad occaſum ex uno fonte, curſus Æſepi qvingentis ferè ſtadiis terminatur. In Scamandrum Andrius influit, ex qvadam Careſinæ montana regione, compluribus vicis habitata, & optime culta, qvæ Dardaniæ adjacebat, usqve ad loca Zeliæ, & Pityjæ finitima: eam regionem à Careſo flumine dictam putant. His in locis & Rheſum fluvium poſuere, qvi poſtea Rhoites dictus eſt, & in Granicum influit, Septemvadus ab Homero vocatus, qvia ſepties pertranſitur, in locis pulchræ Pinui finitimis: digna fuit arbor qvæ nomen haberet. Attalus, qvi primo regnavit in Attalica gente, ambitum ejus fuiſſe pedum viginti qvatuor ſcripſit, altitudinem à radice ſexaginta & ſeptem, poſtea in tria ſciſſam æqvaliter in ſe diſtantia, & iterum in unum apicem cohiberi, totam ejus altitudinem duorum jugerum, & qvindecim cubitorum ſpatio contineri, diſtantem ab Adramytteo ſtadiis centum & octuaginta, ſeptentrionem verſus. Nunc nulla eſt, habent & arbores ſuam mortem, aut percuſſæ cadunt, aut ſuo tempore areſcunt. Nihil eſt in terra non mortale. Careſus à Malunte fluit, qvi locus inter Palæſcepſim jacuit & Achæum: ulteriores Tenediorum agri. Immittit autem in Æſepum Rhodius, qvi fluit in Ænium à Cleandria & Gordo deſcendens, qvæ loca ſexaginta ſtadiis à pulchra Pinu diſtabant, in Æſepi convalle, qvæ à ſiniſtra curſus ejus eſt. Polichna locus munitiſſimus fuit, deinde Palæſcepſis, mox Hallazonium, qvod Amazonum fabulis applicatum eſt. Poſtea Careſus urbs deſerta, & Careſina regio, & amnem ab eo dictum qvod vallem ingentem efficit, minorem tamen

ea, qvæ Æſepi eſt. Deinceps Zeliæ ſeqvuntur campi, & loca collibus plena, & olim optime culta. In Æſepi dextera Argentariæ fuerunt, apud novum vicum Polichniæ & Palæſcepſi oppoſitæ. Palæſcepſis ab Æſepo ſtadiis triginta diſtabat, ab urbe Ænea qvinqvaginta. Sed ad oram maritimam revertamur.

CAP. LXIX.

De Tenedo inſula, & qvod in ea caſtellum fuerit nobiliſſimum, qvod cum Veneti & Genuenſes pro eo multis inter ſe præliis contenderent, communi conſenſu eſt deletum. Item de urbe Alexandrina qvæ prius Sigæa vocabatur, deq́; in ea Sminthæi delubro ſacris muribus habitato.

POſt Sigæum promontorium Achillæum ſeqvebatur, & Achæjum, & regio Tenediorum, atqve in ipſa Tenedos inſula, diſtans à continenti ſtadiis qvadraginta. In qva priusqvam in agrum Trojanum Græci deſcenderent, ſtationem habuerunt, & Agamemnon Iphigeniam immolare non dubitavit. Vincebat patris affectum regnandi cupiditas, & qvod credenti Abrahæ ad juſtitiam reputatum eſt, huic ad iniqvitatem ceſſit. Ambitus hujus inſulæ ſtadia octuaginta continebat. Urbs Æolica in ea fuit, & portus duos habuit, & Apollinis Sminthæi delubrum. Duæ inſulæ circumſtabant, Calydnæ olim appellatæ, & aliæ qvædam ignotæ. Tenedum alii Calydnam vocaverunt, alii Leucophryn, id eſt, candidum ſupercilium. Vergilius opulentam fuiſſe ſub Priamo inſulam dicit. Diodorus ait Tennem Cygni filium Coloniæ Leſbiæ, qvæ erat in Troade, imperaſſe, deinde relicta patria, congregatis colonis, in inſulam deſertam nomine Leucophryn navigaſſe, diſtributisqve inſulæ agris inter eos qvi ſecum erant, urbem condidiſſe, atqve inſulam nomine Tenedon vocaviſſe, & cum multa hominibus beneficia contuliſſet, poſt obitum inter deos relatum. Nonnulli ferunt Cygnum patrem uxoris calumnia inductum, Tennem filium in arca poſitum in mare dejeciſſe,

qvi

qvi mirabili deorum ope ſervatus, tempeſtate in Tenedum appulerit, & in odium tibicinis, qvi novercæ faverat inſidiis, lege ſanxerit, ne qvis Tibicen templum ingrederetur. Belli Trojani tempore, cum Achilles, poſt Græcorum in Tenedum aſcenſionem, urbem Temnum deleviſſet, ſtatuerunt poſtea Tenedi, ut in templo qvod noviter ædificaverunt, nemo Achillem nominaret. In hac inſula nobiliſſimũ poſtea caſtellum fuit, propter qvod Veneti & Genuenſes multis inter ſe præliis contenderunt. poſtremo ea lege pax facta est, ut caſtellum deleretur cõmuni conſenſu, apud Sabaudiæ comitem, qvi pacis arbiter electus erat, depoſitum. Achæo continua erat Lariſſa, & Colonæ prius, poſt Chryſa in loco excelſo & portuoſo, & Hamaxitus Lecto ſubjacens in promontorio. Nec procul ab Achæo in mediterranea conſtituta eſt Alexandria, in qvam plurium oppidorum incolæ migravere, ſicut ex Lariſſa, Chryſa, Amaxito, Cebrena & Mæandria, & aliis compluribus. Locus in qvo Alexandria condita eſt, prius Sigæa vocabatur. Lyſimachus Alexandriam curavit; qvæ jam ab Antigono habitata erat, & Antigonia appellata, Lyſimachus nomen mutavit. Pium enim viſum eſt Alexandri ſucceſſoribus ut prius de nomine illius urbes conderent, poſtea de ſuo: multò juſtioribus, qvam hi qvi alienis operibus ſua imponunt nomina, nec verentur deletis veri autoris ſignis, ſua vel pingere, vel ſculpere. Alexandria diu permanſit & aucta eſt, & Romanorum coloniam accepit, & inter claras nomen habuit. In urbe Chryſa priusqvam fuerer, Apollinis Sminthei delubrum fuit, & ſignum qvod nominis veritatem ſervaret. Nam mus qvidam pedi ſtatuæ ſubjacebat, ſtatuam Scopas Parius fecerat. Ferunt Teucris è Creta profectis oraculum fuiſſe datum, ut ibi ſedes ponerent, ubi terrigenæ eos adorirentur: idcirco Amaxitum & Chryſam contigiſſe, maximamqve agreſtium illorium multitudinem noctu exortam, qvicqvid armorum & utenſilium ex corio inveniſſent corroſiſſe, Teucros ibi manſiſſe, atqve Idam ab Ida, qvæ in Creta erat appellaſſe: ajunt & mures ibi circa templum abundaſſe, qvos vana gentilitas ſacros exiſtimavit. Simulacrum verò ita conſtructum fuiſſe, ut murem pedibus premeret. Alii Teucrum qvendam prodidere ab urbe Troum, qvæ poſtea Xypeteon nominata eſt, ex Attica profectum: Teucros verò nullos ex Creta veniſſe, ſignumqve conjunctionis Troum cum Atticis dicunt, qvod apud utrosqve Erichtonius qvidam generis autor prædicatur.

Multi hodie qvi videri docti volunt, Turcas appellant Teucros, qvos Scytharum genus eſſe haud ambiguum eſt, qvemadmadum poſtea dicemus, cum de Turcis agemus. Alia Chryſa in agro Thebano fuit, de qva dictum eſt, & illi magis Homerica conveniunt.

Cap. LXX.

De agro Lecti, campo Haleſio, idem de ſalibus Trageſæis qvi Eteſiis ventis ſpirantibus, ſponte naſci dicuntur.

IN agro Lecti ſeorſum eſt Haleſius campus, & Trageſæi ſales qvi ſponte naſcuntur, & Eteſiis ventis congelaſcunt. Duodecim deorum aram (verius dæmonum dixerimus) apud Lectum conſtruxit Agamemnon. Hæc loca contra Ilium erant ad ſtadia ducenta vel paulò plura, ſicut ex altera parte Abydenſia, qvanqvam paulò antè propius Abydus fuit, ex qvo usqve Lectum ſtadia computarunt circiter qvadringenta: cum Lectum circumflexeris, clariſſimæ occurrunt Æolum urbes, & ſinus Adramyttinus, in qvo maximam Lelegum partem Homerus collocavit, & duplices Cilicas. Hic & Mitylenorum littus fuit, qvod vicos aliqvot habuit in continenti. Hunc ſinum etiam Idæum nominarunt. Nam jugum à Lecto ad Idam porrectum, primis partibus hujuſce ſinus imminet, in qvibus Leleges ſiti erant, & urbs eorum Pedaſus fluvio Satmoëti juncta, qvæ prorſus deſerta eſt. Hæc loca Dardanio agro & Scepſio continua erant, tanqvam alia qvædam Dardania, humiliora tamen. Neandrini ultra Amaxitum erant magis mediterranei, & magis Ilio propinqvi qvam Lectus. Nam centum & qvinqvaginta ſtadiis ab Ilio diſtabant. Ultra hos erant Cebreni, & poſtea Dardanii, uſqve Palæſcepſim atqve Scepſim. Alceus Antandrum urbem Lelegum eſſe dixit, Scepſius ad Cilicas traxit auſtrale Idæ latus terminantes usqve ad oram maritimam. Poſt Lectum Polymedium ſeqvebatur, in qvo parvus erat lucus ſupra mare: octuaginta ſtadiis peractis, Gargara reperiebantur, in promontorio, qvod ſinum efficit Adramyttinum vocatum. Nam tota ora à Lecto usqve ad Canas, qvod eſt alterum promonto-

montorium hoc eodem nomine appellabatur: in qvo & Elaiticus comprehendebatur, ſed proprie Adramyttinum dicebant, qvi à promontorio, in qvo Gargara fuerunt, claudebatur, & ab altero qvod Pyrrham vocabant, in qvo Aphrodiſiū ſitùm fuit. Oris latitudo à promontori ad promontorium eſt centum & viginti ſtadiorum. Interius Antandros jacuit, cui mons iminebat Alexandria vocatus, ubi deas à Paride judicatas dicunt, qvarum qvæ ſpretæ fuerunt, Trojanum incendium paraverint: Indigna res qvæ divinitati attribuatur. Proximus Aſpaneus erat lucus, ubi materies Idæ cædebatur, hic enim eam aptabant: poſtea per flumen deducebant. Deinde vicus Aſtyra & lucus Aſtyrenæ Dianæ ſacer: in proximo Adramytteum Athenienſium colonia, qvæ portum habuit, & navale extra ſinum, & promontorium Pyrrham. Urbs Ciſthena cum portu fuit, qvæ deſtructa eſt, & ultra eam in mediterranea æris vena & multa habitatio. In ſeqventi Mityleneorum ora Coriphantis lucus, & Heraclia, & Actea, & Atarneos, & Pitana usqve ad Caici fluminis oſtia, qvæ loca ad Elaiticum ſinum pertinebant. & ultra flumen Mæa, & reliqvus ſinus usqve Canas. Sed in his locis paululum immorandum eſt, propter ea qvæ propriam hiſtoriam habent.

Cap. LXXI.

De Palæſcepſi, & qvi ex ea Socratici fuere Philoſophi, item de Theophraſto & ejus bibliotheca.

Palæſcepſis ultra Cebrenam fuit ad excelſiorem Idæ partem prope Polichnam. Ea olim Scepſis vocabatur, qvæ cum eſſet in loco circumſpecto, à Scamandrio Hectoris & Aſcanio Æneæ filiis, ad ſexaginta ſtadia inferius traducta eſt, qvorum genus multo tempore in eo imperavit, poſtea in paucorum principatum civitas declinavit. Deinde cum Mileſiis popularem ſtatum accepit, & nihilominus, qvi ex eo genere erant, reges dicebantur, & honores qvosdam habebant. Succeſſu temporis Antigonus Scepſios Alexandriam deduxit, qvi deinde Lyſimacho permittente domum redicre.

Scepſius

Scepſius Æneæ regiam Scepſim fuiſſe putat, qvæ media erat inter regionem illi ſubditam, & Lyrneſſum, in qvam ab Achille agitatus fugiſſe dicitur. Homerus (ſicut Straboni placet) Æneam imperii ſucceſſorem apud Trojam ſignificat remanſiſſe, ac Trojæ imperium, extincto Priamidarum genere, natis natorum tradidiſſe. Alii (qvæ vulgatior fama eſt) fatentur eum propterea, qvod Priamo eſſet infenſus, bello ſuperfuiſſe, ſicut Antenoridas, qvi propter hoſpitalitatem cum Menelao habitam evaſerunt, & cum Henetis primo in Thraciam, deinde in Adriam pervenerunt, qvæ ab eis Henetia dicta eſt, nunc addita litera Venetia nominatur. Æneam cum patre Anchiſa, & Aſcanio filio, multis comitantibus enavigaſſe, qvem pleriqve circa Macedoniam & Olympium habitaſſe dicunt, nonnulli circa Mantineam Capuas in Arcadia condidiſſe. Alii, qvibus accedit Vergilius, in Siciliam profectum cum Elimo Trojano, Erycem & Lilybeum occupaſſe tradunt, & fluvios circa Egeſtum appellaſſe Scamandrum & Simoentem. Poſtremo in Latium trajeciſſe, ibiqve permanſiſſe, jubente oraculo ut ibi maneret, ubi menſas ederet: qvod in agro Lavinio completum eſt, ubi panis ingens pro menſa per imprudentiam appoſitus, cum carnibus qvæ ſuper eo erant, abſumptus eſt. E Scepſi fuerunt Philoſophi Socratici, Eraſtus & Coriſcus, & Neleus Coriſci filius, qvi Ariſtotelem & Theophraſtum audivit, & ſucceſſor fuit bibliothecæ Theophraſti, in qva erant Ariſtotelica. Nam Ariſtoteles & bibliothecam & ſcholam Theophraſto reliqvit, & primus fuit (ut Strabo arbitratur) qvi libros congregavit, & Ægypti reges bibliothecæ ordinem docuit, incertum plus boni an mali rebus humanis attulerit, qvoniam componendi libros nullus eſt finis, & multorum ingenia depravata ſunt, qvæ in perverſa dogmata inciderunt: ob qvam rem conſultè agunt, qvi damnata volumina exurunt, neqve paſſim omnibus ſcribendi facultatem permittunt, ut eſt illud Perſianum, Scribimus indocti doctiqve poëmata paſſim: ſed hodie tanta eſt doctorum turba, ut nemo fere indoctus reperiatur, ex his qvi aliqvid ſcribunt, qvi non doctoris nomen titulumqve receperit. Theophraſtus bibliothecam Neleo tradidit, Neleus eam Scepſim detulit ad homines imperitos, qvi libros incluſos ac negligenter compoſitos tenebant: cumqve Attalicorum regum, ſub qvibus erant, ſtudium ſentirent, ad inſtruendam Pergami bibliothecam, eos in foſſa qvadam

qvædam ſub terra occuluerunt: & demum tineis & humiditate labefactatos qvi ex eo genere erant, Apeliconi Tejo tradiderunt magno emptos argento, Ariſtotelicos ſcilicet atqve Theophraſticos. Apelicon qvi magis librorum eſſet ſtudioſus qvam ſapientiæ, qvales multos ætate noſtra cognovimus, volens corroſiones emendare, eos tranſcribendos dedit, ſcriptura non recte ſuppleta, librosqve dedit erroribus plenos. Continuo poſt Apeliconis obitum, Sylla, qvi Athenas cepit, ablata illius bibliotheca, eam Romam tranſtulit: qvo in loco Tyrannion grammaticus, cum Ariſtotelis amantiſſimus eſſet, conciliato ſibi bibliothecæ præfecto & librarii qvidam ſcriptoribus utentes non bonis, nec ſcripta conferentes, opera minus emendata ediderunt. Qvod ſi græca exemplaria corrupta fuerunt, qvid de his putandum eſt, qvæ in latinum converſa ſunt? illa præſertim priora, qvæ qvi legunt, non tam qvod dicatur qvam qvod dici velit, noſſe laborant. Qvippe ſi reviviſceret Ariſtoteles, multa ſua eſſe negaret, qvæ nos illi attribuimus. Sed melius cum eo actum eſt qvam cum aliis, qvorum opera funditus periere, & ipſe cauſa extitit, cur multa perirent, qvi aliorum gloriam ad ſe traxit: ruet etiam qvamvis magnus. Neqve enim verum eſt qvod ſibi aliqvi perſuadent, literarum monumenta non interire: omnia occidunt, nec literis ſua mors negata eſt, qvamvis aliæ aliis plus vivant. Ætas cuncta aufert, nec hominis opus eſt, qvod in tempore non evaneſcat. Apud Scepſin ultra eos qvos nominavimus, Demetrius grammaticus floruit, qvi Trojanam extructionem expoſuit, & poſt Metrodorus, qvi è philoſophica vita in civilem mutatus eſt, & propter elegantiam, qvanqvam pauper erat, clarum conjugium apud Chalcedonem obtinuit, & à Mithridate reddendo juri præpoſitus fuit, à qvo non erat provocatio. Sed legatus ad Tigranem miſſus, cum deſciviſſet, invitus remiſſus eſt Mithridati jam è pateano regno fugienti, & in itinere, ſive regis opera, ſive morbo, deceſſit: ſenſitqve philoſophicam vitam imprudenter ſe reliqviſſe, qvæ ſi neqve honores neqve opes accumulat, at ſaltem periculis & moleſtiis qvam pluribus caret.

Cap. LXXII.

De Anderis, mirandoq; lapide, qvi ſolus combuſtus in ferrum, cum terra qvadam in argentum falſum. Qvæ terra, ſi æs accepiſſet, in aurichalcum vertebatur: de Pitana urbe Æolica, qvodq; apud eam lateres inventi ſint, qvi ſuper aqvas innatarent.

POſt Scepſim Andera fuerunt, circa qvæ lapis qvidam inveniebatur, qvi combuſtus ferrum fiebat, deinde cum terra qvadam in fornace decoctus, pſeudargyrum, id eſt, mentitum argentum exſudabat: qvæ terra ſi æs accepiſſet, in aurichalcum vertebatur. In his locis Leleges habitaverunt, qvi & Pionias, & Gargarenſem agrum, & Aſſenſem occuparunt. Aſſus & arte & natura munita civitas fuit, qvæ à mari & portu longum & rectum aſcenſum habuit, ex qvo Stratonici dictum eſt: qvi celeri paſſu Aſſum it, mortis periculum adit. Hinc fuit Cleantes philoſophus Stoicus, qvi Zenonis Citienſis ſcholæ ſucceſſit, qvam poſtea Chryſippo Solenſi reliqvit. Hermias eunuchus Trapezitæ cujusdam famulus Athenas profectus, Platonem Ariſtotelemqve audivit, & domum reverſus cum Domino ſuo Atarnenſes & Aſſenſes aggreſſus eos ſubegit, & illis ſimul cum Domino imperavit, qvo mortuo ſolus dominium adeptus, Ariſtotelem & Zenocratem ad ſe accerſitos diligenter curavit: Ariſtoteli etiam fratris filiam uxorem dedit. Sed non illi, ut tyrannidem invaderet, philoſophi ſvaſerunt, nec rurſus ut retineret, præſtare potuerunt. Memnon Rhodius, ſimulata cum Eunucho amicitia, eum ad ſe vocatum comprehendit, & ad regem Perſarum miſit, ibiqve vitam ſuſpendio terminavit. Philoſophi fugientes loca à Perſis occupata, incolumes evaſere. Aſſum aliqvi dicunt à Methymneis conditam, aliqvi Æolicam fuiſſe volunt: ipſi verò Aſſii Gargara & Lamponia condiderunt, qvæ cum non bene habitarentur, reges ex Mileto incolas eo deduxerunt, & pro Æolibus ſemibarbaros effecere. Leleges hæc loca ſub Priamo tenebant, & inter eos miſti erant, qvi ſub Ænea fuere. Cilices qvoqve

qvoqve cum his habitabant, & Cares aliqvi: ſed ab Achille vaſtati Leleges, in Cariam migravere, qvo & Cares Ciliceſqve Taurum tranſivere. Oram, qvæ poſt Leleges ſeqvitur, Adramyttini habuerunt, & Atarnenſes, & Pitanoi, usqve ad Caici fluminis oſtia. Non procul ab Adramytteo Apollinis Cillei templum fuit, & Cilli monumentum, ingens qvidam tumulus. Hunc Pelopis aurigam & ducem eqvorum dicunt, à qvo forſan Cilicia dicta eſt. Adramytteum in bello Mithridatico calamitate maxima oppreſſum fuit, culpa Diodori, qvi civium conſilium delevit, cum regi cuperet gratificari, & ſe principem Academicorum philoſophorum oſtendere. Rege autem everſo pœnas dedit, qvi de multis criminibus accuſatus, infamiam ferens, turpiter & obſtinate periit. Sæpe enim eorum ignominioſus eſt finis, qvi nimium gloriæ cupidi ſunt. Ex Adramytteo fuit Zenocles orator clarus Aſiatici ſtyli, qvi in ſenatu pro Aſia dixit, qvo tempore Mithridaticæ factionis eſt accuſatus: dehinc Atarneus fuit Hermiæ tyranni ſedes, poſtea Pitana urbs Æolica, qvæ portus duos habuit, & fluvium Evenum, qvi eam perfluebat, ex qvo aqvæductus Adramyttenus factus eſt. E Pitana Archeſilaus academicus fuit, qvi cum Zenone apud Polemonem didicit. Fama eſt apud Pitanam lateres inventos eſſe, qvi ſuper aqvas innatarent, qvod de aliis locis traditum eſt. Poſt Pithanam Caicus amnis ad ſtadia triginta in ſinum Elaiticum emittit, qvi Pergamenum agrum irrigat. Eleapolis duodecim ſtadiis ultra Caicum ad meridiem fuit, Æolica civitas, & Pergamenorum portus, centum & viginti ſtadiis à Pergamo diſtans, deinde ad ſtadia centum eſt Cana promontorinm, qvod contra Lectum conſurgens, Adramytteum efficit ſinum, cujus pars eſt Elaiticus. Canæ Locrorum oppidulum fuit, ad auſtralia Lesbi extrema, ſitum in agro Caneo, qvi usqve ad Arginuſas protendit: & ulterius promontorium, qvod Ægam nominarunt, eodem modo qvo animal: ſic enim totum montem appellabant, qvem poſtea Canam & Canas vocavere. Circa montem Auſtrum & occaſum verſus mare procumbit, ad orientem Caici campus, ad Aqvilonem Elaiticus ager: mons ſatis per ſe contractus eſt, vergit tamen ad Ægeum pelagus, unde ei nomen eſt. Poſtea id promontorium (ut Sappho dicit) Ægea eſt appellatum: reliqvum verò Cana: & Canæ urbs. Deinceps Elæa ſeqvitur, qvæ portum habuit, & navale regum Attalicorum, Mneſthei opus & Athenien-

Digitized by Google

ſium, qvi cum eo apud Ilium militarunt: diſtans à Gryneo Myrineorum oppido ſtadiis ſeptuaginta, hæc Elaitico ſinui nomen dediſſe videtur. In Gryneo Apollinis fanum, & pervetuſtum oraculum, & templum candido lapide ſumptuoſum plebes admirabatur: deinde Achivorum portus extitit, in qvo duodecim deorum aræ conſtitutæ fuerunt certiſſima dæmonum theatra. In ultimo vero ſinus receſſu, ad ſexaginta fermè ſtadia Myrina fuit Æolica civitas, qvæ portum habuit, & ab una ex Amazonibus nomen accepiſſe credita eſt. In ora ſinus Hydra promontorium fuit, qvod Amatunti adverſum Elaiticum ſinum efficit. Oris latitudinem ſeptuaginta ferè ſtadia complexam dicunt: poſt Hydram Adæ fuerunt ad ſtadia qvadraginta.

CAP. LXXIII.

De Cuma Æolicarum urbe maxima, & qvomodo Cumani inſulſi & hebetes ſint putati: item de Lariſſa.

DEinceps Cuma, Æolicarum urbium maxima & optima, & omnium ferè metropolis, qvas numero triginta fuiſſe tradunt, qvarum maxima pars corruit. Cumanos inſulſos & hebetes homines putavere, qvi poſt trecentos annos ab urbe condita portoria exegerunt: tamdiu proventum ejusmodi non cognovere. Feruntur etiam publica pecunia mutuo recepta porticum ſtruxiſſe, cumqve die conſtituta pecuniam non reddidiſſent, à deambulatione fuiſſe prohibitos: creditores verò, cum plueret, edictum miſiſſe, ut Cumani porticum ſubirent: ex qvo proverbium factum eſt: Cumanos non ſentire porticum in pluvia ſubeundum eſſe, niſi præco admoneret. Ex Cuma vir ſine controverſia clarus Ephorus fuit, Iſocrati oratori familiaris, & hiſtoriæ conſcriptor, & antè ipſum Heſiodus poëta, qvi patrem ſuum, relicta Æolica Cuma, in Bœotiam migraſſe dicit. Homerum hinc fuiſſe non ſatis conſtat, multi enim de eo diſceptant. Qvod ſi Cumanus fuit Homerus, non eſt cur miremur concives ejus obtuſioris ingenii fuiſſe. Nam qvicqvid in urbe divinum erat, id ſecum Homerus abſtulit. Cum Æolicis urbibus Ægæ fuerunt, & Temnus,

Temnus, unde Hermagoras fuit, is qvi de dicendi arte conſcripſit. Hæ urbes ſecus montanam regionem jacuere, qvæ Cumano & Phocenſi & Smyrneo imminet agro, juxta qvam Hermus labitur. Poſt Cumam Lariſſa fuit, qvam Pelasgi coluere. Lariſſas tres in Aſia reperimus: Primam apud Hamaxitum, de qva dictum eſt: Alteram apud Cumam: Tertiam apud Caiſtrum: Qvartam in Theſſalia, unde Lariſſæus Achilles appellatus. Invenimus Lelegum populos, & Cilicum, & Pelasgorum, & Cetiorum, multis in locis permiſtos fuiſſe, ſed intra Caicum qvem Troadis terminum eſſe diximus. Poſt Caicum Pelasgi per ſeſe usqve ad Hermum habitavere, prius qvam Æoles adventarent. Leleges ſub Alceo fuerunt, Cetii ſub Eurypylo, Pelasgi ſub Hippothoo & Pylæo. Cilices alios duces habuere. Qvod autem Pelasgi magna natio, Menecrates autor eſt, qvi totam oram qvæ poſtea Ionica dicta eſt, facta à Mycale initio, prius à Pelasgis habitatam fuiſſe tradit, & propinqvas inſulas. Lesbii qvoqve ſe ſub Pylæo poſitos affirmabant, qvem Homerus Pelasgorum ducem appellavit. Chii ſuos autores Pelasgos ex Theſſalia profectos putavere: Qvæ gens errabunda & ad transmigrandum facilis, ut multum crevit, ita pariter tota extincta eſt, eo maximè tempore, qvo Æoles Ionesq; in Aſiam trajecere. Lariſſa Hamaxito proxima ducentis fere ſtadiis ab Ilio diſtabat. non ergo ei conveniunt ea, qvæ de Hippothoo dicuntur, qvoniam procul à Lariſſa cecidiſſe Homerus tradit, dum pro *Patroclo* pugnatur, ſed ab ea qvæ Cumæ proxima eſt, nam mille ſtadia interſunt. Cayſtrianam vero ſeu Epheſiam Lariſſam non ſatis conſtat, an Trojani belli tempore condita fuerit, de Cumana certum putant. Tradunt enim eos, qvi Phrycio Locrenſi monte ultra Thermopylas erant, inde profectos in eum locum veniſſe, ubi poſtea Cuma condita eſt. Cumqve Pelasgos inveniſſent Trojano bello labefactatos, adhuc tamen Lariſſam obtinentes, ſeptuaginta ſtadiis à Cuma diſtantem, condidiſſe apud illos locum, qvi Novus murus appellatus eſt, triginta ſtadiis à Lariſſa, atqve inde profectos, Cumam condidiſſe, homines qvi ſuperfuerant, eò habitatum deduxiſſe. Cumam verò à Locrenſi monte Phrycionida appellaſſe, eodem modo Lariſſam, qvæ poſtea omnino deſerta eſt. Hactenus Æolis protenditur. Deinceps Phocæa eſt, & Hermus non ignobilis amnis, & Ioniæ initium: verum qvia Troadi à Lecto promontorio usqve ad Cumas, Lesbos inſula

opponitur, qvæ & ipſa Æolica fuit, & ad Troadem pertinuit, de hac dicendum eſt prius qvàm Joniam attingamus.

CAP. LXXIX.

De Lesbo Ægæi maris inſula, & qvot in ea urbes memoratu digna ſint: item qvi philoſophi, poëtæ, & rerum ſcriptores ibidem floruerint: inſuper de fœmina, qvæ urbem à Turcis una ſervavit.

LEsbos olim non ſolum Æolica ſed Æolicarum urbium altera Metropolis fuit & univerſæ Troadis imperium obtinuit: ambitus ejus ſtadiorum centum ſupra mille à Borea in Auſtrum protenſa: qvingenta & ſexaginta ſtadia longitudinis habens, feraci agro, & multa materia ad claſſes conficiendas idonea. Tantum à Chio Lemnoqve diſtans, qvantum à Tenedo intra qvinqvaginta ferè. Urbes in ea fuere memoratu dignæ, Mitylene, qvæ adhuc extat, & ab ea nunc inſula vocatur: & Pyrrha in occidentali latere ſita, qvæ ab antiqvo ſubverſa eſt, relicto ſuburbano, qvod habitaretur. Fuit & Ereſſus in colle jacens, & Antiſſa cum portu Methymna promontorio Lecti oppoſita. Mitylene inter Methymnam jacet & Maliam, qvod eſt auſtraliſſimum extremum inſulæ, Canis oppoſitum. Hæc urbs rebus omnibus pulcherrimè inſtructa fuit, portusqve duos habuit, qvorum Auſtralis clauſus erat, qvinqvaginta triremium ac navium capax. Borealis verò magnus ac profundus aggere protectus: ambobus qvædam parva inſula objecta fuit, partem urbis habens ibi habitatam: diſtat à Malia ſtadiis ſeptuaginta, à Canis centum ac viginti, totidem ab Arginuſis, qvæ tres inſulæ ſunt parvæ continenti proximæ, & Canis adjacentes. Inter Mitylenem & Methymnam ubi vicus Ægirus fuit, anguſtiſſima inſula eſt tractum habens in Pyrrheum Euripum, paſſuum duorum millium & qvingentorum. Ex Mitylene fuit Pittacus unus ex ſeptem ſapientibus, & Alcæus poëta & Antigenides frater ejus, qvem Babyloniorum ſocium Alcæus dicit

cit magnum certamen peregiſſe, atqve eos è maximis laboribus eripuiſſe, viro pugnaciſſimo, & (ut inqvit) regum luctatore interempto: cum his & Sappho claruit, admiranda mulier & poëticæ periſſima, cui poſt tot ſæcula non eſt reperta, qvæ poſſet æqvari. Diophanes orator multo tempore poſterior fuit, & Potamon & Lesbocles, & Crinagoras, & Theophanes rerum ſcriptor, qvi Pompejo magno admodum familiaris fuit: nam & res ejus geſtas poſteritati commendavit, & Græcorum omnium clariſſimum ſe exhibuit: cujus filius Marcus Pompejus Cæſari qvoqve Auguſto charus fuit, à qvo Aſiæ curator conſtitutus eſt, & poſtea inter primos Tiberii familiares locum obtinuit. Ex Ereſſo fuere Theophraſtus & Phanias philoſophi peripatetici, & Ariſtoteli familiares. Theophraſti patris Tyrtamo nomen fuit, Ariſtoteles mutato vocabulo Theophraſtum vocavit, ſimul prioris nominis abſurditatem evitans, & futuram ſimul ejus facundiam ſignificans. Ariſtoteles enim diſcipulos ſuos omnes eloqventes fecit, Theophraſtum verò eloqventiſſimum, qvæ res admodum eos confundit, qvi Ariſtotelis opera omni eloqventia nude in noſtram linguam converterunt. Altera qvoqve Sappho (ut nonnulli aſſerunt) hinc orta eſt poëticæ perita, ſed Mitylenenſi minor. Ex Methymna ortus eſt Arion, is, qvem Herodotus à prædonibus in mari obrutum, & à delphine incolumem devectum in portum ad Tænarum fabulatur, qvem Citharœdum fuiſſe conſtat. Ex hac inſula & Terpandrum fuiſſe dicunt, muſicæ artificem, qvi primus pro tetrarchordo lyra heptachordo uſus eſt, ad qvem verſus illi referuntur. Hos tibi mutato chordarum qvattuor uſu, Jam nova pars ſeptem modulamur carmina nervos. Hellanicus qvoqve rerum ſcriptor, & Callias (qvi Alcæum & Sapphon expoſuit) Lesbii fuiſſe perhibentur. Mitylenæis duriſſima fuere cum Athenienſibus certamina, & vecordia: adeoqve Athenienſes in eos ſævierc, ut ſenatus conſulto decreverint, omnem Mitylenæorum pubem jugulare, pœnituit tamen eos, decretumqve mutatæ ſententiæ una die antè allatum eſt ad imperatores, qvam mandata eſſent peracturi. Non tam benigne cum Capuanis Fulvius egit, qvi ſuſceptis reipublicæ literis ut ſenatu Capuano ignoſceret, qvem ſtatuerat perdere, prius ſævitiæ ſuæ ſatisfecit, qvam literas legeret: tanta illi ſangvinis aviditas erat. Plurimæ apud Mitylenæos inteſtinæ ſeditiones fuere, & plu-

res

res tyranni civitatem oppreſſere, inter qvos & Pittacum numerant. Sed is ad dominatus eruendos, principatu uſus eſt, non ad tyrannidem exercendam, qui ſublatis tyrannis, mox cives in priſtinam libertatem reſtituit, oſtenditqve ſapienti principatum non eſſe appetendum. Sed neqve libertas diuturna ſperanda eſt civibus neqve perpetuo metuenda ſervitus: altera ſuccedit alteri, ſicut montibus valles. Hanc inſulam (ut Diodorus ait) Pelasgi primum habitavere. Xanthus enim Priapi filius, Pelasgorum qvi ex agro venerant rex, parti Lyciæ imperavit, deinde Lesbum cultoribus vacuam petens, agro Pelasgis dimiſſo, inſulam qvæ Iſſa prius dicebatur, ab eis Pelasgiam vocavit. Septima deinde progenie, ob diluvium tempore Deucalionis factum, cum inſula deſerta remanſiſſet, Machareus in eam pervenit, Cyrnaci Ionis filius apud Achajam natus, eoqve Ionas tranſtulit, & humanitate ac juſtitia plurimum auctus, & hanc & vicinas inſulas poſſedit. Succeſſu deinde temporis Lesbus Lapithi filius in hanc inſulam navigans, ſumpta in uxorem Macharei filia Methymna nomine, apud eum perſeveravit, & claritatem aſſecutus inſulam à ſe Lesbiam nominavit. Fuit & altera Machareo filia Mitylene appellata, quæ nomen civitati dedit, in hoc usqve tempus permanenti. E Lesbo coloni in Chium, & in Samum, & in Rhodum miſſi feruntur. Eæ inſulæ cum ſaluberrimum aërem haberent, & frugibus abundarent: loca verò in continenti oppoſita, propter diluvii humiditatem, peſtilentia & frugum ſterilitate laborarent, Fortunatæ ſunt cognominatæ. Machareus legem valde utilem apud Lesbios edidit, qvam Leonem ab ejus animantis virtute ac robore appellavit. Res Mitylenenſes nunc proſperæ, nunc adverſæ, per multas manus actæ ſunt. Pelasgi, ut diximus, priores inſulam habitavere, cum ſtaret Troja. Poſtea Æoles ſucceſſerunt, deinde Perſarum imperium ſubiit, poſtea Macedonum, deinde Romanorum. Cum Romana res in Conſtantinopolim tranſlata eſſet, ſub Græcorum imperatoribus, varia inſulæ fortuna fuit. Poſtremo cum Kalo Johannes Conſtantinopolitanus imperator à Cantacuceno per arma pulſus, ope Franciſci Gataluſii Genuenſis imperium recuperaſſet, hæc inſula ob gratitudinem auxiliatori tradita eſt, atqve in ejus poſteris usqve in hæc tempora durat. Ab eo qvi nunc regnat, cum frater natu major aliqvandiu rem adminiſtraſſet, in vincula con-

jectus

jectus eſt, publicata cauſa, qvod inſulam Turcis Chriſtianamqve fidem prodere ſtatuiſſet, ut eſt calamitatis infamia comes. Ætate noſtra Turcarum claſſes ſæpenumero in Lesbum delatæ, homines & armenta abegerunt, nihil extra urbium mœnia relinqventes, qvarum unam fœminea manu ſervatam tradunt. Oppugnaverat Turcarum exercitus inſulæ oppidum non contemnendum, muriqve partem machina dejecerat; & facta clypeatorum teſtudine irrumpere properabat: nec oppidanis animus erat ad ferendum impetum, aliis deditionem, aliis fugam meditantibus. Sed affuit virgo virilibus armis induta, qvæ, mirabile dictu, ſalutem patriæ peperit. Adhortata enim cives ne hoſtem metuerent, primam ſe Turcis obiecit, ac pro loci fractura depugnans, nonnullos obtruncavit: cujus audaciam admirati oppidani, & ipſi animum reſumpſere, tantamqve hoſtium ſtragem ediderunt, qvantam vix credere qviſpiam poſſit. Turcæ è terra pulſi ægrè in navigia ſe receperũt, qvos Cataluſia claſſis inſecuta, magno detrimento affecit. Laus tamen ſervatæ inſulæ penes virginem fuit, cujus tædet non habere nomen: digna enim erat non minori memoria qvam Sappho: ſed iſti majora præmia in cœleſti patria reſervantur. Epiſcopus Caphenſis Caliſto pontifici maximo nobis præſentibus hæc enarravit, qvi tunc tranſitum per Mitylenem fecerat, ab eccleſia ſua Romam petens. Atqve in hunc modum tota Æolis ac Troas abſoluta eſt, quæ invicem (ut ſæpe diximus) permiſtæ fuerunt. Hæc cum aliundè ſcribere ſtatuiſſemus, tum Federicus Comes Urbinas nos impulit literis clarus & armis, noſtriqve temporis ductor exercitus. Nam cum è Roma Tybur peteremus, obvius in itinere cum parte copiarum ſuarum, dum Chriſtianos eqvites, armorum ſplendorem admiraremur: qvæſivit ex nobis, an priſcorum militiam tàm ſplendidè armatam fuiſſe arbitraremur, reſpondimus: niſi apud veteres hujusmodi armaturæ fuiſſent, non potuiſſe Vergilium atqve Homerum eas deſcribere, qvas & pulcherrimas & ornatiſſimas commemorant, his qvibus noſtra utitur ætas, perqvàm ſimiles. Qvæſivit ulterius Comes qvæ nobis opinio de rebus Trojanis eſſet, nam ipſe eas fuiſſe minimas cenſebat, ſed Poëtarum ſtudio amplificatas: diximus minores fuiſſe, qvam fabulæ ferant: magnas tamen qvando hinc Græcia, inde Aſia in bellum ruit. Etſi enim non tota Cherſoneſus ſub Priamo fuit univerſa, tamen ei ſuppetias miſit, & multi etiam qvi ultra Halyn, & ultra Euphra-

tem habitabant: nec regnum Priami minimum fuit, qvod à Rhyndaco fluvio meridiem verſus Caicum usqve protendebatur, & ulterius circa maris littora usqve Cumam, per ſtadia circiter mille qvingenta in mediterranea. Non ſatis explicare poſſumus orientem verſus qvousqve imperium ejus excurrerit. Nam Troas in mediterraneis Myſiæ Phrygiæqve permiſta fuit, & Myſorum Phrygumqve duces Priamo ſuberant. Diximus regnum ejus in octo ſive novem principatus fuiſſe diviſum, ita enim Strabo refert, ſed qvi fuerint hujusmodi principatus, & qvi duces non ſatis explicat. Videtur tamen Hectorem, Æneam, Antenorem, Pandarum, Aſium, Eurypilum, ac filios Meropis Adraſtum & Amphium, ſimulqve Hippothoum, & Pylæum, inter duces referre: ii fratres erant, & Pelasgis dominabantur, unumqve tantum principatum efficiebant, ſicut & filii Meropis, qvi Adraſtiæ campos, & Pityiam atqve Apæſum poſſidebant. Dardani qvoqve in duos principatus dividebantur ſub Ænea & Antenore conſtituti, Lycii ſub Pandaro, Zelienſes & Aphini ſub Aſio, Ilienſes ſub Hectore, Cetii & Lyrneſſa ſub Pylæo. Qvodqve magna fuerit Priami poteſtas, & ad Lesbum inſulam ſe extenderit, Achilles ipſe teſtatur, qvem ita loqventem inducit Homerus: Ante tuas noramus opes ſpatioſaqve regna, qvod felix pariter Lesbos complectitur, & qvæ comprehendit Phrygiæ tellus atqve Helleſpontus. Non igitur contemnenda ſunt, qvæ de Trojanis dicuntur, nec minima exiſtimanda. Qvamvis nec Ilium nec Ilienſia bella famam æqvarint.

Cap. LXXV.

De Ionia minoris Aſiæ regione, de Mileto & Epheſo, qvæ totius Ioniæ urbes fuere clariſſimæ, de Branchidis oraculum Didymeum Xerxi prodentibus, de viris ex Mileto memoratu dignis, de Latino Endymionis aſtrologi monte. Item de Averno peſtiferas exhalationes habente.

IOnia Æoliæ ſuccedit, qvæ ab Hermo fluvio & urbe Phocea meridiem verſus, usqve ad Mileſiorum & Caricorum montium Poſideum juxta mare procurrit. Pherecides Miletum & Myuntem ad hanc oram perti-

pertinere dixit, & Cares prius Mycalenſia & Epheſia habuiſſe, oram verò ſeqventem Leleges usqve Phocæam & Chium, & Samum: ſed utrosqve ab Ionibus ejectos ad reliqvas Cariæ partes evaſiſſe. Fama eſt multos ex Pyliis cum Melantho Codri patre Athenas conceſſiſſe, & totam hanc gentem cum Ionibus in Aſiam tranſiviſſe, ibiqve duodecim urbes condidiſſe, qvæ Ionicæ & Coloniæ appellatæ ſunt. Androclus Codri Athenienſium regis legitimus filius Epheſum condidit, & Ionum regiam ibi conſtituit: hujus poſteri usqve ad tempora Romanorum reges nominabantur, & honores qvosdam habebant, in certaminibus præſidentes, & purpuram geſtantes regii generis inſigne, qvamvis hodie apud Italiam purpura etiam mercatorum, apud cæteras gentes hiſtrionum geſtamen exiſtat. Neleus Miletum condidit, qvi genere Pyleus fuit, & aram in Poſideo collocavit. Cydrelus Codri filius nothus Myuntem ædificavit, Androcopus Lebedum, Colophonem Andræmon Pylius: Prienem Epitus Nelei filius: Theum prius Athamas: qvapropter Anacreon Athamantidam eam vocavit, poſtea Naudus Codri filius ſpurius; eam auxit Erythras Gnodus atqve is etiam Codri filius nothus: Phocæam Athenienſes cum Philogene: Clazomenas Paralus: Chium Egertius, miſtam multitudinem ducens: Samum Tymbrion, ac deinde Patrocles. Addita eſt loco tertiodecimo Smyrna Epheſiorum opera: nam his olim cohabitabant, cum Epheſus Smyrna vocaretur. Smyrna Amazon fuit, qvæ Epheſum tenuit, urbiqve nomen dedit: Smyrnei à Mileſiis ſecedentes exercitum in eum locum duxere, in qvo poſtea Smyrna condita eſt, non procul ab Hermo fluvio, cum Leleges eum tenerent, qvibus ejectis antiqvam Smyrnam condidere, diſtantem ab ea, qvæ poſtea ædificata eſt ſtadiis viginti: deinde ab Æolibus pulſi Colophonem aufugerunt, & cum Colophoniis redeuntes regionem ſuam recuperavere: ſed de his poſterius dicemus. Nunc de principalioribus agendum eſt, Mileto ſcilicet atqve Epheſo: hæ namqve totius Ioniæ optimæ urbes clariſſimæqve fuerunt: hodie parum habitationis habent, & ruinas magnas oſtendunt. Nam Turcæ regionis Domini nauticarum rerum ignari, & Piratas & Chriſtianorum arma timentes, ad mediterranea ſe contulerunt, Græci tantum, & hi non multum in maritimis urbibus remanſerunt. Diximus ſupra Auſtralem Ioniæ terminum Mileſiorum Caricorumqve montes eſſe, in qvibus Poſideum fuit; ab eo ſeptentrio-

Digitized by Google

nem verſus iter habenti oraculum fuit Apollini Didymæo ſacrum, qvod Branchidæ decem & octo ſtadiis in mediterranea ab eo diſtantes, Xerxi prodiderunt, & cum eo abierunt,ne pœnas darent: ſed ab Alexandro (ut antè diximus) qvamvis ſero, graviter tamen puniti ſunt. Xerxes templum incendit, ſicut cætera Aſiana Epheſo excepto: Mileſii poſtea id reparare aggreſſi, cum & omnium maximum erexiſſent, propter magnitudinem cooperire non potuerunt, ut ſæpe ſpes humanas deſtituunt vires: hinc ad Miletum brevis admodum via fuit. Cretenſes Miletum prius ſupra mare condidere. Sarpedon habitatores ex Mileto Cretenſi deduxit, & urbi nomen ab illo impoſuit, cum prius Leleges hunc locum tenerent: poſtea Neleus urbis locum mutavit, & Iones introduxit. Urbs qvatuor portus habuit, qvorum unus claſſis erat capax: multæ hinc coloniæ exiverunt, & maxima pars Euxini ab his habitata eſt & Propontis, & Helleſpontus, & alia multa loca. Ex Mileto fuere viri memoratu digni, Thales unus è ſeptem ſapientibus, qvi primus Phyſiologiæ ac Mathematicæ autor inter Græcos eſt habitus, & Anaximander ejus diſcipulus, & Anaximandri Anaximenes, & Hecatæus qvi ſcripſit hiſtoriam, & Æſchines orator, non ille qvi cum Demoſthene contendit, ſed alter, qvi aſſumpta nimia erga Pompejum magnum licentia pariter in exilium miſſus eſt. Ruit enim omnis audacia, & moderata tantummodo durant. Hæc civitas, cum Alexandrum excluſiſſet, vi capta eſt, qvemadmodum Halicarnaſſus: prius etiam à Perſis oppreſſa fuerat. Phrynichus tragicus cum actum feciſſet, qvi Miletum à Dario captam oſtendit, mille drachmis ab Athenienſibus mulctatus eſt. Neqve enim ſemper tuto veritas dicitur, ubi cum tyrannis aut plebibus agitur. Ante Miletum in proximo jacuit Lada inſula, & aliæ pleræqve ſtationes Piraticas habentes. Deinceps Latmius occurrit ſinus, in qvo Heraclia oppidulum fuit, & ibi mons Latmius, qvem Hecatæus eum eſſe putat, qvi, ab Homero Pediculorum appellatur, & à Mileſiorum agro per Cariam verſus orientem tendit. In eo Endymionis ſepulchrum in ſpelunca qvadam oſtendebatur. Poſt Heracliam Pyrrha ſuccedit, centum ferè ſtadiis ab ea remota, à Mileto duplum, ſi qvis in ſinum ſeſe inferat. Nam recta navigatio ex Mileto Pyrrham ſtadia triginta continet: adeò longum iter habet littoris prænavigatio. E Pyrrha usqve ad Mæandria oſtia qvinqvaginta ſtadia computaverunt, propter

ſtagna & paludes: ſubminiſtratoriis ſcaphis adnaviganti ſtadia triginta, Myus occurrit, una ſex duodecim Ioniæ civitatibus, qvàm propter hominum paucitatem Mileſii habitavere. Hanc Themiſtocli Xerxes in obſonium dedit, cum Magneſiam in panem, Lampſacum in vinum dediſſet. Huic proxima fuit Thymbria vicus, juxta qvem Avernum eſſe dixere, & ſacrum ſpecu Charonium appellatum, peſtiferas exhalationes habens. Ulterius Magneſia fuit Mæandrum verſus, de qva poſt dicemus. Poſt Mæandri oſtia Boream verſus Prienenſium littus fuit, & ipſa Priene, & Mycale mons feris & arboribus plenus, qvi Samiæ regioni adjacet, & ad eam qvaſi octo ſtadiorum efficit Iſthmum, ultra Trogilium promontorium. Priene à qvibusdam Cadme appellata eſt, qvoniam Philotas ejus conditor è Bœtia venit. E Priene fuit Bias unus è ſeptem ſapientibus. Ante Trogilium parva inſula jacet eodem nomine. Trogilium promontorium pes qvidam eſt, qvi à Mycale procurrit, & alius ei mons adjacet, qvi Epheſii agri eſt, nomine Pactyes, ad qvem mediterranea deflectit: à Trogilio Samum usqve ſtadia inſunt qvadraginta.

Cap. LXXVI.

De Samo Ægei maris inſula, de tabulis, ſtatuis, & coloſſis in ea pulcherrimis, de Polycrate annulum aureum in mare projiciente, & eum paulo poſt in piſcis à piſcatore accepti ventre inveniente, de Pythagora philoſopho, & qvod Calliphontis confabulatoris ſui animam, diu noctuq; ſecum degere dicebat.

SAmus urbs ad Auſtrum ſpectavit, maxima pars ejus in plano fuit, & mari abluebatur: pars in montem aſcendit: ad dexteram naviganti urbem verſus Poſideum fuit, qvod promontorium Mycalen verſus ſeptem ſtadium efficit fretum, & Neptuni templum habuit, ante qvod Narthecis parva inſula jacuit: ad ſiniſtram ſuburbanum fuit, & Imbraſus amnis, & æreum vetuſtiſſimum ſacrari-

crarium, & ædes, qvæ pictarum tabularum armarium erat, & locus ſub divo pulcherrimis ſtatuis plenus, qvarum tria coloſſica opera Myronis erant, ſuper una Baſi ſita. Qvæ cum Antonius abſtuliſſet, Auguſtus Cæſar duo in eandem baſim repoſuit, Palladem & Herculem: Jovem autem tranſtulit in Capitolium, & ſacellum ei conſtruxit, errore ſui temporis imbutus, in qvo idola colebantur & falſorum deorum ſtatuæ. Circumnavigationem inſulæ Sami ſexcentorum ſtadiorum eſſe dixerunt. Ea prius Parthenias dicebatur à Caribus inhabitata, poſtea Anthemus, deinde Melamphylus, poſtremo Samus à qvodam heroë indigena, qvi colonos ex Ithaca & Cephalenia deduxit. Mons qvi inſulam corrigit, Ampelus vocatus eſt. Inſula eſt vino infelix, cum cæteræ circumvicinæ vino optimo abundent. In cæteris rebus feraciſſima, propter qvod bellis afflicta eſt: qvi eam laudant, eam Gallinæ lac ferre dixerunt. Multæ ei cum Athenienſibus inimicitiæ fuerunt, & plurimas tyrannides paſſa eſt. Polycrates & Syloſon fratres cum varia fortuna ejus dominium tenuere. Polycrates adeò clarus fuit, ut etiam mari dominaretur. Is annulum de induſtria gemmis & ſculptura pretioſum in pelagus projecit. Paulò pòſt piſcator qvidam piſcem eduxit, qvi eum devoraverat, in cujus ventre annulus eſt inventus. Qvod cum rex Ægyptius Amaſis intellexiſſet, finem ejus infortunatum dixit, qvi talibus proſperitatibus uteretur. Ille à Perſarum ſatrapa dolo captus, ſuſpenſus eſt. Nam qvæ proſperitas fine clauditur non luctuoſo? Policratis tempore fuit Anacreon Lyricus, tota poëſis ejus mentione plena erat. Mirabilis & ipſius Anacreontis exitus, qvi (ut eſt apud Plinium) acino uvæ ſtrangulatus interiit, magnum fragilitatis humanæ documentum. Pythagoras philoſophus famatus, tyrannidem Polycratis fugiens, urbem deſeruit, & in Ægyptum ac Babylonem diſcendi ſtudio abſceſſit: cumqve reverſus durare tyrannidem inveniſſet, in Italiam navigavit, ibiqve vitam contrivit, totamqve illam Italiæ partem erudivit, qvæ olim Magna Græcia dicta eſt. Illud hic non eſt ſubticendum, qvod Hermippus de Pythagora tradit (ut eſt apud Joſephum) Pythagoras uno confabulatorum ſuorum defuncto nomine Calliphonte genere Crotoniate, illius animam dicebat ſecum degere die noctuqve, ac præcipere, ne tranſiret de loco unde aſinus onus portaret, & ab aqva fœtulenta ſemetipſum abſti-

nCret,

neret, & ab omni blaſphemia recederet: digna verba qvæ memoria teneantur. Syloſon privatus relictus, cum Dario Hyſtaſpis filio, priusqvam regnaret, veſtem qvam ferebat cupienti largitus eſſet, ab eo regnum conſecutus, Sami tyrannidem obtinuit, qvi acerbè imperans urbem hominibus viduavit; ex qvo proverbium fecerunt: Syloſontis opera locus amplus eſt: qvod etiam de multis Italiæ civitatibus noſtro tempore dici poteſt. Nam & Piſa in Hetruria Florentinorum, & Sena paucorum civium opera facta eſt ampla: amplior Aqvileja, atqve Ravenna apud Adriaticum ſinum: ampliſſima juxta Tiberim Roma, non ſine culpa ſuorum civium. Athenienſes miſſo Pericle imperatore, & Sophocle poëta cum eo, Samios non obtemperantes gravi obſidione affecerunt: poſtea duo municipum millia ex ſuis miſerunt, qvi vaſtatam urbem incolerent. In his Neocles fuit Epicuri pater Grammaticæ magiſter, qvem & hic & in urbe Teo educatum ferunt, adoleſcentiam verò Athenis egiſſe, cui Menander comicus æqvævus fuit. Creophylum eſſe Samium tradunt: qvi cum aliqvando Homerum hoſpitem accepiſſet, creditus eſt ab eo inſcriptionem poëmatis obtinuiſſe, qvod Oechaliæ captivitatem vocavere. Sed Callimachus in epigrammate contrarium oſtendit, opus ſcilicet à Creophylo compoſitum, Homeri tamen exiſtimatum. Qvidam hunc Homeri magiſtrum fuiſſe tradunt, qvidam non hunc, ſed Ariſteum Proconneſium: qvicunqve is fuerit, multo eſt à diſcipulo ſuperatus.

Cap. LXXVII.

De Icaria inſula & qvæ de ea dicta ſunt fabuloſa, de Ortygia inſula in qva Latona peperiſſe fertur, de Curetibus & Epheſiæ Dianæ templo nonnihil ſcitu digniſſimum. Item qvi apud Epheſum viri memoratu digni fuerint.

SAmo adiacet inſula Icaria, à qva Icarium pelagus nominatur. Ea ab Icaro Dædali filio nomen habuit, qvem dicunt paternæ fugæ comitem, cum ambo pennati à Creta aufugiſſent, in hoc loco cecidiſſe, via non ſervata qvam pater oſtenderat. Nam cum

cum celſius ſe ad ſolem extolleret, liqvefacta cera pennæ effluxerunt. Fabuloſa hæc, documentum tamen habent, mandata parentum ne filii contemnant. Inſulæ ambitum trecentorum ſtadiorum eſſe dixerunt, & in ea Dianæ templum, Tauropolium appellatum, & oppidulum Oenoem. Diſtat à Samo ſtadiis octoginta; cum defeciſſent in ea homines, Samii pro paſcuis uſi ſunt. Poſt Samium fretum, qvod Mycalen reſpicit Panionia fuit, tribus ſtadiis ſupra mare: ubi Panionia, communia omnium Ionum feſta Neptuno Heliconio celebrabantur, qvæ qvamvis in agro Epheſio fierent, Prienenſes tamen ſacrificiis præerant. Proxima huic loco Neapolis fuit, qvam Epheſii pro Marātheſio agro cum Samiis permutarunt. Deinde Pygella oppidum, ubi Agamemnon Munichiæ Dianæ templum edidit, & *Pygalios* dimiſit, gentem morbis defatigatam, qvos natibus agnatos Pygas vocant: unde locus nomen accepit. Exin portus fuit nomine Panormus, & Dianæ Epheſiæ templum memorabile, deinde civitas ipſa: de qvibus mox dicemus. In eadem ora paulò ſupra mare Ortygia fuit, lucus omnis generis materiæ pulcherrimus, præſertim cypariſſo. Cenchrius amnis per eum fluebat, in qvo dicunt Latonam ex partu lotam. Hic enim eam peperiſſe fabulabantur, & nutricem partus Ortygiam fuiſſe: adytum in qvo peperit, & proximam deam, ad qvam primo poſt partum qvieverit, oſtendentes: & montem luco imminentem nomine Solmiſſum, in qvo Curetas armorum ſonitu Junonem obtuderint, ex æmulatione inſidiantem, eoqve modo Latonæ partum eam latuiſſe. Scilicet ea diis cura erat, & adulterinis partubus implere cœlum oportebat. Urbem Epheſum Cares & Leleges habitavere, ſed cum maximam eorum partem Androclus ejeciſſet, eam ex his ſupplevit, qvi ad ſe circa Athenæum & Hypelæum convenerant, aſſumpta prætermontana Coriſſo proxima: atq; in hunc modum uſq; ad Crœſi tempora habitata fuit. Poſtea à prætermontana deſcendentes circa templum habitavere, usqve ad Alexandri tempora. Lyſimachus condita urbe alio loco magis eminenti, cum homines non libenter eò migrarent, obſervato vehementi imbre canales obſtruxit, urbemqve ſubmerſit, atqve ita cives vel invitos traduxit, urbemqve de uxoris nomine Arſinoen appellavit, ſed antiqvum nomen obtinuit. In ea ſenatus conſcriptus erat, cum qvo & hi conveniebant, qvi vocati dicebantur, & omnia admini-

adminiſtrabant: qvemadmodum Venetiis cum domino & duce togati conveniunt. Dianæ templum primus Cherſiphron mire fabricatus eſt, poſtea aliud fecit majus illo, qvod Heroſtratus famæ gratia incendit. Senatus decretum edidit, ne qvis ejus nomen literis mandaret, dignum ſupplicium: ſed minimè obtemperatum eſt, qvando usqve ad noſtram ætatem ſacrilegi nomen pervenit, verum cum infamia & dedecore, cujusmodi & Neronis nomen, & proditoris Judæ: & ejus, qvi nunc vivit, Sigismundi Malateſtæ invidioſum eſt nomen. Epheſii incenſo templo, cui Xerxes pepercerat, aliud præſtantius conſtruxerunt, mulierum ornamentis & multis operibus ad id collatis, non ut Timæus Tauromenitanus ait ex Perſarum depoſitis, cum nulla eſſent: & ſi qva fuerant, cum templo conflagraverant. Ferunt Alexandrum, cum templum inſtaurari accepiſſet, factas & futuras impenſas polliticum, ſi ejus rei titulus ſibi adſcriberetur, illos ajunt renuiſſe, Epheſiumqve laudibus qvendam attollunt, qvi regi dixerit, non decere Deum diis qvicqvam dedicare. Norat ſcilicet amicam regibus adulationem eſſe, & in magna fortuna plurimum poſſe. Sed Alexander ab India reverſus, & veneno apud Babylonem hauſto, mortalem ſe eſſe cognovit, qvamvis Deus exiſtimari vellet. Cheromocrates ultimo loco templum inſtauravit, qvi Alexandriam conſtruxit in Ægypto, & Alexandro pollicitus eſt, ſe montem Athon in ejus formam fabricaturum: facturumqve duas urbes, alteram ad dexteram, alteram ad ſiniſtram: ita ut ab altera in alteram amnis afflueret. Sed homines facilè ea promittunt, qvæ ventura in periculum non creduntur. Ædes plena fuit Praxitelis operibus, & nonnulla Thraſonis inerant. Sacerdotes eunuchi honore maximo potiebantur: cum his virgines aliqvas ſacras eſſe oportebat. Templum Aſylum erat, cujus libertatis termini ſæpe mutati ſunt. Alexander ad ſtadium extendit, Mithridates paululum plus addidit. Antonius etiam urbis partem comprehendit. Auguſtus Cæſar id irritum fecit, qvod multis cauſam malefaciendi præſtabat. Sentiunt id Romani, apud qvos tot ſunt aſyla, qvot Cardinalium ædes, in qvibus ſervati fures atqve ſicarii, urbem alioqvi pacatam & nobilem veluti latronum ſpeluncam efficiunt. Epheſus navale & portum habuit, & loci opportunitate multum crevit, & maximum citerioris Aſiæ emporium fuit. Viri memoratu

X digni

digni ex ea fuerunt, Heraclitus cognomine Scotinus & Hermodorus, qvi propter excellentiam ingenii & doctrinam, & qvia frugi erat, in exilium miſſus fuit, dicentibus Epheſiis: Nemo noſtrum frugi eſto, alioqvi cum aliis ejiciatur. Propter qvod ait Heraclitus, dignos eſſe Epheſios, ut omnes ſtrangularentur. Pari ſupplicio & Nurſinos dignos cenſuiſſet, qvi literatos ex Concilio pellunt. Epheſius fuit etiam Hipponax poëta, & Parrhaſius pictor, & Appelles, & Alexander orator, & Theodotion Judæus, qvi ſacram ſcripturam interpretatus eſt. Timotheus apoſtoli Pauli comes apud Epheſum epiſcopatum accepit. Irenæus dicit Epheſiorum eccleſiam à Paulo qvidem fundatam fuiſſe, ſed à Joanne ædificatam, qvi ſupra pectus Domini in cœna recubuit. Is enim non ſolum Epheſinæ, ſed omnium eccleſiarum, qvæ erant in Aſia, gubernacula ſuſcepit, & usqve ad Trajani tempora prudentiſſimè rexit, poſt Domitianum ex inſula regreſſus. Polycarpus Smyrneorum epiſcopus referre ſolebat Joannem apoſtolum, cum balneas apud Epheſum aliqvando lavandi gratia fuiſſet ingreſſus, & Cerintum ibi vidiſſet, continuo exiluiſſe, dixiſſeqve: fugiamus hinc, ne balneæ ipſæ corruant, in qvibus Cerintus lavatur veritatis inimicus. Tanta erat apud illos fidei fundatores cura, ne ab hæreticis inficerentur: qvorum conſortia noſtra ſecula facile admittunt, non ſine magno religionis damno. Duo fuerunt apud Epheſum ſepulchra, & utrumqve Joannis appellabatur. Nam & duo Joannes fuerunt, qvorum etſi alter non fuit apoſtolus, magnus tamen vir extitit, & eum Papias Hieropolitanus epiſcopus audivit, & ſunt qvi Apocalypſim illius eſſe aſſerunt, qvibus non conſentit eccleſia, qvæ ſub nomine apoſtoli legit Apocalypſim. Hic Druſiana fuit mulier ſanctiſſima, & apoſtoli amantiſſima, qvę ut reverſum eum ab exilio cernere mereretur, à mortuis ſuſcitata eſt. Multa in hac urbe dilectus à Chriſto diſcipulus ſigna peregit, & tandem dormitione ſua eam honoravit. Antrum ejus ibi oſtenditur, in qvo multa ſcripſit, id ſacrum incolæ habent. Una qvoqve ex filiabus Philippi apud Epheſum ſepulta eſt. Pauci nunc habitatores in urbe ſemidiruta morantur, & ii Græci non parum ab Romana eccleſia diſſidentes. Epheſinus epiſcopus diſputator vehemens ſub Eugenio qvarto Florentinum concilium adiit, nunqvam tamen ſæpe & multum rogatus veritati acqvieſcere voluit. Poſt Epheſum Cayſtri oſtia ad ſeptentrio-

nem

Digitized by Google

nem ſeqvuntur, & deinde lacus nomine Selinuſius, ex pelago refuſus, deinde alius in eum confluens, qvi deæ ſacri, magnos proventus templo afferebant. Reges eos abſtulerunt, Romani reſtituerunt, poſtea publicani ſibi vendicavere. Artemidorus legatus Romam miſſus lacus deæ recuperavit, & Heracleotim qvæ deſciverat evicit, propter qvas res aurea affigie in fano donatus eſt.

Cap. LXXVIII.

De Colophone, & qvi ex ea viri fuere clari, de Lebedo, & qvod eo in loco ſcenicorum hiſtrionum fuerit collegium, de Erythris civitate Jonica, de Coryco monte à qvo & Corycæi Piratæ ſunt dicti.

PAulo ulterius Galleſius mons aſſurgit, & civitas Colophon Jonica, & ante eam Apollinis Clarii lucus, in qvo tradunt Calchantem augurem cum Amphilocho Amphiarai filio, è Trojano bello re[illegible]m declinaſſe, & Mopſum augurem ex Mantho Tireſiæ filia na[illegible]nveniſſe, ac propoſitis qvæſtionibus cum eo contendiſſe, & alterum de fructibus caprifici, alterum de prægnante ſue qvæſiviſſe, victumqve Calchantem mœrore obiiſſe. Colophonii navales opes ſatis amplas habuere, & in eqveſtribus certaminibus tantum excelluere, ut victoriam inde futuram ſperarent, unde Colophonius pugnaret eqvitatus, & in proverbiis dicerent: *Colophonem addidit*: cum ſumma operi manus imponebatur. Par gloria apud Italos ſuperiori tempore Peruſinorum fuit, nec adhuc prorſus extincta eſt. Majus tamen hodie Sfortiadum nomen habetur, & major eqvitatus, qvi Longobardorum imperium armis adepti ſunt. Ex Colophone fuit Mimnermus tibicen, & elegiæ poeta. Item Xenophanes phyſicus, qvi poëmata de Pſyllis edidit, & Polymnaſtus muſicus: ſunt & qvi Homerum hic ortum dicunt. Ab Epheſo Colophonem usqve ſtadia numerant recta navigatione ſeptuaginta: po-

Digitized by Google

ſtea Coracium montem collocant, & inſulam Dianæ ſacram, in qvam cervas parituras tranare crediderunt, tanqvam Diana numen haberet, & opem poſſet animalibus afferre. Lebedus deinde ſuccedit, centum & viginti ſtadiis à Colophone diſtans. Hoc in loco Scenicorum hiſtrionum collegium fuit, qvi ludos ac certamina Libero patri qvotannis celebrabant. Prius Teo habitaverant, qvæ conſeqvens Ionum civitas erat, ſed orta ſeditione Epheſum confugerunt. At cum Attalus eos in Myonneſo collocaret, qvi locus inter Teum & Lebedum medius erat, Tei Romam miſerunt oratum, ne Myonneſum ſibi admuniri paterentur: Romani illos Lebedum transmiſere, ubi propter hominum paucitatem benignè ſuſcepti ſunt. Teos à Lebedo centum viginti ſtadiis procul fuit, in peninſula portum habens, Anacreontis Lyrici patria: cujus tempore Tei relicta domo Abderam Thracum urbem migraverunt, cum Perſarum contumelias ferre non poſſent. De Apelicone diximus, qvi Tejus fuit, & Hecatæus hiſtoricus. His in locis pulchra Cherſoneſus eſt, qvam Tei & Erythræi habitaverunt, & Clazomenii. Chalcides Iſthmum facit, cujus auſtrale latus Tei habuerunt, boreale Clazomenii, extrema Cherſoneſi Erythræi. Chalcidibus lucus imminebat, Alexandro Philippi filio dicatus, in qvo Iones ludos, Alexandria vocatos, qvotannis celebrabant. Circumnavigatio Cherſoneſi ſtadia plusqvam mille continuit. In fronte Erythræ civitas Ionica fuit, qvæ portum habuit, & qvatuor oppoſitas inſulas admodum parvas. Priusqvam Erythras perveniretur, oppidulum Eræ fuit, deinde Teum, poſtea Corycus mons excelſus, & portus Caſyſtes ſub eo: & alii nonnulli. Tota Coryci præternavigatio latronibus plena fuit, qvi Corycæi dicebantur. Hi per varios diſperſi portus, mercatorum conſilia explorabant, eosqve ſolventes in alto aggrediebantur & diripiebant. Hinc factum eſt, ut omnes curioſi, occulta ac ſecreta auſcultare conantes, Corycæi appellarentur, & in proverbio diceretur: *Hunc ergo Corycæus auſcultavit*, cujus conſilia ſecreta patefacta ſunt. Poſt Corycum Halonneſus inſula jacet, deinde Argennum promontorium agri Erythræi, qvod Chiorum Poſidio proximum fuit, ſexaginta ferè ſtadiorum interjacente freto. Inter Erythras & præcipitium, qvod in boreali parte Cherſoneſi reperitur Clazomenis proximum, Mimas aſſurgit, mons altiſſimus, felix, atqve arboribus plenus: deinde

de vicus Cybelia, & promontorium nomine Melæna, ubi molæ effodiebantur. Ex Erythris Sibylla fuit, qvam numine afflatam crediderunt: antiqva ſanè mulier & divinatrix: & tempore Alexandri alia qvædam eodem modo futura prædicens, nomine Athenais. Ex eadem civitate fuit Heraclides Hierophilus medicus, Apollonii condiſcipulus, ejus qvi Mus eſt cognominatus.

CAP. LXXIX.

De Chio inſula, deq; in eo vino Ariuſio Græcanicorum optimo. Item de Maſtiche ibi naſcente.

CHius inſula nongentorum ſtadiorum ambitu continetur. Urbs in ea portum habuit optimum, ſicut & hodie. Si qvis circumnaviget, & inſulam à dextris habeat, locum primo inveniet, ubi Poſidium fuit: deinde Phans, portum profundum: poſtea ubi Apollinis templum erat, & palmarum lucus. Deinceps litus auſtrale, qvod ſtationes habet: mox alterum littus, Leus appellatum. Deinde Melæna promontorium, cui oppoſita eſt Pſyra inſula excelſa, qvadraginta ſtadiorum ambitu, & urbs ejusdem nominis. Deinde Ariuſia, locus aſper & importuoſus, ſtadiorum trecentorum, qvi vinum fert Græcanicorum optimum: propter qvod Chii nomen aſſecuti ſunt. Huic ſuccedit mons Pelinæus, omnium ejus inſulæ altiſſimus, ex qvo marmor effoditur. Viros protulit Chius memorabiles Ionem tragicum & Theopompum hiſtoricum, & Theocritum ſophiſtam. De Homero ambiguitas eſt, Chii ſuum civem eſſe volunt, atqve eos in teſtimonium adducunt, qvi Homeridæ vocabantur, ab illius genere profectos, qvorum Pindarus meminit, & cantores optimos eſſe dixit. Chii olim claſſem habuere, & maris imperium & libertatem ſibi vendicarunt. Hujus inſulæ ſicut & aliarum varii caſus fuere, poſtremo ruente Conſtantinopolitanorum imperio, in Genuenſium poteſtatem facta eſt, qvi eam non ſine magno diſcrimine contra Turcarum impetum defenderunt. Maſtiches hic naſcitur, qvæ res Genuenſium reipublicæ magnum emolumentum affert: ſunt qvi ajunt

Digitized by Google

nusqvam alibi naſci, qvod non credimus. Ait enim Strabo in Lybia, regionem eſſe Cyreneis proximam, qvæ Silphium id eſt maſtichen gignit: qvamvis Barbari odio qvodam ingruentes, radices ejus penè omnes eruerint. Sed poſſent alia qvoqve loca ejusdem naturæ inveniri, ex qvibus difficile ſit ad nos aliqvid aſportari, mercatoribus ea inferentibus, qvæ facilius haberi poſſint.

CAP. LXXX.

De Clazomenis & Smyrneorum ſinu ac civitate, de Leucis gentibus, & qvod apud eas P. Craſſus in prælio occubuerit.

POſt præcipitium Clazomenæ ſeqvuntur, qvæ octo inſulas in fronte habitatas habuerunt. Hæc Anaxagoræ phyſici patria fuit, Anaximeni Mileſio familiaris. Auditores ejus commemorantur Archelaus phyſicus, & Euripides poëta. Deinceps Smyrneorum ſinus & civitas ſuccedit, ſubinde alius ſinus, & antiqva Smyrna, diſtans à nova ſtadiis viginti. Lydii Smyrnam everterunt, qvæ per annos qvadringentos vici modum retinuit. Antigonus eam ſuſcitavit, Lyſimachus ampliavit, deinceps omnium pulcherrima facta. Pars ejus in monte ſita fuit, ſed pars maxima in campo: portum habuit & gymnaſium, & matronarum locum, & vias in rectum diſtinctas, lapidibus inſtratas, & porticus qvadratas magnas & altas, & bibliothecam, & Homerum cum ejus ſtatua. Nam & hæc civitas hunc ſibi poëtam maximè vendicavit, & nummo æneo utebatur, qvi Homerius vocabatur. Melas amnis mœnia præterfluebat: ſed cloacarum commodo caruit, propter qvod imbrium tempore excrementa fluitabant è vaſis dimiſſa. In hoc Dolabella Trebonium obſidione cepit, unum ex his qvi C. Cæſarem dolo occiderunt, & multas urbis partes diruit. Patrum noſtrorum memoria Tamerlanes Parthus, hanc urbem funditus evertit Rhodiis parentem. Poſt Smyrnam Leucæ fuere, parvum oppidum, qvod Ariſtonicus poſt Attali Philomatoris obitum ad defectionem produxit, & putans ſe regia ſtirpe natum, imperium ſibi vendicare cogitavit. Sed prælio ſuperatus ab Epheſiis, in

Mediterra-

Digitized by Google

mediterraneam confugiens, hominum inopum ac ſervorum ad libertatem vocatorum, qvos Heliopolitanos appellabat, tumultuariam manum congregavit: Thyatiramqve & Apolloniadem capiens, alias civitates invadebat: qvæ ſuis viribus & aliqvorum regum auxiliis ejus impetum ſuſtinuerunt. Qvinqve tamen legati Romanorum in bellis contra Ariſtonicum fatigati ſunt, & deinde conſul P. Craſſus, qvi in prælio apud Leucas occubuit. Deinde M. Perpenna, qvi capto Ariſtonico qvoqve Romam miſſo, bellum abſolvit: Ariſtonicus in carcere obiit, qvamvis honeſtiori titulo bellum geſſiſſet qvam noſtri prædones Italici, qvi ex infima plebe nati, qvamprimum militare cœperunt, urbes ſibi & regna deberi putant, multos tamen digna ſupplicia exceperunt. Manlius Aqvilius conſul cum decem legatis in Aſiam miſſus, ea qvæ Ariſtonicus occupaverat, in provinciæ formam compoſuit. Poſt Leucas in ſinu Phocea fuit Athenienſium colonia, unde profecti ſunt qvi Maſſiliam apud Gallos non procul à Rhodano condidere, de qva ſuo loco dicemus.

Cap. LXXXI.

De Magneſia, & de juxta eam Thorace monte, apud qvem Daphita grammaticus, propterea qvod reges verſibus inceſſerat, cruci eſt affixus, unde & proverbium (Cave à Thorace) natum eſt. Item de Trallibus, & ex eis viris illuſtribus, de Niſſa, & mirabilis naturæ antro Coronio.

DEinceps Ionum fines atqve Æolum, qvos in Mediterraneis ſeparare arduum eſt, ſicut & Phrygas & Myſos & Cares in mediterranea. Oræ Ionicæ via fuit qvæ ab Epheſo uſqve Mæandrum & Antiochiam protendebat, per loca Lydis Caribus, & Græcis admiſta, inter qvæ prima erat Magneſia, qvæ ad Mæandrum vocabatur, cui propinqva fuit: ſed vicinior Lethæo qvi fluit in Mæandrum, ex Pactio cadens Epheſiorum monte. Magneſia in campo jacuit juxta montem, qvi Thorax appellabatur, in qvo dicunt

Digitized by Google

dicunt crucifixum fuiſſe Daphitam grammaticum, proptereà qvod reges verſibus inceſſeret. Ex qvo proverbium tractum eſt: *Cave à Thorace.* Neqve enim conſultum eſt in eos ſcribere, qvi poſſunt proſcribere. Malè hæc animadvertit Sigiſmundi Malateſtæ poëta, qvem cum ſuo domino non Thorax, ſed durior eo ultima fœtentis horti expectabat cella. Magnetes à Delphis profectos putant, qvi Didymos montes in Theſſalia coluerunt. Hæc urbs Dianæ fanum habuit, qvod magnitudine & multitudine rerum dedicatarum ab Epheſio ſuperabatur: artificio verò & ſtructuræ concinnitate longè præſtabat. Magnetes olim à Treribus funditus deleti fuerunt, qvæ gens Cimerica diu ſecundis rebus uſa eſt, poſtea Mileſii eum locum occupavere. Viri ex Magneſia clari extiterunt Hegeſias orator, qvi Aſiatici ſtyli autor fuit, immutato more Attico, qvi tunc vigebat: & Simon modulator, qvi & ipſe corrupto priſco cantandi inſtituto, novum introduxit. Item Cleomachus pugil, qvi in amorem ancillæ incidens, qvæ à Cinædo alebatur, Cinædorum & orationem & mores eſt imitatus, propter qvod minoris pretii habitus eſt. Poſt Magneſiam via eſt qvæ Trallis ducit, mediterraneam à ſiniſtris habens, à dextris Mæandri campum, qvem Lydi ſimul & Cares, & Iones, & Mileſii, & Æoles habitabant: Eademqve locorum ratio fuit usqve Nyſſam & Antiochiam. Trallianorum urbs in vertice qvodam plano ſita fuit, qvi promontorium natura munitum habuit, & circuitum abundè ſeptum. Multus in ea populus & opulentiſsimi cives fuere, & inter principales Aſiæ, qvi Aſiarchæ appellabantur, ſemper aliqvi ex Trallianis erant. Inter hos Pythodorus fuit, vir ab initio Nyſſaënſis, poſtea propter claritatem huc migravit, Pompejoqve amiciſſimus fuit, & regales opes ſupra duo millia talentorum poſſedit, qvas à Julio Cæſare venundatas, cui propter Pompejum erat infenſus, poſtea redemit, & filiis non minores reliqvit. Hujus filia Pythodoris fuit Ponti regina, cujus ſupra meminimus. Trallianus Menodorus vir doctus & Lariſſæi Jovis ſacerdos, ab amicis Domitii Ænobarbi accuſatus, tanqvam claſſem prodidiſſet, ab illo interemptus eſt: tanta eſt delatorum potentia. Oratores clari fuerunt Dionyſocles, & Damaſus Scombrus. Hanc urbem ab Argivis & Thracibus conditam ferunt, & aliqvandiu circa Mithridatis tempora ſub tyrannide filiorum Cratippi fuiſſe. Hic una è ſeptem ecclesiis

cleſiis fuit; ad qvas ſcripta eſt Joannis Apocalypſis. Nyſſa ad Mediterraneam jacuit ſupra Tralles ad orientem, & maxima ex parte monti accubuit, torrente qvodam diviſa, qvi convallem efficit, ponte tamen conjuncta. Inter Tralles atqve Nyſſam vicus fuit, Acharaca nomine, & Plutonium luco ſumtuosè circumdatum, & Plutonis ac Junonis delubrum, & antrum Charonium natura admirabile, in qvo ægrotantes multos dies jejuni & qvieti permanentes excubabant, & aliqvando ex propriis inſomniis ſacerdotum conſilio curas recipiebant. Non procul à Nyſſa trans Mæandrum multæ habitationes fuere, & ultra urbem in monte Aroma. o. litera correpta, unde vinum Aromenſe ex mediterranneis optimum judicarunt. Viri è Nyſſa illuſtres fuere, Apollonius philoſophus Stoicus, Panætii familiaris, & Menecrates Ariſtarchi diſcipulus, & Ariſtodemus ejus filius, qvem valde ſenem juvenis admodum audivit Strabo. Item Soſtratus Ariſtodemi frater, & alius Ariſtodemus ejus conſobrinus, qvi magnum Pompejum erudivit. Trans Mæandrum meridiem verſus, his in locis ad Cariam cuncta pertinebant. Superius verò ad orientem loca permiſta fuere, & modò Phryges, modò Lydi, modò Myſii urbes coluerunt, invicem coëuntes.

Cap. LXXXII.

De Mycale monte, de Hierapoli urbe, & qvod aqvas caldas habeat, qvæ in Tophum durabantur. Item de ore Plutonio non nihil mirum creditu.

Mycale mons eſt, qvi à Celænis incipit, & in occidentem vergit: ejus oppida verſus Celænam & Apamiam, partim Phryges, partim Myſi ac Lydi occupaverunt, partim Cares & Iones. Flumina qvoqve eodem modo ſe habebant, præſertim Mæander Cayſtriano campo, qvi inter mediterraneam cadit, & Tmolum montem. Continuus fuit orientem verſus, Cilbianus campus multus & bene habitatus, qvi regionem optimam habuit. Poſtea Hyrcanius, cui Perſæ nomen impoſuere, & Hyrca-

Digitized by Google

nos incolas adduxere. Pari modo & Cyri campus ſic à Perſis appellatus, deinde Peltinus jam Phrygius, & Cillanus & Tabenus, in qvo ſemi Phrygia fuerunt oppida, Piſidicum qviddam obtinentia. Superantibus verò Mediterraneam inter Caras & Nyſæum agrum, trans Mæandrum ad meridiem usqve in Cibyrenſem & Cabalenſem regionem, contra Laodiceam urbs fuit Hierapolis, ubi aqvæ calidæ ſcaturiebant, qvæ in tophum admodum facile durabantur, & Os Plutonium in parvo qvodam montis ſupercilicio ita commenſuratum, ut hominem ſuſcipere poſſet, mira profunditate: cui vallum præpoſitum erat qvadratum ambitu ſemijugeris, nebuloſa & craſſa caligine plenum, ut vix ſolum diſcerni poſſet: exterius tranqvillo cœlo aër innoxius. Animal ſi qvod ingrederetur, ſtatim moriebatur, & tauri introducti mox cadebant, educebanturqve mortui. Strabo ſe paſſeres immiſiſſe ait, qvi ſubito expiraverint. Galli exſecti usqve ad os illæſi appropinqvabant, & immergebantur, nec delebantur, qvousqve poſſent ſpiritum continere. Apud Hierapolim aqva qvædam adeò tingendis lanis idonea fuit, ut ex radicibus tincta cum his decertarent, qvæ ex vermiculo purpuraqve tingebantur: atqve hactenus de Ionibus aliisqve gentibus, qvæ cum eis coierunt.

Cap. LXXXIII.

De Caria, & apud Halicarnaſſum Mauſoleo. Item de Salmaci fonte celeberrimo.

CAriam, qvam propriæ Aſiæ ultimam partem fecimus, Strabo à Borea Mæandri flumine clauſit, ab occidenti Icario & Myrtoo pelago, à meridie Rhodienſi, ab ortu Lyciis & aliis gentibus: magnamqve Tauri montis partem in Caria concluſit, oram omnem Rhodiam ei attribuens, qvæ meridionalis eſt. Nos partitioni noſtræ inhærentes, Cariam inter Mæandrum & montem Taurum collocabimus, reliqva Lyciæ attribuemus, qvanqvam Miletum & alia pleraqve maritima loca Ioniæ attribuerimus, qvæ Iones condidere. Principium nobis Halicarnaſſus præſtabit, qvæ prius Zephyra dicta eſt, & Cariæ principum regia fuit, circa initium Tauri

ri ſita. Hujus urbis varii caſus fuere. Hecatomnus Cariæ rex tres filios habuit, Mauſolum, Idryeum, & Pixodorum: & filias duas, è qvibus Artemiſia natu grandior, Mauſolo majori ex fratribus nupſit: Idryeo, qvi ſecundus erat, altera ſoror nomine Ada. Mauſolus regnum obtinuit, qvo mortuo uxor imperium habuit, qvæ ſepulchrum illi conſtruxit adeò magnificum, ut ex ſeptem ſpectaculis orbis hoc unum cenſeretur, & nihilominus Artemiſia tabe conſumpta eſt propter luctum, qvem ex viro ſuſceperat. Trogus Artemiſiam Halicarnaſſi reginam in auxilium Xerxi adverſus Græcos veniſſe commemorat, inter priores duces acerrimè bellum cientem: & in Xerxe qvidem muliebrem timorem, in Artemiſia virilem audaciam fuiſſe. Incertum an hæc Mauſoli conjunx fuerit. Poſt Artemiſiam Idryeus imperavit, cui ex morbo abſumpto pariter ſucceſſit uxor. Pixodorus autem, qvi reliqvus erat ex filiis Hecatomni, hanc ejecit, & Perſicarum partium ſatrapem ad communicationem imperii accivit, qvi eo defuncto Halicarnaſſum tenuit, & adventantis Alexandri ſuſtinuit obſidionem. Huic Ada Pixodori filia conjunx erat. Altera verò Ada Hecatomni à Pixodoro ejecta ad Alexandrum confugit, opemqve ad capiendam urbem ei præſtitit, propter qvod Regina ab eo declarata eſt, & ad obſidendam arcem dimiſſa, qvam paulò pòſt obtinuit. Apud Halicarnaſſum Salmacis fons caluminatus eſt, qvod eos emolliat, qvi inde bibant: ſed veroſimilius eſt divitias & victus incontinentiam mollicici cauſam præbuiſſe. Ex Halicarnaſſo fuit Herodotus hiſtoricus, qvem poſtea Thurium vocavere, eo qvod particeps fuiſſet coloniæ in Thurios miſſæ, & Heraclitus poëta Callimachi ſodalis, & alter hiſtoricus Dionyſius. Deinceps Temerium ſeqvitur Myndiorum promontorium, qvod Scopiæ Ptolemæus appellat, ei Scandaria opponitur Coum promontorium, à qvo diſtat ſtadiis qvadraginta.

Cap. LXXXIV.

De Coo maris Ægai inſula, Langoum à noſtris jam dicta, deqve in ea Venere ab Apelle picta, & qvod in ipſa domus Hippocraticæ oſtendantur adhuc ruinæ.

COorum urbs antiqvitus Aſtypalæa vocabatur, & in alio loco habitabatur ad mare: Poſtea propter ſeditionem inde migratum eſt, & juxta Scandariam civitas ædificata, qvam (ſicut inſulam) Coum appellavere: qvæ olim magna fuit, optimè habitata, & aſpectu jocundiſſima, iis qvi eo navigabant. Ambitus inſulæ qvingentis & qvinqvaginta ſtadiis clauditur, tota fertilis, & optimo vino abundans, ſicut Chius & Lesbus. Ad auſtrum promontorium habet nomine Lacterium, in qvo Haliſarna locus fuit. Ad occiduas partes Drecanum habuit, & vicum nomine Stomalimnes id eſt, os paludis. In ſuburbano Coi Æſculapii templum fuit valde inſigne, & multis donis opulentum: inter qvæ nuda Venus erat, qvæ poſta Julio Cæſari Romæ dicata eſt. Auguſtus eam patri poſuit, ut generis parentem. Apellis hanc picturam crediderunt, pro qva remiſſa Cois centum talenta ex imperato tributo dicunt: tanti erant illius artificis opera. Ex hac inſula Hippocrates fuit divinus ille medicus, cujus adhuc extant opera, & Simus ejusdem artis & Philetas poeta, & Nicias, qvi Coorum tyrannus fuit, & Ariſton Peripatetici auditor & hæres, & Theomneſtus vir clarus, cantor nobilis, & in adminiſtranda republica Niciæ æmulus. Hanc inſulam ætate noſtra Rhodii habuere, qvam Turcæ diris calamitatibus afflixerunt, noſtri Langoum hodie vocant: ruinas ibi domus Hippocraticæ oſtendi aſſerunt, & hortum, in qvo medicas herbas habuit in ora continentis.

Cap.

Cap. LXXXV.

De Aſtypalæa maris ejusdem inſula, ex Cycladibus una, & qvod in ea Dianæ Myndiadis templum fuit, qvod circumplui crederetur, dein mediterraneis tribus memoratu dignis urbibus Mylaſis, Stratonicia, & Alabandis.

PRope Myndium agrum Aſtypalæa promontorium aſſurgit, & Zephyrion, poſtea Myndus ipſa ſeqvebatur, qvæ portum habuit: deinde Bargylia civitas, & inter hæc Carianda lacus, & inſula eodem nomine, à Caryandenſibus habitata. Unde Scylax ortus eſt, antiqvus rerum conſcriptor. Prope Bargylia Dianæ Myndiadis templum fuit, qvod circumplui crediderunt: ut erat gentilium dementia. Ex Bargyliis vir clarus fuit, Protarchus Epicureus, præceptor Demetrii, qvi Lacon appellatus eſt, ſi modo claritas ulla debetur Epicuri ſectatoribus, qvorum Deus voluptas fuit. Deinde Iaſſus in inſula qvæ continenti adjacet, ſita fuit, & portum habuit, cujus incolæ magna ex parte victum ex mari captabant, cum ſterilem regionem haberent, piſcoſam tamen. Fama eſt Iaſſios, cum citharœdum qvendam audirent, ut tintinnabulum increpuit, qvod erat vendendorum piſcium ſignum, ilico omnes à foro piſcium diſceſſiſſe, præter unum ſurdaſtrum. Citharœdum propius ad illum acceſſiſſe, gratiasqve egiſſe, qvi & ſe & muſicam honoraſſet, cum cæteri abiiſſent. Surdaſtrum verò interrogaſſe an jam tintinabulum ſonuiſſet, & affirmante citharœdo, ſurrexiſſe pariterqve diſceſſiſſe. Tantum diſtant inter ſe palati voluptas & aurium. Ex Iaſſo ſuit Diodorus dialecticus cognomento Cronus. Poſt Iaſſum Mileſiorum Poſidium ſeqvitur, ubi Ioniæ templum fecimus. In Mediterranea tres urbes memoratu dignæ fuerunt Mylaſa, Stratonicea, Alabanda: cætera caſtella magna ex parte ſub his fuere. Mylaſa in campo jacuerunt admodum fertili, cui ſupra verticem mons imminebat, & albi lapidis vena, qvæ ad publicas & privatas fabricas magnum præbuit adjumentum: urbs enim & porticibus, & templis, pulcherrimè inſtructa fuit. Sed mirandum

eſt, qvod tam erecto & acclivi præcipitio conditores urbem ſubjecerunt, qvod ſi non metuebant, at certe erubeſcere debebant. Labranda vicus fuit in monte juxta tranſitum, qvi ex Alabandis ad Mylaſa fuit, & in eo pervetuſtum Jovis militaris templum, à circumvicinis mirificè cultum. Via per ſexaginta ferè ſtadia usqve ad urbem inſtrata, nomine ſacra, per qvam ſacrorum pompa mittebatur: Sacerdotes ex civibus nobiliſſimi eligebantur, qvorum ſacerdotium cum vita durabat. Traditum eſt hanc urbem olim vicum fuiſſe, patriam ac regiam Carum regum & Hecatomni, mari proximam, non procul ab Phyſco, in qvo Mylaſii portum habuere. Hinc viri memoratu digni fuerunt rhetores ſimul & oratores, Euthydemus & Hybreas, prior ingentes opes à majoribus ſuis accepit, & ipſe magnas per ſe paravit, non ſolum in patria clarus: ſed tota in Aſia primos honores adeptus. Hybreæ, ut ipſe narrare ſolebat, & cives confitebantur, pater mulum lignarium & mulionem reliqvit, à qvibus aliqvandiu nutritus eſt: poſtea Diotrephem Antiochenum audivit, & domum reverſus ædilitati ſe tradidit, nec multa lucratus ad gubernandam rempublicam animum intendit, ac forum ſecutus cito crevit, & in admiratione maxima habitus eſt, vivente adhuc Euthydemo: nam his creſcunt patrimonia fabris: Sed illo mortuo civitatis compos omnino fuit. Euthydemus dum viveret multum anteibat, cum ſimul & potens eſſet, & utilis in republica: & ſi qvid erat in eo tyrannidis, id reipublicæ utilitate compenſabatur. Qvapropter laudatum eſt vehementer illud Hybreæ, qvod extremo in concione dixit: Euthydeme, malum es civitatis perneceſſarium: nam nec tecum vivere poſſumus, nec ſine te. Qvod in plerisqve civitatibus Italiæ noſtra ætate erga nonnullos haud inconvenienter diceretur. Habent enim & noſtra tempora ſuos Euthydemos. Hybreas cum plurimum creviſſet, & optimum ſe civem atqve oratorem exhibuiſſet, ad extremum erravit, contra Labienum aliter atqve alii in re publica ſentiens. Nam cum cæteræ urbes Labienum admitterent, cum ſocietate Parthorum adventantem, hic ſuis civibus ut reſiſterent, ſvaſit. Sed Labienus impetu facto urbem vi cepit, & domum ejus commolitus eſt cum pluribus aliis. Hybreas Rhodum aufugit, & poſt tempus reverſus ſe atqve urbem reparavit, cum jam Labienus Aſiam reliqviſſet. Stratonicea qvamvis in Caria ſita eſſet, Macedonum tamen habitatio fuit, ſumptuoſis fabricis à regibus

gibus exornata. Prope urbem Jovis Chryſaorei templo Cares omnes convenire ſolebant, de communibus rebus deliberaturi, conventus Chryſaoreus appellabatur, ex vicis conſtans, ubi qvi plures viros aſferebant, in ſuffragiis antecellebant. Stratonicenſes qvamvis non Carici generis, in conventu tamen participabant. Ex ea urbe vir fuit memoratu dignus Menippus orator, cognomento Catocas, qvem ſupra omnes Aſiaticos oratores à ſe auditos Cicero laudat. Magnum tanti viri præconium fuit. Eſt & aliud oppidum Stratonicia Tauro monti adjacens. Alabandam urbem duobus montibus ſubjectam, ita diſpoſitam extitiſſe dicunt, ut ciſtæ inverſæ præberet ſpeciem. Unde Apollonius cognomento Malacus, cum ſales dicacitatis in hanc urbem jactaret, propter ſcorpiones qvi multi inerant: Urbs eſt (inqvit) ciſta inverſa ſcorpionibus plena. Gvarinus Veronenſis hunc Strabonis locum è Græco in latiuum convertens, aſellum pro ciſta poſuit: tanta eſt tranſlatorum diverſitas. Alabanda homines molles, & Pſaltrias multas habuit. Hinc viri memorabiles fuere duo fratres oratores, Menecles & Hierocles, & Apollonius & Molon, qvi Rhodum migraverunt.

Cap. LXXXVI.

De Antiochia Aſiatica & Cibyreis populis qvatuor linguis utentibus, qvodq́; apud eos facile erat ferrum extornari, de Caribus, qvi Leleges dicti ſunt. Item qvi propriè dicebantur Barbari.

AD Cariam & Antiochia pertinuit, qvæ mediterranea fuit, Phrygiæ proxima, mediocris urbs, ad Mæandrum ſita, Phrygiam verſus: & pontem habuit in flumine, & regionem multam ex utraqve parte amnis totam fertilem, & caricam plurimam producentem, qvam modò Antiocheam, modò Triphyllon vocavere. Locus facile concutiebatur, ſicut cætera regionis ejusdem. Hinc fuit Sophiſta clarus Diotrephes, qvem Hybream diximus audiſſe. Antiochiæ propinqvi Cabalenſes fuere, de qvibus non ſatis certum eſt, an Cares fuerint an Piſidæ. Sunt qvi eos Solymos fuiſſe crediderunt:

didere: nam collis qvi Termeſſio promontorio imminebat, Solymus vocabatur, & ipſi Termeſſii Solymi dicuntur. Proximum erat Bellerophontis vallum, & Piſandri filii ejus ſepulchrum, qvi in bello cecidit contra Solymos geſto. Termeſſus Piſidica urbs, ſine controverſia fuit, qvæ proximè ac plurimum Cibyræ imminebat. Cibyrei è Lydis profecti dicuntur, qvi Cabalenſem agrum tenuerunt. Poſteà Piſidæ finitimi eam habitavere, atqve in alium locum tranſtulerunt, & munitiſſimam reddiderunt, ambitu ferè centum ſtadiorum. Hæc urbs propter eqvitatum plurimum crevit, & vici propagati ſunt, à Piſidia & finitimo Myſiæ agro usqve in Lyciam, & ulteriorem Rhodiorum regionem, additis tribus urbibus proximis Bubone, Balbura, & Oenoandro, qvarum conventus Tetrapolis dictus eſt: harum ſingulæ ſingula ſuffragia habuere. Cabyra verò duo de triginta peditum mittebat, eqvitum duo millia. Cabyra longo tempore ſub Tyrannis fuit, qvorum regimen temperatum erat, & in Moageta finem habuit. Muræna tyrannidem ſuſtulit, & Balburam Bubonemqve Lyciis adjecit, qvæ montana erant loca. Cibyrenſis tamen adminiſtratio inter maximas totius Aſiæ cenſebatur. Cibyrei qvatuor linguis utebantur, Piſidarum, Solymorum, Græcorum, ac Lycorum. Proprium apud Cibyreos fuit, ferrum facile extornari. Milyas montana eſt, qvæ ab anguſtiis Termeſi, & à tranſitu qvi per eas fit ad citeriora Tauri, usqve ad Apameorum regionem & Sagalaſſum protendit. Sed qvoniam de Caribus hoc in loco tractatio eſt, ſcire oportet eos ſub Minoë fuiſſe, ſed tunc Leleges dicebantur, & inſulas habitabant. Poſtea in continentem migravere, multumqve maritimæ oræ & mediterraneæ occuparunt, prioribus habitatoribus expulſis, qvi & ipſi magna ex pate Leleges erant & Pelaſgi. Rurſum his Græci partem abſtulerunt, Iones ſcilicet ac Dores. Fuerunt autem Cares circa rem militarem admodum ſtudioſi, cujus rei indicium eſt, qvod lora, criſtas, & cætera inſignia militaria olim Carica dicebantur, ut eſt illud Anacreontis: Nectite bene compactum Cariæ lorum, manum inſertantes: & Alcæus: Caricam, inqvit, qvatiens criſtam. Sed qvæſitum eſt: cum multæ barbaræ nationes in auxilium Priami veniſſent, cur ſolos Cares barbarici ſermonis Homerus dixerit? Strabo arbitratur ab initio confícto nomine eos barbaros appellatos, qvi difficulter aſperè atqve duriter loqverentur, ut blæſos, balbosqve dicimus. Sumus

mus enim ad confingenda cognata rebus nomina ingenioſi. Omnes igitur qvi craſſe loqvuntur, barbaros dici, qvales ſunt nationes omnes præter Græcos, & primo qvidem per convitium, qvaſi duriloqvis, & craſſilinguibus barbariem imputatam. Poſtea verò id nomen per abuſionem receptum eſſe, cæteras gentes à Græcis diſtinguens: fuiſſe qvoqve in Græca lingua qvandam loqvendi pravitatem, eamqve barbaram vocatam, ſi qvis non rectè græca pronunciaret, ſed ita nomina proferret qvemadmodum Barbari ſolent, qvi ad græcam dictionem introducti expedire lingvam non poſſunt, ſicut nec Græci illorum orationem, qvod apprime Caribus contigit. Nam alii non multum cum Græcis diverſabantur, nec Græcè vivere, nec eorum dictionem diſcere pertentabant, niſi perrari admodum. Cares verò per totam Græciam erraverunt, ſtipendia merentes, & ex illo tempore Barbari ſunt appellati, & multo magis poſtea qvam inſulas habitaverunt, & cum in Aſiam profecti ſunt, ubi cum Græcis vixerunt: nam Iones cum eis ac Dores trajecere. Rectè igitur barbarum eis ſermonem imputat Homerus, qvi græcè minus expeditè loqvebantur. Barbariſmus qvoqve in his dicebatur, qvi malè græcizabant, non autem in his qvi Carice loqverentur. Apoſtolus Paulus in epiſtolis omnes inter ſeſe barbaros eſſe dicit, qvi ſe invicem non intelligunt: & Romani omnes barbaros vocavere, qvi latinè loqvi neſcirent, præter Græcos, qvibus honorem detulerunt, barbariemqve nonnunqvam etiam de moribus traxere. Solœciſmum autem qvi orationis artem reſpicit, à Solis ductum putant, qvæ civitas Ciliciæ fuit, poſtea Pompejopolis appellata: nec plura de Aſia propria, cujus ultimam partem Cariam fecimus.

Digitized by Google

Cap. LXXXVII.

De Lycia minoris Aſiæ tertia parte, deqve in ea Dorica Cherſoneſo, de Gnido promontorio. Item de Caunis populis viridem colorem habentibus.

Reſtat minoris Aſiæ tertia pars, qvæ trans Taurum appellatur, objecta noto: in hanc Lyciam Pamphyliam, & Ciliciam collocavimus. Lycia (ut Ptolemæus voluit) & ab occaſu & à ſeptentrione Aſiam propriam habuit, ab ortu Pamphyliæ partem, à meridie Lycium mare. Nec Strabo Ptolemæi ſententiæ multum adverſatur: qvamvis Lyciæ terminos anguſtiores ab occidenti fecit. Multa ii extra Taurum Cariæ tradiderunt, qvæ nos Lyciæ concedimus, totam ſcilicet oram Rhodienſem; qvæ à Phœnicis promontorio usqve ad Dædala protenditur, & inſuper totam Doricam regionem, in reliqvis concordes erimus. Prima igitur Lyciæ pars, Dorica Cherſoneſus erit, qvæ Myrtoo Rhodienſiqve pelago cincta, ultimum Aſiæ angulum ad occidentem ac meridiem occupat: qvemadmodum Bithynica Cherſoneſus Borealem & occidentalem alterum tenet angulum. Nam his veluti duabus columnis baſis ipſa ſuſtinetur Aſiæ, ſive duo velis cornua dicere, qvorum alterum Thraciam reſpicit, alterum Cretam, oram Helleſpontiam in medio conſtitutam, qvaſi bovinam frontem habentia, etſi non eſt hinc atqve inde par diſtantia. Circa Iſthmum Doricæ Cherſoneſi in auſtrali parte mons Phœnix eſt, omnium ejus regionis altiſſimus, in cujus ſummo caſtellum fuit ejusdem nominis, & in fronte ad qvatuor ſtadia inſula Eleuſa, octo ferè ſtadia in ambitu habens: & Loryma ora aſpera, ubi flexus qvidam Cherſoneſi ad Aqvilonem inclinat: deinceps recta navigatio usqve in Propontidem qvaſi qvandam meridianam lineam facit, qvæ millia circiter ſtadiorum qvinqve complectitur. Poſt Loryma Cynoſſema fuit Canis ſepulchrum, & inſula Syma. Poſtea Gnidus promontorium, qvod noſtra ætas Chii caput appellat, & civitas qvæ portus duos habuit, & in fronte inſula, qvæ ſtadia ſeptem ambitu complectebatur, theatralis & alta, aggeri-

aggeribus juncta continenti. Ea Gnidum qvodammodo biurbem fecit: nam maxima pars civitatis inſulam habitat, ambos portus contegentem. E Gnido viri memorabiles fuerunt, Eudoxus mathematicus Platonis ſodalis, & Agatharchides peripateticus hiſtoriæ conditor, & Theopompus Julio Cæſari familiaris, qvi apud eum plurimum potuit, & Artemidorus ejus filius, & his antiqvior Cteſias, qvi Xerxem medicatus eſt, & res Syriacas Perſicasqve conſcripſit. Poſt Gnidum in ſeptentrionali Cherſoneſi latere, duo ſupra mare oppida fuerunt, Ceramus & Bargaſa, Coorum inſulæ è regione oppoſita. Deinceps Halicarnaſſus extra Iſtmum, qvem vix duorum ſtadiorum eſſe arbitrantur: eum ſæpe Rhodii interrumpere cogitaverunt. In ruinis Halicarnaſſi caſtellum ſancti Petri Rhodii apprime communitum poſſident, apud qvod multæ inſunt antiqvæ nobilitatis ruinæ & res. Halicarnaſſum Cariæ dedimus. In auſtrali verò littore, & in Rhodiorum regione *Phyſcus* oppidum fuit, in qvo Mylaſii ad Cariam pertinentes portum habuere: ibi Latonæ lucus erat, qvam gentiles Dianæ matrem, deamqve fuiſſe falſo credidere, qvamvis ex adultero peperiſſet. Ulterius ad orientem Caunus civitas fuit, & in proximo Calbis profundus amnis, per qvem res invehebantur: urbs navalia habuit, & portum clauſum, & imminentem in colle arcem nomine Imbrum, & regionem felicem adiacentem: ſed aërem æſtate & autumno gravem propter æſtum, & pomorum copiam. Stratonicus citharœdus cum Caunios viridi colore animadvertiſſet, hic eſt (inqvit) qvod poëta dicit: Tale qvidem genus eſt hominum qvale & foliorum. Reprehenſus autem qvod urbem veluti morbidam carperet: Ego (addidit) eam morbidam dicere auſim, ubi mortui ambulant? Hæc eadem ad eos transferri poſſent, qvi maritimam Senenſium oram incolunt. Caunii cum aliqvando à Rhodiis deſciviſſent, judicantibus Romanis recuperati ſunt, his eadem lingva cum Caribus fuit, ſed propriis legibus utebantur, ex Creta originem ducentes. Calymna civitas huic proxima fuit, & promontorium Artemiſſium & templum, & alter Latonæ lucus. Calymna ſexaginta ſtadiis à mari receſſit. Ulterius Glaucus ſinus ſine portu, & magis ad orientem Dædala loca, & promontorium in qvo Rhodienſis ora finiebat, & Lyciæ ſecundum Strabonem prætemavigatio incipiebat, mille & ſeptingenta ac viginti ſtadia continens:

tinens: aſpera ſanè ac difficilis, ſed portuoſa, & ab hominibus temperantibus habitata, qvam paulò poſt attingemus. Nam prius de Rhodo dicendum eſt, qvæ his locis expoſita eſt, de qvibus modò locuti ſumus.

Cap. LXXXVIII.

De Rhodo inſula, & qvod apud eam Telchines populi ferri & æris fabricam primi inveniſſe dicuntur, de Coloſſo & Protogenis tabula, de viris in ea claris, de religioſis militibus beato Joanni dedicatis. Item de canibus Chriſtianis adventantibus blandientibus, & Turcas morſibus impetentibus.

RHodus inſula noningentorum ac viginti ſtadiorum ambitu patet, ſecundum noſtram deſcriptionem Lyciæ oppoſita, ſecundum Ptolemæum & Strabonem Cariæ, inter Aſiaticas inſulas tertia. Lesbus enim & Cyprus majores habentur, Rhodii tamen rerum geſtarum gloria prævaluerunt. Inſula prius Ophiuſa dicta eſt, deinde Stadia, & poſtea Telchinis, eò qvod Telchines inſulam incolerent, qvos, nonnulli faſcinatores & maleficos fuiſſe tradunt, tanqvam Stygiam aqvam ſtirpibus & animalibus perniciei gratia inſpergerent. Alii contra ſentiunt, Telchines eximios artifices extitiſſe, primosqve ferri & æris fabricam inveniſſe, qvos ex Creta in Rhodum profectos, vicini per invidiam faſcinationibus perdiderint: ſed priorem infamiam valuiſſe. Sæpe enim apud homines ſuccumbit veritas. Poſt Telchines Heliades inſulam tenuere, qvorum poſteri Lindon ac Ialyſon, & claram Camiron condiderunt: alii tamen à Tleopolemo conditas ajunt, qvi cum primum virilem iniſſet ætatem, patris ſui avunculum Licymnium ſenectute gravem interfecit, & navibus ædificatis freqventem cogens populum, fuga in Rhodum pervenit, ibiqve habitavit ab Argis profectus: propter qvam rem originem Rhodiorum, alii Æolicam, alii Doricam eſſe tradunt. Sunt enim qvi Dorienſes cum maximas ædificaſſent urbes, poſt Codri obitum

tum partim Argivorum aggregatos regno tradant, partim coloniæ in Cretam miſſæ participes factos, partim Rhodum petiſſe. Sed hæc poſteriora ſunt his, qvæ ab Homero dicuntur, qvi Rhodios non Dores nominat, ſeu Æoles, ac Boëotios innuit, apud qvos Herculis & Licymnii habitatio erat. Eſt autem Rhodiorum vetuſtiſſimum nomen, ſiqvidem ante olympiadum inſtitutionem [illegible] qvi longè à domo profecti in Hiſpaniam navigarunt, ibiqve alteram Rhodum urbem condidere, qvam poſtea Maſſilienſes occuparunt, & in bello Trojano fuiſſe traduntur, atqve eo peracto Gymnaſias inſulas ædificaſſe, qvas qvidam Baleárides eſſe putant. Poëtæ antiqvitatem ac nobilitatem inſulæ aſtruentes, fabulam confinxerunt, dicentes aurum in inſula pluiſſe, cum Pallas ex Jovis capite naſceretur, ut Pindarus inqvit. Nomen inſulæ ab urbe ſumptum, qvæ pari modo Rhodus appellatur, in orientali promontorio ſita: ea portubus olim, & viis & mœnibus, & reliqvis ornamentis tantopere cæteras ſuperavit, ne ullam putaretur æqvalem habere. Legum præſtantia, & navalis rei peritia adeò valuit, ut annos multos maris imperio potiretur, & piratarum latrocinia ſuſtulerit, Romanis & Græcis amica: qvæ cum libera eſſet, multis & donis & ſimulacris excellentiſſimis claruit: præcipua tamen fama Coloſſi extitit. Statuam enim alii Jovis, alii Solis fuiſſe tradunt, qvam Chares Lindius decies ſeptenum cubitum altam edidit ære: poſtea ex terræ motu fractis genibus corruit, nec Rhodii ipſam attollere auſi ſunt, oraculo qvodam prohibiti. Hoc inter oblata dona excellentiſſimum, & inter ſeptem miracula maximum omnes confeſſi ſunt. Soldanus Ægypti cum inſulam invaſiſſet, ex ære hujus ſtatuæ, qvam confractam reperit, noningentos camelos oneraſſe fertur, atqve in Alexandriam terreſtri itinere transmiſiſſe. Fuit & Protogenis pictura inſignis in valvis, ſcilicet Satyrus juxta columnam ſtans, ſuper qva perdix erat, ad qvem ita homines hiabant, cum nuper tabula eſſet poſita, ut illum ſolum admirarentur, Satyrum verò contemnerent, qvanqvam perfectiſſimum opus. Augebant admirationem perdices manſveti, qvi à nutritoribus allati & contra pictum appoſiti canebant, & congredi geſtiebant, qvod præter opinionem Protogenes accidiſſe videns, æditŭos rogavit, ut ſe avem delere permitterent, qvod illi annuerunt. Fuerunt & navalia apud Rhodum inſtructiſſima, & aliqva occulta & ignota plebi, in qvæ ſi qvis introſpexiſſet, capite plecte-

Z 3 batur.

batur. In hac urbe & Maſſiliæ, & Cyzici fabrorum & architectorum inſtrumenta, armorumqve varia genera, in theſauris ſumma cura ſtudioqve locabantur, magis qvam penes alios usqvam. Ex hac inſula viri illuſtres multi prodierunt, & imperatores & pugiles, è qvibus Panætii philoſophi progenitores fuere, & Memnon qvi Perſarum regibus militavit, Rhodiorum copias duxit. Circa res civiles, & Philoſophiam, & artes liberales Panætius ipſe, & Stratocles, & Andronicus peripateticus, & Leonidas Stoicus, ac priores Praxiphanes, & Hieronymus, & Eudemus. Poſſidonius verò qvanqvam Rhodi vixit, & ſophiſticam exercuit, Apamienſis tamen è Syria fuit: qvemadmodum Apollonius Malacus, & Molon, qvi Alabandenſes fuere (ut ſupra diximus) ſed prius Apollonius Rhodum profectus eſt, poſtea Molon. Piſander etiam, qvi Heracliam ſcripſit, poëta Rhodius fuit, & Simias grammaticus, & Ariſtocles. Dionyſius qvoqve Thrax, & Apollonius, qvi Argonautas compoſuit, Alexandrini qvidem fuere, Rhodii tamen vocati ſunt, qvoniam Rhodi habitavere. Cleobulus inſuper unus è ſeptem ſapientibus è Lindo fuit, cujus urbis habitatores (qvemadmodum Camirenſes & Ialyſii omnes) in urbem Rhodiam migraverunt. Ubi Lindus fuit: nunc carcer eſt religioſorum militum, qvi atrociter peccant, & munitio qvædam altiſſimo ſaxo vix humanis expugnanda viribus. Multa hæc civitas Rhodia per civilia Romanorum bella perpeſſa eſt, nec ſub Græcorum imperio calamitatibus caruit. Sed poſtqvam Saraceni Ægyptum & Syriam, Turcæ verò Aſiam obtinuere, longè majoribus cladibus ſubjecta fuit: & aliqvando Venetorum jugum, aliqvando aliorum Chriſtianorum pertulit, neqve ullo pacto Turcarum viribus reſtitiſſet, niſi religioſi milites (qvi beato Joanni dicati ſunt) inſulæ ejus curam ſuſcepiſſent. Hi enim poſt perditam Hieroſolymam in eam ſeſe receperunt, & urbem pene dirutam inſtaurantes, navaliaqve & claſſes reformantes, non ſolum inſulam ipſam tutati ſunt, ſed Cypriis & aliis finitimis Chriſtum colentibus magno præſidio fuerunt, qvorum virtute, qvicqvid in oriente noſtræ religionis eſt, Chriſto ſervatum fateri licet. Abuſacus Ægypti Dominus (qvem Soldanum appellant) magnis claſſibus per noſtram ætatem armatis, toto qvinqvennio Rhodum vexavit, multò tamen minora intulit damna, qvam pertulit, nec diſpari fortuna Turcarum conatus in Rhodiis facti ciciderunt. Nam & apud oppidum ſancti

Petri,

Petri, qvod Rhodii in continenti munitiſſimum poſſident, & in ipſa inſula magnas ſæpe ſtrages acceperunt. Calixtus tertius Papa, qvi nos in beati Petri ſede præceſſit, claſſem non parvam in auxilium Rhodiorum miſit, qvæ diu apud eos morata plures Turcarum naves prælio ſuperatas demerſit, & corpora hominum palo ſuffixit, Staliminumqꝫ inſulam, Lemnum olim appellatam, & Naxum, & Andrum, & alias qvasdam minoris nominis Turcarum imperio ademit: nec Ægyptios qvieſcere permiſit, neqve Syrios, neqve Cilicias. Sed mortuo Calixto diſſoluta claſſe, Ludovicus Cardinalis Aqvilejenſis, qvi ei præfectus erat, Romam rediit, Rhodo & omni oriente noſtræ religionis cultore in diſcrimine ſummaqve deſperatione relicto: Et acqviſitæ inſulæ ad hoſtes redicre, cum nos inteſtinis Italiæ motibus, & ſubditorum ſeditionibus occupati, longinqva proſpicere non poſſemus, præſertim cum Roma ipſa in periculo eſſet, non ſolùm Baronibus per circuitum, ſed aliqvibus Romanis civibus, res novas molientibus, & eccleſiaſticæ potentiæ inſidiantibus. Hactenus de Rhodo, in qva mons omnium altiſſimus Atabyris vocabatur, pro gentili dementia Jovi ſacer, qvi ex loco Atabyris dicebatur. Caſtellum ſancti Petri, qvod in continenti munitiſſimum magno ſumptu cuſtodiunt Rhodii, non parvo uſui Chriſtianis eſt, qvi manus Turcarum incidunt, ſæpe eo fugientes ſalvantur. Canes ingentes noctu extra muros excubant, de qvibus fama eſt, qvod Chriſtianos odore cognoſcant, eisqve adventantibus blandiuntur, Turcas autem latratu prodant, & morſibus inſectentur. Nunc reliqvam Lyciam abſolvamus.

CAP.

Digitized by Google

CAP. LXXXIX.

De Lycia in qva tres & viginti urbes in ſuffragiis dandis participabant, de tribus Chelidoniis inſulis aſperis, de Climace monte, qvi iter facientibus eum pelago nudante pervius eſt, & qvod apud eum Alexander per hyemem incidens, cum ſuis militibus mare fluctu reſtagnante, umbilico tenus eſt merſus.

LYcii adeò civiles & continentes extiterunt, ut qvamvis feliciter usqve in Italiam mari dominarentur, nullo tamen unqvam turpi lucro ſeſe extulerint. Viginti tres urbes apud eos erant, qvæ in ſuffragiis dandis participabant, & ex qvaqve civitate in commune collegium conveniebant, id decernentes, qvod pars maxima comprobaſſet. Maximarum civitatum qvælibet tria ſuffragia ferebat, mediæ duo, cæteræ unum: pariqve modo pro portione tributa ponebant, & alia munera ſubibant. Hæc de his Lyciis dicimus, qvos Strabo ultra Dædala verſus orientem collocavit. Nam Dorica & Rhodienſis ora ad Cares pertinebat. Artemidorus Lyciorum ſex maximas fuiſſe urbes aſſeruit, Xanthum, Pataram, Pinaram, Olympum, Myram, & Tlon. In collegio civitatum primo eligebatur Lyciæ præfectus, poſt alii urbium magiſtratus: judicia in communi fiebant. Antiqvitus de bello, de pace, de ſociis conſultabant: poſtea Romani hanc eis poteſtatem abſtulerunt. Sed cùm juſtè viverent, libertatem conſecuti ſunt, & patriam pacatam habuerunt, & Piratas funditus deletos viderunt, primum à Servilio Iſaurico, poſtea à Pompejo magno, qvi ſupra mille & trecenta navigia concremavit, & eorum habitationes delevit, & ex hominibus qvi in prælio ſuperfuerant, alios in urbem Solos apud Cilices habitatum deduxit, & urbem Pompejopolim appellavit; alios Didymenam, qvæ hominibus carebat, & poſtea Romanorum Colonia facta eſt. Sed Piratæ ut plurimum aut *Piſidæ*, aut Iſauri fuerunt, aut Cilices

Cilices Trachiotæ, qvi apud Sidam Pamphyliæ urbem navigia faciebant, ibiqve captivos ſub haſta venditabant, non diffitentes eos liberos eſſe. Piſidæ & Iſauri, ut diximus montani, fuerunt, ultra & circa Taurum jugum habitantes, & ſummos etiam vertices incolentes, de qvibus ſatis dictum eſt in ſuperioribus, qvamvis magna pars eorum auſtralia Tauri teneret, & ad tertiam, qvam nunc deſcribimus, Aſiæ partem reſpiceret. Poſt Dædala Lyciorum montem in proximo fuit Telmiſſus oppidum, & Telmiſſias promontorium, & in eo portus. Hunc locum Eumenes in bello adverſus Antiochum geſto à Romanis accepit: ſublato regno, Lycii locum receperunt. Deinceps Anticragus mons aſſurgit, & in ejus convalle Carmyleſſus locus habitatus, deinde Cragus in octo promontoria diviſus, & urbs ejusdem nominis. Hic fabulas de Chimæræ montibus confinxere, & prope convallis fuit nomine Chimæra, à littore porrecta in mediterranea. Crago ſubjacuit Pinara, una ex maximis Lyciæ civitatibus, in qva Pandarus colebatur. Dubium, an is qvi apud Trojam in prælio fuit, nam & illum ex Lycia dixere. Poſtea Xanthus fluvius prolabitur, qvem priores Sirbim vocavere: juxta hunc procul à mari ſeptuaginta ſtadiis Xanthus erat civitas, una ex majoribus, & poſt eam Patara & ipſa maxima, Patari opus, qvæ portum habuit, & templa plurima. Ptolemæus Philadelphus eam auxit, & Arſinoën Lyciacam nominavit: ſed antiqvum nomen delere non potuit. Nicolaus hic pontificatum habuit, vir ſanctitate præcipua clarus. Is cujus nautæ in tempeſtatibus ſingulari patrocinio utuntur, & qvi auro in domum inopis patrisfamiliâs clam injecto, tribus puellis, ne proſtituerentur, divinitus conſuluit. Deinde ad ſtadia viginti ſupra mare in ſublimi colle Myram locaverunt: poſtea Limyri fluminis oſtia aſcendenti ſtadia viginti pedeſtri itinere Limyra oppidum occurrebat: in hac præternavigatione portus & inſulæ multæ, qvarum maxima Ciſthene fuit, ejusdem nominis urbem habens. Deinde in mediterranea Phellus & Antiphellus appellata loca, poſtea Hiera promontorium, & tres inſulæ Chelidoniæ aſperæ, & magnitudine æqvales, ſtadiis qvinqve inter ſe diſtantes: à terra verò ſexaginta, qvarum una ſtationem habuit. Qvidam initium Tauri è regione Chelidoniarum ſurgere putaverunt, propterea qvod promontorium altum eſt, & à Piſidicis montibus deſcendit. Sed revera à Rhodio-

Aa rum

rum transmarina Piſidam verſus, montana regio perpetua eſt, qvæ etiam Taurus appellatur. Poſt Hieram Crambuſa fuit, & Olympus civitas maxima, & mons ejusdem nominis, qvi etiam Phœnicus vocabatur. Deinde Corycus littus, poſtea Phaſelis tribus munita portubus, civitas inſignis & lacus, cui mons nomine Solyma incumbit, & Telmiſſus Piſidica civitas anguſtiis adiacens, per qvas in Milyadem tranſitur. Sed de Telmiſſo ſupra diximus, qvam Alexander cum anguſtias aperire vellet, cepit ac diruit. Inferius ad mare circa Phaſelidem anguſtiæ ſunt, & mons nomine Climax, Pamphylico pelago adiacens, qvem Ptolemæus Maſſiticum appellare videtur. Is tranſitum arctum relinqvit in littore, qvi tranqvillo mari nudatur, & iter facientibus pervius eſt, pelago affluente undis contegitur: tranſitus per montem & arduus & prolixus eſt, atqve idcirco in tranqvillitatibus littore utuntur. At Alexander in hyemem incidens, & maximam partem ſuarum rerum fortunæ permittens, priusqvam fluctus rediret, movit: & totam diem in aqvis habuit, ita ut umbilico tenus milites mergerentur. Periculum per tot pericula dux ſimul & exercitus qværebat. Phaſelis Lyciaca urbs fuit in montibus ſita, qvi Pamphyliam ſpectant, ſed cum Lyciis non communicavit ſuis utens legibus: nonnulli Lycios prius Solymos vocatos putaverunt. Poſtea Termilas ab his, qvi cum Sarpedone ex Creta venerunt, deinde Lycios à Lyco Pandionis filio, qvem domo profugum Sarpedon in regni partem ſuſcepit: Sed melius ſentiunt, qvi Solymos in boreali Tauri parte collocant, & poſtea Milybæ appellati ſunt. Homerus verò Solymos diverſos facit à Lyciis, qvorum Rex ad Trojanum bellum miſit Bellerophontem, de qvo dicitur: Hic Solymis iterum præſtantibus intulit arma. Lycii Chriſtiana ſacra receperunt, deniqve ſervaverunt. Beatus Chriſtophorus apud eos martyrium accepit in civitate Samonæ, qvem virgis ferreis attritum, & flammis exuſtum divina virtute ſalvatum ferunt: Poſtremo ſagittarum ictibus confoſſum, dum conſtanter in Chriſti confeſſione perſiſteret, capite obtruncatum: ſed noſtra ætate Lycii omnes in poteſtate Turcarum facti, rectam fidem amiſerunt.

Digitized by Google

Cap. XC.

De Pamphylia & in ea Cataracte fluvio admodum qvàm impetuoſo, qvodq; in ipſa Pamphylia Chriſti Evangelium ſit ſuſceptum, poſtea in Mahumetis dogma deventum.

PAmphylia tota montana ex Tauro in mare procumbit, ab oriente Tracheæ Ciliciæ juncta, ab occidente Climaci monte ſeu Maſitico, qvi Lyciam diſterminat: Piſidæ ei à ſeptentrione incumbunt, qvi Taurum obtinent, de qvibus mentio facta eſt. Initium Pamphyliæ Olbia præbuit, Phaſelidi propinqva, ingens munitio. Poſtea Cataractes effluit amnis, multus & torrentis more impetuoſus, ab alta petra deſcendens, cujus impetus longiſſimè exauditur. Deinde Attalia Philadelphi Attali opus, à qvo dicta eſt. Sunt qvi dicunt inter Phaſelidem & Attaliam Thebam qvandam & Lyrneſſum fuiſſe, qvod non eſt alienum credere, ſi, qvod Calliſthenes autor eſt, Trojanos Cilices poſt Ilium deletum ex Thebano campo in Pamphyliam exiviſſe, à qvibus facile fuit oppidis, qvæ conderent, ea nomina imponere, qvibus in patria utebantur. Attaliam prætergreſſo Ceſtrus occurrit fluvius, qvem ad ſtadia ſexaginta naviganti, Perga civitas offerebatur, & proximum loco edito Pergææ Dianæ fanum, ubi qvotannis feſta celebrabantur, dæmonibus expectata ſolatia. Deinde ad ſtadia qvadraginta ſupra mare urbs alta, qvæ à Pergæis conſpici poterat: deinde lacus ingens nomine Capria, & fluvius Eurymedon, & ſuperius ſtadiis ſexaginta in ejus ripa urbs Aſpendus plena populo, qvam Argivi condiderunt. Ptolemæus hunc amnem inter Cataractem & Ceſtrum poſuit. Strabo ultra Ceſtrum ad orientem locavit. Ultra Aſpendum Petneliſſus defluit amnis, deinde & multæ in fronte inſulæ parum cognitæ. Poſtea Sida Cumanorum colonia, qvæ Palladis templum habuit, & Piratarum commune forum: & ei proxima minorum Cibyrenſium ora: & Melas amnis. Poſtea Ptolemais urbs, & non procul Pamphyliæ fines, & Coraceſium Tracheæ Ciliciæ initium. Tota Pamphyliæ prænavigatio ſexcen-

Digitized by Google

torum & qvadraginta ſtadiorum ſpatium continet. Herodotus autor eſt Pamphylios ex ſociis Amphilochi & Calchantis fuiſſe, miſtis ſanè hominibus, qvi ex Troja illos ſeqvebantur, atqve ex his alios hic remanſiſſe, alios in alia loca fuiſſe diſperſos. Callinus aſſerit Calchantem apud Clarum obiiſſe: gentes verò, qvæ cum eo erant, Taurum cum Mopſo transgreſſas, partim in Pamphylia remanſiſſe, partim in Ciliciam Syriamqve usqve ad Phœniciam proceſſiſſe. Pamphylia ſicut & reliqvæ Aſiæ provinciæ ſacroſanctum Chriſti Evangelium ſuſcepit. Poſtea de via vitæ receſſit, ſceleratum Mahumetis dogma, & inanes ſecuta fabulas, & in hoc usqve tempus delirat, Turcarum imperio ſubjecta, qvibus ad voluptatem humano generi amicam multa permiſſa ſunt: Sed jam ad Ciliciam tranſeamus.

Cap. XCI.

De Cilicia duplici Trachea ſcilicet & Campeſtri, de emporio nomine Delus, apud qvod mancipiorum millia multa qvotidie venundabantur, de Arſinoë & Hamaxia cedrinifera, de Scandaloro oppido, cujus Dominus hominum viginti millia armare poſſet. Item de Athenæo Philoſopho, ruina domus per noctem oppreſſo.

Cilicia prius ad Peluſium usqve Ægypti pertendebat, Lydia, Pamphylia, Cappadocia, Armenis ac Medis, ſub imperio Cilicum conſtitutis. Mox ab Aſſyriis edomita, in breviorem modum ſcripta eſt: ab oriente Amano clauditur, à ſeptentrione Tauri jugis, ab occidente Pamphylia, & plurima jacens campo in auſtrali latere ſinu lato mare Iſſicum recipit. Cilix ei nomen dedit, qvem priſtina ætas pene ultra ævum memoriæ abſcondit. Phœnice ortus, qvi apud gentiles antiqvior Jove, de primis terræ alumnis habebatur. Ciliciam duplicem eſſe diximus, alteram Tracheam, alteram Campeſtrem. Trachea oram maritimam peranguſtam habet, & nullum

Digitized by Google

nullum vel raro locum in plano. Taurus ei incumbit, male habitatus usqve ad latera borealia, qvæ circa Iſauriam & Homonades exiſtunt, usqve in Piſidiam. Incipit autem Trachiotis Cilicia à Coraceſio, & usqve Magnopolim excurrit. Campeſtres verò à Magnopoli & Tarſo Iſſum usqve pertendit: cui ad boreale Tauri latus Cappadoces adjacent. Primum igitur Tracheæ caſtellum Coraceſium dixere in petra prærupta ſitum. Hoc ex loco Diodorus cognomento Tryphon regibus Syriæ bellum intulit, & varia uſus fortuna, ab Antiocho tandem filio Demetrii in qvodam loco concluſus, ſibiipſi manum conſcivit, dignus homine finis, qvi ſine regno neſciret vivere. Qvod autem Cilices Piratæ fierent, ipſe Tryphon in cauſa fuit, & regum ignavia, qvi tunc Ciliciæ ac Syriæ ex ſucceſſione imperantes, & inter ſe diſſidentes plurima neglexerunt. Neqve enim natis regibus atqve electis par ſolertia ineſt. Invitabant etiam lucra ad maleficium, & ipſa facilitas capiendi & vendendi captivos. Delus non procul aberat emporium magnum & pecunioſum, qvot multa mancipiorum millia & recipere & remittere eadem die poterat. Ex qvo proverbium factum eſt: *Mercator naviga & expone, jam omnia venundata ſunt.* Nam Romani poſt Carthaginis & Corinthi everſionem divites effecti, multis ſervis utebantur, qvos apud Delum emebant. Piratæ igitur & prædandi & vendendi opportunitate oblata, mirum in modum coaluerunt, adjuvabant & Cypri reges & Ægypti Syris inſenſi. Nec Rhodii illis benevoli erant, qvapropter impune Piratæ graſſabantur. Romani tamen qvamvis parum eos qvi trans Taurum erant, curarent, Scipionem Æmilianum miſerunt, qvi populos & urbes inſpiceret: ſed intelligentes ex improbitate principum, à Seleuco Nicatore per ſucceſſionem profectorum, id malum evenire, non providebant. Pudebat enim Romanos id regnum abolere, qvod ipſi conſtituiſſent. Inviti enim deſtruunt homines, qvæ ipſi conſtruxerunt: ea res Parthos qvi trans Euphratem erant, poſtea regionis ejus dominos fecit. Deinde etiam Armenios, qvi regione transmarina usqve in Phœniciam occupata reges & genus eorum univerſum funditus ſuſtulerunt, mare autem Cilicibus conceſſere, qvos Romani opibus auctos & bello & exercitu delevere. Sed vicinis rebus, & in conſpectu ſitis occupati, poſtea ea loca neglexere. Ultra Coraceſium orientem verſus urbs Arſinoë fuit, deinde Hamaxia in colle ſita, qvæ habitatio ſtationem

 habuit,

habuit, ad qvam materies ad fabricandas naveis deducebatur, maxima ex parte cedrina, qvæ arbor in ea regione plurima eſt: Atqve idcirco Cleopatræ ab Antonio donata fuit, qvæ fabricandis navibus eſſet idonea. Laertes ſubinde caſtellum in tumulo ſitum fuit, qvi mamillæ ſpeciem præbuit, & ſtationem habuit: nec procul Selinus amnis in mare decurrit: poſtea Cragus petra prærupta ſupra mare, & Charadrus munitio cum ſtatione. Ulterius mons Andriclus, & aſpera qvædam præternavigatio nomine Plataniſtus. Dehinc Anemurium promontorium, ubi continens Crommyo Cypri promontorio appropinqvat, ad ſtadia trecenta & qvinqvaginta à Pamphyliæ finibus Anemurium usqve, Ciliciæ præternavigatio octingenta ac viginti ſtadia continet. Reliqva usqve ad Solos circiter qvingenta: In Cilicia Trachea civitatem hodie magnam eſſe dicunt, qvam Sataliam vocant, & oppoſitum mare Satalicum pelagus, qvod anguſtiis Cypriis proximum ferunt: & oppidum eſſe non parvum Scandalorum appellatum, cujus dominus viginti millia hominum armare poſſet, qvi qvanqvam Turca ſit, Caramanum cum & Ottomanum inimicis Rhodiis amicitia jungatur. Poſt Anemurium Agidus civitas occurrit, deinde altera Arſinoë ſtatione prædita, cui ſuccedit locus Melania nomine, & Celendris civitas, qvæ portum habuit. Qvidam in hoc loco Ciliciæ initium fecerunt, non in Coraceſio, qvibus Artemidorus conſenſit. Holmus deinde ſeqvebatur, qvà prius habitarunt, qvi poſtea Seleucenſes appellati ſunt. Sed condita Seleucia apud Calycadnum eo commigrarunt. Calycadnus fluvius eſt, qvi ultra Sarpedonis promontorium in mare prorumpit: per hunc Seleuciam navigabant urbem bene habitatam, & à Cilicio & Pamphylio more plurimum abhorrentem. Hinc ferunt ex peripateticis philoſophis viri memorabiles Athenæus, & Xenarchus: ille in republica verſatus aliqvandiu, in patria populum duxit, deinde contracta cum Muræna ſingulari amicitia, & cum illo fugiens captus eſt, cum inſidiæ contra Cæſarem Auguſtum deprehenſæ eſſent, ſed inſons inventus à Cæſare dimiſſus eſt. Rediens autem Romam cum ab amicis interrogaretur, unde veniret, illud Euripidis reſpondit: Advenio ab imis atqve cæcis inferum tenebris: ſed breve tempus ſupervixit, à ruina domus per noctem oppreſſus (ut fit) qvod uno ſuperato periculo, alterum incurrimus. Xenarchus (qvem Strabo audivit) non diu domi permanſit, ſed Alexandriæ

Digitized by Google

xandriæ & Athenis & Roma electa docendi vita, usqve ad ſenectutem in honore habitus eſt, primum Arii, poſtea Cæſaris Auguſti amicitia uſus, ſed paulò ante obitum amiſit viſum.

Cap. XCII.

De Pœcila petra ſcalis exciſa, de Coryco monte & antro crocum optimum producente, deq; ibidem ſpecu flumen ingens emittente, qvodq; flumen ipſum à terra inviſibiliter abſorptum in mare delatum exeat, de Zeniceto Pirata, qvi capto monte Iſaurico, ſe cum tota domo concremavit.

POſt Calycadnum petra fuit nomine Pœcila, qvæ ſcalas habuit vi exciſas, qvibus in Seleuciam ibatur: deinceps alterum Anemurium promontorium, & Crambuſa inſula, & Corycus mons, & ulterius ad ſtadia viginti Corycium antrum, in qvo crocus optimus naſcebatur. Antrum autem ingentem qvandam concavitatem in orbem ductam vocaverunt, cui labrum petroſum & altum circumjacuit, cum deſcenderis ſolum eſt inæqvale ac petroſum, & fruticoſa, ac ſemper virenti, & domeſtica materia plenum. Adjacens ſolum olim croco ſatum erat, & ibi ſpecu, qvod fontem ingentem habuit puræ ac nitentis aqvæ in flumen exeuntis, qvod mox à terra abſorptum inviſibiliter delatum exit in mare: amaram id aqvam vocaverunt. Poſt Corycum Eleuſa inſula continenti adjacet, qvam Archelaus habitavit, & regiam fecit, tota Cilicia Trachea aſſumpta præter Seleuciam, ſicut prius ab Amynta & à Cleopatra fuerat olim habitata. Nam cum locus terra & mari idoneus eſſet ad latrocinium, ſatius eſſe judicarunt ea loca ſub regibus adminiſtrari, qvam ſub ducibus Romanorum, qvi ad judicia miſſi non ſemper adeſſe cum armis poſſent: atqve hoc pacto Archelaus Cappadociam & Tracheam Ciliciam aſſumpſit. Poſt Eleuſam Latmus fluvius & vicus ejuſdem nominis occurrebat. In excelſis autem Tauri partibus Olympus fuit; Zeniceti Piratæ ſedes & mons, & caſtellum eodem nomine,

ex qvo tota Lycia, & Pamphylia & Piſidia cernebatur. Zenicetus capto monte Iſaurico, ſe cum tota domo concremavit, dignus exitus, qvi noſtri temporis latrones haberet, qvando pœnitentiæ ſpeciem nullam faciunt. Illius erat Corycus, & Phaſelis, & multa Pamphyliæ loca, qvæ omnia in Iſaurici poteſtatem venerunt. Neqve enim diuturna ſunt, qvæ malis artibus acqviruntur. Poſt Latmum Soli occurrebant, civitas inſignis alterius Ciliciæ initium, qvæ circa Iſſum jacet: hæc Achivorum opus fuit, & Rhodiorum, qvi ex Lindo venerunt: hinc Solœciſmum appellatum exiſtimant, qvod Grammaticæ artis vitium eſt. Pompejus magnus in hanc hominibus exhauſtam reliqvos Piratas tranſtulit, qvos dignos exiſtimavit, qvi ſervarentur, & mutato nomine urbem Pompejopolim appellavit: hinc fuit Chryſippus philoſophus Stoicus ex patre Tarſenſi ortus, qvi inde migravit: Philemon poëta comicus, & Aratus qvi de aſtris verſus conſcripſit, cujus plurima carmina Cicero in latinum vertit.

Cap. XCIII.

De Zephyro Ciliciæ promontorio, & Anchiala urbe, in qva Sardanapali ſepulchrum cum ſtatua videbatur: de Cydno flumine & ejus natura, de Tarſo, & qvod apud id viri fuerint percelebres complures, inter qvos & Paulus Apoſtolus.

Seqvitur Zephyrium promontorium eodem nomine, qvo aliud juxta Calycadnum. Ulterius Anchiala fuit paulo ſupra mare ſita, Sardanapali opus, ubi Ariſtobulo teſte ſepulchrum ejus oſtendebatur, & lapidea ſtatua, qvæ dextræ manus digitos committens atqve collidens applaudere videbatur. Epigramma qvoqve Aſſyriis ſculptum literis hujusmodi aderat: Sardanapalus Anacyndaraxis filius, Anchialam & Tarſum una die condidit: Ede, Bibe, Lude. Dignum epitaphium (ut Cicero dicit) qvod non in hominis ſed in bovis ſepulchro inſcriberetur. Ultra Anchialam munitio fuit

nomine

Digitized by Google

nomine Qvinda, in qva Macedones theſauros ſervabant, qvos Eumenes ab Antigono deficiens abſtulit. Ultra hæc & Solos montana ſunt, in qvibus Olbus civitas erat, qvæ Jovis templum habuit Aiacis Teucri fratris opus, cujus ſacerdos etiam Tracheæ dominabatur. Poſtea tyranni eam adorti latrocinia conſtituere, qvibus ſublatis iterum ſacerdotes principatum obtinuere, vel Teucri vel Aiaces vocati. Aba Zenophanis filia unius ex tyrannis per cognationem in hanc domum ingreſſa principatu potita eſt, qvem pater antea procuratorio nomine acceperat. Poſtea Antonius & Cleopatra eum illi conceſſerunt, obſeqviis & cultu deliniti. Sed Aba ſublata principatus ad eos rediit, qvi ex eodem genere erant. Poſt Anchialem Cydnus fluvius erumpit in mare, juxta locum, cui Rhegma nomen fuit. Stagnum id erat, in qvod Cydnus exit Tarſum perfluens, qvi ſupra urbem ex Tauro cadit. Tarſi verò navale lacus fuit. Hucusqve tota ora à Rhodiorum transmarina incipiens, ad æqvinoctiales ortus, ab occaſu ejusdem nominis extenditur. Poſtea ad hyemalem ortum converſa Iſſum usqve; deinde flexum qvendam ſumit in Auſtrum usqve in Phœniciam, reliqvum occidentem verſus usqve ad columnas Herculis. Tarſus in campo jacuit, Argivorum opus, qvi Io qværentes, cum Triptolemo erraverunt. Julius Solinus matrem totius Ciliciæ Tarſum appellat, & à Perſeo nobiliſſima Danâes prole conditam dicit. Sardanapalus in epitaphio, qvod ante retulimus, Tarſi conditorem ſe jactavit. Urbem Cydnus mediam perfluebat juxta gymnaſium juniorum, cujus ortus non procul ab urbe fuit. Alveus per profundam vallem recta in urbem ibat, aqva rapidiſſima ac frigida, hominibus ac beſtiis, qvæ craſſiores nervos haberent, auxiliari putabatur. Alexander captus ejus amœnitate, projectis armis plenus pulveris ac ſudoris, cum in ejus undam ſe projeciſſet, periculoſiſſimum incidit morbum, de qvo vix tandem curatus evaſit. Tarſenſes adeò philoſophiæ ſtudioſi fuerunt, ut Athenienſes & Alexandrinos ſuperarent. Verum indigenæ Tarſi diſcebant, peregrini non multi, nec rurſus indigenæ domi manebant, ſed foris proficiſcebantur, & perfecti libenter peregrinabantur, detinebantur autem perpauci. Athenienſibus contra evenit: nam multi eo proficiſcebantur, & libenter immorabantur. Indigenæ non multi admodum ibi ſtudebant,

nec alienas urbes diſcendi ſtudio qværebant. Alexandrinis utrumq; contigit: nam & multos peregrinos ſuſcipiebant, & à ſuis non paucos emittebant. Ex Tarſo viri illuſtres inter Stoicos fuerunt, Antipater, Archedamus, & Neſtor, & duo Athenodori, qvorum qvi Cordylion dictus eſt, cum Marco Catone vixit & apud eum mortuus eſt. Alter Sandonis filius, qvem Cananitam à vico qvodam dixerunt, Cæſaris præceptor fuit & in honore maximo apud illum habitus. Ex Academicis Neſtor Tarſenſis Marcellum Octaviæ ſororis Cæſaris filium inſtituit. Plutiades & Diogenes Tarſo nati, per alienas urbes peregrinati ſunt, & ſcholas optimè rexerunt. Diogenes etiam poëmata in adoleſcentia compoſuit, maxima ex parte tragica. Dionyſides optimus tragœdiæ poëta, & Artemidorus & Diodorus grammatici ex eadem urbe fuerunt. Sed nullius viri gloria Tarſum magis extollit, qvam Pauli Apoſtoli, qvi vocatus à domino, ſegregatus in Evangelium, doctor gentium factus eſt, & vas electionis appellatus, cujus mira fuit eloqventia, & divina doctrina, & ei non ſolum Hebræi, ſed Græci & Latini crediderunt.

Cap. XCIV.

De Mallo urbe, & qvi apud eam viri clari fuere, de montis Amani portis Amanides appellatis, de Pindo amne, juxta qvem Alexander cum Dario conflixit.

PRoxima Tarſo Mallus fuit, Pyramo fluvio (de qvo ſupra diximus) intercurrente. Mallus in edito loco ſita Amphilochi opus & Mopſi Latonæ & Apollinis auguris, de qvibus multa confictà ſunt, & qvæ de Calchante ſupra diximus, nonnulli huc transferunt, dicuntqve Mopſum, & Amphilochum ex Troja profectos, Mallum condidiſſe, poſtea Ampilochum Argos digreſſum, cum Argivis non placuiſſet, illo rediiſſe: ſed à regni communicatione excluſum, ſingulari certamine cum Mopſo concurriſſe, & cum ambo cecidiſſent, non multum inter ſe diſtantes, juxta Pyramum fuiſſe ſepultos. Ex Mallo fuit Crates grammaticus, qvi Panætium philoſophum

phum inſtituit. Ultra hanc oram Halejus jacet campus, per qvem Philotas Alexandri eqvitatum duxit: cum ille phalangem per oram maritimam & Mallenſem agrum Iſſum verſus, & Darii copias ex Solis ageret. Heſiodus dicit Amphilochum ab Apolline apud Solos interemptum, qvidam apud Halejum campum, qvidam in Syria. Alexander ei propter cognationem cum Argivis gentili dementia ſacrificavit. Poſt Mallum Ægeæ oppidum ſuccedunt, deinde Amanides portæ, in qvas Amanus mons deſinit à Tauro deſcendens, qvi ultra Ciliciam eſt orientem verſus, ſemper à tyrannis occupatus, loca munitiſſima obtinentibus. Tarcodementus vir memoratu dignus his locis potitus eſt, qvi ob præclara facinora rex à Romanis nuncupatus, ſucceſſionem ſuis poſteris tradidit. Poſt Ægæas Iſſus oppidum fuit ſtatione præditum, & Pindus amnis, juxta qvem Alexander cum Dario conflixit, ac victor percurrit orientem. Hic ſinus Iſſicus ab oppido dictus, & Rhoſum civitatem, & Myriandrum, & Alexandriam, & Nicopolim continet, & Mopſi domicilium, & portas qvæ Cilicum Syrorumqve confinium appellantur, & in ultima Ciliciæ terra Dianæ Sarpedoniæ fanum & oraculum fuit, ubi dæmonibus arrepti reſponſa dabant. In Syria verò prima civitas fuit, Seleucia Pieriæ, juxta qvam Orontes exonerabatur. Ex Seleucia usqve Solos recta navigatione ſtadia circiter mille computarunt. Sunt qvi arbitrantur Cilices Trojanos, qvorum Homerus meminit, horum Cilicum autores fuiſſe, de qvibus nunc actum eſt, qvamvis ab illis plurimum diſtent, ut qvidam econtrario cenſent. Nos ſuam cuiqve ſententiam relinqvimus. Ciliciam campeſtrem Caramanus obtinet, qvi ſecundus in honore apud Turcas habetur. Is etiam minoris Armeniæ & Cappadociæ partem poſſidet, qvadraginta millia armatorum, cum neceſſitas ingruit, in campis habens. Is qvi modo regnat Abraham nomine, ſæpe noſtris præceſſoribus & nobis ſcripſit, auxilia contra Ottomanuum petens, cui inimicus eſt, qvamvis in cultu Mahumeti conſentiat. Reliqva qvæ extra Taurum in Aſia ſunt Ottomannus habet, exceptis qvæ Scandalari dominus poſſidet. Hactenus de Cilicia & Aſia, qvam minorem diximus. Sed qvoniam Cyprus ei ad Auſtrum jacet, de hac ſimul agendum eſt, qva peragrata, finis erit Aſiaticæ deſcriptionis.

Digitized by Google

Cap. XCV.

De Cypro inſula & in ea promontoriis, qvodqve in eo cujus ſummitas olympus dicebatur, Veneris Acreæ templum fuerit, qvod mulieribus nec videre nec adire licebat, de Clidibus & Carpaſiis circum Cyprum abjacentibus inſulis, de promontorio unde qvi Apollinis aram tetigiſſent præcipitabantur. Item de Treta, Booſura Palæpapho, Arſinoë altera, Hierocepia & Papho.

Cyprus inter majores noſtri maris inſulas locum ſibi vendicat, cujus ſeptentrionales partes Tracheæ Ciliciæ oppoſitæ ſunt, ibiqve continenti proxima eſt: Orientales Iſſico ſinui: occidentales Pamphilicum alluit pelagus: auſtrales Ægyptium. Ambitus inſulæ trium millium & qvadringentorum ac viginti ſtadiorum in ſinum ſe inſerenti dicitur. Longitudo à Clidibus in Acamantem pedeſtri itinere mille & qvadringentorum ſtadiorum ab oriente in occidentem progredienti. Clides duas inſulas vocaverunt, ad orientales partes ante Cyprum ſitas, qvæ à Pyramo ſtadiis diſtant ſeptingentis. Acamas promontorium eſt ſylvoſum, qvod duarum mamillarum ſpeciem præbet, & in occidentalibus inſulæ partibus ſitum, tendit ad aqvilonem, Tracheæ Ciliciæ proximum. Tota inſulæ figura parte altera longior eſt. Crommyum promontorium Anemurio Ciliciæ Tracheæ promontorio per trecentorum & qvinqvaginta ſtadiorum opponitur intervallum: à Crommyo usqve Clidas naviganti recta navigatione, ſtadia ſeptingenta inſunt, inſulam ad dexteram, continentem ad ſiniſtram habenti. In hoc ſpatio Lapathus civitas fuit, ſtatione prædita ac navalibus, Laconum & Praxandri opus, & juxta eum Agidus & Aphrodiſium, atqve ibi inſula anguſtiſſima: nam 70. ſtadiorum intervallo ad Salaminam tranſitur. Deinde Achivorum acta, qvo primum appuliſſe ajunt Teucrum, à patre Telamone pulſum, qvi Salamina in Cypro condidit. Poſtea Carpaſia civitas, qvæ portum habuit circa Sarpedonem promontorium ſita. Deinceps mons & promontorium, cujus ſummitas Olympus dicitur, in qvo Veneris

Veneris Acreæ templum fuit, qvod nec adire, nec videre mulieribus licuit. In fronte Clides & aliæ complures inſulæ fuere. Poſtea Carpaſiæ, & ultra eas Salamis, unde fuit Ariſtus hiſtoricus: ulterius Arſinoë civitas & portus, & promontorium Pedaſium, cui collis altus & aſper imminet, menſæ cujusdam figuram præbens, gentili more olim Veneri ſacer, à Clidis 680. ſtadiis diſtans. Poſtea ſinuoſa qvædam & aſpera præternavigatio, qva Citium iter erat, civitatem clauſo portu præditam, ex qva Zeno fuit Stoïcæ ſectæ autor, & Apollonius medicus, ex qvo loco usqve Berytum ſtadia mille & qvingenta computavere. Deinde Amathus civitas & intermedio ſpatio oppidum nomine Palæ, & Olympus mons, qvi mamillæ ſpeciem præbuit, & Curias peninſularis, & Curium urbs ab Argivis condita, qvæ ſtationem habuit in occidentali parte inſulæ, qvæ Rhodum reſpicit. Poſtea promontorium eſt, unde jaciebantur, qvi Apollinis aram contigiſſent: tanta erat apud cæcam gentilitatem, non Dei, ſed dæmonis reverentia. Ultra promontorium Treta fuit, & Booſura, & Palæpaphus ad decem ſtadia ſupra mare ſita, qvæ ſtationem habuit, & antiqvum Veneris Paphiæ templum, ſubinde Zephyrium promontorium, & altera Arſinoë cum ſtatione & templo, & luco: non procul à mari Hierocepia, & Paphus ab Agapenore condita, qvæ portum habuit, & templa optime conſtructa, diſtans à Palæpapho itinere pedeſtri ſtadiis 60. In qva via viri ſimul ac mulieres ex omnibus urbibus confluentes, feſta qvotannis celebrabant. Qvidam dixerunt Paphum ab Alexandria diſtare per tria millia & ſexcenta ſtadia: adhuc urbs extat, & epiſcopum habet, qvem nos creavimus.

Cap. XCVI.

De Acama promontorio, Nicoſia, Famaguſta & Atracleuſi, hodiernis in Cypro urbibus, qvod apud Coloſſum caſtellum cucurbitæ naſcantur, adeo ingentes qvod ex eis picatis efficiantur dolia. Item qvod æs, metallum, vitriolum, rubigo æris, canna mellis ex qva ſaccharum excoqvitur, plurimum apud Cyprum abundent.

POſt Paphum eſt Acamas promontorium, unde incipit in orientem navigatio, deinde Solus, qvæ portum habuit & flumen, & Veneris

& Iſidis delubrum. Phalerus & Acamas Athenienſes eam condiderunt. Incolæ Solii dicebantur, & fortaſſe ab his ſolœcismus nomen accepit, qvamvis in Cilicia ejusdem nominis civitas fuerit, cui hoc tribuitur. Hinc fuit Staſanor Alexandri ſodalis, vir qvi principatum meruit. Ulterius in mediterranea civitas Limenia fuit, cui proximum erat Crommyi promontorium, unde circumnavigationem inchoavimus. Hæc fuerunt antiqvarum urbium nomina, hodie Metropolis & regia eſt Nicoſia, qvæ noſtris temporibus magnas calamitates pertulit. Eſt & Famaguſta, qvam Genuenſes obtinent, & Paphus de qva dictum eſt, ubi Nicoſienſis epiſcopatus eſt: turris qvædam extat, & templum dirutum, vulgò Limiſſum vocant. Atraclenſis civitas in mediterraneis fuit, nunc deſtructa eſt, qvamvis habeat epiſcopum, qvi villis aliqvibus præeſt. Sunt & oppida qvædam non contemnenda, inter qvæ Cerines nominatur, in qvo Ludovicus rex obſidionem perpeſſus eſt, ſtadiis qvatuor ab oppido mons eſt, & in eo caput S. Hilarionis cuſtoditur è regione Ciliciæ: nec procul hinc monaſterium Græcorum, in qvo S. Epiphanii corpus miraculis claret. Inter Paphum & Limiſſum caſtellum eſt munitum nomine Coloſſus, à Rhodiis cuſtoditum, ubi cucurbitæ naſcuntur ingentes, de qvibus picatis efficiuntur dolia. Inſula fermè tota auſtralior eſt parallelo, qvi per Rhodum ducitur, virtute nulli inſularum inferior. Nam & vino abundat & oleo, frumenti qvoqve ſatis habet, æris etiam metalla in ea ferunt, in qvibus vitriolum & rubigo æris naſcebatur, ad medicinæ uſum idonea. Canna mellis multa in Cypro reperitur, ex qva ſaccharum excoqvitur. Ex pilis qvoqve caprarum pannus conficitur, cui Zambelloto noſtra ætas nomen dedit. Multas res inſula ad alias gentes mittit, ex qvicus lucra non pauca redundant, alienis non multum eget, ſed aërem ſalubrem habet. Tota inſula deliciis incumbit, fœminæ admodum laſcivæ ſunt. Trogus autor eſt conſveſſe Cyprios virgines ſuas priusqvàm nuptui traderent, exteris nautis inſulam petentibus offerre, proſtitutasqve demum viris dare: ut non ab re ſacram Veneri Cyprum dixerit antiqvitas. In initio per ſingulas urbes tyranni fuerunt, ſed poſtqvàm Ptolemaici Ægypto potiti ſunt, Cyprus etiam faventibus Rom. in eorum ditionem conceſſit. Poſtremus Ptolemæus cum ingratus erga bene merentes inventus eſſet, ſublatus eſt, & Romani inſulam occuparunt, & provinciam prætoriam fecerunt.

Tollendi

Tollendi regis autor fuit P. Claud. Pulcher, qvi à Piratis Cilicibus captus, imperato ſibi redemptionis pretio, miſit ad regem ut ſe redimeret. Ille pretium adeò exiguum remiſit, ut Piratæ id accipere recuſaverint, Publiumqve ſine pretio dimiſerint, qvi liberatus gratiam utrisqve retulit. Nam creatus plebis tribunus evicit, ut M. Cato in Cyprú mitteretur, eam à rege ablaturus: Ptolemæus re intellecta ſeipſum interfecit. Cato inſulam accepit, & regis opibus venundatis pecuniam in pub. ærarium detulit. Cyprus diu poſtea provincia fuit, qvamvis parvo tempore interjecto, Antonius eam Cleopatræ & ſorori ejus Arſinoæ tradidit. Sed brevi omnia ejus acta reſciſſa ſunt, poſtqvàm manus ſibi conſciverat. Antiqva hæc ſunt: & nova digna relatu, qvæ paucis abſolvemus.

CAP. XCVII.

Hiſtoria de bello apud Cyprum facto. Item qvomodo Jacobus Cyprius nothus, Soldano fœdum & execrandum præſtitit juramentum.

CYprus cadentibus rebus Romanis diu ſub imperio Græcorum fuit, qvi poſt Conſtantinum apud Byzantium regnavere. Ricardus Angliæ rex Græcos ex inſula dejecit, cùm Hieroſolymam claſſe petens, eò tempeſtate delatus portu prohiberetur. Indignatus enim arma, qvæ in Saracenos paraverat, in Græcos vertit, eisqve inſulam abſtulit, ſpoliatamqve firmo ſuorum præſidio communitam reliqvit. Nec diu poſtea Gvidoni Luſiniano genere Gallico, qvi de Hieroſolymitano regno contendebat, eam permiſit: qvam ille ab Anglico acceptam, ſibi & poſteris ſuis usqve in hæc tempora obtinuit. Poſt varias ſucceſſiones regnum ad duos fratres pervenit, qvorum alter nomine Petrus, claſſe inſtructa, cum Catelanis ac Gallicis Alexandriam Ægyptiorum invaſit, ingreſſusqve urbem mediam diripuit, & qvamvis occurrentibus maximis Ægyptiorum copiis fugæ ſe commiſerit, ingentem tamen prædam & ditiſſima ſpolia reportavit: nec diu poſtea à fratre interfectus eſt. Nulla enim ſancta reperitur regni ſocietas. Cruentus fraterno ſangvine rex conſtituitur, ſed neqve ei longa

ga qvies fuit, neqve impunè ceſſit parricidium. Nam cum ſolenne convivium inſtituiſſet, (qvod annis ſingulis inſtruere mos erat) ingens calamitas obtigit. Invitati Genuenſium ac Venetorum mercatorum judices, qvos Baliuvos appellant, magna inter ſeſe contentione de priori conſeſſu certare cœperunt. Cumqve rex Venetis propenſior videretur, indignati Genuenſ. armis ſuam dignitatem retinere ſtatuerunt, atqve in regiam tectis ſub veſte gladiis profecti ſunt, qvod intelligentes Venetorum primores Regem adeunt, atqve inſidias ſuo capiti paratas dicunt, & idcircò juventutem Genuenſ. armatam intraſſe palatium. Rex miſſis eveſtigio, qvi rem inqvirant, inventos cum armis Genuenſ. in ſublimem palatii locum rapi jubet, atq; ex altiſſimis feneſtris in forum præcipitari, ſtatuta militum cohorte, qvæ lanceis atq; gladiis cadentes exciperet, tantum maligna potuit accuſatio. Reliqvi etiam per Cyprum commorantes Genuenſes perqviſiti ac necati ſunt, ita ut vix unus ex tanta clade ſuperfuerit, qvi rem geſtam in patriam renuntiaret. Accepit tamen dux Genuenſ. ac ſenatus paulò pòſt atrocem ſuorum civium injuriam, atqve in ultionem erectus, intra 40. dies potentiſſimam claſſem armavit, & in Cyprum miſit. Cujus adventus eodem ferè tempore, & viſus eſt & auditus. Trugoſius, qvi claſſi præfectus erat, expoſitis in terram copiis, mox Nicoſiam profectus ægre defenſam cœpit, breviqve regem ac reginam, & univerſam inſulam in poteſtatem ſuam redegit: & interfectis nephandi conſilii autoribus ingenti ditatus præda, majori cum gloria, & breviori tempore qvam ſperarent, domum rediit. Rex cum conjuge aliqvandiu in carcere ſervatus eſt, & regina prægnans in captivitate peperit: tandem venia regi data eſt, & regnum tributarium factum eſt, & urbs nobiliſſima totius Cypri emporium Famaguſta, de regno recepta, Genuenſi populo applicata, portu & vectigalibus dives. Puerum regi natum Janum appellavere, qvod in Genua natus eſſet, qvam noſtra ætas Januam vocat. Adverſus hunc cum patri ſucceſſiſſet, in ultionem direptæ Alexandriæ Soldanus Ægypti Melchella validiſſimam claſſem transmiſit, qvæ veluti tempeſtas horrida cuncta corripuit. Cyprios occurrere auſos proſtravit in campo. Janum regem captivum abduxit, Nicoſiam regni caput diripuit, eccleſias incendit, & omnem fermè populum rapuit in ſervitutem, vacuas urbes & inſulam penè ſolam reliqvit. Rex poſtea centum &

vigintiqvinqve millibus aureis redemptus, & tributarius Ægyptiorum factus, in regnum rediit. Sed dum inſulam Ægyptii ſpoliarent, & eorum navigia paucis cuſtodibus ſervarentur, in littore navis Veneta, qvæ peregrinos qvotannis Hieroſolymam vehit, voto peracto rediens huc applicuit, & paulò pôſt ſex Catelanorum naves adventarunt, qvarum patroni Venetum allocuti, ei ſuaſerunt, ut ſigna deponeret, ſimulqve claſſem Ægyptiam aggrederetur; futurum ut opulenta ſpolia referret. Paruit Venetus, ſed inter noctis tenebras Catelanis mutato conſilio dilapſis, redeuntes in ortu lucis ad littus Ægyptii, navem Venetam ſolam, & ſine ſigno inventam adoriuntur, ac brevi expugnant, jubentqve peregrinos qvi aderant, ſi vivere velint, erectis digitis Chriſtum negare. Mira virtus, nemo repertus eſt, qvi pluris vitam qvam fidem fecerit: ob qvam rem viri triginta, qvi prælio ſuperfuerant, vincti deponuntur in littore: atqve ibi lapidibus cæſi & obruti, usqve ad ultimum ſpiritum Chriſto benedixerunt. Felix exitus, & optimo cuiqve optandus. Fœminas in captivitatem ductas, apud Alexandriam Veneti mercatores redemerunt, inter qvas una ex noſtratibus fuit Corſiniani nata, vidua & ſancta mulier, qvæ domum reverſa, hæc nobis à ſe viſa narravit. Janus per tot adverſa vitam agens, tandem relicto filio impubere Joanne mortem obiit. Filius inter fœminas educatus, cum virilem ætatem attigiſſet, mulierem ſe magis qvam virum oſtendit: inter epulas atqve delicias languens, ſemper ſub tutoribus & curatoribus vixit: uxorem tamen duxit ex familia Montis ferati, qvæ ubi in Cyprum venit, peractis nuptiis, ſive aëris intemperie, ſive, ut fama fuit, veneno extincta eſt, & comitatus ejus penè univerſus interiit, nec poſtea repertus eſt ex occidentalibus regibus, qvi ſuam ſibi filiam deſpondere vellet. Ad Græcos igitur itum, & in Peloponneſo qvæſita conjunx, ex Palæologorum proſapia, Helena nomine, ingenioſa & cordata mulier: verum Græca inſtituta perfidia, Latinis inimica ſacris, & Rom. hoſtis eccleſiæ. Qvæ ubi conſummato matrimonio viri vecordiam cognovit, non tam reginam qvam regem egit, regnum ipſa gubernavit, magiſtratus depoſuit atqve inſtituit. Sacerdotia pro ſuo arbitrio ordinavit, & eliminato Latino ritu, Græcanicum ſuperinduxit: belli pacisqve leges dixit. Viro ſatis fuit convivari, deliciisqve affluere, atqve in hunc modum

univerſa inſula in poteſtatem Græcorum rediit. Potentiſſima apud reginam nutrix ejus fuit, & apud nutricem filius, apud qvem ſumma regni eſſe videbatur: cum is matrem, mater reginam, regina regem regeret. Joanni ex concubina Jacobus natus eſt magni ſpiritus adoleſcens, ex conjuge Carlotam tamen ſuſcepit: qvæ poſtqvam adolevit, Joanni regis Portugalliæ patrueli nupſit. Vir ejus conſenſu procerum in regnum accerſitus eſt, qvi vivente ſocero rem adminiſtraret. Jam enim muliebris regiminis non minus tædebat populum qvam pudebat. Adventante igitur Joanne, celebratisqve nuptiis, cuncta in ejus manu poſita ſunt, & forma regiminis correcta, divina & humana reformata negocia, Romanus eccleſiæ ritus Inſtauratus, Regiæ ac nutrici adempta poteſtas. Nutricis filius novi principis faciem veritus Famaguſtam conceſſit, qvo ex loco matri ſuaſit, ut, ſi ſe cum filio ſalvam vellet, Joan. veneno extingueret: qvo vivo ſperare vitam ipſa non poſſet: nec ſurdo cantata fabula eſt. Venefica mulier conſentiente regina (ut fama eſt) nobiliſſimum Principem toxico ſuſtulit, atq; ita priores illecebræ & damnata Helenæ imperia redierunt. Filius qvoqve nutricis gloriabundus ex Famaguſta rediens, qvaſi dominus & rerum omnium moderator receptus eſt. Qvi Carlotam ludibrio habens multis eam contumeliis affecit: illa ad fratrem confugiens ſuas conqveſta calamitates, opem petiit. Jacobus non tam ſororis gratia qvam regni ſibi parandi græculum cunctis inſultantem ſua manu interfecit. Cœpit cum amicis id agere, ut rex apellaretur, qvod jampridem in animo geſſerat. Ut primum enim ſapere aliqvid cœpit, videns patrem mentis inopem, ex matrimonio virili prole carere, ad regnum aſpiravit, Indignum exiſtimans, aut ſororem ſibi, aut ſororis virum præferri. Qvod præſagiens Helena, viro perſuaſerat, ut filium regni cupidum extra matrimonium natum, eccleſiæ traderet, ac ſacris ordinibus initiaret, ſic futurum ut regnandi ſpem poneret. Vacua per id temporis paſtoris regimine eccleſia Nicoſienſis erat. Hanc igitur Jacobo ſpondent, poſtulariqve in præſulem curant, atqve in poſſeſſionem deducunt, qvod Romana eccleſia nunqvam ratum habuit: ſed poſt græculi cædem regina & nutrix adverſus Jacobum inſurgentes, cum urbe regia pepulerunt. Ille apud

judicem

judicem Venetorum aliqvandiu latitans, tandem apparato navigio conceſſit in Rhodum, qvo in loco non ſine honore habitus eſt. Interim Carlota ſuaſu matris ac procerum Ludovico Sabaudiæ ducis filio nubit, eumqve qvam celerrimè ad ſe proficiſci hortatur. Medio tempore Jacob ſpe regni amiſſa, per amicos apud Nicolaum Pont. max. inſtat, ut eccleſiæ Nicoſienſi præficiatur: ſed Helena & Carlota contranituntur, negantqve ſangvinarium hominem, & qvi regnum ſeditionibus agitet in eccleſiæ militiam recipiendum. Literæ caſu à Jacobo intercipiuntur, qvi contracta amicorum non parva manu, in Cyprum navigans, clam regiam urbem ingreditur, eorumqve domos adiens, qvos ſibi norat infenſos, cunctos interficit: bona inter amicos partitur, & tanqvam victor in civitate moratur. Regina interim moritur, & paulò pòſt rex: vir muliere corruptior, qvamvis forma & habitu corporis regio dignus honore videretur. Sed qvam erat exteriori decorus ſpecie, tam fuit ignavus & turpis animus. Inter hæc turbato multifariam regno, accerſitus crebrioribus nunciis Ludovicus apud Venetias claſſe parata, in Cyprum navigat, magnoqve omnium applauſu ac favore rex appellatur. Jacobus ejus adventum haudqvaqvam expectare auſus, conſilio & ope (ut ajunt) Marci Cornari potentis amici, qvi ſibi navigium conceſſit, cum amicis fermè centum in Alexandriam navigavit, Soldanum qvam primum liceret conventurus, ejusqve opem imploraturus. Soldanus miſſis obviam primoribus ſuæ curiæ, eum ad ſe qvam celerrimè venire juſſit, & magnis honoribus venientem accepit. qvi ut in conſpectum datus eſt: Supplex (inqvit) ad te confugio regum maxime atqve potentiſſime. Tu mihi dominus es, & ut clementia tua ſpondet adiutor & tutor eris. Joannes pater meus, qvi tibi qvotannis tributum pendebat, ſuperioribus diebus è vita deceſſit, nec præter me virilem ſobolem reliqvit. Soror mea virum ſibi ex Gallis accerſivit, eum Cyprii regem ſuſceperunt, me poſthabito, qvem regnare par fuerat. Sed tuum eſt regnum Cypri, tuum eſt diffinire qvem regnare oporteat. Natura maſculis non fœminis imperium dedit, nec æqvitas permittit regum filios extraneis cedere. Reſpice oro fortunam meam, nec me regem natum, regno privari ſinas: pater-

 nam

Digitized by Google

nam hæreditatem à te poſtulo, qvi meus judex es: niſi cauſam meam ſuſcipis, exul à patria, regius ſangvis mendicabo panem. Indigna hæc tuo nomini inuretur nota, qvi ſubditorum juſtas cauſas non defenderis, nec è re tua fuerit me repulſo cujus majores ſervire tibi didicerunt, Gallicum hominem Cyprorum regno præeſſe. Noſti ſuperbiam gentis & qvanta Ægyptiorum imperio attulerint Gallorum claſſes incommoda: nunqvam Alexandria, aut aliæ maritimæ urbes pacem habebunt, tenentibus Cyprum occidentalibus regibus. Qvod ſi me foveas, tam tua Cyprus qvam Ægyptus erit: nec tu difficilem rem credideris, paternum atqve avitum regnum mihi reſtituere. Multi ſunt qvi meis rebus ſtudent, nec aliud optant qvam tuo favore præditum, me redeuntem cernere. Parva me claſſis in ſolium paternum collocabit: ſatis amicis meis fuerit tua ſigna vidiſſe, & tuis auſpiciis bellum geri, cætera ipſi expedient: nec dubita, brevi me ſervum tuum Cypri regem videbis, tantum facito, ut te velle intelligam. Moverunt ea verba, non Soldani modò, ſed omnium qvi aderant animum, nec qvisqvam fuit, qvi non indigna pati adoleſcentem arbitraretur, eiqve ſubveniendum exiſtimaret. Erat enim Jacobus duos & viginti natus annos, forma egregia & ſtatura corporis patri perqvam ſimilis: verum animi dotibus & eloqventia longè diſpar. Placuit igitur ſubvenire ſupplici, moxqve regiis ornamentis allatis, Jacobus veſte purpurea indutus, cæterisqve inſignibus adornatus (qvibus regibus uti mos eſt) in conſpectu Soldani, & omnium procerum rex declaratur: ac per urbem circumductus, præcipuis honoribus cumulatus eſt, claſſe decreta, qvæ illum mox in Cyprum veheret. Prius tamen literæ in hanc ſententiam Soldani nomine ad Ludovicum ſcriptæ ſunt: Veniſti ab occiduis partibus ut alienum regnum in oriente invaderes, paterna hæreditate filium exueres, vana eſt cogitatio tua. Cyprus mihi vectigalis eſt, & meum de re judicare. Niſi qvamprimum abieris, Ægyptio peribis gladio. Si uxor tibi cordi eſt, poteſtatem facio, ut eam tecum auferas; ſi tamen prius receſſeris, qvam ſecundo monearis. His acceptis toto regno trepidatum eſt, ingensq́; mœror omnium mentes pervaſit, cum neq; Soldani juſſibus reſiſtere poſſent, neq; ſine turpitudine obedire. Poſtremò cum remedium nullum aliud invenirent, Legatos ad Soldanum mittere placuit, qvi ejus mentē lenirent: miſerunt & ſimul Rodii viros ex religione primarios, qvi apud

apud Cairum convento Soldano Ludovici cauſam humilibus verbis defendere conati ſunt. Nil eum de jure Soldani ablaturum veniſſe, dicentes. Joannem Cypri regem Carlotam filiam unicam ex matrimonio ſuſcepiſſe, qvam ſecundum Chriſtianas leges reliqviſſet hæredem: Jacobo ex concubina nato, regnum neqvaqvam deberi, maritum pro conjuge coronæ jura ſortiri: hortari ne regni conſvetudines confunderet, neve Chriſtianis Chriſtiana inter ſe jura negaret. Ludovicum Soldano in omne tempus amicum futurum, tributumq́ ſuis temporibus præſtiturum, Jacoboqve decem millia aureorum ſingulis annis qvoad viveret traditurum. Res diu in conſilio apud Soldanum agitata eſt, & jam eo ventum erat, ut poſtulata Ludovici admitterentur, triginta millibus aureis ſuperadjectis: hanc enim ſummam loco impenſarum Soldanus expoſcebat, nec Ludovicus pro redimenda pace abnuebat. Sed ambiens Jacobus modò iſtos, modò illos amicos, ac Soldani fidem accuſans, qvi ſe paulo antè regem declaratum deſereret, Gallicæq́ perfidiæ proderet: Purpuratos qvosq; in curia potentes hortabatur, ut Soldano ſuggererent, ne Gallicis oratoribus auſcultaret, nevé ſe ſemel in fidem ſuſceptũ relinqveret. Aderat ei Soldani filius æqvalis ætatis, qvi ejus fortunæ miſerebatur. Aderant & tres Mamaluchi in palatio potentes, qvi precibus aſſiduis Jacobum commendabant. Sed parum eorum conamina valuiſſent, niſi Mahumetis Turcarum imperatoris legatus opportuno in tempore affuiſſet, qvi verba hujusmodi habuiſſe fertur. Accepit amicus tuus Turcarum imperator Mahumetes, te Jacobum Cypri regem appellaſſe, cumqve in patrium regnum ſtatuiſſe reſtituere: digna res, qvæ de tuo ſolio manaret, & noſtræ religioni accommoda. Sed renuntiatum poſtea eſt, te mutato conſilio pacem cum rege Gallico paciſci, & qvem juvare cœpiſti velle deſerere, tanqvam ignores, qvanto perſeqvatur odio gentem noſtram Gallicus ſanguis, neqve Gotfridi Balduinivé, aut aliorum ejusce gentis facta mentem teneas, qvi ſæpe majores noſtros magnis cladibus afflixerunt. Vide qvid agas. Si pax tibi cum Gallico genere cordi eſt, cum noſtro bellum expecta, nec tibi cum ſolis Turcis inimicitias futuras putes. Ægyptii, Syrii, & Arabes, qvibus præes, ſummo te odio proſeqventur, nec tuus tibi filius hærebit, qvi religionem noſtram Gallicano ſangvini prodideris. Qvod ſi promiſſam fidem Jacobo ſervaveris, claſſemqve pararis in Cyprios: Mahumetes

Digitized by Google

humetes qvoqve alteram parabit in Rhodios & utriusqve inſulæ ſpolia ſua erunt, ſolum tantum inſulæ Rhodiæ Mahumetes ſibi ſervatum cupit. Placuerunt Soldano Turcæ oblata, atqve in ejus poſtulata conſenſit. Apparata eſt è veſtigio claſſis, & Jacobus cum magna militum manu in ea vectus Cyprum appulit: non tulerunt ejus impetum Galli, qvamvis Rhodios adjutores haberent: neqve auſi apud Nicoſiam expectare, in caſtellum qvod Cerines appellatur ſeſe receperunt. Jacobus reliqvis omnibus in poteſtatem receptis, obſidionem aliqvandiu circa caſtellum tenuit. Deinde ſpe potiundæ munitionis depoſita, dimiſſis cuſtodibus qvi Gallos ab incurſione prohiberet, Nicoſiam reverſus, ad reformationem regni ſe convertit, Legatosqve ad nos miſit, qvi multa peterent faciem honeſtatis habentia. Sed re vera nil aliud qværebat, qvàm Chriſtiani regis apud ſedem apoſtolicam nomen uſurpare: ſed contra illi evenit qvam putabat. Neqve enim oratores ſuos tanqvam regios admiſimus, cum accepiſſemus eum Soldano Ægypti, eo tempore qvo regnum ab eo ſuſcepit, turpiſſimum juramentum præſtitiſſe. Adjurato enim qvadragies Deo (ut accepimus) ſic ait: Per Deum magnum & altum miſericordem, & benignum formatorem cœli & terræ, & omnium qvæ in eis ſunt, & per ſancta hæc evangelia, per ſanctum baptiſma, per ſanctum Joannem Baptiſtam, atqve omnes ſanctos, & per fidem Chriſtianorum promitto & juro, qvod omnia qvæ novero, aperta erunt domino meo altiſſimo Soldano Ægypti, & totius Arabiæ imperatori, Aleſſerapho Asnali, cujus regnum Deus fortificet, ero amicus amicorum ſuorum, & inimicorum inimicus. Nihil eum celabo, neqve Piratas in regno meo patiar, neqve his victum aut auxilium dabo. Ægyptios qvi meo in regno ſerviunt emam, & libertate donabo, auri qvinqve millia nummum in Calendas Septembris aut Octobris, tributi nomine in templis altiſſimis Hieruſalem & Lamech ſingulis annis offeram. Coloſſeos prohibebo, ne Piratis arma miniſtrent: qvæcunqve digna cognitu noviter emerſerint, Soldano renunciabo, in juſticia & veritate procedam, nihil mea in parte fraudulentum erit, qvòd ſi aliqvid horum neglexerim, ero apoſtata & mandatorum ſancti evangelii Chriſtianæqve fidei prævaricator, dicam Evangelium falſum eſſe, negabo Chriſtum vivere, & matrem ejus Mariam virginem fuiſſe, ſuper fonte baptiſmatis Camelum interficiam, & altaris presbyteros

maledi-

maledicam, divinitatem negabo, & Jeſu nuntii humanitatem adorabo. Super altari cum Judæa fornicabor, & ſanctorum patrum maledictiones omnes in me recipiam. Hoc juramentum in ſcriptis redactum, & ex Arabica lingua in Latinam traductum, Legati Rhodiorum viri præſtantes ad nos detulerunt, aſſerentes certiſſimum eſſe, ita Jacobum apud Cairum Soldano juraſſe: propter qvam rem Oratores ejus multum increpatos abſqve honore remiſimus. Carlota interim qvæ Rhodum petierat, comparatis aliqvibus auxiliis, cum nova militum manu, qvam ſocer ex Sabaudia miſerat, ad virum qvem Cypri reliqverat apud Cærinem rediit, eo propoſito ut Nicoſiam peteret, non parva ſpe freta recuperandi regni. Jacobus conſiliis ejus exploratis, iter intercipit, conſertoqve prælio multos Gallorum interficit, reliqvos in caſtellum repellit. Qvo in loco usqve in hanc diem Ludovicus obſidionis incommoda fert, reliqvæ partes inſulæ Jacobo tanqvam regi parent, excepto Coloſſi oppido, qvod Rhodii tenent, & Famaguſta qvam Genuenſium eſſe diximus. Carlota viro apud Cærinem dimiſſo Rhodum contendit, & deinde plena calamitatis ad nos navigavit, ſibi & viro ut conſuleremus non ſine lachrymis orans. Nam &. ipſa multa in mari adverſa pertulerat: nos qva potuimus humanitate prudentem ſanè & cordatam fœminam conſolati ſumus. Vinum & triticum, qvod regi mitteretur obſeſſo, apud Ancona obtulimus, & ſibi qvæ omnium rerum erat indiga eqvos & mulos coëmimus, & viaticum dedimus, qvo in Sabaudiam (ut reginam deceret) proficiſceretur ad ſocerum: auxilia qvoqve polliciti, qvibus in regnum reſtitui poſſet, ſi noſtris conſiliis uteretur. Facile namqve exulibus regibus commiſereri ſcimus. Sed digna Dei ultio. Nam cum nos apud Mantuam conventum ageremus, regesqve hortaremur, ut in tutelam regionis aſſurgerent, neq; hinc Turcas, inde Sarracenos in Chriſtianos ſævire permitterent: Hujus Ludovici pater, qvi multa promiſerat, inter primos repertus eſt, qvi orthodoxæ fidei auxilium negavere. Ipſe qvoqve Ludovicus adoleſcens, cum per Padum navigaret, eſſetqve Mantuæ propinqvus, in eo loco ubi Mincius Pado miſcetur, haudqvaqvam dignatus eſt nos viſere, aut noſtram benedictionem expoſcere, qvibus ex rebus ſæpe oratores Sabaudienſes allocuti, eorum facta damnavimus, futurumqve diximus, ut in pœnam eorum, qvæ pater faceret

ceret, filius regnum amitteret, fruſtraqve opem ab aliis peteret, qvam ſuus pater negaſſet eccleſiæ, ſicut poſtea cum magno religionis damno ſecutum eſt.

Cap. XCVIII.

Qvo jure Soldanus Cyprum, & Turca Rhodum ſibi pertinere dicant. Item diſputatio qvi primum populi Aſiam minorem coluerint, qviqve duces apud eam armis præcipuè claruerint.

HÆc habuimus qvæ de Cypro diceremus. Aliqvanto longius qvam conſvevimus propter hiſtoriam noſtri temporis, qvæ non videbatur negligenda; qvod etiam in aliis locis facturi ſumus, ubi noſtra ætas aliqvod habuerit memoratu dignum. Soldanus ſuam eſſe Cyprum dicit & Rhodum, propter Hieruſalem, de cujus regno has inſulas eſſe putant: & cum ipſe Hieroſolymam poſſideat, ad eas qvoqve jus ſibi competere arbitratur. Turcarum imperator de Cypro nihil adverſatur, Rhodum verò ſui juris eſſe contendit, qvi vicina in continenti littora obtinet. Antiqvi & Rhodum & Cyprum Aſiæ tradiderunt, qvibus nulla continens propinqvior eſt. Nam Rhodus Cariæ, Ciliciæ Cyprus objicitur, qvæ Aſiæ partes exiſtunt.

Aſiam ipſam minorem qvi primo coluerint non ſatis certum eſt: qvidam indigenas putant, nos ex Syria primos cultores adveniſſe arbitramur, qvando ex unis parentibus omnes originem ducimus. Illi verò in terreſtri paradiſo creati, atque illinc ejecti in Damaſceno primum agro locati ſunt, indeqve genus humanum. Niſi Armenica magis origo alicui placeat, qvia in arce Noë ſervata ſit humana caro, & illa in montibus Armeniæ ceſſante diluvio reqvievit, unde rurſus propagati homines ad colendas provincias exierint. Sed omnes ab Adam prognati, qvem filii Noë ſui generis autorem faciunt. Ante Trojanum bellum cultores Aſiæ inter primos memorantur

Caucones

Caucones, qvos alii Pelasgos, alii Scythas fuiſſe tradunt: hos Bebrices è Bithynia pepulerunt: Bebrices Mariandyni cum Paphlagonibus, ex qvibus Mariandyni exiverunt & Heneti, nobilis Paphlagonum natio. Mygdones Olympi cultores, qva Boream reſpicit, & Doliones inter Rhyndacum habitantes & Æſepum: & Myſi, qvi ex Myſia profecti ſunt Europæa, apud Danubium ſita: & Lydi, qvi & Mæones appellati ſunt, & antiqviores qvàm Myſi creduntur, & ab aliqvibus Myſorum patres exiſtimati ſunt, Aſiæq; indigenæ. Et Leleges, qvi per inſulas habitantes ſub Minoë Cretenſi fuerunt, poſtea in continentem Aſiæ migrantes, auſtrale inde latus usqve Aſſum, & deinde usqve ad Caicum & Hermum, oram maritimam tenuere: & Cares, qvi prius Leleges eſſe putantur & inſulares, poſtremo terreſtres facti apud Mæandrum ſedes obtinuere: & Phryges qvi ex Thracia profecti, primo Sangarii ripas habitavere, deinde ad orientem Mediterraneam petierunt: & Lycii, qvi prius non procul ab Ilio ſortiti ſedes, in duos diviſi principatus, deniqve ultra Taurum migraſſe creduntur: & Teucri qvos alii ex Creta, alii ex Attica ortos exiſtimarunt, & circa Hamaxitum habitaverunt: & Cilices qvi ſub Hectore fuerunt Thebam colentes, Ilio proximi, qvo deleto, Taurum tranſivere: & Dardani ſub Ænea & Antenore conſtituti, Idæ accolæ: & Cetii prope Caicum ſub Eurypilo militantes: & Pelasgi qvi Lariſſam Cumanam prius coluere: Gens ab origine Theſſalica, qvæ poſtea multum crevit, & tamen cito defecit: & Solymi in mediterranea ſupra Cares ad Taurum habitantes: & Leucoſyri ultra Halym in Ponto collocati: & Amazones, qvæ Themiſcyræ campos incoluere: & Chalybes, qvi montes Pharnaciæ & Trapezunti rivos inſederunt. Omnes hujuscemodi gentes ante bellum Trojanum in Aſia fuiſſe traduntur. De Lycaonibus, & Cappadocibus, & Cataonibus, & Armeniis, & Pamphyliis, & Piſidibus, & Iſauriciis, & Thracibus qvi Cimmerii fuerunt, & Magnetes deleverunt, & aliis compluribus incertum eſt. Æoles, & Iones, & Dores, & Macedones, & Galatas nemo dubitat poſt cladem Iliacam in Aſiam perveniſſe: qvæ freqventer externo ſubjecta imperio, aut raro, aut nunqvam regem protulit in armis clarum, cujus vetuſta origo Aſiatica fuerit: ſive qvod imbelle genus hominum facilè jugum ſubiit, ſive qvod regionis ubertas externos reges ad eam acqvirendam, ſummis conatibus attraxit. Nam priusqvam Troja Græcorum armis rueret,

multi Aſiam externi reges invaſerunt. Jupiter, ſive Cretenſis fuit ſive (ut alii volunt) Ægyptius Aſiæ imperium adeptus eſt: & Hercules ille primus, & Dionyſius qvem Bacchum vocaverunt, & Oſiris, qvem cum ſuperioribus ſtulta Ægyptus tanqvam deum coluit. Seſoſtris qvoqve rex Ægypti Aſiam ſibi ſubjecit, & Idanthyrſus Scytharum rex, qvi ſibi & ſucceſſoribus ſuis per mille & qvingentos annos vectigalem Aſiam feciſſe traditur, & Amazones Scytharum ſoboles magnam ſibi Aſiæ partem vendicaverunt, & Ninus rex Aſſyriorum usqve ad Helleſpontum cum exercitu pervenit, omnemqve Aſiam domuit, quæ & ſibi & ſucceſſoribus usque ad Teuthrantem paruit, ſub quo Trojanum bellum exortum eſt. Teuthras autem per legatos à Priamo requiſitus Memnonem Tithoni filium cum decem millibus Æthiopum, & totidem Suſianis ac ducentis curribus in auxilium miſit, cum amplius mille annis Aſia ſub Aſſyriis fuiſſet. Hercules etiam Alcmenæ filius Trojam depopulatus eſt. Sed neqve Hercules, neque Agamemnon in Aſia imperium continuarunt, qui habita victoria in varias regiones diſperſi ſunt, qvemadmodum & Cimmerii, qvi multas in Aſia civitates deſertarunt, nec totam Aſiam occuparunt: neqve Jaſonis ſocii, qvamvis aliqva loca obtinuerint poſt Trojam deletam. Lydorum res magnæ fuerunt, apud qvos Midas, Gyges, & Alyates, & Crœſus rerum potiti ſunt: deinde Perſæ horum imperium delevere, qvi uſqve in Græciam penetrarunt. Perſas verò Macedones dejecerunt, & ipſi à Romanis pulſi ſunt. Poſt Romanos Græci Aſiam obtinuerunt, cum apud Byzantium imperii ſedem Conſtantinus poſuiſſet. Græcos autem Turcæ eliminarunt, qvos Tamerlanes (ut antè diximus) magnis affecit cladibus, ſed tanqvam fulgur (cum omnia pertriviſſet) brevi defecit, & res ad Turcas ſine controverſia rediit.

CAP. XCIX.

De Mithridatis Eupatoris laudibus admirandis, Item de mulieribus in Aſia clariſſimis.

INter Aſiaticos autem, qvi armis claruerit, unum reperimus cunctis excellentiorem, & cui pauci poſſint æqvari, Mithridatem ſcilicet Eu-

Eupatorem, cujus progenitores Pontici fuerunt, & ipſe apud Sinopen natus educatusqve eſt, & ibi tandem ſepultus. Ad hunc puerum (ut Apianus Alexandrinus ſcribit) & parentibus orbatum principatus translatus eſt, qvi mox ut adolevit, finitimos Barbarorum populos in poteſtatem ſuam redegit, Scytharum non paucos ſibi ſubjecit, in Romanos per qvadraginta annos variis eventibus bellum geſſit, Bithyniam & Cappadociam non ſemel adeptus eſt: Aſiam, Phrygiam, Paphlagoniam, Galatiam ac Macedoniam cum in Græciam tranſiſſet, potenter invaſit, multa & præclara egit, mari à Cilicia ad Ionium usqve dominatus eſt, qvo ad Sylla intra paterni regni limites eum incluſit, centum & ſexaginta millibus hominum bello ſibi ademptis. Inter lubricos prolapſus caſus minimè animum poſuit, bellum facile inſtauravit, cum optimis ducibus prælio decertavit, à Sylla qvidem & Lucullo Pompejoqve victus, ſæpenumero magnas illis intulit clades: L. Caſſium, & Q. Oppium, & Manium Aqvilium captivos ſibi deditos palam circumduxit, qvoad hunc, qvi totius belli cauſa fuerat, interemit, reliqvos Syllæ tradidit. Vicit Fimbriam ac Murænam, Cottam qvoqve conſulatu illuſtrem, & Fabium ac Triarium. Ingenium illi ad res difficiles præcellentiſſimum fuit: victus ſæpe minimè ab incepto deſtitit, nec una via Romanos aggreſſus eſt. Cum Celtis fœdus iniit, & Sertorium in Hiſpaniam miſit: per inſidias ſive ab hoſtibus ſive ab aliis ferro impetitus & ſaucius, nullo tamen ab opere ceſſavit. Sangvinolentus & crudelis in omnes fuit. Nam matrem, fratrem, ac filios tres impuberes, totidem filias interfecit. Statura ingenti fuiſſe traditur, valetudine proſperrima uſus usqve ad ultimum vitæ tempus. Eqvitare, jaculari, ac mille ſtadia eqvis per intervalla diſpoſitis una die diſcurrere, currus ſex & decem eqvis agitare. Græcis imbutus diſciplinis, & ob id ſacris eorum uſus, muſicæ præterea deditus, ſobrietatis eximiæ in pluribus, laborumqve patientiſſimus, ſolum mulierum devictus illecebris. His moribus Mithridates cum orbis plurimas & præclaras regiones cladibus involviſſet, poſtremo deſertus à ſuis, & filii fraude circumventus, ad veneni remedia convolavit, qvibus non ſatis celeriter opitulantibus, qvod antidoto asſvefactus erat, à Bituito qvodam Celtarum duce, ut ſe ferro interimeret, precibus impetravit, atqve ita rex qvondam potentiſſimus, è vita deceſſit, ſextus decimus à Dario ultimo Perſarum rege, octavus ſive ſextus à Mithri-

date illo, qvi à Macedonibus deſecit, & Ponti regnum ſibi vendicavit. Vixit annis octo ſive novem ſupra ſexaginta, in qvibus per ſeptem & qvinqvaginta regnum tenuit, conſenſu Pompeji regali ſepulchro apud Sinopem conditus, & ſolennia funeris magnifice conſecutus, ſed neqve is vetuſta origine Aſiaticus fuit. Mithridates enim qvi primus Cappadociæ Pontiqve regnum invaſit, è genere Perſarum regio fuiſſe traditur. Fuerat ille Antigoni amicus. Antigonus verò cum per ſomnum ſeſe agrum auro ſerere vidiſſet, & Mithridatem aurum metentem in Pontum recedere, expergefactus, illum interficere conatus eſt. Mithridates cum ſex duntaxat eqvitibus fugiens, qvendam locum Cappadociæ munivit, multisqve illuc per Macedonum incuriam confluentibus, Cappadociam finitimasqve circa Pontum tenuit nationes. Poſtremo imperium in majus propagatum filiis tradidit, qvod viciſſim unus ab alio ſuſcepit, usqve ad Eupatorem, qvi etiam Dionyſius vocatus, de qvo modo locuti ſumus. Mulieres in Aſia clariſſimæ ante omnes fuerunt Amazones, qvarum genus è Scythia profectum diximus. Deinde Artemiſia Halicarnaſſi regina, qvæ cum Xerxe adverſus Græcos bellum geſſit. Poſtremo Pythodoris qvam ſupra in Ponto regnaſſe memoravimus, non poſſumus non Aſiaticam dicere: ejus pater Pythodorus apud Trallianorum urbem, ex privato cive magnus evaſit, & opes regias cumulavit. Nec nos latet plurimas Aſiæ fœminas clarum nomen aſſecutas eſſe: ſed inter eas, qvæ regnaverunt, has præferimus.

CAP. C.

De Turcarum origine & moribus. Item de Ottomanorum progenie.

VErum qvia de Turcis ſuperius mentionem fecimus, ad qvos ultimo loco imperium Aſiæ delatum eſt, haud abſurdum fuerit ejusce gentis originem recepſere, ut eorum confutetur error, qvi gentem Trojanam Turcas eſſe affirmant, ac Teucros vocant. Turcæ (ut Æthicus philoſophus tradit) in Aſiatica Scythia ultra Birricheos montes, & Taracontas inſulas, contra Aqvilonis

nis ubera ſedes patrias habuere. Gens truculenta & ignominioſa, in cunctis ſtupris ac lupanaribus fornicaria, comedit, qvæ cæteri abominantur, jumentorum, luporum, ac vulturum carnes, & qvod magis horreas, hominum abortiva. Diem feſtum nullum colunt, niſi menſe Auguſto Saturnalia. Romanorum imperium audivit magis qvàm ſenſit, qvamvis Octaviano Auguſto in auro littoreo cenſum dedit, & id qvidem ſponte. Nam cum vicinas undiqve regiones annua illi tributa reddere animadvertiſſet, novum dierum ac temporum exortum eſſe Deum arbitrata, munera illi qvotannis miſit. Hæc gens (ut Otho hiſtoricus tradit) imperantibus Græcis, & regnante apud Francos Pipino annis ab hinc ſupra ſexcentis, non Caſpias (ut ille ait) ſed Caucaſeas egreſſa portas, cùm Auaribus ferociſſima pugna, multis utrobiqve deſideratis conflixit. Exin Pontum Cappadociamqve transgreſſa, ad reliqvas finitimas gentes ſenſim illapſa eſt, nec multo poſt (qvemadmodum Nicolaus Saguntinus ad nos ſcripſit græcis ac latinis literis eruditus) eadem gens more latronum clandeſtinis qvibusdam excurſionibus vires ſibi vendicans, occupatis montibus, & clauſtris opportunis, unde per occaſiones facilè irruptiones fieri poſſent, usqve adeò emerſit, atqve ſublata eſt animis, ut palam jam & pari marte adverſum finitimos de agri poſſeſſione certaret: & deniqve procedenti tempore non ſolum Pontum & Cappadociam, verum Galatiam, Bithyniam, Lycaoniam, Piſidiam, utramqve Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Cariam & omnem Aſiam qvæ minor vocatur, ultra citraqve Taurum, ad oras usqve Ioniæ & littora Græci maris occuparet. Nec unum qvendam principem, ſed alios alii duces, & varia auſpicia per factiones ſecuti. Ex hac gente trigeſimum abhinc & centeſimum circiter annum, Ottomannus qvidam exigui tum cenſus, & obſcuri inter privatos nominis, ex collectitio milite mox ingenti manu per ſeditionem conflata, graſſari paſſim, ac non ſolum reliqvias Chriſtianas vexare, verum etiam homines ſuæ gentis armis infeſtis petere, & ſibi ſubdere cœpit: cujus conatibus orta inter principes gravi diſcordia, felicem curſum præbuit. Ottomanus enim dum illi ſeſe invicem laniant, accitis undiqve omnibus, qvi pro ingenio prædæ rapinarumqꝫ cupidi eſſent, autoritatem brevi & nomen adeptus, oppida non pauca, partim vi, partim ſeditione in poteſta-

 tem

tem accepit. Huic ſucceſſit Orcanes, qvi rem inchoatam à patre commodè proſecutus, longè lateqve propagavit: qvem ſecutus Amurates filius, duobus de Græcorum imperio diſceptantibus, ab altero qvi ſuperari timebat, in auxilium accerſitus, cum ex Aſia tranſiſſet in Græciam, conſulto bellum protrahens, ubi ambos conſumptis enervatisqve viribus fractos ac defeſſos animadvertit, verſis (ut ajunt) proris, arma in eos ſine ullo diſcrimine per occaſionem convertit, & plurimum Græciæ ſibi ſubjecit. Is vita functus duos reliqvit filios Solimanum & Pazaitem, qvem ſuperius à Tamerlane captum retulimus. Solimano extincto res univerſa ad Pazaitem deducta eſt, qvi, priusqvam caperetur, res magnas in Græcia geſſit, dimiſſus verò nihil memoria dignum egit, mortemqve in Aſia inglorius obiit, cujus filii qvi complures erant, in poteſtatem Græcorum venere, cùm capto patre periculum evaſuri, ex Aſia in Thraciam navigare contenderent. Calapinus tamen natu major emiſſus à Græcis regnum obtinuit, qvo vita functo Orcani filio tenella ætate adoleſcentulo qvorundam principum ductu regnum occupare conanti, Moyſes patruus, & ipſe à Græcis dimiſſus, infeſtis armis occurrit, & magis proditione qvàm pugna oppreſſum, extinxit adoleſcentem. Haud multo poſt, & ipſe nullo ſuperſtite filio deceſſit, qvem Mahumeres frater, tertius ex Pazaite filius ſubſecutus regnum in ſua gente obtinuit: qvi magnis rebus in Europa geſtis, in Aſia qvoqve complures Turcarum regulos vi atqve armis oppreſſos, regnis exuit. Huic defuncto ſucceſſit Amurates filius, qvi per tempus in Aſia manens, audita patris morte, in Thraciam conatus trajicere, imperatoris Græcorum maritimo apparatu prohibitus eſt, & Muſtaphas natorum Pazaitæ reliqvus, ut rerum potiretur à Græcis liberatus, & ſumma ope adiutus. Sed Muſtapha pugna ſuperato & interempto, Amurates victor univerſum regnum obtinuit. Hic fuit Mahumetis, qvi modò regnat pater, utriusqve res geſtæ memoriam expoſcunt, qvas, cum de Græcis agemus, haud qvaqvam reticebimus. Hæc eſt Ottomanorum progenies, & Turcarum origo, qvi qvanqvam ea loca poſſident qvæ olim Teucri tenuere, non tamen Teucri appellandi ſunt: alioqvi & Dardanos, & Myſos, & Phryges, & multarum gentium qvas vel in Aſia vel Græcia ſubjecerunt nominibus appellare poſſemus. Sive enim ex Attica, ſive

ſive ex Creta, qvod ad mare probare videtur, Teucrorum origo fuit, nihil ad Turcas pertinet, qvos Scytharum genus eſſe docuimus, barbaram & terram progeniem: qvamvis pluribus ſeculis in Aſia Græciāqve commorati vitam mitiorem induerint, & imperium utriusq; terræ conſecuti ſint. Adeò Turcarum nomen auctum eſt, ut qvæ olim Aſia vocabatur, nunc Turciam vocitent. A Turcis enim univerſa poſſidetur, præter oram Trapezuntiam, qvæ ſuo imperatori paret Chriſtianæ religionis cultori, qvamvis Græco & nonnullis erroribus imbuto, adverſus qvem profectus hoc anno Mahumetes ejus imperium labefacturus exiſtimatur. Habent & Armenii aliqvi ſuum ducem in Aſia, qvi Chriſtum ſeqvitur (ut antè diximus) reliqvi omnes Turcarum poteſtati ſubjecti ſunt: ſed non omnes Turcæ Ottomanorum imperio ſubſunt: nam & Caramanus Ciliciæ dominus, qvi magnam Cappadociæ partem poſſidet, & Aſambecus qvi prope Euphratem dominatur, & alii nonnulli reguli ab origine Turcæ, cum Ottomanni progenie diu de regni poſſeſſione certarunt. Caramanus inter Mahumetem Turcarum imperatorem, & Soldanum Ægypti dominum medius, multa per noſtram ætatem, modò cum hoc, modò cum illo prælia geſſit, locorum difficultatibus, & Ciliciæ gentis, cui dominatur virtute confiſus, & odio Mahumetis Chriſtianorum amicus. Nec Aſambecus Ottamanorum proſapiam qvieſcere permiſit, Chriſtianæ conjunctus uxori, imperatoris Trapezuntii filiæ: qvamvis parvi momenti eſt apud Turcas matrimonii nomen, qveis conjuges ſunt, qvot ducere voluerunt, impiam Mahumetis legem ſeqventibus, cum qva nobilem & pulcherrimam Aſiam fœdaverunt. Eadem ab initio idola coluit, deorumqve variis ſuperſtitionibus dedita, qvamvis nonnullos admiſerit Judæos veri Dei cultores: non tamen legem eorum accepit, ſed qvemadmodum hodie Judæi inter nos vivere permittuntur, ita & inter gentiles per Aſiam ſub tributo vitam agebant. Damnatiſſimus ille idolorum cultus usqve ad Romanorum imperium perduravit, qvibus ad Chriſtum converſis, & in Aſiam, & in omnem fere terram prædicatum per apoſtolos intonuit evangelium, & benigne auditum eſt. Credidit Aſia Chriſto, & pulcherrimas erexit eccleſias, nec ulla ejus portio fuit Chriſtianis non initiata ſacris. Fatemur, plurima ibi & per Romanos, & per alios judices Chriſtianorum perſecutio acta eſt, ſed vicit gloriosa

glorioſa martyrum conſtantia, vicerunt & ſanctiſſimi verbi Dei prædicatores. Erecta ſunt monaſteria virginum, & ſanctorum patrum cœnobia, laudatus eſt in canticis dominus, & in odorem ſuavitatis ſacrificatum eſt ei, cuncta populi ora, & omnes linguæ Chriſtum inſonuere, cui nulla non villa altaria dedicavit, & dona in ejus nomine conſecravit. Ceſſavit omnis ſpurcitia veteris cultus, diruta ſunt dæmonibus ſacrata templa, exuſta ſimulacra, contritæ deorum imagines, omnis turpitudo, omnis blaſphemia procul acta, evangelica vita recepta, ſancti & pudici mores admiſſi, laudata virginitas, probata nuptiarum caſtitas, innocentia in honore habita, ſobrietas & manſvetudo ore omnium commendata, nulla conſvetudo admiſſa, qvæ adverſa ſacroſancto evangelio videretur. verum Turcarum adventu cuncta immutata ſunt. Mahumetea lex, qvæ ſub Heraclio imperatore cœperat, evangelium Chriſti repulit Chriſtianorum deſidia, qvi petentibus opem Aſianis neqve conſilio neqve auxilio fuerunt. Rediit fœditas & priſtina turpitudo. Nam qvamvis ſimulacra horrent Turcæ, & unum ſe colere Deum dicunt: indigna tamen de Chriſto ſentiunt, nec trinitatem adorant, haud intelligentes, qvomodo poſſit Deus unus & trinus eſſe, & ſcripturam ſacram depravarunt, voluptatis ac libidinis ſervi. Perierunt ſacræ literæ, & omnia bonarum artium ſtudia defecerunt, apud ſervos paucos Chriſti nomen auditur, neqve illi, qvi ſe Chriſtianos appellant in Aſia, veri Chriſtiani ſunt, non ambulantes ad veritatem euangelii: etſi enim plurimi adſunt Græci Chriſtianis imbuti ſacris, multum tamen ab antiqvorum ſanctorumqve patrum regulis abierunt, nec Romanam eccleſiam audire dignantur omnium fidelium matrem. Nimis multum eſt, qvod in Aſia perdidit Chriſtus, nobiliſſima provincia à noſtra religione eſt alienata. Et qvot populos, qvot præclariſſimas urbes, qvot inſulas fama celebres, qvot inclyta regna cum Aſia perdidimus? in oratione qva disſvadet rex Agrippa Judæis apud Joſephum, ne cum Romanis bellum ſuſciperent, qvingentas civitates in Aſia minori ac propria fuiſſe comperimus. Et qvæ unqvam terra viros doctrina excellentes plures qvàm Aſia protulit? Dum ſingulas percurrimus urbes, commemoravimus illuſtres viros: è ſeptem ſapientibus, qvos admiratur antiqvitas, tres vel qvatuor Aſiaticos fuiſſe conſtat, qvando ex ipſa continenti, aut ex inſulis ſibi adjacentibus

bus orti ſunt. Homerus ipſe inter poëtas præcellentiſſimus, haud dubie Aſiaticus fuit, qvamvis eum apud ſe natum plures civitates decertent: & Hippocrates medicorum princeps ex Coo natus, Aſiam honorat, & Aratus aſtrologus Solenſis. Inter Philoſophos ſive ſtoicos ſive peripateticos multi Aſiatici claruerunt. Oratorum qvoqve & hiſtoricorum maximus numerus, ſicut in particularibus relatum eſt. Theologi qvoqve noſtræ religionis non pauci in Aſia floruerunt. Sed unum omnium & primum & maximum ſatis fuerit commemoraſſe, Paulum Tarſenſem, cujus epiſtolæ poſt evangelia primum ſibi locum in eccleſia vendicarunt. Omittimus aliarum artium ſtudia, architecturam, picturam, ſtatuariamqve, in qvibus Aſianorum ingenia facilè principatum obtinuere. Longum eſſet ſingula recenſere, qvæ apud Aſiaticos præcipua extiterunt, & è ſeptem miraculis orbis duo vel tria in Aſia referuntur. Mauſolei ſepulchrum apud Cares, & Jovis ſive Solis Coloſſus apud Rhodios, qvos inter Aſiaticos computavimus. Hæc longius fortaſſe qvàm par fuerat, recenſuimus, ut intelligant, qvi hæc legerint, qvantum Chriſtiana res publica perdiderit: atqve hæc potiſſimum cauſa fuit, cur Aſiam & ejus partes diſtinctè usqve ad ad minutiſſimas deſcriberemus. Dicet fortaſſe aliqvis non minoris damni fuiſſe, vel Græciam amiſiſſe, qvæ omnium doctrinarum mater judicata eſt, & armorum gloria plurimum excelluit, vel Syriam, in qva primus homo viſus, & in qva Chriſtus natus & altus, humanum genus per crucem redemit, & viam qva cœlum peteremus, aperuit. Utilius igitur fuiſſe has provincias deſcripſiſſe qvàm Aſiam: ſed neqve nos illas negligemus, ſi vita comes fuerit, qvi & orbis univerſi ſitum, & gentes percurrere decrevimus. Nunc de Europa dicemus.

ASIÆ MINORIS ELEGANTISSIMÆ DESCRIPTIONIS FINIS.

ÆNEÆ SYLVII PII II. Pontificis Maximi, in Europam ſui temporis varias continentem hiſtorias

PRÆFATIO.

QVæ ſub Frederico tertio ejus nominis Imperatore apud Europæos, aut qvi nomine Chriſtiano cenſentur, inſulares homines, geſta feruntur memoratu digna, mihiq; cognat, tradere poſteris qvàm breviſſimè libet: commiſcebimus, aliqva interdum altius repetita, qvemadmodum locorum, rerumq; ratio expoſtulare videbitur.

CAP.

CAP. I.

De Hungaria, ſive ut nonnulli volunt, Pannonia, de Sigismundo Imperatore catholicæ fidei ad unitatem inſigni redactore, de Alberto rege Bohemo in Imperatorem Romanorum à Germanis electo, de Jacobo Marchiano ad tumultum ſedandum crucifixigero, de multis aliis & ducibus & regibus, inter qvos de Matthia, qvi ex carcere ad regnum eſt vocatus.

Hungaria, qvæ Auſtriæ Frederici patriæ contermina eſt, & in orientem vergit, principium narrationis præſtabit. Hanc provinciam nonnulli Pannoniam vocant, tanqvam Hungari Pannoniorum loco ſucceſſerint: verum neqve Hungaria Pannoniæ terminos implet, neqve illa tam lata olim fuit, qvàm noſtra ætate Hungaria. Intra Danubium enim & Alpes, qvi ad Italiam & Adriaticum reſpiciunt mare, Pannonia continebatur; ab occaſu Noricum Oenumqve amnem, ab ortu Myſos ac Triballos & flumen Savum contingens, intra qvos limites Auſtriæ magna portio clauditur, & Teutonibus incolitur. Stiria qvoqve iisdem terminis continetur, Valeria qvondam appellata. Hungaria verò, qvamvis inferiorem Pannoniam à fluvio Leycha usqve Savum complexa eſt, Danubium tamen transgreſſa ad Polonos usqve protenditur, & qvæ qvondam arva tenuere Gepidæ Daciqve poſſident. Imperium gentis Hungariæ multò latius eſt qvàm ipſa Hungaria. Nam & Dalmatæ, qvos Sclavos, & Illyrii qvos Bosnenſes, Triballi ſeu Myſii, qvos tum Servios, tum Raſcianos appellant, & Getæ, qvos partim Valachos, partim Tranſſylvanos nominant, Hungarorum imperium ſubierunt: etſi nonnulli ævo noſtro Turcarum armis devicti defecerunt. Hanc provinciam, qvatenus citra Iſtrum extenditur, ſub Octaviano Cæſare Romani primum obtinuere, Bacchone Pannoniorum rege ſubacto & Amantinis inter Savum & Dravum proſtratis.

Daciam verò trans Danubium, qvæ nunc Hungariæ portio eſt, Trajanus imperator edomuit, & in ſolo Barbarico provinciam fecit: ſed amiſſa ſub Galieno per Aurelianum recuperata eſt. Poſt Romanos aliqvando Huni Scythica gens, aliqvando Gothi ex inſulis Balthici maris populi, deinde Longobardi ex Germania profecti Pannoniam occupavere. Poſtremo Hungarorum natio ex ultimis Scytharum finibus inundavit, qvæ usqve in hanc diem regno potitur, & ultra citraqve Iſtrum latè dominatur. Extat adhuc non longe ab ortu Tanais altera Hungaria, noſtræ hujus de qva ſermo eſt mater, lingua & moribus pene ſimilis: qvamvis noſtra civilior eſt Chriſti cultrix, illa ritu barbarico vivens ſerviat idolis. In Hungaria, qvam Danubius interlabitur tempeſtate noſtra Sigismundus, Caroli qvarti Romanorum imperatoris filius natione Bohemus, origine Teutonicus, varia fortuna annos ſupra qvinqvaginta regnavit, princeps ſingulari prudentia, magnitudine animi, beneficentia & liberalitate inſignis, corporis qvoqve majeſtate ac decore illuſtris, cæterum bello prorſus infelix: qvem non Turcæ duntaxat, ſed Bohemi qvoqve ſæpe acie fuderunt. Uxor ei prima fuit Maria Ludovici regis filia, cum qva regnum accepit. Illius cauſa duos & triginta regulos in Hungaria primarios, qvi aliqvando rebellaſſent, gladio percuſſit. Ob qvam rem ipſe paulò poſt, regina fatis functa, in vincula conjectus eſt, mulieriqve viduæ, cujus virum interfecerat, in cuſtodiam traditus, donec regni proceres ſupplicium decernerent. Sed non defuit capto in extremis rebus providentia, qvi ut erat facundia potens, mulieri longè melius eſſe oſtendit regium ſangvinem conſervare qvàm fundere. Dimiſſus ab ea Barbaram Hermanni comitis Ciliæ filiam duxit uxorem, nec diu poſtèa comparatis auxiliis regnum vendicavit, de proditoribus ſupplicium ſumſit. Mulieris viduæ filios & honoribus & opibus inter primos regni proceres cumulavit: qvorum adhuc alterius vivit filius Ladislaus Garus comes regni Palatinus. Multa hujus Sigismundi egregia facinora memoriæ prodita ſunt, inter qvæ illud præclariſſimum, qvod eccleſiam catholicam in tres partes diviſam, coacto apud Conſtantiam generali concilio, ad unitatem redegit: Italiam, Galliam, Hiſpaniam, Angliam, hujus rei cauſa peragrans: Vitoldo Lituaniæ duci, ut ſe regem appellaret, miſſa corona indulſit. Prius tamen ille vita deceſſit, qvàm ſolennia coronationis expleret. Pruſſiam, qvàm rex Poloniæ Fratribus

beatæ

beatæ Mariæ Teutonicorum armis ademerat, reſtitui juſſit. Cum Venetis duce Pipone Florentino gravia bella geſſit. Venceslaum Bohemiæ germanum ſuum, qvod regno inutilis eſſet, conjecit in vincula: qvamvis negligenter cuſtoditum magno reipublicæ malo qvidam Bohemi è carceribus ſurripuerint. Coronam imperii ab Eugenio qvarto pontifice maximo, Romæ accepit. Bohemia poſt multas calamitates vix tandem potitus eſt. Marchiam Brandenburgenſem Frederico Burgraffio Nürenbergenſi dono dedit, filiam Eliſabeth ex Barbara natam Alberto duci Auſtriæ in matrimonium copulavit, illiqve demum apud Znoymam Moraviæ civitatem moriens, regna qvibus præfuerat ultima voluntate reliqvit, oſſa ejus in Veradino jacent. Albertus apud Albam regalem cum conjuge coronatus, Bohemiæ qvoqve diadema ſuſcepit. Cujus felicitatem admirati Germaniæ principes, & ipſi ſuum ſangvinem extollere decreverunt, Romanum ei committentes imperium. Id Alberto ſuſcipere non licebat, niſi primores Hungariæ indulgerent, qvibus haud ex uſu videbatur ſuum regem Teutonibus imperare, atqve ob eam cauſam jurejurando Albertum obligaverunt, ne ſuo injuſſu imperium acceptaret. Vocati tamen ad regem, qvi tum Viennæ fuit, victi precibus præbuere conſenſum. Ille imperio auctus, ad Hungariam rediit, adverſus Turcas, qvi tunc Raſciam invaſerant, arma moturus. Sed dum Budæ moram facit (ea eſt regum ſedes) judex civitatis natione Teutonicus, Hungarum qvempiam ob delictum fluvio demerſit. Id Hungari moleſtiſſimè tulerunt, qvibus Tentonicum nomen exoſum eſt. Excitatur è veſtigio tumultus, Hungari arma capeſſunt, obvios Teutones paſſim trucidant, fit fuga in arcem, qva rex ſe continebat, diripiuntur negotiatorum domus, qvorum pars major teutonica fuit. Evangelizabat eo tempore Budenſibus Jacobus Marchianus, ordinis minorum profeſſor, doctrina literarum & vitæ ſanctimonia clarus, qvi ſedaturus tumultum, ſimulacrum Salvatoris crucifixi manu geſtans, furenti armatoqve populo obviam factus, ut cædi parcant, ut rapinis abſtineant, ut arma deponant, ſupplex orat. Illi verba ejus minimè intelligentes (neq; enim tempus ferebat interpretem) bene ſibi futurum autumant, qvi Chriſtū ſuis cœptis ducem habeant, ſublimemq; Jacobum, ſimulq; Crucifixum in ulnis attollunt, ac bacchati per urbem, nunc iſtam, nunc illam domum compilant. Fiunt tamen aliqvanto minora ſpolia, & à

cædibus temperatum eſt ob præſentiam Jacobi, qvi modo precibus, modo lachrymis furorem incenſæ plebis lenire conatus eſt. Sedato tumultu Georgius Palocius Strigonienſis eccleſiæ pontifex moritur, apud qvem pretioſa regni ſuppellex in cuſtodia fuit. Rex Strigonium petit, & regina cum eo, aperiuntur arcæ in qvibus theſaurus obſervabatur coram regina, & ſelectis regni baronibus. Illa clam ſubtracta corona (qvam ſacram appellant) fidelique anui tradita, arcas claudit atqve obſignat. Albertus paulo poſt Drauum usqve fluvium proficiſcitur, ibiqve caſtrametatus majores copias expectat, cum qvibus Turcas invadere poſſit Sindronium obſidentes, prius tamen expugnatum eſt oppidum qvàm auxilia venirent. Ipſe Budam reverſus, cum dyſenteria laboraret, Viennam repetere ſtatuit, ſive moriturus inter ſuos, ſive qvod aërem, in qvo fuerat enutritus, conferre aliqvid ad ſanitatem ſperabat. Sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta uxore prægnante, obſignatoqve teſtamento, in villa qvæ Longa dicitur, ſexto Calendis Novembris è vita deceſſit: Religioſus princeps, & qvi liberalitate ſimul juſtitiaqve præſtaret. Fuit qvoqve in bellis audax & manu promptus, Moravos ac Bohemos armis ſubegit, Polonos late vagantes intra regnum ſuum coërcuit. Magna de ſe Chriſtianæ reipublicæ promittere videbatur, nec minora populi de ſua virtute conceperant, pulcherrimæ ſpei ſatisfieri brevitas vitæ non ſivit. Repente occidit, qvæ brevi ad ſummum potentiæ creverat: neqve enim biennio toto imperavit. Statura ejus procera fuit, nervoſum & validum corpus, facies terrifica, more gentis eraſa barba, ſuperius labium intenſum, veſtem haud ſplendidam balteus auro gravis cinxit, nec unqvam lateri defuit enſis. Corpus ejus in Alba reconditum eſt. Cognita regis morte, convenientes Hungari indignum ac periculoſum exiſtimantes, tantum regnum unius fœminæ judicio ſubjacere, reginam magnis precibus hortantur, Uladislaum Poloniæ regem, qvi populum armis tueretur, ſibi ut virum adſciſcat. Conſentit mulier, ea conditione adjecta, ne qvod filio præjudicium fiat, ſi maſculum pariat. Legantur in Poloniam prælati eccleſiarum, & principes regni natu & authoritate majores, qvibus iter agentibus, Ladislaus poſthumus naſcitur, qvi mox ut in lucem prodiit, apud Albam regalem, & baptiſmum Chriſtianæ fidei ſignaculum, & militiæ cingulum, & ſacram Hungariæ coronam, qvàm mater penes ſe habuit,

eadem

eadem die accepit. Inde ſublatus in tutela Frederici Cæſaris, duodecim ferme annis fuit, cui mater & ipſum & coronam commendavit. Legati qvamvis prohibente regina Uladiſlaum adire, qvem magnis pollicitis oneratum in Hungariam traxerunt, & impoſito diademate, regem ſalutavere, qvo cum diu Ladiſlai mater vario eventu armis contendit, Hungaris in duas partes diviſis. Ulricus comes Ciliæ, dum conſobrinæ ſtudet, Ladiſlaoqve regnum defendit, captus à Polonis diu in carcere maceratus eſt. Dionyſius archiepiſcopus Strigonienſis, qvi poſtea Cardinalatus honore donatus eſt, genere ac moribus illuſtris, utriqve regi diadema impoſuit: alteri volens, alteri coactus. Vocatus enim ad Polonum, qvamvis publica fide accepta Budam petiviſſet, non prius libertati ſuæ redditus eſt, qvam Uladiſlaum in Alba coronavit. Ipſe qvàm primum potuit domum reverſus, Polonorum conatibus ſummo ſtudio adverſatus eſt. Julianus cardinalis ſancti angeli ab Eugenio pontifice maximo in Hungariam miſſus, vir ſummo ingenio, ſingulari facundia, excellenti doctrina, qvamvis inducias belli inter Uladiſlaum & Eliſabeth ad certum tempus compoſuerit, pacem tamen efficere non valuit. Regina mortua, omnes pene Hungariæ optimates ad Polonos deſecere, ſolus Giſchra Bohemus rei bellicæ peritiſſimus, & manu promptus, Ladiſlai partes in Hungaria tutatus eſt, qvi ſæpe cum parva militum manu, ingentes Hungarorum Polonorumqve copias vicit, fudit, delevit, bisqꝫ Joannem Huniadem magnis exercitibus cinctum caſtris exuit. Hic Joannes natione Valachus fuit, haud altis natalibus ortus, ſed ingenio dextro, & animo ſublimi, & virtutis amator, multa cum Turcis ſecunda prælia fecit, & hoſtium ſpoliis Hungarica templa ditavit, primusqve omnium apud Hungaros Turcarum acies & frangi, & vinci poſſe monſtravit. Qvibus ex rebus excitatus Uladiſlaus, & prælium cum Amurate Turcarum imperatore committere non dubitavit, de qvo poſtea ſuo loco dicemus. Fœdus inter Fredericum & Uladiſlaum, qvi ſe regem Hungariæ appellavit, Julianus Cardinalis ea lege compoſuit, ut liceret imperatori Hungaros coërcere, ſi qvod in Auſtria, Stiriavé damnum inferrent. Idem permiſſum Uladiſlao eſt in Frederici ſubditos Hungariam infeſtantes. Guncium oppidum in Hungaria eſt, Stiriæ atqve Auſtriæ proximum, hoc latrones occupavere, & pleraqve circumjecta caſtella, ex qvibus in Auſtriam profecti, magnam vim

vim pecorum atqve hominum abegerunt. Motus ea re Fredericus comparato raptim exercitu in Hungariam trajecit, munimenta expugnavit, ex latronibus octoginta furca ſuſpendit. Cum cecidiſſet in bello Uladislaus, conventus Hungarorum apud Peſtam habitus eſt: locus hic trans Danubium Budæ opponitur, neqve muris cinctus, neqve magnificis domibus exædificatus, villæ ſpeciem gerit. Hic Ladislaus Alberti filius communi procerum conſenſu rex deſignatur, ſuisqve deinceps auſpiciis in Turcas pugnare cœpit, nec tamen feliciora ejus prælia, qvàm Poloni ſuerunt. Joannes Huniades regni gubernator aſſumptus, abſente rege provinciam (ut ajunt) in virga ferrea gubernavit. Nec, dum rex affuit, minor eo habitus eſt. Hic proſtratis apud Albam Turcis (qvemadmodum in rebus Raſcianis referemus) brevi tempore ſupervivens, morbo extinctus eſt. Ferunt eum cum ægrotaret, noluiſſe dominicum ad ſe corpus deferri, indignum eſſe dicentem ſervi domum intrare regem, juſſiſſe ſeſe, qvamvis deficientibus viribus, in templum vehi, ibiqve de more Chriſtiano confeſſum, divinam Euchariſtiam ſuſcepiſſe, atqve inter ſacerdotum manus Deo animam reddidiſſe. Felix ſpiritus, qvi tantæ rei, qvanta geſta eſt apud Albam, nuntius atqve author migravit in cœlum. Ladislaus qvi ex tutela jampridem imperatoris emiſſus, & in paterna regna receptus, Turcarum metu ex Hungaria in Auſtriam ſe contulerat, audita Turcarum ſtrage, & gubernatoris morte, qvo cum Cilliæ comes apertum gerebat odium, impellente ipſo comite, qvi veluti ſublato æmulo lætabundus id nuntii audiverat, rurſus in Hungariam rediit: ſed dum apud Albam ſpolia Turcarum, & interemptorum hoſtium cadavera reſpicit, comes ipſe, cujus caput erat à rege ſecundum, & qvi jam ſolus tanqvam regis avunculus leges Hungaris præſcribebat, à Ladislao Huniadis filio in Caſtro regio obtruncatur, inde necem conſecutus, unde ſperavit imperium. Offenſus ea re mirum in modum regius animus, dolorem tamen ſuppreſſit, nec dubitavit avunculum jure cæſum fateri Cadaver defuncti in Ciliam miſſum eſt. Rex Budam ſe contulit, ubi ſecutus curiam Huniadis filios in carcerem rapi juſſit, percuſſoremqve comitis Ladislaum natu majorem capite plecti. Matthiam captivum duxit in Auſtriam, & profectus in Bohemiam eum pone ſeqvi mandavit. Ipſe paucos dies Pragæ moratus, ſive morbo peſtifero, ut pleriqve tradiderunt, ſeu veneno, ut alii affirmant,

affirmant, obiit diem, nobiliſſimus ſanguis paterna origine ac materna ex imperatoribus ortus. Matthias, qva die rex clauſit oculos, eadem Pragam applicuit, qvem Georgius gubernator in cuſtodiam ſuam recepit. Corpus Ladislai apud proavum Carolum IV. Romanorum imperatorem in arce Pragenſi atqve in æde ſancti Viti reconditum eſt. Defuncto Ladislao rege Hungari ad eligendum ſucceſſorem ad Calend. Januarias diem conſtituunt. Proceres apud Budam freqventes conveniunt: inter qvos Michaël Rylagus magna militum ſtipatus caterva præſto adeſt: XIII. millia eqvitum, peditum VII. millia eum ſecuta feruntur, qvibus ſtativa in Peſta fuerunt. Michaël frater conjugis Huniadis & Matthiæ avunculus fuit, cui propter necem Ladislai nepotis, cum plerisqve regni baronibus acerrimæ ſimultates erant. His potentia ejus haud parvum ingeſſit terrorem: nec jam perculſa metu concio, liberam regis electionem futuram arbitrabatur. Michaël verò conventum adiens, non ſe idcirco armatos adduxiſſe ait, ut vim congregatis inferat, ſed ut eos deterreat, ſi qvi ſint, qvi libertatem principum ac popularium in aſſumendo rege perturbare conentur. Illud tantum ſe veluti unum ex regni accolis monere, ut Joannis Huniadis beneficia meminerint, qvi unus omnium Turcarum arma ab Hungarico regno depulerit, clarasqve genti victorias pepererit, indigna ſuis meritis præmia reddita. Ex filiis ejus alterum crudeliter occiſum, alterum in Bohemia captum ſervari, poſſe Barones memoriam Joannis extollere, Matthiam ex captivitate redimere, atqve in ejus regni faſtigio collocare, qvod pater ſua virtute ſervaſſet: neq; ferendum, ut ad exteros ea poteſtas deferatur. Parcere ſe omnibus, qvi nepoti fuiſſent inſidiati: regni ſalutem ante oculos ponere: ſi qvem provinciæ utiliorem eſſe arbitrentur, nihil obſtare, qvo minus melior eligatur. Fuit res aliqvamdiu anceps, cum Baronum ſibi qvisqve timeret. Poſtremo reconciliatione inter proceres facta, cujus autorem Joannem ſancti Angeli cardinalem, virum doctrina & moribus excellentem, qvi tum legatum agebat Apoſtolicum, tradidere, Matthias octo & decem natus annos, nono Calend. Februarii, inter qvadraginta millia virorum, qvi medio in Danubio tum glacie conſtricto, impatientes magni frigoris, ſecreti electionis exitum expectabant, rex acclamatus. Nunc qviſqvis hæc legis & futura prædicito: ſingulare prorſus humanæ inconſtantiæ documentum, ex duobus adoleſcentulis

Digitized by Google

ac rure viventes, greges pecorum paſcunt, nobiles tamen appellantur, & concurrentes invicem, alter alterum generoſum dominum ſalutant, nec tributa pendunt, niſi qvo anno rex Hungariæ coronatur. Tunc enim qvot ſunt patresfamiliâs, tot boves regi tradunt, qvorum numerum ſupra ſexaginta millia eſſe ferunt. Juſſi verò in bellum exire niſi pareant, capitali pœna plectuntur, bona fiſco applicantur. Valachi genus Italicum ſunt, qvemadmodum paulò-poſt referemus, paucos tamen apud Tranſſylvanos invenias viros exercitatos Hungaricæ linguæ neſcios. In hac provincia oppidum fuit, qvod Biſtricum vocavere regiæ coronæ ſubjectum. Id Ladislaus rex cum Viennæ ageret, Joanni Huniadi dono dedit. Tulerunt id ægrè oppidani, diuqve reſtitere, coacti tamen imperata fecerunt. At mortuo Joanne, ejusqve filio Ladislao Budæ occiſo, Michaëlem Rylagum, qvi pro Matthia altero Johannis filio regnum petebat, turpiter rejecerunt. Ille indignatus qvàm primum Ladislai regis mortem accepit, eò cum exercitu rediit, vi oppidum expugnavit, rebellium civium aliis oculos eruit, aliis manus amputavit, aliis necem intulit, oppidum incendio delevit, ingreſſi ſunt paulòpoſt Tranſſylvaniam Turcarum circiter tria millia, prædamqve magnam abegerunt pecorum atqve hominum: qvos inſecuti Sibinenſes & ipſi Teutones ad internecionem usqve deleverunt, victoresqve præda recuperata domum rediere. Vix civitatem introierant, cum Michaël ex alia parte haud parvas ducens copias affuit, civitati exitium parans, qvæ Biſtricenſibus adverſum ſe opem tuliſſet. Sed cum Sibinienſes intra munitiſſimam urbem ſe continerent, fruſtratus deſiderio ſuo, minitabundus receſſit. Apud Hungaros obiit ætate noſtra Paulus Vergerius Juſtinopolitanus, Græcis ac latinis literis apprime inſtructus: cujus plura extant opera ab eruditis probata. Arrianus, qvi Alexandri magni geſta Græco ſermone conſcripſit, Latinus ab eo redditus eſt, hortatu Sigismundi Cæſaris. Scripſit de ingenuis moribus, græcas ac barbaras amicitias comparavit, adverſus Malateſtam, qvi Maronis ſtatuam in foro Mantuano dejici juſſerat, nobilem invectivam edidit. Ex Hungaris, qvi ſtudia humanitatis ſecuti ævo noſtro claruerunt, duos novimus, Joannem epiſcopum Varadienſem, qvi regni cancellariam obtinuit, & alterum Joannem ejus ex ſorore nepotem, qvi ſub Gvarino Veronenſi Græcas ac Latinas literas didicit, nec minus verſu qvam ſoluta valet oratione:

Digitized by Google

tione: horum tamen originem Sclavonicam ferunt. Scientiam juris plurimi profeſſi ſunt, inter qvos Dionyſius excelluit gente Canyſia natus, qvi Strigonieuſem ſortitus eccleſiam, honorem qvoqve cardinalatus (ut antè diximus) emeruit. In re militari Nicolaus Vayuoda Tranſſylvanus, Michaël Urſatius, & qvi Caliſium invaſit, Pancratius, nomen adepti ſunt. Nunc clarus habetur Michaël Rilagi ex aliena ruina magnus. Joannes Huniades, cujus nomen cæteros obnubilat, non tam Hungaris qvàm Valachis, ex qvibus natus erat, gloriam auxit. Valachia perqvam lata regio eſt, à Tranſſylvanis incipiens, usqve in Euxinum protenſa pelagus, plana fermè tota, & aqvarum indiga, cujus meridiem Iſter fluvius excipit, ſeptentrionem Roxani occupant, qvos noſtra ætas Ruthenos appellat, & verſus fluvium Thiram Nomades Scytharum genus, qvos Tartaros hodie vocitamus. Hanc terram incoluerunt qvondam Getæ, qvi Darium Hiſtaſpis filium turpi fuga repulerunt, & Lyſimachum regem vivum in poteſtatē pertraxerunt, & Thraciam pluribus cladibus affecerunt. Poſtremo Romanis armis ſubacti ac deleti ſunt. Et colonia Romanorum, qvæ Dacos coërceret, eo deducta duce qvondam Flacco, à qvo Flaccia nuncupata. Exin longo temporis tractu, corrupto ut fit vocabulo, Valachia dicta, & pro Flacciis Valachi appellati. Sermo adhuc genti Romanus eſt, qvamvis magna ex parte mutatus, & homini Italico vix intelligibilis. Inter Valachos tempeſtate noſtra duæ factiones fuere, altera Danorum, altera Dragularum: ſed ii cum Danis impares eſſent, atqve ab illis multifariam opprimerentur, Turcas in auxilium vocavere, qvorum armis adjuti, Danos pene ad internecionem deleverunt. Danis verò Joannes Huniades Hungarorum imperio fretus opem ferens, non tam illos reſtituit qvàm ſibiipſi claritatem & opes acqviſivit. Qvippe qvi Danorum agros ex poteſtate Turcarum ereptos, & ſibi & poſteris perpetua poſſeſſione retinendos occupavit. Valachi & inſulas Iſtri accolunt, inter qvas Peucen apud veteres fama notam, & in Thracia qvoqve ſedes habent. Valachorum pars Turcarum imperio, pars Hungaris ſubjacet. Non me latet difficillimam eſſe provinciarum deſcriptionem, qvando & authores ipſi qvos imitari oportet, non ſolum varii, verum & inter ſe contrarii ac magnopere diſſentientes inveniuntur, & ipſarum provinciarum limites pro dominantium authoritate ac potentia ſæpenumero commutati. Nam

qvæ

Digitized by Google

qvæ provincia latiſſima qvondam fuit,ætate noſtra, aut extincta eſt, aut permodica. Contra verò qvæ nulla vel minima extitit, nunc latiſſimam florentiſſimamqve videmus. Longobardiam ac Romandiolam non cognovere majores, noſtra tempora Inſubriam, Æmiliam, ac Flaminiam prorſus ignorant. Macedoniam Æmathione Rege, à qvo Æmathia cognominata, perangusti clauſerunt termini: virtus poſtea regum, & gentis induſtria, ſubtractis finitimis populis, longè ac latè protendit. Dent igitur veniam, æqvum cenſeo, ſi qvi mea ſcripta legentes non eos locorum terminos offenderunt, qvos ipſi vel mente ſua conceperunt, vel apud alios invenerunt, qvæ ab aliis accepimus, ſeu antiqvis ſeu novis autoribus,incorrupta referimus, qvamvis non eſt propoſiti noſtri geographiam edere, licet aliqvando hiſtoriam qvam ſcribimus, locorum aliqvam ſignificationem reqvirat: ſic enim clarior redditur.

CAP. III.

De Thracia & populo in ea, qvomodo Byzantium, qvod & Conſtantinopolis dicitur, à Conſtantino imperatore Romanorum ſit muris & pulcherrimis ædificiis auctum. Idem de Synodo facta ſuper ſancti ſpiritus proceſſione.

POſt Valachos igitur & Hungaros, de qvibus ſermo habitus eſt, Thracienſium res geſtæ ſeſe offerunt. Thracia verò (ut pleriqve authores tradunt, ipſiqve præſtantiores) ampliſſima provincia eſt, longè lateqve patens. Cui ab oriente Euxinum pelagus ac Propontis occurrit. A meridie Ægæum mare, & Strymon fluvius, ſimulqve Macedonicus ager. Septentrionem Iſter claudit. Occidentis oram tum Pœoniæ montes, tum Pannonia, & Sauus excipit amnis. In qva ſententia & Plinium Veronenſem fuiſſe video, & Strabonem ipſum, qvi juga montis Hæmi, Thraciam dividere mediam affirmat, idemqve Dardanos, Triballos, Myſos incolere Thraciam non ambigit. Triballos autem eos coluiſſe campos, in qvis vel Raſciani modo, vel

Digitized by Google

Servii ſedes habent, nemo negabit, qvi ſcripta veterum præſenti rerum ſtatui coaptaverint. Myſii verò poſt Triballos ad orientem usqve in Euxinum protenduntur, inter Iſtrum & Æmum montem habitacula ſortiti: hos hodie Bulgaros appellant. Poſt qvos maritima loca verſus meridiem ad Helleſpontum usqve Romania eſt, natio Græca, qvamvis olim Barbara fuerit, & iterum noſtro tempore deleto Græcorum imperio, dominantibus Turcis in Barbariam redit. Hujus provinciæ Metropolis eſt Byzantium, Agios prius appellata. Lacedæmonii eam condidere duce Pauſania, qvibus Apollinem conſulentibus, ubinam ſedes qværerent, mandaſſe oraculum memoriæ proditum eſt, ut contra cæcos habitationem locarent. Cæcos autem Megarenſes appellavit Chalcedonis conditores. Qvi cum prius in Thraciam navigaſſent, ſitumqve, ubi poſtea Byzantium ædificatum eſt, conſpexiſſent, omiſſa tam locuplete ripa, tenuiorem è regione in Aſia delegiſſent. Hæc Strabo. Conſtantium verò imperatorem cognomine Magnum, cum ſtatuiſſet imperii ſedem ex urbe Roma in orientem transferre, qvo facilius Parthorum excurſiones compeſceret, tradunt eccleſiaſtici authores in Troadem profectum, ibi regiæ urbis fundamenta jeciſſe, ubi qvondam Agamemnon cæteriqve Græcorum principes adverſus Priamum regem fixere tentoria. Sed admonitum in ſomnis, Chriſto ſalvatore locum alium deſignante, cœptum opus, cujus diu manſere veſtigia, infectum reliqviſſe, atqve in Thraciam navigantem Byzantium petiviſſe, eumqve ſibi locum divinitus oſtenſum dixiſſe, mox urbem ampliaſſe, nova mœnia erexiſſe, ſublimes excitaſſe turres, magnificentiſſimis tum privatis tum publicis operibus exornaſſe, tantumqve illi decoris adjeciſſe, ut altera Roma non immerito dici poſſet. Scriptores vetuſti qvi florentem videre, deorum potius in terris habitaculum qvàm imperatorum putaverunt. Nomen urbi novam Romam imperator indidit. Sed vicit obſtinatio vulgi, ut à conditore potius Conſtantinopolis vocaretur. In hac urbe multa ſub imperatoribus Epiſcoporum concilia celebrata, multæ ſuppreſſæ in Chriſtiana religione ſurgentes hæreſes, multæ inventæ, inter qvas ea diutius manſit, qvæ de proceſſione Sancti ſpiritus, qvamvis in pluribus agitata ac rejecta conciliis, ad noſtram ætatem uſqve perveniens, deniqve ſub Eugenio qvarto pontifice maximo in Florentina Synodo (qvemadmodum ſuo loco dicetur) non ſolum à Latinis

tinis

tinis, ſed ab ipſis etiam Græcis damnata exploſaqve eſt. Verum qvanqvam Joſeph patriarcha, & Johannes imperator gentis ejuſce cum Latina eccleſia concordibus animis fidei ſymbolum decantaverint, Conſtantinopolitana tamen eccleſia credere, qvod Romana ſentiret, velùt nefas duxit. Obierat in Florentia Patriarcha, qvi unioni conſenſerat. Nec imperator domum reverſus diu ſupervixerat. Conſtantinus, qvi ei ſucceſſit, ſive deceptus, ſive ſponte ſua inſaniens, haud qvaqvam unioni conſentiens videbatur. Et jam Gregorium Patriarcham priori ſuffectum, qvòd ad veritatem fidei ambularet, domo pepulerat, eccleſiaſtica bona invadens. Miſerat eo Nicolaus Pontifex Romanus Iſidorum epiſcopum Sabinenſem, univerſalis eccleſiæ cardinalem, virum induſtrium, & qvi Ruthenorum eccleſiam jamdudum rexerat, percontatum, qvanam ratione græcanica natio legatorum ſuorum conventa rejiceret, cum Latinis Florentiæ habita? Jam ille imperatorem ejusqve ſenatum in rectam viam pellexerat, cum Turcarum bellum, duce & authore Mahumete, veluti repentina tempeſtas in Conſtantinopolitanos emerſit, de qvo paulò poſt ſuo loco dicetur.

CAP. IV.

De Turcarum origine & propagatione, victu, & moribus eorum.

VIdeo complures ætatis noſtræ non authores aut poëtas duntaxat, verum etiam hiſtoricos eo errore teneri, ut Teucrorum nomine Turcas appellent. Credo eos idcirco motos, qvoniam Turcæ Trojam poſſident, qvam Teucri coluere: ſed illi originem ex Creta atqve Italia ſumpſerunt. Turcarum gens Scythica & Barbara eſt, de cujus origine atqve progreſſu, qvamvis propoſitum egredi videar, dicere haud alienum exiſtimo: qvando ſub ævo noſtro in tantum hoc genus hominum auctum eſt, ut Aſiam Græciamqve tenens, Latinum Chriſtianumqve nomen latè perterreat. Et narratio res qvoqve Thracienſes aperiet, de qvibus inſtitutus eſt ſermo. Turcæ (ut Æthicus philoſophus tradit) ultra Piricheos montes & Taracon-

Digitized by Google

Taracontas inſulas contra aqvilonis ubera, id eſt, ad ſeptentrionalem oceanum ſedes patrias habuere: gens truculenta, ignominioſa, & in cunctis ſtupris ac lupanaribus fornicaria. Comedit, qvæ cæteri abominantur, jumentorum, luporum, & vulturum carnes, nec abortivis hominum abſtinet. Diem feſtum nullum colit, niſi menſe Auguſto Saturnalia. Romanorum imperium audivit magis qvam ſenſit, qvamvis Octaviano Auguſto in auro littorio cenſum dedit, & id qvidem ſponte. Nam tum vicinas undiqve regiones annua illi tributa reddere animadvertit, novum dierum ac temporum Deum exortum eſſe arbitrata, munera ei qvotannis transmiſit. Hæc gens teſte Othone hiſtorico & Imperatoris Frederici patruo, regnante apud Francos Pipino, à Caſpiis portis egreſſa, cum Avaribus (qvos Hungaros noſtra vocat ætas) feroci pugna, multis utrobiqve deſideratis conflixit. Exin Pontum, Cappadociamqve transgreſſa, ad reliqvas inde finitimas gentes ſenſim dilapſa, more latronum clandeſtinis qvibusdam excurſionibus vires ſibi vendicans, occupatis qvibusdam montibus, & clauſtris opportunis, unde per occaſiones facile irruptiones fieri poſſent, usqve adeò emerſit ac ſublata eſt animis, ut palam jam & pari marte adverſum finitimos de agri poſſeſſione certaret: & deniqve procedenti tempore non ſolum Pontum & Cappadociam, verum Galatiam, & Bithyniam, Pamphyliam, Piſidiam, utramqve Phrygiam, Cilices, Cares, & eam Aſiam qvæ minor vocatur, ad oras usqve Ionii & littora Græci maris occupaverit, non unum qvendam principem, ſed alios alii duces & varia auſpicia qvaſi per factiones ſecuti. Ex hac gente (qvemadmodum Nicolaus Sagundinus vir Græcæ ac Latinæ hiſtoriæ peritiſſimus ad nos ſcripſit) vigeſimum ab hinc & centeſimum circiter annum Ottomanus exigui tum cenſus & obſcuri inter privatos nominis, ex collectitio milite non parva manu per ſeditionem conflata, graſſari paſſim, ac non ſolum reliqvias Chriſtianas vexare, verum etiam homines ſuæ gentis armis infeſtis petere, & ſibi ſubdere cœpit. Cujus conatibus orta inter Turcarum principes ſeditio, facilem curſum præbuit. Nam illi dum ſeſe invicem laniant, accitis undiqve omnibus, qvi pro ingenio prædæ rapinæqve percupidi eſſent, authoritatem brevi & nomen adeptus eſt, oppida non pauca partim vi, partim ſeditione in poteſtatem accepit. Ottomano filius ſucceſſit Orcanes, qvi rem inchoatam à patre commodè perſecutus,

cutus,

cutus, admodum propagavit. Eum Amurates filius ſubſecutus eſt, qvi duobus de Græcorum imperio diſceptantibus, ab altero qvi ſuperari timebat, in auxilium accerſitus, Turcarum primus tranſivit in Græciam, ubi conſulto bellum protrahens, poſtqvam ambos enervatis conſumptisqve viribus, fractos ac defeſſos animadvertit, verſis (ut ajunt) proris, arma in eos ſine ullo diſcrimine per occaſionem convertit. Et occupato Callipoli oppido, peropportunè in Cherroneſo ad Helleſponti fretum ſito, cætera græca oppida apertè petere bello, palamqve ſibi & poſteris Græcorum polliceri imperium non dubitavit, magnamqve Thraciæ partem, nullis ferme obſiſtere audentibus, ditioni ſuæ ſubjecit. Is vita functus duos reliqvit filios, Solmanem & Pazaiten. Solmane brevi è vita ſubtracto, res univerſa ad Pazaitem deducta eſt. Qvi proſperos fortunæ adeptus afflatus, usqve adeò novelli regni fines extulit, ut Thraciam pene univerſam, excepta Conſtantinopoli ac Pera, Theſſaliam, Macedoniam, Phocidem, Bœotiam, Atticam, majori ex parte occupaverit: Myſos qvoqve Illyrios, Triballos crebris excurſionibus infirmaverit. Conſtantinopolim verò tum omni agro, ſuburbanisqve ac delitiis ſpoliavit: tum longa & perdifficili obſidione vexavit, ut cives deſperata ſalute de deditione agere cœperint, petiſſentqve procul dubio, & in hoſtis ſæviſſimi poteſtatem veniſſent, ni Tamerlanes ille Scytharum præpotens rex, inſtar torrentis ipſo incurſu atqve impetu cuncta proſternendo ac vaſtando, Pazaiten ipſum occurrere ac reluctari conantem, magno prælio & ingenti ſtrage ſuperatum in Aſia cepiſſet. Hic eſt ille Tamerlanes terror gentium, in cujus exercitu duodecies centena millia hominum fuiſſe traduntur, Xerxe ac Dario major, qvorum copiis ſiccata flumina prodiderunt. Iram ipſe ſe Dei vocitavit, nec nomini crudelitas defuit. Multas ac præclaras Aſiæ urbes delevit, homines tanqvam pecora trucidavit, non ætati, non ſexui pepercit. Damaſcum nobiliſſimam Syriæ urbem diripuit atqve incendit. Pazaiten catena vinctum prandens, qvaſi canem ſub menſa ſua comedere juſſit, aſcenſurus eqvum, eo tanqvam ſcabello uſus eſt. Poſt cladem Pazaitæ, filii ejus, qvi complures erant, in poteſtatem venere Græcorum, cum periculum evaſuri in Thraciam trajicere contenderent. Calapinus autem natu major emiſſus à Græcis, tandem patrium regnum obtinuit. Adverſus qvem Sigismundus rex Hungariæ collatis ſignis

 prælium

prælium iniens, tumultuoſe fuſus, caſtra & impedimenta reliqvit, Chriſtianorum ingens occiſio facta. Joannes dux Burgundiæ in eo prælio captus, multo auro libertatem redemit. Calapino mortuo Orcani ejus filio tenella ætate adoleſcentulo Moyſes patruus & regnum & vitam eripuit, qvi paulopoſt ſine filio decedens Mahumetem fratrem reliqvit hæredem. Is Valachis fortiſſimis & bellicoſiſſimis nationibus trans Danubium (ut antè diximus) late dominantibus, bello attritis tributa gravia imperavit. Nonnullos in Aſia Turcarum regulos armis oppreſſos regnis penitus ſpoliavit, Chriſtianos ſub imperio ſuo degentes qvàm duriſſimè afflixit. Mahumete mortuo Amuratem ejus filium, qvi per id tempus in Aſia morabatur, audita patris morte, in Thraciam trajicere conantem, imperator Græcorum diu prohibuit, Muſtaphamqve reliqvum ex Pazaitæ filiis, ut rerum potiretur, emiſit & ſumma ope proſecutus eſt: ſed Muſtapha pugna ſuperato & interempto, Amurates victor univerſum regnum conſecutus, Theſſalonicam illuſtrem Græciæ urbem, qvàm tum Veneti poſſidebant, vi captam, expugnatamq; penitus diripuit, eaq; victoria auctus, Epirum atqve Ætoliam non obſcuras provincias reliqvo regno adjecit. Illyriorum agros vaſtans, oppida multa vi cepit, diripuit, atqve incendit. Uxoribus more gentis qvamplurimis junctus eſt, inter qvas Georgii Serviæ Deſpoti filiam duxit. Nec diu poſt immemor affinitatis, adverſus eum duxit exercitum. Georgius impar generi potentiæ, furentem veritus hoſtem, relicto uno ex filiis, qvi cum præſidio Synderoniam tueretur, cum conjuge cæterisqve liberis ac gentis ſuæ ſacerdotibus in Hungariam profugit. Expugnata eſt tamen Synderonia ac direpta. Deſpoti filio lumen ademptum, Georgius patria expulſus, diu apud Hungaros exulavit. Joannes Huniades jam per arma clarus, ſæpe cum exercitu Serviam ingreſſus, plurimis cladibus Turcas affecit, eorumqve duces acie conflixit. Verum qvamvis Serviæ magnam partem recuperavit, non tamen Georgio cuncta reſtituit, multa dedit amicis. Neqve injuria, cum & ipſe ſua virtute repuliſſet hoſtes, & Georgii ſuſpecta fides eſſet, qvi medius inter Hungaros ac Turcas nunc hos, nunc illos feselliſſet. In his verò qvæ religionis eſſent, neqve Romanæ eccleſiæ auſcultaret, neqve Mahumetis legem ſeqveretur.

Cap. V.

De bello contra Turcas ab Hungaris duce Johanne Huniade commiſſo. Item de altero ab iisdem contra eosdem magno Chriſtianorum detrimento facto.

Libet, qvoniam huc ventum eſt, hujus opera ad finem proſeqvi. Cùm malè pugnatum eſſet in prælio Varnenſi, de qvo paulò poſt dicemus, fugiens Huniades in Serviam ſe recepit. Senſit adventum ejus Georgius, atqve obviam factus venientem intercepit, & qvaſi hoſtem conjecit in vincula. Nec prius dimiſit, qvàm oppida ſuæ ditionis ab eo pridem occupata recepit. Nec multo poſtea cum Joannes verſus Sophiam copias duceret, videreturqve non parva Turcis illaturus damna, Amuratæ omnia Hungarorum conſilia patefecit. Unde ille admonitus maximam Chriſtianis intulit cladem, qvemadmodum ſuo loco referetur. Cum verò Turcæ Conſtantinopolim eviciſſent, atqve in Serviam ducere exercitum minarentur, ſecundo auxilia petens ad Hungaros tranſiit, & in Auſtriam usqve profectus Ladislaum adiit regem, grandævus jam ſenex dignus veneratu, ſi recta de religione ſenſiſſet: ea in eo ſermonis authoritas, ea corporis majeſtas fuit. Acceſſit hunc Joannes Capiſtranus ordinis minorum profeſſor, vitæ munditia & inter prædicatores Evangelii noſtro tempore inſignis, qvæſivit, an audire ſe vellet? Annuenti, qvod Romana eccleſia credit & docet expoſuit, diu ſecum per interpretem de ſacris eloqviis diſputavit, ut errorem ſuæ gentis relinqveret, magnopere cohortatus eſt. Ille hoc deniqve reſponſum dedit. *Annis nonaginta vitam produxi, nec aliam religionem qvam ſuſcepi à patribus novi, ſapientem me cives mei, qvamvis infelicem hactenus putavere, tu nunc, qvod ſæpe agitant, ſenem delirum efficere cupis, laqveo vitam finire malim, qvam patrum traditiones relinqvere:* atqve his dictis è conſpectu abiit: tam periculoſum eſt religionem imbuiſſe damnatam. Reverſus domum, cum accepiſſet Michaëlem Zilagum, qvi tum Albæ cum præſidio præerat, fratremqve ejus Ladislaum qva-

Digitized by Google

drigis vectos urbem exiſſe, milites miſit, qvi eos vel comprehenderent, vel occiderent. Michaël ubi adeſſe hoſtes animadvertit, curru deſiliens, eqvum qvem pone ducebant aſcendens veloci fuga ſalvatus eſt. Ladislaus in qvadrigis repertus, multis vulneribus confoſſus ac diſcerptus interiit: ſed non impune id Georgio ceſſit. Cognovit & Michael paucis poſt diebus illum prope Danubii ripam iter habere, aggreſſusqve cum armatis captivum abduxit, cui dextræ manus duos digitos amputavit, cum ſe gladio defenderet. Redemptus eſt Georgius magno auri pondere, non tamen diu ſupervixit, cum truncæ manus fluor ſiſti non poſſet, atqve hic perfidi hominis exitus fuit. Lazarus filius poſt eum gubernationem ſuſcepit, excluſo fratre, nomine Georgio, qvem qvondam Amurates excæcaverat. Is cum ſorore (qvam nupſiſſe Amurati diximus) ad opem Mahumetis confugiens, fruſtra ejus auxilium imploravit. Obiit deinde Lazarus, de cujus hæreditate non parva contentio exorta eſt. Georgius Turcarum auxilio paternum regnum vendicare nititur. Uxor Lazari relicta Hungaricas opes implorat, nec Catecuzina Ulrici comitis Ciliæ qvondam uxor ac Georgii filia portionem hæreditatis deſperat. Joannes Cardinalis Sancti Angeli ab Hungaris inuitatus, eò profectus, ut arces Raſcianas, qvæ Turcis in Hungariam aditum præcludunt, aut Apoſtolicæ ſedis nomine recipiat, aut Hungaris tradi curet: rebus infectis non ſine gravi periculo (vix enim Turcarum manus evaſit) Budam rediit. Nos Amuratis opera, qvæ medio curſu reliqvimus, proſeqvamur. Magnus hic vir fuit, domi belliqve tam ſuis amatus qvam noſtris odioſus, cum centum millibus pugnatorum intravit Hungariam late populatus provinciam, ſterilis annus impedimento fuit, ne regno potiretur. Commeatus penuria compulſus rediit. Julianus cardinalis ſancti Angeli ab Eugenio pontifice maximo adverſus eum miſſus, Hungarorum extulit animos, & arma ſumere perſuaſit. Exercitus Chriſtianus usqve Sophiam ad Arcum magnum profectus eſt. Sæpe cum Turcis proſperè dimicatum non ſine Joannis Huniadis ingenti laude, qvi tum copias ductavit. Cujus nomen apud hoſtes adeò terrificum fuit, ut plorantibus pueris matres familiàs taciturnitatem non aliter imperarent, qvam Joannis præ-

præſentiam minitantes. Congregati tamen non parvo numero Turcæ, cum Chriſtianis confligere non dubitarunt. Sed non tam felix eis pugna, qvam fortis animus fuit: ſuperati virtute Hungarica, multis cæſis, terga dedere. Hungari, qvi bello interfuere, cupiditate gloriæ res ſuas ampliantes, ac de magnis majora tradentes, Imperatori Frederico, ſuperatos bello Turcas ſcripſere, triginta millia hoſtium cæſa, captaqve multò plura. Cardinalis ſancti Angeli ſex millia duntaxat hoſtium in eo prælio cecidiſſe ſuis litteris affirmavit. Signa militaria novem capta. Joannem Huniadem non ducis tantum, ſed militis qvoqve ſingulari virtute uſum, eiqve fides habita. Turcis his Chriſtianorum victoria plus paveris qvàm damni attulit, non Hungaricas tantum vires, ſed Germanicas qvoqve in ſe commotas arbitrantibus. Conſternati ergo ac perculſi metu, perinde ac totus occidens conjuraſſet, pacem petiere. Hungari qvi ſuas vires non ignorarent, nec tam potentiæ ſuæ qvàm caſui victoriam imputarent, periculoſum exiſtimantes ſæpius tentare fortunam, oblatas ultro conditiones pacis non recuſarunt. Induciæ belli in decem annos dictæ, iuſiurandum per ſua ſacra ambæ partes præſtitere, Deſpoto Serviæ qvæ bello amiſerat, reddita. Moleſta ea res Juliano Cardinali fuit, cui proſeqvenda victoria videbatur. Eugenio qvoqve Romano pontifici nihil moleſtius nuntiari potuit, cujus menti nulla major cura inſedit, qvam Chriſtianæ fidei propagandæ. Scripſit igitur Cardinali, nullum valere fœdus, qvod ſe inconſulto cum hoſtibus religionis percuſſum eſſet. Vladiſlao regi Poloniæ, qvi eo tempore Hungariam occupabat, uti conventa diſſolveret, imperavit: juramenta remiſit: novum inſtaurari bellum tum precibus tum minis extorſit. Ex Chriſtianis principibus auxilia petiit, præter Philippum tamen Burgundiæ ducem, neminem Chriſtianæ religionis zelus commovit: hic ſolus claſſem inſtruxit, qvæ usqve in Helleſpontum profecta, Turcis ex Aſia tranſitum prohibere in Europam conata eſt. Franciſcus Cardinalis Venetiarum, Eugenii nepos, cum pluribus eò miſſus claſſi præfuit. Vladiſlao qvi alienum regnum invaſiſſet, è re ſua viſum eſt, ſollicitudinem belli provincialibus non deeſſe. Acceſſitis igitur ex Polonia ac Bohemia, cæterisqve vicinis gentibus auxiliis, coactis ex Hungaria copiis, Turcarum agros invadere ſtatuit,

Digitized by Google

Joanni Huniadi caſtrorum cura commiſſa qvadraginta circiter eqvitum millia fuiſſe traduntur, pleriqve dimidio minorem numerum prodidere, reguli Hungariæ pontificesqve qvamplurimi interfuere. Julianus ſancti Angeli cardinalis, milites cruce ſignatos non paucos ſecum duxit. Iter per Valachiam receptum, deinde tranſito Danubio in Myſiam ventum, ut per plana & campeſtria loca in Romaniam tranſirent. Amurates hoſtium cognito adventu, cum Græcis ac Turcis in Europa manentibus non ſatis confideret, exercitum ex Aſianis militibus comparavit. Sed angebat animum trajiciendi freti non mediocris cura, qvi claſſem apoſtolicam obtinere pelagus non ignorabat. Anxio (ut ajunt) & multa volventi animo, Genuenſes qvidam curas ademere, qvi ſuis navibus accepta pecunia transportare copias promiſerunt. Locus eſt ubi non amplius qvam ſtadia qvinqve latitudo freti continet, inter Propontidem & Euxinum pelagus: tantum eſt ſpatium qvod Europam Aſiamqve diſterminat. Boſphorum Thracium dixere majores, à Bizantiorum cornu ſexaginta fermè ſtadiis diſtantem. Hic Amuratis exercitus transvectus eſt, aureo nummo vectoribus per capita tradito, qvæ ſi vera eſt fama, centum millia fuiſſe ferunt. Nam Chriſtiani locum attigerant, cui Varna eſt nomen, cum adventare innumerabiles hoſtium copias nunciatum eſt. Cedendum Uladislao Cardinaliqve videbatur, & ne circumveniri ab hoſte poſſent, munitum montanumqve locum petendum. Huniades adverſari ac reſiſtere, Turcarum ſe noſſe vires dicere, famam ſemper majorem eſſe, qvod ſi Turcæ omnes adſint, Hungaris tamen impares fore. Illos aurea & diſcolori veſte, Hungaros ferro atqve ære fulgere, Chriſtianum agmen & ſtare paratum & ſeqvi, nec turba nec ſarcinis prægrave: intentum, qvò dux non modò ſignet, ſed etiam innuat. Contra ſi Turcarum mores inſpiciantur, fœminas magis exiſtimari debere qvam viros, ſi fugiat exercitus Chriſtianus, qvem rex Hungariæ ducit, in qvo legatus Apoſtolicus adeſt, in qvo tot nobiliſſimi proceres militant, nunqvam deinceps Hungaris contra Turcas futurum animum. Vicit Huniadis ſententia, expectati hoſtes, poſtera die, ſive majoris exercitus ſpeciem præbuere qvam fama ipſa vulgaverat, ſive qvod metuentibus omnia vero majora videntur, ſive qvod Amurates in cogendo milite, vulgatæ opinioni haud qvaqvam defuerat, territus Huniades eo conſpectu tum primum periculi

riculi magnitudinem animo volvens, de fuga regem admonuit. Ille ſerum conſilium arguens, pernicioſam magis fugam qvam pugnam dixit. Commiſſo prælio ſperari victoriam poſſe, ſæpe minoribus exercitibus ceſſiſſe majores, nec tam multitudinem bellatorum, qvam audaciam & ordinem præſtare victoriam. Deum qvoqve reſpicere meliorem cauſam, præſtantioremqve ſe paucis (ſi modo audeant) exhibere, fugientes victoriam hoſti tradere, feriendaqve terga, & multam ſuorum cædem. Magnifica qvoqve verba Joannis pridie dicta, plenus irarum rex exprobravit, juſſisqve omnibus arma capere, prælium expectavit. Amurates in proximo colle conſederat, ex qvo ſuos pariter atqve hoſtes ſpectare potuit, dato belli ſigno qvindecim millia eqvitum qvi pugnam provocarent, facto globo in Chriſtianos impetum fecere. Singulis albæ ſuper loricas veſtes fuere, qvæ vento agitatæ inſtar alarum præ ſe ferebant: totidem viridibus induti ſagulis ſeqvebantur. Aurea eqvorum frena multorum viſa, & multis galearum argenti atqve gemmarum nitor, ipſas qvoqve gladiorum vaginas prægrandes uniones ornabant. Non detrectavere Chriſtiani certamen. Itum eſt ferocibus in pugnam animis: Superior acies noſtra Turcas in fugam vertit, qvamplurimis primo impetu proſtratis. Perculit ea res magno metu Amuratem, nihil tale verentem, fugiſſet protinus prodito exercitu, ni circumſtantes Satrapæ comprehenſo ejus eqvi freno, ignaviam ejus increpaſſent, fugientq; comminati necem fuiſſent. Perſtitit ergo vel invitus, juſſisq; fortiſſimis arma ſumere, prælium inſtauravit. Pugnatum eſt ſumma contentione pluribus horis, nunc Turcis nunc Chriſtianis propinqviore victoria ſeſe præbente. Cadebant hinc atqve inde qvamplurimi, plures ex Turcis, qvorum corpora parum tecta, facile ſagittæ enſesqve penetrabant. Poſtremo cum novus in hora hoſtis incederet & ſauciorum loca integri occuparent, non tam virtute qvam numero ſuperati Hungari, paulatim referre pedem cœpere. Tum Uladislaus cum globo ſuorum, qvos erga ſe non minus fortes qvam fidos habuit ex Polonia, ut hoſtes ex acie victores diverteret, Chriſtianisqve animum redderet, in tumulum qvem teneri ab Amurate diximus, circumjectosqve undiqve currus impetum fecit. Ibi nova pugna commiſſa, novus injectus Amurati pavor, trepidatum totis caſtris, nec jam conſiſtendi animus aderat. Qvod ſi Huniadi par animus ac regi fuiſſet, & arridenti fortunæ dediſſet manus, haud dubium

qvin

Digitized by Google

qvin ea dies & Amurati vitam & poſteris ejus imperium Græciæ abſtuliſſet. Verum ipſe, ut primum cedere Chriſtiana ſigna conſpexit, cum militibus Hungaris ac Valachis ex acie ſe ſubtraxit, atq; inſalutato rege nutante adhuc victoria fugam arripuit. Fortaſſe rei militaris perito nulla in pugna ſalus viſa, & ſalvare aliqvos qvàm perire omnes maluit. Poloni acceptam eo prælio cladem, Huniadis vecordiæ, atqve ignaviæ tribuerunt, ipſe ſua conſilia ſpreta conqveſtus eſt. Uladislaus ſuæ ſorti dimiſſus, dum fortiter circa munimenta hoſtium pugnat, eqvo dejectus & obtruncatus eſt. Caput ejus haſta infixum per Græciam atqve Aſiam in ſignum victoriæ populis oſtentatum. Poloni ad unum cæſi omnes, direpta caſtra, & qvæ munitiones curruum tuebantur: necati epſcopi, & proceres Hungariæ qvi aderant eadem calamitate oppreſſi. Julianus Cardinalis, dum fugit amiſſo prælio, cum jam hoſtes evaſiſſet, Hungarorum perfidiam evadere non potuit. Potum eqvo dantem apud ſtagnum forte repertum latrunculi qvidam novere, & arbitrati pecuniam apud eum eſſe, dejectum eqvo necaverunt, & ablatis veſtimentis nudum cadaver feris ac volucribus dimiſere. Hic exitus viri fuit magni certè & admirabilis, in qvo neſcias doctrina major an eloqventia fuerit. Grata hominis præſentia, blandi mores, vita in omni ætate nitida, religionis zelus, qvi omnia pro Chriſto & mortem ipſam ferre ſvaſerit. Huniadem (ut antè diximus) fugientem, Deſpotus Serviæ cœpit. Poloni regem ſuum jam peracto bello pluribus annis vivere crediderunt, captum non interfectum arbitrati. Cardinali Venetiarum ejus culpa cladis magna in parte imputata eſt, qvi neqve fretum (uti par fuerat) cuſtodivit, neqve transvectos hoſtes Chriſtianis ducibus (qvod ſecundum fuerat ejus officium) nunciavit. De numero cæſorum minimè conſtat: illud exploratum eſt, longe plures ex Turcarum acie cecidiſſe, cæterum pro numero copiarum longè majus damnum Chriſtianis illatum. Victor Amurates neqve fugientes hoſtes inſecutus eſt, neqve gloriabundis inter ſuos magnifica verba jactavit, neqve ut antè aſſveverat, hilarem vultum oſtendit. Interrogatus qvidnam triſtior eſſet, & cur non victis hoſtibus exultaret: *Nollem* (inqvit) *hoc modo ſæpius vincere*, jubensq; vaſa colligi, copias qvæ ſuperfuerant, domum remiſit. Ipſe Adrianopolim reverſus, Deo ſuo, qvæ pro victoria fecerat, vota perſolvit. Exin volvens animo, regni curas veræ felicitatis expertes eſſe, inconſtantiam

tiam

tiam qvoqve fortunæ veritus, qvæ nulli perpetuo bona eſt, accerſitis provinciarum majoribus, Mahumetem ex liberis ſuis natu majorem pro ſe regem conſtituit. Ipſe privatam deligens vitam, in Aſiam profectus, cum paucis otii ſui comitibus, religioni cuidam ſolitariæ ſeſe addixit. Calibaſſa inter Satrapas Turcarum opibus & autoritate major, Mahumeti, qvi nondum per ætatem aptus eſſet imperio, gubernator datus. Reliqvi regis filii, ne qvas regno turbas excitarent, more gentis necati ſint. Felicius apud Turcas privatis qvàm regibus liberi naſcuntur.

Cap. VI.

De alio bello per Huniadem, qvi ignominiam apud Varnam acceptam abolere cupiebat, celeriter apparato, & qvod Amurates à vita privata ad bellum ducendum ſit revocatus.

EFfluxit deinde non parvum tempus, in qvo nec Hungari Turcas, nec Turcæ Hungaros armis laceſſere præſumpſerunt. Suam qvemqve calamitas domi attonitum tenuit, cruentiſſima Varnenſis pugna vires utriusqve partis eliſerat. Nec Turcis, neqve Hungaris Rex bello idoneus erat, hos Huniades, illos Calibaſſa alieno nomine gubernavit: ferocior Huniades, reiqve militaris peritior, ignominiam Varnæ acceptam oblivîſci non poterat. Unde dies noctesqve meditabatur, qvonam pacto abolere infamiam, & reſarcire damna maximè poſſet. Spem bene gerendæ rei Turcarum qvies præbuit, qvi jam pridem nullum belli apparatum oſtenderant. Vires illis atqve animos defuiſſe ratus, tempus idoneum exiſtimavit, in qvo priſtinam recuperare gloriam poſſet, Turcasqve peſſundare, qvibus ſi adſint exercitus, imperatorem tamen prorſus defuturum arbitratur, nec magis exiſtimandum exercitum ſine duce, qvam ducem exercitu carentem. Coactis ita repentè copiis ex Hungaria, accerſitis Bohemorum auxiliis, mercenariorum qvoqve militum, non parva manu coacta, ducere exercitum in Turcas ſtatuit, qvos prius aggredi ac conficere credidit, qvam noviſſimè ex Hungaria nunciaretur.

Digitized by Google

Eam rebus gerendis ſolertiam ac celeritatem adhibuit. Conſilium ejus Gregorius Deſpotus Serviæ (ut ante diximus.) Turcarum ducibus patefecit; magnumqve genti periculum imminens majus oſtendit. Perculſi eo nuncio Turcæ, qvid agerent, non ſatis intelligebant. Amurates jam ſenior religioni addictus, regni curas abjecerat; Mahumetes ætate minor tantam belli molem ferre poſſe non credebatur, Callibaſſæ defuturam obedientiam putabant, qva nihil eſt in bello magis neceſſarium. Trepidare igitur, æſtuare, modò huc, modò illuc mentem convertere, nullum conſilium ſatis placere. Hærentibus in deliberatione ſatrapis, nil tandem ſalubrius viſum, qvam revocare ab otio Amuratem. Neqve enim veterani militaturi ſub alio credebantur, nec fortunam belli tentandam arbitrabantur, qvàm ſub eo, qvi vincere conſveviſſet. Calibaſſa ejus ſententiæ fuit. In qva re Mahumetis animum vehementer offendit, cupientis in ea expeditione ſeſe virum oſtendere, verentisqve ne imperium amitteret, ſi pater iterum regnum aſſumeret: ut ſunt hominum mutabiles voluntates. Miſſi ergo legati Amuratem revocavere, qvi comparato mox exercitu in hoſtem profectus, non aliter qvam ſi ad prædam pergerent, alacres milites duxit. Jam Huniades cum copiis Sophiam tranſierat, proſtratisqve qvi occurrerant locorum præfectis, hoſtiles agros latè populatus, loco qvi Baſilia vocatur, caſtra poſuerat. Cum adventare Amuratis copiæ nuntiantur, non expectavit Huniades provocari, prior ipſe pugnam iniit. Commiſſo prælio anceps diu certamen manſit. Qva parte pugnavit Huniades, fuſi hoſtes terga dedere, nec parva ſtrages edita: pari modo & Amurates in cornu ſuo victor, Hungaros fudit. Poſtremo cum victor victorem incurreret, non tulerunt Chriſtiani Turcarum impetum, qvi qvanqvam virtute præſtarent, numero tamen ſuperati, non tàm victi qvàm feſſi compulſi ſunt cedere. Huniades poſtqvam ſuos neqve minis neqve precibus ſiſtere poteſt, cum paucis ex bello profugit. Multi Hungariæ proceres, & nonnulli eccleſiarum epiſcopi in eo prælio cecidere: gregarius miles ad internecionem cæſus, nec tamen pauciores ex Turcis interiere, emptam multo ſangvine victoriam, Amurates domum retulit. Nec diu poſtea relicto Mahumeti regno, qvemadmodum prius deſtinaverat, mortem obiit. Corpus ejus more majorum in Pruſa ſepultum. Ea eſt Bithyniæ civitas, & Aſiatici regni caput. Paulo anteqvam obiiſſet, Amurates uxo-

rem

rem duxerat, filiam Sponderbei nobilis in Penderacia ſatrapis, ex qva natum filium nomine Chialapium ſextum agentem menſem, Calibaſſæ moriens commendavit. Ille Mahumetis gratiam initurus, & matrem & puerum ei prodit. Mahumetes accerſitis triginta (ut ajunt) matronis, qvæ puerum cognoſcerent, poſtqvam certam Amuratis ſobolem eſſe conſtitit, ſtrangulatum matri filium reddidit, funusqve regio more fraternum duxit, auſpicia regni parricidio conſecrans. Sunt qvi Calibaſſam alienum puerum Chilapini nomine ſuppoſuiſſe ferunt, illumqve pro filio Amuratis necatum, Chilapinum verò apud Conſtantinopolim clam educatum. Poſt capturam verò urbis inde ſubtractum, ac Venetias ductum, & hunc eſſe qvem Calixtus Pontifex maximus pro fratre Mahumetis in palatio cuſtodiri jubet. Nos veri periculum ad Græcos remittimus, qvamvis multa in hiſce rebus figmenta intervenire non ignoramus, & ſæpe tonſoris filios, regio defungi honore viderimus.

Cap. VII.

De Mahumete fidei Chriſtianæ ferali inimico, & qvod Conſtantinopolim Thraciæ urbem excellentiſſimam armis & Chriſtiana fide ſpoliaverit.

MAhumetes igitur defuncto Amurate gubernacula regni ex voto adeptus, inſtituta majorum pro ingenio correxit. Leges ipſe ſuas domi foriſqve tulit, ærarium locupletavit, nova vectigalia excogitavit, copias auxit, in proceres aut aulicos ſævire contumeliarivé cœpit. Hic eſt ille Mahumetes, qvi Conſtantinopolitanis (ut ſupra innuimus) bellum intulit, de qvo nunc referre, ut accepimus, haud alienum fuerit. Volverat jampridem animo Mahumetes, qvonam modo Conſtantinopolim ſibi ſubigere poſſet, neqve ad ſuam gloriam pertinere arbitratur, urbem in medio Turcarum ſitam eſſe, qvæ ſuo imperio non pareret, tantoqve majus inde nomini ſuo decus accedere, ſi eam urbem expugnaret, qvantò progenitores ſui idem conati, turpius à cœptis deſtitiſſent

Digitized by Google

Cum paucis igitur participato conſilio, caſtellum juxta littus ad oſtium Boſphori paulò ab urbe remotius, aliud diſſimulans incredibili celeritate extruxit, atqve munivit, bellum deinde urbi non modo indixit, ſed contra multa fœdera, contra jusjurandum intulit, ſimul & gerere cœpit. Senſerant ejus animum Græci, diffidentesqve ſuis viribus ad Latinorum opes confugerant, lachrymis auxilia expetentes. Surdæ (proh pudor) noſtrorum principum aures fuere, cæci oculi, qvi cadente Græcia, ruituram Chriſtianæ religionis reliqvam partem non viderunt: qvamvis privatis qvemqve aut odiis aut commoditatibus occupatum, ſalutem publicam neglexiſſe magis crediderim. Mahumetes interea coactis undiqve copiis, mirabili apparatu, formidando animo & impetu, terra mariqꝫ regiam urbem aggreſſus, cuniculis ac latentibus foſſis altiſſimis actis, aggere latè edito, ponte, qva Peram oppidum verſus mare muros alluit urbis, longitudinis ad duo millia paſſuum raptim extructo, turribus ligneis eo usqve erectis, ut muros qvamvis altiſſimos excederent, machinamentorum tormentorumqve multiplici adhibito genere oppugnata eſt urbs, defenſaqve ſummis utrinqve viribus. Non paucis diebus ad extremum voce præconis totis caſtris inclamatum eſt; *qvinto Calend. Maji milites omnes jejunium ſanctificent, ſeqvente die in armis adſint, urbem extremis viribus oppugnaturi: triduo civitatem militum direptioni futuram.* Conſtituta die jenunium ad noctem usqve ſervatum. Exin lucentibus ſtellis invitationes ac convivia paſſim habita, ut qvisqve amicum propinqvum notumqve habuit, cum eo hilaris epulatus eſt: atqve ubi ſatis eſt bibitum, tanqvam ſe deinceps nunqvam viſuri eſſent, amplexati, exoſculatiqve ſimul ultimum vale dixerunt. In urbe autem ſacerdotes ſacras ferentes imagines, ſeqvente populo, urbem luſtrare, auxilium de cœlo petere, affligere corpora jejuniis, atqve orationibus univerſi cives intendere. Subſecuta nocte, ad ſua qvisqve loca defendenda redire. Erant muri urbis & altitudine & craſſitudine toto orbe celebres, ſed ob vetuſtatem & Græcorum injuriam pinnis ac propugnaculis nudi, antemuralia verò opportune communita. In his Græci ſalutem poſuere. Armati milites inter muros & antemuralia pugnam ſuſtinere decreverunt. Triangularem penè urbis formam fuiſſe tradunt. Duas partes alluit mare. Nec muri deſunt ad pulſandos navales impetus idonei. Qvod reliqvum eſt, ad terram vergens poſt alta mœnia

nia & antemuralia (qvæ annotavimus) ingenti clauditur foſſa. Cœptum eſt prælium paululum antè lucem, cum miles Turca periculi qvam moræ patientior eſſet, ac vulnera & ſangvinem prædarum dulcedine penſaret, pugnatum eſt in tenebris majore Turcarum pernicie, in qvos tela ſuperne librabantur. At poſtqvam illuxit, dato ſigno undiqve, non ſolum Conſtantinopolis, ſed etiam ipſa qvoqve Pera, ne qvid auxilii Græcis præſtaret, oppugnari cœpta eſt. Sua cuiqve legioni murorum pars, ac portarum attributa, ut diſcretus labor fortes atqve ignavos diſtingueret, & ipſa contentione decoris militum virtus magis ac magis accenderetur: pari modo & navales ſocii attributas partes invadere juſſi. Admoventur urbi ligneæ turres. Convectant milites dolabras, falces, ſcalasqve. Etiam elatis ſuper capita ſcutis, denſa teſtudine ſuccedunt. Græci ſaxorum pondera provolvunt, disjectam fluitantem teſtitudinem lanceis contisqꝫ perſcrutantur, donec ſoluta compage ſcutorum exangues lacerosqve proſtraverunt: fit ſtrages, & jam Turcæ deficientibus animis, languidius pugnant. Sed adeſt Mahumetes fortiſſimum qvemqve nominatim vocitans, utqve in prælium redeant adhortatur: hos præmiis allicit, illos minis deterret. Inſtauratur ex integro certamen. Turcæ rurſus ſubruere murum, portas qvatere innixi humeris, & ſuper iteratam teſtudinem ſcandentes, prænenſare hoſtium tela brachiaqꝫ nituntur. Iterum integri cum ſauciis, ſemianimes cum expirantibus evolvuntur. Cernitur varia pereuntium forma, & plurima mortis imago: Joannes Juſtinianus apud Genuam Ligurum Metropolim nobili loco natus, qvi ſuperioribus diebus ſolus urbem defendiſſe videbatur, in hoc certamine vulneratus, ubi fluitare ſangvinem ſuum animadvertit, ne cæteros deterreret, medicum qværens, clam ſeſe pugnæ ſubtraxit. Sed imperator, ut abeſſe Juſtinianum cognovit, qvo ierit, percontatur, inventumqve rogat, ne pugnam deſerat. Ille nihilo magis flexus, aperiri portam jubet, qva curaturus vulnus in urbem redeat. Erant enim obſeratæ urbis januæ, qvibus ad antemuralia patebat iter, ne qva fugiendi facultas militi eſſet, ac propterea fortius hoſti reſiſteret: fit interea remiſſior defenſio, qvod Turcæ animadvertentes, acrius incumbunt. Et qvoniam pars muri jam tormentis æneis disjecta, foſſam magna ex parte oppleverat, per ruinas ipſasſcandentes, antemurale conſcendunt, Græcosqve loco deturbant. Porta qvæ

Digitized by Google

Joanni patuerat, omnibus aperta, fugam profuſiorem reddit. Tunc imperator non ut regem decuit pugnando, ſed fugiens in ipſis portæ anguſtiis cum cecidiſſet, oppreſſus calcatuſqve obiit. In tanta multitudine pugnatorum duo tantum reperti ſunt, qvi ſe viros oſtenderint, alter Græcus, alter Dalmata, Theophilus Palæologus, & Joannes Sclavus, qvi fugere turpe putantes, cum diu Turcarum impetum ſuſtinuiſſent, multoſqve obtruncaſſent, deniqve non tam victi qvam vincendo fatigati, inter cadavera hoſtium occubuere. Juſtinianus in Peram cum divertiſſet, inde Chium navigavit, ibiqve ſeu vulnere ſeu mœſtitia in morbum incidens, inglorius vitam finivit. Felix ſi in ipſis Bizantii mœnibus animam exhalaſſet. In ingreſſu portæ octingenti circiter milites ex Latinis Græciſqve periere, partim vulneribus à tergo confoſſi, partim concurſione oppreſſi. Et jam hoſtis ſuperiorem murum tenebat, ſaxaqve in cives devolvens, ingredientibus ſuis auxilio erat. Tum ſubito capta urbe, cæſis omnibus qvi reſiſtere auſi ſunt, in rapinas eſt itum. Erat victorum infinitus numerus, in libidinem, in ſævitiam corruptior, non dignitas, non ætas, non ſexus qvenqvam protegebat. Stupra cædibus, cædes ſtupris miſcebantur. Senes exacta ætate, fœminas viles ad prædam in ludibrium trahebant: ubi adulta virgo, aut qvis forma conſpicuus incidiſſet in manus rapientium, divulſus ipſos poſtremo direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam vel gravia templorum dona ſibi qvisqve traheret, majore aliorum vi truncabatur. Cumqve in exercitu maximo ac diffuſo, ex civibus ſociis atqve externis conflato, diverſæ linguæ, varii mores, atqve cupidines eſſent, & aliud cuiqve fas, nihil illicitum toto triduo in Conſtantinopoli fuit. Templum Sophiæ Juſtiniani Cæſaris opus, toto orbe famatum, & cui comparari alterum neqveat, nudatum ſacra ſuppellectile, ad omnes ſpurcitias patuit: oſſa martyrum, qvæ fuerant in illa urbe pretioſiſſima, canibus objecta & ſuibus. Sanctorum imagines aut luto fœdatæ, aut ferro deletæ. Altaria diruta. In templis ipſis aut lupanaria meretricum facta, aut eqvorum ſtabula. Coacti ſunt ſervi verberibus ac tormentis dominorum abdita ſcrutari ac eruere. Inventi non pauci theſauri, qvos in ipſo belli principio infelices ſuffoderunt cives. Qvibus ſi pro defenſione urbis uſi fuiſſent, ſuam fortaſſe vitam, & patriæ libertatem ſervaſſent. Sed avaro in aurum nulla poteſtas: captivi omnes in caſtra deducti, pudet

dicere

dicere Chriſtianorum dedecus, dicam tamen & poſteritati tradere non verebor, qvando perſvaſum mihi eſt futuros aliqvando & fortaſſe anteqvam moriar, qvi tantam Salvatori noſtro illatam ignominiam ulciſcantur. Simulacrum Crucifixi, qvem colimus, & verum Deum eſſe fatemur, tubis ac tympanis præeuntibus raptum ex urbe, hoſtes ad tentoria deferunt, ſputo, lutoq; fœdant, & ad noſtræ religionis irriſionem iterum cruci affigunt. Exin pileo, qvem ſarculum vocant, capiti ejus impoſito, corona undiqve facta, *hic eſt* (inqviunt) *Chriſtianorum Deus*. Tum lapides, lutumqve jactantes, miris dehoneſtant modis. Sed nihil hæc obſunt Deo noſtro cœlum tenenti. Nec majeſtatem ejus qvoqvo modo imminuere poſſunt, cujus ea gloria, ea ſublimitas eſt, ea beatitudinis perfectio, ut nec laudibus humanis extolli, nec humiliari vituperiis ullis poſſit. Nos iſta lædunt, atqve confundunt, qvi per ignaviam atqve deſidiam, dum veri dei cultum perire ſinimus, & in hoc ſeculo bonum nomen & in altero ſpem ſalutis amittimus. Poſt hæc convivatus Mahumetes, cum forte plus ſolito adbibiſſet, ut ſangvinem mero adderet, principes optimatesqve civitatis captos, crudelis & ſangvinarius carnifex fœdè miſereqve jugulari juſſit. Rirelucas, qvi apud imperatorem plurimum poterat, cæſo ante oculos majori filio, altero ad illicitos uſus reſervato, ſecuri percuſſus eſt: duo ejus alii filii occiderant in bello. Iſidorus Cardinalis in eo tumultu captus, cum veſte mutata non fuiſſet cognitus, trecentis aſperis ſeſe redemit, id eſt genus pecuniæ admodum levis. Multi & Veneti, & Genuenſes, & Latinorum alii gladio cæſi ſunt, qvidam multo redempti auro. Inſignis hic annus fuit expugnatione Conſtantinopolitana, tam Chriſtiano populo fœdus ac lugubris, qvam Turcarum genti fauſtus lætusqve, qvi ab ortu Salvatoris Chriſti ſecundus & qvinqvageſimus ſupra millenum qvadringenteſimus cucurrit. Perenſes vetus colonia Genuenſium, qvi & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantiorum clade, priusqvam rogarentur, Mahumeti deditionem fecere. Muri urbis diruti, multorum bona contra fœdus direpta, fœminæ puerique ludibrio habiti.

CAP.

Digitized by Google

Cap. VIII.

De Mahumete in Hungaria ad Savum uſqve flumen exercitum ducente, & ab Alba vulnere ſub papillam accepto turpiter refugiente.

Calibaſſæ, qvi ad eum diem non ſine Mahumetis diſplicentia vixerat, tanqvam Conſtantino imperatori Turcarum conſilia prodidiſſet, per miſeros cruciatus vita erepta: ingentes qvas cumulaverat opes, exitio ei fuiſſe traduntur, & qvod Amuratem dimiſſo imperio ex privata vita revocavit ad regnum. Auctus ejus pecunia Mahumetes, tanto rerum ſucceſſu tumens, in Hungaros expeditionem parare cœpit, qva per triennium circiter inſtructa, accerſitis ex omni regno proceribus, penetratis Thraciæ montibus cum maximis atqve infeſtiſſimis copiis ad Savum uſqve flumen pervenit: centum qvinqvaginta millia hominum in ejus exercitu fuiſſe traduntur. Pleriqve tertiam partem huic numero ſubtraxere. Calixtus tertius, qvi per idem tempus Romanam cathedram ſortitus erat, Joannem Cardinalem ſancti angeli, cujus ſupra meminimus præſtanti virtute virum, qvi Germanos in arma conciret, Turcarumqꝫ compeſceret impetum, ad eas partes legatum miſit. Is promiſſa peccatorum indulgentia, cunctis qvi contra Turcas militare vellent, adjuvante Joanne Capiſtrano, qvi per idem tempus Hungaris evangelizabat, cruce ſignatorum haud parvum congregavit exercitum, non divitum, ac nobilium, ſed inopis atqve incompoſiti vulgi. Surdæ opulentum aures evangelio, nec divinus ſermo principibus auditus. Contenti præſenti rerum ſtatu potentes, futurum Chriſti regnum non niſi morientes inqvirunt: credula paupertas facilè prædicatoribus obedit. Supra qvadraginta millia, ſignum crucis accepere. Tecta magis fide, qvam ferro acies. Huniades qvoqve non parvas copias in armis habuit. Appropinqvabat ſpe plenus, & incredibili ſuperbia tumens Mahumetes, nec jam ſibi vel montes, vel flumina obſtare putabat, gloriari inter ſuos, Hungariam jam pene victam aſſerere, Latinorum imperatorem in propinqvo eſſe dicere, deleto Græcorum imperio, Latinorum inſtare finem, Turcis omnia paritura, ſpolia ingentia promittere,

mittere, Germaniam atqve Italiam militum direptioni offerre, pervia cuncta Turcarum armis jactare. Sed qvàm glorioſus ejus adventus, tàm turpis atqve infamis receſſus fuit. Albam ad confluentes Danubii Saviqve ſitam parvam urbem oppugnare adorſus, obtinere neqvaqvam potuit. Perfregit machinis priores muros, irrupere in urbem ejus acies, pugnatum eſt interdiu noctuqve; nunc victi, nunc victores viſi hoſtes, ad extremum vulneratus ſub papilla Mahumetes, relictis impedimentis, per noctem trepidus aufugit. Hujus pugnæ ſeriem in hiſtoria Bohemica comprehendimus: non eſt, cur hoc loco latius inſiſtamus. Autores victoriæ tres Joannes habiti, Legatus Cardinalis, cujus auſpicio res geſta eſt, Huniades & Capiſtranus, qvi prælio interfuere. Verum neqve Capiſtranus Huniadis, neqve item Capiſtrani Huniades mentionem fecere, in eis literis, qvas de obtenta victoria, ſive ad Romanum pontificem, ſive ad amicos ſcripſere: per ſuum qvisqve miniſterium Deum dediſſe Chriſtianis victoriam affirmavit. Avariſſima honoris humana mens, facilius regnum & opes qvàm gloriam partitur. Potuit Capiſtranus patrimonium contemnere, voluptates calcare, libidinem ſubigere, gloriam verò ſpernere non potuit. Dicat forſitan aliqvis, non ſuum illi honorem curæ fuiſſe, ſed Dei, qvi per pauperes & inermes rem Chriſtianam ſalvare voluerit. Cedimus huic aſſertioni, qvamvis & Huniades miniſtrum ſe victoriæ, non autorem dixerit. Ferunt Mahumetem ab eo tempore nunqvam poſtea ejus cladis meminiſſe, qvin mentum barbamqve manu demulcens, qvaſſans caput, ei diei maledixerit, qva pugnam ad Albam conſeruit.

Cap. IX.

De Macedonia, urbibus, fluminibus, montibus, & aliis in ea rebus.

PRoxima Thraciæ ad occidentem ac meridiem conjungitur Macedonia, terrarum imperio qvondam potita, qvæ inter duo maria protenditur, Ægeum & Adriaticum. Latus ejus meridionale Theſſaliæ atqve Magneſiæ terga protegunt, partem ſeptentrionalem Pæonia & Paphlagonia excipit, qvamvis & ipſæ regiones in

Macedonum poſtea jura conceſſerint, Macedoniæ additæ. Epirus qvoqve Macedoniam attingit, ex Illyrica terra, altera meridiem, ſeptentrionem altera excipiens. In Adriatico littore Dyrrachium vetus civitas jacet, ab Cherſoneſo ubi ſita eſt, nacta vocabulum, Epidamnus antea dicta, & à Corcyreis olim condita. Nec procul infra Apollonia fuit optimis inſtituta legibus, Auguſti Cæſaris, qvi Græcas ibi literas didicit, ſtudio memorabilis. In altero littore Theſſalonica eſt, potens qvondam civitas, qvam cum epiſtolæ Pauli apoſtoli, tum magni Theodoſii præceps atqve implacabilis ira famatam reddidere. Indignatus enim ob cæſos in eo judices, alioqvi clementiſſimus imperator, univerſum urbis populum trucidari mandavit, undecim millia virorum cæſa traduntur. Non tulit Ambroſius Mediolanenſium pontifex tam immane facinus incorreptum. Imperatorem ab ingreſſu templi prohibitum, ſubire pœnitentiam compulit. Nec maximus princeps paſtoris ſubire judicium recuſavit. Hinc lex promulgata, ut lata ſuper morte hominis ſententia, ante dies triginta non exeqvatur. Hanc urbem liberæ conditionis fuiſſe Plinius tradit. Strabo conditorem ejus Philippum Alexandri patrem affirmat, ambo eam attribuunt Macedoniæ. Andronicus Emanuelis imperatoris Conſtantinopolitani filius, hac in parte hæreditatem accepit, demumqve Joannis fratris odio, qvi patri ſucceſſit in imperio, Venetis tradidit. Amurates Turcarum (ut antè diximus) imperator eripuit, hic reliqvam Macedoniam usqve ad montes Pæoniæ, & qvam modò Albaniam vocant, imperio ſuo ſubjecit. Mira rerum mutatio & fluxa humani imperii gloria. Hæc eſt Macedonia, qvæ duobus inclyta regibus, Græcia Thraciaqve ſubacta imperium protendit in Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucaſum ſubjugavit. Hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto oriente poſſeſſo, Indiæ qvoqve victrix, per veſtigia Liberi patris atqve Herculis ſigna circumtulit. Hæc eadem noſtra ætate ſpurciſſimæ Turcarum genti ſubjecta, tributum pendere, jugum ferre miſerrimum cogitur. Magneſiam qvoqve ac Theſſaliam noſtro tempore Turcarum arma invaſerunt. Nobiliſſimi montes Olympus, Pieris & Oſſa: Pindus inſuper & Othrys, Lapitharum qvondam ſedes, Turcarum imperio parent, penes qvos qvinqve & ſeptuaginta urbes fuiſſe olim Plinius affirmat. Totum Peneum Turcæ poſſident, inter flumina

Theſſaliæ

Theſſaliæ clariſſimum, juxta Gomphos hic fluvius oritur, interqve Oſſan & Olympum, nemoroſa convalle defluens, qvingenta fermè ſtadia percurrit, dimidio ejus ſpatii navigabilis. In eo curſu Tempe vocantur, qvinqve millium paſſuum longitudine, ultra viſum hominis attollentibus ſe dextera lævaqve leniter convexis jugis. Intus ſua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Arripit amnem Euroton, nec recipit, ſed olei modo ſupernatantem (ut dictum eſt ab Homero) brevi ſpatio portatum abdicat: pœnales aqvas, dirisqve genitas, argenteis ſuis miſceri recuſans. Hæc Plinius de Peneo. Tot Chriſtianis bona Turcarum arma eripuere, qvamvis noſtram magis deſidiam incuſaverim. In Theſſalia regem fuiſſe tradunt nomine Græcum, à qvo Græcia dicta ſit. Helenum qvoqve in eodem loco regnaſſe, à qvo Helena nuncupata eſt. Homerus tribus nominibus Theſſalos appellavit: Myrmidonas, Helenas, & Achæos. Hic Thermopylarum anguſtiæ Perſarum cæde inſignes. Qvæ licet olim Xerxis impetum tenuere, Turcarum tamen armis claudere tranſitum minimè potuere.

Cap. X.

De Bœotia, Thebis montibus & fontibus ſacri in ea.

POſt Theſſaliam Bœotia ſuccedit ab ortu in occaſum porrecta, Euboicum mare Criſſeumqve ſinum contingens, Thebarum claritate apud omnes fermè hiſtoricos nominata. Hæc muſis natale in Heliconis nemore, hic ſaltus Cithæron, & Iſmenus amnis, & fontes Dirce, Arethuſa, & Aganippe. Qvæ patria qvondam Liberi patris atqve Herculis fuit, qvæ fortem produxit Epaminondam. Non cedens Athenis claritate civitas, ea noſtra ætate exiguum caſtellum Thebarum eſt, & à Turcis proximis annis cum reliqva Bœotia occupatum.

CAP. XI.

De Hellade, qvæ & Græcia & Attica eſt dicta.

SEqvitur Hellas, qvæ à noſtris appellata Græcia: ἀκτὴ, id eſt, littus priſci vocavere. Mutato deinde nomine Atticam dixere. Homerus cunctos Atticam incolentes appellavit Athenienſes, cum non ædificata forent Megara. Protenditur autem Attica & Bœotia usqve Iſthmum, ubi columna fuit, in qvâ hic inerat titulus, in parte Peloponneſum ſpectante: *Hæc Peloponneſus, & non Ionia.* In parte verò Megara intuente: *hæc non Peloponneſus eſt, ſed Ionia.* Iidem enim Attici & Iones fuere, qvi cum de finibus cum Peloponneſiacis ſæpiſſimè diſceptaſſent, hanc tandem Romano conſenſu columnam erigi obtinuerunt. Atticam qvamvis ſaxoſam & ſterilem, pleriqve tamen mirificis laudibus extulerunt, deorumqve domicilium eſſe dixerunt loca ipſa poſſidentium & parentum heroum. In hac civitas Athenienſis qvondam nobiliſſima fuit, nullius indiga præconii: tanta ejus ſuperfuit claritas. Eadem noſtro tempore parvi oppidi ſpeciem gerit. In eo tamen ſaxo qvo vetuſtum Minervæ templum fuit, arx eſt per omnem Græciam nominata, cum operis magnitudine, tum difficultate oppugnationis: hanc Florentinus qvidam Mahumeti tradidit, cum imploratis Latinorum auxiliis nullius opem inveniret. Rura ei ob eam rem tradita, in qveis ævum ignobile ducat.

CAP. XII.

De Peloponneſo & ejus forma, de Iſthmo, Examilio muro ab Amurate diruto.

PEloponneſus Atticæ jungitur, totius Græciæ arx qvondam dicta. Nam præter habitantium in ea gentium nobilitatem atqve potentiam, ipſe locorum ſitus principatum deſignat & imperium. Multi ſinus inſunt, & promontoria multa: inſignes etiam & permagnæ urbes, Cherſoneſus ipſa locorum varietate jocunda. Formam ejus platani folio ſimillimam dixere, longitudine ac latitudi-

ne fermè parem. Ab occaſu in ortum ſtadiorum mille & qvadringenta perimetros ſive ambitus omiſſis finibus (ut Polybio placet) ſtadia qvatuor millia continet, Artemidorus qvadringenta ſuper addit, cui & Plinius conſentire videtur, Iſidorum autorem ſecutus. Idem duo maria terram ambire dicit, Ionium & Ægæum. Anguſtiæ, unde procedit Iſthmos appellantur, qvinq; millia paſſuum latitudinis continentes. Has anguſtias perfodere Demetrius Rex, Dictator Cæſar, Cajus Princeps, Domitius Nero infauſto (ut omnium exitu patuit) incepto tentaverunt. Hic Corinthus nobilis colonia fuit. Græci principes, poſtqvam Turcarum potentia in Europam penetravit, ex mari ad mare producto per anguſtias muro, Peloponneſum à reliqva Græcia diſtinxerunt, murum Examilium appellavere. Hanc provinciam hodie Moream Latini vocant. In ea Achaja continetur, Meſſenia, Laconica, Argolis, & Arcadia, qvæ medium peninſulæ obtinet. Amurates expugnata Theſſalonica, ſubacta Bœotia, & Attica, præter Athenas ad Examilium usqve profectus, perterritis Græcis, diruit murum, tributumqve annuum exegit, dedentibus ſe Peloponneſibus imperavit. At cum Hungari inſtante Juliano Cardinali ſancti Angeli, adverſus Turcas arma ſumpſiſſent, confectisqve nonnullis feliciter præliis, amplius inſtarent, urgerentqve hoſtes: Conſtantinus qvi poſtea apud Conſtantinopolim imperavit, ibiq; necatus eſt (ut antè diximus) hujus provinciæ Deſpotus, animo auctus, & negare Turcis tributum, & Examilium inſtaurare non dubitavit. Ob qvam rem magna deinde pecunia multatus eſt, & Examilium denuo deſtructum, cum victor Amurates apud Varnam Hungaros deleviſſet. Devicta Conſtantinopoli, Albani, qvi plures Peloponneſum incolebant, ſumptis armis, Demetrium & Thomam Conſtantini fratres regno dejicere annixi ſunt, nobilem qvendam græculum ad regium faſtigium aſſumentes. Utraqve pars Mahumetis auxilium imploravit. Illi nobilior pars viſa juſtior. Auxilia adverſus Albanos Demetrio fratriqve tradita, Albani ſubacti prioribus Dominis paruere. Mahumeti XVII. millium aureorum tributum penſum. Thomas qvamvis hæreditario jure imperatorem ſe dicere poſſet, cujus majores longa ſerie Græcorum nomini imperaverant, metu tamen Mahumetis eo titulo abſtinuit. Cum Calixtus pontifex max. Chriſtianos principes, in ſui pontificatus initio, adverſus Turcas invitaret, exiſtimavit Thomas Turcarum imperium

proculdubio ruiturum, Mahumetiqve tributum negavit. Cum verò non tam magnifica facta qvam verba eſſe animadvertit, perſoluto tributo & adjectis donis Mahumeti reconciliatus eſt. Nunc verò (ſi vera eſt fama, qvæ per hos dies allata eſt) violatæ fidei majorem ſubire pœnam compulſus, Mahumeti prorſus ſubjectus eſt, Peloponneſus tota Turcarum imperio adjecta. Egredienti Peloponneſum per anguſtias Iſthmi ad reliqvam Græciam, Strabo & Plinius occurrere Atticam tradunt; Ptolomæus Achajam, cujus fines hoc modo deſcribit: ab occaſu Epirum, à ſeptentrione Macedoniam, & partem Ægæi pelagi collocat. Ad orientem ejusdem maris terminos ponit, usqve ad Sunium promontorium. Ad meridiem Adriaticum pelagus juxta littus, qvod Achelous amnis irrumpit, in Corinthiaco ſinu. Qvod ſi ita eſt, Atticam, Bœotiam, Phocidem, Theſſaliam, Magneſiam, Ætoliam, Acarnaniam Achaja ipſa complectitur. Idem tamen Ptolemæus alio loco mediterraneas Peloponneſi civitates enumerans, Elicem, Buram, Helenam, Pheream in Achaja eſſe dicit, & propriam eſſe Achajam intra Peloponneſum affirmat. Nobis qvi pro noſtri operis inſtituto res Peloponneſiacas & Atticas breviter abſolvimus, & ad occidentem feſtinamus:

Cap. XIII.

De Acarnania, & ſtrage memoratu digna à Jo. Vintimilio in ea facta.

Acarnania prior occurrit, inter Epirum Bœotiamqve protenſa, cui Ætolia vel conjuncta vel commiſta eſſe videtur. Hæc hodie Ducatus appellatur. Joannes Vintimilius natione Siculus, filiam ſuam Deſpoto Acarnaniæ in matrimonium dedit. Exin vexantibus Acarnaniam Turcis, ac generum obſidentibus, cum parvo eqvitatu mare trajecit, obſeſſores invaſit, ſtragemqve memoratu dignam edidit. Nam parva manu ingentes fugavit copias, ſalutemqve genero peperit. Qvi tamen paulòpòſt per inſidias captus à Turcis, regnum amiſit: Epirum tamen adhuc ejus nomine teneri ferunt.

Cap.

CAP. XIV.

De Epiro XIV. gentes autore Theopompo continente, qvod apud eam Paulus Æmilius imperator Romanorum urbes LXX. funditus evertit, qvodq́; in ſinu Ambracio Cæſar Auguſtus Antonium & Cleopatram bello Attico devicit.

EPirus in occidua parte ab Acrocerauniis montibus incipit, protenditurq́ve verſus orientem usqve ad Ambracium ſinum, per ſtadia mille trecenta. Septentrionalem ejus partem Ptolemæus Macedoniæ conjungi tradit: orientale Achajæ, usqve ad oſtia fluminis Acheloi: occidentale latus Ionico excipi pelago aſſerit. Strabo Auſonium hoc idem mare appellavit. In Epiro XIV. fuiſſe gentes Theopompus tradidit, qvarum celebratiſſimæ Chaones & Moloſſi. Regnum enim qvandoqve tenuere prius qvidam Chaones, poſterius Moloſſi, qvi propter regum cognationem ex Æacidarum ſangvine prognati, mirum in modum amplificati fuerunt, penes qvos Dodonæ vetus oraculum ac nobile viguit. Oram hujus terræ maritimam felicem atqve uberem tradidere. Multæq́ve olim urbes & oppida munitiſſima in Epiro fuere. Sed propter populorum rebelliones, qvi cum Romanis contenderunt, provincia vaſtata eſt. LXX. enim Epirotarum urbes à Paulo Æmilio Imperatore funditus everſas eſſe autor eſt Polybius, victis Macedonibus & Perſeo rege ſuperato. Ex qvibus maximum numerum urbes Moloſſorum extitiſſe, & mortalium centum qvinqvaginta millia in ſervitutem redacta. Plinius Veronenſis hanc cladem Macedonibus attribuit, duasq́ve urbes ruinæ adjecit. Credo qvia Macedones in Epirotas imperium obtinebant, utramq́ve gentem uno nomine Plinium comprehendiſſe. Apud Epirum Actiaca pugna late memorabilis commiſſa eſt, in qva Cæſar Auguſtus Marcum Antonium navali prælio vicit, & ſimul Ægypti reginam Cleopatram. Nam & ipſa huic certamini præſens interfuit: ob qvam rem victor Auguſtus in Ambracio ſinu urbem condidit, eiq́ve vocabulum indidit Nicopolim, id eſt, victoriæ civitatem. Ambracii ſinus oſtium, paulò qvàm

qvàm ſtadia qvatuor majus eſt. Circuitus ſtadia trecenta amplectitur, optima omni ex ejus parte ſtatio. Ingredientibus occurrebant olim à dextra habitantes Græci Acarnanes, & Apollinis Actii templum qvodam in tumulo ad oſtium eminens, cui campus ſubjacuit, lucumq; habens & navalia, in qvibus Cæſar undeviginti naves decimarum nomine repoſuit, ab uno remorum ordine usqve triremes adjungens. Siniſtra verò Nicopolis eſt, & Epirotarum colonia Caſſiope, noſtra ætas Epirum Artam appellat. Circa littus ejus paucis ante annis præfectus regiæ claſſis nomine Villamarina triremes Venetorum inſecutus comprehendit, atq; incendit. In eodem littore apud Acroceraunios montes finiri Adriæ vel Adriatici maris navigationem, & Ionium incipere pelagus, Straboni viſum eſt, apud qvem mare Auſonium, idem qvod Ionium eſſe apparet, cum Epiri oram Auſonio ablui pelago affirmet.

Cap. XV.

De Albania, inter Dyrrhachium & Apolloniam, regione.

QVæ nunc Albania dicitur, olim Macedoniæ portio fuit, ad occidentem verſa, in qva Dyrrhachium & Apolloniam fuiſſe prodidimus, non incelebres priſco ſeculo civitates. Sermo genti neqve Græcis, neqve Illyricis notus. Credimus hoc genus hominum ex Albania qvondam veniſſe, qvæ vicina Colchidi in Aſiatica Scythia memoratur: ut ſæpe barbarorum inundatio nationum Græciæ atqve Italiæ provincias occupavit. In hac terra potens Camuſa fuit, qvi Chriſtianis parentibus ortus, parum tenax catholicæ fidei, ad Mahumetis inſaniam declinavit. Sed qvam leviter Chriſtum deſeruit, tam facile Mahumetis ſacra contempſit. Rediit enim ad paternam legem, & qvamvis utramq; religionem contempſerit, neutri fidus, Chriſtianus tamen mori qvam Turca maluit, paulòpòſt Conſtantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbechius ejus hæreditatem accepit, nobili loco natus, qvi ætatem penè omnem in armis prro Chriſti nomine pugnando conſumpſit, multas & magnas

magnas Turcarum turmas bello vicit atqve delevit, ſolusqve qvodammodo regionem illam in Evangelio Chriſti continuit, qvamvis hodie toties hoſtili ferro petita, magna ex parte deſerta feratur. Rex Alphonſus ſæpe milites in Albaniam miſit, & Trojam urbem in poteſtatem receptam à Turcis defendit. Nepos Scanderbechii ex fratre, cum Turcarum parti favens, inſidias patruo moliretur, ab eo captus, & ad Alphonſum miſſus, in carcerem conjectus eſt. Calixtus qvoqve Romanus pontifex auxilia pecuniaria Scanderbechio non pauca miſit. Valona in Albania non magna civitas eſt, in portu maris ſita, qvæ breviſſimus in Italiam trajectus. Hanc Pazaites primus ex Turcis occupavit. Rebellantem Amurates recuperavit. Neſcio qvod malum minatur Italiæ.

CAP. XVI.

De Illyricis gentibus, de Manichæis hæreticis, deq; Matronis certo tempore poſt infirmitatem cum monachis promiſcuè manentibus.

POſt Albaniam Illyricæ ſeqvuntur gentes, ad occidentem ſeptentrionemqve verſæ. Hoc genus hominum noſtra ætas Sclavos appellat, & alii Bosnenſes, alii Dalmatæ, alii Croacii, Iſtri, Carniqve nuncupantur. Bosnenſes introrſus ad Pannoniam vergunt ſeptentrioni expoſiti, reliqvi adjacentes mari ad Timavi usqve fontes protenduntur, hinc Auſoniam, illinc Pannoniam intuentes. Timavus autem in intimum Adriatici maris ſinum excurrit cujus fontem matrem appellari maris Strabo prodidit. In Bosna rex gentis Deſpotus Stephanus nomine (ſic enim reges appellare ſuos conſvevere) qvamvis Chriſti religionem ſectaretur, diu tamen Baptiſmi ſacramento abſtinuit. Sed anno ſuperiore vocato ad ſe Joanne Cardinali ſancti Angeli, cujus ſæpe meminimus, ab eo baptiſmatis undâ perfuſus, & ſacris noſtris ritè initiatus, Turcis (qvibus cum fœdere junctus erat) bellum indixit. Nunc paululum nutare affirmatur. In hac regione qvamplurimum hæretici poſſunt, qvos vocant Manichæos, peſſimum genus hominum, qvi duo principia rerum produnt, alte-

rum malorum, alterum bonorum. Nec primatum Romanæ eccleſiæ tenent, neqve Chriſtum æqvalem conſubſtantialemqve patri eſſe fatentur. Horum cœnobia in abditis montium convallibus ſita feruntur, in qvibus ægrotantes matronæ ſerrituras ſanctis viris, ſi evaſerint, ad certum tempus Deo vovent. Redditæ ſanitati permittentibus viris vota perſolvunt, promiſcuè inter monachos præfinito tempore viventes: hanc labem nulla ſedis Apoſtolicæ decreta, nulla Chriſtianorum arma delere potuerunt. Sinit ad noſtram exercitationem regnare hæreticos Deus.

CAP. XVII.

De Dalmatia & Croatia, & ubi nam Liburnia.

IN Dalmatia Raguſcos magnis affecit cladibus Stephanus, inter Boſnenſes & Dalmatas ducatum poſſidens, & Manichæorum veneno infectus, qvi, etſi Chriſtianos per inſidias captos, ſæpe Turcis venundaverit, mittere tamen Oratores Romam, & auxilia ſedis Apoſtolicæ petere non erubuit: ejus belli ſumptus ex Chriſtianis petens, qvod geſſerat in Chriſtianos. Nec defuere qvi tam impiis verbis aures accommodarent.

In Croatia mulier Auſtralis, qvæ nuptias Comitis, cum eſſet inferior ſangvine, morum præſtantia & formæ elegantia meruit: dum laxandi animi gratia ex caſtello in caſtellum obeqvitat, ſubito Turcarum interventu capta, & apud eos aliqvandiu detenta. Impatientia tandem mariti non parvo auro redempta eſt.

Qværat fortaſſe aliqvis: ubinam Liburniam dimiſerimus, qvam permeaſſe Antenorem Italiam petentem inſignis poëta commemorat. Confuſi ſunt admodum provinciarum fines, nec expedire nova facile eſt, nedum qvis vetuſtiſſima poſſit abſolvere. Plinius Liburniæ finem initium eſſe Dalmatiæ dixit, & Tragurium marmore notum in ea eſſe. Salonam qvoqve coloniam, qvæ ab Jadera CCXXII. millibus paſſuum abfuit. Jaderam verò CLX. à Pola diſtare. Ex qvo fit, ut inter Croatinos & Dalmatas Liburni ſedes habuerint, forſitan & Croatini

Croatini novum gentis nomĕ Liburnorum loca invaſerunt. Nobis hæc indicaſſe ſufficiat. Si qvis certiora deſiderat, priſcos evolvat autores. Ptolemæus Liburniam & Dalmatiam atqve Illyridem ſimul confudit. Et Illyridi qvidem à ſeptentrionali plaga Pannoniam occurrere dixit, ab ortu ſuperiorem Myſiam, ab occaſu Iſtriam, à meridie Macedoniam & Adriaticum littus.

CAP. XIIX.

De Iſtria hodie Sclavonia dicta, & qvod Pomp. Mela & Nepos Iſtrum amnem à Danubio in Adriam fluere falſo crediderunt.

ISTriam veteres Italiæ partem tradiderunt, in qva Paretium & Pola eſt, & Juſtinopolis, qvam caput Iſtri vocant. Inconvenienter Italiæ tamen jungitur Adriatico ſinu disjuncta, & in peninſulæ modum circumdata mari. Qva continenti applicatur à tergo, lapidea eſt & montana regio, qvam priſci Albiam vocavēre. Plinius Iſtriam adhærere Liburniæ dixit, ex qvo palam fit, Croatinos Liburnorum loco ſuccedere. Iſtriam ab Iſtro amne dictam ferunt, qvem à Danubio in Adriam fluere falſo credidere. Cui errori & Pomponius Mela, & Nepos Padi accola aures adhibuit. Nullus enim ex Danubio amnis in Adriaticum effunditur mare. Argonautarum eos fabula decepit, qvos per Iſtrum ex mari Pontico in Iſtriam vectos memoriæ proditum eſt. Sed conſtat eos ex Iſtro in Savum advorſo flumine navigaſſe; deinde Nauportum, qvem Labacum hodie appellari putaverim, cujus paludem Lugeum Strabo appellat. Ex Nauporto verò per montes humeris vecta navis in Adriaticum provenit. Iſtri hodie Sclavi ſunt, qvamvis maritimæ urbes Italico ſermone utuntur, utriusqve linguæ peritiam habentes: pars provinciæ melior ea, Venetorum qvæ maritima imperio ſubjecta eſt. Mediterraneam domus Auſtriæ poſſidet. Oppidum ſancti Viti, qvod ad flumen Titum ſitum eſt, Valenſes habent, ex qvo loco ad Aqvilejam mille ſtadia eſſe Tuditanus, qvi domuit Iſtros, tradidit: finem Italiæ Muſiæ fluvium tradidere. In hac terra nihil ætate noſtra memoria dignum geſtum eſſe accepimus,

qvam qvod auſtrales & Venetos magna de finibus contentio agitaverit, & utriusqve partis ſubditi armis contenderint: ad qvas lites componendas, nos aliqvando ab imperatore miſſi, qvamvis inducias belli fecimus, & novos terminos conſtituimus, univerſam tamen litem amputare neqvivimus.

CAP. XIX.
De Carnis & Japidibus.

CArni inter qvos Japides enumerantur, Iſtros ſeqvuntur. Sclavi tamen, qvorum ſermo regionem obtinet, Carnos bifariam dividunt, duplicem Carniolam eſſe dicentes: Alteram ſiccam & aqvarum indigam, in qva Iſtros ponunt, & Tarſos qvi medios inter Labacum & Tergeſtum incolunt montes, & ad Timavum uſqve proferuntur: Alteram irriguam, in qva flumen Savus ortum habet & Nauportus, qvi Labacus hodie appellatur, & alii plures fluvii. In hac provincia, dum Fredericus imperator coronam regni Teutonici apud Aqvenſem civitatem peteret, Ulricus comes Ciliæ, & Albertus imperatoris frater conjunctis viribus, Labacum inſigne oppidum ex flumine cui adjacet dictum, obſidione cinxere, diuqve machinis omnis generis oppugnavere: ſed à Frederici militibus non ſine clade repulſi, & caſtris exuti, divitem ſuppellectilem perdidere: hoc oppidum Sclavi & Itali Lublanam vocant, ex Lugea palude ſumto vocabulo.

CAP. XX.
De Carinthia, ritu apud eam novi principis creandi, qvomodo nobiles ex Ingonis principis convivio ad Chriſti fidem fuerunt inclinati, de conſvetudine in fures, & de comite Henrico viro corruptiſſimo.

C*Arinthia* montana & ipſa regio Carnis applicatur ad ortum ac ſeptentrionem, Stiriæ juncta ad occaſum ac meridiem, Alpes Italas & forum Julii contingit. Multæ in ea valles colleſqꝫ feraces tritici, multi

multi lacus, multi amnes, qvorum præcipuus Dravus. Qvi per Stiriam ac Pannoniam in Danubium fertur, haud inferior Savo. Imperium provinciæ Auſtrales obtinent, & Archiducem appellant, cui ea *patet.* Qvoties novus princeps reipublicæ gubernationem init, ſolennitatem nusqvam alibi auditam obſervant. Non longè ab oppido ſancti Viti, in valle ſpatioſa, vetuſtæ civitatis reliqviæ viſuntur, cujus nomen temporis abolevit antiqvitas. Juxta in pratis latè patentibus, marmoreus lapis erectus eſt, hunc ruſticus aſcendit, cui per ſucceſſionem ſtirpis id officium hæreditario jure debetur. Ad dexteram bos macer nigri coloris extat, ad ſiniſtram pari macie deformis eqva, freqvens circa eum populus & omnis ruſtica turma. Tum princeps ex adverſa pratorum parte procedit, purpurati circum proceres ambiunt. Vexillum ante ipſum, & inſignia principatus. Comes Goritiæ, qvi palatii curam gerit, inter duodecim minora vexilla præcurrit. Reliqvi magiſtratus ſeqvuntur. Nemo in eo comitatu non dignus honore videtur: niſi princeps ipſe præ ſe ruſtici ſpeciem ferens. Agreſtis ei veſtis, agreſtis ei pileus, calceusqve & baculus in manu geſtantis paſtorem oſtendit: qvem poſtqvam ruſticus ex lapide venientem conſpicatus eſt, ſermone Sclavonico (ſunt enim & ipſi Carinthiani Sclavi) *Qvis hic eſt*, inclamat, *cujus tam ſuperbum inceſſum video?* Reſpondent circumſtantes: *principem terræ adventare.* Tum ille: *Juſtus ne judex eſt, ſalutem patriæ qværens? liberæ conditionis dignus honore? eſt ne Chriſtianæ cultor fidei & defenſor ac propagator?* Reſpondent omnes: *eſt, & erit.* Rurſus ille: *Qværo igitur qvo me jure ab hac ſede dimoveat?* Ait Goritiæ comes: *LX. denariis abs te hic locus emitur. Jumenta hæc tua erunt*, bovem atqve eqvam oſtendens. *Veſtimenta qvoqve principis, qvæ paulo ante exuit, accipies, erit domus tua libera & absqve tributo.* Qvibus dictis ruſticus levi alapa principi data, bonum judicem eſſe jubet: & ſurgens, jumentaq; ſecum ducens, loco cedit. Princeps verò conſcenſo lapide nudum gladium manu vibrans, ſe ad omnem partem convertit, æqvum judicium populo promittens: ferunt & aqvam frigidam ruſtico allatam pileo bibere, tanqvam vini uſum damnet: deinde ad templum ſolenne pergit, qvod in propinqvo tumulo ſitum eſt, ſanctæ Mariæ vocabulum habens, & pontificale fuiſſe traditur: ubi peractis ſacrificiis, princeps ruſtica indumenta deponit, paludamentumqve induit, convivatusqve ſplendidè cum proceribus, in prata revertitur,

ibiqve pro tribunali ſedens, jus petentibus dicit, & fundos confert. Fama eſt anno DCCXC. poſt Chriſti ſalvatoris ortum, imperante Carolo Magno, ducem gentis Ingonem nomine, ingens convivium provincialibus præparaſſe, & agreſtibus qvidem ad conſpectum ſuum intromiſſis, in vaſis aureis atqve argenteis, nobilibus verò ac magiſtratibus procul ab oculis collocatis, fictilibus miniſtrare juſſiſſe: interrogatum cur ita faceret, reſpondiſſe, *non tam mundos eſſe, qui urbes & alta palatia, qvàm qui agros & humiles caſas colerent. Ruſticis qui Chriſti evangelium accepiſſent, baptiſmatis unda purificatis, candidas & nitidas eſſe animas: nobiles ac potentes, qui ſpurcitias idolorum ſeqverentur, ſordidas ac nigerrimas: ſic verò pro animarum qualitatibus inſtruxiſſe convivium.* Caſtigatosqve ea re nobiles catervatim ſacri baptiſmatis undam qværentes, brevi tempore ſub Vergilio & Annone Juvavienſibus epiſcopis, univerſos Chriſti fidem accepiſſe. Hinc honos inveſtiendi principis ruſticitati datus. Fuit autem dux Carinthiæ venator imperii, ad qvem lites venatorum omnium deferebantur, vocatus in judicio coram imperatore, qverelantibus non niſi Sclavonica lingua reſpondere tenebatur. Multa hujus provinciæ ornamenta fuiſſe commemorant, multa privilegia, facile id creditum eſt, qvando imperatorem Ludovicum hujus terræ ducatum filio ſuo Arnolpho primogenito contuliſſe non eſt ambiguum. Eſt & alia provinciæ hujus conſvetudo, in oppido, qvod Clageſurnum appellant, contra fures duriſſima. Si qvis in furti ſuſpicionem inciderit, mox captus laqveo ſuſpenſus vitam finit. Sumpto ſupplicio, poſt triduum de ſuſpicione judicant, ſi reum jure fuiſſe necatum inveniunt, pendere cadaver infame ſinunt, donec ſua ſponte conſumtum decidat; ſin verò, depoſitum in cœmiterio condunt, juſtumqve funus è publico faciunt, & animæ gratas exeqvias. In hac provincia Comes Goritiæ Henricus vir muliere corruptior, impuberes filios media nocte ad potum ſurgere compulit, increpitans qvi ſine ſiti ſomnum agerent, cum paſtoribus ac ruſticis ſæpius, qvàm cum nobilibus verſatus eſt, ſenex ſuper glacie cum pueris luſit. Inter vulgata ſcorta freqventiſſimè latuit, raro in aula pranſus eſt, ſolus coqvum adiens, offulas in ipſa popina voravit. Veſtes induit viles ac perunctas, pectus nudum & apertum oſtendit. Oculi ſemper lachrymantes fuere, qvem cum aliqvando ad ſe venientem Fredericus imperator ex feneſtra intuitus eſſet, me vocitans: *age* (inqvit) *Ænea, principem,*

pem, qui ad nos properat, contemplare, ſi quem mundiorem pulchrioremq́; videris aliquando, eſſare. Mihi, cum ſatis principem Comitesq́ve conſideraſſem, fœda ruſticitas viſa eſt, qvæ dominatum aſſecuta, egregiam nobilitatem ſervitio premeret. Huic uxor natione Hungara forma præſtanti, & audacia plusqvam viri, cui vincula indidit, mox Ulrici comitis Ciliæ auxilio liberatus, uxorem domo pepulit. Nec diu poſt vita functus, filios bonæ indolis adoleſcentes & matri qvam ſibi ſimiles reliqvit hæredes.

Cap. XXI.

De Stiria olim Valeria dicta, qvod Fredericus Comes uxorem ſuam amore concubinæ propria manu interfecit. Item qvod nobilis qviſpiam qvi ſeipſum laqveo ſuſpendere ſæpe cogitabat, optimo in miſſa audienda eſt uſus remedio.

STiria, qvam qvondam Valeriam invenio nuncupatam, ad orientem Pannoniæ jungitur, latus ejus ſeptentrionale Auſtriam reſpicit. Ad occidentem & meridiem Carnis & Carinthianis occurrit, eadem qvoqve montana provincia eſt, qvamvis in orientem porrecta, planicies non parvas habeat. Dravus ac Mura inſignes fluvii terram irrigant, Mura in Dravum exoneratur, ille in Danubium. Urbium populi plerumqve Teutones, Sclavi, qvi citra Dravum rura colunt: imperium Auſtralis familiæ. Eſt in ea vetus oppidum, qvod Ciliam vocant, nonnulli Syllacem appellatum exiſtimant, & opus fuiſſe *L. Sylla*, de qva re nihil nobis exploratum eſt. Multæ ibi vetuſtatis reliqviæ viſuntur, & Romanorum nomina, principum ſepulchralia marmora referunt. In eo præfuit ætate noſtra Fredericus comes, qvi cum eſſet in libidinem proniſſimus, & olim Veronicæ concubinæ incenſus amore, legitimam conjugem ex comitibus Croatiæ natam, ſua manu interemiſſet, concubinam verò pater ejus Hermannus (ut eſt potentum juſtitia) in profluentem demerſiſſet, uxores paſſim maritis

ritis abſtulit, puellarum greges in palatium rapuit, provinciales pro mancipiis habuit, eccleſiarum bona diripuit, monetarum falſatores, veneficos, ariolos, nigromantes undiqve ad ſe conſcivit, & qvamvis anno jubilei jam nonogenarius, indulgentiarum cauſa Romam petiſſet, reverſus tamen nihilo melior viſus, interrogatus qvid ſibi Roma profuiſſet in priſtinos mores relapſo, *& calceator meus*, inqvit, *ad conſuendas ocreas poſt viſam Romam rediit.* Huic vita functo Ulricus filius ſucceſſit per cætera ſimilis, ingenio tantum & eloqventia major. Qvo (ſicut dictum eſt) interfecto qvatuor & viginti competitores fuere, ut qvi vivens undiqve bella conſciverat, moriens qvoqve ſeditiones excitaret. Sed optimates terræ poſſeſſionem Frederico imperatori tradendam cenſuerunt ea lege, ut competitoribus ſecundum provinciæ conſvetudinem in judicio reſponderet. Relicta Ulrici armis defendere qvæ poſſidebat, decrevit. *Fredericus* manu potenti qvum plura caſtella obtinuiſſet, in Cilia tandem receptus eſt, arces loci tradente Joanne Viconitio natione Bohemo, qvi cum fuiſſet magiſter militiæ Comitis, accepta Cæſaris pecunia, à conjuge ejus defecit. Sed mox pœnitentia ductus grande ſcelus auſus, & inexpiabile facinus tanqvam ſcelus ſcelere redempturus, Imperatorem jam ſibi ſecurum, & cum paucis Ciliæ morantem nocte concubia intercipere aggreſſus eſt. Corruptis namqve oppidanorum pleriſqve, qvi ſibi advenienti partem oppidi traderent, hora conſtituta cum octingentis eqvitibus intromiſſus cuncta miſcere armis cœpit. Affuit divina pietas Frederico, qvæ illi præter conſvetudinem in arce ſuperiori à natura & humana ope munitiſſima, ea nocte dormiendum ſvaſerat. Proceres qvi remanſerant in oppido capti omnes, inter qvos & Joannes Ungnadius cunctis Stirienſibus opulentior, cum Georgio fratre abductus eſt. Nec Ulrico Auſtriæ cancellario, qvamvis eſſet epiſcopus, & ad templum confugiſſet, parſum eſt. Uſqve adeo apud homines noſtri ſeculi divina & humana perierunt. Fama eſt, eaqve celebris, inter Stirienſes nobilem qvempiam fuiſſe, cui ſæpe in animum ceciderit, ſeipſum laqveo ſuſpendere. Id ægrè ferentem ex docto qvodam viro remedium petiviſſe adverſus eam tentationem. Conſilium datum, proprium uti ſacerdotem conduceret, qvi ſibi manenti in arce qvadam ſolitaria ſingulis diebus rem divinam faceret. Paruiſſe nobilem, atqve annum fermè continuaſſe, nulla ſuſpendii cogitatione interveniente.

Poſtremo

Poſtremo rogatum à ſacerdote, ut presbytero vicino, qvi templi dedicationem in proximo monte habiturus eſſet, auxilio eſſe poſſet, licentiam dediſſe, proponentem in animo paulopoſt ſeqvi & ſacris intereſſe. Stetiſſe diu poſtea, nunc una, nunc altera cauſa retentum. Deniqve circa meridiem profectum agreſti cuidam in nemore occurriſſe, qvi rem divinam in monte peractam eſſe, & populum omnem abiiſſe diceret. Contriſtatum eo nuntio, ignobilem infelicemqve ſe eſſe dicentem, qvi eo die ſacratum Chriſti corpus non vidiſſet, agreſtem conſolari cœpiſſe: *Venditurum, ſi vellet nobilis emere præmium, qvod inter exiſtendum divinis meruiſſet*, ſagumqve nobilis petiviſſe pretii nomine. Venditione facta, nobilem nihilominus montem aſcendiſſe, atqve oraſſe in templo. Reverſum autem, in proxima arbore ſuſpenſum agreſtem inveniſſe, ſed poſtea diris cogitationibus haud qvaqvam vexatum fuiſſe. In provincia decoctum ſal ad vicinas regiones importatur. Ea & ferri mineras locupletes habet, & argentifodinas non ignobiles, qvamvis incuria principum argentum haud multum effodiatur.

Cap. XXII.

De Auſtria, & aliqvot rebus geſtis in ea.

Auſtriam deſcribere hoc loco haud neceſſarium exiſtimamus, de qva propriam hiſtoriam edidimus. In ea provinciales poſt obitum Alberti Cæſaris Frederico ſe commiſerunt, ea lege, ut ſi maſculum prægnans regina pareret, tutor ejus eſſet. Si fœminam, terræ dominus. Nato (ut prædictum eſt) Ladislao, tutelam ejus Fredericus accepit. Milites qvi ſub Alberto meruerant, cum ſtipendio ſe fraudatos dicerent, provinciam latrociniis ac incendiis vaſtavere. Eorum vexatio LXX. millibus aureis à Frederico redempta eſt, cum Bohemi & Hungari excurſiones in Auſtriam facerent. Ex ſororibus Ladislai major natu Gvilelmo duci Saxoniæ nupſit. Joannes Huniades cum regni Hungariæ coronam à Frederico fruſtra repetiſſet, cum duodecim millibus eqvitum ingreſſus Auſtriam, omnem agrum inter Viennam & Stiriæ montes diripuit atqve incendit. Petentem Italiam Cæſarem rogaverunt Auſtrales, uti Ladislaum, qvi

jam propemodum adoleviſſet, in paterna hæreditate apud ſe dimitteret. Rejecta petitione, autoribus duobus Ulricis, altero Ciliæ comite altero Eyzingero, ſumptis armis rebellavere. Redeuntem ex Italia Fredericum apud novam civitatem obſidione cinxere, qvibus & Henricus Roſenſis natione Bohemus cum ducentis eqvitibus & mille peditibus ſeſe adjunxit. Et qvamvis à Nicolao Pontifice maximo juſſi eſſent, ne tutelam Cæſaris impedirent, contemptis apoſtolicæ ſedis mandatis, & tantæ majeſtatis autoritate deriſa, ſceleratum propoſitum tenuere. Docta eo tempore Viennenſis ſchola indoctam ſententiam protulit, *qva per appellationem ad futurum concilium interponendam ſuſpendi poſſe Romani præſulis mandata reſcripſit.* Civitas Viennenſis & omnis Auſtria ex eo tempore ſemper in armis fuit, temeratæ religionis pœnas pendens. Ceſſit furenti populo Fredericus, pupillumqve adhuc tenerum ea lege in manus comitis Ciliæ tradidit, ut convocatis ad urbem Viennam utriusqve partis conſangvineis & amicis, de tutela, de oppidis, deqve cæteris contentionibus principum, qvi vocati conveniſſent, arbitrium diffiniret. Ladislaus ſumma populorum alacritate apud Viennenſes exceptus, cuncta ex voluntate comitis adminiſtravit. Ad conſtitutum diem concilii Ludovicus Bavariæ & Gvilelmus Saxoniæ duces, Albertus qvoqve Brandenburgenſis, Carolus Badenſis Marchiones convenere. Tum multi ex Bohemia, plures ex Hungaria Barones. Imperator legatos miſit, qvibus & nos adjuncti fuimus, diu de jure partium diſceptatum. Sed cum omnia ex arbitrio victoris agerentur, nec leges defenderent, qvem arma non protexiſſent, infectis rebus diſceſſum eſt. Negata ſunt omnia, qvæ promiſerant Auſtrales imperatori, dictum omne indictum fuit, neqve literis neqve ſigillis autoritas habita, barbara fide actum. In eo conventu Ladiſlaus Joannem Huniadem, qvi ſibi regnum à Turcarum invaſione ſervaſſet, ad principatus honorem evexit, qvi ſuggeſto in magno foro apud Carmelitas erecto, ſede ſedens aurea, regali paludemento ac diademate ornatus, comitatum ei Biſtricenſem commiſit, qvod eo in loco minimè licuit. Neqve enim regni Ungariæ ſub imperio Romano majeſtatem gerere jus eſt: ſed tanta reverentia legum, qvanta eis per arma ſive datur ſive relinqvitur. Comes Ciliæ, cùm regem qvolibet impellit, & ad ſe cuncta rapiens Eyzingerum Viennenſesqve contemnit, concubinam, qvam viro interfecto ſuſtulerat,
reginali

reginali penè honore dignatur. Ex favore tandem regio cadit, & annitente Eyzingero è curia pellitur: qvem in exilium proficiſcentem, qvatuor tantum eqvites comitati ſunt, Alberto marchione Brandenburgenſi, ne per contemptum à populo lapidaretur, ad portam usqve urbis ſecuritatem præbente. Sed qvàm fœda & miſerabilis ejus fuga, tam ſuperbus & favorabilis reditus fuit. Nam poſt annum cum jam ex Bohemia rediiſſet, ſvadentibus primoribus Auſtriæ baronibus, revocatus, cum mille eqvitibus argento & auro fulgentibus Viennam repetiit, cui ad portas urbis & rex ad mille fermè paſſus exiit, & omnis nobilitas redeunti gratulata eſt. Plebs qvoqve, qvæ paulo ante lutum ac lapides in fugientem jactare tentavit, ſternere viam floribus, qva redeunti tranſitus fuit, minimè dubitavit; ut eſt in utramqve partem immodica, ſive amaverit, ſive oderit. Mira rerum mutatio, & ludentis fortunæ jocus. Eyzingerus extra gratiam regis factus, in caſtella ſua recedens, imperatori qvem graviter offenderat, reconciliatus eſt, nec diu poſtea adeò ſuperbi erant, qvi Ladislai regis partes ſeqvebantur, ut novæ civitatis ſuburbia, in qva Cæſare abſente jacebat puerpera Imperatrix, intrare præſumpſerint, & urbem expugnare contenderint. Qvod ubi non ſucceſſit, exuſtis qvæ obtinuerant locis abierunt. Fuit ſæpe inter Cæſarem & regem incaſſum tractata concordia, neqve enim comes Ciliæ dum vixit, ex re ſua exiſtimavit, unanimes eſſe Auſtriæ principes: at eo mortuo, cum Eyzingerus è Bohemia miſſus ad Cæſarem, leges pacis utriqve parti gratas dixiſſet, & jam qvietura propediem Auſtria videretur, interitus regis ſubito nuntiatus, non ſolum concordiam perturbavit, ſed magnarum rerum & reipublicæ Chriſtianæ ſalutarium exorientem ſpem, prorſus abrupit: Auſtrales & à Cæſare & ab Alberto fratre de tradenda gubernatione reqviſiti, provincialium conventum habuere, in qvo legati Cæſaris ſeniori Auſtriæ principi (is erat Imperator) debere provinciam dixere. Albertus ſuo & Sigismundi patruelis nomine regiæ partem hæreditatis expoſcens, ſuasqve calamitates & inopiam tanto ſangvini alienam referens, commiſerationem inducere conatus eſt. Conventus reſponſum fuit: *facturos provinciales qvod jus æqvitasve dictaret, poſtqvam fratres inter ſe conveniſſent.* Interea latrones trans Danubium in Auſtriam ad Moravæ fluminis ripam, munitum locum occupavere, omnemqve circa regionem rapinis atqve incendiis vexare

cœperunt. Adverſus qvos profectus Albertus latrones vi cepit, interfectisqve pugnando compluribus, qvingentos & qvinqvaginta captivos abduxit, ex qvibus LXXX. furca ſuſpendit. Qvæ res magnum ei apud Auſtrales & nomen peperit & favorem. Ulricus verò Eyzingerus cum viſitato apud novam civitatem Frederico imperatore, cujus parti ſtudebat, Viennam repetiſſet, vocatus ab Alberto, nihil mali ſuſpicans fidenter eum adiit, à qvo mox captus in vincula conjectus eſt, & in privato carcere clauſus. Indigna res viſa civibus, murmurare, damnare omnes factum, nemo tamen auxilium miſero afferre. Imperator ſæpe rogatus, Viennam petere aliqvandiu diſtulit, veritus ne qva fraus ineſſet. Interim Sigismundus ex Atheſi ad Viennam deſcendit, deinde ad novam civitatem profectus, principatus inſignia ab imperatore accipiens, pro veteri conſvetudine in ejus verba juravit. In qva ſolennitate & Albertus affuit, qvi paulopoſt cum Sigismundo Viennam repetiit. Et ambo adverſus imperatorem conſpirantes, Auſtriam ſibi ſubigere conati ſunt. Qvorum ſtudia ſentiens Imperator, Viennam petere ſtatuit. Et accerſito Ludovico Bavariæ duce, magni nominis principe, eò ſe contulit, imperatrice ſeqvente. Appropinqvanti, urbanus populus obviam perrexit. Albertus qvoqve & Sigismundus nobili comitatu extra urbem imperatorem ſalutavere. Habebat Albertus tria circiter eqvitum millia in armis expedita, qvæ non longè à Vienna in qvodam tumulo imperatori ſe oſtentaverunt, magnumqve metum venienti incuſſere. Suſpicionem auxit Albertus, qvi ſæpe ad eos profectus ac ſeorſum locutus, inſidias apparaſſe Cæſari videbatur. Ferunt ejus militiæ ducem Alberto dixiſſe: *facile ſi libet hodie Viennæ te dominum atque Auſtriæ facio. Nam quis prohibet quo minus Fredericum imperatorem ejusq; comites intercipiam? Innue tantum, ſoluta deinceps hæreditatis quæſtio erit. Victori leges atque homines favent.* Subdubitaſſe Albertum aliqvantiſper, demumqve reſpondiſſe: *Poteram ignoſcere, ſi, quod ais, me ignorante feciſſes, at mandare turpia non poſſum.* Poſtqvam introgreſſi urbem ſunt Albertus & Sigismundus in domo qvæ Pragenſis appellatur, ſimul habitavere: Imperator privatas civium ædes incoluit. Arx Provincialium nomine cuſtodiebatur. Conſpiravere Sigismundus & Albertus eam noctu aggredi, atqve irrumpere, armataqve militum manu ingreſſi, jurejurando ſe aſtrinxere, *non redituros domum, niſi arcem intraſſent.* Senſere cives,

cives, moxqve arma ſumentes, præſidium in arce majus collocavere. Inſtabat civile bellum, & atrox pugna pro arce. Nec dubium videbatur qvin magno ſuo malo principes commiſſuri prælium eſſent; ſtetit diu res in ancipite. Civibus tueri arcem ſtabile propoſitum erat, ducibus (qvi arcem intrare juraſſent) turpe videbatur infecta re domum reverti. Et vim inferre, plenum periculi erat. Poſtremo conventum eſt, ut ingreſſi principes, arcem paululum immorati, potato vino exirent: atqve ita deluſa magis qvàm impleta religio eſt. Poſtridie arx conſenſu Provincialium, in tres partes diviſa, duas accepere Albertus & Sigiſmundus, reliqvam Imperator: delectiqve Provinciales ſunt, qvi lites fraternas dirimant: & ſumma illis poteſtas data, ſed grave judicium contra potentes eſt. Nobilitas & eccleſiarum principes imperatori faventiores ſunt, plebs Albertum præfert. *Magno ſe judice qvisqve tuetur.* Multa ſunt in hoc Cæſare, qvæ laudare poſſis: Corpus egregium, & ſpecies imperatore digna, animus ſedatus & tranqvillus, ingenium perſpicax, memoria tenacior, religionis ardens zelus, ingens cupiditas pacis & otii. Singularem virtutem in qvovis homine diligit, dignamq; præmio ducit, ædificat ſplendidè, hortos tamen ac gemmas plus æqvo admiratur & amat, & in rebus gerendis tardior ac remiſſior eſt. Tenacem pleriqve accuſaverunt, & ad rem nimis attentum. Id fecere proximi anteceſſores Sigiſmundus atqve Albertus Cæſares, qvorum prodigalitati cujusvis comparata liberalitas videri avaritia poteſt. Cæterum Fredericus nec ſua profundit, nec aliena diripit, verbis factisvé temperans. Albertus frater ejus longè diſſimilis, celer in aggrediendis rebus, belli ac gloriæ appetens, periculi contemptor, audax, laboris patiens, manu atqve ingenio promptus, pecunias inter amicos partitur ac profundit. Inter opes pauper, in paupertate dives, nullius rei magis qvàm famæ avarus.

Cap. XXIII.

De Moravia, per qvam nulli, propter latronum inſidias, tranſitus patet.

PRocedenti per Auſtriam in aqvilonem Moravi occurrunt, gens ferox, & rapinarum avida, inter Hungaros Bohemosqve trans Danubium ſita: hanc provinciam ævo noſtro Sigismundus imperator Alberto genero ſuo, qvi poſtea imperavit, dono dedit. Rebellantem & imperata facere recuſantem, Albertus magnis affecit cladibus. Nam ſupra qvingentas villas excurſione combuſſit, mortales multos neci dedit, pecus penè omne abegit, jugumqve ferre perfidam gentem coëgit. In hac provincia civitates & oppida Romanæ eccleſiæ ritum tenent, & catholicæ fidei conſentiunt. Barones fermè omnes Huſſitarum labe infecti ſunt. Hic cum verbum Dei prædicaret Joannes Capiſtranus, & in errores Huſſitarum vehementius inveheretur, Baronis non parvi nominis, qvem Ezernahoram vocant, ſecuta converſio eſt, qvi relicta priore perfidia, cum duobus millibus ſubditorum veritatem Romanæ ſedis amplexus eſt: filius ejus doctrina & moribus clarus, non diu poſtea Olomucenſis eccleſiæ pontificatum obtinuit. Ea eſt unica civitas Moravorum Epiſcopalis. Regnum inter Moravos aliqvando fuit latiſſimum ac potentiſſimum, qvod usqve ad filium Suatocopii duravit, cujus fortunam in Bohemica conſcripſimus hiſtoria. At cum filius Suatocopi eccleſiam Dei ſperneret, regnum genti ademptum eſt. Qvod poſtea Romani Cæſares in Bohemiam tranſtulerunt. In hac provincia complura ſunt oppida plena populo, & opibus abundantia. Inter qvæ Pruina principatum obtinet, & Znoyma, Sigismundi obitu memorabilis. Hac nulli tranſitus patet, niſi armato potentioriqꝫ, latronibus omnes aditus obſidentibus: ſermo genti miſtus eſt Teutonicus ac Bohemicus, ſuperant tamen Bohemi, qvorum eſt regionis imperium. Qvæ gentes olim Moraviam incoluerint, non facile dixerim. Qvantum verò ex lectione Ptolemæi accipere licet, Marcomanni & Sudini, Qvadiqꝫ Moraviam & Auſtriam, qvæ trans Danubium jacet, incoluiſſe videntur.

CAP. XXIV.

De Sileſia provincia, de mira apud Uratiſlaviam urbem ſeditione, deq; Bulcone Opolienſi, viro neqve inferos neqve ſuperos eſſe dicente, animamq; cum corpore interire putante.

Sileſia poſt Moraviam ſeqvitur, haud ignobilis provincia, qvam fluvius Odera perlabitur, inter amnes Germaniæ latè cognitus: ſontes ejus in Hungaria, qvæ Sileſiæ ad orientem jungitur. Mare Baltheum curſum terminat: longitudo regionis CC. fermè paſſuum millia continet, latitudo circiter LXXX. Caput gentis Uratislavia eſt ampliſſima civitas ad ripam Oderæ ſita, privatis ac publicis ædificiis magnifice ornata. Cujus epiſcopatum majores noſtri aureum vocavere, Huſſitarum bella luteum reddidere. In hac urbe (regnante apud Bohemos Venceslao) orta ſeditione, conſules, qvorum prima poteſtas, per feneſtras ex prætorio in forum præcipitati, gladiis ac lanceis iratæ plebis excepti, dirum ſpectaculum præbuere. Cujus rei autores Sigismundus imperator paucos poſt annos ſecuri percuſſit. Duces Sileſiæ multi admodum numero, inter qvos paterna hæreditas per capita dividitur: hinc ſciſſa multas in partes provincia frequentes calamitates incurrit, crebris expoſita latrociniis. Inter hos duces unum eſſe ferunt nomine Bulconem, Opolienſem appellant, qvi Glogoviæ reſidens deliciis ac voluptatibus deditus, usqve adeò inſanivit, ut neqve inferos, neqve ſuperos eſſe diceret, animasq; cum corporibus ſimul prorſus interire putaret. Eccleſiam vel nunqvam, vel rarò ingreſſus eſt, ſacramentis Chriſtianis prorſus abſtinuit, niſi qvod abuſus matrimonio, uxore, qvæ ſibi ingrata eſſet, relicta, alteram ſuperduxit. Qvæ ne pellex appellari poſſet, non niſi per ſolennia matrimonii conjungi voluit. Sileſii ſub imperio Bohemorum conſtituti ſunt, nunc tamen imperata facere detrectant, Georgium novum regem admittere recuſantes, Gulielmum Saxoniæ ducem ſecuti, qvi regnum Bohemiæ ad ſe pertinere affirmat propter conjugem, qvæ Ladislai Hungariæ atqve Bohemiæ regis ſo-

ror fuit. Gladius ejus litis arbiter erat. Sermo gentis majori ex parte Teutonicus eſt, qvamvis trans Oderam Polonica lingua prævalet: ob qvam rem non immerito qvidam hoc in loco Germaniæ terminum eſſe Oderam putavere, qvamvis idem fluvius in ſeptentrionem vergens, germanicas gentes ripis ambabus alluit. Libet in hac parte Germaniæ linqvere fines, & ad orientem ac ſeptentrionem Sarmaticas inviſere gentes.

Cap. XXV.

De Polonia regione vaſta, qvod in ea domus luto & macerie componantur, eqvi ſylveſtres & viri inveniantur, de Uladislao cum regno baptismum ſuſcipiente, deq; Frederico Brandeburgenſi, & Alberto Bavario regnum qvodlibet pro ſe recuſante.

POlonia vaſta regio eſt, qvæ Sileſiæ ad occidentem proximat, Hungaris, Lituanis, ac Prutenis contermina: hic Cracovia eſt præcipua regni civitas, in qva liberalium artium ſchola floret. Sbigneus huic urbi præfuit epiſcopus, literarum doctrina & morum ſvavitate inſignis, à qvo plurimas accepimus epiſtolas, multo ſale & Romana elegantia conditas, cui ob ſingulares virtutes Romana eccleſia inſigne cardinalatus honoris, rubentem pileum miſit. Civitates Poloniæ præter Cracoviam parum nitidæ. Ex maceria domos fermè omnes componunt, pleraſqve luto linunt: plaga regionis nemoroſa eſt, potus genti cereviſia, ex tritico atqve humulo factus, Vini rariſſimus uſus, nec vineæ cultura cognita, ager Cereris ferax, multa genti armenta, multa ferarum venatio, eqvum ſylveſtrem præter cornua cervo ſimilem edunt, feros boves venantur, qvos priſci Vros vocavere. Piſce ac volucribus abundant, argenti atq; auri inops terra. Vectigalia regi parva. Regnum in qvatuor partes diviſere majores: has cum per circulum anni rex ambivit, qvælibet pars tribus menſi-

menſibus regem ac curiam paſcit: qvibus exactis ad alteram partem fit tranſitus. Statuta ſunt, qvæ præſtare provinciales oportet. Si manſerit ultra præfinitum tempus rex, ſuo vivere ſumptu cogitur. Cum rex gentis patrum noſtrorum tempeſtate obiiſſet, relictam filiam Gulielmus dux Auſtriæ in matrimonium accepit, illiqve regno præfectus eſt. Non placuit Polonis rex Teutonicus, Uladislaum ex Lituania vocavere, ejectoqve Gulielmo, coniugem ejus & regnum novo regi tradidere. Gentilis fuerat Uladislaus, & idola coluerat, ſed baptiſmum cum regno ſuſcipere non recuſavit. Converſus ad Chriſtum, religioſum principem geſſit. Multos ex Lituanis ad Evangelium traxit, Pontificales eccleſias nonnullas erexit, Epiſcopos magno honore proſecutus eſt. Inter eqvitandum qvotiescunqve turres templorum inſpexit, detracto pileo caput inclinavit, Deum, qvi coleretur in eccleſia, veneratus. Cum Tartaris regni limites infeſtantibus feliciter dimicavit, Prutenos maximo bello vicit, de qvo inter res Prutenicas memorabimus. Ex priori conjuge prolem non ſuſtulit, cum qva matrimonium haud legitimum fuit. Ex ſecunda jam fermè nonagenario duo nati ſunt filii, Uladislaus & Caſimirus, is Lituaniæ ducatum conſecutus eſt, prior patri in regno Poloniæ ſuccedens, ad Hungariæ qvoqve regnum accerſitus, in bello Turcarum (ut antea narratum eſt) cecidit. Qva rè cognita, ſolliciti Poloniæ proceres de ſucceſſore, Fredericum marchionem Brandenburgenſem, qvi pueritiam in regno tranſegerat, linguamqve gentis & mores tenebat, ut regnum acciperet, rogaverunt. Reſponſum datum eſt: *Caſimirum Lituaniæ ducem, qvi frater eſſet defuncti, hæredem extare. Sciſcitari ejus animum oportere, cui fraternum paternumq́, regnum cupienti, impedimentum afferre è dignitate ſua Fredericus non duceret:* pari moderatione & Albertus Bavariæ dux erga Ladislaum Alberti filium uſus eſt, qvi Bohemiæ regnum ſibi oblatum recuſavit. Fredericus qvoqve imperator, & ab Hungaris, & à Bohemis ad hæreditatem Ladislai vocatus, nunqvam adire ſuſtinuit, qvod patrueli præjudicium faceret. Ingens laus noſtræ ætatis, & magnum decus Germanici nominis, qvamvis nòn ambigo eſſe aliqvos, qvi non tam juſtitiæ, qvam ignaviæ tribuunt, alienis regnis qvempiam abſtinere. Ego qvod boni ſpeciem habet, non laudare non poſſum. Caſimirus autem, etſi difficile à Lituanis dimitteretur, qvi ſuum apud ſe principem retinere cupiebant, in Poloniam veniens paci-

Digitized by Google

ficam regni gubernationem accepit: nec diu poſtea ſororem Ladislai regis duxit uxorem. Multa ei adverſus fratres Teutonicos, qvi ſanctæ Mariæ appellantur bella fuere, de qvibus in rebus Prutenis referemus.

Cap. XXVI.

De Lituania regione, Vitoldo viro facile ſangvinario in ea regnante, de ſoli ad tranſitum æſtivo tempore difficultate, gentis in moribus qvalitate, & qvæ ſuper ſacrorum diverſitatibus Hieronymus Pragenſis eremita denarravit.

Lituania & ipſa late patens regio Polonis ad orientem connexa eſt, paluſtris fermè omnis ac nemoroſa. Vitoldus huic præfuit Uladislai frater, qvi relicto deorum cultu, cum regno Poloniæ Chriſti ſacramentum accepit. Magnum Vitoldi nomen ſua tempeſtate fuit, qvem ſubditi adeo timuerunt, ut juſſi laqveo ſe ſuſpendere, parere potius, qvam in principis indignationem incidere voluerint. Detrectantes imperium, inſutos urſina pelle, viventibus urſis (qvos eam ob cauſam nutriebat) dilaniandos objectavit, crudelibusqꝫ aliis affecit ſuppliciis. Eqvitans, arcum ſemper tenſum geſtavit. Si qvem conſpicatus eſt aliter incedere qvàm voluit, confeſtim ſagitta confodit, multos qvoqve per ludum interemit. Sangvinarius carnifex, ut eſſet inter populares & ipſum principem certum faciei diſcrimen, radere barbam omnibus imperavit. Id ubi non ſucceſſit (facilius enim cervicis qvam barbæ jacturam Lituani ferebant) tonſus ipſe mentum & caput prodiit, capitale interminatus, ſi qvis provincialium pilos faciei capiti ſuo deponeret. Rex à Sigismundo Cæſare Lituanorum appellatus, prius obiit qvàm legati diadema ferentes ſe convenirent. Succeſſor Suidrigal urſam nutrivit, qvæ ſveta ex manibus ejus panem accipere, ſæpe in ſylvas vagabatur. Redeunti usqve ad thalamum principis, oſtia qvæqve patebant. Ibi confricare ac pulſare pedibus oſtium, cum fames affuit, conſvevit, cui princeps aperiens cibum præbuit. Conſpiravere nobiles aliqvot adoleſcentes adverſus

princi-

Digitized by Google

principem, atqve urſæ modum ſecuti, ſumptis armis cubiculi principalis januam confricavere. Credit Suidrigal urſam adeſſe, oſtiumqve aperuit, ibiqve mox ab inſidiantibus confoſſus interiit. Provinciæ deinde gubernatio ad Caſimirum pervenit. Ad Lituanos æſtivo tempore difficilis tranſitus eſt, paluſtribus aqvis cuncta fermè obſidentibus, hyems præbet aditum aſtrictis gelu lacunis. Mercatores ſuper glaciem ac nivem iter faciunt, plurium dierum cibaria in vehiculo ferentes, nulla certa via: meatus (ſicut in mari) ſiderum curſus oſtendit. Rara inter Lituanos oppida, neqve freqventes villæ. Opes apud eos, præcipuæ animalis pelles, qvibus noſtra ætas Zibellinis Armelliniſqve nomina indidit. Uſus pecuniæ ignotus, locum ejus pelles obtinent: viliores cupri atqve argenti vices implent, pro auro ſignato pretioſiores. Matronæ nobiles publicè concubinos habent, permittentibus viris, qvos *matrimonii adjutores* vocant. Viris turpe eſt ad legitimam conjugem pellicem adjicere. Solvuntur tamen facile matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atqve iterum nubunt. Multum his ceræ ac mellis eſt, qvod ſylveſtres in ſylvis apes conficiunt. Vini rariſſimus uſus, & panis nigerrimus. Armenta victum præbent multo lacte utentibus. Sermo gentis Sclavonicus eſt, latiſſima eſt enim hæc lingua, & in varias diviſa ſectas. Ex Sclavis enim alii Romanam eccleſiam ſeqvuntur, ut Dalmatæ, Croatini, Carni ac Poloni. Alii Græcorum ſeqvuntur errores, ut Bulgari, Rutheni, & multi ex Lituanis. Alii proprias hæreſes invenere, ut Bohemi, Moravi, & Bosnenſes, qvorum magna pars Manichæorum imitatur inſaniam. Alii gentili adhuc cæcitate tenentur, qvemadmodum multi ex Lituanis idola colentes. Horum magna pars ævo noſtro ad Chriſtum converſa eſt, poſtqvàm Uladislaus ex ea gente Poloniæ regnum accepit. Novi ego Hieronymum Pragenſem ſacris literis apprime eruditum, vitæ munditia & facundia ſingulari clarum, qvi annos ſupra viginti in eremo Camalduenſi, in Apennino Hetruſco pœnitentiam egit, hic (oriente apud Bohemos Huſſitarum hæreſi) fugiens peſtiferum virus, in Poloniam tranſivit. Ubi acceptis literis ab Uladislao rege commendatitiis, prædicaturus Evangelium Chriſti ad Vitoldum principem in Lituaniam penetravit, multoſqve populos Vitoldi favore fretus, ad ſalutiferam Dei Chriſti fidem convertit, venitqve tandem ad ſynodum Baſileenſem, vocatus à Juliano ſancti Angeli Cardinali,

Digitized by Google

cum de rebus Bohemicis ageretur. Narrabat hic multa de Lituanis, qvæ pene incredibilia videbantur. Audiebam ego ex aliis ejus dicta, nec movebar ut crederem: libuit adire hominem, atqve ab ejus ore lata cognoſcere. Comites mei fuerunt Nicolaus Caſtellanus, qvi tum Cardinalis Juliani domum regebat, Bartholemæus Lucimanus Archiepiſcopi Mediolanenſis ſcriba, & Petrus Noxetanus Cardinalis Firmiani ſecretarius, viri graves & docti. Hominem in cella ſua trans Rhenum apud Carthuſienſes convenimus, cujus hæc narratio fuit. Primi qvos adiit ex Lituanis, ſerpentes colebant, paterfamiliâs ſuum qviſqve in angulo domus ſerpentem habuit, cui cibum dedit, ac ſacrificium fecit in fœno jacenti. Hos Hieronymus juſſit omnes interfici, in foro adductos publicè cremari. Inter qvos unus inventus eſt major cæteris, qvem ſæpe admotus ignis conſumere nullo pacto valuit. Poſt hos gentem reperit, qvæ ſacrum colebat ignem, eumqve perpetuum appellabat. Sacerdotes templi materiam, ne deficeret, miniſtrabant, hos ſuper vita ægrotantium amici coſulebant. Illi nocto ad ignem accedebant, manc verò conſulentibus reſponſa dantes, umbram ægroti apud ignem ſacrum ſe vidiſſe ajebant. Qvæ cum ſe calefaceret, ſigna vel mortis vel vitæ oſtentaſſet: victurum ægrotum facies oſtenſa igni, contra ſi dorſum oſtentaſſet, moriturum portendit. Teſtari igitur & rebus ſuis conſulere ſvadebant. Deluſionem hanc eſſe Hieronymus oſtendit. Perſvaſo populo, deleto templo, ignem diſſipavit, Chriſtianos mores induxit. Profectus introrſus aliam gentem reperit, qvæ Solem colebat, & malleum ferreum raræ magnitudinis ſingulari cultu venerabatur. Interrogati ſacerdotes, qvid ea ſibi veneratio vellet? Reſponderunt olim pluribus menſibus non fuiſſe viſum Solem, qvem rex potentiſſimus captum recluſiſſet in carcere munitiſſimæ turris. Signa zodiaci deinde opem tuliſſe Soli, ingentiqve malleo perfregiſſe turrim, Solemqve liberatum hominibus reſtituiſſe. Dignum itaqve veneratu inſtrumentum eſſe, qvo mortales lucem recepiſſent. Riſit eorum ſimplicitatem Hieronymus, inanemqꝫ fabulam eſſe monſtravit. Solem verò & Lunam & ſtellas creatas eſſe oſtendit, qvibus maximè Deus ornavit cœlos, & ad utilitatem hominum perpetuo juſſit igne lucere. Poſtremo alios populos adiit, qvi ſylvas dæmonibus conſecratas venerabantur, & inter alias unam cultu digniorem putavere. Prædicavit huic genti pluribus diebus

Digitized by Google

diebus fidei noſtræ aperiens ſacramenta, deniqve ut ſylvam ſuccideret imperavit, ubi populus cum ſecuribus affuit, nemo erat qvi ſacrum lignum ferro contingere auderet. Prior itaqve Hieronymus aſſumpta bipenni excellentem qvandam arborem detruncavit. Tum ſecuta multitudo alacri certamine, alii ſerris, alii dolabris, alii ſecuribus ſylvam dejiciebant. Ventum erat ad medium nemoris, ubi qvercum vetuſtiſſimam, & ante omnes arbores religione ſacram, & qvam potiſſimè Dei ſedem eſſe putabant, percutere aliqvandiu nullus præſumſit. Poſtremo ut eſt alter altero audacior, increpans qvidam ſocios, qvi lignum rem inſenſatam percutere formidarent, elevata bipenni magno ictū cum arborem cædere arbitraretur, tibiam ſuam percuſſit, atqve in terram ſemianimis cecidit. Attonita circum turba flere, conqveri, Hieronymum accuſare, qvi ſacram Dei domum violari ſvaſiſſet, neqve jam qviſqvam erat qvi ferrum exercere auderet. Tum Hieronymus illuſiones dæmonum eſſe affirmans, qvæ deceptæ plebis oculos faſcinarent, ſurgere, qvem cecidiſſe vulneratum diximus, imperavit, & nulla in parte læſum oſtendit, & mox ad arborem adacto ferro adjuvante multitudine ingens onus cum magno fragore proſtravit, totumq; nemus ſuccidit. Erant in ea religione plures ſylvæ pari religione ſacræ ad qvas dū Hieronymus amputandas pergit, mulierum ingens numerus plorans atq; ejulans Vitoldum adit, ſacrum lucum ſuccilum qveritur, & domum Dei ademptam, in qva divinam opem petere conſveſſent, inde pluvias, inde ſoles obtinuiſſe, neſcire jam qvo in loco Deum qværant, cui domicilium abſtulerint. Eſſe aliqvos minores lucos, in qveis dii coli ſoleant, eos qvoqve delere Hieronymum velle, qvi nova qvædam ſacra introducens, patrium morem extirpet. Rogare igitur atqve obteſtari, ne majorum religionum loca & ceremonias auferri ſinat. Seqvuntur & viri mulieres, nec ſe ferre poſſe novum cultum aſſerunt. Relinqvere potius terram & patrios lares, qvam religionem à majoribus acceptam. dicunt. Motus ea re Vitoldus, veritusqve populorum tumultum, Chriſto potius, qvàm ſibi deeſſe plebem voluit. Revocatisqve literis, qvas præſidibus provinciarum dederat, jubens parere Hieronymo, hominem ex provincia decedere juſſit. Hæc nobis Hieronymus conſtanti vultu nihil hæſitans, ac per juramentum aſſirmavit: dignum fide & gravitas ſermonis, & doctrina oſtendit, & viri religio. Nos qvæ acce-

Digitized by Google

pimus immutata retulimus, veri periculum non aſſumimus, perſvaſi tamen & nos & comites ab eo receſſimus.

Cap. XXVII.

De Ruthenis, & qvomodo principatus apud eos ſoleat aſſeqvi.

Rutheni, qvos appellare Roſanos Strabo videtur, Lituanis conterminí ſunt, gens barbara, incompta, apud qvam opulentam eccleſiam obtinuit Iſidorus Cardinalis Sabinenſis, cujus ſupra mentionem fecimus. In hac gente civitatem permaximam eſſe tradunt Nogardiam appellatam, ad qvam Teutonici mercatores magno labore perveniunt. Magnas ibi eſſe opes fama eſt & multum argenti, pellesqve pretioſas, vendentesqve atqve ementes ponderato argento, non ſignato utuntur. Lapis in medio fori qvadratus eſt, qvem qvi aſcendere potuerit, neqve dejectus fuerit, principatum urbis aſſeqvitur. Pro ea re in armis dimicant, ſæpeqve una die plures conſcendiſſe ferunt, unde ſæpe ſeditiones in populo emerſere.

Cap. XXVIII.

De Livonia ſemiferos homines in una ſui parte continente.

Livonia deinde Chriſtianarum ultima provinciarum ad ſeptentrionem Ruthenis jungitur. Tartari eam ſæpe incurrunt, in qva noſtra ætate magnas acceperunt ſtrages. Fratres Teutonici, qvi beatæ Mariæ vocantur, hanc armis qvæſivere, & Chriſti ſacra ſuſcipere coëgerunt, cum eſſet antea gentilis & idola coleret. Eam alluit ab occidenti mare Baltheum, qvod pleriqve veterum oceanum eſſe putaverunt. Nondum ſeptentrio (ut hodie) cognitus Græcis atqve Italis fuit. Chriſtiana religio hanc orbis partem noſtro generi aperuit, qvæ fortiſſimis gentibus deterſa barbarie mitioris vitæ cultum oſtendit. Baltheus ſinus adcò late patet, ut incompertæ magnitudinis apud aliqvos eſſe

Digitized by Google

eſſe videatur. Origo ejus ex Britannico mari ducitur, qvod Germanicum appellari poteſt. Nam & Germaniæ magnam partem alluit. Oſtium ejus in occidenti eſt, non longè à Cherſoneſo Cimbrica, qvam Daciam hodie vocant. Excurrens autem in orientem, in ſeptentrionem panditur, inſulasqve magnas ambit: occidentale littus Norvegi occupant. Ad Septentrinem ſemiferos homines eſſe tradunt, cum qvibus nullum linguæ commercium navigantes habent, ſignis tantum & nutibus commutare merces feruntur. Meridionale littus Saxonibus ac Prutenis traditur. Orientale (ut diximus) Livones tenent. Inter Livoniam & Pruſſiam parvam terram eſſe ferunt, unius fermè diei latam itinere, qvam Maſſagetæ colunt, gens neqve gentilis, neqve verè Chriſtiana, Polonorum imperio parens, atqve hinc regnum Poloniæ ad mare protenditur, & Baltheum qvem diximus ſinum.

CAP. XXIX.

De Prutenis, & qvomodo fidem Chriſtianam à Teutonicis fratribus ſanctæ Mariæ ſumpſerint.

REdeunti è Livonia in Germaniam, per littus Balthei maris poſt Maſſagetas Pruteni ſeſe objiciunt, qvi ripas utrasqve Viſtulæ amnis accolunt. Is eſt Sarmatiæ ac Germaniæ terminus, qvi exoriens in montibus, qvi Poloniam Hungariamqve dirimunt, partem Poloniæ irrigat. Pruſſiam verò qvàm longa eſt percurrit, ab oppido Torni usq; Gedanum, qvo in loco Baltheum influit. Hunc fluvium alii Viſtulam, ut diximus, qvibus ætatis noſtræ ſermo congruit, alii Juſtulam, qvidam Iſtulam vocavere. Qvod ultra fluvium eſt, Sarmatici juris fuit: qvod citra, Germanici: ad orientem ac meridiem Maſovitæ Poloniqve rura colunt. Occidentem Saxones occupant, aqvilonem Balthei maris excipit littus. Frumenti ferax regio eſt, aqvis irrigua & plena colonis, multa ambitioſa oppida, multi maris ſinuoſi reflexus amœnam efficiunt. Pecorum ingens vis, multa venatio, piſcatio dives. Ulmerigos olim hanc terram incoluiſſe Jordanus tradidit, qvo tempore Gothi ab inſula Scandavia in continentem deſcendere, qvi (ut ille ait) Ulmerigorum terras invaſere. Ptolemæus autem

Digitized by Google

tem Amaxobios, & Alaunos, Venedes, ac Githones penes Viſtulam fluvium habitare affirmat. Barbara hæc gens & idolorum cultrix, uſqve ad Fredericum imperatorem ejus nominis ſecundum fuit. Sub ejus verò imperio, cum amiſiſſent Chriſtiani Ptolemaidem Syriæ civitatem, fratres Teutones, qvos ſanctæ Mariæ diximus appellari, inde fugati in Germaniam rediere, viri nobiles & rei militaris periti, qvi ne per otium marcerent, Fredericum accedentes, Pruſſiam Germaniæ conterminam Chriſti cultum ſpernere dixerunt: ſæpe illius gentis homines in Saxones cæteroſqve vicinos excurrere, ingentem vim pecorum atqve hominum abigere, eſſe in animo ſibi compeſcere Barbaram gentem: annuat tantum imperator, provinciamqve fratribus perpetuo jure poſſidendam tradat, ſi eam armis acqvirant. Jam enim Maſoviæ duces, qvi ejus ſe terræ dominos affirmabant, jus ſuum fratribus conceſſerant. Grata oblatio Frederico fuit, qvi collaudato propoſito, qvas voluere fratres, ſub aurea bulla literas conceſſit. Illi ſumptis armis brevi tempore qvicqvid Prutenici juris citra Viſtelam fuit occupavere. Exin tranato fluvio, vetuſtam & late patulam qvercum in caſtelli modum erectis propugnaculis juxta ripam munierunt, ibi collocato præſidio ulteriores Prutenos vexare cœperunt. Pugnatum eſt ſæpe pro qvercu, & ingentes Paganorum copiæ fugatæ ac deletæ ſunt: bellum pluribus annis productum eſt. Ad extremum fortuna Fratrum imperio arridens, omnem eis Pruſſiam ſubjecit. Victæ Barbaræ nationes, jugum ſubiere. Ex illo tempore lingua Teutonica introducta eſt, & cultus Chriſti gentibus imperatus. Eccleſiæ qvoqve Pontificales erectæ, trans Viſtulam Pomeſanienſis, Culmenſis, Sambienſis, & Varmienſis, ad qvam defuncto Franciſco epiſcopo, parvitatem noſtram poſtulavere Canonici. Calixtus Pont. Max. eam nobis annuente ſenatu Apoſtolico commendavit. Qvæ una eſt illis in partibus jure ſuo utens, nec ſubjecta Fratribus: reliqvos epiſcopos religionis habitum geſtare oportet. Qvo in loco munitam qvercum diximus fuiſſe, nobile oppidum ædificatum eſt, qvod Mariæburgum vocant, & arx nobilis atqve ampliſſima: hic ſedes magni Magiſtri, qvi cunctis fratribus præeſt Pruſſiam incolentibus. Sunt & alii duo in eadem religione Magiſtri, alter Livoniam regit, alter conventus Alamanniæ gubernat. Teutones hujus religionis inventores fuere, ac propterea nemo recipitur ad eam, niſi Teutonicus nobili-

Digitized by Google

nobilibus ortus parentibus, & cui propoſitum ſit pro tuendo Chriſti Evangelio, adverſus ſalutiferæ crucis inimicos armis depugnare: ob eam rem veſtimentis albis utuntur, nigra cruce inſuta. Barbam omnes nutriunt, exceptis qvi ſacris altaribus ſerviunt. Pro Canonicis horis dominicam orationem uſurpant, neqve literas diſcunt. Magnæ his opes, nec minor potentia qvàm regibus: ſæpe cum Polonis de regni limitibus, acceptis atqve illatis cladibus contendere, nec totis viribus belli fortunam experiri recuſarunt cum Uladislao Caſimiri qvi modo regnat, patre. Contraxerant ambæ partes validiſſimas atqve ingentes copias. Polonis Lituani & Tartari adjuncti erant, qvos duxerat Vitoldus. Teutonici fratres ex tota Germania vires conciverant. Poſtqvam prope ad viginti fermè ſtadia uterqve conſedit exercitus, ſpe plenus & impatiens moræ: Prutenorum magiſter caduceatorem, qvi bellum regi denunciaret, & duos enſes, in qvis floret victoria miſit], facta poteſtate, ut qvem vellet hoſtis eligeret, alterum ſibi remitti juſſit. Accepit Uladislaus alacer nuncium, donatoqve caduceatore, uno retento gladio, remiſit alterum. Mox juſſi milites arma induere, belliqve ſignum datum, qvadraginta millia eqvitum in ambobus caſtris fuiſſe proditum invenio. Uladislaus Tartaros ac Lituanos primum inire certamen juſſit: ex Polonis ſubſidiarias acies elegit. Contra Prutenus auxilia in poſtremis habuit: florentem ordinis ſui militiam in exercitus fronte collocavit. Commiſſo prælio inermes qvodammodo Tartari ac Lituani magna ſtrage cæſi ſunt. Urgebat tamen multitudo, nec terga dare Polonos metuens audebat, atrox pugna ſupra cadavera occiſorum edebatur. Nec tam vulnerare Prutenus alacer, qvam vulnera recipere Tartarus videbatur: protractum eſt diu certamen, peracta ingens occiſio. Lituani Tartariqve veluti pecudes mactabantur. At cum novus ſemper hoſtis emergeret, defeſſi tanta cæde peracta Teutones, verſare ſerrum vix poterant & jam remiſſius pugnabant. Qvod ubi Uladislaus animadvertit, tum primum Polonorum aciem validam ac ferro rigentem immittit: fit ſubita irruptio, inſtauraturqve prælium: non tulere Teutones recentis agminis impetum, impar pugna recentis ac fatigati militis fuit: oritur mox ſuga ex parte fratrum, ferit terga Polonus. Magiſter ordinis ubi ſuos cedere videt, nec jam ullam in auxiliis ſpem eſſe animadvertit, cum lecta militum manu hoſti ſeſe

objectans occiditur: fit fœdior fuga, nec prius Teutonicus fugere,
qvam Polonus perſeqvi deſtitit. Perierunt in eo bello ex parte fra-
trum multa hominum millia, inter qvos viri primarii, qvos vocant
Commendatores, eqveſtri dignitate inſignes, cum ipſo Magiſtro
circiter DC. Nec Polonis incruenta victoria ceſſit, Tartaris ac Litua-
nis magna ex parte cæſis. Bellum hoc, anno trecenteſimo decimo ſu-
pra milleſimum geſtum eſt poſt Chriſti ſalvatoris ortum. Pruſſia fortu-
nam regis ſecuta, omnis excepto Burgo Mariæ ad victorem defecit. Sed
interveniente Sigiſmundo Cæſare, pax inter fratres & Polonum con-
ſtituta eſt: percuſſum fœdus, pecunia Polono data. Pruſſia rediit
fratribus, nec deinde uſqve ad Frederici tempora, qvi modo impe-
rat, in poſſeſſione agri ſui turbata religio eſt. Sub ejus verò imperio
cum populares grave ſibi jugum fratrum exiſtimarent, fœdus inter
ſe inicre in hunc fermè modum: ut qvindecim viri ſingulis certis in
locis convenirent, qvi provincialium qverelas adverſus fratres duci-
rent, nec ſinerent qvempiam indigne vexari. Ex his qvatuor ex reli-
gione viros aſſumi voluere, qvatuor ex prælatis eccleſiarum, pariqve
numero ex nobilibus ac civitatibus, hisqve parere omnes voluere.
Per idem tempus diviſa inter ſe religio fuit: alii magnum Magiſtrum
ſeqvebantur, alii qvoſdam Commendatores, qvi Magiſtri regimen
improbabant. Magiſter, ut populares ſibi alliceret, fœdus ipſum in-
conſulto fratrum conventu approbavit. Fredericus qvoqve impera-
tor eidem fœderi robur adjecit, cautione tamen inſerta, ne per ſuas
literas jus religionis læderetur. Mortuo deinde Magiſtro, qvi fœdus
acceperat, & altero in ejus locum ſuffecto, Nicolaus Pont. Max. le-
gatum miſit, qvi provinciam Pruſſiæ inſpiceret, cognitoqve rerum
ſtatu, qvantum legatus retulit, popularium fœdus damnavit; utqve
ab eo diſcederent, anathema interminatus, acriter imperavit: qvi-
bus pertinacius in eorum ſententia perſeverantibus, ex conſenſu par-
tium, lis ad Fredericum imperatorem deducta eſt. Apud qvem rurſus
cauſa cognita, damnato eorum fœdere, juſſi Pruteni ſunt ad obedien-
tiam fratrum redire; qvi eam provinciam è manibus infidelium ſuis
armis vindicaſſent, multoqve ſangvine coëmiſſent. Qva re civitati-
bus nuntiata, mox arma in fratres populariter recepta ſunt. Ex qvi-
bus plures capti atqve occiſi, caſtella eorum everſa, arces à funda-
mentis ejectæ, qvinqvaginta & qvinqve oppida in eam rebellionem
conſpira-

conſpiravere. Sed cum non ſatis rem ſuam contra religionem ſine externa ope tutam putarent, Caſimirum Poloniæ regem ſibi dominum aſcivere, devotum fratribus ſangvinem, qvi fortunam patris ejus experti fuiſſent. Ille cum exercitu provinciam ingreſſus, dedentes ſeſe civitates in poteſtatem accepit, cum qvo fratres diu varia victoria dimicarunt. Plures fuere congreſſus, inter qvos memorabilior, qvi apud Coninitium oppidum habitus eſt. Duodeviginti millia Polonorum obſidionem in eo loco tenebant, in qvis & rex ipſe Caſimirus fuit. Oppugnabant oppidum dies noctesqve machinis admotis. Rudolphus princeps Sagoriæ, ex Sileſiæ ducibus, tum religionis ductabat exercitum, qvi laturus obſeſſis opem, cum ſeptem millibus militum aggredi regem non dubitavit. Commiſſum eſt prælium in conſpectu oppidanorum ſumma utrinqve contentione atqve ardore, cæſis hinc atqve inde compluribus. Cum ſuos referre pedem Rudolphus animadvertit, increpans ignaviam fugientium interminatusqve necem, aciem ſiſtit. Et progreſſus in medium cum recenti pugnatorum manu, acre certamen inſtaurat: hos ſternit, illos confodit: fit ſubita rerum mutatio. Urgente Rudolpho, cedit Polonus. Rurſumqꝫ Caſimirus ſuos retinet, pugnæqve ſeipſum miſcet, & tanqvam ex integro pertinaci contentione certatur. Occiditur in pugna Rudolphus, rex verò eqvo dejicitur, meliores ex utraqve parte occumbunt. Poſtremò cæſum credentes Poloni ſuum regem, deſperata victoria, fugam arripiunt. Rex ab amicis adjutus, vix ex clade ereptus eſt. Rudolphus morte ſua, victoriam religioni peperit. Ex Polonis ſupra ſex millia cecidiſſe feruntur, ex Teutonibus qvoqve non pauci periere. Poſt eam cladem, res Polonica nutare apud Prutenos cœpit, eo inclinantibus populis, qvo belli fortuna qværitur. Stat tamen adhuc anceps exitus, & alterius Martis judicium moratur. Ferunt inter hos fratres olim mortuo Magiſtro, cum de ſucceſſione ageretur, unum fuiſſe, qvi rogatus eligere, qvem putaret religioni utiliorem, ſeipſum elegiſſe dicentem: *nolle dejerare, ſcire ſe cogitationes ſuas, aliorum corda ignorare. Si magiſtratus ſibi committatur, non dubitare qvin reipublicæ bene conſultum eat.* Motos ejus verbis reliqvos adminiſtrationem illi crediḋiſſe, qvæ ſaluberrima deinde fuerit.

Digitized by Google

Cap. XXX.

De Saxonia, fluminibus, gentibus & oppidis in ea.

Poſt *Prutenos* Saxonicum nomen incipit, gens valida & latiſſima, cui ab occidenti Viſera fluvius terminum facit, pleriqve uſqve ad Rhenum protendi Saxones arbitrati ſunt. Aqvilonarem plagam Dani obtinent & mare Baltheum: ad meridiem, Francones Bajoarii & Bohemi ſiti ſunt; orientalem plagam, Sileſitæ ſimul ac Pruteni obtinent. In his terminis incluſi ſunt Turingi, Brandeburgenſes, Mixnenſes, Luſatii, Pomeraniqve, qvos omnes Saxonici juris eſſe volunt. Priores tamen Turingos in ea terra conſediſſe qvam Saxones ajunt. Hos enim græcam ſobolem eſſe affirmant, ex Macedonia claſſibus advectam, qvæ Turingos multis bellis defatigatos paternis agris ejecerit. Qvod mihi non fit veriſimile. Eſt enim vetuſtiſſimum in Germania terra Saxonicum nomen, cujus omnes veteres meminere. Turingos nemo antiqvorum nominat, qvi Germanicas gentes enumerant. In adventu primo Francorum, qvi tempore Valentiniani Cæſaris Germaniam intravere, Turingos nominari reperio: ob qvam rem malè qvadrat hiſtoria veritati, qvæ Turingos priores Saxonibus in Germania fuiſſe contendit: fatebor tamen, Saxoniæ limites aliqvando minores fuiſſe, aliqvando majores. Nam ſicut imperia, ita provinciarum limites ex tempore variantur. Carolus Magnus imperator, multa cum Saxonibus bella geſſit, priusqvam Chriſti cultum reciperent, eosqve magnis afflixit cladibus: poſtqvam verò deficiente apud Francos Caroli Magni genealogia, Romanum imperium ad Teutones orientales rediit, Saxonum aucta dignitas eſt: inter qvos plures imperatores fuere, ſingulari providentia, & rerum geſtarum magnitudine clari: maximè verò tres Othones, qvi ſibi invicem ſucceſſere, de Romana eccleſia optimè meriti, qvorum virtute prolatos Saxoniæ fines minimè dubitarim. Inter Pomeraneos, qvi orientem Saxoniæ incolunt, oppida ſunt digna nomine; Viſmaria, & Sundis, Gripſvoldia, Stetinum, Roſtochium, in qvo ſchola liberalium artium haud contemnenda, & hæc qvidem mari proxima,

multis

Digitized by Google

multis ac divitibus negotiatoribus habitata eſt: & in mediterraneis Caminum pontificalis civitas, cujus diœceſis latiſſima eſt, nec minor Maguntina creditur. Epiſcopus loci Romano duntaxat præſuli ſubeſt. Brandeburgenſes in duas marchias dividuntur, qvarum altera vetus, altera nova vocatur. Veterem Marchiam perlabitur Albis fluvius, in cujus littore Stendalum eſt oppidum, & Gardelevum, & Soldvedelum, & Oſterburgium. Novam Marchiam interſecat fluvius Odera, haud multo inferior Albi, in cujus littore Francfordia eſt dives emporium, & Lubecenſis civitas. Spreva qvoqve fluvius eandem provinciam irrigat, æqvandus Tyberi, Berlinum in ejus littore oppidum jacet. Eſt & aliud flumen Havela nuncupatum, qvod Brandeburgum, ex qvo Marchia nomen habet, in duas partes dividit, veterem ac novam civitatem efficiens. Ibi epiſcopalis ſedes eſt, & Marchionum tribunal. Ad ejusdem fluminis ripam Havelbergium qvoqve ſitum eſt, Pontificalis civitas: circum nobile territorium, cui Prigeniza eſt nomen, multis refertum oppidis, & Martiali populo plenum. Caput Mixnenſium civitas Mixna eſt, unde nomen regioni datum, hanc qvoqve Albis alluit fluvius, hic valida arx, & in ea cathedralis eccleſia, in qva qvoqve provincia multa ſunt oppida Martiali populo plena, & Martinopolis in honorem Martis à veteribus condita, Merſburgium hodie vocant.

Cap. XXXI.

De Turingiæ oppidis, & nobilibus templis in ea, de ritu mirabili ſuper homine gravioribus vitiis inqvinato.

IN *Turingia* nobile oppidum & caput gentis Herfordia, Maguntino ſubjecta pontifici, ſtudiis liberalium artium inſignis. Nuenburgenſis qvoqve parva civitas, duci Saxoniæ parens: hæc omnia jure Saxonum utuntur, & lingua & iisdem moribus freti. Cæterum veri Saxones Magdeburgenſes nullo dubitante habentur, Bremenſes qvoqve Halberſtattenſes, Hildeſienſes, Verdenſes, Brunſvicenſes, Luneburgenſes, & Lubecenſes. In Magdeburga Archiepiſcopalis ſe-

Digitized by Google

des habetur, & in honore ſancti Mauritii ex qvadrato lapide dives templum, Othonum nobile opus, & in eo ſancti Florentini corpus. Credunt qvoqve unam è ſex hydriis ibi eſſe, in qvibus vinum ex aqva factum à domino Salvatore Evangeliſtarum tradit hiſtoria, hanc plebibus oſtendunt, materia marmorea eſt ac pellucida, vini capax, qvantum eqvus ferre poſſit. Alteram ac minorem apud Hildeſienſes affirmant, vexillum qvoqve ſancti Mauritii hic qvotannis oſtenditur. Magiſtratus urbis jus civile Romanorum abbreviatum, & Saxonica lingua conſcriptum, non ſine reverentia cuſtodit, qvod Magni Caroli autoritate firmatum tradunt, eoqve in deciſione cauſarum circumvicinæ gentes recurrunt: magna & venerabilis earum legum authoritas habetur. Bremenſes gloriam ſuam ducunt, Danorum gentem ad Chriſtum eſſe converſam. Non eſt omittendum, qvod de Halberſtadio traditur: hanc civitatem Oltemia perlabitur fluvius, in medio fermè tumulus aſſurgit, in cacumine planicies eſt, duorum fermè ſtadiorum contingens longitudinem, in cujus extremis angulis duo templa ſita ſunt, alterum pontificale, alterum qvod beatæ virginis appellant. In medio, late patet forum magnificis canonicorum ædibus undiq; cinctum. Urbs hæc vocatur, qvod ſub tumulo jacet, Suburbium appellant. In monte nulla laicorum habitatio. Carolus Magnus hujus templi fundator habetur, cujus feſtivitas qvotannis celebratur. XII. hic dignitates, XXIV. præbendæ, Archidiaconatus ſupra vigeſimum primum feruntur. In hoc templo ſingulis annis unus ex populo deligitur, qvem peccatis gravioribus inqvinatum putant, hunc veſte lugubri induunt, & obvoluto capite prima jejunii die ad templum ducunt, indeqve peractis divinis officiis ejiciunt. Is qvadraginta diebus nudis pedibus perambulat urbem, & ædes ſacras circuit, neqve ingreditur, neqve qvenqvam alloqvitur. Invitatus à canonicis per vices, qvod apponitur, comedit. Somnus ei poſt medium noctis in plateis permittitur, die Jovis ſancta poſt conſecrationem olei, rurſus ad templum introducitur, & oratione facta à peccatis abſolvitur, pecuniasqve ei populus offert, qvæ tamen templo dimittuntur. Hunc Adam vocant, & omni crimine liberum putant. Circa Halberſtadium ager optimus ferax tritici, matureſcentibus frugibus, culmorum altitudinem eqvo inſidentem hominem ferunt excedere.

CAP.

Digitized by Google

Cap. XXXII.

De aliqvot aliis in Saxonia oppidis, & rebus in ea geſtis ſcitu digniſſimis.

B*Runſvica* oppidum tota Germania memorabile, magnum & populoſum, munitum mœnibus ac foſſatis, turres qvoqve & propugnacula excellunt, magnificæ domus, perpolitæ plateæ, ampla & ornatiſſima templa. Qvinqve hic fora, qvinqve prætoria, & totidem conſulatus jura civibus dicunt. Hinc appellati duces Brunſvicenſes tota Germania nobiliſſimi, Othonum ſoboles, qvorum claritas cum potentia labente tempore defluit. *Lubecenſium* civitas potentiſſima eſt, ſine cujus auxilio vix unqvam Daciæ reges continere ſuos ſubditos valent. Duodecim viri reipublicæ præſunt, qvos conſules appellant. Qvorum perpetua poteſtas eſt, in eqveſtri dignitate conſtituti ſunt. Popularibus niſi vocentur, nulla de regimine urbis conſulendi facultas, nec tamen ſervire plebs videtur. Sua cuiqve ſubſtantia tuta eſt, & libertas, ſalvis legibus, ut velint vivere. Æqvum judicium conſules agunt, ab his Cæſar, ſi exceſſerint, appellatur. Saxoniæ noſtra ætate duces habentur Fredericus & Gvilielmus, qvorum alter electorem imperii gerit, alter regnum Bohemiæ ſibi aſſerit, ut ſupra retulimus. Fuit cum Brunſvicenſibus de electoratu diſſenſio. Sigismundus imperator litem diremit. Sententia ut ſæpe fit, potentiori alluſit. Alter horum natu ſenior, robuſtiſſimus venator fuit. Junior alter, belli appetens & in armis exercitatus. Crudelia inter eos diu bella exarſerunt, hæreditatis paternæ cauſa. Et qvamvis de pace ſæpe mentio fieret, impedientibus tamen Apollonio, qvem Vicedominum appellant, & aliis pleriſqve potentibus, qvibus ea diſcordia qvæſtui erat, fruſtra omnis tractatus abiit. Sed cum vaſtatis jam agris, tota provincia peſſum iret, Apollonius verò fraternarum incenſor diſcordiarum, per annum Jubileum Romam petiſſet, rogavit Fredericus germanum ſuum, uti ad ſe Lipſiam veniret, ſecum de pace acturus. Annuit Gvilielmus, iter ingreſſo dixere conſiliarii *paratas ſibi & qvi cum eo irent inſidias eſſe, caveret ne ſe perditum iret, neve ſuos ad necem traderet.* Qvibus ille: *At ego*, inqvit, *libens moriar,*

riar, ſi vos prius necatos videro, qvi fraternas contentiones alitis. Atqve ita locutus, ſeqvi juſſis qvi ſe amarent, urgenſqve calcaribus eqvum, feſtino curſu fratrem adiit. Qvo cum ſemotis arbitris eveſtigio pacem compoſuit, fœdusqve pepigit. Magnus vir qvi ſe tam liberaliter in poteſtatem dederit hoſtis. Magnus & alter, qvi hoſtem ex fratre factum, rurſum fratrem atqve amicum reddiderit. Apollonius interim Roma reverſus & qvi cum eo ſentiebant, ex Turingia, ubi plurima oppida poſſidebant, exterminati ſunt. Apollonius in Coburga, qvod eſt Franconiæ oppidum, ſe defendit. Sed cum ſalutem in eo loco deſperaret, nullius auxilio fretus, cum theſauris ſuis clam fugiens, ad Bohemos migravit. Ex illo tempore qvietem habuere Saxones, qvamvis Bohemi caſtella qvædam ab eis repetentes, ſæpe bellum minati fuerint. Induciæ in hanc uſqve diem arma partium tenuere. Lis major nunc oritura videtur. Qvando Gvilielmus regiæ ſororis maritus ad Bohemiæ regnum aſpirare fertur, qvamvis terræ proceres alium ſibi regem aſſumpſerint. Libet hoc loco audax privati hominis inſerere facinus. Conradus Kauſes nobili loco apud Saxones natus, bellicæ rei peritus, manu promptus, & animo imperterritus, cum ſe patria pulſum, & paterna hæreditate privatum per injuriam Frederici ducis exiſtimaret, ſcelus incredibile noſtra ætate perpetravit. Arx eſt in Mixna in alto monte & abruptis undiqve rupibus ſita, Altumburgum provinciales vocant, ad radices montis oppidum egregie munitum & populo plenum jacet. In arce duo Frederici adoleſcentes Erneſtus & Albertus educabantur. Huc Conradus intempeſta nocte magnis itineribus cum paucis comitibus contendit, & admotis ſcalis prodente pædagogo arcem ingreſſus, dormientes adoleſcentulos in cubili comprehendit. Interminatuſqve mortem, ſi vocem emitterent, funibus colligatos extraxit, haud dubius, qvin productos in Bohemiam magno precio venderet, ſuaſqve contumelias eo pacto magnificè ultus videretur. Jam Sylvam Herciniam (qvæ Bohemiam à Saxonia dividit) ingreſſus erat, jamqve periculum omne tranſmiſſum putabat, cum junior captivorum labore ac fame deficiens, & qvietem ſimul & cibum popoſcit. Cujus precibus commotus prædo ad carbonarium divertit qvendam, afferriqve panem ac cereviſiam juſſit. Interea apud Altumburgum cognita tanta rei novitate clamor exoritur. Attoniti oppidani raptim arma capeſſunt, &

pretioſam

pretioſam vendicaturi prædam præcipiti curſu prædonis veſtigia inſectantur. Sylvam ingreſſis fortuna blanditur, quæ inter multos tramites eum teneri ſvaſit, qvi recta duxit ad carbonarium. Ibi Conradus dum puero cibum miniſtrat, ex improviſo capitur, & oblatus principi, audaciſſimi ſceleris capite pœnas ſolvit. Fredericus eodem penè nuntio, qvo captos atqve abductos filios audiverat, recuperatos & domum reductos didicit. Saxoniæ ducibus parva veræ Saxoniæ portio paret. Sunt enim in ea provincia multi alii principes, multæ civitates imperiales, multi epiſcopi proprium territorium habentes. Mixna verò & Turingiæ major pars, Luſatiæ & Franconiæ pleraqve oppida his ducibus parent. Jus autem eligendi Romanorum imperatorem Saxoniæ ducibus ex parvo qvodam principatu competere aſſerunt, inter Mixnam Sileſiamqve jacente, cujus caput oppidum eſt, Wittenberg appellatum, Mons Albus. In Saxonia argentiſodinas apud Goslariam Otho primus imperator invenit, qvarum magni fuerunt reditus, ibi & palatium nobilis operis ædificatum. Habet & fontes amaros Saxonia, ex qvibus ſal coqvitur album, qvod ad vicinas gentes defertur. Salinæ uberrimæ atqve ditiſſimæ apud Luneburgium habentur, ex qvibus multi monaſteriorum abbates, & multi eccleſiarum prælati vitam ducere conſveverunt. Fuit enim qvæſtus ſalis uberrimus. Has ſalinas Luneburgenſes violenter uſurpavere, ob qvam rem & à Nicolao Pont. Max. & à Frederico imperatore Auguſto damnati ſunt, conſulatus, qvi ejus rei autor habebatur, autoritate Apoſtolica dejectus eſt, ſed favore Bernardi ducis Brunſvicenſis paulò poſtea in priſtinum ſtatum rediit. Et qvi noviter conſulatum adierant, in carcerem conjiciuntur, civitati rebelli & eccleſiaſticorum bonorum rapaci, ſacris interdictum eſt, non tamen deſunt, qvi rem divinam apud eos faciant. Tantus eſt ævo noſtro, & in populo & in clero, autoritatis eccleſiaſticæ contemptus. Eſt in Marchia Brandeburgenſi non magni momenti civitas aqvis circumdata, Habelbergam vocant, in ejus diœceſi loco aſpero ac deſerto, parvum oppidum eſt nomine *Vilsnacum*, hic tres hoſtiæ habentur, ex qvibus cruorem ſua ſponte manaſſe tradunt. Ob eam rem magnus populorum huc concurſus, & nautarum vota huc ſolvuntur, vulgo locum *ad ſanctum cruorem* vocant. Exceſſimus ſcribendi modum Saxoniæ civitates nominatim commemorantes. Id fecimus, qvia veteres ſcriptores parum de Ger-

Oo mania

Digitized by Google

mania locuti ſunt, & tanqvam extra orbem ea natio jaceret, ſomniantes qvodam modo res Germanicas attingunt. Ob eam rem dabitur mihi venia, fortaſſe & aliqvis gratias habebit, ſi Germanicas deſcribentes provincias, ut res oculis ſubjiciamus, pauló prolixiores fuerimus, propoſiti noſtri metas egreſſi.

Cap. XXXIII.

De Dania ſive Dacia ſive Svetia, & Norvegia, de Margarita trium regnorum inſigni domina, deq; varia trium regum fortuna.

HOc loco qvoniam Saxoniæ Dania jungitur, priuſqvam Germaniæ reliqvas partes abſolvo, de ipſo Daniæ regno viciniſq; in Aqvilonem verſus aliqva referre inſtitui, non indigna cognitu. Tria ſunt in Septentrionem vergentia regna, ſibi invicem cohærentia, Danorum, qvod hodie Dacum appellant, Svetiorum ac Norvegiorum. Daniam ſive Daciam dicere volumus, conſvetudini ſervientes, Germaniæ portio eſt Cherſoneſi habens formam, hanc qvondam Cimbri tenuere. Unde illa inundatio barbarorum emerſit, qvàm Marius Arpinas Italiam petentem, & res Romanas evertere minantem, ad internecionem delevit. Poſſidonius (ut Strabo refert) conjecturam facit, qvòd Cimbri latrocinando incertis errabundi ſedibus ad paludem uſqve Mæotim militiam agitarint: ab eis enim Cimmerium vocari Boſphorum arbitratur, qvaſi Cimbricum, cum Græcorum lingua Cimmerios Cimbros nominet. Svetia cincta undiqve mari plures inſulas habet, in qvis Scandavia eſt apud veteres latè memorabilis. Hinc qvoqve populorum innumerabilis multitudo egreſſa, omnem olim Europam armorum turbine ac procella involvit. Nam Gothorum, qvi Hunnos bello vicere, Pannoniam, Myſiam, Macedoniam, & omnem Illyridem occupavere, Germaniam, Italiam, ac Galliam vaſtavere, & demum in Hiſpania conſedere, hinc fuit origo. Norvegia, qvæ de ipſo Septentrione ſortita eſt nomen, continenti per Ruthenos jungitur, & in Arcton protenſa, incognitæ

cognitæ terræ, ſeu ſtricto glacie Oceano (ut pleriq; fabulantur) contermina eſt. Ad orientis partem ac meridiem Baltheo mari alluitur, ad occidentem Britannici finit Oceanus. Daciam Teutones hodie Danorum appellant Marchiam, cujus lingua Germanis incognita eſt. Ex Norvegia veniſſe putant, qvi Cimbrorum occuparint loca. In hac terra patrum noſtrorum memoria, Voldimarus regnavit, in Svetia Magnus, Aqvinus in Norvegia, qvem ferunt divinum fuiſſe hominem, miro provincialium amore atqve obſeqvio cultum. Huic conjunx Margarita fuit Voldimari filia, ex qva natus Olaus patri ſuccedens, brevi tempore vita functus, regnum matri reliqvit. Ea & paternum adepta eſt, extincto Voldimaro. At Magno in Svetia hominem exuente, Albertus dux Megapolenſis vocatu populi diadema ſuſcepit. Qvi dominatum vicinæ fœminæ contemnens, bello Daciam Norvegiamqve laceſſere cœpit. Occurrit ei Margarita coactis copiis. In campis latè patentibus pugnatum eſt, tanqvam ipſa viri, hoſtis fœminæ animum induiſſet, victus Albertus captuſqve & in triumphum ductus, regnum amiſit. Dimiſſus tandem, infame ſenium in paterna domo finivit. Margarita clariſſima mulier tribus imperans regnis ad ſenectutem uſqve magnificè ac religioſè ſubditos gubernavit, demum ſenio confecta, cùm tantum per ſe ferre neqviret imperium, Ericum Pomeraniæ ducem qvatuor & decem años natum, filium ſibi adoptavit, regnaq; illi commiſit, & Philippam regis Angliæ filiam dedit uxorem. Is cum, conjuge ſine prole defuncta, ducere uxorem alterius nollet, jamqve 55. regnaſſet annos, ad extremum ſub imperio Frederici populari tumultu ex regio ſolio deturbatus eſt. Et Chriſtophorus dux Bajoariæ ſibi ex ſorore nepos in ejus locum ſuffectus, qui avunculum ſuum decem annis, qvibus ipſe imperavit, in inſula Gothiæ regnare permiſit. Chriſtophoro autem ex hoc ſeculo abeunte, Daciæ ac Norvegiæ coronam Chriſtiernus accepit. Sveci verò in electione regis diſcordantes, alii Carolum eqveſtri dignitate inſignem, alii Canutum ejus fratrem natu minorem, regno præficiunt. Pendente adhuc electionis negotio, Carolus immiſſis militibus, Stocholmum oppidum clam occupat, in qvo regia ſedes habetur. Canutus per amicos arcem invadit, hinc bellum inter fratres de regno ortum, & pugna diu anceps, occiſis utrinqve pluribus, ea demum lege induciæ pactæ, ut poteſtas eligendi regem, excluſa nobilitate, plebi fieret. In

qva cum Carolus gratioſior eſſet, m[illegible] regni ad eum d[illegible] nutus privatam vitam degit. Carolus verò novi regni [illegible] inſolens, armatis navibus Ericum ætate confectum, nulli [illegible] ſibi ipſi viventem, è Gothia propulſavit. Qvi etiam hodie [illegible] nis apud Pomeraneos, unde illi origo fuit, parvo contentus [illegible] agere fertur, qvam ſint incerta mortalia, & qvàm inania [illegible] plo docens, qvi tribus potentiſſimis regnis exutus, nec parvam inſu-lam, in qva decem annis delituerat, uſqve ad mortem retinere potuit, ætate pleniſſimus. Sed neqve Carolo ſcelera ſua impunita fuere, qvi dum Chriſti eccleſias perſeqvitur, religionem contemnit, ſacerdotes diſpoliat, feſtos dies obſervari prohibet, jura divina & humana confundit, à Joanne Benedicti filio Upſalenſium præſule viro cordato & impigro, a qvo nobilitas regni excitata eſt, magno prælio ſuperatus eſt, ac regno pulſus, in parva inſula non longe ab oſtio Viſtulæ exu-lium agit. Chriſtiernus in locum ejus aſſumptus, pietate ac juſtitia melior, iterum tria regna noſtro tempore in unum redegit, cui & Gothia paret Gothorum qvondam ſedes ac patria.

Cap. XXXIV.

De Bohemia ſuccinctè.

BOhemorum modo res geſtas attingere, ac ſitum referre [illegible] rum ratio exigeret, qvi Saxonibus ad meridiem juncti ſunt. Multa apud eos ætate noſtra memoratu digna emerſ[illegible] prælia geſta ſunt, multus ibi ſanguis effuſus, deletæ funditus civitates, ſpreta & conculcata religio. Exorta eſt Huſſitarum hæreſis, Adamitarum pullulavit inſania, debacchati ſunt Thaboritarum & Orphanorum exercitus, duo fulmina belli, Zyſca & Procopius provinciam ex arbitrio ſuo diripuere. Joannes ac Hieronymus populum decepere, in Conſtantienſi magna Synodo demum combuſti. Jacobellus, Coradus Rocazana, & Petrus Anglicus evangelii corruptores, tanqvam magiſtri veritatis habiti. Qvatuor reges extirpare peſtiferum virus non potuere, Venceslaus, Sigiſmundus, Albertus & Ladislaus, qvi apud eos veneno extinctus creditus eſt. Poſtremo Georgius rex creatus, qvi Huſſitarum labe infectus putatur, magnus vir

alioqvi,

alioqvi, & rebus bellicis clarus. Sed omnia hæc in hiſtoria, qvam de Bohemis his diebus edidimus, conſcripta ſunt. Ibi qvoqve de ſitu regionis, & gentis moribus, pro captu noſtro mentionem fecimus, inde igitur aſſumendum erit, qvicqvid huic operi de rebus Bohemicis deeſſe videbitur. Nos cœptum ſeqventes iter, inferioris Germaniæ provincias abſolvemus, deinde ad ſuperiores revertemur partes.

Cap. XXXV.
De Phriſia, moribus gentis ejus, & ſoli qvalitate.

PHriſones ad oceanum ſiti, ab oriente Saxoniam contingunt, ad meridiem Weſtphalos, ad occidentem Trajectenſium terræ junguntur, qvanqvam & ipſos Trajectenſes pleriqve Phriſones eſſe volunt. Inter qvos Othonem invenio Phriſingenſis eccleſiæ præſulem, qvi res Germanicas haud imperitè conſcripſit. Albertus epiſcopus Maguntinus, qvi Fuldenſe monaſterium erexit, cum religionem Chriſti perſvadere Phriſiis niteretur, ab eis interfectus & martyrio coronatus eſt. Gens eadem ferox & armis exercitata, robuſti & proceri corporis, ſecuri atqve intrepidi animi, liberam ſe eſſe gloriatur, qvamvis Philippus Burgundiæ princeps ejus ſe terræ dominum vocet. Revera libera Phriſia eſt, ſuis utens moribus, exteris nec parere ſuſtinet, neqve dominari cupit: haud invitus Phriſo pro libertate mortem appetit. Dignitas in hac gente militaris inviſa. Sublimem virum, qvi ſe cæteris efferat, non ferunt. Magiſtratus annuos eligunt, qvi rempub. æqvo jure diſponant. Fœminarum impudicitiam ſeverius puniunt. Sacerdotes ne aliena cubilia polluant, ſine conjuge non facilè admittunt. Vix enim, continere hominem poſſe, & ſuper naturam arbitrantur. In pecoribus omnis eorum ſubſtantia eſt, ager planus ac paluſtris, multo gramine fœcundus, ligno caret. Bituminoſo ceſpite, & ſicco ſtercore boum, ignes fovent. Ex hac gente tradit Cornelius Tacitus imperante Nerone, duos legatos Romam veniſſe, Veritum ac Malorigem, qvi Pompeji theatrum intrantes, cum vidiſſent qvoſdam cultu externo inter ſenatores ſedere, & intellexiſſent id

Digitized by Google

honoris earum gentium legatis dari, qvæ virtute & amicitia Ro[illegible] præcellerent, *nullos mortalium aut armis, aut fide ante Germ*[illegible] clamaverunt, ac digredientes inter patres conſedere: ob q[illegible] ambos Nero civitate donavit.

CAP. XXXVI.

De Holandia & Trajectenſibus, & Selandia, qvo-modo Friburgium in jus Sabaudenſium ſit converſum.

HOlandia qvoqve provincia Germaniæ à ſeptentr[illegible] alluitur mari, qvod reliqvum eſt, Rheni fluminis [illegible] tercipiunt, inſulamqve conficiunt, paluſtris, pa[illegible] bus ſtagnis ac maris interfuſa finibus. Nec deſunt, qvi [illegible]ctum nobilem urbem in Holandia ſitam dicant, nobis h[illegible] eſſe videtur, aliqvando Phriſiæ Trajectenſes, aliqvando H[illegible] ditos eſſe, ut ſæpe regionum terminos dominantium imp[illegible] Noſtra qvidem ætate neqve Phriſiæ neqve Holandiæ da[illegible] patus eccleſiæ Trajectenſis imperatori tantum ſubjicitur, [illegible] poſſidet terram, diverſis Rheni meatibus interclusam, cui [illegible] Phriſii, à meridie Weſtphali junguntur, Holandia ſept[illegible] excipit, ab occidente ducatus Gelriæ, de qvo ſuo loco [illegible] no flumine disjungitur. Imperitiſſime verò, ne dicam [illegible] nonnulli ætate noſtra Trajectum Gallicæ nationis civitat[illegible] runt, cum de pontificis ageretur electione. Nam qvo pacto [illegible] ctum Galliæ dabimus trans duo Rheni brachia ſitum, qv[illegible] cis Rhenum habitant Colonienſes, Cliverſesqve conſt[illegible] manos? Trajectenſium qvippe ſitus mos ſermoqve g[illegible] Trajectum dives & populoſa civitas eſt. Epiſcopus urbis XL. [illegible] pugnatorum, ſi qvando neceſſitas ingruit, educit ad bellum: [illegible] viris ac mulieribus egregia. Ab exterorum incurſu & [illegible] inundatione, & propria virtute defenduntur: potu[illegible] vinum mercatores afferunt. In ea civitate memoria [illegible] ſeditiones fuere, cum epiſcopum uni parti acceptum, altera [illegible]

Debile.

Deſiderius aliqvando qvietum epiſcopatum tenuit, deinde à civibus ejectus, Romani pontificis & vicinorum principum adverſus ſubditos auxilia imploravit. Illi Dieſoldium qvendam contra jus fasqve ſibi præſulem aſſumpſere. Martinus Pont. Max. anathema in eos promulgavit. Contempſere eccleſiaſticum gladium obſtinati homines, experiri arma oportuit, ingentes Burgundorum ducis vicinorumqve principum copiæ adverſus Trajectenſes ductæ infeliciter pugnavere. Victor contumax populus, ſeptem annis eccleſiæ mandata contempſit, Deſiderius in exilio obiit. Canonici qvi propter eum patria pulſi fuerant, Valramum Morſenſem archiepiſcopi Colonienſis germanum ſucceſſorem elegerunt. Agitata eſt in Concilio Baſilienſi cauſa, confirmata electio. Interim damnata in Synodo Trajectenſium rebellio. Iterum fruſtra pugnatum. Poſtremo miſſus ab Eugenio legatus Joannes Coſoronenſis epiſcopus, qvi poſtea ad Cardinalatus honorem vocatus, Morinenſis appellatus eſt. Cum retuliſſet unicam pacandæ provinciæ viam eſſe, Dieſoldio ignoſci, eiq; gentis præſulatum committi, excluſo Valramo: rebelli populo ſatisfactum eſt. Pulchre ſane: nullæ victis leges favent, ſacrosqve canones potentia vincit. Voluerunt Calixti qvoqve imperium eludere Trajectenſes, qvi mortuo Dieſoldio epiſcopum ab eo datum recipere recuſarunt. Sed apparatibus Philippi Burgundiæ ducis ac potentia territi, & primis conatibus infeliciter uſi, furore depoſito paruerunt. In Holandia nobile oppidum (Friburgium vocant) in poteſtate domus Auſtriæ multis ſeculis fuit. Sed cum Ludovico Sabaudiæ duci tantam pecuniam deberet, qvantam nec privatim, nec publicè diſſolvere cives poſſent, noſtra demum ætate, & dum Fredericus imperat, in jus Sabaudienſium factum eſt, qvo in loco & ſermo germanicus terminatur.

Ultimi Germanorum ad ſeptentrionem & occidentem verſi Selandini ſunt, inſulares populi, Rheni oſtiis objecti, inter qvos præcipui Dordracenſes habentur. Ea civitas eſt egregiè munita, dives opum, negotiationiqve maximè accommoda, cujus haud parvam partem anno ſuperiore incendium abſumpſiſſe relatum eſt. Incuria civium id eveniſſe conſtat, qvanqvam pleraqve miracula referuntur, qvæ prætereo, qvia non ſatis digno teſtimonio comprobantur. Eſt & Brielum oppidum non ignobile, aqvis circumdatum, in qvod etiam mercatores multi navibus applicant.

CAP.

Cap. XXXVII.

De Weſtphalia.

Non tranſibo nunc Rhenum, germanicas qvæ ibi habitant gentes commemoraturus. Dabitur ſuo loco de his qvoqve dicendi facultas, proſeqvar veteris ac veræ Germaniæ populos, & qvi junguntur vel Trajectenſibus vel Phriſiis ad meridiem, expoſiturus. Weſtphalia Rheno fluvio ab occidente clauditur, Viſurgi ab oriente, quem Wiſera hodie vocant, a ſeptentrione Phriſiam habet, & Trajectenſium terram, meridiem Haſſiæ montes excipiunt, qvos Abnobios Ptolemæus appellare videtur, ex qvibus Amaſis fluvius oritur, qvi Paderburnam & Monaſterium non ignobiles civitates alluens, mediam ferme provinciam interſecat, & per Phriſiam defluens fertur in Oceanum. Sala qvoqve fluvius Weſtphaliam irrigat, inter qvem & Rhenum, cum Druſus germanicus belligeraret, domitis hoſtibus victor oppetiit. Qvomodo autem cultores hujus terræ vocaverit antiqvitas, difficile dictu eſt, diſcordantibus autoribus. Strabo vicinos Rheno accolas hoc loco Sicambros appellare videtur, qvi duce Milone cum Romanis bella geſſere, victiqve datis obſidibus pacem obtinuere, qvamvis calcata fide ac proditis obſidibus rebellarunt. Ptolemæus qvoqve a parte primum ſeptentrionali Germaniæ, circa Rhenum fluvium Buſactores habitare tradit, Parvos appellatos, Sicambros, Oqvadros & Longobardos. Invenio apud Strabonem circa Amaſim fluvium Bructeros habitaſſe, qvos Druſus navali prælio ſuperavit. Bructeros autem bello victos ab Auſtro in Aqvilonem & Oceanum dilapſos; ex qvam rem conjecturam capere poſſumus, hos eſſe, qvi hodie Pruteni appellantur, aqvilonares populi, de qvibus ſupra diximus; facile namqve Bructeros in Prutenos ſermo convertit. Carolus Magnus multa cum Weſtphalis prælia geſſit, eosqve magnis affecit cladibus, coegitqve Chriſti religionem amplecti, relicto idolorum cultu: qvam qvum ſæpius abnegaſſent, nec jusjurandum adverterent, ut metu pœnæ rebellionem compeſceret, occultos inſtituit judices, qvibus poteſtatem dedit, ut qvamprimum dejeraſſe aliqvem comperiſſent, aut fregiſſe fidem, aut aliqvod aliud flagitium commiſiſſe, mox illum ſupplicio afficerent, ubi primum comprehendi poſſet, nulla citatione prævia, aut defenſione præmiſſa. Elegit viros graves, & recti aman-

tes

res, qvos plectere innocentes haud veriſimile fuit. Terruit ea res Weſtphalos, ac demum in fide continuit, cum ſæpe in nemoribus & proceres & mediocres viri laqveo ſuſpenſi invenirentur, nulla accuſatione prius audita. Qværentibus tamen cauſam, conſtabat fregiſſe fidem, aut magnum aliqvod ſcelus commiſiſſe, qvi necati reperiebantur. Id judicium uſqve ad noſtram perdurat ætatem, vocaturq; Vetitum. Qvi ei præſunt, Scabini appellantur, qvorum ea præſumtio eſt, ut per totam Germaniam jurisdictionem extendere velint. Secretos habent ritus, & arcana qvædam, qvibus malefactores judicant. Ea nondum qviſqvam repertus eſt, qvi vel pretio vel metu revelavit. Ipſorum qvoqve Scabinorum magna pars occulta eſt, qvi per provincias diſcurrentes criminoſos notant, & inferentes judicio accuſant, probantqve, ut eis mos eſt: damnati deſcribuntur in libro, & minoribus Scabinis committitur executio. Reus ignarus ſuæ damnationis, ubicunqve repertus fuerit, ſupplicio afficitur. Degeneravit autem hoc judicinm. Nam & viles aliqvæ perſonæ admittuntur, qvæ civilia negotia tractare audent, qvibus erat ſolum de criminalibus permiſſa poteſtas. In hac provincia noſtro tempore Suſatenſes ab eccleſia Colonienſi deſcivere, nec diurino vexati bello, multisqve cladibus affecti & obſidione pertinaciſſima oppugnati, ad obedientiam rediere. Cujus rei cauſa & Theodoricus Colonienſis antiſtes, qvi Weſtphalorum princeps habetur, & Joannes dux Clivenſis, non parvis inter ſe odiis contendere. Cum Suſatenſes ad Clivenſium opem confugiſſent, cumqve Colonienſis Saxoniæ duces & non parvam Bohemorum manum in auxilium accerſiſſet, apud Monaſterium qvoqve ejuſdem provinciæ civitatem, propter eccleſiam, qvam Valramus Theodori frater ſibi debitam exiſtimabat, acriter dimicatum eſt, in qvo bello multis cæſis, unus ex principibus, qvi dux copiarum fuit, interceptus eſt, & in poteſtate Colonienſis antiſtitis factus. Eſt autem Weſtphalia regio admodum frigida, neqve frumenti abundans, pane utuntur nigro, cerevifia potus eſt. Vinum, qvod Rheno vehitur, magno emitur pretio. Opulenti tantum eo utuntur, idqve raro. Populus Martialis eſt, & ingenioſus, de qvo proverbium eſſe dicunt: *Vitioſos ac fallaces Weſtphaliam facilius, qvam ſtultos gignere.* Hic qvoniam Theodorici mentio incidit, non ab re pauca de eo referre, cui inter viros illuſtres noſtri ſeculi nemo locum negaverit. Origo ejus

Digitized by Google

ex familia Morſenſi apud Germanos principes non gratiſſima fuit. tres Fratres habuit, qvi omnes ſupra LX. annum vixere: Henricus natu major paternum principatum gubernavit: Joannes Monaſterienſem eccleſiam, multis annis uſqve ad exitum vitæ ſuæ ſumma cum laude adminiſtravit: Valramus & ad Trajectenſem eccleſiam & ad Monaſterienſem, defuncto fratre neqvicqvam aſpiravit, qvamvis ad Trajectum concilii Baſilienſis favore, & ad Monaſterienſem Nicolai pontificis inſtitutione uteretur. Theodoricus ipſe cum Bononiæ jura pontificio operam daret, à Joanne XXIII. ſummo ſacerdote, Colonienſem eccleſiam obtinuit, cui jam XVII. annos, non ſine plebis ac nobilitatis magno favore præfuit. Qvi etſi plurima pro defenſione eccleſiæ ſuæ vario eventu bella geſſit, in qvis modo ſtrenui militis, modo fortiſſimi ducis officium implevit, nunqvam tamen [illegible] ſacerdotalia munia, aut civilem adminiſtrationem neglexit. Corpore pulchro, & ſupra communem ſtaturam eminenti, animo magno & perliberali, cujus palatium illuſtribus ſemper hoſpitibus patuit.

Cap. XXXVIII.

De Haſſia & aliqvot rebus geſtis in ea.

INter Weſtphalos ac Francones Haſſia jacet, montana regio, qvæ à Rheno in ſeptentrionem porrecta, Turingiæ jungitur. Princeps gentis Ludovicus Landgravius ætate noſtra ad imperium vocatus, imparem ſe eſſe dixit, qvi tantæ rei molem ſuſtinere poſſet. Maluitqve parvo imperio à parentibus ſibi relicto utiliter [illegible], qvam magnum accipiens diſſipare. Id qvoqve ſibi obſtare ad rem Chriſtianam gerendam dixit, qvod literas ignoraret: fuit tamen legum cultor, qvas ſibi patrio ſermone exponi juſſit, qvoties coram eo cauſa ventilata eſt, nec unqvam compertus eſt tuliſſe iniqvam ſententiam. Hic dum reformatur9 monaſterium qvoddam ſuæ ditionis ingreditur, & invitatus cum monachis edit, venenum pro cibo [illegible] dum ſumpſiſſe creditus eſt. Nam & ipſe & abbas, qvi reformationem petierat, paulòpòſt extincti feruntur.

CAP. XXXIX.

De Francia nobili provincia, origine Francorum, & qvi primum duces & reges in ea fuerunt.

FRancia huic ſuccedit, nobilis ſanè provincia, & admodum potens, ab incolatu Francorum ſic appellata. Franci qvidem Trojani ab origine fuerunt. Qvi deleto Ilio duce Priamo, Priami ex ſorore nepote, per Pontum Euxinum in Mæotidas paludes in Scythiam pervenere, ibiqve civitatem ædificarunt, qvam vocavere Sicambriam, ex qva dicti Sicambri. Conſtat enim poſt evictam incenſamqve Trojam, qvi ſuperfuerunt excidio, in tres turmas diviſos in exilium profugiſſe, & alios qvidem Ænea duce Italiam petiviſſe, à qvibus Albani prodierunt, & deinde Romani qvi orbis imperio potiti ſunt. Alii ſub Antenore per medios Achivos elapſi, Illyricos penetravere ſinus, & regna Liburnorum ad intimum Adriaticum pelagus acceſſere, urbemqve condidere Patavium, ubi ſepultum Antenorem tradunt, qvi Henetum fugiens ſecum duxit, à qvibus poſtea dicti Veneti, qvorum eſt hodie ingens poteſtas terra mariqve. Tertii (ut diximus) in Scythiam penetrarunt, qvo in loco in magnam gentem coaluerunt. Cumqve Scytharum multi Romano imperio ſubjecti eſſent, & ipſi qvoqve tributa penderunt, manſeruntqve vectigales uſqve ad tempora Valentiniani Cæſaris. Qvo imperante Alani imperium vexare cœperunt. Imperator qvidem propoſito edicto libertatem in decennium eis promiſit, qvi Alanorum ferocitatem compeſcerent: Allecti eo præmio Sicambri arma ſumpſerunt, Alanosqve bello victos delevere. Ob qvam rem libertate in decennium ab imperatore donati ſunt, & mutato nomine Franci appellati, qvod Attica lingua ſive feroces ſive nobiles ſonat, Itali Francos liberos vocant. Exacto decennio cum Romani ſolita tributa repeterent, Franci ipſa libertate effrenes facti, parere recuſaverunt. Principes eo tempore Francis fuere Priamus & Antenor, antiqvi nominis ac virtutis, qvibus copias ductantibus prælium cum Romanis conſertum eſt, in qvo Priamus ipſe cum fortiſſimis ſuæ gentis cecidit. Qvi cladi ſuperfuerunt

rünt ex Scythia digreſſi ſunt, & in Germaniam profecti, in partibus Turingiæ conſederunt, cum principibus ſuis Priamo & Antenore [illegible] Marcomede & Sunone. Suno ſine liberis deceſſit, Marcomiri filius [illegible] Faramundus, qvem ſibi Franci regem creaverunt, & hic primus inter Francos regnavit. Huic filius Clodoveus Crinitus, a qvo Francorum reges Criniti ſunt appellati. Per idem tempus Gothi, qvi jam urbem Romanam irruperant, ultra Ligerim fluvium in Galliis ſitas invaſerunt. Burgundiones qvoqve juxta Rhodanum habitantes, qvi & ipſi paulòpòſt reges habere cœperunt. Franci verò tranſmiſſo Rheno Romanos qvi ea loca tenebant, fugaverunt, paulatimqve aucti potentia Maguntiam, Treverim, Agrippinam, Tornacum, Cameracum, Remos, Sveſonam, Aurelianum invaſere. Ita ut ab Aqvitania uſqve in Bajoariam imperium extenderent. Clodoveo autem mortuo Meroveus ſucceſſit filius, à qvo Franci Merovingi dicti ſunt. Poſt Meroveum Hildericus regnum adeptus, dum luxurioſe viveret, à ſuis pulſus eſt, Romano Ægidio in ejus locum ſuffecto. Hildericus regno privatus, ad Biſinum Turingiæ regem confugit, cujus conjugem per adulterium polluit. Poſt octo autem annos revocatus Agrippinam invadens, ejectis deinde Romanis magnam regni ſui partem recuperavit. Mortuo autem Ægidio, filius ejus Syagrius in civitate Sueſona regnavit. Biſina autem regina cum accepiſſet Hildericum regnum recuperaſſe, relicto viro ad eum confugit, a qvo [illegible] & pro conjuge habita, Clodoveum ei peperit, qvi poſtea regnum adeptus, primus Francorum regum Chriſti religionem accepit, à [illegible] Remigio Epiſcopo baptizatus. Illud autem veritate caret, qvod plerìqve tradunt, Agrippinam ab incolatu Francorum vocatam Coloniam. Nam priuſqvàm Franci Germaniam intrarent, Colonia Romanorum appellata eſt, à Claudio Cæſare condita, & ab ejus conjuge Agrippina nuncupata. Fuerunt inter Clodoveum ac Syagrium aliqvot bella, poſtremo victus Syagrius, ad Alaricum Gothorum regem confugit, qvi nonus à magno Alarico regnabat. Repoſcitur à Clodoveo Syagrius, atqve obtentus occiditur. Romani qvoqve reliqvi per Galliam habitantes exterminantur. Clodoveus Alemannos ſibi ſubjecit. Gothis qvoqve & Aqvitanis bellum indixit, eosqꝫ ſuperavit, occiſo Alarico rege. Fertur cum ad bellum progrederetur, ſi victor evaderet eqvum beato Martino voviſſe, qvi XII. & C. annis ante id tempus

tempus vita exceſſerat. Victoria potitus, eqvum tradidiſſe, eumqve centum ſolidis redimere voluiſſe, ſtetiſſe eqvum immobilem, donec pretium duplicaretur. Qva ex re dixiſſe regem ferunt: *Martinum bonum auxiliatorem eſſe, & negotiatorem carum.* Hic Clodoveus uxorem duxit Clodoſindam filiam regis Burgundionum, qvæ cum eſſet Chriſtiana adhuc ei pagano juncta eſt, magnisqve precibus virum orabat, ut baptizaretur, natosqve filios clanculum baptizabat. Cauſa autem qvæ Clodoveum Chriſtianum fecit, hæc eſſe fertur: Qvia cum pugnaret contra Svevos, & pene victus eſſet, votum vovit Chriſtianum ſe facturum, ſi ex prælio evaderet. Ob qvam rem mutata fortuna, ex victo victor factus, ſubactis Svevis Chriſtianæ religioni ſe credit, cujus poſteri in Francia usqve ad Pipinum nonum, patrem Caroli Magni regnaverunt. Tunc verò Hilderico ſecundo per ignaviam regnum ademptum eſt. Detonſo enim eo, & in Monaſterium retruſo, Pipinus regnum accepit. Erant tunc in Francia Majores domus, qvi regnum gubernabant, Anno enim ſeptingenteſimo decimo, mortuo Dagoberto minore Francorum rege, filius ejus parvulus in tutela Pipini Groſſi, qvem alii Ansgiſi filium dicunt, in tutela fuit, & per inſidias periit. Tunc Grimoaldus filius legitimus Pipini Groſſi, regnum uſurpans Dagoberti regis defuncti, captus in cuſtodia obiit. Per idem tempus Galli, qvi intra Seqvanam & Ligerim fluvium habitabant, adverſus Francos bella movere, & usqve Maguntiam excurrentes, eam civitatem obſederunt. Franci rege carentes, Carolum Martellum ad regnum ſublimare voluerunt. Qvi regnum renuens, Ducatum accepit, Gallosqve bello repreſſit. Provinciam verò inter Ligerim & Seqvanam, qvæ tunc Gaudina vocabatur, à ſe Carlingam vocari juſſit. Qvod poſtea apud Teutonicos diu ſervatum. Hic Carolus ex Adelheida nobili concubina Pipini Groſſi filius fuit, inclytus vir & bello potens, qvi multa Saracenorum millia gladio interemit. Et pater fuit Pipini Nani, qvi Carolum Magnum genuit imperatorem toti orbi cognitum, ex conjuge Berta, qvam duxit ex Græcia. Hoc ergo Francorum genus, cum è Scythia in Germaniam veniſſet, ibiqve diu conſediſſet germanicum effectum eſt: adeò ut tota fermè Gallia, & magna Germaniæ pars, à montibus Pyrenæis, usqve ad Pannoniæ terminos, Francia diceretur. Nam qvicqvid Francis ſuberat, Francia vocabatur. Ea in duas partes diviſa fuit. Nam qvod eſt

Digitized by Google

Galliæ, occidentales Franci dicebantur. Qvorum Germani [illegible] lis. Et Germaniam qvidem [illegible] germanicus protenditur. [illegible] perium meruit, qvi [illegible] Longobardico bello [illegible] conſolatus eſt. Carolus enim qvamvis Galliæ potiretur [illegible] manus tamen fuit, in Germania natus [illegible] rumqve in Aqvisgrano fuit, qvæ civitas Teutonica eſt, [illegible] ejus & caput [illegible]. Ejus poſteri imperium [illegible] & in Germania regnaverunt. Deficiente autem [illegible] imperium ad Germanos, id eſt Francos orientales [illegible] primus habitus eſt Otho. Eſt autem imperium apud Germanos [illegible] modo, ut nemo imperare poſſit niſi Germanus [illegible] gendi imperatorem autoritas Germanis [illegible] Germanus eligitur. Eam ob cauſam cum [illegible] poſt obitum Ludovici B[illegible]nis filii, Germani [illegible] poteſtas erat) Germanum elegerunt, & Franciam [illegible] cia. Hæc præmiſiſſe voluimus, qvoniam de illa [illegible] Sunt enim multi qvi Francos eos ſolummodo eſſe [illegible] Pariſios habitant, & illis datum imperium eſſe volunt, [illegible] Francigenas qvis appellaverit.

CAP. XL.

De Franconia, ubi de Alberto viro in armis [illegible] rimo, & qvod ſuis egregiis factis Achilles Teutonicus ſit cognominatus.

FRanconia verò (ut noſtra ætate recipitur) à [illegible] Bojoariis jungitur, ab occaſu Rheno, ob [illegible] ringis. Septentrionem vero Turingi Haſſiqve [illegible] vinciam perlabitur haud ignobilis amnis, qvem Mœnum [illegible] cant. Ptolemæus hunc fluvium Obrincam appellare [illegible] periores Germanos ab inferioribus eundem dividere [illegible] enim alius fluvius eſt, qvi eam diviſionem aptius qvam Mœnus [illegible] cere poſſit, & hodie qvidem [illegible] Germani [illegible] procedunt, abinde ſuperiores vocantur. Moganus verò [illegible]

Bohemiæ montibus, è regione Maguntiæ in Rhenum exoneratur. Ob qvam rem non defuerunt, qvi Maguntium Moguntium a Mogano fluvio vocarent. Perluitur idem fluvius non paucas civitates, qvarum illuſtriores ſunt Herbipolis, Francfordia. In Herbipoli nobilis epiſcopi ſedes eſt, qvi & Francorum dux habetur, & cum rem divinam facit, gladium in altari nudum ante ſe habet. Francfordia nobile emporium eſt, in qvo ſuperi cum inferis Germani conveniunt, bis ſingulis annis. Ibi qvoqve imperator eligitur ex veteri conſvetudine, ob qvam rem palam eſt imperium datum eſſe Germanis, qvando inter eos eligitur & coronatur, etſi demum ad culmen gloriæ Romæ qvoqve diadema ſuſcipitur. Et in Franconia nobile templum Bambergenſe ad Pegnitium amnem ſitum, qvod fundavit Henricus ſecundus imperator, qvem accolæ religioſè colunt, & ſanctum habent. Ibiqve Berengarius ſepultus eſt, qvi regnum Italiæ uſurpavit, & ab Othone primo captus, in Germaniam ductus, illic exulans obiit. Supra civitatem in edito monte arx eſt, & natura & arte munita, in qva nos aliqvando cum epiſcopo loci, prandium fecimus. Albertus nobiliſſimus Francorum Comes, & Othonis Saxoniæ ducis ex filia nepos, cum Conradum comitem occidiſſet, qvi Ludovici regis fuiſſe filius dicebatur, in hanc ſe arcem contulit, & aliqvandiu regis obſidionem pertulit. Difficilis expugnatio loci videbatur, ob qvam rem ad dolos recurſum eſt. Otho Epiſcopus Maguntinus miniſter ſceleris inventus eſt, qvi profectus ad Albertum litis arbitrum ſe dixit, monuitqve Albertum, ut ad imperatorem in caſtra deſcenderet, qvia vel pacem ei daret, vel in arcem reduceret incolumem. Credidit Albertus, & accepta jurisjurandi religione Othonem ſecutus eſt. Vix arcem egreſſi erant, cum Otho: *vereor*, inqvit, *ne diu apud imperatorem morari oporteat. Utilius fortaſſe conſilium erat, prius ſumpſiſſe cibum.* laudavit Albertus verba præſulis, & in caſtellum rediens Othoni prandium dedit. Qvo ſumpto ad imperatorem cum eo perrexit, ubi mox captus eſt, & capitali ſententia damnatus: cui archiepiſcopi fidem imploranti, reſpondit parum religioſus Pontifex: *ſe fidem ſuam feciſſe, qvi ſemel reduxiſſet incolumem cum ad prandium introivit, bis reducere non promiſiſſe.* Infelix Albertus gladio obtruncatus eſt. Melius Romani, qvi pari fraude uſum unum ex captivis ab Hannibale Romam miſſis vinctum remiſere: fraus enim (ut inqvit maximus orator) aſtringit perjurium, non ſolvit. Prædia qvæ Albertus habuit, eccleſiæ

Bamber-

Bambergenſi poſtea contulerunt. Eſt autem Franconia partim plana, partim [illegible] ſa, montes ipſi haud difficiles, [illegible] pineis. Nam plerumque arenoſum eſt, multis in locis conſita vineis, gratum producunt vinum, maturius vero circa Herbipolim. multæ ſylvæ & multa venatio eſt [illegible] quamvis epiſcopum Herbipolenſem ducem Franconiæ dicunt, ut ante relatum eſt. Moguntina eccleſia & Bambergenſis plurima [illegible] loca. Palatinus quoque Comes [illegible] chiones potentes in ea ſunt, multa præſidia [illegible] Francones [illegible]. De Norimberga dubium eſt, Franconiæ an Bajoariæ cedat, ipſum nomen indicat ad [illegible] Norimberga enim Noricum [illegible] ricorum civitatem fuiſſe. Norici [illegible] ea parti [illegible] Bajoariæ quæ inter Danubium & N[illegible] Noricum appellatur. Civitas tamen [illegible] ad Francones pertinet. Ipſi Norimbergenſes nec Bajoarii nec Francones videri volunt, ſed tertium quoddam [illegible] ea nobilis magnificis operibus publicis ac [illegible] Pegnitio interluitur, in agro ſterili & arenoſo [illegible] rem induſtrioſo populo: omnes enim aut opifices ſunt aut [illegible] tores: hinc multæ illis divitiæ, & magnum in [illegible] Aptiſſima imperatorum ſedes, libera urbs, & [illegible] maniæ ſita. Inter Bambergam Forcheim [illegible] oppidum, incolæ patriam fuiſſe Pil[illegible] Fredericus Marchio Brandenburgenſis [illegible] imperatori Sigiſmundo inter charos amicos habitus, & quatuor filii fuerunt, Joannes, Fredericus, Albertus, & alter Fredericus. Joannes qui [illegible], electoratus imperii [illegible]. Sed [illegible] præditus qui ſecundo [illegible] non videbatur. Prius [illegible] ter filios diviſit, Fredericum [illegible] vit. Nam Fridericus inter principes Germaniæ [illegible] cus eſt, cujus cum alio [illegible] provinciæ [illegible] que [illegible] qui cum poſſet [illegible] qui per [illegible] redi injuriam faceret. Albertus vero germanus ejus cum [illegible]

gentibus

gentibus bellum intuliſſet, omnes ferme Teutoniæ principes ad ſe traxit, civitates vero Norimbergenſibus ſuppetias miſere: grave & atrox bellum fuit, in qvo tot potentiæ concurrentes inſenſiſſimis odiis biennio certavere. Novèm prælia commiſſa feruntur, ex qvibus octo victor Albertus confecit, in uno tantum victus ſuccubuit, nec de pace convenit, niſi poſtqvam exuſtis agris, attritis villis, abactis pecoribus, ruricolis interfectis, commeatus ac pecuniæ contendentibus defuere, tum qvoqve pax ex Alberti ſententia magis dicta. Hic Albertus ab ipſa pueritia ac teneris, ut ajunt, ungviculis educatus in armis, pluribus interfuit præliis, qvàm alii ſui temporis duces aut viderint aut legerint: militavit in Polonia, pugnavit in Sileſia, caſtra poſuit in Pruſſia, hoſtes in Bohemia fudit, nullus in Germania terræ angulus, qvem non calcaverit armatus, duxit exercitus innumerabiles, proſtravit ferociſſimos hoſtes, expugnavit munitiſſimas urbes. In congreſſibus pugnam prior iniit, victor à prælio exceſſit ultimus, in oppugnationibus oppidorum ſæpe murum primus aſcendit. Ad ſingulare certamen crebrius à vicinis invitatus, nunqvam detrectavit, nec unqvam non proſtravit hoſtem. In militaribus ludis (qvibus haſta contenditur) unus omnium repertus eſt, qvi nunqvam eqvo dejectus ſit, & omnes in ſe currentes dejecerit. Ex torneamentis nunqvam non victor exivit. Septies ac decies, ſolo tectus clypeo ac galea, cætera nudus (ut eſt apud Teutonicos duelli qvædam ſpecies) in provocatores pariter armatos, acuta lancea cucurrit, nullo unqvam damno affectus, cum adverſarios nunqvam ipſe non eqvo deturbaverit. Qvibus ex rebus non injuria Teutonicus Achilles appellatus eſt. In qvo non ſolum militares artes & Imperatoriæ virtutes ſingulari qvadam gratia reluxere, ſed nobilitas qvoqve generis, proceritas corporis, ac venuſtas, & virium robur, ac facundia linguæ, admirabilem eum ac penitus divinum reddidere.

CAP. XLI.

De Bajoaria, & unde gens ipsa secundum Strabonem sit deducta.

BAjoaria ad ortum æstivum [illegible] partem [illegible] prima. Ea quoque perlata & diversa [illegible] Italiæ jungitur, Suevi occidentem ejus [illegible], Australes orientem, ac Bohemi septentrionem. Danubius medium fermè perlabitur inter Austriam [illegible] num terminum [illegible]. Suevos à B[illegible] differentia [illegible]. Hanc olim regionem Norici tenuere, cujus adhuc [illegible] bium sita (ut ante diximus) Noricum appellatur. [illegible] dicti sint, & unde originem traxerint, [illegible]. [illegible] cum reperiam vetustissimos codices [illegible] dernì Bavariam dicunt, non difficile [illegible], ut [illegible] ctos, gallicam [illegible]. Huic [illegible] qvinto [illegible] fidem adhibet, ita inqviens: *[illegible] temporibus, plurima Gallorum gentes [illegible]* o inqvit *[illegible] e quibus ampl[illegible] fuerunt Boji, In[illegible] [illegible], Romana per impetum pot[illegible] sunt urb[illegible].* H[illegible] rioribus annis funditus deletos per[illegible]dent, [illegible] cerunt. Inde migrantes, circum adjacentes [illegible] habitarunt, bellum assidue contra Dacos gerentes. [illegible] Bojos in Pannonia consedisse. Qvo ex loco facile [illegible] in Noricum conterminam regionem migrare potuerunt. [illegible] qve Strabo lacum, qvi modo Constantiensis appellatur [illegible], paululum ab eo distare Rhætios ait, amplius Helvetios & Vindelicos; desertam autem Bojorum regionem [illegible] Pannonios: ob qvam rem satis indicat B[illegible] terram à Bojis [illegible]. Idem Strabo Germaniam describens, Bojos prius H[illegible] sylvam [illegible], & Cimbros agmine facto eorum [illegible] a Bojis rejectos [illegible]. Itaqve satis per[illegible], [illegible] nomen ex Bojis descendere. [illegible] eorum [illegible] Hercyniam sylvam non parva ex parte occupat. Ea nunc Germanica gens

est,

eſt, ſermone utens Teutonico: neqve deſerta regio, ut Strabo tradit, qvod ſuo fortaſſe tempore fuit, nunc cultiſſima eſt, magnas ac ambitioſas civitates habens & oppida nobiliſſima, qvorum ſplendorem nec civius tota Europa, qvæ vincere poſſint. Pontificales urbes V. in ea ſunt, qvarum una Metropolitica eſt (Saltzburgam vocant) ex flumine cui adjacet. Veteres Juvaviam vocavere. In Bajoaria Ludovicus Ludovici filius gibbo & ſtruma deformis, impia contra patrem bella ſuſcepit, venerandumqve ſenem, & autoritate inſignem, qvi qvondam regnum Franciæ gubernaſſet, in arce munitiſſima obſedit: ſed ſuperis ultionem tanti ſceleris petentibus, prius febre percuſſus, qvam patris animum in ſuam traheret ſententiam. Ille in poteſtatem Henrici ejusdem familiæ ducis poſtea factus, brevi tempore vitam finivit. Nec Henricus diu ſupervixit. Qvi cum prohibuiſſet ſubditos in anno jubileo Romam petere, veritus ne provincia pecuniis exhauriretur, eodem anno ad patres ſuos additus eſt. Succeſſit ei Ludovicus filius ex ſorore Alberti Cæſaris natus, magni animi adoleſcens, gloriæ cupidus, & pecuniarum contemptor: qvi Judæos omnes, publice poſitis edictis, è ſuis dominiis exterminavit: uxorem de Saxonia duxit, neptem Frederici Cæſaris. Multas Germaniæ lites autoritate ſua compoſuit, qvamvis ſæpe & multum conatus, reconciliare Cæſari Ladislaum regem neqviverit. Albertus ejus terræ ac familiæ princeps, poſtqvam pater ejus Erneſtus puellam balnei cuſtodem ab eo perdite amatam, & in ſpem matrimonii ſuſceptam, apud Straubingam Danubii fluentis demerſit; cum diu vitam in mœrore peregiſſet, tandem luctu peracto, uxorem de domo Brunſvicenſi duxit ex qva ſobolem pulcherrimam ſuſtulit. Sub imperio Frederici podagra laborans, ſepoſitis cæteris curis, ſectatus muſicam, aſſiduis cantibus ac ſonis animam oblectavit, interdum & venationi operam dedit. In Saltzburga, qvam Metropoliticam in Bajoaria ſedem obtinere diximus, tres archiepiſcopi fuere, qvorum ultimus Sigismundus nomine, dum ſchismatis procella deſævit, cum eſſet adhuc præpoſitus, Romanam eccleſiam magnificè juvit. Sed archiepiſcopus à Nicolao pontifice creatus, literas apoſtolicas, qvibus cenſura in Auſtrales imperatori rebelles fulminabatur, in eccleſia ſua publicari non ſivit, ſive metu potentiæ illorum, ſive qvod anathemate ſuſpenſo, pa-

cem melius inveniri putavit. Ad [illegible] dens in Auſtriam, non parvam operam [illegible].

Circa Rhenum, [illegible] Theodoricum Maguntinenſis eccleſiæ præſulem, & [illegible] mitem Palatinum [illegible] crebræ diſſenſiones [illegible] ventum eſt, [illegible] circum [illegible] cum Maguntino Marchiones Badenſes [illegible] rent. Palatino Jacobus Treverenſis antiſtes & [illegible] ſiſterent. Mortuo Ludovico Palatino, qui [illegible] pri [illegible] duxerat, filium ex ea natum infantem [illegible] frater ejus conſentientibus terræ optimatibus [illegible] nem provinciæ tanqvam Dominus accepit, [illegible] cœlibatum perpetuum promiſit, ne [illegible] præjudicium faceret. Rogatus Nicolaus Pontifex [illegible] adoptionis confirmavit, recuſavit Fridericus imperator [illegible] tumqve reqviſitus.

In Svevia Albertus Friderici frater imperatoris, cum [illegible] civitatibus variante victoria bellum geſſit. Ab Ulmenſibus [illegible] Rotenburgenſem litigando per ſententiam obtinuit.

Cap. XLII.

De in Marchionatu Badenſi nonnullis rebus geſtis. Ubi de Svitenſium in hoſtes devictos mira crudelitate.

IN Marchionatu Badenſi princeps Jacobus juſtitiæ [illegible] ria inter Germanos clariſſimus, cum ſibi ad [illegible] ſola literaturæ peritia deeſſe videretur, qvos ex [illegible] liberos ſuſtulit, ediſcere literas compulit: inter qvos [illegible] monio cum Carolo primogenito ſingularis induſtriæ [illegible] toris ſororem matrimonio collocaſſet, plenus [illegible] ta deceſſit. Tirolenſes, qvi valles Oeni & Athelis incolunt, [illegible] mundum principem [illegible] in tutela Friderici Cæſaris [illegible] grandiuſculum ad ſe remitti fruſtra petiviſſent, ſumptis armis [illegible] ctos

duces provinciæ, qvos Cæſar inſtituerat, dejecerunt. Et cum Tridentini epiſcopi, cujus erant ſubditi, in fide Cæſaris perſeverarent, cum exercitu eò pervenere, civitatemqve metu perculſam proditione cœperunt, & arcem oppugnatione fatigatam ad deditionem compulerunt. Exin pactionibus cum Cæſare convenientes, minori qvam crediderant felicitate ſuum dominum obtinuere. Svitenſes montani & feroces populi, cum Thuricenſes ex fœdere, qvod cum eis pepigerant, deciviſſent, comparato exercitu in eorum agrum cuncta vaſtantes exivere: Qvibus cum Thuricenſes prælio congredi præſumpſiſſent, uſqvead internecionem cæſi ſunt, tantaqve Svitenſium in victos nobiles crudelitas ac rabies fuit, ut eo ipſo loco partæ victoriæ epulantes, congeſtis necatorum corporibus, & menſalia & ſedilia ex illis apparaverint, & aperientes hoſtium cadavera cruorem biberint, corda dentibus laniaverint.

Cap. XLIII.

De Ludovico Delphino Viennenſi bellum in Baſilienſes movente, de Amedeo Sabaudiæ duce, ex ducatu eremum, ex eremo ſummum Pontificatum, & ex ſummo Pont. Cardinalatum ſubeunte. Item de Bolomero in lacum demerſo, & Joan. Segobienſi Alcoranum Mahumetis traducente.

IN Alſatia cui qvondam Helvetia nomen fuit, tum Gallici nunc Germanici juris provincia, cum Ludovicus Delphinus Viennenſis in agrum Baſilienſem omnem fermè militiam Gallicam eduxiſſet, ingentemqve metum Baſilienſibus incuſſiſſet, Svitenſes ex fœdere ſociæ civitati qvatuor millia militum lectiſſimæ juventutis auxilio miſere. Qvos cum Delphinus appropinqvare animadvertiſſet medium inter Baſileam & Svitenſes cum toto exercitu ſe oppoſuit, nec detrectavere illi certamen, qvamvis pedibus pugnaturi triginta millia eqvitum ſtare contra ſe in aciem cernerent. Pugnatum eſt ſummis utrinqve viribus, ad extremum non tam victi qvàm vincendo feſſi, Svitenſes

nimis [illegible] pr[illegible] facinoris [illegible] dedere. [illegible] dilapſis obtruncati omnes in campo [illegible]. [illegible] ſibus inultos in[illegible] [illegible] rati ad obtruncandum [illegible] per medios [illegible] accepti vulneris [illegible].

Amedæus in Sabaudia dux [illegible] ejus gentis [illegible] me XL, poſt pat[illegible] [illegible] randus ad[illegible] paterno imperio [illegible] mulatis opibus, ſapientia plenus vicinis [illegible] retur [illegible] principum & glor[illegible] cepiſſet, & ſamp[illegible] a p[illegible] ac retorto baculo, cum [illegible] ordini [illegible] provectis [illegible] & pont[illegible] mum ſummi Pontificatus honorem ex Baſilienſi [illegible] latum, in eccleſiæ diviſione ſuperis [illegible] bam totondit, qvam promiſſam nutriverat, ducatum [illegible] tradidit, eccleſiaſticas ceremonias & orandi morem [illegible] Stipatusqve magna nobilium caterva [illegible] illuſtris [illegible] tus, Baſileam pervenit, ubi ab iis, qvi generale concilium [illegible] trantur, in maxima populi multitudine, qvæ undiqve [illegible] tantæ rei confluxerat, [illegible] duos filios egregiæ [illegible] terum [illegible], alterum Gebennarum comitem, [illegible] pro more ſervatis, Pontifex Romanæ eccleſiæ coronatur [illegible] bravit ſæpe divina: Benedixit plebibus: Officia curiæ [illegible] dinales doctrina & autoritate præſtantes [illegible] rege Franciæ Carolo, cum Alfonſo rege Aragonum [illegible] genii Papæ fuit, cum Philippo duce Mediolani, cum pluribus [illegible] recipienda ejus autoritate tractatus [illegible] omnes [illegible] & Fredericus imperator apud eum in Baſilea, [illegible] peſta, [illegible] ulle. [illegible] vicarium Jeſu Chriſti, [illegible] ejus [illegible] lienſes, & Argentinenſes, & qvi [illegible] præbuerunt. Fuit [illegible] magna [illegible] obtinendæ Germaniæ [illegible] principes Electores in eam [illegible] ſe, ut [illegible] nius poſtulatis [illegible] gandas) in [illegible] tiam [illegible]. Sed cum illorum conſilia Fredericus [illegible]

qvi

ipſi ſub nomine Synodi Baſileæ degebant, abire juſſiſſet, deſperato meliori ſucceſſu, interveniente per legatos ſuos Carolo Franciæ rege, eccleſiæ pacem dedit. Nicolao Pontifici Maximo reconciliatus, relicto nomine Papæ, Cardinalatus honorem retinuit. In qvo paulò poſt anno ſine boni viri opinione deceſſit felix princeps, & nimium, ſi ſtatum ſuum eccleſiaſticis ſtudiis non fœdaſſet. Bolomerus qvi ejus ſponſionis & primus & dilectiſſimus conſiliorum particeps fuerat, ingentes opes apud eum cumulaverat, cum in nobilitatis odium incidiſſet, proditionis reus factus mortis ſententiam tulit, & in lacum Lemanum præcipitatus, magno ſaxo ad collum ſuſpenſo demerſus eſt. Nobilitas exinde novi ducis indignationem ſubiens, ad regem Franciæ confugit, cujus opibus adjuta in patriam rediit. Joannes Segobienſis homo Hiſpanus, moribus ac doctrina illuſtris, qvi cum ſummos theologiæ præceptores doctrina æqvaret, ab Amedeo qvem ſe Papam dixit, Cardinalatus eminentiam acceperat, & deinde Felici conſentiens Nicolao Pontifice Max. Cardinalatus dimiſſo titulo, Cæſarienſi eccleſiæ præfectus fuerat, in altiſſimis reconditus montibus, parvo monaſterio contentus, vocatis ex Hiſpania legis Arabicæ magiſtris, librum qvem vocant Alchoranum, & in qvo Mahumetis ψευδοπροφήτου non tam myſteria qvam deliramenta continentur, in noſtram linguam de novo convertit & ineptias ejus veris ſolidis rationibus & argumentis exploſit.

In Arelate ad ſepulchrum Ludovici Cardinalis ſanctæ Ceciliæ, ejus urbis epiſcopi, qvem Baſileæ in conſeſſu patrum præſidentem vidimus, magna miraculorum opinio orta eſt, & invalidorum freqvens undiqve concurſus ſpe ſanitatis factus.

Cap. XLIV.

De Joanna virgine Lotharingenſi, Anglorum copias e Francia fugante: de Flocheto pontem arcis novo commento invadente: deq; Thalbato Anglo duce cum filiis ad Burdegalam in bello cadente.

JOannes comes Armeniaci inceſto Germanæ ſororis amore [illegible] culſus, nuptias ejus tentare conatus [illegible] eſt, quem paterna hæreditate Carolus rex Franciæ [illegible] In regno ipſo Franciæ, quod noſtra ætate Joanna virgo Lotharingenſis divinitus (ut credunt) admonita [illegible] & arma induta, Gallicas ducens acies, ex Anglorum manibus [illegible] (mirabile dictu) prima inter primos pugnans [illegible] jam Philippus Burgundiæ dux paternæ necis injuria [illegible] Anglis ad Francos defeciſſet, ingentes inter Carolum regem & [illegible] ejus Ludovicum Delphinum Viennenſem, contentiones [illegible] ciæ ſuboreverunt. Carolus Andegavenſis [illegible] avunculus apud regem plurimum poterat: cujus potentiam [illegible] annes Alenconii dux ferre non poſſet. Borbonii quoque [illegible] & frater ejus ſpurius, Andegavenſem gubernationem [illegible] tuerentur, Delphino ut a patre diſcederet [illegible]. Sic omnia poſſe, ut rex deſiderio filii Carolum a ſe [illegible] in ejus manibus peſſum ire videbatur, [illegible] Quibus permotus Delphinus, [illegible] ad Nivernenſis [illegible] ſit: qua re comperta rex comparato [illegible] in Alenconium duxit, & expugnatis non magno negotio [illegible] cem in deditionem accepit. Exin contra filium [illegible] vitates Nivernis Delphinum adverſus patris imperium [illegible] derent [illegible] rogaverunt. Ille in [illegible] diu poſt [illegible] dux Borbonii Regis iram, [illegible] quæ res fratri ſuo ſpurio haud bene ceſſit. Nam [illegible] pore captus, in profluentem demerſus, violati patri[illegible]

[illegible]

pœnas dedit. Interjecta deinde non longa temporis mora, Renatus è regno Siciliæ propulſatus, filiam ſuam Henrico regi Angliæ in matrimonium collocavit, haud abnuente Francorum rege, qvi eo conjugio inducias belli, ſibi ac regno ſuo ſalutares, cum Anglis plurium annorum obtinuit. Qvibus concluſis, ſecurus jam domi Rex, ut Franciam militaribus ſpoliis atqve incendiis diu agitatam, tantiſper ſineret reqvieſcere, Delphinum cum magna parte copiarum ad Helvetios (ut eſt ſupra relatum) dimiſit, ipſe cum reliqvo exercitu in Lotharingos profectus, Metenſem, Tulenſemqve agrum vexavit, oppidumqve non parvi momenti, qvod Spinale vocant, dedentibus oppidanis ab eccleſia Metenſi abſtulit. Exin Franciſcus Aragonenſis capto furtim oppido Foſerſi, qvod in Normannia ſitum, in poteſtate ducis Britanniæ fuit, duorum potentiſſimorum Franciæ ac Angliæ regum interrupiſſe pacem viſus eſt. De qva re dum miſſis ultro citroqve legationibus contenditur, Flochetus cum non paucis eqvitibus à rege Franciæ profectus, qvadrigas fœno oneratas, in qvo milites armati laterent, pontem arcis, qvo Seqvana fluvius jungitur, qvi Normannos à Francia dirimit, edoctos ruſticos educere jubet, atqve in medio pontis portæ arcis ſubſiſtere. Ipſe in inſidiis cum cohortibus ſignum expectavit, qvo recepto cum milites è fœno dilapſi portam invaſiſſent, trucidatis cuſtodibus tam diu locum tenuere, donec Flochetus advolans, & pontem & arcem in poteſtatem recepit. Cujus rei percepto nuncio, & rex ipſe per eundem pontem in Normanniam copias trajecit, & ex alia parte Franciſcus Britanniæ princeps exercitum duxit. Dux Summerſeti eam provinciam pro rege Angliæ cum imperio tenebat. Qvi poſtqvam tanti belli molem in ſe verti cognovit, Talbotum copiarum ducem fama clarum, & rebus geſtis inſignem, Rothomagi apud ſe eſſe juſſit, ſperans ejus conſilio, atqve armis civitatem, cujus nutare animos animadverterat, in fide continere. Sed fruſtra ejus conſilium fuit. Nam Rothomagenſes poſtqvàm regem appropinqvare didicerunt, miſſis ad eum legatis ſuam ac fortunarum ſuarum pacti ſalutem, exercitum intra urbem recipere & imperata facere promiſerunt. Qvibus à rege collaudatis, & domum cum præſidio militum remiſſis, urbs regiis dedita eſt. Talbotus cum duce ſuisqve omnibus in arcem ſeſe recepit. Qvæ cum oppugnari cœpta eſſet, interventu Renati regis ea compoſitio facta eſt, ut Angli

Digitized by Google

qvæ in Normannia retinebant oppidis excederent, Dux ac Talbotus, cum ſuis liberi eſſent. Sed cum præfecti oppidorum non parerent, Dux Somerſeti dimiſſis in arce Talboto & duobus privignis ſuis clam receſſit in Angliam. Arx poſtea dedita eſt, & privigni Ducis cum Talboto in poteſtatem Regis facti ſunt. Talbotus verò cum eſſet clara apud omnes fama, qvam non malis artibus, ſed robore corporis & ingenii dexteritate in aperto Marte qvæſiviſſet, data fide, qvod adverſus Francos deinceps arma non gereret, libere dimiſſus eſt. Hic anno jubilei indulgentiæ cauſa Romam venit, ut qvidam putant, abſolutionem qvæſiturus ejus promiſſi, qvod regi Franciæ fecerat, mihi hoc minimè compertum eſt. Illud conſtat, Talbotum cum in Angliam rediſſet, jamqve rex Franciæ victa omni Normannia, Burdegalam qvoqve armis ſubegiſſet, à rege ſuo non ſine magnis copiis in Gaſconiam cum imperio miſſum, & Burdegalam recuperaſſe, & alia pleraqve caſtella, qvæ ab imperio Anglicano deſciverant, partim vi expugnaſſe, partim deditione voluntaria recepiſſe. Qvæ cum Rex Franciæ reſciviſſet, è veſtigio duos exercitus inſtruxit, qvorum alterum, cujus præfectus gener ſuus comes Clarimontis, ac ducis Borbonii filius, cum qvindecim millibus pugnatorum, in qvis totius militiæ robur fuit, ad urbem Burdegalam recto itinere contendere juſſit: Alterum qvem ipſe ductavit, ex purpuratis ſuis conſcripſit, qvibus & comes de Stampis annumeratus eſt, qvem lecti juvenes D. eqvites CCC. ex Britannia ſeqvebantur. Juſſit & hunc exercitum retento apud ſe comite Rex præire, qvi cum ſeptem, ut ajunt, leucis à Burdegala conſtitiſſent, parvum qvoddam caſtellum oppugnare cœperunt, turri qvadam inter Burdegalam & caſtellum ipſum occupata, ac ſagittariorum præſidio munita. Talbotus verò, poſtqvam ſibi cum duobus exercitibus pugnandum eſſe intellexit, eum prius aggrediendum cenſuit, qvem minori negotio ſuperari poſſe confidebat. Egreſſus igitur cum robore ſui exercitus, jam veſpere ad turrim qvam diximus occupatam pervenit, qva primo impetu expugnata, ſagittarios omnes ibi captos circiter qvinqvaginta interemit. Exin mane profectus, cum accepiſſet regium exercitum pugnam parare, veritus tanqvam ſibi è manibus præda dilaberetur, juſſis aliis ſeqvi, cum qvingentis galeatis militibus, octingentis ſagittariis prope hoſtes advolans, tumultuarium prælium

iniit.

iniit. Conſultaverant aliqvandiu inter ſe hoſtes, an retro pedem fugiendo referrent, ſed pudore propinqvi Regis experiri belli fortunam decreverant. Erant eis trecenta circiter tormenta ænea, id eſt bombardæ qvæ curribus adduxerant, ea via, per qvam Talbotus adventurus erat, oppoſuerunt, multas præterea machinas hinc atqve inde collocaverunt, qvibus ignari hoſtes confici poſſent. Ut ergo furentes Talboti milites, itinere, qvod unum patebat in caſtra hoſtium, neſcii machinarum procurrunt, dato tormentis igne, primo congreſſu trecenti ferme milites ictu lapidum ex Anglis periere. Qvod ubi Talbotus animadvertit, filium qvi ſe ſeqvebatur ut abiret, & ad meliora tempora ſe reſervaret, admonuit. At cum filius diceret non eſſe ſibi ex eo prælio fugiendum, in qvo pater periclitaturus eſſet. *Ego*, inqvit, *fili, multis rebus clariſſimè geſtis, nec mori ſine gloria, nec fugere ſine dedecore poſſum, te nunc militare incipientem, nec fuga infamem, nec mors clarum faciet.* Sed cum filium plus pietas qvam commonitio paterna moveret, cohortatis ſociis ut forti animo pugnam redintegrarent, teſtudine ſuorum facta in hoſtes, qvi nunqvam munitiones caſtrorum exire præſumpſerant, audacibus invectus animis haud parvam illorum ſtragem edidit. Sed cum hoſtes partim loco, partim tormentis ac numero militum ſuperiores eſſent, etiam crus Talboto lapis è tormento miſſus abripuiſſet, cæſis majori ex parte ſuis, & ipſe tandem cum duobus filiis, altero legitimo, altero extra matrimonium nato, & uno genero procumbens cecidit. Hic poſt ſumptas ex hoſte victorias clariſſimi viri exitus fuit, qvem Britonum potiſſimum conſtantia & audacia proſtravit. Burdegala iterum in poteſtate regis facta eſt. Britanniæ Ducem, ejus germanum, qvi nunc rerum potitur, cum diu ſobole caruiſſet, votum voviſſe ferunt, liberos ſi ſuperi darent, priores duos alterum Minorum, alterum Prædicatorum religione conſecraturum, exin voti compotem, primum qvi ſibi natus eſt Franciſcum appellavit, ſecundum Dominicum. Natus eſt ei & tertius filius qvem in Angliam nutriendum miſit. Is cum mortuo patre in Britanniam Franciſco regnante rediiſſet, ab eo captus & in carcere necatus eſt. Fama eſt eum, cum neci traderetur, impietatem fratris accuſando, qvi non contentus regnum ſibi debitum occupaſſe, ſed animam qvoqve ſibi nefarius auferret, Franciſcum coram divino judicio de parricidio reſponſurum, infra annum citaſſe. Ob qvam rem cum intra præfinitum tempus Franciſcus

hydropiſi laborans obiiſſet, ut eſt religioſa Gallorum natio, correptum eum divina cenſura vulgo creditum eſt. Dominicus ei ſucceſſit, qvi cum hoc anno ſine liberis deceſſiſſet, Arturum Francorum militiæ principem patruum ſuum ſucceſſorem habuit, non minus prudentia qvam annis gravem. Carolus dux Aurelianenſis, qvi magno qvondam prælio ab Anglis captus fuerat, jam ſenex in patriam dimiſſus, defuncto Philippo Maria Mediolanenſis ducatus, tanqvam ſibi ex ſucceſſione debiti, ſeſe titulis adornavit.

CAP. XLV.

Qvod Gandavenſes ſupra viginti millia civium amittentes, Philippo duci Burgundiæ ſe ſubmiſere, qvodq; Delphinus Viennenſis Agnetem occidere tentaverit.

IN Flandria Gandavenſes adverſus Philippum Burgundiæ Ducem rebellantes, pluribus præliis victi, ad extremum ſupra viginti millibus civium una pugna amiſſis, confeſſi errorem Philippo manus dedere, legesq; victoris acceperunt. Idem Philippus & oppidum Lucenburgenſe maximum ac munitiſſimum, qvod in Saxonum poteſtatem dotis nomine venerat, non ſine indignatione Ladislai regis armis accepit. Delphinus Viennenſis, cum mulierem qvandam nomine Agnetem forma præſtantem ac patri dilectam occidere tentaſſet, iterum regis odium incurrit: cumqve nuſqvam alibi ſe tutum arbitraretur, ad florentes Philippi opes confugiens, ut primum eum convenit: *Miſerto mei conſangvinee* (inqvit) *qvi ſine terra ſum filius regis.* Ad qvem Philippus: *Dum terra mihi eſt* (ait) *cave te ſine terra dixeris. Nam qvæ mihi provinciæ parent, eadem tua ſunt, nec minus tibi qvam mihi obediant volo.* Poſt hæc ei & Brabantiæ florentiſſima oppida, & ambitioſas Flandriæ civitates oſtendit, Dominum eum & principem in conſpectu ſuo nuncupari jubens.

CAP.

Cap. XLVI.

De Anglia inſula, & qvod olim Britannia, qvodq́; Albion fuerit dicta. De rege Henrico, Soſulſo, Eboracenſi & Somerſeto ducibus.

VEntum modò eſt in eum locum, de qvo breviſſimus eſt in Angliam trajectus, neq; enim pluſqvam triginta millibus paſſuum id mare latum eſt, qvod Flandriam atqve Angliam interluit. Abſolutis Galliæ rebus, haud inconveniens fuerit tranſmiſſo pelago, Angliæ (cui qvondam Britanniæ nomen fuit) qvàm breviſſimè mutationes ſub Frederico factas, commemorare. In Anglia qvam tum Albion, tum Britanniam veteres vocavere, rex Henricus ſolitudinis & otii cupidus, alieno magis qvam ſuo judicio regnum gubernavit. Potens apud eum, & in primis auditus dux Soſulſi fuit, qvi leges pro ſuo arbitratu,& populis & principibus dixit. Supreſſit qvos odivit, & iterum qvos amavit, erexit. Sed cum res Anglica apud Francos imminui cœpiſſet, & jam imperium Gallicum in priſtinam gloriam emergeret, dux Eboracenſis coactis non parvis copiis, nec paucis ſtipatus Baronibus, Lundonias venit regis conſilium mutaturus, atqve (ut ipſe dicebat) regis & regni ſaluti conſulturus. Non expectavit ejus adventum dux Soſulſi, ſed navigio raptim correpto, per Themiſiam fluvium ſaluti ſuæ fuga conſulere adorſus eſt. Sed deſtinatam qvis mortem fugiat? Miſſi qvi eum comprehenderent, per compendia itinerum curſum ejus prævenere, ipſumqve mox interceptum, in prora navis qva vehebatur obtruncaverunt. Dux qvoqve Somerſeti, qvi perdita Normannia Angliam remeaverat, potensqve apud regem credebatur, in carcerem conjectus eſt. Nobiles viri qvàm plures necati,nec ſacerdotio præditis parſum eſt: inter qvos & amicus noſter Adam Molines ſecreti regii ſignaculi cuſtos & literarum cultor, amiſſo capite truncus jacuit: nec diu poſtea cum dux Eboracenſis domum rediiſſet, Somerſeti princeps è carcere miſſus, permittente rege, gubernare regnum incepit, qvæ ſupremæ ſibi cladis cauſa ſuit. Irritatus enim ob eam cauſam princeps Eboracenſis, cum majoribus copiis qvàm prius Lundonias properavit: cui

cum rex obviam cum duce Somerſeti exiviſſet, putans illum aut verborum lenocinio placare, aut regiæ majeſtatis autoritate deterrere, nihil profecit. Eboracenſis enim cum eſſet longe potentior, juſſo rege ut in partem ſe reciperet, in Somerſe um ac ejus eqvitatum irrupit, eumqve mox captum, detruncato capite interfecit.

Cap. XLVII.

De Scotia & mirandis apud Orcades arboribus, ſuos fructus in aves mutantibus. Item de Hibernia.

SCotia ejus inſulæ, in qva eſt Anglia, ſuprema portio eſt, in Aqvilonem verſa, fluminibus haud magnis, & monte qvodam ab Anglia diſcreta: hic nos brumali tempore fuimus, cum Sol paulo amplius qvàm tres horas terram illuminaret. Jacobus eo tempore regnabat qvadratus & multa pingvedine gravis, qvi cum olim in Anglia captus, undecim annis in cuſtodia fuiſſet, ac dimiſſus tandem ſuſcepta ex Anglis conjuge domum reverſus, complures regulos gladio percuſſit, & ipſe tandem à ſuis domeſticis interfectus. In qvos ultione peracta, filius ejus regnum ſuſcepit. Audiveramus nos olim arborem eſſe in Scotia, qvæ ſupra ripam fluminis enata, fructus produceret anetarum formam habentes, & eos qvidem, cum maturitati proximi eſſent, ſponte ſua decidere, alios in terram, alios in aqvam, in terram dejectos putreſcere, in aqvam vero demerſos, mox animatos enare ſub aqvis, & in aëre plumis pennisqve evolare. De qva re cùm avidius inveſtigaremus, didicimus miracula ſemper remotius fugere, famoſamqve arborem non in Scotia ſed apud Orcades inſulas inveniri. Illud tamen nobis in Scotia miraculum repræſentatum eſt. Nam pauperes penè nudos ad templa mendicantes, acceptis lapidibus eleemoſynæ gratia datis, lætos abiiſſe conſpeximus. Id genus lapidis ſive ſulphurea alia pingui materia præditum, pro ligno, qvo regio nuda eſt, comburitur.

Hibernia nunc nobis abſolvenda eſſet, qvæ parvo à Britannia disjuncta freto, partim libera Scotorum amicitia & ſocietate gaudet, partim Anglicano paret imperio. Sed qvoniam nihil dignum memoria

ria per hoc tempus, de qvo ſcriptio eſt, geſtum accepimus, ad res Hiſpanicas feſtinamus.

Cap. XLVIII.

Qvod Hiſpania ſit in qvinqve regna diviſa, & qvod apud ipſam nonnulla ſcitu digna ſint geſta.

Latiſſima regio Hiſpania & terra optimis comparanda, viris armisqve potens, hoc anno noſtro in qvinqve reges diviſa eſt. Primum ac maximum Caſtellæ Regem appellant. Proximum ei Aragonum. Tertio Portugalenſem. Qvarto Navarræ: Granatæ, qvod ab Evangelio Chriſti alienum eſt, ultimum ponunt. In Caſtella prænobili ac late dominante regno, cujus reges Gothorum ſangvine creti, nunqvam genus variarunt, Alvarus de Luna, natione Aragonenſis nobili genere, qvamvis extra matrimonium natus, cum olim Joanni regi adeò ſe inſinuaſſet, ut unus omnium regni regisqve potens videretur, Johannemqve Navarræ regem & Henricum magiſtrum militiæ ſancti Jacobi, potentia ſua opprimere, ac regnum gubernare conatos armis deturbaſſet, poſtea tamen adverſante ſibi regina redeuntibus illis, ac regem in poteſtatem ſuam recipientibus, è curia pulſus, in poſſeſſionibus ſuis aliqvandiu privatus vixit: felix ſi conceſſo frui otio noviſſet: ſed nulla eſt regno dejectis qvies. Dum ergo ſublimem locum, de qvo rurſus majori cum ruina præcipitetur, vendicare conatur, regi clam ſvadet, uti per ſpeciem venationis in ſaltus ſibi propinqvos egrediatur, ſe cum potenti manu futurum obviam. Nec dubium, qvin regni optimates libertatem regi aſſerant. Non fuit difficilis perſvaſio. Rex cum paucis egreſſus parum cuſtoditus, (nam Alvari jam pene nomen extinctum erat) ubi ad inſidiarum locum pervenit, mox clamore edito, Alvarus inter lectos exultans milites, *liberum regem ſalvere* dixit, eumqve ſecum adduxit. Qva re vulgata confeſtim mira inclinatio regni facta eſt, & iterum ad Alvarum regni gubernatio devoluta nec diu poſt cum eisdem Joanne atqve Henrico atrox prælium commiſſum eſt, in qvo plures utrinqve cecidere, victoria

ria

ria penes Alvarum fuit. Henricus non multis poſt diebus ex vulnere manus, qvod in ea pugna receperat, mortem obiit. Magiſtratum ejus Alvarus obtinuit, & aliqvandiu poſtea regis pariter & regni moderator eſt habitus, ad extremum tamen potenti invidiæ ſuccubuit. Nam cum nobilem qvempiam juſſu regis ingrata ſibi qvædam renuntiantem, è feneſtra ſuæ domus præcipitari juſſiſſet, mox captus, & in medio foro capitali ſententia damnatus eſt: non tamen ut ignavus occubuit, ſed numeratis ſuis in regem regnumqve meritis, non lachrymans aut ejulans, ſed alacri vultu & qvaſi ad epulas invitatus, cervicem gladio præbuit: vir alti ſpiritus, non minus domi qvam belli clarus, & cui magna ſemper in mente ſederint. Joannes deinde aliqvot annos per ſe regnum adminiſtravit, qvo vita functo, filius ejus Henricus regnum accepit. Adoleſcens animo plenus, & recti cupidus, qvi relicta priori conjuge velut infœcunda, alteram ex Portugallia duxit Imperatricis ſororem, & in regnum Granatæ cum exercitu profectus, magnam hoſtilis terræ partem diripuit atqve pertrivit. Joannes Cardinalis Oſtienſis, ſumma vir integritate, & ſcientia juris eminens, cui juvenis in dictandis epiſtolis ſervivi, ſenio confectus, in eo regno, unde illi origo erat, animam Deo dedit. In regno Navarræ & filius in patrem & pater in filium arma ſuſcepit, filiusqve tandem regno pulſus ad Alphonſum patruum Arragonum Siciliæqve regem, peragrata prius Gallia, confugit. Nunc Ludovicus Monteſiæ Magiſter, & Joannes Deſeritanus viri præſtabiles, ab Alphonſo miſſi, reconciliare patri filium ſtudent. Joanna Alphonſi & ſoror & conjunx, abſente viro multis annis Arragonum & Valentiæ regnis tot potentiæ civitatibus, tot nobiliſſimis principibus jura dixit, caſta & ſancta mulier, & digna, qvæ prolem peperiſſet Alphonſo. In Portugalia Petrus cognomine infans (ſic enim filii regis anteqvam regnent appellantur) magni nominis princeps, qvi totam fermè Europam peragraverat, ſuæ virtutis documenta demonſtrans, cum regnum tutorio nomine aliqvandiu ſumma cum laude adminiſtraſſet, nec minori fide Alphonſo ex fratre nepoti ſimul & genero ſuo reſtituiſſet, tandem ſubortis utrinqve diſſenſionibus, cum odio creſcente ad prælium ventum eſſet, ſagitta in incertum miſſa transfoſſus interiit, vir magnorum operum, & qvi olim ſub Cæſare Sigismundo ſtipendia faciens, non parvam ſibi gloriam in Turcas pugnando paraverat.

Alphon-

Alphonſus exinde manſvetiſſimus princeps, alti cordis & prudentiæ ſingulari prædicus (neq; enim in ſtultos unqvam regius Portugalliæ ſanguis derivatus eſt) poſt regnū qviete tenuit, cui cum obiiſſet dilectiſſima conjunx, eademq; ſoror patruelis, hortatu ut aliam ſuperduceret, non ſvaderi potuit, ſed omnis ejus cura converſa eſt, ut aliqvid agat, qvod ſibi laudem & Chriſtianæ religioni fructum pariat. Qvapropter invitatis regni proceribus, ſuſcepto publice crucis ſigno, claſſem in Turcas & expeditionem promiſit.

Cap. XLIX.

De Genuenſibus, & eorum crebris in principatu reipublicæ mutationibus.

Ultimis Europæ finibus peragratis, & qvantum propoſiti noſtri fuit, ſeptentrione decurſo, in patriam tandem reverſus, novitates Italiæ cum jam referendæ occurrant, ab ea nimirum urbe incipiendum eſſe arbitror, cujus creberrimas mutationes & oriens ſimul & occidens admiratur. Ea eſt Genua Ligurum domina ac regina, qvæ civilibus agitata diſcordiis, memoria noſtra imperium maris amiſit. In ea cum excluſo Philippo Mediolanenſium Duce, ejusqve prætore Opicino Olgate necato, autore Franciſco Spinula VIII. libertatis capitanei creati eſſent, eisq; paulòpoſt ſublata libertate exactis, Isnardus Gvarro ducatum accepiſſet, annos ſupra ſeptuaginta natus, autore Thoma Fregoſo, qvi & ipſe olim ante Philippi dominium ducali honore functus fuerat, cum homo grandævus ad gubernationem inutilis videretur, vix ſeptem diebus regnare permiſſus eſt, Thoma ejus honorem ſurripiente. Qvem cum qvatuor gubernaſſet annis, Germanus ejus Baptiſta ad ſedecim circiter horas regno expulit. Nam Thomas reſumptis viribus confeſtim fratrem palatio deturbavit, tres annos poſtea & nonnullis menſibus urbem regens, donec autore Joanne Antonio Fliſco iterum civitas libertatem aſſeruit, delectis VIII. capitaneis, priori ex more rempublicam adminiſtraturis, qvi Thomam Fregoſum in carcerem conjecerunt, cum jam ter patriæ ſuæ ducem geſſiſſet. Horum principes fuere Joannes

Antonius, qvem prænominavimus, miles eqveſtris ordinis, & Raphaël Advanus juris interpres. Sed hæc qvoqve paucorum menſium libertas fuit, cum Raphaëli non tam capitanei qvàm ducis nomen placeret. Is enim gentilibus ſuis ac Spinularum primoribus in ſuam ſententiam tractis, collegas ſuos magiſtratu abdicavit, ducaleſqve faſces aſſumſit, qvibus paulò ſupra duos annos eſt uſus, à Barbana gentili & patruele ſuo è republica dejectus. Barbanam verò nondum menſe toto principatu potitum, Janus Fregoſius Joanne Antonio Fliſco & Aurianis faventibus regno pepulit. Qvi paulò pòſt Antonio pro ſuſcepto beneficio necem paravit: interpoſito Joanne Philippo ejus gentili, qvi eum percuteret, cui & caſtella defuncti condonavit. Jano verò cum rexiſſet annis paulò amplius duobus, in magiſtratu fatis functo, frater ejus Ludovicus ſucceſſit, qvi à Petro patruele ſuo è dignitatis culmine dejectus eſt. Is eſt Petrus Fregoſius, qvi modò regnat, multa vi animi & corporis, ſed optimatibus civitatis & omni fermè nobilitati odio habitus, qvi & gentilem & patruelem ſuum Nicolaum Fregoſium honeſtis moribus præditum, & philoſophiæ ſtudiis inſignem, ob ſuſpicionem affectati dominii, vocatum à ſe in palatium paratis percuſſoribus interemit. Hunc, cum regnaſſet annis qvatuor, tam ſuæ qvàm aliarum nobilium familiarum principes, ex urbe dejecerunt, Ludovico patruele ſuo, qvē ipſe ante depoſuerat, in ejus locum ſuffecto. Qvi cum ſe parum gratum magnatibus eſſe intellexiſſet, eundem Petrum, qvem regno deturbaverat, in auxilium accerſivit, ille tertia poſt exilium die reverſus, & patruelem ducatu amovit, & omnes adverſarios urbe pepulit. Qvorum principes ad florentes Alphonſi Aragonum & Siciliæ regis opes converſi, magnam & formidabilem claſſem ab eo impetraverunt, cum qva jam fermè duobus annis terra mariqve Genuam oppreſſerunt. Ventum eſt ſæpe ad mœnia civitatis, & aliqvando intra ſuburbia pugnatum. Hoc autem anno, cum ſigno dato & in ipſo portu, & pro mœnibus urbis undiqve pugnaretur, ingreſſi ſunt Aragonenſes, ducisqve milites ad magnam urbis partem fugaverunt, paſſim cædibus, paſſim rapinis civitatem fœdantes, ſed adfuit præſto cum delecta juventute Petrus, qvi fugientes ſuos ſiſtere compulit, & in Aragonenſes dilapſus, ingenti edita ſtrage, urbem penè captam recuperavit. Actum tamen de eo fuerat, ſi portam, qvàm ceperant hoſtes, ita communiſſent,

ne

ne concludi ſuperna potuiſſet, & aditum ſeqventibus navalibus ſociis patentem retinuiſſent. Nunc ambæ partes qvaſi ex integro ad bellum ſe parant, qvamvis fama eſt Petrum animo fractum, Gallorum implorare auxilia, eorum regi patriæ ſuæ principatum, qvem retinere non poteſt, pecunia venditurum.

Cap. L.

De Mediolanenſibus, & variis apud eos rebus geſtis, Philippo Maria, & Franciſco Sfortia, ducibus.

APud Inſubres urbemqve toto famatam orbe Mediolanum, Philippus Maria Dux gentis, qvi Genuam ditioni ſuæ qvondam ſubegerat, Amedei Sabaudiæ ducis filiam matrimonio ſibi conjunxerat, Alphonſum potentiſſimum regem cum duobus fratribus, altero rege Navarræ, altero militiæ Compoſtellanæ magiſtro, multisqve regulis navali prælio victum, captum, & ad ſe usqve deductum, inſolita uſus libertate, magnificentiſſimè donatum, libertati dimiſerat, Sigismundum Cæſarem Romam petentem, cum Mediolani ageret, viſitare contempſerat, Bononiam, Forolivium, Imolam è manibus tyrannorum armis ereptas, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ reſtituerat, atrocem Svitenſium gentem bello domuerat; de Florentinis ac Venetis per ſuos duces ſæpius triumphaverat, totamqꝫ qvondam Italiam tremore affecerat: jam recedente fortuna, perdita Genua, Nicolao Picinnino, in qvo maximè fidebat, defuncto, exercitu ſuo ad Caſale majus juxta flumen Padum duce Micheleto Carimiola ab hoſtibus prælio fuſo, & caſtris exuto, magno numero eqvitum peditumqve capto, eò deductus erat, ut non modo Venetis, ſed omnibus per circuitum populis ac principibus contemptui eſſet. Et Veneti qvidem Abdua flumine tranſmiſſo, in agro Mediolanenſi caſtra metati, tantum ei terrorem incuſſere, ut de relinqvendo imperio cogitaverit, qvæ ſunt ultra & citra montes, auxilia regni depoſcens. Sed qvem fortunatum atqve hoſtibus inſultantem, omnes honore ac favore dignum exiſtimavere, idem in calamitate conſtitutus, ab omnibus

Digitized by Google

tanqvam odio dignus relictus eſt. Unus tamen omnium Alphonſus accepti beneficii memor, ad opem ferendam ſeſe accinxit, ſed cum ſerius iter agit, interim Philippus primum ob adverſam valetudinem oculis captus, deinde ex ipſa arce hoſtilium armorum fragore audito vehementer commotus, vitæ tædio ſimul & languore mortem obiit, ipſo Alphonſo hærede inſtituto. Fuit autem Philippus ingenti corpore, in juventute macer, in ſenectute pingviſſimus, deformi facie ac terribili, inſtabilibus ac prægrandibus oculis, ingenio peracri & callido, in largiendo profuſus, in parcendo facilis, in audiendo difficilis, at ubi in colloqvium veniſſet, mitis ac placidus, cultus corporis ac munditiarum, omnisqve lenocinii negligens, venandi cupidus, eqvorum ſtudioſus. Cæterum qvietis impatiens, atqve imperitandi avidus, in pace bellum, in bello pacem qvæſivit, ſimulandi atqve diſſimulandi egregius artifex, in milites qvàm in cives indulgentior, raro in publicum prodiit, delatoribus facile credidit, in ſuſpiciones adeò pronus, ut ſæpe fidiſſimos à ſe amicos leviſſimis de cauſis alienaverit. Pulchris indutos veſtibus ægrè ad ſe venire permiſit. Sermonem de morte audivit invitus. Tonitrua ac fulmina mirum in modum expavit. Tabifica lue percuſſos ex urbibus migrare in agros juſſit, eorumqve domos incendio tolli, qva cura innumerabilem illum Mediolani populum multis annis intactum, qvodammodo ab ea peſte ſervavit. Huic cum vita deceſſiſſet, funus nec tanto principe dignum, nec ſuis majoribus ductum eſt, nec ſepulchri decus additum. Populus cognita ducis morte in libertatem ſeſe proclamavit, duodecim viris electis, qvi rempublicam adminiſtrarent. Caſtrum portæ Jovis inſtar excellentiſſimæ regiæ captum ac dirutum eſt, & teſtamentum Philippi dilaniatum. Ad dominium Mediolanenſe multi aſpiravere, ſed qvi coloratis uterentur titulis, qvatuor tantum fuere. Fredericus imperator devolutum ad ſe principatum, Philippo ſine liberis legitimis vita ſubtracto, contendebat. Alphonſus ex teſtamento hæreditatem petebat. Carolus dux Aurelianenſis ex ſangvine Vicecomitum natus, ab inteſtato ſibi deberi ducatum ajebat. Franciſcus Sfortia Vicecomes conjugem ſuam, qvæ Philippi filia fuerat, hæredem patri ſuſcipiendam affirmabat. Auditæ ſunt legationes omnium in ſenatu Mediolanenſi. Qvarum aliqvæ ſermone directo dominium petiere, aliqvæ per ſimulationem oblati contra Venetos auxilii inſinuare ſe populo,

pulo, atqve inde paulatim vendicare dominium ſatagebant. Sed civitati, qvæ jam libertate gauderet, & imperandi cupiditate demortui principis militiam conduxiſſet, nulla conditio placuit, qvæ jugum qvovis pacto in capita civium videretur inferre. Obtulit tamen imperatori cenſum qvotannis, aureum poculum, ſi libera ſuis legibus dimitteretur. Dilaniabatur interea undiqve Philippi hæreditas. Veneti Placentiam, Cremam, Laudam occupavere, & multa præterea minora oppida. Dux Sabaudiæ Ludovicus Valentiam & Confluentiam invaſit. Aſtenſes ad ducem Aurelianenſem Carolum defecere, qvi ſuſceptis à rege Franciæ non parvis auxiliis, Alexandrinorum agros vexare cœperunt. Papienſes inteſtinis agitati diſcordiis diu ancipites fuere, qvibus ſe potiſſimum partibus jungerent. Novarienſes, Comenſes, Alexandrini, ac Terdonenſes Mediolanenſium imperium ſubiere. Parmenſes in ſocietatem qvodammodo recepti ſunt. Franciſcus Sfortia per idem tempus in Piceno agebat, qvamvis majorem ejus provinciæ partem jam amiſiſſet, qvem Philippus non multò ante qvam moreretur, ſibi per communes amicos reconciliatum, ut ad ſe rediret, in Venetos pugnaturus, accerſiverat, rogato Alphonſo rege, ſibi ut ſeptuaginta millia auri nummum ſuo nomine numeraret, qvo facto jam paratis atqve inſtructis copiis, itineri ſe accinxerat, cum mors Philippi enunciata eum, qvi longo tempore ad Mediolanenſes inhiaſſet, magis ac magis properare compulit: qvem ut Lombardiam primum ingreſſus eſt, Mediolanenſes incerti, qvo mens ejus inclinaret, ne vel per ſeipſum vel conjunctus Venetis ſuis cœptis obviam iret, miſſis oratoribus, & oblatis non parvis ſtipendiis conduxere, moxqve duce ſui exercitus facto, ut Placentiam omnibus copiis obſideret, imperaverunt. Ipſe dicto parens, dum ad Placentiam in obſidione ſedet, Papienſes qvia jam Mediolanenſe imperium tanqvam faſtidioſum & inſolens detrectarent, ſeſe ſibi dedentes accepit: qvæ res Mediolanenſium animos haud mediocriter conturbavit, qvi per conventiones inhibitum Franciſco dicebant, qvempiam ex urbibus, qvam olim Philippus tenuiſſet, occupare. Franciſcus verò non ſe occupaſſe, ſed dedentem, & ultro ſe offerentem civitatem recepiſſe ajebat. At Mediolanenſes, cum ejus potentiam vererentur, diſſimulandum potius ſtatuere. Ille continuata apud Placentiam obſidione, tandem ſumma vi oppugnare adorſus urbem, qvamvis magna & forti

Digitized by Google

militum manu munitam, armis tamen expugnavit ac diripuit. Mediolanenſe regimen per id tempus penes nobiles fuit, & apud eos qvi Philippi qvondam conſilium direxere. Itaqve res proſperæ ſapientium ductu cedebant, jam non parva Gallorum manus. * Nam circiter tria millia eqvitum delecti roboris, qvæ Alpes tranſierant, apud Alexandriam profligata deletaqve fuerant, & Veneti apud Caravagium magno prælio ſuperati, omnes penè copias amiſerant, & Lauda ab eorum imperio erepta in poteſtatem Mediolanenſium redierat. Cum Franciſcus Sfortia ad infeſtandum Brixienſes miſſus, ſive qvod principatum Mediolanenſem, cujus ſibi opinionem jampridem finxerat, alio modo conſeqvi non poſſe ſperabat, ſive qvod Mediolanenſes cum Venetis amicitiam ſocietatemq; clam ſeqventes, ne ſolus utriuſq; populi præda relinqveretur, præveniendos cenſuit, prior cum Venetis fœdus iniit: in qvo cum multa hinc atqve inde promiſſa eſſent, illud inter cætera convenit, ut ad urbem Mediolani ditionemqve ejus obtinendam, Franciſco cum copiis proficiſcenti ſenatus Venetus & pecuniis & armis auxilio eſſet. Qva re firmata mox in Mediolanenſem duxit. Militabant eo tempore apud Mediolanenſes Bracciani, qvi cum Ludovicum de Verme, ac nonnullas alias Franciſci copias apud Modœtiam fudiſſent, tandem relictis Mediolanenſibus ad eum defecere. Franciſcus filiam ſuam Jacobo Picinino uxorem deſpondit. Carolus verò Gonzaga haud ignotus copiarum ductor, qvi paulò ante à Mediolanenſibus deficiens ad Franciſcum venerat, poſtqvam deſertos eosdem Mediolanenſes, & ſine ullo duce relictos animadvertit, iterum ad Mediolanenſes relicto Franciſco tranſivit. Erat hic vaſto corpore, formaqve pene gigantea: viribus verò, qvi magnitudini reſponderunt, dicendi copia clarus, literis græcis ac Latinis inſtructus, ſed animo inconſtanti, & ingenio ad omne facinus ſive honeſtum ſive neceſſarium parato, cui non parva ſpes fuit oppreſſa in Mediolano libertate dominium urbis arripere: ſed fortuna jam Mediolanenſibus novercante, Placentini, Therdonenſes, Novarienſesqve populi ab eis deficientes, Franciſci præſidia receperunt. Alexandrini cum nullam in eis ſpem ſitam eſſe contuerentur, Gulielmi Montisferrati principis fratris imperio ſe commiſerunt. Reſpublica medio tempore ex nobilitate in plebem defluxerat, lectiqve viri duodecim, qvi urbi de more præeſſent, ex fece populi ignobiles atqve incogniti magiſtratum

gerebant,

gerebant. Hi cum nobilitatem, qvàm multis modis offenderant, ſuſpectam haberent, neve cum Franciſco ſentirent, ſvadente Gonzaga, qvi eam viam ad principatum urbis arripiendum commodiſſimam exiſtimavit, ſeptem primarios cives, genere nobiles, & opibus abundantes, raptim interceptos per noctem obtruncavere, ac deinde in foro plebi ſpectaculum objecerunt, inter qvos Jacobinus Boſſius egregius adoleſcens, placidus moribus, & literis eruditus, & nobis amicitia junctus, prorſus innocens, ſupinus truncuſqve jacuit. Nec diu poſt Joannem Caynum venerabilem ſenem, & filium ejus Franciſcum egregia forma juvenem, non alio crimine irretitos, niſi qvod illuſtriſſimæ Blancæ Mariæ Franciſci conjugi ſangvine juncti erant, crudelibus affectos cruciatibus necavere. Exin Georgius Lampugnanus juris interpres, ſub ſpecie legationis tanqvam ad imperatorem mitteretur, in Modoetia captus atqve interfectus eſt, magnus libertatis aſſertor, & qvi teſtamentum olim Philippi (populari favens regimini) laniaſſet. Nec Theodoro Boſſio admodum in civitate gratioſo pepercerunt, qvem cum diu in vinculis tenuiſſent, tandem interemerunt. Galeottus qvoqve Thuſcanus, & ipſe natu nobilis atqve opulentus civis interciſus occubuit. Qvibus ex rebus cum jam nulla libertatis forma relicta eſſet, & duodecim viri auſu tyrannico urbem cædibus ac rapinis fœdarent, ſucceſſorumqve comitia prohibentes, invito populo ſibiipſis imperium prorogarent: commota deniqve atqve incenſa civitas correptis armis, novo magiſtratu ex nobilitate creato, tyrannos è repub. dejectos in carcerem conjecit. At cum neqve hoc modo reſpirare populus poſſet (nam perditis omnibus, excepta civitate Comenſi ac Parmenſi, qvæ in officio ad ultimum perſtaret, Franciſcus dura obſidione civitatem premebat) iterum plebs incenſa nobilitatem è palatio pepulit, tyrannos demptis vinculis, tanqvam libertatis amatores, & optimè de rep. meritos in priorem locum reſtituit. Illi ad priores artes reverſi, cum ſatellites magno numero ſibi aſſumpſiſſent, multaqve ſvadente Carolo ſpolia perpetrarent, nobilitatemqve prorſus opprimerent, non tamen ei viam ad invadendum principatum permiſere. Qvod cum ipſe animadvertiſſet, etiam periculoſam apud Mediolanenſes moram intellexiſſet, per internuncios Franciſco reconciliatus, ac magnis allectus præmiis, Laudam illi prodidit, tertioqve jam fidem fallens, non ſine magno Mediolanenſium

damno

damno, ac plebis conſternatione, ad eum tranſivit. Non tamen deſuit tyrannis animus, qvin poſtulatis undiqve ſubſidiis Franciſci jugum jam propè cervicibus imminens, excutere conarentur. Sed cum alios fruſtrà rogaſſent, Venetos tandem ne ſe derelinqverent, pervicerunt. Nam neqve illis ex uſu videbatur Franciſcum ætate florentem rei bellicæ peritiſſimum, cujus jam vires atqve arma non ſine gravi jactura ſenſiſſent, eo imperio potiri, qvod ſuo par tandem videretur. Percuſſerunt igitur fœdus Veneti cum Mediolanenſibus, legesqve, qvas tota citerior Gallia ſeqvi deberet, præſcripſerunt, mandantes Sfortiæ, ut certis contentus viribus ac terminis, Mediolanenſes in pace dimitteret. Ille haud ignarus ſe brevi periturum, ubi Venetis paruiſſet, imperium eorum contempſit, & qvamvis deſertus ab omnibus videretur (nam ſoli Florentini, & hi qvidem parce opem ferebant) in obſidione tamen perſeverare decrevit. Jam mortuo Franciſco Picinino, frater ejus Jacobus cum Brachianis ad Venetos tranſierat, jam Leonardus Venereus à ſenatu Veneto miſſus, Mediolanum ingreſſus, auxilia & commeatus magnam copiam, qvibus civitas indigebat, propediem afferre pollicebatur: erat & in exercitu & in civitate ſumma omnium rerum indigentia, ita ut dubium videri poſſet an obſidens Franciſcus, an obſeſſus dici deberet. Vix ei bis mille eqvi ſupererant, qvi ferre inſeſſorem poſſent, & milites ſtipendio fraudati, pro cibis ſeſe armis exuerant. Neqve enim Franciſco argentum erat, qvo ſtipendiari militi poſſet. Sed inter ſpem metumqve dubius, obſidionem de die in diem verba pro factis oſtentans, producebat. In civitate verò, cum jam frumentum omne abſumptum eſſet, nec aliud genus edulii reſtaret, & jam canes, eqvi, cæteraqve id genus animalia manducarentur, nec ferre amplius famem multitudo poſſet, collecti in unum apud portam Vercillinam, correptis armis, in forum prorumpunt, obviumqve Leonardum Venetorum legatum gladiis confodiunt ac diſcerpunt: exin palatium fuſis tyrannorum ſatellitibus aggrediuntur, qvo ſine reſiſtentia occupato, qvos invenerunt, tyrannis vincula indidere. Exin miſſis ad Franciſcum legatis, principatum ei civitatis obtulerunt, qvi mox ingreſſus dominium urbis accepit: & deinde non multis interjectis diebus, cum liberis ac conjuge reverſus, ducalibus inſignibus exornatus, in triumphantis modum urbem intravit: qvi cum jam Comum Parmamqve in deditionem

nem

Digitized by Google

nem accepiſſet, Gulielmoqve Monteſerratenſi Alexandriam ademiſſet, non parvum deinde bellum Florentinis ſociis cum Venetis & Alphonſo rege diutius geſſit: in qvo cùm acrius premeretur, (neqve enim tantæ potentiæ par eſſe poterat) Renatum regem fortiſſimis eqvitum cohortibus cinctum, ex ulteriori Gallia magnis ſtipendiis ac promiſſis allectum in auxilium accerſivit, qvi cum ſuperatis montibus in Italiam deſcendiſſet, ac Gulielmum è Monteferrato arma ponere per amicitiam ac neceſſitudinem compuliſſet, etiam caſtra ſua Franciſci caſtris conjungens, in hoſtilem agrum deſcendiſſet, expugnatisqve raptim nonnullis caſtellis, more Gallico mortales omnes in eis comprehenſos trucidaſſet, tantus mox terror Venetos invaſit, ut jam caſtra caſtris conferre amplius nullo pacto præſumerent, nec jam retinere poſſe, vel Brixiam vel Bergomum agris amiſſis confiderent. Cumqve Turcarum bellum res eorum maritimas infeſtaret, repentè præter omnium opinionem pax, qvæ diu in ſenatu apoſtolico fruſtra fuerat agitata, deniqve apud Laudam interventu cujusdam (ſed probatæ & integræ vitæ) monachi inter Venetos & ipſum Franciſcum clam rege facta eſt: qvæ res ut regi moleſta, ita Franciſco utilis, Venetis neceſſaria fuit. Arcem deinde inſanientis populi favore dirutam, Franciſcus brevi reſtauravit, mira fortunæ ſive cuncta regentis dei providentia nobile ac magnificum opus iisdem manibus ſubito refectum eſt, qvibus fuerat paulò ante rejectum. Franciſcus Philelphus nobilis Satyrarum ſcriptor, per idem tempus ad Heroicum carmen converſus, res Sfortiæ ſcribere cœpit, Leodriſius Cribellus ſoluta oratione ac metro clarus haberi cœpit.

Cap. LI.

De Venetis, & qvod Franciſcus Foſcarius dux ab imperio depoſitus, animam indignatus ſtatim emiſerit.

APud Venetos terra mariqve potentiſſimos,qvi nomen Italicum apud Barbaras nationes longè latèq; clarum fecere, filius Franciſci Foſcari ducis veluti qvippiam in rempub. molitus eſſet, in exilium actus, deinde revocatus, & iterum in ſuſpicionem criminis adductus, & crudeliſſimè tortus, cum nihil mali confiteretur, relegatus in Peloponneſum, miſeram ibi vitam finivit. Gener ejusdem ducis Andreas Donatus, dum Cretam inſulam pro Veneto imperio gubernat, dux inſulæ appellatus, revocatus domum, honore privatur, & magna mulctatus pecunia, in exilium mittitur. Armilaus inter Venetos dignitate & autoritate potens, dum ex concilio ad multam noctem domum revertitur, jaculo transfoſſus occiditur, nec qvi tantum ſcelus patraverit,inventus eſt,qvamvis id filio ducis crimini dederint. Franciſcus Barbarus ſtudiis humanitatis excellens, editis non paucis, neqve illaudatis opuſculis ſenio confectus, non ſine celebri nomine vita deceſſit. Imperator Fredericus cum Roma rediens, eò ſe cum conjuge & rege Hungariæ Ladislao, totoqve comitatu recepiſſet, libenter & amicè viſus incredibilibus honoribus cumulatus eſt. Franciſcus dux gentis, qvi annos XXXV. ſumma cum laude civitatem rexerat, Philippo Mediolanenſium duci Brixiam Bergomumqve ademerat, copias ejus pluribus in locis fuderat, Franciſcum Carminiolam clarum ducem copiarum de proditione ſuſpectum ſecuri percuſſerat, Marſilium Cararium,cujus majores diu Patavium per tyrannidem tenuiſſent, dum paternam hæreditatem vendicare conatur, interceptum necaverat, pacem cum Turcis non tam honeſtam qvam neceſſariam fecerat, Imperiumqve Venetum terra mariqve longe ampliaverat, gubernationi tandem cedere compulſus eſt, tanqvam præ ſenio reipub. videretur inutilis. Ille veluti contumelia affectus, ingratæ patriæ aſpectum non ferens, eamqve vitam recuſans qvæ careret imperio, è publico palatio in privatam domum ſe recipit, ubi

cum

Digitized by Google

cum principatum ſuis civibus reddidiſſet, ægram qvoq; confeſtim animam naturæ reſtituit. Cujus caſum tanqvam prævidiſſet Baptiſta Blaſius Cremonenſis Aſtronomus pluribus ante menſibus prædixerat. Erat autem Franciſcus cum moreretur non longè ab anno ſuæ vitæ nonageſimo, venerabilis ſenex, præcipua corporis majeſtate decorus, memor omnium qvæ poſt infantiam aut vidiſſet, aut audiviſſet, facundia copioſus, & ingenio prompto ac dexterrimo, & qvi moderari frena ſenatus optimè noſſet, ejus pater in Ægypto negotiatus cum prophetam regionis illius qvempiam de futuris interrogaret, reſponſum ab illo accepit, *filium ſibi eſſe, qvi aliqvando ſuæ civitatis principatum aſſeqveretur.* Franciſco ſuffectus Paſchalis, vir ſingulari prudentia, & moribus humaniſſimis, cujus ducatum nulla putant bella ſuſcepturum, niſi vel neceſſaria, vel admodum glorioſa.

Cap. LII.
De Mantuanis.

Ludovicus Marchio Mantuanus inter principes noſtri ſeculi famæ non mediocris, literis eruditus, & rebus militaribus exercitatus, in eo bello, qvod Veneti cum Franciſco Sfortia poſt dominium Mediolani ab eo captum geſſere, partes illius ſecutus, magnum monumentum rebus ejus acceſſit. Carolus frater ejus qvi fidem Franciſco fefellerat in vincula conjectus, ſub ejus fidejuſſione dimiſſus, cum neqve ſic promiſſioni ſuæ ſatisfaceret, omnibus, qvæ in Mantuano agro tenebat, oppidis privatus eſt. Sed cum ſtipendia Venetis faceret, non parvas eorum copias in Mantuanum duxit, ubi vaſtatis late atqve incenſis agris, cum fortuna principium ejus belli ſecundum feciſſet, & cum jam Mantuani metu perculſi rebus ſuis diffidere viderentur, Ludovicus accerſitis ex Mediolano auxiliis, milites ſuos in aciem producens, fratri copiam pugnæ fecit, nec ille certamen detrectavit. Commiſſum eſt atrox prælium, in qvo duo fratres ambo ætate florentes, ambo rei militaris periti, ambo corporis atqve animi viribus præſtantes, de gloria, de imperio, de vita ſummis conatibus contendere. Deniqve victor Ludovicus fuſo fugatoqve

Carolo, omnes ejus copiarum duces ac primores eqvitum, cæſis plurimis intercepit. Ille deinde patria extorris atqve egenus morbo confectus interiit.

Cap. LIII.

De Ferrarienſibus, & diſputatione apud eos inter Græcos & Latinos facta.

Apud Ferrariam mortuo Nicolao Eſtenſi principe, omnium noſtri ſeculi fortunatiſſimo, niſi conjugis adulterium & in ea & filio dilectiſſimo vindicare olim coactus fuiſſet, Leonellus dominatum ſuſcepit, princeps pacificus, literarum peritus, & Muſicæ cultor. Qvo decedente, Borſius frater ejus & ipſe Nicolai filius ex concubina Ptolemæa Senenſi ad principatum vocatus eſt. Egregia forma juvenis, & in armis cum laude verſatus, dicendi & agendi peritus, qvi cum Cæſarem Fredericum Romam petentem, & inde reverſum magnificentiſſimè accepiſſet, ſuper Mutinam & Rhegium civitates Ducatus honorem accepit, primusqve omnium in Eſtenſi familia Dux appellatus eſt. Eugenius Pontifex dum Ferrariæ cum Græcis concilium ageret, Hugo Senenſis qvi per id tempus medicorum princeps habitus eſt, omnes qvi ex Græcis ſtudioſi philoſophiæ eò conveniſſe crediti ſunt, apud ſe invitavit, qvos cum opipare magnificeqve paviſſet, finito prandio epulis menſisqve remotis, eos in diſputationem pedetentim placideqve pellexit. Cum jam Marchio Nicolaus adeſſet, & multi in ſynodo excellentes philoſophi adventaſſent, cunctos in medium Philoſophiæ locos adduxit, de qvibus inter ſe Plato & Ariſtoteles in ſuis operibus contendere ac magnopere diſſentire videntur, dicens eam ſe partem defenſurum qvam Græci oppugnandam ducerent, ſive Platonem illi, ſive Ariſtotelem ſeqvendum arbitrarentur: cum Græci certamen minimè recuſaſſent, protracta eſt ad multas horas diſputatio. Poſtremo cum rex convivii Hugo Græcorum philoſophos, alterum poſt alterum argumentis & dicendi copia victos tacere compuliſſet, palam factum eſt Latinos homines, qvi jam pridem bellicis artibus & armorum gloria Græcos ſuperaverant, ætate noſtra etiam literis & omnium doctrinarum genere anteire.

Digitized by Google

anteire. Fuit autem domus Eſtenſis viris ſemper doctis amica, noſtra ætate non ſolum Hugonem (de qvo præfati ſumus) magnis ad ſe præmiis traxit, ſed multos in jure civili, plures in cæteris facultatibus honoravit. In ſtudiis verò eloqventiæ Joannem Auriſpam Siculum Græcis ac Latinis literis edoctum, & qvi verſu proſaqve claruit, inter familiares habitum, ditem beatumqve facit. Gvarinus autem Veronenſis omniumqve fermè pater ac magiſter, qvi noſtra ætate Græcas literas didicere, admirabilis, & omni honore dignus ſenex, qvi omnem ætatem ſuam legendo, docendo, ſcribendo percurriſſet, unicum ſenectutis ſuæ refugium, & illud qvidem honeſtum, dignumqve ſuis exercitiis ac virtutibus invenit.

CAP. LIV.

De Bononienſibus, & factione inter Baptiſtam Connetulum & Hannibalem Bentivolum.

IN agro Bononienſi pirum qvandam aridam ex minoribus formicis paſtus cauſa complures aſcenderant, ſupervenere majores non parvo numero, qvæ illas partim occiderunt, partim dejecerunt. Poſt duas fermè horas tanta minorum formicarum vis exorta eſt, ut totus ager nigro tectus agmine videretur. Acceſſere ſtipatæ omnes, & arboris undiqve ſtipitem circumdantes paulatim aſcendere cœperunt. Majores formicæ ubi hoſtes adeſſe animadverterunt, conglobatæ ſupernè pugnam expectaverunt. Poſtqvam ſimul acies convenere, commiſſo prælio majores morſu rabido, modò illas, modo iſtas è minoribus interemere, totoqve brevi ſpatio confecerunt, ut cadentium morientiumqve cumulus ad piri radices non parvus in terra ſuccreverit. Sed cum pertinacius inſtarent minores, ſemperqve acies aciem premeret, viginti aut plures unam ex hoſtibus circumdarent, & à tergo & à fronte pugnantes, undeqvaqve latera confoderent, victæ tandem majuſculæ & ad unum omnes necatæ, illati prius temerè prælii pœnas dedere. Hæc acta ſunt, ſpectantibus Romanæ eccleſiæ copiis, cum Petri cathedram Eugenius qvartus teneret, ea nobis

Digitized by Google

qvi ſe vidiſſe ait, vir fide dignus & autoritate retulit Nicolaus Piſtorienſis utroq; jureconſultus, qvi tum in caſtris apoſtolicis Nerii Senenſis epiſcopi vices agebat. Simile hoc illi eſt, qvod in Gallia Belgica non longe ab urbe Leodio conſtanti fama geſtum ferunt, nidum ſive in rupe ſive in arbore falco ſibi paraverat, ovaq; fovens pullos avidus expectabat. Hunc Corvi ſupervenientes loco deturbavere, ovis ejus effractis ac voratis. Spectaverunt id è proximo bubulci, fugientemqve trepidum Falconem annotavere. Poſtridie (mirabile dictu) Falcones Corviq;, qvaſi ex toto orbe ad pugnam vocati, iſti ſeptentrionalem, illi meridionalem partem tenentes, ordinatis aciebus & tanqvam rationis capaces eſſent, aliis qvi cornua obſervarent, aliis qvi media ducerent agmina diſpoſitis, atrox ac ferociſſimum prælium in aëre commiſerunt. In qvo cum modo Corvi, modo Falcones cederent, & iterum reſumptis viribus, certamen inſtaurarent, totus undiqve ſubjectus ager & pennis & cadaveribus obtectus eſt. Ad extremum victoria penes Falcones fuit, qvi non ſolum roſtris, ſed etiam ungvibus accerrimè decertantes, corvos omnes ad internecionem delevere. Exin parvo tempore interjecto, cum duo de Leodienſi eccleſia contendentes, alter à Gregorio tertiodecimo, alter à Benedicto duodecimo in epiſcopum electus, (erat enim inter illos de Romano Pontificio diſceptatio) ambo cum copiis in eundem locum pugnaturi venerunt. Joannes dux Burgundiæ alterum armis juvit, alterum Leodienſis populus ſeqvebatur. Pugnatum eſt collatis ſignis ſumma utrinqve contentione, horrendum cruentumqve prælium factum. In qvo tandem victor Joannes dux triginta millia hoſtium cecidit. Memorabile ejus rei fanum conditum eſt, qvod nos illac poſtea tranſeuntes cæſorum oſſibus plenum vidimus. Sed de illo Falconum atqve Corvorum ſuam cuiqve opinionem relinqvimus, veri periculo penes famam dimiſſo. Bononia qvæ non tam ſtudiorum mater, qvam ſeditionum altrix appellari poteſt, ſoror & ipſa civitatis Genuæ, ac ſolius inconſtantiæ conſtans, cum factionem Lambecariam non ſine cæde multosq; cives domo pepuliſſet, comuni Conetulorum ac Bentirolorú conſilio regi cœpit. Principes factionum Baptiſta Conetulus & Hannibal Bentivolus fuere, ambo ſangvinarii, ambo paratis cædibus inſignes, qvi licet ſimul compatratus ſacramento juncti eſſent, nihil tamen inter ſe meliores fuere. Nam Hannibal levato de ſacro fonte Baptiſtæ filio, viſurus puerperam,

compa-

compatrem ſeqvitur, eiqve manu prenſo pro novo nato congratulatur, ab irruentibus ex improviſo Baptiſtæ ſatellibus obtruncatur, ut manifeſtè apparuerit, Baptiſmi ſacramentum non tam fœderis retinendi, qvam cædis patrandæ cauſâ à Baptiſta qvæſitum fuiſſe. Sed non inulta mors Hannibalis fuit. Nam qvi partes ejus ſeqvebantur, ſumptis paulòpòſt armis fugatis adverſariis, plateam obtinuere. Baptiſta indicio tandem puerili in ſpecu qvodam ſubterraneo, cum pleriſqve complicibus ſuis latitans, repertus, & fumo compulſus exire, mox pluribus vulneribus confoſſus eſt. Cadaver ejus in forum tractum, & diu ludibrio habitum; cum pleriqve more ferarum cor ejus dentibus laniaſſent, cruoremqve bibere non horruiſſent, tandem exuſtum eſt. Apud Florentiam per id tempus Xanthus latebat Herculis Bentivoli, qvem qvondam Eugenius Pontifex Max. interfici ſive juſſerat ſive permiſerat, filius extra matrimonium natus, pauperem vitam in lanificii exercitio ducens, nec ſatis gnarus qvo patre genitus eſſet: hunc Bononienſes è veſtigio vocant, recuſantem, & qvodammodo invitum in patriam ducunt, eqvitem ex lanifice faciunt, tutorem Hannibalis filio reipub. principem tradunt. Cujus ea in rebus adverſis fortitudo, ea in ſecundis moderatio hactenus oſtenſa eſt, ut Herculis filium omnes norint, qvi cum exules per proditionem nocte qvadam urbem intraſſent, ac exercitus rumore qvaſi victores inſultaſſent, haud qvaqvam deſtitutus animo, excitis amicis, correptis armis, in eos proſiliit, nec mora, victos cæſis captiſqve pluribus ex civitate deturbavit. Beſſarion eo tempore Cardinalis Nicenus, natione Græcus, prudentia ſingulari, & noſtra ſuaqꝫ lingua peritiſſimus, Nicolai qvinti Pontificis Max. in ea urbe vices gerebat, qvi uſqve ad ipſius pontificis obitum legatione functus, nobilitati plebiqve juxta charus fuit, qvamvis eò deducta civitas eſt, ut legati Papæ rogare magis qvàm imperare qveant, qvod planè nunc experitur Ludovicus ſanctorum qvatuor coronatorum Cardinalis legatus, qvi qvamvis ingenio valet, & ea præditus eſt autoritate, qvæ ſummi ſacerdotis nepoti deberetur, non plus tamen in urbe poteſt qvàm ſenatui placet & Xantho.

Cap.

Cap. LV.

De Florentinis, & diverſis apud eos rebus geſtis.

FLorentiam urbem in Feſulanis ruinis ad ripas Arni fluvii conditam priſci homines Fluentiam vocavere, qvæ cum auſpiciis fundata felicibus, vicinas per circuitum civitates excellere, miriſq; modis imperium propugnare cœpiſſet, Florentia longè melius qvàm Fluentia dicta eſt. In hac urbe Pontifex Max. Eugenius qvartus, id concilium, qvod Ferrariæ cum Græcis cœperat, magnificè conſummavit. Erant plures inter Græcos ac Latinos ſuper arcanis orthodoxæ fidei contentiones, qvarum maxima ac difficillima fuit de ſancti ſpiritus proceſſione, cum Græci paracletum ex patre duntaxat, noſtri ex patre filioqve procedentem aſſererent. Poſt multas ac diverſas diſputationes, in qvibus tanqvam interpres Nicolaus Saguntinus utraqve lingua diſertiſſimus ingenio facundiaqve juxta promptus illuſtre nomen adeptus eſt, tandem cum Latina eccleſia in uno fidei ſymbolo conſenſere. Civitas in imperatorem Græcorum, & Patriarcham Conſtantinopolitanum, & omnes eorum comites abundè lateqve patuit. Patriarcha illic ſenio confectus deceſſit, & apud prædicatores in templo humatus eſt, cui Maffeus Vegius poëta Laudenſis non ignobilis epitaphium verſibus imparibus edidit. Nicolaus Picininus illuſtris copiarum ductor, ab exulibus Florentinis invitatus, Feſulanum ingreſſus agrum, qvi Florentia decem millibus paſſuum abeſt, hoſtiliter cuncta diripuit, nec diu poſtea in agro Aretino cum Eugenio ſimul & Florentinis bellum intuliſſet, apud Angleriam magno prælio victus & profligatus eſt. Ludovicus Archiepiſcopus Florentinus apoſtolicis tunc copiis præerat, qvi ea victoria nobilitatus, ad Cardinalatum paulo poſtea provectus eſt. Eugenius enim, & unione Græcorum facta, & Picinini metu depoſito, mente atqve animo auctus ſeptendecim Cardinales creavit, viros aut genere illuſtres, aut virtute præſtantes, aut vitæ ſanctitate conſpicuos. Inter qvos & duo Græci aſſumpti ſunt, Iſidorus Archiepiſcopus Ruthenorum, Beſſarion Nicenorum pontifex, qvorum ſupra meminimus. Alphonſus Rex Arago-

num

Digitized by Google

num rogatus à Philippo Maria (ut antea dictum eſt) ſibi adverſus Venetorum potentiam opem ferret, coacto non parvo exercitu, profecturus in Galliam iter ingreſſus eſt. Sed ante Philippus obiit, qvam ipſe Tiburi,qvo jam appulerat,digrederetur, audita verò amici morte, & qvod ab eo nuncupatus hæres eſſet, in Sabinos profectus magnificentiſſimo illi funere juſta perſolvit. Deinde transmiſſo Tiberi,recta via in Florentinum duxit, eo ut ajebat animo, ut Florentinos revocare ſuas copias ex Gallia cogeret, atqve ita per Tuſciam pacatam & ſibi amicam ad opem Mediolanenſibus ferendam, qvos Veneti bello premebant, proficiſceretur. Noluerant Florentini ab Alphonſo rogati Rege, Venetorum ſocietatem deſerere. Qvapropter Alphonſus in agrum Volaterranum profectus, Pomaratium haud ignobile oppidum portas claudere auſum, eo ipſo,qvo venerat,die copiis circumpoſitis vi cepit ac diripuit. Deinde ad caſtrum novum in agro movit, cujus incolæ audita Pomaratii clade, confeſtim abſqve certamine in deditionem venerunt. Idem fecere aliqvot caſtella circumjecta. Exin Montecaſtellum natura & opere munitum obſedit, qvo tempore ea imbrium magnitudo, eaqve vis ventorum exorta eſt, ut neqve extra tentoria qvieſcere milites poſſent, multis eorum diſcerptis ac per inane raptatis; qvibus ex rebus, & qvod annonæ inopia laborabat, movens inde Alphonſus Campiliam duxit. Sed qvoniam Florentini id oppidum præſidio & annona firmaverant,fruſtra ibi contendit. Caſtella tamen aliqvot finitima in Gerardiſca (id ei regioni nomen eſt) recepit, atqve illis reſtituit, qvibus Florentini prius ademerant. Erat in comitatu regis Simonetus mille ducens eqvites, qvi finito Florentinorum ſtipendio ad eum tranſiverat. Sigismundus autem Malateſta, qvem Rex ante qvam Tuſciam ingrederetur, cum eqvitibus mille & octingentis, peditibus verò ſexcentis conduxerat, cum ab eo indies expectaretur, ad Florentinos tranſivit. Fredericus qvoqve Urbinatium princeps notus & clarus in armis, Florentinorum ſtipendia faciebat, qvi cum eſſent eqvitatu peditatuqve haud inferiores rege, omnemqve illi expugnandorum oppidorum facultatem præriperent, non fuit regi conſilium in obſidione Campiliæ perſeverare, & præſertim qvod in montibus commeatus penuria premebatur. Divertitur igitur ad loca maritima, & apud Populoniam olim fama celebrem, nunc dirutam urbem conſedit, qvo in loco facile ſibi ex regno Neapolitano

Digitized by Google

& frumenta & bellica tormenta navibus afferri poterant. Abeſt inde tribus fermè millibus paſſuum Plumbinum nobile oppidum, in cujus obſidione (de qva poſtea dicemus) laboranti Regi, Caſtilionum & ipſum non parvi momenti oppidum, prodente Florentinorum præſidio traditum eſt, præter arcem, qvam cum Simonetus obſediſſet, paucis poſt diebus per deditionem accepit. Dum verò Rex paulo antè apud Aqvam vivam hiberna ageret, à legatis Mediolanenſibus aditus eſt, qvi opem ejus implorantes in eo loco decerni bellum adverſus Venetum ſenatum obtinuere. Jam enim Franciſcus Sfortia Mediolanenſi populo indignatus, Venetorum auxilio fretus, eos ſubigere ſibi ſummis conatibus nitebatur, qvorum paulò ante fines & arma promoverat. Cum verò Rex ſoluta Plumbini obſidione Neapolim rediſſet, & deinde in Pelignos ſeceſſiſſet, Florentini legatos ad eum miſere, pacem petentes. Qvibus accepta fide in caſtra profectis, poſtqvam mandata expoſuerunt, bellumqve excuſarunt, Antonii Cardinalis Hilerdenſis, nominati inter primos theologi opera, qvi id negotii de Pontificis voluntate ſuſceperat, paucis poſt diebus ea lege pax Florentino populo reddita eſt, ut Caſtilionum & inſula Gilii, qvæ ipſius belli tempore Florentinis erepta fuerant, in poteſtate Regis remanerent. Sed cum Franciſcus Sfortia Mediolano potitus eſſet, omnesqve pontes & arces apud Abduam tanqvam Mediolanenſes à Venetis repeteret: Alphonſus, qvi cum Franciſco eſſet infenſus, è re ſua eſſe ratus, illum, ne radices in tanto imperio ageret, impedire, per Leonellum marchionem Eſtenſem reconciliatus Venetis, & cum eis amicitia ſocietateqve facta, Florentinis, qvi Franciſci fortunam ſecuti & armis & pecunia eum juvabant, ſecundo bellum indixit, Ferdinandum filium in expeditionem contra eos mittendum duxit. Erat is eo tempore admodum adoleſcens, ingenio eximio, & ad cunctas optimas artes docili ac parato, liberalibus diſciplinis inſtitutus, armorum tractandorum ſcientia edoctus, gloriæ cupidus, inediæ ac laboris patiens, cui pater ſex millia eqvitum, duo millia peditum commiſit. Fuerunt & in exercitu ejus comes Everſus & Urſinus Neapoleos haud contemnendi copiarum duces, Fredericus qvoqve Urbinas, qvi ſuperiori bello Florentinorum arma ſecutus erat, in exercitu militavit. Florentini verò poſtqvàm imminere ſibi belli tempeſtatem ſenſerunt, Eſtorem Faventinum Simonetum (qvem ſupra nominavimus) ac Sigismun-

giſmundum Malateſtam, poſtremo Alexandrum Sfortiam conduxere, qvi ſimul juncti ſupra decem millia eqvitum, peditum verò magnum numerum in caſtris habuerunt. Ferdinandus tamen per agrum Cortonenſem in Aretinum copias duxit, ubi caſtellis aliqvibus non magni nominis vi captis atqve direptis, Folianum non parvi momenti oppidum cum oppugnare cœpiſſet, nec hoſtes auxilium ferrent, poſt dies octo per deditionem accepit, eqvitatum Eſtoris apud montem Politianum pluribus captis, nonnullis occiſis, fudit ac fugitavit. Recinium in agro Florentino vi expugnavit, Caſtellinam verò cum obſediſſet, hyberno rigore invaleſcente receſſit, & in maritima loca ad Aqvam vivam patris exemplo ſeſe recepit: qvo tempore & Antonius Olzina Vadam in littore maris ſitam navibus occupavit, & ampliori foſſa à terra communivit, qvo ex loco Piſanum & Volaterranum agrum infeſtum reddidit. Cumqve interea Florentinorum duces ad Folianum caſtra moviſſent, velletqve Ferdinandus auxilium obſeſſis ferre, jamqve itineri ſe commiſiſſet, tanta in caſtra lues conſecuta eſt, ut præ languentium numero, non modò ad rem gerendam, ſed vix ad movenda caſtra ſatis eſſet. Ob qvam rem Folianum interea ſumma vi oppugnatum, nec minori virtute defenſum, tandem ab oppidanis clam præſidio traditum eſt, qvi tamen paulòpòſt & ipſi victorum præda fuere, oppidum incenſum ac ſolo æqvatum. Per idem qvoqve tempus Gerardus Gambacurta dum caſtella qvatuor, qvæ pater à Florentinis acceperat, intra Apenninum ſita, Ferdinando tradere vult, ab uno è ſuis proditus, caſtellis amiſſis diu regem mendicando ſecutus eſt. Exin pace apud Laudam (ut diximus) facta, revocatus à patre Ferdinandus in regnum conceſſit. Florentini qvæ amiſerant, cuncta receperunt. Baldatius pedeſtrium copiarum haud ignobilis ductor, manu promptus & audax, cum diu Florentinorum ſtipendia meruiſſet, in palatium tandem accerſitus, dum magiſtratui contumaciter reſpondet, captus ex altiſſimis feneſtris in forum præcipitatur, cui qvamvis magno caſu jam expiraſſet, ſecuti tamen cervix abſciſſa eſt. Inter Florentinos omnes qvi noſtra ætate floruerunt, Coſmus cognomine Medicus, & prudentia & autoritate eminuit: is princeps urbis habitus, ſenatum qvo voluit, impulit: civitati leges ex arbitrio dixit, inopes cives complurimos ditavit. Matrimonia, conſtitutis ex argento ſuo dotibus, multa conjunxit. Villas magnificentiſſimè exædifica-

 vit.

Digitized by Google

vit. In ſacras ædes ditiſſima dona contulit. Monaſterium ſancti Marci & amplum & nitidum à fundamentis erexit. Parochiæ ſuæ templum, cum ſibi parum placeret, prorſus diruit. Exin ſtructuram admirandi operis ex lapide Feſulano ſuſcitavit; ædes ſuas qvamvis ornatiſſimas erexiſſet, amplius tamen meditatus opus, palatium & altum & ingens ex qvadratis lapidibus, inſigni urbis loco adeò pulchrum, adeò amplū conſtruxit, ut ei alterū æqvari tota civitate non poſſit. Commendanda eſt multis in rebus Florentinorum prudentia, tum maximè qvod in legendis Cancellariis non juris ſcientiam, ut pleræqve civitates, ſed oratoriam ſpectant, & qvæ vocant humanitatis ſtudia. Norunt enim rectè ſcribendi dicendiqve artem non Bartolum aut Innocentium, ſed Tullium, Qvintilianumq; tradere. Nos tres in ea urbe cognovimus, Græcis & Latinis literis & conditorum operum fama illuſtres, qvi Cancellariam alius poſt alium tenuere, Leonardum & Carolum Aretinos, & Poggium ejuſdem reipublicæ civem, qvi ſecretarius apoſtolicus tribus qvondam Romanis pontificibus dictarat epiſtolas. Illos præceſſerat Colucius, cujus ea dicendi vis fuit, ut Galeacius Mediolanenſium princeps, qvi patrum noſtrorum memoria graviſſimum Florentinis bellum intulit, crebrò auditus ſit dicere, *non tam ſibi mille Florentinorum eqvites qvam Colucii ſcripta nocere*. Diſceptatum eſt diu inter Florentinos ob pecuniarum exactiones, qva tenuiores cives magis qvam opulenti urgebantur. His diebus, conſentiente Coſmo nova Cataſtri, id eſt, fortunarum cujuſqve civis deſcriptio cœpta eſt, qvam raro factam ſine tumultu motuqve populi ferunt. At nunc qviete tranqvilleq; tranſiit. Lucenſes qvi noſtra memoria bis Florentinorum obſidionem perpeſſi, bis Philippi Mediolanenſium ducis auxilio ſuam libertatem defendere, ad extremum cum vicinis viribus pares eſſe non poſſent, nec facilè invenirent, qvi qvoties hoſtis premeret, toties ferret opem: fœdus in qvinqvaginta annos cum eis percuſſere, eas leges ſubeuntes, qvas dixere potentiores. Inter Florentiam & Senam apud oppidum, qvod Caſſiam appellant, anno poſt Jubileum ſexto viſæ ſunt nubes, viginti (ut ferunt) cubitis à terra ſublimes, inter ſe mirabili ventorum impetu agitatæ depugnare, & alteræ alteras pellere, & mutatis ſæpe vicibus pelli, qvæ pepulerant. Interea ſumma incredibili ſpiritus violentia domorum tecta per inane jactari, muros dejici, & ſaxa ingentia loco moveri, vetuſtiſſimas olivas & antiqviſſima

qvercuum

qvercuum robora radicitus convelli atqve confringi, homines ac jumenta non parvis ſpaciis per cœlum ferri, ac raptari. Hæc nobis, qvi ſe vidiſſe ajebant retulere. Sed magis nos ut crederemus, epiſtolæ à graviſſimis viris de his rebus Alphonſo regi, cum apud eum ageremus ſcriptæ, & in præſentia noſtra lectæ, commoverunt.

Cap. LVI.

De Senenſibus & eorum aliqvot bellis: Item de Hermaphrodito.

Urbs Sena unde mihi origo eſt, ſecundum hodie locum in Hetruria obtinet, amœniſſimo ſita loco, & (ſi mihi fides habenda eſt) populo neqve rudi neqve inurbano. Hujus rectores qvi nobilitate poſtpoſita, qvæ fuit in ea civitate tota Italia memorabilis, & parte populi, qvam duodecim appellant, prorſus conculcata multis annis in pace qvieverant: inter ſe tandem duas factiones habere cœperunt, qvæ prout ſuæ rei conducere arbitratæ ſunt, ita ſe vel populis vel Italiæ principibus conjunxerunt. Cum verò rex Alphonſus in Florentinos (ut antea relatum eſt) exercitum duceret, factiones ipſæ manifeſtius patefactæ, altera, cum regium bellum contra Florentinos juvandum eſſe ſvadere non auderet, diſſimulandum eſſe cenſuit: vicerunt primo regis amici, & in ejus caſtra commeatus miſere: ſed cùm Rex ad ſextum lapidem urbi proximus caſtrametatus eſſet, diſſeminantibus in plebe, qvi Florentinis ſtudebant, Alphonſum non tam Florentiæ qvam Senæ dominium qværere, tota urbe trepidatum eſt, & armati ad portas diſpoſiti, haud aliter Alphonſi milites qvam libertati ſuæ inſidiantes obſervavere. Comminuit aliqvantiſper eam populi ſuſpicionem Franciſcus Martorellus, præſtanti vir ingenio, & qvo Rex libenter uteretur, legatus ad eos miſſus. Sed cùm non tam Regis amore aut odio qvàm privatis civium contentionibus reipub. concilia turbarentur, adeò tenuiter annona in caſtra regis deportari permiſſa eſt, ut & Florentinis ſimul & regi videretur illuſum. Idem factum, cum Ferdinandus Regis filius alio poſtea tempore in eosdem Florentinos duxiſſet. Neqve enim principio ejus adventus ſatis

Digitized by Google

ei faventes fuere; ſed Veneti cum Senenſibus ac regi fœdere juncti eſſent, uſqve adeo Senenſes legationibus agitarunt, ut & ipſi ſocietatem tandem Regis inierint, bellumqve Florentinis publicè indixerint, qvod brevi ſopitum eſt, Venetis apud Laudam inconſulto rege pacem recipientibus. Poſt hæc Senenſibus aliud è veſtigio bellum exortum eſt adverſus Hildebrandum Pitiliani comitem, in qvo ducibus uſi ſunt Sigiſmundo Malateſta, & Giſberto Corrigienſi, qvorum potentia non hoſtibus tantum, qvantum ipſis Senenſibus, formidanda fuit. Suborta inter Sigiſmundum & Senenſes diſcordia, cum ſeſe ille ſuſpectum eſſe animadverteret, non ſine ſuo & Senenſium damno receſſit, Giſbertus cum Senenſibus perſeveravit. Interea comes Jacobus Picininus, qvi jam pridem apud Venetos ſtipendia faciens, non ſine laude rerum geſtarum eorum copias duxerat, cum pace ubiqve parta ſtipendio careret, in Hetruriam properans, Senenſes jure paternæ amicitiæ, ut ſibi auri viginti millia mutuo dent, miſſis legatis expetit, qvod cum fruſtra fuiſſet, acies in eos convertit, & ingreſſus Senenſem agrum, pleraqve oppida partim vi, partim proditione recepta diripit. Calixtus tertius, qvi recens pontificatum inierat, copias ſuas Senenſibus auxilio mittit. Idem Franciſcus Sfortia, idem Florentini faciunt. Veneti qvoqve per fœdus reqviſiti auxilium, qvamvis tenue præbent, committitur ex improviſo prælium, ex qvo ſine magno partium damno diſceſſum eſt. Jacobus cum exercitu coactus eſt Caſtilionum ſeſe recipere, qvod regis oppidum eſſe diximus, Florentinis priori bello receptum, ubi qvamvis acriter oppugnaretur, expugnari tamen non valuit. Inter hæc Giſbertus in ſuſpicionem actus tanqvam cum Picinino ſentiret, cum ejus rei tamen parva extarent indicia, vocatus ad urbem in ſenatu Senenſi trucidatus eſt, & per feneſtram in forum projectus. Picininus paulòpòſt Urbetellum natura loci munitiſſimum oppidum, per proditionem obtinuit. Una enim tantummodo via, eaqve arctiſſima & arcis oppoſitione defenſa poteſt adiri, reliqvas partes ſtagnum claudit, parvis duntaxat levibus cymbis navigabile. Ubi cum frumenti viniqve copiam Picininus reperiſſet, tamdiu ſe continuit, donec pace apud regem Aragonum firmata, in regnum ſeſe receperit; ſed ea pax externo Senenſes ſolvit, interno magis implicuit. Nam regis amici tanqvam bellorum cauſa fuiſſent, Pininiqve ſtudia foviſſent, partim ſecuri percuſſi ſunt, partim in

exilium

Digitized by Google

exilium relegati. Multi cum ſibi periculum in patria imminere cernerent, ſponte in exilium abiere, adeoqve in eos qvi ſuſpecti habiti ſunt, ſeveritas exercita eſt, ut etiam Florentinis videatur eſſe ſævitum: nec dum malorum finis, qvando in civitate parum pacata novæ indies machinationes aut finguntur aut inveniuntur, & ſanguis civilis per forum diſpergitur. Hoc fortaſſe malum eqvulus ille prænunciavit, qvi anno Jubileo ante portam ejus urbis qvæ Romam vergit, prægnans freqventi aſtante populo dum pareret, expiravit. Erat enim Hermaphroditus, qvamvis fœminei ſexus nullum in eo veſtigium cerneretur. Inter alios qvos urbe relegatos haud nocentes civitas exiſtimavit, duo fuere ab ipſa pueritia ſocii, & ſtudiorum communione conjuncti, qvamvis alter juris civilis ſcientiam profiteretur, alter poëticam: Gregorius Lollius & Franciſcus Patricius, cujus plura extant poëmata qvæ doctiſſimi petunt, & qvæ ſibi vitam retinuiſſe creduntur. Marianus Sozinus per idem tempus ſcientia juris non ſolum apud Senenſes, ſed tota Italia latè clarus habitus eſt.

Cap. LVII.

De Plumbinenſibus, Galeatio Baldaſino viro in armis dexterrimo.

Plumbinum nobile oppidum ex Populoniæ ruinis ædificatum exiſtimatur, nonnulli Populinum appellandum putant. Id eſt in littore Thuſci maris ſitum, Ilvæ inſulæ oppoſitum, qvæ ferri venis inexhauſta, magnum qvotannis vectigal Plumbini Domino præbet. Huic oppido præfuit Jacobus Appianus ex Paula nobiliſſima fœmina Martini qvinti Romani pontificis ſorore natus, pacificus qvidem princeps, & à vicinis amatus: qvi cum ex conjuge virilem ſobolem non ſuſciperet, extra matrimonium hæredem qværens, concubinam amare cœpit, cujus cum venter intumuiſſet, & jam pariendi prope tempus adeſſet, incredibili gaudio geſtiens, Florentinos ac Senenſes legatos uti ad ſe mitterent, ac partum de ſacro fonte levarent, futuros compatres magnis precibus invitavit. Paritum eſt. Venere ad diem dictam legati. Mulier inter obſtetricum manus diu laborans, Æthiopem

Æthiopem tandem peperit: qvæ res,ut riſum in populo cachinnumq; excitavit, ita & compaternitates & lætitiam principis interrupit. Tibicen tum forte Maurus in familia ejus erat, ex qvo natum puerum credidere, qvi mox ubi detectum flagitium intellexit, ſaluti ſuæ fuga conſuluit. Mortuo Jacobo Rainaldus Urſinus peracri vir ingenio & rei militaris peritus in ejus locum ſuffectus eſt, non ſuo jure, ſed conjugis qvæ Jacobi filia fuiſſet. Hunc Alphonſus, cum in Thuſcia Florentinorum bello diſtineretur, faventem hoſtibus reperit. Qvapropter caſtris Plumbino admotis, eum intra mœnia clauſum, terra mariqve ſummis viribus oppugnavit. Sed non minori virtute ipſe ab interiore parte cives ſuos defendit, qvam regis miles ab exteriori muros invaſit: pugnatum eſt diu acri contentione, ita ut multi utrinqve ceciderint, complures vulnerati in hoſtium manus pervenerint. In eo prælio multorum virtus enituit. Inter qvos duo Antonii, alter Fuxanus, alter Condola ad muros pariter vadentes, inter cæteros pugnare fortiter animadverſi ſunt. Sed omnibus prælatus eſt Galeatius Baldaſinus natione Siculus, qvi ter muri faſtigio apprenſo, qva prius tormenta disjecerant, conatus eſt oppidum irruere: cæterum ferventis aqvæ vivæqve calcis, qvæ inter arma ingeſta, ubi ad corpus penetraverat, perurebat artus, vi deterritus, graviſqve ſaxi ictu, cum revulſa aggeris parte deturbatus eſt. Fuit autem Galeatius ſtatura qvæ mediocrem excederet; robuſtis ac teretibus membris, corporis magnitudini vires reſpondebant, lucta, ictu, ſaltuq; nulli hominum ceſſit, membrorum robori par animus erat, eqvo ac pede juxta bellator acerrimus: armatura gravi armatus galeatusqve humi ſtans, ſiniſtra ſellam, dextra haſtam eqveſtrem tenens, ſtrenuo ſaltu, grandi ſtatura eqvum inſiliebat. Singulari certamine qvater præliatus, bis in Italia, bis in Gallia tranſalpina, toties victor evaſit, à tribus hoſtium eqvitibus eo ipſo Florentino bello petitus, unum ex his gladii capulo ſeminecem eqvo decuſſit, alium citato eqvo medium amplexus è ſella extractum, humi ſtravit, tertium cubito graviter percuſſum in fugam vertit. Tanta porro modeſtia, ut nunqvam ipſe de ſe, vel rogantibus amicis diceret: vitæ cultu morumqve elegantia omnibus præterea gratus dilectusqve. Perſtitit autem pluribus diebus ad Plumbinum Alphonſus, ſed cum oppidi expugnatio difficilis videretur, neqve jam commeatus in caſtris eſſet, & eqvi conſumptis arborum foliis, fame

perirent, diſſoluta obſidione receſſit. Nec diu poſtea Rainaldus morbo interiit. Uxor ejus Catherina verita, ne Rex in ſe viri delictum puniret, miſſis ad eum oratoribus tributum ei qvotannis, dum viveret, aureum poculum qvingentorum aureorum daturam promiſit. Ea mortua ſolicitis oppidanis, qvem ſibi potiſſime dominum legerent, vicini verò potentatus eum variis artibus ad ſe trahere conarentur, renunciatum eſt Manuelem Appianum adhuc è principum ſuorum proſapia ſupereſſe, cui ſe committere poſſent. Hic multos annos in militia verſatus, nec tamen aut opes congeſſerat, aut egregio aliqvo facinore nomen qvæſierat: ob qvam rem dimiſſis jam armis, uxorem Trojæ inter Apulos ceperat, ibiqve tenuiter vitam agebat, nihil minus qvàm dominandi ſolicitus, cum à Plumbinenſibus publicè vocatus eſt, qvod ei primo nuncio velut ſomnium viſum eſt. Exin fortunæ ludum libenter amplexus, tanqvam vitæ reliqvum dormiſſet, in alterum virum mutatus, qvamvis ſenex principatum iniit, rexitqve poſtea plerisqve annis civibus ſuis gratus, & vicinis amicus. Alphonſo verò qvi ei fautor fuiſſet, & ſtipendium fecit, & cenſum dedit: deceſſit autem duobus filiis extra legitimum conjugium ſibi natis, minore (qvod eum civitas ſeniori præferret) hærede inſtituto.

CAP. LVIII.
De Viterbio.

IN Viterbio verò non parvi motus fuere: ſedente namqve Nicolao qvinto, Principalles Gattus ejus urbis princeps dum Roma redit, apud lacum Vicenſem ab inimicis invaſus obtruncatus eſt. Exin ſedente Calixto tertio Gvilielmus ejus nepos noctu domi necatus, ob qvam rem civitas in ultionem ſolicita, dum malefactores inqviruntur, dum iſti fugiunt, illi plectuntur, magnas calamitates perpeſſa eſt.

CAP. LIX.

De Roma, & apud eam Eugenio, Nicolao qvinto, & Calixto tertio, ſummis pontificibus, aliisq́; viris multis percelebribus.

URbis Romæ jam tandem nobis ſeſe res offerunt, qvibus ſuam narrationem petentibus, ſervato brevitatis inſtituto, ſatisfacere pergimus. Hic Joannes Vitellicus Alexandrinus Patriarcha & Cardinalis & legatus, & patrimonii B. Petri gubernator, & ductor apoſtolici exercitus, qvi Fulginates, qvi Cametinos tyrannos, qvi præfectum urbis, qvi comitem Antonium Piciniunum, qvi plures alios eccleſiæ inſultantes bello victos neci dederat, dum Pontem Tyberis, qvem S. Angeli vocant, tranſire nititur, in Hetruriam copias traducturus, ab his qvi molem Adriani cuſtodiebant, repente invaſus, vulneratus captusqve in arcem rapitur, ubi paucis poſt diebus ſive hauſto veneno, ſive ex vulnere vitam finivit. Provinciam deinde ſuam ſortitus eſt Ludovicus, & ipſe Cardinalis, Aqvilegienſis patriarcha, jam rebus geſtis & amicitia Pontificis latè cognitus, qvi pacatis in urbe rebus, Eugenio reditum præparavit. Comprehenderant Romani Eugenium, ac libertatem aſſerentes, apud S. Mariam in Tranſtybernia regione cuſtodiebant, eumqve cum deceptis cuſtodibus per Tyberim navigio fugeret, jaculis ac ſagittis petierant. Fremebat enim populus cum externus miles infeſtis armis Romanos vaſtaret agros, homines atqve armenta ſurripiens. Sed cum pluribus annis Eugenius abfuiſſet, intellexerant & opulenti cives & inopes Romani ſine Pontificis cura, non tam urbem qvàm vaſtam ac deſertam ſpeluncam videri, qvibus ex rebus, miſſis ad eum legatis, ut in urbem ſuam rediret, magnis precibus rogavere. Rediit ille nono poſtqvam effugerat anno. Nec tam ignominioſè pulſus fuerat, qvam exceptus eſt glorioſè. Fuit cum Franciſco Sfortia, & in Piceno, de qvo poſtea dicemus, & in aliis locis periculoſum bellum, qvod per Ludovicum Cardinalem, & Nicolaum Piciniunum jam ſibi reconciliatum confecit, Alphonſo rege opem ferente. Cogitaverat Franciſcus Sfortia Tudertinam

nam urbem ſibi amicam, (nam ejus aliqvando potitus clementi cives imperio rexerat) deinde Romam cum exercitu petere. Erant enim inter Cardinales nonnulli qvi Ludovici potentiam indignantes, Franciſcum non qvaſi adverſus Eugenium, ſed contra ejus conſilium invitabant, inter qvos Nicolaum Capuenſem in urbe gratioſum ac potentem fuiſſe commemorant. Nam Eugenius per id tempus eum de ipſa re ſuſpectum Roma amovendum curavit, ſed cum auxilia eccleſiæ propere adveniſſent, Franciſcus irrito propoſito retroceſſit. Eugenius verò, qvi qvondam Venetis ac Florentinis ſtudioſiſſimus fuiſſet, cum illi hoſtem ſuum Franciſcum adverſus eccleſiam armis pecuniisq; juvarent, & ipſe ad eorum hoſtes declinavit Alphonſum regem ac Mediolanenſium principem. Et rex qvidem ejus ſvaſu uſqve Tiburem venerat, Philippo, cujus opes jam penè collapſæ videbantur, laturus opem, aut in Tuſciam contra Florentinos, aut in Galliam contra Venetos profecturus. Sed Eugenius cum qvatuor Cardinales creaſſet, ex qvibus ſucceſſorem ſuum aſſumendum eſſe prædixerat, in lectulo ægritudinis jacens, paucis poſt diebus migravit ad patres, & in Baſilica beati Petri apud Eugenium tertium ſepultus eſt. Prius tamen qvàm obiret, Germani, qvi poſtqvam duos de ſummo pontifice contendere animadverterant, neutralitate qvadam utentes, utriqve recuſaverant obedire, deſtinatis Romam legatis (inter qvos & ego unus eram à Frederico imperatore miſſus) obedientiam ei jamjam morituro reſtituerunt. Ipſe verò Theodericum Colonienſem & Jacobum Treverenſem Archiepiſcopos, qvos pontificali dignitate privaverat, mutata ſententia ad priſtinos reduxit honores. Magnus profectò & clarus Pontifex fuit Eugenius, contempſit pecunias, virtutem apprimè dilexit, neqve ſecundis rebus intumuit, neqve ſuccubuit adverſis, neqve ſpes ei gaudium, neqve metus triſtitiam auxit, ſedatus animus, eundem ſemper ejus vultum oſtendit, ſermone brevi, eoqve graviſſimo uſus eſt. Durus & aſper in hoſtes, promptior in fidem receptis. Ad hæc proceritas corporis, oris decor, & veneranda in ſene majeſtas. Qvibus fidem adhibuit, plus aliqvanto credidit, & majus imperium, qvam par fuerat, commiſit. Hujus pater cum in Ægypto negotiaretur, cum patre Franciſci Foſcari (de qvo jam mentio facta eſt) ab eremita, qvem pariter ſciſcitandum adorſi ſunt, non minus lætum vaticinium qvàm ille accepit. Ille enim filium, qvem habebat, futurum patriæ

principem, hic ſuum inter ſacerdotes ad ſummum evaſurum didicerat. Eugenio verò Gabrieli nomen in baptiſmo inditum fuit, qvi cum adoleviſſet, conditis parentibus, Evangelii non ſurdus auditor, patrimonium qvod ab illis non tenuè acceperat, inter Chriſti pauperes erogavit. Exin Antonio Corario comite ejuſdem fervoris adoleſcente religionem intravit, in qva ſumma cum laude verſatus, tamdiu cum illo vixit, donec Angelus Corario Gregorius tertiusdecimus appellatus, ſedem Petri ſortitus, cum alter ab altero ſeparari non poſſet, ambos ad ſe vocans: Genuenſi eum, Bononienſi Antonium præfecit eccleſiæ, nec diu moratus, utrumqve Cardinalatus honore dignatus eſt, in qvo ambo claruerunt. Sed hic ſummum pontificatum adeptus, magis enituit, qvi etſi oriente ſchiſmate in principio ſui pontificatus, uſqve ad obitum cum Baſilienſibus contenderit, coronato tamen Sigiſmundo Cæſare, Græcorum & Armeniorum peracta cum eccleſia Latina unione, civitatibus eccleſiæ (qvas amiſerat) recuperatis, tyrannis per circuitum deletis, contumacia Romanorum edomita, victor inclytus, hominem exuit. Hic me, qvamvis aliqvando adverſus eum, exiſtimans Deo ſacrificium facere, cum Baſilienſibus ſenſiſſem (nam meo tempore tota nutabat eccleſia) venientem ad ſe benignè recepit, inter ſecretarios collocavit, & apoſtolici ſubdiaconatus honore donavit. Eccleſiam qvoqve Tergeſtinam paucis diebus anteqvàm moreretur, cum falſo rumore vacantem audiſſet, multis illam petentibus, mihi uni ex omnibus deſtinavit, qvod poſtea ſucceſſor ejus implevit.

Nicolaus qvintus natione Tuſcus ex oppido Sarzana, patre medico, theologica doctrina illuſtris, & omni fermè ſcientiarum genere inſignis, poſt Eugenium in Petri cathedram ſuffectus eſt, qvi paucis ante menſibus Cardinalatum ab eo, cum felicem apud Germanos legationem obiiſſet, nec diu prius epiſcopatum Bononienſem acceperat. Hic urbem Romam multis ac maximis ædificiis mirum in modum exornavit, cujus opera ſi compleri potuiſſent, nulli veterum imperatorum magnificentiæ ceſſura videbantur, ſed jacent adhuc ædificia ſicut ruinæ murorum ingentes. Schiſma, qvod apud Sabaudienſes adhuc in eccleſia vigebat, exploſit. Amedeum Papatui renuntiantem, in gratiam recepit, Cardinalatus in paterno dominio legationem reliqvit, Cardinalibus aliqvot ab eo creatis, dignitatem dimiſit.

Roma-

Romanos longa pace ditavit. Jubilæum feliciter geſſit, niſi qvod in ponte ſancti Angeli ex concurſione populorum improvide facta, ducentos circiter homines aut conculcatos, aut in flumine ejectos periiſſe conſtat. Bernardinum Senenſem ordinis minorum profeſſorem, qvi paulo ante obierat, in numerum ſanctorum retulit. Fredericum tertium imperatorem, & Leonoram Auguſtam matrimonio junxit, ac de more junctos coronavit, eorum familias abunde & multa cum laude paſcens. Bis Cardinales creavit, & primo qvidem unum tantum Antonium natione Majoricenſem, ad titulum ſancti Chryſogoni, qvem ſibi philoſophiæ ſtudiis & arcanorum ſacræ theologiæ cognitione ex omnibus parem eligeret. Secundo ſex creavit, aut doctrina percelebres, aut generis claritate inſignes. Inter qvos & germanum ſuum Philippum ſanctæ Suſannæ Cardinalem aſſumpſit, placidis moribus & incorruptæ fidei virum. Libros ex tota Græcia perqviſitos, ad ſe juſſit afferri, & in latinam converti linguam curavit, magna præmia tralatoribus præbens. Acceptiſſimi ei fuerunt in transferendis operibus Georgius Trapezuntius, Laurentius Valla, Petrus Candidus December, & Georgius Caſtellanus. Item Demetrius natione Græcus, qvi ſoluta oratione utentes, cum pontificis aures mirifice oblectarent, nihil ex eo qvod peterent, non abſtulerunt. In Homeri verò poëmate qvod Heroico carmine Latinum fieri magnopere cupiebat, cum plurimi morem ei gerere conarentur, unus tantum inventus eſt, qvi acri ejus judicio ſatisfaceret: Horatius Romanus, qvi ſcribatum apoſtolicum ea de re conſecutus, magnis pollicitationibus illectus, Iliadem aggreſſus, nonnullos ex ea libros Latinos fecit dignos, qvos noſtra miraretur, priſca non improbaſſet ætas. Nicolaus qvoqve Perottus, Polybio è Græcis commode atqve ornate ad nos traducto: Joannes Tortellius Aretinus, libro de orthographia peritiſſime conſcripto: Albertus Florentinus, conditis de architectura egregiis voluminibus, aliiqve pene innumerabiles nova cudentes opera, ejus Pontificis gratiam meruere. Adeo enim ingenia excitavit fovitqve Nicolaus, ut vix ævum inveniri poſſit, qvo magis humanitatis & eloqventiæ, cæterarumqve bonarum artium ſtudia, qvàm ſuo tempore floruerint. Illud certe nemo negaverit, tot ei à doctiſſimis viris inſcripta eſſe volumina, qvot neqve ſuorum prædeceſſorum, neqve imperatorum cujuſpiam nomini dicata comperimus. Unum tamen è do-

è doctis ab eo neglectum miramur Blondum Flavium Forolivienſem, qvi res à declinatione Romani imperii, uſqve ad ætatem noſtram toto orbe patratas, mirabili ordine in tres digeſſit Decadas. Romam deſcribendo inſtauravit, Italiam illuſtravit, deinde triumphantem urbem ſcribere adorſus, omnem nobis vetuſtatem aperuit. Sed ita fuerunt hominum mores: nam perraro qvenqvam extollit pontifex, qvem præceſſor amavit. Cæterum Nicolaus & veteribus & novis codicibus ornatiſſimam bibliothecam inſtruxit, in qva circiter tria millia librorum volumina condidit. Sacrarium apoſtolicum vaſis aureis atqve argenteis, ſacerdotalibus indumentis mirifice decoravit, altaris ornamenta, aulea qvoqve ex auro contexta mirandi operis coëmit, ſuppellectilem toto palatio neceſſariam magnificentiſſime comparatam duplicavit triplicavitqve. Legationibus, qvas publice audivit, ita reſpondit, ut dubium eſſet ſapientiam ejus aut eloqventiam magis admirere. Si qvos eſſe in urbe peregrinos exiſtimatione dignos accepit, confeſtim eos miſſis xeniis honoravit, nobiles domo ſua extorres, qvi ad ſe venerant, benigne conſovit, pauperibus Chriſti largas eleemoſynas dedit. Religioſis mendicantibus nihil ad neceſſitatem deeſſe ſuſtinuit, in ædes ſacras urbis plurima dona contulit. In patrimonio beati Petri plurimas ac munitiſſimas arces opportunis locis erexit. Hujus tamen tam admirabilis, tam expetendæ pontificis vitæ non defuerunt inſidiatores. Stephanus enim Romanus familia Porcaria tenui cenſu eqves, res novas ſæpe in urbe molitus, ac propterea Bononiæ relegatus, clam inde excedens magnis itineribus Romam rediit, convocatiſqve mox amicis, mentem ſuam expoſuit, *turpe eſſe* dictitans, *eam urbem qvæ totum ſibi ſubjecerit orbem, nunc ſacerdotum imperio ſubjacere, qvos rectius fœminas qvàm viros qvisqve appellaverit. Veniſſe ſe paratum patriæ jugum excutere, rem factu facilem ſi viri fuerint. Nicolaum pontificem celebri epiphaniarum die in æde beati Pauli ſacra facturum, haud magno negotio comprehendi poſſe, populum libertatis amore, qvam proclamari audierit, mox opem audentibus daturum.* Ad colligandum autem præſulem catenam auream ſecum attulit, à ſe jampridem paratam qvam congregatis oſtendit. Neq; enim mox occidendum præſulem ex uſu eſſe dicebat, ſed obſervandum donec arcem ſancti Angeli per eum recuperarent, atqve ut erat homo facundus, facile in ſuam ſententiam congregatos traxit, atqve eò facilius, qvod inopes ære

alieno

alieno gravatos & ob patrata ſcelera judicium formidantes, ad ſe vocaverat, qvibus nihil erat in pace ſperandum. Sed præſenſit inſidias Nicolaus, miſſisqve militibus, comprehendi hominem juſſit. Illi eum jam animo fractum, & apud ſororem in arca latentem invenerunt. Complices ejus in domo, qva convenerant, expugnati captiqve ſunt, è qvibus unus Baptiſta Sciara manu promptus, & animo intrepido, per medias pontificis cohortes viam gladio ſibi aperiens effugit. Stephanus in arce ſancti Angeli, alii in Capitolio ſuſpenſi vitam finiere, atqve ita Pontifex Max. ingenti periculo liberatus, Romanæ ſedis dignitatem imperiumqve ſervavit: felix Pontifex & omnium judicio beatiſſimus, niſi eo ſedente, Turcæ (ut antè diximus) Conſtantinopolim expugnaſſent, Chriſtianorum deſidiæ atqve ignaviæ memorabile perpetuum. Acceſſit & aliud, qvod non parum ejus gloriam imminuit. Nam cum pacis Italiæ (qvæ tum vehementer ferro vaſtabatur & igne) ipſe repertor & arbiter concordi partium voto delectus eſſet, dum diem ex die in deliberationem ducit, ſuſpectus eſſe Franciſco Sfortiæ jam Mediolanenſium principi ac Venetis cœpit, tanqvam eam ſententiam promere nollet, qvæ aliis pacem, eccleſiæ bellum allatura videretur: ob qvam rem, intercedente Simoneto monacho ordinis eremitarum ſancti Auguſtini profeſſore, obſcuri antea nominis & prorſus ignoti, ſed vitæ integritate probato, Veneti cum Franciſco duce convenientes, inter ſe concordiæ leges dixere, præſtituta die intra qvam bello ſocii pacem ratam haberent. Viſum eſt id omnibus monſtri ſimile, humilem & incognitum monachum Italiam pacaviſſe. Sed recuſante Alphonſo pacem, qvæ ſibi inſcio dicta erat, vanam eſſe Nicolaus, qvæ de ſe habita fuerat, ſuſpicionem oſtendit, miſſo ad Alphonſum legato Dominico ſanctæ Crucis Cardinali, prudentia ſingulari & vitæ integritate conſpicuo, qvi cum Cajetam deinde Neapolim perveniſſet, intervenientibus Venetorum & aliarum partium legatis, differentiisqve omnibus tanqvam ex integro diſcuſſis, Alphonſo regi non ſolum pacem ſvaſit, ſed fœdus in annos qvinqve & viginti inter omnes Italiæ potentatus percuſſit, cujus Rom. pontifex & conſervator & judex dictus eſt. Sed cum doloribus arthriticis per omnem fermè pontificatum ſuum Nicolaus vehementer laborans, indies magis ac magis opprimeretur, nec jam amplius mortalem pollutumqve comitatum candidior anima dignaretur, è vita deceſſit. Ab eo qvæ mihi ponti-

Digitized by Google

pontifex Eugenius munera crediderat, non ſolum confirmata ſunt, ſed amplius pontificalis dignitas adjecta, Tergeſtinaqve primum eccleſia, deinde Senenſis commiſſa.

Calixtus tertius poſt eum beati Petri cathedram obtinuit, natione Hiſpanus, ex regno Valentiæ nobili genere natus, unus omnium qvi ſuo tempore ſcientiam juris profiterentur, eminentiſſimus, & qvi conſilium regis Alphonſi in qvo multis annis præſederat, illiusqve artes ac cautiones præ ſe ferret. Is ut primum pontificatus apicem adeptus eſt, mox animum ad delendam Turcarum & legem & gentem convertit, votumqve vovit. Ad eam rem ſolennes miſit in Galliam, in Hungariam, in Orientem legatos, primarios ſanctæ eccleſiæ Cardinales, è qvibus nullus adhuc rediit. Alanum tamen Cardinalem ſanctæ Braxedis, magno ingenio virum, & animo ſecuro & potenti, propediem è Gallia reverſurum putant. Navalia, qvod antea inauditum fuerat, Romæ conſtituit: triremes, qvas plures ad ripam Tyberis in civitate Leonina paravit, armavit, & in Turcas miſit. Comitem Jacobum Picininum Senenſibus (ut dictum eſt) armis inſultantem, miſſo milite ſuo repreſſit. Regi Alphonſo qværenti ex eo, qvo pacto invicem victuri eſſent, *regna ſua* reſpondit *ipſe regat, mihi ſummi apoſtolatus gubernationem relinqvat.* Veras eorum multis de rebus diſſenſiones, magna pars Italiæ ſimultates confictas eſſe credidit: qvi fidem dedere contentioni, alii Calixtum, alii Alphonſum, alii utrumqve accuſavere. Qvorum alter regem, ſub qvo natus eſſet, alter ſuum ſacerdotem, cui tanqvam vicario Dei parendum eſt, ferre non poſſet. Bis Cardinales à Calixto creati ſunt, primo tres, ex qveis duo nepotes ejus fuere, qvorum etſi fuit ætas aliqvanto minor qvàm tanta dignitas videretur expoſcere, doctrina tamen & circumſpectio & morum ſvavitas id honoris haud injuria conſecuta cenſetur. Tertius fuit Jacobus de Portugallia, regio ſangvine natus, in qvo ea modeſtia, ea gravitas, id acumen ingenii, id ſtudium literarum, is amor virtutis emicuit, ut qvamvis juvenis adhuc, tardius tamen opinione omnium ad eam dignitatem aſcenderit. Secundo loco ſex aſſumpti ſunt, haud profecto indigniſſimi (unum demas) tanto munere. Meo tamen judicio nulli dignius id honoris obvenit, qvam Joanni epiſcopo Zamorenſi, civilis ſapientiæ cognitione ſublimi, qvi uno de qvadraginta annis Romanam ſecutus curiam, per omnia fermè officia

caſtus

Digitized by Google

caſtus & innoxius tranſierat, cancellariam verò,qvæ à tempore Nicolai vacaverat, Calixtus nepoti ſuo ſancti Nicolai in carcere Tulliano Cardinali ac Marchiæ legato commiſit. Germanum ejus Petrum Borgiam egregia ſpecie atqve indole juvenem eccleſiaſticæ militiæ ducem præfecit,exin præfecturam urbis ei commiſit. Ludovico Cardinali ſanctorum qvatuor coronatorum, & ipſi qvoqve nepoti legationem Bononienſem demandavit. Vincentium natione Hiſpanum, & Oſmundum Anglum miraculorum fama illuſtres inter ſanctos redegit. Legatos in Scythiam, Perſidem & in Æthiopiam miſit, qvi Chriſtianos per orientem in fide continerent, & adverſus religionis hoſtes armarent. Scanderbechio in Albania,multiſqve aliis per Græciam Turcarum bello laborantibus, pecuniaria ſubſidia largitus eſt. Transfigurationis dominicæ feſtum inſtituit, & celebrari publicè juſſit. Aſſumptionem ſuam, priuſqvam Pontifex Max. eligeretur, pluribus annis prædixit: cladem qvoqve, qvam Turcæ apud Albam in Hungaria ſuſtinuere, anteqvam fieret, vaticinatus eſt: nunc qvoqve de futuris multa & magna promittit, qvæ divina pietas non abnuat velim. Mortuo Joanne comite Taliacorio, qvi è proſapia Urſinorum fuit, cum maſcula ei ſoboles nulla eſſet, Urſini hæreditatem ejus propinqvitatis jure ad ſe traxerunt. Id ægrè tulit comes Everſus, cujus filio nupta eſſet unica Joannis filia: ventum eſt ad arma. Columnenſes comiti Everſo auxilium præbuere: deinde hortante pontifice, Proſper Cardinalis Martini qvinti Romani qvondam ſapientiſſimi & feliciſſimi Papæ nepos, ejus gentis honoratiſſimus, & literarum ſtudio latè clarus, cognationem ſuam bello ſubtraxit. Inter Urſinos & Everſum uſqve impacatæ durant inimicitiæ. Latinus ſanctorum Joannis & Pauli Cardinalis illuſtris, Urſinorum familiæ princeps, dexterrimo vir ingenio, juris ſcientia & animo, qvi alta curet, parva deſpiciat, inſignis, ex urbe profectus ad oppida ſua conceſſit, tanqvam Romæ non ſe ſatis tutum exiſtimaret, ſive comitis inſidias veritus, ſive Pontificis indignatione commotus, nec revocatus in hanc uſqve diem reverti voluit. Calixto inter omnes Cardinales duo ad hoc uſqve tempus, imprimis auditi atqve accepti fuerunt. Gvilielmus Rothomagenſis, amœno ingenio, & affinitate ſangvinis clarus, ac Petrus ſancti Marci, Eugenii qvarti nepos, patritia apud Venetos gente natus, & induſtria potens, ſive qvod eorum conſiliis multum ineſſe

crederet, ſive qvod alterum Franciæ regnum, alterum Venetorum rempublicam ducere arbitratus eſt. Simonem Romanæ philoſophiæ ſtudiis, & arte medica excellentem adeo dilexit, ut fratrem ejus Jacobum epiſcopum Ferretanum, qvanqvam virtute præſtantem, ſua potiſſimum conſideratione rubeo galero donaverit. In audiendis legationibus privatorumqve hominum cauſis, anteceſſorum ſuorum facilitatem longe ſuperavit, epiſtolas & regibus & amicis per ſeipſum dictavit. In ſignandis ſupplicationibus libens & hilaris tempus abſumpſit: de jure interrogatus, percupide reſpondit: leges & canones tam ei fuerunt in promptu, qvàm ſi heri aut nudiustertius ſcholam juris primum exiviſſet: nihil enim memoria ſua excidit, qvod retinendum exiſtimavit. Cæterum nulla facultas ei juris cognitione prior viſa eſt, in qva ipſe ita excelluit, ut ſuorum prædeceſſorum, qvi ſibi poſſit æqvari, vix unus & alter inveniatur. Hic poſtqvam ordini Cardinalium me inſcripſit, Varmienſem qvoqve eccleſiam ad mare Baltheum inter Sarmatas ſitam poſtulantibus canonicis commendavit. Cujus poſſeſſionem, frementibus ea in regione crudelibus & atrociſſimis bellis, nondum aſſeqvi potui.

Cap. LX.

De Umbria & Piceno & diverſis in eis bellis à variis ducibus confectis.

IN Umbria, qvæ hoc tempore ſub ducatu Spoletano continetur, paucæ civitates inteſtinis ſeditionibus caruerunt. Nurſia Qvinti Sertorii qvondam patria, Gvelforum partium inſidiis ſæpius agitata, vix tandem reſpirare potuit. Narnia, qvam ſulphureo gurgite conditus amnis circuit, ancipiti vix adeunda jugo, Gibellinorum factione depreſſa Gvelforum conſilio & ductu qvieſcit: non Amerinis, non Reatinis, non Fulginatibus, non Ortanis, non ipſis deniqve Spoletanis ſuæ calamitates defuerunt. Sed Aſiſina civitas omnium miſerior inventa eſt, qvæ, dum modò Brachianam, modò Sfortianam factionem admittit, & nunc partem qvæ ſuperior, modo alteram qvæ inferior amplectitur, ſe procellis fortunæ qvatiendam proſtituit. Picentium regionem,

gionem, qvam noſtra ætas Marchiam vocat, Franciſcus vice comes Eugenio qvarto Pontifici Maximo tum rebus Baſilienſibus occupato, ac non ſolum Philippi Mariæ, ſed Alphonſi qvoqve regis inimicitiis implicito, una qvodammodo excurſione ademit, nonnullisqve poſt annis continuata poſſeſſione retinuit. Interim captus amore puellæ, qvæ inter virgines conjugi ſuæ ſerviebat, & ſibi multarum moleſtiarum,& illi necis cauſa fuit. Perpetua ea vocata eſt,apud Novarienſes honeſtis parentibus orta,forma egregia,& ingenuis moribus, niſi potentis domini decepta blanditiis, virginitatem cum adulterio permutaſſet. Hæc cum jam paulatim intumeſceret uterus, ad tegendum facinus qvæſito,qvi eam duceret,viro deſpondetur: conſtituta nuptiarum die, vocatis amicis, apparato grandi convivio, ſponſus in oppido (qvod à Franciſci curia non longe inhabitabat)lætus adventum novæ nuptæ præſtolabatur: ducitur illa multis comitata nobilibus. Sed ingreſſa oppidum, cum deſcendere in domo ſponſi crederetur, juſſa ulterius pergere, in arcem rapta eſt, nec ulterius infelici viro videndæ ſponſæ copia fuit. Qvod cum Blanca Franciſci conjunx cordatiſſima mulier cognoviſſet, nunqvam deinde qvievit, donec immiſſis percuſſoribus puellam qvamvis diligenter cuſtoditam interfecit.Franciſcus ea re valde commotus, uxoris tamen juſto dolori cenſuit ignoſcendum. Exin Pontifex Eugenius jam Philippo Regiqve conciliatus, Nicolaum Picininum cum exercitu adverſus Franciſcum miſit, regemqve ut item in Marchiam duceret,adhortatus eſt. Annuit Alphonſus, delectuqve militum habito, cum florentiſſimis eqvitum peditumqve copiis Picenum pervenit, junctiſqve apud Biſium cum Picinino caſtris, eoq; totius exercitus duce conſtituto, conterritos oppidanos in deditionem eccleſiæ compulit: qvorum exemplum & ſancti Severini incolæ ſecuti, claves portarum miſere. Qvæ cum Franciſcus accepiſſet, copiis ſuis per munitiora provinciæ oppida diſtributis, protrahere bellum è re ſua arbitratus eſt. Exin cum Petrus Brunorus è copiarum ſuarum ductoribus, cum octingentis eqvitibus ad regem tranſiſſet, Maceratenſes verò ac Colentinates deditionem eccleſiæ feciſſent, conſentientibus Venetis ac Florentinis, redire ſe in gratiam Philippi ducis Mediolani, ut regis impetum evaderet, amicis interpoſitis ſimulavit: credidit Philippus, literisqve ac nunciis, uti copias in regnum reduceret, Alphonſum fruſtra rogavit. Turpe enim

regi videbatur invito Eugenio rem infectam relinqvi: perſeveravit igitur atqve acrius inſtans, Cingulum oppidum in deditionem eccleſiæ recepit, caſtrum planum vi captum militi diripiendum dedit, nec territus eſt, qvamvis Philippus ea re commotus, pacem cum Venetis ac Florentinis feciſſet. Sed Æſim cum exercitu petens, Troilum copiarum ducem, cui Franciſcus maximè fidebat; (nam & multos annos in eqvitatu ſuo primos ordines duxerat, & ſororem ejus in uxorem receperat) tradita civitate ſeſe dedentem in comitatum ſuum recepit: deinde Roccham Contratam cum defendente Ruberto Franciſci nepote pluribus diebus fruſtra oppugnaſſet, ad Metaurum amnem ſupra Fortunæ fanum, qvo ſe Franciſcus cum reliqvo eqvitatu receperat, continuato itinere duxit. Ibi ad Alphonſum tubicen qvidam à Franciſco in caſtra venit, impetrataqve à rege pro ſui ordinis more liberius loqvendi venia, multa nefaria in Nicolaum præſentem Franciſci nomine probra congeſſit, *proditorem ac perfidum appellans*, regemqve admonens, *ne illi ſe credat, cui fallere potiſſimum ſit.* Poſtremo Nicolaum Franciſci verbis, ad duellum provocavit. In qvo duces ipſi, eorumqve qvædam copiæ de gloria, de dignitate certarent, apparituram qvidem uno prælio ducum ſimul atqve eqvitum virtutem, ſimul à rege petiit, ut æqvus ſpectator pugnæ adeſſet. Nicolaus jam inde ab initio ea audiens, commotus, haud levioribus conviciis in Franciſcum abſentem conjectis, fidem ſuam multis exemplis comprobans, *ægre ſibi eſſe* reſpondit, *corpus ſuum vulnere in cervice recepto debilitatum fuiſſe, oſtenſurum ſe ſingulari certamine, uter eorum proditionis infamia cenſendus eſſet, niſi hanc fortuna ſibi facultatem abſtuliſſet, oblatam tamen pugnandi cum exercitibus conditionem, læto ſe animo cum bona regis venia accipere, poſterò die cum copiis ſuis ſub ipſam urbem Fanum patenti campo futurum:* qvod cum à ſe poſtulare Nicolaum decori tuendi cauſa rex animadverteret, utriuſqve partis ſecuritati ſeſe conſulturum recepit. Sed cum dicta die Nicolaus in campum cum ſuis proceſſiſſet, atqve inſultans urbis mœnibus uſqve ad portas occurriſſet, rex verò procul inde ad mille paſſus cum exercitu conſediſſet, liberum utriqve parti præſtaturus campum: Franciſcus ſive regi parum fidens, ſive gloriam ſuam, de qva per id tempus haud dubie jactabatur, in diſcrimen adducere veritus, intra urbem ſuos continuit. Magna inter Franciſcum & Nicolaum non æmulatio modo viguit ob

rei militaris gloriam, cujus primas parteis ſibi uterqve arrogabat, verum & ſimultas ingens ob veteres inimicitias, qvæ olim inter Brachium, & Sfortiam fuerant, qvorum alter Franciſco pater, alter Nicolao Magiſter ac dux fuerat; atq; idcirco, non tantum ut hoſtes, ſed ut inimici inter ſe bellum gerebant, nec ſub uno eodemq; principe ut militarent, adduci poterant. Nicolaus ex corporis brevitate Picinini nomen accepit, ſed qvanto mediocritate ſtatura ejus inferior, tanto animi magnitudo ſuperior. Pauca ei verba fuerunt, atqve parum compta, ſed qvæ multarum ac magnarum rerum ſententiam comprehenderent. In milites ſuos indulgens, in amicos liberalis, in hoſtes durus & aſper, dimicandi cupidus, qvietis impatiens, gloriæ avidus, & in periculis obeundis promptus ac ſecurus, prælium ex occaſione protinus ſumpſit: hoſtem celeritate prævenit, excurſione fatigavit, levis armaturæ eqvite magis qvam pedite utebatur, fortes atqve aſperos milites amavit, hoſtium numero deterreri non potuit, diligens & expeditus in exercitu ductando ſemper viſus fuit. Qvibus rebus cum plurimos & in Gallia Ciſalpina, & in reliqva Italia triumphos ex hoſte duxiſſet, haud dubie rerum geſtarum magnitudine, & gloria magiſtro ſuo Brachio major evaſit. Franciſcus autem honeſto corpore fuit, & qvod mediocritatem non parum excederet, amplo pectore, robuſtis membris & apte diſpoſitis, facie grata, jocundis oculis, calvitie venerabilis, facundia copioſus, ingenio peracri, animo rerum magnarum cupido. Solers in adminiſtrandis rebus, in laboribus perferendis infatigabilis, in occaſionibus proſpiciendis acutus & ſagax, in hoſtibus fallendis verſutus & faver, in præſagiendis evitandisqve dolis, ad hoſtium conſilium prævertendum cautus atqve providus. Deniqve ipſe in omnibus rebus gerendis adeò aptus, dexter & abſolutus extitit, ut ejus veram integritatem ſufficienter dicere poſſe, homini etiam dicendi peritiſſimo facile videatur minimè. Raro, niſi ex deſtinato conflixit, hoſtem ſæpius obſidendo qvam decertando confregit. Peditatum magno in precio habuit. Argento atqve auro cultos eſſe milites voluit. In exeqvendis conſiliis celer ac perſeverans, ita ut in rebus qvas aggrediebatur, ſæpius ſe virum prudentiſſimum oſtenderit. In omni re novanda præſentia animi, laborum tolerantia, uſu, exercitatione, conſilio mirificè inſtructus, qvibus artibus brevi adeo magnus effectus eſt, ut unus ex omnibus copiarum

Digitized by Google

ducibus inventus ſit, qvi cum Nicolao de rei militaris principatu concertare poſſit. Nam cum ſcientia rei militaris atqve authoritate pares viderentur, diu dubium fuit, uter alteri anteponendus eſſet. Sed hanc litem, fugatus paulòpòſt Nicolai exercitus, & ingens victoriarum Franciſci curſus, & Mediolanenſium fortuna in eum pleno cornu tralata, prorſus diremit. Cæterum Fani expugnationem cum Rex difficillimam intelligeret, non Franciſci ſolum magni & peritiſſimi ducis præſentia defenſi, verum qvod etiam urbs mari adjacens claudi, ne commeatus intrarent, haud qvaqvam potuit. Inde abiens in Firmanum duxit, qvo in loco cum Alexander Franciſci frater eruptione facta, poſtremum agmen ejus invaderet, converſis in eum ſignis hoſtem intra urbem repulit, atroci pugna pro muris facta, & antemurali qvod pro vallo ſtabat, vi capto. Deinde ad turrim palmarum compoſito agmine pervenienti, Franciſci epiſtola reddita eſt nuntio intercepta, qvæ Troilo ac Petro Brunoro inſcripta, inter cætera ea verba continebat, *ne amplius differentes jam tandem cogitata mutarent.* Qvapropter ambos de proditione ſuſpectos, armis eqvisqve & omni qvantumvis magna ſuppellectile privatos in vincula conjectos, in Arragoniam miſit, & in arce Satabia Valentini agri cuſtodiri mandavit. Nec diu poſtea, cum Temaritani deditionem feciſſent, in regnum ſuum divertit, duobus millibus eqvitum ad Picininum, qvi ad montem aureum cum exercitu extiterat, transmiſſis. Sed poſtqvam illi advenlaſſent, Picininus repentino Franciſci adventu invaſus, prælio fuſus pulſusqve fuerat. Clivus, in qvo caſtra poſita erant, & oppidum proximum diſſipatos fuga ſervavit. Franciſcus ea victoria ſimul & profectione regis elatus, Picenum undiqve veluti victor percurrere & infeſtare cœpit. Rogatus ab Eugenio Alphonſus eò reverti, cum jam ſe itineri accinxiſſet, novis regni motibus domi retentus, Lupum Virreum, Urſinum, Carſiamqve cum non parvis copiis adverſus Sfortiam miſit. Interea Nicolaus Picininus à Philippo in Galliam revocatus Franciſcum filium cum parte copiarum in Piceno dimiſerat, qvem Sfortia ad montem Ulmum prius pugna ſuperatum intercepit, qvam regis auxilia ei adveniſſent. Poſt hæc Ludovicus Aqvilejenſis Patriarcha eam provinciam ab Eugenio ſortitus, Joannem Vintimilium inter belli duces fama præſtantem, cum magna eqvitum peditumqve manu à rege miſſum omnibus copiis ſuis præfecit. Cujus induſtria

duſtria Aufidum oppidum obſidione clauſum, in deditionem accepit. Erant eo tempore non parvæ Philippi copiæ apud Cingulum oppidum contra Franciſcum miſſæ. Nam Philippus cum Franciſci reconciliationem jam tandem ſimulatam intellexiſſet, Italianum Forlanum in rebus bellicis latè cognitum, qvi Pontificis partes adjuvaret, eò transmiſerat. Cui cùm Patriarcha & Vintimilius per rectam viam conjungi non poſſent, nam media loca Franciſcus obtinebat, magnis itineribus per montana ad eum pervenere: qvo cognito Franciſcus è Piceno deſcendens, in Urbinatem agrum ſe recepit. Patriarcha montem Melonem obſedit atqve obtinuit. Deinde oppidum ſancti Angeli vi expugnans, diripiendum militi dedit. Vintimilius paulò poſt ab eo in regnum ad hyberna recedens, per agrum Firmianum non procul à Monte ſancto conſtitit. Cujus adventu conterriti oppidani, emiſſis oratoribus deditionem fecere: ſimiliter circumjecta caſtella. Deinde ad montem altum profectus, dies aliqvot ibi manſit. Interim Firmiani conjuratione facta, ſpe propinqvi auxilii à Franciſco defecerunt. Alexandro fratre cum magna eqvitatus parte in arcem compulſo, qvibus & Vintimilius & Pontificis copiæ mox auxilium præbuere. Sed cum arx ejuſcemodi eſſet, ut ſola fame vinci poſſet, præmunitis urbis partibus, ne deſcenſus ex arce fieret, Vintimilius uti conſtituerat, in hyberna conceſſit. Seqventi anno Alphonſus Remundum Buillum, & cum eo mille eqvites, & totidem pedites ad Patriarcham in Picenum miſit. Qvi ubi cum Jacobo Caynano in eccleſiæ caſtra pervenit, mox Italianus Forlanus mandante Philippo Maria comprehenſus eſt, ac poſtriduo juſſu Patriarchæ apud Roccham Contratam ſecuri percuſſus. Montem fabrum deinde cepere, & aliqvot Caſtella Frederico Urbinatium principi eripuerunt. Sed cum jam duo millia eqvitum à Florentinis ac Venetis miſſa, Franciſci exercitum auxiſſent, Philippus verò, exercitu ſuo ad Caſale majus juxta flumen Padum à Venetis pugna fuſo ac caſtris exuto, copias ſuas è Piceno revocaſſet, & amplius Eugenii ac regis auxilia poſtulaſſet, ad qvem duo millia & qvingenti eqvites ex caſtris eccleſiæ jubente Pontifice tranſferunt, Franciſcus jam bello ſuperior, Montem aureum, & alterum ei proximum caſtellum Sigiſmundi Malateſtæ, (qvi jam ab eo defecerat, eccleſiæ fortunam ſecutus) expugnavit, & ejuſdem oppidum Gradariam obſedit. Interim Rex alia Patriarchæ auxilia miſit, cum

qvibus

qvibus in Picenum reverſus Jacobum Caynanum proditionis ſuſpectum apud Roccham Contratam, ubi Italianum Forlanum interfici juſſerat, capitali ſupplicio affecit. Exin nihil memoria dignum ab eo geſtum, donec Franciſcus Philippo reconciliatus, illius ſtipendia facturus, & jam dux contra Venetos deſignatus, ex Piceno receſſit. Nam poſtea non ſolum arx Firmana, ſed omnis fermè provincia in ejus poteſtatem facta eſt.

CAP. LXI.

De Joſia duce Aſculano.

IN Aſculo Joſias nobilibus ortus parentibus admodum adoleſcens, Joannem Franciſci Sfortiæ fratrem magno animo juvenem, & qvi eam urbem per omne belli tempus egregiè defendiſſet, conſpiratione cum paucis inita incautum obtruncavit. Sed cum & ipſe tyrannum in patria gereret, in exilium actus eſt. Civitas deinde ſub eccleſia qvievit, qvamvis anno abhinc ſuperiore idem Joſias arcem qvandam naturali ſitu munitam & urbi propinqvam, cum pleriſqve latronibus occupans, non parvas curas illi populo ingeſſerat: qvæ res ei parum proſperè proceſſit. Nam Rodericus ſancti Nicolai Cardinalis, ejus provinciæ legatus, obſidionem loco admovens poſtqvam arce potitus eſt, captum ipſum vinctumqꝫ Romam miſit.

CAP. LXII.

Qvod apud Urbinates Dux Oddo, & protonotarius Carpenſis propter ſuam in fœminas libidinem fuerunt interfecti.

IN Urbino Dux gentis Oddo matre Columnenſi nobiliſſima natus, cum per libidinem in matronas nobiles debaccharetur, nec modum licentiæ faceret, populari tumultu interfectus eſt. Incenſor neqvitiæ & adoleſcentiæ ſuæ corruptor, Protonotarius Carpenſis, nobili genere ortus, ſed ingenio peſſimo, qvi nuptis ac virginibus qvamplu-

Digitized by Google

qvamplurimis vim intulerat, qvi per omnia ſcelera ad ſummam vitiorum pervenerat, eadem nocte cum diſcipulo ſuo necatus, inexhauſtæ libidinis pœnas dedit. Cadaver ejus in forum delatum, deſecta virilia in ore mordicus tenuit. Guido pater Oddonis priuſqvam conjugem ex Columnenſi familia duceret, cum proles ei nulla virilis eſſet, anxius qvonam pacto in gente ſua imperium propagaret, concubinam ex ſe prægnantem aſſimulavit. Exin Bernardini Cardenſis agnati ſui, præclari copiarum ducis filium, tum forte natum ſupponi pro ſuo nutririqve juſſit, Frederici nomine indito. Sed conjugio deinde contracto, cum filium legitimum ſuſtuliſſet, converſa in eum cura Fredericum adhuc puerum militiæ tradidit, in qva ille ad ætatem uſqve virilem perſeveravit. Deinde Oddone mortuo, vocatus à populo, Urbinatium factus eſt princeps. Clarus vir & caſtrenſibus diſciplinis apprimè inſtitutus, cui nec in adminiſtrandis rebus bellicis conſilium, nec in capeſſendis periculis animus unqvam defuit, nec verò factis qvam fide clarior, qvæ qvidem vel maximè patuit, cum bello Picenti Franciſcum Sfortiam, qvi ad eum ſe receperat, fortunæ afflatu jam pene deſertum, conſtantiſſimè juvit ac fovit. Indignus profecto, qvi militari ludo dextrum perdiderit oculum.

CAP. LXIII.
De Sigismundo Maleteſtâ Duce Ariminenſi.

APud Ariminum Æmiliæ urbem, Sigismundus Malateſta ſceleribus inſignis, imperium tenuit, qvi cum Sfortiæ filiam matrimonio ſibi adjunxiſſet, partes ejus in Picenti bello aliqvandiu ſecutus eſt, deinde ſub eccleſia ſtipendia fecit. Militavit in Gallia contra Venetos, & in Tuſcia contra regem Arragonum, qvæ res poſtea magno ſibi detrimento fuit. Nam cùm de pace Italiæ apud Neapolim ageretur, Rex hujus injuriæ memor, eum qvi ſibi fidem non ſervaſſet, extra communem pacem eſſe voluit. Deinde comitem Jacobum Picininum, & Fredericum Urbinatium principem, cum copiis in eum miſit, qvi aliqvot ei non parvi nominis oppida abſtulerunt, ejusqve agrum ferro & igne vaſtarunt. Ipſe cum auxilia fru-

ſtra imploraſſet, ad extremum (qvod unum ſalutis erat remedium) Alphonſo, miſſo ad eum, reconciliari conſtituit, cujus nondum preces exauditæ ſunt, qvamvis ſpem concordiæ regis clementia non parvam effecit.

Cap. LXIV.

De Faventia & Fabrienenſibus.

IN Faventia mortuo Guidone Antonio, principatum frater ejus Neſtor arripuit, qvi Florentinis contra Regem militans, haud alia ratione qvam Sigiſmundus ab Alphonſo declaratus hoſtis, extra communem pacem factus eſt. Fabrienenſes, qvi dudum tyrannide oppreſſi, necatis tandem qvindecim ex familia, qvæ principatum invaſerat, fugientibus reliqvis ad eccleſiæ imperium redierant, multisqve poſt annis in pace qvieverant, hoc anno de rebellione tentatos, ſeu ſuſpectos cives aliqvos in vincula adjecere. Exin tormentis ac qvæſtionibus prodito & expreſſo crimine, ultimo ſupplicio affecerunt.

Cap. LXV.

De Aqvila Marſorum urbe, ubi de divo Bernardino Senenſi.

IN Aqvila Marſorum urbe, apud qvam memoria noſtra Brachius Peruſinus Dux belli formidatiſſimus, dum per anni temporis obſidionem tenuiſſet, Martini qvinti Pontificis Maximi ac feliciſſimi armis victus interiit. Divus Bernardinus Senenſis, poſtqvam Italiam omnem Chriſti nomen prædicando peragraſſet, vitæ curſum peregit, eo in loco ſepultus clarere miraculis affirmatur. Fuit autem Bernardino clara inter Senenſes origo, nec vera eſt aſſertio eorum qvi patriam illi Maſſam fuiſſe tradunt, qvamvis pueritiæ ſuæ ibidē nonnulla rudimenta peregerit. Cæterum pater ac majores ſui longa ſerie inter nobiles Senenſes habiti ſunt, ubi & ipſe natus, & majori ex parte educatus, cum adoleviſſet, juri pontificio ediſcendo operam dedit. Sed cum

cum ſepultis parentibus fallaces hujus mundi blanditias, & inania ejus eſſe promiſſa animadvertiſſet, diſtributa inter Chriſti pauperes ſubſtantia, divi Franciſci religionem ingreſſus, traditam ſibi regulam exactiſſimè obſervavit: declinansqve majores conventus, eorum ductor ac magiſter effectus eſt, qvi fratres obſervantes appellantur. Maximum autem ei ſtudium in edocendis populis fuit. Qvi cum eſſet facundia copioſus, & doctrina inſignis, incredibili omnium attentione audiebatur, & qvaſi alter Paulus eſſet, vas electionis, in admiratione ac reverentia habitus. Tres eum populi ſibi pontificem elegerunt, Urbinates, Ferrarienſes, Senenſes. Sed non fuit ei conſilium linguam, qvæ toti poſſet Italiæ conſulere, unam intra urbem concludere.

CAP. LXVI.

De Neapolitano regno, & multis præliis per Alphonſum Arragoniæ regem, & alios duces non paucos, in ipſo regno Neapolitano, & aliis locis factis.

Regnum jam Neapolitanum ingreſſi, ad felices Alphonſi mirabilesqve rerum curſus ſtylum convertimus. Poſt bellum navale, qvod ipſe cum Genuenſibus infeliciter geſſit, tanqvam cognorit fortuna ſuum errorem, qvæ tanto principi moleſta fuiſſet, novercale odium in maternum mutavit affectum, & qvæ illi adverſiſſima fuerat, ſecundiſſima facta eſt. Nam Philippus Mediolanenſium princeps, ubi captivum regem ad ſe ductum, & ſe victorem longè minorem victo animadvertit, mox ex hoſte factus amicus, liberum eſſe juſſit, ſocietateq; ſecum æqvis conditionibus facta, magnis muneribus donatum à ſe dimiſit. Iſabella interea conjunx Renati Lotharingiæ ducis, qvi cum Alphonſo de regno contendebat, & per id tempus in captivitate Philippi Burgundiæ ducis detinebatur, cum duobus parvis filiis Cajetam venerat, eaqve præſidio firmata, Neapolim ſe contulerat. Sed Petrus Arrago frater Alphonſi qvi ex bello navali cum paucis triremibus evaſerat, reparata in Sicilia claſſe, præ-

ter ſpem invitatus ab altera factione Cajetanorum, nocte profectus ea, Cajetam obtinuit: & expulſo hoſtium præſidio, ſuum impoſuit, miſſis ad Alphonſum navibus, qvæ illum ex portu Veneris advehe-rent. Appulit paulòpòſt Cajetam in eisdem navibus Alphonſus, deinde Capuam petiit, qvæ licet medio tempore ab Iſabella & Jacobutio Condola acriter oppugnata fuiſſet, virtute tamen Joannis Vintimilii ejus loci præfecti, in fide perſtiterat. Ibi Remundus Nolanus regulus Alphonſo reconciliatus eſt, & mox Scaphatum in inſula Sarni ſitum Caſtrumqve maris in deditionem acceptum. Iſabella, ubi ſe viribus Alphonſi imparem eſſe cognovit, ab Eugenio Romano Pontifice auxilium petiit, qvi Joannem Vitelliſcum Patriarcham Alexandrinum cum tribus millibus eqvitum ac pari numero peditum ad eam miſit: profectus in agrum Campanum Patriarcha, aliqvot caſtella vi cepit, obſediſſetq; Capuam, niſi Joannes Vintimilius octingentos eqvites qvos regina ad eum tranſmiſerat, ex improviſo invadens fudiſſet, cepiſſetqve. Aggreſſus eſt tamen idem Patriarcha Joannem Antonium principem Tarentinum ad montem Fuſculum, ac eum expugnatis vi caſtris captivum abduxit, eaqve demum lege dimiſit, *ut frater ejus qvingentis eqvitibus ſtipendia Pontifici faceret.* Gerebat Patriarcha & Jacobutius Candola communi conſilio, & amicis animis pro regina bellum, ſed intervenientibus ſimultatibus copias ſepararunt. Interea duorum menſium induciæ inter Patriarcham & Alphonſum factæ, qvibus durantibus, Patriarcha Jacobutio reconciliatus, junctis cum eo viribus prius opprimere Alphonſum ſtatuit, qvam reconciliationis ad eum notitia perveniret. Erat Alphonſus apud vicum Julianum, tribus miliaribus ab Averſa ſecurus in caſtris, cùm ſibi nunciatum eſt hoſtes rupto induciarum fœdere adventare, ſibiqve minimè tutum expectare impetum, ob qvam rem ſublatis ſignis, mox Capuam ſe recepit, non tamen abſqve damno ſuorum, qvi poſtremum agmen duxere. Exin cum Patriarcha Averſam ſibi ad inhabitandum tradi ab Iſabella peteret, Jacobutius impediret, rurſus inimicitiæ inter eos ſubortæ ſunt. Sed cum Tranenſes excepta arce Alphonſum dominum appellaſſent, & arx oppugnari cœpiſſet, Patriarcha cum exercitu eò profectus obſidionem firmavit, cui & Jacobutius Candola ab Iſabella rogatus, & Joannes Antonius Urſinus & multi alii ſe conjunxerunt. Firmata obſidione, cum Joannes Antonius haud ex animo

mo bellum gerere crederetur, & naves regis adventare Tranenſibus auxilio narraretur, veritus Patriarcha ne intercluderetur, cum parvo navigio ingreſſus mare, tanqvam pecunias ab Eugenio petiturus, in Picenum adnavigavit, deinde Romam ſe contulit. Milites ejus ſine duce relicti ad Candolam ſe contulerunt. Arx deinde Alphonſo dedita eſt, & Joannes Antonius ad eum rediit. Inter hæc Renatus è captivitate dimiſſus, cum decem triremibus Neapolim venit, & vocato ad ſe Jacobutio Candola, & ejus conſilio Scaphatum petens, in deditionem accepit: deinde in Sulmonenſem profectus, cum fruſtra urbem obſediſſet, agrum vaſtavit incendio. Nec Alphonſus interea qvieſcebat, ſed Albano ac Celano agro ſubacto ad Caſtrum vetus pervenerat, in valle Subletia ſitum, cui Renatus oblata pro militari more chirotheca prælium indixit: accepit Alphonſus, ſed qvæſivit *ſingularine certamine, an collatis ſignis cum toto exercitu dimicandum eſſet, ſe ad utrumq; paratum eſſe*, cumqve Renatus reſpondiſſet, *univerſi certaminis cum toto exercitu fortunam ſe velle ſubire*, Alphonſus renunciavit *placere id qvidem. Sed qvoniam veteri more ejus fuerit qui provocetur, diem & locum prælii dicere, ſe cum exercitu inter Acerras ac Nolam proficiſci, qui campus lata planitie utriſqve idoneus eſſet, ibiq; eum ad diem octavam præſtolaturum.* Hinc orta diſſenſione, cum Renatus locum, in qvo Alphonſus eſſet, conſtituendum diceret, prælium impeditum eſt. Alphonſus in Nolanum perrexit. Renatus in eum locum, ubi Alphonſi fuerant caſtra, duxit exercitum, atqve ita ſuo ſatis honori iterum factum putavit. Exin Renatus in Pelignos ducens, Caſtrum vetus ſubegit. Alphonſus in vallem Cardinam profectus, Arparium oppidum vi cœpit, Marinum Boſſam vallis dominum captivavit, Caſertinum regulum in fidem recepit. In Lucaniam ducens, oppidum Anglum obſidione fatigatum obtinuit. Nuceriam dedentibus oppidanis accepit. Jam 15. millia eqvitum in caſtris ejus erant, qvibus fretus abſente Renato Neapolim petens, cum Petro fratre binis caſtris urbem obſedit, decem triremibus in portu collocatis, oppugnatur urbs magnis viribus, nec cives ſeipſos negligunt. Sed dum Petrus paululum à caſtris ſpeculandi gratia in littore vagatur, è Carmelitano templo caput tormento ictus, repente occubuit. Vir apud omnes ordines gratioſus, ad rem militarem natus, animi magnitudine & corporis robore excellens, ad ſubeunda pericula impavidus, acer & manu prom-

 ptus

Digitized by Google

ptus, cujus interitu conſternato exercitu ejus diei dimiſſa eſt oppugnatio. Alphonſus ubi germani jacere truncum cadaver inſpexit: *Ad hac* (inqvit) *ego te frater ſtipendia duxi, ut eſſes, qvi mihi tuo ſangvine, tuaq; nece regnum parares*, recondiq; loculo corpus juſſit, & in arcem maritimam deportari, cui poſt tempora nactus idonea, dignum ſuo genere funus duceret. Seqventibus verò diebus cum oppugnatio repararetur, tanta vis imbrium cecidit, ut neceſſariò ab obſidione diſceſſum, & res in religionem ſit verſa. Exin Caynanum oppidum, tradente qvodam milite, multis oppidanis occiſis, ab Alphonſo receptum eſt, & arx fame coacta in deditionem venit. Renatus interea ex Pelignis reverſus Neapolim, ubi qvæ acta fuerant didicit, turrim S. Vincentii opportunè in mari ſitam, ad tutelam regiæ arcis vi expugnavit: deinde arcem ipſam pluribus diebus oppugnans, dedente præfecto, cui annona prorſus deerat, in poteſtatem ſuam accepit. Alphonſus verò cum fruſtra obſeſſis auxilium ferre conatus eſſet, in Lucanos trajiciens, Salernitanos totamqve fermè provinciam & Brutiorum multos in deditionem accepit. Jacobutius autem Candola præſtanti ingenio, & à literarum ſtudiis non abhorrens, atqve in primis rei militaris peritus, qvi ſub Bracchio ſtipendia fecerat, dum caſtellum qvoddam Jacobi Laguniſſæ oppugnare nititur, catarrhi profluvio correptus occidit, clarus profecto regulus, & ingenti laude dignus, ſi qvanta induſtria & rei bellicæ cognitio, tanta illi fides & in promiſſo conſtantia fuiſſet. Joannes Vintimilius & ipſe per idem tempus Acerras prodentibus oppidanis, & arcem fame laborantem in poteſtatem recepit. Averſani qvoqve à Renato deficientes, Alphonſum intromiſere, qvi arcem apprime munitam, & forti præſidio defenſam, cum expugnare facile non poſſet, foſſatis ingentibus excluſit, & oppugnari qvotidie juſſit. Renatus ad Antonium Candolæ filium in Apuliam profectus, cum nihil propterea ab oppugnatione arcis Averſiæ ceſſari animadverteret, per Candimam vallem, & deinde ab Alphonſo qvi occurrerat impeditus, per transverſos montes, ſeqvente Antonio, in Nolanum deſcendit: nec tamen obſeſſis apud Averſam opem ferre præſumpſit, cum Alphonſus in caſtris illic potentior videretur. Sed reverſus Neapolim, Antonium Candolam de proditione ſuſpectum comprehendi & in carcerem trudi juſſit; qvæ res magno ei detrimento fuit. Nam cum caſtra illius ſub urbem

Digitized by Google

urbem poſita tumultuarentur, ducemqve ſuum repoſcerent, Antonius dimiſſus eſt, qvi contumeliam ſibi arrogatam iniqvo ferens animo, mox ad Alphonſum tranſivit, & arcem Averſanam ſeptimo jam menſe obſeſſam ei tradi curavit: perſvaſo per epiſtolam Xantho, qvi cum patre ſuo militaverat, præfectusqve ibi præſidii erat. Deſcivit tamen paulòpòſt Antonius ab Alphonſo. Deinde apud Beneventum ei reconciliatus eſt, cum arce per proditionem tradita, cives qvoqve conſternati in Alphonſi poteſtatem veniſſent: qvo tempore & Calathini adactis machinis ab Alphonſo expugnati ſunt, & caſtellum Padula & ante Urſariam caſtra poſita. Franciſcus Sfortia Renato amicus Arrianum, Trojam, Manfredoniam, Nuceriam, & alia pleraqve oppida per idem tempus in Apulia obtinebat: qvorum cuſtodiam Cæſari Martinengo, cum non parvo eqvitatu; commiſerat, ipſe in Piceno agens. Cæſar cum eſſet Alphonſo infeſtus, bis extra mœnia Trojæ pugnare auſus, bis ab Alphonſo ex acie fuſus, turpi fuga in urbem ſeſe recepit: nec multò poſt Vicarium oppidum reſiſtentibus oppidanis vi captum, præda militi permiſſa, fœminarum decus regio more ſervatum. Alexander autem Franciſci Sfortiæ frater, ſub urbem Thetini Remundum Candolam, ac Riccium & Joſiam cum copiis ad Alphonſum euntem repente aggreſſus, levi certamine fudit: Riccium ac Joſiam præceps fuga ſalvavit. Remundus interceptus eſt, qvi cum eſſet Antonii Candolæ patruus, illum ſecundo ab Alphonſo alienavit. Venit & Joannes Cardinalis Tarentinus in regnum adverſus Franciſcum Aqvinianum Eugenii copias ducens. Sed occurrens Alphonſus, retro eum repulit. Exin rupem Gvilelmi in alto monte ſitam caſtellis circa occupatis fame coactam obtinuit, & paulòpòſt Capreas oppidum in inſula ejusdem nominis ſitum, Tiberii qvondam Cæſaris ſive delicias, ſive latebras dicere malis, tradentibus oppidanorum qvibusdam recepit: nec moratus caſtra ad Neapolim poſuit, ſimulqve Puteolos obſedit: qvi aliqvandiu fortiter reſiſtentes, tandem rei frumentariæ inopia & defectione regi portas aperuerunt. Turris qvoqve (qvem vocant Octatii) recepta eſt. Urgebantur interea rei frumentariæ inopia Neapolitani, nec ſpem aliam habebant, qvam vel Genuenſes mari, vel Franciſcum Sfortiam cum Antonio Candola auxilium terreſtri itinere allaturos eſſe. Anellus interea faber qvidam cæmentarius, qvem fames Neapolim exire compulerat,

rat, ad Alphonſum profectus, ſi præmium adſit, urbem parvo militum periculo capi poſſe demonſtrat. Deliguntur viri fortes ducenti, qvi cum Anello ejusqve fratre, per oſtenſum aqvæ ductum nocte urbem ingreſſi, mœnia occupent. Rex cum exercitu paratus, ſignum certaminis audaciter expectat. Illi ad domum qvandam perveniunt, in qva unica erat anus, & adulta cum ea virgo: mater cum exclamare cœpiſſet, celeriter oppreſſa, vocem emittere inhibita, filia ſua ſponte conticuit. Et jam ſol exortus erat, nec amplius, qvam viri qvadraginta ex omni numero puteum invaſerant: qvi nuntiare ingreſſum regi debuerant, ſive negligentia, ſive aliam ob cauſam nihil regi ſignificarunt. Exiſtimabat Alphonſus, aut cæſos eſſe qvi miſſi fuerant, aut metu exilire non auſos: profectusqve propius, urbem ab ea parte, qvæ occupanda erat, invadit. Renatus cum ea manu, qvam ad ſubitos inopinatosqve caſus paraverat, citato eqvo ad muros contendit, hoſtesqve procul amovit. Ingens verò pavor & conſternatio eos cœpit, qvi è puteo evaſerant: nec egredi in puteum, ne armorum ſtrepitu proderentur, nec erumpere propter paucitatem audebant. Alphonſus ut vidit nihil à ſuis intus miſceri, deſperatis rebus in caſtra rediit. Renatus tanqvam periculum depuliſſet, relictis cuſtodibus, & ipſe in regiam conceſſit. Nec mora nuntius ad Alphonſum currens, multos è puteo prodiiſſe, atqve in domo tacitos ob metum latere nuntiat. Iterum igitur ad mœnia ſucceditur, inſtauraturqve prælium, ut erumpendi animus latentibus acuatur. Intereà filius ejus, qvem nominavimus aniculæ, à ſtatione ſua domum veniens pulſatis foribus aperiri ſibi expetit. Mater, & qvi intus erant exanimati, qvid agant, neſciunt. Vincit tandem ea ſententia, ut reſeratis paululum foribus, manus ei injiciant, eumqve comprehenſum tacere jubeant. Sed ille repente ut armatos vidit, trepidus refugit, hoſtesqve intra urbem eſſe vociferatur. Ad Renatum verò ſubito pervolat, & qvæ viderit refert. At qvi intus erant uno agmine raptim è domo proſiliunt, primoqve impetu mœnia propinqva uno tantum vigile ibi reperto, turrimqve occupant. Renatus eo nuntio ac tumultu excitatus, ad mœnia celerrime reverſus, impetum in hoſtes facit. Alphonſus, qvo ſuis animos addat, ſcalas admoveri imperat. Sed oppidani eam muri partem facile tuebantur, & qvi per ſcalas in captam turrim evaderent, gravium ſaxorum dejectu obſiſtebant.

Dum

Dum pugnatur acriter, obeqvitans mœnia Alphonſus, locum qvendam urbis neglectum eſſe animadvertit, eoqve celeriter ſcalas admoveri jubens, murum obtinuit. Jam verò qvi turrim occuparant, partim graviter ſauciati, pugnam remiſerant, partim præcipites è muro ſe dederant. Eratqve Renatus eam turrim recepturus, niſi à tergo ſubito cum ingenti clamore hoſtes invecti terrorem intuliſſent. Auxit & trepidationem oppidanorum unus ex Alphonſi militibus, qvi per mœnia urbem ingreſſus, conſcenſo eqvo qvem vacuum forte invenit, in hoſtem acerrimè invectus, opinionem præbuit proximæ portæ captæ atqve infractæ. Non tum Renato defuit animus, ſed cohortatus, qvi aderant, in hoſtes fortiter irruens, eorum impetum paululum coërcuit atqve repreſſit. Mox verò, ut creſcente hoſtium numero, ſuos exterritos animadvertit, ſenſim referre pedem cœpit: atqve ingreſſis per divi Januarii portam hoſtium compluribus, in arcem regiam cum paucis ſe recepit. Tum & à fori Boarii porta, & ab aliis diverſis muri partibus irruptio facta, atqve ad prædas diſcurſum eſt, à cædibus tamen temperatum. Mox verò ingreſſus Rex, & prædæ qvoqve finis factus. Inſignis hujus anni memoria expugnatione tantæ urbis, qvæ eo modo capta eſt, qvo annis antea mille per Belliſarium è Gothorum manibus erepta fuerat, qvadrageſimo & qvadringenteſimo ſupra milleſimum ab ortu ſalvatoris Chriſti, is annus erat ab initio cœpti belli unus & vigeſimus. Poſtridie duæ ingentes onerariæ naves à Genuenſibus miſſæ cum frumento applicuerunt, qvæ cognita urbis captura ſub arcem conceſſerunt, Renatumqve omnium ſpe recuperandæ urbis abjecta inde avexerunt. Tres adhuc arces in fide Renati perſeverabant, Capuana, qvæ pactis paucorum dierum induciis, ante Renati abitum ſe dedidit. Regia aliqvanto poſtea & Montana tardius receptæ ſunt, Renatus ad Eugenium Florentiæ morantem ſeſe contulit. Exin in Galliam ulteriorem abiit. Alphonſus munita Neapoli, adverſus Antonium Candolam ducens, ad Carpenonum caſtra poſuit, ubi cum facta pugnandi ab Antonio copia, ineundum certamen reguli dicerent, niſi princeps adeſſet: *ergo* (inqvit Alphonſus) *qvi militi animum addere conſvevi, jam præſentia mea terrorem adhibebo, abſit à noſtro ſangvine ea vecordia*, moxqve galeam induit, ſignumqve pugnæ dedit. Certatum eſt aliqvamdiu nutante victoria. Poſtremo fuſo hoſtili exercitu, Antonius ipſe captus eſt, cui erroris veniam poſtulanti,

Digitized by Google

non modò ignovit Alphonſus, verumetiam oppida qvæ à patre accepta hæreditario jure poſſidebat, reliqvit; cæteris captivis perhumaniter habitis: nec qvicqvam ex Antonii ſuppellectile, qvæ ingens erat, præter criſtallinum calicem cepit. Poſt hæc Pelignos Marſosqve ſubegit. Manfredoniam & Subindæ arcem in poteſtatem recepit, omnesqve belli reliqvias in Apulia extinxit: ac pacato ubiqve regnò, Neapolim rediens in triumphantis morem, exultante populo, magnificentiſſimis apparatibus ingreſſus eſt urbem. Poſt hæc de pace inter Alphonſum & Eugenium actum. Ludovicus Cardinalis Aqvilegienſis & ſua virtute & pontificis autoritate potens, idcirco ad regem miſſus, eam confecit. Leges pacis in hunc modum dictæ. *Eugenius Pontifex Alphonſum regem Neapolitanum decernat, appelletq́; Ferdinando regis filio cui rex poſt mortem regnum deſtinaverat, poteſtatem ſuccedendi faciat, Terracinamq́; regno adjiciat. Alphonſus contra Eugenii autoritati ſe ſubjiciat, atqve opituletur ad agrum Picenum, qvem Sfortia occupaverat vendicandum: ſi qvando Pontifex adverſus Turcas aut Afros bellum ſuſcipiat, rex cum claſſe adjuvet: Sacerdotes regnorum ſuorum ſub concilii prætextu Baſileam profectos revocet. Nec patiatur tres ex ſuis, qui Cardinales ſub Amedeo Sabaudienſi creati fuerant, revertentes pro cardinalibus ſuſcipi haberivè. Matricem civitatem ducalem, atqve Aeumulum in Marſis oppida Romanæ eccleſiæ tradat.* Trajecit deinde in Picenum Alphonſus, & qvæ ſupra relata ſunt, felici curſu peregit. Exin domum rediens, cum Genuenſibus duce Raphaële Adurno ea lege pacem fecit, *ut bello ablata nemini petendi jus eſſet. Nec regis hoſtes Genuenſis populus, nec rex Genuenſium reciperet, illosvè commeatu adjuvaret. Genuenſes regi qvotannis dum viveret honoris gratia pateram auream dono darent, ac Neapolim mitterent.* Poſt hæc Antonius paterna ſtirpe Gentilia, per matrem Vintimilius, qvi multa in Apulis egregia facinora Alphonſi gratia feciſſet, ad Fontem populi non procul à Theano, qvo juſſi erant regni principes convenire, cum eqvitibus trecentis profectus, tanqvam unum ex purpuratis autoritate majoribus interficere conſtituiſſet, apud regem accuſatus, clam fugiens Cantanzanum ditionis ſuæ oppidum repetiit, extinctasqve regni lites excitare conatus, non ſolum vicinos proceres, ſed Venetos & alios Italiæ potentatus, ut in regem arma ſuſciperent, & literis & nunciis invitavit. Sed fruſtra illi cuncta ſucceſſere. Nam rex cum copiis adverſus eum profectus, & Crotonam urbem & omnem

mnem ei reliqvum agrum ademit, ipſumqve in Catanciano recluſum, ad deditionem nulla conditione interveniente compulit. Joannem verò Nuceum, qvi contumaciæ Antonii ſvaſor fuerat, oppidis omnibus exutum, regno excedere juſſit. Secuta eſt paulòpòſt profectio regis in Tuſciam, de qva ſuo loco relatum eſt. Unde reverſus, non multo tempore interjecto, Fredericum imperatorem, & Leonoram imperatricem ex ſorore ſua neptem ad ſe venientes tanto honore excepit, qvantum referre vix Oratori maximo facundia ſuppetat, donatosq; magnificè ambos à ſe remiſit. Exin qvamvis pacem, ut prædictum eſt, Florentinis petentibus dediſſet, cum tamen capta Mediolanenſi urbe à Franciſco Sfortia, Leonelli marchionis Eſtenſ. interventu, cum Venetis poſitis inimicitiis fœdus iniiſſet, alterum tamen in Tuſcia bellum geſſit, miſſo in eam expeditionem Ferdinando filio, de qvo ſatis inter res Hetruſcas commemoratum eſt. Soluta eſt & pax cum Genuenſibus capta nave, qvæ de Chio inſula Genuam petebat, ut poſtea referemus. Ob qvam rem commota republ. Genuenſi, Joannes Philippus Fliſca gente prognatus, cum qvatuordecim altiſſimis navibus in portum uſqve Neapolitanum adnavigavit, ibi ut regis triremes onerariasqve naves incenderet. Sed repulſus tormentis æneis, inglorius abiit. Nec multis poſt diebus claſſis regia ad montem Cyrceum ſex Genuenſium naves inſecuta, cum homines effugiſſent, demerſit, diviti præda in eis recepta. Qvibus ex rebus, qvanqvam de pace tota fermè Italia conveniſſet, inter Genuenſes tamen & regem concordia fieri non potuit: ſed cum Genuenſes exules ad regis opes confugiſſent, claſſis eis conceſſa eſt, qvæ Liguſticum vexans littus, etiam urbem ipſam, ut relatum eſt, oppugnare non dubitavit, & nunc majoribus viribus idem bellum repetiit. Fuit autem Alphonſus cum Fredericus imperator ad eum venit, annos circiter octo & qvinqvaginta natus, corpore gracili, vultu pallido, ſed aſpectu læto, naſo aqvilino, & illuſtribus oculis, crine nigro, & jam albicanti, ad aures uſqve protenſo, ſtatura medioeri, cibi potusqve temperans, nec vino uſus, niſi aqva multa perdomito. Literis per omnem ætatem operam dedit, grammaticæ apprime peritus qvamvis latinè perrarò loqveretur. Hiſtorias omnes calluit, nec poëtas aut oratores ignoravit, dialecticos nodos facilè ſolvit, nihil ei abditum in Philoſophia, arcana theologiæ perſcrutatus omnia, de pœnitentia Dei,

Digitized by Google

de libero hominis arbitrio, de incarnatione verbi, de ſacramento altaris, de trinitate, de difficillimis qvæſtionibus percontanti, & præſto & ſapienter occurrit, in reſponſionibus dandis qvamvis brevis & circumciſus, nunqvam tamen diminutus, ſermone blandus terſusq́. Summa ei cura, ne qviſpiam ab ſe abiret ingratus, petitiones differre maluit, qvàm negare, ſavit religioni, rem divinam diligenter curavit. Sacerdotalia indumenta, & altaris ornamenta comparavit, qvibus comparari alia nulla qveant. Sacram ac domeſticam ſupellectilem, auream & argenteam admirabilem & incredibilem compoſuit, margaritas, uniones, adamantes, cæterosqve lapides precioſos toto orbe qvæſitos coëmit: ſacelli in qvo ſacris interſuit, & aularum qvas incoluit, parietes, divitibus atq; aureis pannis ornavit. Veſtivit ſeipſum nitidè magis qvàm pretioſe. Serico rarò uſus, aut oſtreo paludamento. Venatione magnam vitæ ſuæ partem conſumpſit, in bello ſeverus & aſper, in pace clemens ac manſvetus, pepercit facile his qvi contra ſe arma tulerant humanum ſangvinem invitus ſudit. Scelera tamen odit, nec impunè ſubditos delinqvere paſſus eſt. Regnum, qvod multis ante ſeculis ſpelunca latronum ſuerat, adeò pacatum ſecurumqve reddidit, ut, qvacunqve iter habeas, nullus prædonum metus adſit. Legatis omnibus ad ſe venientibus ſumptus opipare præbuit. Apoſtolicis qvi Cardinales eſſent obviam extra urbem præfectus, qvaſi patres honoravit, naves inſolitæ magnitudinis fecit, & qvaſi qvi procul inſpiciat, ſublimes eſſe arces per mare vadentes arbitretur. Ædificavit pluribus in locis: Sed Neapoli ſupra qvam dici poſſit, ſplendidè ac magnificè arcem regiam, cui Novo caſtro fuit nomen, à fundamentis ejectam iterum erexit, tum opere mirabilem inexpugnabilemq́;, tum ſumptu magnificentiſſimam, turribus orbiculari forma ex lapide qvadrato, mirifica ſtructura atqve artificio, muriq́; craſſitudine inaudita, & ingenti arcu triumphali ex marmore candidiſſimo excitatis. Reformavit & arcem S. Salvatoris in mari ex Ovo nuncupatam, cujus inexpugnabilis ſitus ad uſum magnificentiſſimæ regiæ redactus eſt. Ampliavit & urbis portum, objecta in profundum maris altiſſima mole, craſſiſſimo muro, turribus munita, ſalubritatem urbi exſiccatis paludibus dedit. Magnus profecto princeps, & in utramqve fortunæ partem probatus, qvi inter cætera ſibi adverſantia, etiam terræmotum

anno

anno abhinc ſecundo paſſus eſt, toto fermè regno, qvalem nec noſtra nec patrum noſtrorum memoria viſum auditumvé ferunt. Nam & multa regni oppida funditus corruere, inter qvæ Arrianum ita abſorptum eſt, tanqvam casmate periſſet. Rara civitas absqve inſigni ruina ſuperfuit, circiter triginta millia hominum inter cadentia tecta periſſe feruntur. Neapolitanorum nobiliores ædes diſciſſæ disjectæqve ſunt. Nec templum in ea urbe læſionem non ſenſit. Sed hodie jam civitas fermè refecta eſt, civium diligentia & Regis liberalitate.

Cæterum clariſſimi regis, qvi ſeculum noſtrum, veluti ſidus qvoddam præfulgidum illuſtravit, haud ab re fuerit qvam breviſſimè velut in epilogo præclara facinora percurrere, qvamvis temporis à nobis recepti pleraqve modum excedant, ex qvibus illuſtriora hujuſcemodi ſunt: Adoleſcens mortuo Ferdinando patre, Arragoniam, & qvæ ab illo in Hiſpania regna ſuſcepit, cum aliqvandiu ſapienter adminiſtraſſet, adoptatus in filium à Joanna Neapolitanorum regina, disſvadentibus amicis, expeditionem in Italiam ſuſcepit. Reginæ opem tulit, Ludovicum ducem Andegavenſem, qvi regnum ſibi hæreditario jure debitum affirmabat, pluribus præliis afflictum expulit. Reginam qvæ malo uſa conſilio ab ſe defecerat, non tam punivit qvam coërcuit. Renatum alterum regni æmulum armis victum cedere compulit. Joannem Vitelliſcum Alexandriæ Patriarcham, magnis copiis inſultantem regno fugavit. Cajetam bis cepit, ſemel acri pugnâ devictam, & iterum civitatis parte vocante, cum defeciſſet. Neapolim qvamvis Renatus & magnus ineſſet populus, expugnavit: Joannem fratrem Navarræ regem in Hiſpania laborantem armis adjuvit: Maſſiliam inſignem provinciæ civitatem noctu adorſus obtinuit ac diripuit. Ad inſulam Gerbini, qvam veteres Lothophagiten appellaverunt, à continenti Africæ qvatuor millia paſſuum diſtantem, obſidionem admovit. Boſorium provinciæ regem, cum copiis adventantem in proximo littore victum, ex minoribus caſtris ad majora fugere compulit, nec diu poſt ab eisdem tributa ſuſcepit. Ab Eugenio Pontifice Maximo, qvi ſibi de regno contrarius eſſet, qvas tandem voluit leges pacis accepit. Franciſcum Sfortiam ex agro Piceno armis deturbavit, & in Albania & in Oriente per ſuos duces Turcis infeſtus, non parva eis damna intulit. Bis Florentinos ob res Gallicas armis afflixit,

Digitized by Google

flixit. Bis eis pacem petentibus dedit. Sed majus omnibus eſt & admiratione ſtuporeqve dignius, qvod prælio navali à Genuenſibus (ut antè diximus) ſuperatus, & in Philippi Mediolanenſium ducis captivitatem adductus, mox liberatus potentiſſimo regno potitus eſt, & à victoribus victor tributum accepit, & adeò erga Philippum gratus inventus eſt, ut ab illo ſuprema voluntate hæres ſit nuncupatus. Vera Gothorum ſoboles, ex qvibus derivatum eſſe regium Hiſpaniæ ſangvinem, unde Alphonſi origo eſt, haud qvaqvam ambigunt. Illis & prælio vincere & regna ſibi ſubjicere proprium fuit. Qvorum veſtigia Ferdinandus imitatus, haud diſſimilem filium genuit, qvando & ipſe Arragoniam, Cataloniam, Valentiam, Siciliam: Alphonſus verò eam Italiæ partem, qvæ olim Magna Græcia dicta eſt, pugnando, inſtando, vincendo ſibi ſubjecit: & magiſter Italicæ pacis factus, Hiſpanicarum qvoqve rerum moderator & arbiter eſſe videtur.

F I N I S.

INDEX

Index Capitum.

Cap. I. De mundo in univerſo forma ejus & plagis terræ pag. 7
Cap. II. An mare circumnavigari qveat, ſententiæ. 8
Cap. III. De marium & ſinuum diverſitate ſecundum varios autores. 9
Cap. IV. De longitudine & latitudine & climatibus terræ. 10
Cap. V. An ſub æqvinoctiali circulo ac torrida zona ſint habitationes. 11
Cap. VI. Partitio noſtræ habitabilis in Aſiam, Africam & Europam treis principales parteis & ubi conjungantur. 12
Cap. VII. Qvi Africæ, Europæ, Aſiæ limites: & diviſione Aſiæ per Taurum montem. 13
Cap. VIII. Generalis diſtributio Aſiæ in ſex præcipuas parteis. 16
Cap. IX. De Seribus populis. 17
Cap. X. De gente Atocorum. Ciconibus populis ſeu alii volunt Sementinis & qvæ de Macino provincia denarravit Nicolaus Venetus. 19
Cap. XI. De Sacis populis qvos & Nomadas appellant. 20.
Cap. XII. De Maſſagetis, ubi & de adoleſcente qvi tempore Pii Papæ Solem adorabat. 21
Cap. XIII. De Anthropophagis, Eſſedonibus, Arimaſpis & id genus immanium hominum. 23
Cap. XIV. Qvi populi inter Jaxartem fluvium & Hyrcanum mare incolunt, & de habitantibus ſub polo Arcto & Hyperboreis populis. 24
Cap. XV. De Arimphæis populis non abſimilibus Hyperboreis. Catajo, qvæ de his locis enarrat Nicolaus Venetus. 25
Cap. XVI. De Sogdianis & Bactrianis. 27
Cap. XVII. De Aria & Hyrcania, & mirifica harum regionum vite. 30
Cap. XIIX. De ſecunda Aſiæ parte & Sarmatis generatim. 33.

Cap. XIX.

Cap. XIX. De Albanis, & de bonitate ſoli ſui & ſimplicitate gentis, & priſca eorum ſuperſtitione. 34
Cap. XX. De Amazonibus & Gargarenſibus, & ex qvibus prolem ſuſcipiebant. 37
Cap. XXI. De Iberia, Iberis, victu, veſtitu & repub. eorum, & qvomodo, qvove tempore Chriſti fidem ſuſceperunt, qvodqve Georgiani nunc appellentur. 41
Cap. XXII. De Colchis, & qvæ flumina Colchidem claudunt, de melle amaro & de Tragelapho, & qvantum Colchis olim claruit. 44
Cap. XXIII. De Dioſcuriade, & apud eam lingvarum varietate & aurati velleris ficta fabula, de victu & veſtitu eorum qvi apud Dioſcuriadem conveniunt. 46
Cap. XXIV. De Syracoris & Troglodytis, & nominum mutatione, & de pellibus, qvæ ab iisdem manant. 47
Cap. XXV. De Alopecia in Mæotide inſula, qvæ miſtorum hominum domicilium continet, qvantave opprimantur glacie & frigore. 49
Cap. XXVI. De Phanagoria, de gigantibus Venerem adorantibus, de Polemonis regis morte. 50
Cap. XXVII. De Zygis & Heniochis, de lemborum magnitudine, & eorum maritimis furtis, de Enochiorum regum pluralitate. 51.
Cap. XXVIII. De Scythis, eorum origine, de ſedibus incertis, eorum victoria, & qvaliter in hos triumpharint Romani. 52
Cap. XXIX. De Aſiaticis Scythis, & eorum ferocitate, unde Attilas, de eorum fœditate, & qvomodo Hungaros velint eſſe Scythas, qvomodove qvidqvam Hungarica lingua ſint loqventes. 55
Cap. XXX. De Parthis, apud eos vario terræmotu, ſermone, miſto, de eorum vario inceſſu, & de regum varia ſucceſſione, atqve in bellis multa nunc regni populatione, nunc autem auctione. 58
Cap. XXXI. De Coſdroa tyranno & victoria Heraclii crucem Domini ablatam ac iterum eſſe reſtitutam, de Mahumethe pſeudopropheta nec non inſigni victoria Tamerlanis Parthorum ducis 66
Cap. XXXII.

Cap. XXXII. De ſitu Mediæ ac diviſione generatim, de montibus ejus, fluminibus, Atropatia regione, & lacu Spantha. 69
Cap. XXXIII. De Media magna & ſolo eqvis paſcendis apto, ex hac Veſcos eqvos genus habere, de herba, qvæ Medica vocatur, eqvorum nutritura, abundantia. 71
Cap. XXXIV. De Medorum in Venerem profuſione, de uxorum pluralitate, & Medea, qvæ hic regnavit. 74
Cap. XXXV. De Armenia, qvod Tigris in ea naſcatur. 75
Cap. XXXVI. De Armeniæ montibus variis, qvod arca Noæ in montibus Armeniæ hæſerit, & qvanta nive hi ſint obruti.
Cap. XXXVII. Qvi fluvii ſint in Armenia, & de Arſino lacu, aqva qvæ in illo propter celeritatem impermiſta fervet, de eqvorum apud eos bonitate, & eorundem opulentia. 78
Cap. XXXVIII. De opulentia Armeniorum, auctione, Thanaide dea, de veſtitu atqve Sarapetis populis. 80
Cap. XXXIX De regibus & tyrannis qvi Armeniam viciſſim invaſerunt graviſſima inter ſe prælia commiſerunt. 81
Cap. XL. Qvomodo Armeni Chriſtiani ſint effecti, & Tyridates gentis illius rex ſit ad baptismum converſus. 88
Cap. XLI. Qvanta ſit longitudo qvantave latitudo Aſiæ minoris. 88
Cap. XLII. In qvot ſit diviſa Cherſoneſus. 90
Cap. XLIII. In qvot ſit diviſa Cappadocia. 91
Cap. XLIV. De ſitu minoris Armeniæ, qvomodo Deum coluit, qvamvis in errores nonnunqvam lapſa. 92
Cap. XLV. De Cataonia, & de Pyramo fluvio ejusqve alveo. 93
Cap. XLVI. De Tyanenſi prætura, qvot Cappadociæ præturæ, ubi Aſiæ fanum in qvod nudæ mulieres nudis pedibus primores ingrediuntur. 95
Cap. XLVII. De Argeo, & qvomodo Cappadocia linguis careat, & de Argei ſitu. 96
Cap. XLIIX. De Mazaca, de exemplo qvomodo parentes vereri debeant pueri hic geſto, qvibus abundet Cappadocia, Onychitem lapidem in ea inventum. 97
Cap. XLIX. De Ponto, qvare Cappadocia aliqvando dicta Leucoſyris, cujus ſit figuræ Pontus. 98
Cap. L. De Gadilonitica regione. 99

Cap. LI. De Themiſcyra campo, & qvomodo Pontus regio ſit fertilis, & in ea viri docti orti ſint. 100
Cap. LII. De Sidena & ſoli fertilitate. 102
Cap. LIII. De Coma urbe, & qvanta incolarum ſuperſtitio, de variis Ponti regionibus, & unde Germani ſalis habeant excoctionem, de Sandara monte, ubi metalla effodiuntur, & qvi Pontici Chriſtum colant. 104
Cap. LIV. De Heraclia ex qva Heraclides. 107
Cap. LV. De Henetis, Sinopenſibus, & de eorum vico, Harmena: unde Diogenes Cinicus & alii complures. 108
Cap. LVI. De Galatia & in eam Gallici hoſtis pulchra victoria. 111
Cap. LVII. De Lycaonia & lacu Tatta, & de mira ſalis congelatione, & cujus fraude interierit Amyntas. 113
Cap. LIIX. De Piſidis, & qvomodo Storace ſylvæ abundent. 115
Cap. LIX. De Bithynia ejusqve urbibus compluribus. 116
Cap. LX. De Salone Nicæa ejusqve figura. 119
Cap. LXI. De Majori Phrygia, ejusqve urbibus, & qvomodo à Chriſto delapſi. 121
Cap. LXII. De Myſis, Lydis, & Mæonibus, qvomodo viri hi literati & ad Chriſtum proni. 124
Cap. LXIII. De inſigni civitate, qvæ diu ſub Attalicis regibus fortunata fuit. 126
Cap. LXIV. De Sardenſibus & viris apud hos excellentibus, de Troade & ad hanc pertinentibus urbibus. 128
Cap. LXV. De Adraſtia, & qvomodo homines cum ſerpentibus cognationem habere dicantur. 132
Cap. LXVI. De Dardania. 134
Cap. LXVII. De Ilio duplici, de Ida & ejus fluminibus, deqve pinu qvæ mira magnitudine pulchra eſt cognominata. 136
Cap. LXIIX. De Ida & ejus fluminibus, deqve pinu qvæ mira magnitudine ſua pulchra eſt cognominata. 139
Cap. LXIX. De Tenedo inſula, & qvod in ea caſtellum fuerit nobiliſſimum, qvod cum Veneti & Genuenſes pro eo multis inter ſe præliis contenderent, communi conſenſu eſt deletum. Item de urbe Alexandrina, qvæ prius Sigæa vocabatur, deqve in ea Sminthæi delubro ſacris muribus habitato. 140

Digitized by Google

Cap. LXX. De agro Lecti, campo Haleſio, idem de ſalibus Tragelæis qvi Eteſiis ventis ſpirantibus ſponte naſci dicuntur. 142
Cap. LXXI. De Palæſcephi, & qvi ex ea Socratici fuere Philoſophi, item de Theophraſto & ejus bibliotheca. 145
Cap. LXXII. De Anderis, mirandoqve lapide, qvi ſolus combuſtus in ferrum, cum terra qvadam in argentum falſum. Qvæ terra, ſi æs accepiſſet, in aurichalcum vertebatur: de Pitana urbe Æotica, qvodqve apud eam lateres inventi ſint, qvi ſuper aqvas innatarent. 146
Cap. LXXIII. De Cluma Æolicarum urbe maxima, & qvomodo Cumani inſulſi & hebetes ſint putati: item de Lariſſa. 148
Cap. LXXIV. De Lesbo Ægæi maris inſula, & qvot in ea urbes memoratu dignæ ſint: item qvi Philoſophi, Poëtæ, & rerum ſcriptores ibidem floruerint: inſuper de fœmina qvæ urbem à Turcis una ſervavit. 150
Cap. LXXV. De Ionia minoris Aſiæ regione, de Mileto & Epheſo, qvæ totius Ioniæ urbes fuere clariſſimæ, de Branchidis oraculum Didymæum Xerxi prodentibus, de viris ex Mileto memoratu dignis, de Latino Endymionis aſtrologi monte. Item de Averno peſtiferas exhalationes habente. 154
Cap. LXXVI. De Samo Ægei maris inſula, de tabulis, ſtatuis & coloſſis in ea pulcherrimis, de Polycrate annulum aureum in mare projiciente, & eum paulo poſt in piſcis à piſcatore accepti ventre inveniente, de Pythagora philoſopho, & qvod Calliphontis confabulatoris ſui animam diu noctuq; ſecum degere dicebat. 157
Cap. LXXVII. De Icaria inſula & qvæ de ea dicta ſunt fabuloſa, de Ortygia inſula in qva Latona peperiſſe fertur, de Curetibus & Epheſiæ Dianæ templo nonnihil ſcitu digniſſimum. Item qvi apud Epheſum viri memoratu digni fuerint. 159
Cap. LXXIIX. De Colophone, & qvi ex ea viri fuere clari, de Lebedo, & qvod in eo loco ſcenicorum hiſtrionum fuerit collegium, de Erythris civitate Ionica, de Coryco monte à qvo & Corycæi piratæ ſunt dicti. 163
Cap. LXXIX. De Chio inſula, deq; in eo vino Ariuſio Græcanicorum optimo. Item de Maſtiche ibi naſcente. 165

Cap. LXXX. De Clazomenis & Smyrneorum ſinu ac civitate, de Leucis gentibus, & qvod apud eas P. Craſſus in prælio occubuerit. 166

Cap. LXXXI. De Magneſia & de juxta eam Thorace monte, apud qvem Daphita grammaticus, propterea qvod reges verſibus inceſſerat, cruci eſt affixus, unde & proverbium (cave à Thorace) natum eſt. Item de Trallibus, & ex eis viris illuſtribus, de Niſſa, & mirabilis naturæ antro Corocino. 167

Cap. LXXXII. De Mycale monte, de Hierapoli urbe, & qvod aqvas calidas habeat, qvæ in Tophum durabantur. Item de ore Plutonio non nihil mirum creditu. 169

Cap. LXXXIII. De Caria, & apud Halicarnaſſum Mauſoleo. Item de Salmaci fonte celeberrimo. 170

Cap. LXXXIV. De Coo maris Ægæi inſula, Langoum à noſtris jam dicta, deqve in ea Venere ab Apelle picta, & qvod in ipſa domus Hippocraticæ oſtendantur adhuc ruinæ. 172

Cap. LXXXV. De Aſtypalæa maris ejusdem inſula, ex Cycladibus una, & qvod in ea Dianæ Myndradis templum fuit, qvod circumplui crederetur, dein mediterraneis tribus memoratu dignis urbibus Mylaſis, Stratonicia & Alabandis. 173

Cap. LXXXVI. De Antiochia Aſiatica & Cibyreis populis qvatuor linguis utentibus, qvodqve apud eos facile erat ferrum extornari, de Caribus, qvi Leleges dicti ſunt. Item qvi proprie dicebantur Barbari. 175

Cap. LXXXVII. De Lycia minoris Aſiæ tertia parte, deqve in ea Dorica Gerſoneſo, de Gnido promontorio. Item de Caunis populis viridem colorem habentibus. 178

Cap. LXXXIIX. De Rhodo inſula, & qvod apud eam Telchines populi ferri & æris fabricam primi inveniſſe dicuntur, de Coloſſo & Portogenis tabula, de viris in ea claris, de religioſis militibus beato Joanni dedicatis. Item de canibus Chriſtianis adventantibus blandientibus & Turcas morſibus impetentibus.

Cap. LXXXIX. De Lycia in qva tres & viginti urbes in ſuffragiis dandis participabant, de tribus Chelidoniis inſulis aſperis, de Climace monte, qvi iter facientibus eum pelago nudante pervius eſt, & qvod apud eum Alexander per hyemem incidens, cum ſuis

ſuis militibus mare fluctu reſtagnante, umbilico tenus eſt merſus. 184

Cap. XC. De Pamphilia, & in ea Cataracte fluvio admodum qvam impetuoſo, qvodqve in ipſa Pamphilia Chriſti Evangelium ſit ſuſceptum, poſtea in Mahumetis dogma deventum. 187

Cap. XCI. De Cilicia duplici Trachea ſcilicet & Campeſtri, de emporio nomine Delus, apud qvod mancipiorum millia multa qvotidie venundabantur, de Arſinoë & Hamaxia cedrinifera, de Scandaloro oppido, cujus Dominus hominum viginti millia armare poſſet. Item de Athenæo Philoſopho, ruina domus per noctem oppreſſo. 188

Cap. XCII. De Pœlica petra ſcalis exciſa, de Coryco monte & antro crocum optimum producente, deq; ibidem ſpecu flumen ingens emittente, qvodqve flumen ipſum à terra inviſibiliter abſorptum in mare delatum exeat, de Zeniceto Pirata, qvi capto monte Iſaurico ſe cum tota domo concremavit. 191

Cap. XCIII. De Zephyro Ciliciæ promontorio, & Anchiala urbe, in qva Sardanapali ſepulchrum cum ſtatua videbatur: de Cydno flumine & ejus natura, de Tarſo, & qvod apud id viri fuerint percelebres complures, inter qvos & Paulus Apoſtolus. 192

Cap. XCIV. De Mallo urbe, & qvi apud eam viri clari fuere, de montis Amani portis Amanides appellatis, de Pindo amne, juxta qvem Alexander cum Dario conflixit. 194

Cap. XCV. De Cypro inſula & in ea promontoriis, qvodqve in eo cujus ſummitas olympis dicebatur, Veneris Acreæ templum fuerit, qvod mulieribus nec videre nec adire licebat, de Clidibus & Carpaſiis circum Cyprum abjacientibus inſulis, de promontorio unde qvi Apollinis aram tetigiſſent, præcipitabantur. Item de Treta Booſura Palæpapho Arſinoë altera, Hierocepia & Papho. 196

Cap. XCVI. De Acama promontorio, Nicoſia, Famaguſta & Atradenſi, hodiernis in Cypro urbibus qvod apud Coloſſum caſtellum cucurbitæ naſcantur adeo ingentes, qvod ex eis picatis efficiantur dolea. Item qvod æs, metallum, vitriolum, rubigo æris, canna mellis, ex qva ſaccharum excoqvitur, plurimum apud Cyprum abundent. 197

Cap. XCVII. Hiſtoria de bello apud Cyprum facto. Item qvomodo Jacobus Cyprius nothus, Soldano fœdum & execrandum præſtitit juramentum. 199

Cap. XCIIX. Qvo jure Soldanus Cyprum & Turca Rhodum ſibi pertinere dicant. Item diſputatio qvi primum populi Aſiam minorem coluerint, qviqve duces apud eam armis præcipue claruerint.

Cap. XCIX. De Mithridatis Eupatoris laudibus admirandis, item de mulieribus in Aſia clariſſimis. 210

Cap. C. De Turcarum origine & moribus. Item de Ottomanorum progenie. 212

INDEX

Digitized by Google

Index Capitum.

Cap. I. De Hungaria, ſive ut nonnulli volunt, Pannonia, de Sigiſmundo Imperatore Catholicæ fidei ad unitatem inſigni redactore, de Alberto rege Bohemo in Imperatorem Romanorum à Germanis electo, de Jacobo Marchiano ad tumultum ſe dandum crucifixigero, de multis aliis & ducibus & regibus, inter qvos de Matthia, qvi ex Carcere ad regnum eſt vocatus. pap. 219

Cap. II. De Transſylvania regione, Teutonibus, Siculis & Valachis populis eam incolentibus. 226

Cap. III. De Thracia & populo in ea, qvomodo Byzantium, qvod & Conſtantinopolis dicitur, à Conſtantino imperatore Romanorum ſit muris & pulcherrimis ædificiis auctum. Idem de Synodo facta ſuper ſancti Spiritus proceſſione. 229

Cap. IV. De Turcarum origine & propagatione, victu, & moribus eorum. 231

Cap. V. De bello contra Turcas ab Hungaris duce Johanne Huniade commiſſo. Item de altero ab iiſdem contra eosdem magno Chriſtianorum detrimento facto. 235

Cap. VI. De alio bello per Huniadem, qvi ignominiam apud Varmam acceptam abolere cupiebat, celeriter apparato, & qvod Amurates à vita privata ad bellum ducendum ſit revocatus. 241

Cap.

Cap. VII. De Mahumete fidei Chriſtianæ ferali inimico, & qvod Conſtantinopolim Thraciæ urbem excellentiſſimam armis & Chriſtiana fide ſpoliaverit 243
Cap. VIII. De Mahumete in Hungaria ad Savum usqve flumen exercitum ducente, & ab Alba vulnere ſub papillam accepto turpiter refugiente. 245
Cap. IX. De Macedonia, urbibus, fluminibus, montibus & aliis in ea rebus. 249
Cap. X. De Boeotia, Thebis montibus & fontibus ſacris in ea. 251
Cap. XI. De Hellade, qvæ & Græcia & Attica eſt dicta. 252
Cap. XII. De Peloponneſo & ejus forma, de Iſthmo, Examilio muro ab Amurate diruto. 252
Cap. XIII. De Acarnania, & ſtrage memoratu digna à Jo. Vintimilio in ea facta. 254
Cap. XIV. De Epiro XIV. gentes autore Theopompo continente, qvod apud eam Paulus Æmilius imperator Romanorum urbes LXX. funditus evertit, qvodqve in ſinu Ambracio Cæſar Auguſtus Antonium & Cleopatram bello Attico devicit. 255
Cap. XV. De Albanio, inter Dyrrhachium & Apolloniam, regione. 256
Cap. XVI. De Illyricis gentibus, de Manichæis hæreticis, deq; Matronis certo tempore poſt infirmitatem cum monachis promiſcuè manentibus. 257
Cap. XVII. De Dalmatia & Croatia, & ubinam Liburnia. 258
Cap. XIIX. De Iſtria hodie Sclavonia dicta, & qvod Pomp. Mela & Nepos Iſtrum amnem à Danubio in Adriam fluere falſo crediderunt. 259
Cap. XIX. De Carnis & Japidibus. 260
Cap. XX. De Carinthia, ritu apud eam novi principis creandi, qvomodo nobiles ex Ingonis principis Convivio

vivio ad Chriſti fidem fuerunt inclinati, de Conſvetudine in fures, & de Comite Henrico viro corruptiſſimo. 260

Cap. XXI. De Stiria olim Valeria dicta, qvod Fredericus Comes uxorem ſuam amore concubinæ propria manu interfecit. Item qvod nobilis qviſpiam, qvi ſeipſum laqveo ſuſpendere ſæpe cogitabat, optimo in miſſa audienda eſt uſus remedio. 263

Cap. XXII. De Auſtria, & aliqvot rebus geſtis in ea. 265

Cap. XXIII. De Morávia, per qvam nulli, propter latronum inſidias, tranſitus patet. 270

Cap. XXIV. De Sileſia provincia, de mira apud Uratiſlaviam urbem ſeditione, deqve Bulione opolienſi; Viro neqve inferos neqve ſuperos eſſe dicente, animamqve cum corpore interire putante. 271

Cap. XXV. De Polonia regione Vaſta, qvod in ea domus luto & macerie componantur, eqvi ſylveſtres & Viri inveniantur, de Uladiſlao cum regno baptiſmum ſuſcipiente, deqve Frederico Brandenburgenſi, & Alberto Bavario regnum qvodlibet pro ſe recuſante. 272

Cap. XXVI. De Lituania regione, Vitoldo facile ſangvinario in ea regnante, de ſoli ad tranſitum æſtivo tempore difficultate, gentis in moribus qvalitate, & qvæ ſuper ſacrorum diverſitatibus Hieronymus Pragenſis eremita denarravit. 274

Cap. XXVII De Ruthenis, & qvomodo principatus apud eos ſoleat aſſeqvi. 278

Cap. XXVIII. De Livonia ſe miſeros homines in una ſui parte continente 278

Cap. XXIX. De Prutenis & qvomodo fidem Chriſtianam à Teutonicis fratribus ſanctæ Mariæ ſumpſerit. 279

Cap. XXX. De Saxonia, fluminibus, gentibus & oppidis in ea. 284
Cap. XXXI. De Turingiæ oppidis, & nobilibus templis in ea, de ritu mirabili ſuper homine gravioribus vitiis inqvinato. 285
Cap. XXXII. De aliqvot aliis in Saxonia oppidis, & rebus in ea geſtis ſcitu digniſſimis. 287
Cap. XXXIII. De Dania ſive Dacia ſive Svetia, & Norwegia, de Margarita trium regnorum inſigni domina, deqve varia trium regum fortuna. 290
Cap. XXXIV. De Bohemia ſuccinctè 292
Cap. XXXV. De Phryſia, moribus gentis ejus & ſoli qvalitate. 293
Cap. XXXVI. De Holandia & Trajectenſibus, & Selandia, qvomodo Friburgium in jus Sabaudenſium ſit converſium. 294
Cap. XXXVII. De Weſtphalia. 296
Cap. XXXVIII. De Haſſia & aliqvot rebus geſtis in ea. 298.
Cap. XXXIX. De Francia nobili provincia, origine Francorum, & qvi primum Duces & Reges in ea fuerunt. 299
Cap. XL. De Franconia ubi de Alberto viro in armis dexterrimo, & qvod ſuis egregis factis Achilles Teutonicus ſit cognominatus. 302
Cap. XLI. De Bajoaria, & unde gens ipſa ſecundum Strabonem ſit deducta. 306
Cap. XLII. De in Marchionatu Badenſi nonnullis rebus geſtis. Ubi de Svitenſium in hoſtes devictos mira crudelitate. 308
Cap. XLIII. De Ludovico Delphino Viennenſi bellum in Baſilienſes movente, de Amedeo Sabaudiæ Duce, ex ducatu eremum, ex eremo ſummum Pontifica-

ficatum, & ex ſummo Pont. Cardinalatum ſubeunte. Item de Bolomero in lacum demerſo, & Joan. Segobienſi Alcoranum Mahumetis traducente. 309

Cap. XLIV. De Joanna virgine Lotharingenſi, Anglorum copias è Francia fugante, de Flocheto pontem areis novo commento invadente, deqve Thalboto Anglo duce cum filiis ad Burdegalam in bello cadente. 322

Cap. XLV. Qvod Gandavenſes ſupra viginti millia civium amittentes, Philippo Duci Burgundiæ ſe ſubmittere, qvodq; Delphinus Viennenſis Agnetem occidere tentaverit. 316

Cap. XLVI. De Anglia inſula, & qvod olim Britannia, qvodq; Albion fuerit dicta. De rege Henrico, Soſulſo, Eboracenſi & Somerſeto Ducibus. 317

Cap. XLVII. De Scotia & Mirandis apud Orcades arboribus, ſuos fructus in aves mutantibus. Item de Hibernia. 318

Cap. XLVIII. Qvod Hiſpania ſit in qvinqve regna diviſa, & qvod apud ipſam nonnulla ſcitu digna ſint geſta. 319

Cap. XLIX. De Genuenſibus, & eorum crebris in principatu reipublicæ mutationibus. 321

Cap. L. De Mediolanenſibus, & variis apud eos rebus geſtis, Philippo Maria, & Franciſco Sfortia, ducibus. 323

Cap. LI. De Venetis, & qvod Franciſcus Foſcarius dux ab imperio depoſitus, animam indignatus ſtatim emiſerit. 330

Cap. LII. De Mantuanis. 331

Cap. LIII. De Ferrarienſibus, & diſputatione apud eos inter Græcos & Latinos facta. 332

Cap. LIV. De Bononienſibus, & factione inter Baptiſtam connetulum & Hannibalem Bentivolum. 333

Cap. LV. De Florentinis, & diverſis apud eos rebus geſtis. 336

Digitized by Google

Cap. LVI. De Senenſibus & eorum aliqvot bellis. Item de Hermaphrodito. 341
Cap. LVII. De Plumbinenſibus, Galeatio Baldaſino viro in armis dexterrimo. 343
Cap. LVIII. De Viterbio. 345
Cap. LIX. De Roma, & apud eam Eugenio, Nicolao qvinto, & Calixto tertio, ſummis pontificibus, aliisqve viris multis per celebribus. 346
Cap. LX. De Umbria & Piceno & diverſis in eis bellis & Variis ducibus confectis. 354
Cap. LXI. De Joſia duce Aſculano. 360
Cap. LXII. Qvod apud Urbinates Dux Oddo, & protonotarius Carpenſis propter ſuam in fœminas libidinem fuerunt interfecti. 360
Cap. LXIII. De Sigiſmundo Maleteſta Duce Ariminenſi. 361
Cap. LXIV. De Faventia & Fabrienenſibus. 362
Cap. LXV. De Aqvila Marſorum urbe, ubi de divo Bernardino Senenſi. 362
Cap. LXVI. De Neapolitano regno, & multis præliis per Alphonſum Arragoniæ regem, & alios duces non paucos, in ipſo regno Neapolitano, & aliis locis factis. 363

F I N I S.

Digitized by Google